

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL-İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**HÂDİMÎ'NİN eL-BERÎKA'DA İZLEDİĞİ HADİS
METODOLOJİSİ VE HADİS
İLMİNDEKİ YERİ**

(DOKTORA TEZİ)

DANIŞMAN
Prof. Dr. Zekeriya GÜLER

HAZIRLAYAN
Yakup KOÇYİĞİT

KONYA-2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	III
DOKTORA TEZİ KABUL FORMU	IV
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
KONU VE KAYNAKLAR	1
I. KONUNUN MAHİYETİ VE ÖNEMİ -----	1
A. İmam Birgivî ve et-Tarîkatü'l-Muhammediyye -----	2
II. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI-----	4
III. TAHRİC VE USÛLÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER; TAHRİC VE NEVİLERİ; TAHRİC USÛLÜ-----	7
A. Tahrir ve Neviler -----	8
B. Tahrir Usûlü-----	9
BİRİNCİ BÖLÜM	13
HÂDİMÎ'NİN HAYATI VE İLMÎ ŞAHSİYETİ	13
I. HÂDİMÎ'NİN HAYATI -----	13
A. Yaşadığı çevre -----	13
B. Adı-----	14
C. Doğumu -----	14
D. Nesebi-----	14
E. Babası Kara Hacı Mustafa Efendi-----	16
F. Ailesi ve Çocukları -----	17
G. Vefatı-----	18
II. İLMÎ ŞAHSİYETİ -----	19
A. İlim Tahsili, Hocaları, Okuduğu Eserler -----	19
1. İlim Tahsili	19
2. Hocaları	20
3. Tedris faaliyeti	22
4. Hadim kütüphanesi	23
B. Eserleri ve Öğrencileri -----	24
1. Eserleri	24
a) Hadisle İlgili Oanlar:.....	25
b) Tefsirle ilgili olanlar:	25
c) Fıkıh ile ilgili olanlar:.....	26
d) Kelam ile ilgili olanlar:.....	28
e) Tasavvuf ve Ahlak ile ilgili olanlar:	28
f) Mantık ile ilgili olanlar:	29
g) Dil ve edebiyat ile ilgili olanlar:	29
h) İcazetnâmeler	29
2. Öğrencileri	30

3 Hâdimî ve Tasavvuf	30
C. Hadisçiliği -----	34
D.Hâdimî'nin Hadis Usulüne Dair Kullandığı Teknik Terimler -----	36
1. Sahih, Hasen Hadis	36
2. Haber, Eser	36
3. Manen Rivayet	37
4. Zayıf Hadis ile İstidlal.....	38
5. Mevzu Hadis	40
6. Mürsel Hadis	40
7. Mevkuf Hadis	41
8. Kudsî Hadis	41
İKİNCİ BÖLÜM	43
EL-BERİKA'DA İZLENEN HADİS METODOLOJİSİ	43
A. el-Berîka'nın Tavsifi -----	43
B. el-Berîka'nın Hadis Tarihindeki Yeri -----	48
C. el-Berîka'nın Hadis Kaynakları -----	49
1. Rical Kitapları	49
2. Hadis Şerhleri	50
D. Hadislerle İlgili Açıklama ve Değerlendirmeleri -----	52
E. Berika'da kullanılan Hadislerin Genel Değerlendirilmesi -----	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	59
A. HADİS TAHRİÇ ÖRNEKLERİ -----	59
1. Hamdele ve Salve	59
2. Kendisine Nübüvvet Verilenler.....	62
3. Bidatler	105
4. Amelde İktisat	114
5. İtikadın Düzeltilmesi.....	136
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	139
A. Kaynakları Gösterilen Hadisler -----	139
1. Maksut ilimler	171
2. Kalbin Afetleri.....	192
3. Tevazu	245
4. Tevbe.....	328
5. Feraset.....	331
6. Tefekkür	331
7. Dilin Afetleri.....	332
8. Kulağın Afetleri	392
9. Gözün Afetleri	394
10. Elin Afetleri.....	396
11. Karnın Afetleri	406
12. Cinsel Afetler	414
13. Ayakların Afetleri.....	416
14. Diğer Azaların Afetleri.....	423
15. Takvadan Zannedilen Hususlar	458
B. Değerlendirme -----	466
SONUÇ	468
EK 1	470
EK 2	471
BİBLİYOGRAFYA	472

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

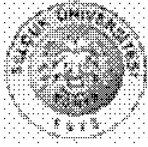
BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Yakup KOÇYİĞİT

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU

Ek- 9: Doktora Tezi Kabul Formu

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU

Yakup Koçyigit tarafından hazırlanan **Hâdimî'nin el-Berîka'da izlediği Hadis metodolojisi ve Hadis İlimindeki Yeri** başlıklı bu çalışma **12/01/2011** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof Dr. Bilal SAKLAN

Başkan

Prof. Dr. Zekeriya GÜLER

Üye

Prof. Dr. Orhan ÇEKER

Üye

Doç. Dr. Adil YAVUZ

Üye

Doç. Dr. Muhammet YILMAZ

Üye

ÖNSÖZ

Rasûlullah'ın (s.a) söz, fiil, davranış ve hayat tarzından ibaret olan hadis ve sünnet, İslâm'ın iki temel kaynağından birisidir. Hadisin insan hayatındaki yeri ve önemi, dinin insan hayatındaki yeri ve önemi ile doğru orantılıdır.

Hadis ve sünnetin önemi onunla meşguliyetin önemini beraberinde getirir. Zira insanın yaşayışının; inanç ve hayat tarzının doğru temellere oturması, Allah ve insanlar ile ilişkilerinin sağlıklı yürümesiyle mümkündür. Rasûlullah'ın (s.a) hayatının ve davranışlarının tüm güzellikler adına tespiti ve nesilden nesile intikali, tarih boyunca en değerli uğraşlardan sayılmıştır. Hadis ve sünnetle uğraşmak, gerek hadislerin senedleri, ravilerin halleri... gibi teorik bilgilerin öğrenilmesi, gerekse hadislerin anlamı ve ortaya koyduğu hükümlerin anlaşılması gibi çalışmalar Rasûlullah'ın (s.a) yolunun en doğru şekilde ortaya konması açılarından çok değerli faaliyetlerdendir.

İslam Tarihi, ömrünü Rasûlullah'ın (s.a) kutlu yolunu, kendi dönemine ve kendinden sonrakilere anlatmaya hasretmiş çok sayıda değerli alim ve kamil insanlarla doludur.

Bilgi ve kültür toplumun ortak malıdır. Her gelen nesil o bilgi binasının üzerine bir tuğla koyar, kendisinden bir şeyler ilave eder. Ancak bunu yaparken, kendinden öncekileri ve onların ortaya koyduğu eserleri tanınması, anlaması ve daha sonra kendisinden bir şeyler ilave etmesi gereklidir. Bu anlamda, önceki dönemlerde yaşamış alimlerin hayatlarının bilinmesi, ortaya koyduğu eserlerin tetkiki önem arz etmektedir.

Her insanın güzel kabiliyetleri yanında bir takım zafiyetleri de olduğu muhakkaktır. Hiçbir kimsenin söylediği veya ortaya koyduğu, mutlak doğru veya mutlak yanlış değildir. Allah'ın insana bahşettiği akıl nimeti iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edebilmek içindir. Alimlerin ortaya koydukları eserlere, onların samimiyetlerine inanarak, ama araştırıcı bir gözle bakmak, onları doğru anlamının en güzel yoludur.

18. Asırda yaşamış olan Ebû Saîd Muhammed Hâdimî d. (1113/1701), v. (1176/1762), ortaya koyduğu eserleri ile kendisini unutturmayan şahsiyetlerdendir. Te'lif etmiş olduğu onlarca risale ve kitap, sonraki nesillerin yani bizlerin dikkat ve istifadesine sunulmuştur. İmam Birgivî'nin (983/1573) yazmış olduğu, *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye*'nin şerhi olan ve *el-Berîkatü'l-Mahmûdiyye fî şerhi't-Tarikati'l-Muhammediyye ve's-şerîâtî'n-nebeviye fî beyâni's-sîrati'l-Ahmediyye* diye isimlendirdiği eserinde, metinde geçen yüzlerce hadisi şerhetmiştir. Ayrıca bazı hadisler üzerine yazmış olduğu risaleleri mevcuttur. Tefsir,

fıkıh, kelam, edebiyat ve mantık gibi ilim dalları ile ünsiyeti bilinen Hâdimî'nin, hadis ilmi ile de alakası bulunmaktadır ve bugün daha yakından bilinmesine ihtiyaç vardır.

Bu maksatla *el-Berika*'da zikri geçen hadislerin kaynaklarını tespit etmek, hadisleri şerh ederken takip ettiği usûlü incelemek ve Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin ilim dünyasına, özellikle hadis ilmine katkılarını ortaya koymak için, danışman hocam Prof. Dr. Zekeriya Güler'in de muvafakatı ile bu konuyu çalışmaya başladım.

Çalışma, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun mahiyeti üzerinde durulmuş, araştırmannın kaynaklarına kısaca temas edilmiş ve ilk defa bu konular ile karşılaşanlar için tahrir ile ilgili kısa bir bilgi sunulmuştur.

Birinci Bölüm'de; Hâdimî'nin hayatı ele alınmış, yaşadığı sosyal ve siyasal durum, ailesi, çocukları, devrinin özellikleri, ilim ortamı, hocaları, öğrencileri, ilim alemine kazandırdığı eserleri inceleme konusu yapılmıştır. Bu bölümde yine Hâdimî'nin tasavvufla ilgisine temas edilmiş, hadisçiliği ve hadis usulüne dair açıklamaları bahis konusu edilmiştir.

İkinci Bölüm'de ise *el-Berika*'nın hadis tarihindeki yeri üzerinde durulmuştur. *El-Berika*'nın hadis kaynakları, hadis şerh metodu ortaya konulmuştur.

Üçüncü Bölüm'de, Hâdimî'nin *el-Berika*'da kullandığı hadislerin rivayet tekniği açısından değerleri hakkında bir fikir vermesi bakımından, ilk iki yüz hadisin kaynakları gösterilmiş ve kısa değerlendirmesi yapılmıştır. İlk iki yüz hadisle sınırlı kalması, zaman problemi, imkân ve şartları aşması sebebiyle olmuştur.

Dördüncü bölümde ise diğer hadislerin sadece kaynakları gösterilmiştir. Hadislerin kaynaklarını tespit ederken *CONCORDANCE* ve çeşitli bilgisayar programlarında istifade edilmiştir. Ancak *Kütüb-i tis'â* hadislerinin kaynakları, *CONCORDANCE* esas alınarak gösterilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü bölümlerde hadisleri aktarırken *el-Berika*'nın fihristinde kaydedilen konu başlıklarını buraya kaydettim

Hadislerin kaynaklarını gösterirken *Kütüb-i tis'â* ile *Dâraikutnî*'yi öne alarak, diğer kaynakları daha sonra belirttim. Kaynakları verirken şu tertibe dikkat ettim: *Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel, Muvatta', Dâraikutnî ve Dârimî*. Diğer kaynaklarda bir tertip ölçüsü gözetmedim.

Buhârî ve Müslim'in sahihlerine, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, Dârimî'nin sünenlerine, Ahmed b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ, İshak b. Rahûye ve Abd b. Humejd'in müsnedlerine, İbn Hibbân ve İbn Huzeyme'nin sahihlerine kendi isimleriyle işaret ettim.

İmam Mâlik'in *Muvatta*'ını *Muvatta* olarak zikrettim. Bu muhaddislerin başka bir kitabından tahrir edilmiş ise bu kitabın ismini belirttim. Taberânî'nin *Mûcem*'lerine, *Kebîr*, *Evsat*, *es-Sağîr* şeklinde işaret ettim. Diğer alimlerin kendi kısa isimlerini ve kitaplarını zikrettim.

Buhârî, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce ve Dârimî'nin kitaplarında hadisin geçtiği kitap ismi ve bab numarasını yazdım. Ayrıca *Şamile 2.1* programında geçen cilt ve sayfa numaralarını parantez içerisinde belirttim. Müslim ve Muvatta'da, kitap ve hadis numaralarını belirttim. Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i ile diğer hadis kitaplarında cilt, sayfa ve hadis numarasını yazdım.

Arapça kitap isimlerini yazarken ilk kelimeyi ve içindeki özel isimlerin ilk harfini büyük harfle diğerlerini küçük harfle yazdım.

Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde geçen hadisleri değerlendirmeye tabi tutmadım. Çünkü bu iki kitapta bulunan hadislerin sıhhatleri konusunda İslam âleminin ittifakı vardır.

Tercümeleri hadisin metninden önce yazdım ve başına hadis numarasını koydum. Tercümenin sonuna hadisin *el-Berîka*'da geçtiği yerin cilt ve sayfa numarasını yazdım. Mükerrer hadislerin numaralarını da buralarda belirttim.

Şahısların isimlerinin geçtiği yerlerde parantez içerisinde vefat tarihlerini hicri/miladi olarak verdim.

Doğrusu, bu mütevazi çalışma iki yıl içerisinde bana bir çok şey kazandırdı. Başta Rasûlullah (s.a) Efendimizin kutlu sözleri ile uğraşmanın hazzını yaşadım.

İnsanımızın, memleketimizin yetiştirdiği değerli bir aliminin bir kitabından, daha çok istifade edebilmelerini sağlayacak küçük bir katkı olur ise bu benim için büyük bir mutluluk olacaktır.

Bu çalışmamda elbette ki kusurlar vardır. Her çalışma, insanın yeni ufuklar ile tanışmasını, kendini tanımasını, hatalarını görüp düzeltmesini sağlar.

Araştırmamda değerli tavsiyeleri ile bana katkılarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Zekeriya Güler'e, beni destekleyen hocalarım, ailem ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışmak bizden, tevfik Allah'tandır.

Yakup KOÇYİĞİT

05/12/2010

Selçuklu-KONYA

ÖZET

Anahtar kelimeler: Hâdimî, el-Berîka, hadis,

Ebu Saîd Muhammed Hâdimî, 18. yüzyılda Konya'da yetişen değerli alimlerdenir. 1701 M. de Hadimde doğmuş babasından başladığı tahsil hayatını Konya'da sürdürmüş ve İstanbul'da devrinin büyük alimlerinden olan Kazabadî'den icazet alarak tamamlamıştır. Hadim'de kurduğu medresede tedris faaliyetlerine başlamış kısa sürede Hadim'i ülke çapında tanınan bir ilim merkezi haline getirmiştir. Babasının vefatından sonra tasavvufi faaliyetlerini de devam ettiren Hâdimî, yazdığı onlarca risale ve kitap, başta kendi çocukları olmak üzere yetiştirdiği yüzlerce talebe ile sadece kendi dönemine değil asırlarca sonrasına tesir etmiştir.

İslam ilimlerinin her disiplininde eserler kaleme alan Hâdimî fıkıh, kelam, tasavvuf alanında olduğu gibi hadis alanında da bahse değer eserler vermiştir. el-Berîka'da, Birgivi'nin itikâdi, ameli ve ahlaki konularda İslami yaşayışı özetle ortaya koyan et-Tarîkatü'l-Muhammediyye'sini şerh etmiştir. Birgivi'nin bir çok konuda naklettiği yaklaşık sekiz yüz hadisi şerh etmiş ve şerh esnasında bin beş yüzün üzerinde hadis naklederek orta büyüklükte bir hadis mecmuası ortaya koymuştur. Hadisleri şerh ederken ravilerin durumlarına ve hadisin sıhhatine işaret etmiş, hadisle ilgili bir çok konuda açıklamalarda bulunmuştur. 1776 M. de Hadim'de vefat etmiş , kurmuş olduğu medrese Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür.

SUMMARY

Keywords: Hâdimî, el-Berîka, hadith

Ebû Saîd Muhammed Hâdimî was one of the valuable scholars grown up in Konya in 18th century. He was born in Hadim in 1701 A.D. He continued his education which is started by his father in Konya. He completed his education by taking approbation from one of the greatest scholars of his era in Istanbul, Kazabadî. He started teaching in the madrasa he founded, and made Hadim a center of enlightenment known all over the country. He continued Islamic mysticism after death of his father. He influenced not only his era, but also decades after via the books and risalas he wrote, and the students he educated including his own children.

Hâdimî produced remarkable literature in hadith as well as all disciplines of Islamic science, including canon law, theology and mysticism. In el-Berîka, He annotated et-Tarîkatü'l-Muhammediyye of Birgivî, summarizing faith, practices and morals of Islamic way of living. He annotated approximately eight hundred hadiths by conveying more than one thousand and five hundred and produced a medium size hadith publication. While annoting hadiths, He examined reporters, pointed to health of hadith and gave a number of explanations. He died in 1776 A.D in Hadim and the madrasa he founded served until the very first years of Republic.

KISALTMALAR.

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
agy.	: Adı geçen yer
(a.s)	: Aleyhisselam
b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
(c.c)	: Celle Celalühü
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
d.	: Doğum tarihi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
Hds.	: Hadis
Hz.	: Hazreti
Ktp.	: Kütüphanesi
M.	: Miladi
Mtb	: Matbaası
Nr.	: Numara
(r.a)	: Radîallahü anh
s.	: Sayfa
(s.a)	: Sallallahü aleyhi ve sellem
S.K.	: Süleymaniye Kütüphanesi
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
thk	: Tahkik
tl.	: Ta'lik
Trc.	: Tercümesi
ts	: Tarihsiz
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı
v.	: Vefat tarihi
vr	: varak
yy	: yüzyıl
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

KONU VE KAYNAKLAR

I. Konunun Mahiyeti ve Önemi

Bir toplumda bilginin hükümler olması o bilgiyi ortaya koyan veya nakleden insanların toplumdaki saygınlığı ile doğru orantılıdır. Peygamberlerin seçilmiş insanlar olmasının hikmeti burada saklıdır. Onlar nezih davranışları ile kendi asırlarında Allah'tan getirdikleri vahyin doğruluğunun teminatı olmuşlardır. Daha sonraki asırlarda da durum bundan farklı değildir. Bir sözü nakleden kimse güvenilir, emin bir kimse ise naklettiği sözü de doğru kabul edilmiştir. Bu söz Peygamber'den (s.a) nakledilmişse bu konu çok daha fazla ehemmiyet arz etmektedir.

Rasûlullah (s.a) hayatta iken O'ndan nakilde bulunan kişilerin sözlerinin doğruluğunu bizzat kendisine sormak suretiyle te'kid etmek imkanı vardı. Sonraki dönemlerde ise öncelikle nakleden kimsenin güvenilirliği ile bu sözü başka kimselerin nakiledip etmediklerine bakılmıştır. Güvenilen ravilerin nakilleri de sağlam ve güvenilir kabul edilmiş, dinin temel kaynaklarından sayılmıştır.

Şu bilinen bir gerçektir ki rical kitapları, hadis ilminin tedvininden kısa süre sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Bilim dünyasını buna zorlayan, sözü söyleyen ve nakledenin durumunun bilinmesine olan ihtiyaçtır.

İslam tarihi boyunca milyonlarca eser yazılmıştır. Bunların az bir kısmı günümüze aktarılmış bir kısmı ise kütüphanenin raflarında araştırmacıları beklemektedir. Bu eserler aslında Müslüman toplulukların en büyük hazinesidir. Bu eserler kadar bu eserleri veren kimselerin de tanınmasına ihtiyaç vardır.

Hayatını ve Hadis İlmi ile ilgisini ortaya koymaya çalıştığımız Ebû Saîd Muhammed Hâdimî, Konya'nın Hadim ilçesinde doğup büyümüş, yüzlerce talebe yetiştirmiş, kendisinden sonrakilere pek çok eserler bırakmış bir alimdir. *el-Berîkatü'l-Mahmûdiyye fî şerhi'l-Tarikati'l-Muhammediyye ve's-şer'îati'n nebeviyye fî beyâni's-sîrati'l-Ahmediyye* adlı eseri ise Hâdimî'nin en hacimli eseridir. Hâdimî'nin söz konusu çalışması, İmam Birgivî diye şöhret bulmuş olan Mehmed b. Pir Ali'ye (983/1573) ait *et-Tarikatü'l-Muhammediyye fî beyâni's-sireti'l-Ahmediyye* isimli kitabın şerhidir.

el-Berîka'da hadisler zikredilirken hadislerin senedi verilmediği gibi çoğunun iktibas edildiği kaynaklar gösterilmemiştir. Her ne kadar bazı hadisleri aktarırken, "Müslim, Tirmizî, Beyhakî, ..., rivayet etmektedir, *el-Camiu's-es-Sağîr*'de geçmektedir" gibi tabirler kullanılmış olsa da, bunlar hadislerin tamamına şamil olmadığı gibi bilimsel anlamda referans gösterme tekniğine uymamaktadır. Bu sebeple istifade zorlaşmaktadır.

Öte yandan mezkur kitap hakkında birbirine muhalif görüşler beyan edilmektedir. Tasavvuf ehli bazı çevreler, bütün kusurlardan uzak, tamamı ile sağlam ve güvenilir hadislerin zikredildiği, hatta zikredilen her hadis hakkında Rasûlullah'ın (s.a) onayının alındığını iddia etmekte¹ iken diğer bir kısım insanlar tamamı ile zayıf hatta uydurma sözlerin bulunduğu, muteber olmayan bir kitap olduğunu söylemektedirler.

Bu durumda takip edilecek en isabetli yol, şerhteki hadislerin kaynaklarının tespit edilmesidir. Bu suretle kitap hakkında daha sağlıklı değerlendirmelere imkân sağlanacaktır.

A. İmam Birgivî ve et-Tarîkatü'l-Muhammediyye

Osmanlı Devleti'nin en ihtişamlı dönemi olan Kanûnî döneminde yaşamış olan Mehmet b. Pir Ali b. İskender, Balıkesir'in bir beldesi olan Birgi'de doğmuş ve bu yere nisbetle Birgivî diye meşhur olmuştur. Çeşitli konularda yazmış olduğu onlarca eseri ile dönemindeki sosyal problemlerin halline uğraşan Birgivî, asırlar sonrasına ışık olabilen değerlerden birisidir. Eserleri içerisinde en kapsamlısı olan *et-Tarikatü'l-Muhammediyye fî beyâni's-sireti'l-Ahmediyye* isimli kitabı, kendisinden sonra gelen bir çok alimin şerhettiği, vaizlerin vaazlarında kullandıkları baş ucu kitaplardan birisi olmuştur. Huriye Martı, Akşehirli Hocazâde Abdünnasır Efendi, Hacı Recep Efendi ve Abdülğani en-Nablusi gibi alimlerin Tarîka'ya yazdıkları şerhlerden 20 tanesini tespit ettiğini bunlar içerisinde en kapsamlısının Ebû Saîd el-Hâdimî'nin el-Berîka'sının olduğunu belirtmektedir.²

Birgivî 10 Cemaziyevvel 929 (27 Mart 1523) tarihinde Balıkesir'de doğmuştur. Babası Müderris Pir Ali, annesi Meryem hanımdır. Birgivî ilk tahsilini babasından yapmış, hıfzını tamamlayıp Arapça ve mantık gibi ilimleri okuduktan sonra İstanbul Mahmutpaşa'da Küçük Şemseddin Efendi'den, ders almış akabinde Haseki medresesine intisap ederek

¹ Daru's saâde ağası Beşir Ağa'ya isnad edilen menkıbeye göre Hâdimî bazı geceler (tayy-i zaman ve mekan ile) Mescid-i Nebî'ye giderek, el-Berîka'ya alacağı hadisleri Peygamber Efendimize arz ederek onun tasvibini almış ve bu hadisleri kitabına kaydetmiştir. Bu menkıbe insanlar arasında yaygın olmakla birlikte muteber kitaplarda geçmemektedir. Hadim Müftüsü Ahmed Saîd Hâdimî'nin Ebû'l-Ûlâ el-Mardîni'ye gönderdiği mektupla yazılı kaynaklara geçmiş olması muhtemeldir. (Bkz. Mardin, Ebu'l-Ula, Huzur Dersleri, II-III, 771-773)

² Martı, Huriye, Birgivî Mehmed Efendi, s. 104 TDV Yay. Ankara, 2008 (Martı 2005 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak *yapmış olduğu Birgili Mehmed Efendi'nin Hadisçiliği Ve et-Tarikatü'l-Muhammediyye (Tahkik Ve Tahlil)* isimli doktora tezini bazı ilavelerle bastırmıştır.

devrinin meşhur alimlerinden Ahîzâde Mehmed Efendi ve Rumeli Kazaskeri Abdurrahman Efendi'den icâzet almıştır. Daha sonra Osmanlı ordusu bünyesinde görev alarak Kânûnî döneminde Kassam-i Askerî¹ görevini yürütmüştür. Çeşitli medreselerde dersler de veren Birgivî, bid'at ve hurafeler ile mücadele etmiş, bu yüzden devrinde bazı alimler tarafından tarikat düşmanı ilan edilmiştir.²

Birgivî 966/1558'de³ İstanbul'a gelerek Bayramiyye tarikatı Şeyhi Abdullah Karamânî'ye intisab etmiş ve bir süre inziva hayatı yaşamıştır. Tasavvufa intisap etmesine rağmen ehli tasavvufun içine düştüğü yanlışlıkları şiddetle eleştirmeye devam etmiştir. Şeyhi Abdullah Karamânî'nin tavsiyesi üzerine Birgi'de Ataullah Efendi'nin yaptırmış olduğu medresede ders vermeye başlamıştır.

Birgivî 983/1573 yılında İstanbul'a yaptığı bir seyahat sırasında vebaya yakalanarak elli yaşını geçmiş bir halde vefat etmiştir. Fıkıh, ahlak, tefsir, hadis, gramer (sarf ve nahiv) sahalarında pek çok eseri vardır.⁴

Birgivî'nin *Tarîkat-ı Muhammediyye*'si genelde Müslümanlar arasında yayılmış bir takım bid'at ve hurafelerin, özelde tekkelerin içine düştükleri bir takım yanlış ve temelsiz gelenek ve davranışların düzeltilmesi iddiası⁵ ile yazılmış bir ahlak kitabıdır. Bu eserinde müellif, her konuda önce ayetleri sonra hadisleri zikretmiştir. Hâdimî kitabında müellifin naklettiği hadisleri şerh etmiş, bu hadisler ile alakalı olarak söylenen, yazılan değerlendirmeleri aktarmış ve hadis hakkında verilmiş hükümleri ortaya koymuştur. Bu arada kendisi aynı konuda Birgivî'nin zikretmediği hadisleri, konuyu desteklemek ve kuvvetlendirmek için zikretmiş, varsa rivayet farklarını, ziyadelikleri belirtmiş konuyu tartışmıştır. Birgivî eserinde 800 kadar hadis nakletmiş, Hâdimî ise bu nakledilen hadislerin dışında mükerrerler hariç olmak üzere 1545 hadis zikretmiştir.

¹ Kassam: Vefat eden kimselerin terekelerini taksim eden şer'î memur. Sözlükte "bölme" anlamındaki kısmet masdarından türeyen kassam "taksim eden, bölüştüren" mânasına gelmektedir. İslâm hukuk literatüründe ganîmet, şirket ve miras gibi konularda her türlü menkul ve gayrimenkul malı bölerek şayi hisseleri belirli hale getiren kişi ya da resmî görevliye kasım veya kassam denilmiştir. Askerî kassâmların görev alanları, askerî sınıf mensuplarının terekelerini taksim ve bu konudaki davaları görmekle sınırlandırılmıştır. (Geniş bilgi için Bkz.Sait Öztürk, "Kassam" md., DİA, İstanbul-2001

² Yüksel, Emrullah "Birgivî", DİA, VI, s. 193.

³ Aslan A. Turan, *İmam Birgivî ve Arapça Tedrisatındaki Yeri* s. 48 (doktora tezi, 1981), M.Ü. İlahiyat Fakültesi

⁴ Yüksel, Emrullah "Birgivî", DİA, VI, s. 193.

⁵ Birgivî. *Tarîkat-ı Muhammediyye*, s.13 (Thk. Muhammed Hüseyinî) Darü'l-kalemü'l-Arabî, Haleb, 1423/2002

II. Araştırmanın Kaynakları

Bu çalışmamda en temel kaynak elbette ki, el-Berîka'dır. Bu eserle birlikte Hâdimî'nin yazmış olduğu kitap ve risaleleri ile talebeleri için yazmış olduğu icâzetnameler en önemli başvuru kaynaklarındandır.

Hâdimî'nin hayatı ile ilgili ilk kaynak şüphesiz öğrencilerinde Muhammed b. Süleyman Kırkağâcî'nin,(1268/1851) hocasının hayatını ele aldığı risalesidir. *Risâle fî bâ'zı evsâfi'l-hamîde li'l-üstâz Ebî Saîd el-Hâdimî* ismiyle Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan eser ilk elden bilgiler vermesi açısından önemlidir.

Abdürrahim b. İsmail b. Mustafa Akif el-Amâsî nin (1231/1815) *Kitâbü'l-mecmû'u* Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* isimli eseri, Bağdatlı İsmail Paşa'nın *Hediyetü'l-ârifîn*'i, Mehmet Önder'in *Büyük Alim Hz. Hâdimî* adlı eseri, Hasan Özönder'in *Konya Velileri ve Konya Vakıf Eserleri*, Salih Göktaş'ın *Hâdimî ve Hâdimliler*'i, Ömer Nasuhî Bilmen'in *Tefsir Tarihi*, Yusuf Elyan Serkis'in *Mücemü'l-matbûâti'l-arabiyye*'si Ebû'l-Ûlâ el-Mardî'nin *Huzur Dersleri*, Abdübasır Efendi'nin derlemiş olduğu Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin bir kısım risalesini bir araya getirdiği *Mecmûatü'r-resâil*'i, Numan Hadimlioğlu'nun, *Ebû Saîd Muhammed Hâdimî ve Hadimliler bibliyografyası* isimli kitaplarına müracaat edilmiştir.

Bunların dışında Hâdimî'nin Türkçeye çevrilmiş eserleri incelenmiş, M. Zahid el-Kevserî'nin *et-Tahrîru'l-Vecîz*'inden, Sava Paşa'nın *İslam Hukuku Nazariyyatı*'ndan ve Zerkâ'nın *el-Fıkhu'l-İslâmî*'sinden alıntılar yapılmıştır.

Çalışmanın ikmalî sırasında yayınlanan, Yaşar Sarıkaya'nın *Merkez ile Taşra Arasında Bir Osmanlı Alimi Ebû Saîd Hâdimî* isimli eseri, ile Halil İbrahim Şimşek'in *Muhammed Hâdimî Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri* isimli kitaplarından istifade edilmiştir.

Hadim Belediyesi'nin resmi internet sitesinde Ramazan Kızılkaya'ya ait olan bir çalışma konu ile ilgili dijital ortamda ulaşılabilen bahse değer çalışmalardan bir tanesidir.

Hadim Belediyesi ve Selçuk Üniversitesi işbirliği ile ilk defa 1989 tarihinde Hadim'de düzenlenen, sonra bir kaç kez tekrar edilen Hâdimî Sempozyumları, katılan akademisyenlerin sundukları Hâdimî'nin çeşitli yönlerini anlatan tebliğleri, ilmî çevrelerde Hâdimî hakkında ilginin uyanması ve Hâdimî'nin halk tarafından tanınması açısından çok önemlidir. Her ne kadar bazı konular tekrar edilmiş olsa bile her sempozyumda ilave birkaç cümle, ele alınan yeni bir risale, Hâdimî hakkında bilginin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu sempozyumlar yapılmazdan önce Hadim Belediyesi tarafından 1966 yılından itibaren düzenlenen anma

toplantıları, Hâdimî'nin ve eserlerinin tanıtılması açısından ilk çalışmalardan olması itibariyle zikre değerdir.¹

Son dönemde Hâdimî ile ilgili Selçuk Üniversitesi ve Konya dışındaki diğer üniversitelerde, master ve doktora düzeyinde yapılan çalışmalardan söz etmek gerekir. Yaşar Sarıkaya'nın Bochum Ruhr Üniversitesi'ne bağlı olarak Almanca yaptığı ve yukarıda Türkçe çevirisinden bahsettiğimiz, *Abû Saîd Muhammad al-Hâdimî: Karriere und Einfluß eines osmanischen Provinz Gelehrten im 18. Jahrhundert*, isimli doktora çalışması yabancı ülkelerde ve Türkçe'den başka bir dilde yapılmış ve doktora düzeyinde tamamlanmış ilk çalışma olmasıyla önemlidir.² Doktora düzeyinde yapılan bir başka çalışma, Rashad İlyasov'un Marmara Üniversitesi bünyesinde yaptığı, *Ebû Said Muhammed Hâdimî'nin Kur'an'ı Yorumlama Yöntemi* isimli çalışmasıyla İrfan Göktaş'ın Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak yapmış olduğu, *Ebû Said Muhammed Hâdimî'de Bilgi Meselesi* isimli çalışmasıdır.³

Yavuz Fırat tarafından Marmara Üniversitesinde *Ebû Saîd el-Hâdimî ve Risâletu tertili'l-Kur'an*, Ali Gülden tarafından Ankara Üniversitesi bünyesinde yapılan *Ebû Saîd Muhammed Hâdimî ve vahdet-i vücûd*, Mehmet Aydın tarafından Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak yapılan *Ebû Saîd Muhammed el-Hâdimî'nin hayatı, eserleri ve tasavvufi görüşleri* ve Mustafa Kızmaz tarafından Selçuk Üniversitesi bünyesinde yapılan *Ebû Saîd Muhammed Hâdimî ve Mecâmiu'l-hakâik Adlı Eseri Özelinde Usulcülüğü* isimli yüksek lisans tezleri Hâdimî ile ilgili tamamlanmış akademik çalışmalardır.

Hâdimî hakkında çeşitli ilmi dergilerde yayınlanmış birkaç makaleyi de burada zikretmekte fayda var: İrfan Göktaş'ın *Hâdimî'nin Hikmet Anlayışı ve Felsefeye bakışı* isimli makalesi⁴, Zekeriya Güleri'nin "*Bir Osmanlı Alimi Olan Hâdimî Üzerine Düşünceler*" isimli makalesi,⁵ Orhan Çeker'in "*Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin Mecâmiû'l-hakayık Adlı Eseri*" konulu makalesi,⁶ Saffet Köse'nin "*Ebû Saîd Hâdimî ve Namazda Huşû Risâlesi*" isimli

¹ Kızılkaya, Ramazan, *Ebû Saîd Muhammed Hâdimî Hayatı ve Eserleri*, www.hadim.bel.tr/Hâdimî.doc

² Sarıkaya, Yaşar, *Abû Saîd Muhammad al-Hâdimî: Karriere und Einfluß eines osmanischen Provinz-Gelehrten im 18. Jahrhundert*, 27. *Deutscher Orientalistentag 1998/Bonn* (28. September - 2. Oktober 1998); a.mlf., *Abû Saîd Muhammad al-Hâdimî (1701-1762): Netzwerke, Karriere und Einfluss eines osmanischen Provinzgelehrten*. Hamburg, 2005

³ Göktaş, İrfan, *Ebû Said Muhammed Hâdimî'de Bilgi Meselesi*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi), Konya, 2006.

⁴ Göktaş İrfan, *Hâdimî'nin Hikmet Anlayışı ve Felsefeye Bakışı* S.Ü.Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 19, s.75-84

⁵ Güler Zekeriya, *Bir Osmanlı Alimi Olan Hâdimî Üzerine Düşünceler*, İlim Sanat Dergisi Sayı 42, s. 87-89

⁶ Çeker, Orhan, *Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin Mecâmiû'l-hakayık Adlı Eseri*, S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 8, s. 43-52

makalesi,¹ Ramazan Muslu'nun *Ebû Said Muhammed Hâdimî ve Nakşibendilik Risalesi'nin Tahlili* isimli makalesi² ile Abdullah Kahraman'ın *Ebû Said el-Hâdimî'nin Hayatı, Eserleri, İlmî Kişiliği ve Bazı Fıkhî Görüşleri*, makalesi³ konu ile ilgili başvuru dokümanlardandır.

Tahricin anlamı ve muhtevası ile ilgili bölümde, hadis usulü ile ilgili kitaplardan istifade etmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, el-Berîka hadislerinin kaynakları ve ilmi değerleri ile ilgili olarak Kütüb-i sitte başta olmak üzere, temel hadis kaynakları, tahrir, rical, cerh ve tadil kitapları, fıkhü'l-hadis ile ilgili kaynaklardan istifade edilmiştir.

Abdurraûf el-Münâvî'nin *Feyzü'l-kadir*'i sık başvurduğum kaynaklardan birisi olmuştur. Çünkü el-Berîka'yı okuduğumda gördüm ki, müellifin en çok kullandığı kaynaklardandır.

el-Berîka, ihtiva ettiği konular ve konuları ele alış tarzı itibariyle İmam Gazalî'nin *Îhya*'sına benzer tarzda yazılmış bir eserdir. Hâdimî bu eserinde *Îhya*'dan da hadisler nakletmektedir. Dolayısı ile Zeynüddîn Irâkî'nin *el-Muğnî an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fi tahrîci mâ fi'l-ihyâ mine'l-ahbâr* adlı eserinden de istifade ettim. Zeynüddin Irâkî, tahrir yaparken mana üzerinde durmuş aynı anlama gelebilecek farklı ifadeleri aynı hadis olarak ele almıştır. Zaman zaman hadisler hakkında değerlendirmeler yapmış, bu değerlendirmelere esas olacak gerekçeleri de açıklamıştır.

Diğer taraftan çağdaş alimlerden Nasiruddin el-Elbânî'nin (v. 1999) yaptığı tahrir çalışmaları, teşeddüdüne rağmen kayda değer niteliktedir.

Suyûtî'nin *el-Câmu's-es-Sağîr'ini* şerhetmiş olan Abdurrauf el-Münâvî, sadace metin olarak verilen ve rumuzla işaret edilen hadislerin kaynaklarını söyledikten sonra eğer hadis zayıfsa, bu zayıflığa sebep olan durumunu açıklamıştır. İsmail el-Aclûnî'nin *Kesfû'l-hafâ'sı*, Şevkânî'nin *el-Fevâidü'l-mecmûası* hadisnin geçtiği kaynağa, ravilere ve içlerinde zafiyeti olanlar varsa bunlara işaret etmişlerdir.

Çalışmamda, "Tahrir Usûlü" ile ilgili bölümde dercettiğim diğer eserlerden de faydalandım.

¹ Köse, Saffet, *Ebû Said Hâdimî ve Namazda Huşû Risâlesi*, Yeni Hizmet, Sayı 4, s. 22-27

² Muslu, Ramazan, *Ebû Said Hâdimî ve Nakşibendilik Risâlesinin Tahlili*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 4 / 2001 s.197-219

³ Kahraman, Abdullah, *Ebû Said el-Hâdimî'nin Hayatı, Eserleri, İlmî Kişiliği ve Bazı Fıkhî Görüşleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2003, Sayı 18, s. 147-168

III. Tahric ve Usûlü Hakkında Genel Bilgiler; Tahric ve Nevileri; Tahric Usûlü

Tahric kelimesi, kapalı bir mekanın dışına çıkmak anlamındaki "h-r-c" خروج fiilinin ziyade baba aktarılması ile elde edilmiş bir kelimedir. Tef'îl babından tahric ise, çıkarmak demektir. Teknik terim olarak *tahric*, bir sözün kaynağını ortaya çıkarmak, Rasûlullah'a (s.a) nisbet edilen bir hadisin râvilerini göstererek nakletmek anlamında kullanılmıştır.

Aynı kökten gelen مستخرج , الأستخراج , خرجه , أخرجه kelimeleri de تخرج gibi hadis ıstılahında kullanılan kelime ve ıstılahlardandır. Hüküm çıkarmak (istinbat) manasında istihrac, bir kimsenin meşhur bir hadis kitabının hadislerini sırası ile ele alarak kendisine ulaşan diğer senedleri vermek suretiyle meydana getirdiği kitaplara delalet etmek üzere müstahrec, hadisin geldiği yere, ravilerine delalet etmek üzere kullanılan mahrec ve bir hadisi isnadı ile birlikte bir kitapta irad etmek manasında ihrac kelimesi, konu ile alakalı kullanılan terimlerdenidir.¹

Tahric; özellikle herhangi bir etraf kitabında Rasûlullah'a (s.a) izafe edilen bir sözün senedini ve kaynağını göstererek rivayet etmek anlamında kullanılmıştır. Bu sözler bazen bir fıkıh kitabında, bazen bir tefsîr, bazen de bir akâid veya bir hadis kitabında olabilir. Bu maksatla tertib, te'lif ve tasnif edilen kitablara bu isim verilmiştir. Bu tür kitaplarından bazıları şunlardır:

1. Ebû Muhammed Abdillâh b. Yusuf ez-Zeylâî'nin (762/1360) *Nasbu'r-râye fî tahrîci ehâdîsi'l-hidâye* isimli eseridir. Hanefî fikhına dair *el-Hidâye*'nin ihtiva ettiği hadisleri tahric etmiştir.

2. Zeynüddîn Irâkî'ye (806/1403) aid olan ve Gazzâlî'nin *Ihyâu ulûmi'd-dîn* isimli eserindeki mervî hadislerin kaynaklarını gösterdiği *el-Muğnî an hamli'l-esfâr fî tahrîci mâ fî'l-ihyâ mine'l-ahbâr*

3. İbn Hacer el-Askalânî'nin (852/1448) *et-Telhîsü'l-habîr fî tahrîci ehâdîsi şerhi'l-vecîzi'l-kebîr*

4. İbn Hacer'in (852/1448) *ed-Dirâye fî müntehabi ehâdîsi'l-hidâye*

5. Kâsım b. Kutluboğa el-Hanefî'nin (879/1474) *Tahrîcü ehadîsi usûli Pezdevî*

6. Celaleddin es Suyûtû'nin (911/1505) *Menâhilü's-safâ fî tahrîci ehâdîsi's-şîfâ* ve *Falku'l-istibâh fî tahrîci ehâdîsi's-sihâh* isimli eserleri

¹ Talat Koçyiğit, *Hadis İstılahları*, s. 419

A. Tahric ve Neviler

Asr-ı saadette Rasûlullah'a (s.a) atfedilen haberin aslının araştırıldığı görülmektedir. Hz Ömer ile Ebû Hureyre (r.a) arasında geçen hâdise bunun en güzel örneklerindedir.¹ Yine Hz. Ömer'in Ebû Musa'nın hadis rivayetinde "Şahidin var mıdır?" demesi², Hz. Ali'nin (r.a) hadis rivayet edene, yemin teklif etmesi gibi, hadis ilminin temeli sayılabilecek tesebbüt örnekleri, tahric ilmi ve ameliyesinin temelini teşkil etmektedir.

Bazı hadisçiler hadis tahrici ile hadis tenkîdini birlikte değerlendirmişler, bazıları ise, tahrici sadece kaynağı göstermek olarak ele almışlardır. Hadis tenkidi ile birlikte kabul edilmesi; hadisin senedine işaret ettikten sonra râvîlerin durumu, hadisin metninin incelenmesi, illetli olup olmaması, nâsih, mensuh olup olmaması, hadisin başka bir hadise muarız olup olmaması gibi hadis ilminin bütün unsurlarına göre değerlendirilmesi tahricin konusu içerisinde değerlendirilmektedir.

Şurası bilinen bir şeydir ki, İslam kültürünün oluştuğu ve geliştiği dönemler vardır. Tefsir, kelim, fıkıh, akâid gibi ilimlerin temeli Allah Rasûlünün (s.a) uygulamalarına dayanır. Bu her ilim dalı için böyledir. Hadis ilminin tarihi de belli devreler halinde incelenmiştir. Hadislerin semâi, kitabeti, tedvîni, tasnîfi ve bunların incelenmesi, şerh edilmesi, şartlara ve ihtiyaçlara göre dönem dönem ağırlığını hissettirmiştir.

Rasûlullah (s.a) önceleri, "Kim benden, Kur'an'dan başkasını yazmış ise onu imha etsin."³ emri ile hadisin yazılmasını yasaklamıştır. Daha sonra, Ebû Şah gibi bazı sahâbîler için hadislerin yazılmasını söylemesi veya Ebû Hureyre'nin, (r.a) Abdullah b. Amr'ı (r.a) kastederek: "Ben yazmazdım o yazardı."⁴ demesi (ifadesinden anlaşılacağı) gibi bazı sahâbîlerin, hadisleri yazdıklarına dair ifadelerinden anlaşılacağı üzere hadisler yazılmaya başlanmış ve onu tedvin faaliyeti takip etmiştir. Daha sonra bunlar el-Musannefler, sünenler, müsnedler, camiler şeklinde tasnif edilmiştir.

Yine bu asırlarda fikhî, ahlakî, felsefî, edebî ve diğer konularda bir çok eserler verilmiştir. Müslümanlar, vermiş olduğu her sahadaki eserlerinde İslam'ın temel prensiplerine uygunluğunu göstermek için ayetler ve hadisler serd etmişlerdir. Yukarıda işaret edildiği gibi bu hadisler serd edilirken çoğu zaman ilk raviler olan sahâbîler zikredilmiş, bazen da muallak olarak bırakılmış, kaynak bile gösterilmemiştir. Sonraki

¹ Müslim, İman, 52; İbn Hibbân, X, 408

² Beyhakî, Şuabü'l-İman, VI, 441

³ Müslim, Zühd, 72; Ahmed b. Hanbel, III, 12; Dârimî, Mukaddime, 40

⁴ Buhârî, İlim, 39, Ahmed b. Hanbel, II, 403

dönemlerde gelen alimler bu hadislerin kaynaklarını araştırmışlar, bulabildiklerini belirtmişler, zayıf hadisleri *duâfâ*, mevzu olan hadisleri ise mevzuat kitaplarında toplamışlardır. Bu çalışmaların sonucu olarak yukarıda bazılarının isimleri verilmiş olan tahrir isimli kitaplar yazılmış, mevzû hadisleri toplayan kitaplar te'lif edilmiş ve hadis tenkidi faaliyetleri de büyük bir ciddiyetle yapılmıştır.

B. Tahrir Usûlü

Hadis edebiyatı içerisinde tahrir ile ilgili birçok eserden söz edilebilir ancak tahrir usulünü ortaya koyan çok fazla bir eser bulunmamaktadır.¹ Yapılan işlem, genel manada hadis usulü bilgisine haiz alimlerin, hadisleri, usul ilmi çerçevede değerlendirmeleri sonucu bu çeşit eserleri ortaya koymuşlardır. Tahririn nasıl yapılacağı hususunda Mahmud Tahhân'ın kaleme aldığı *Usûlü't-tahrîr ve dirâsetü'l-esânîd* isimli kitabı bu konuda kayda değer eserlerdendir. Selahaddin Polat, Habil Nazlıgül ve Süleyman Doğanay tarafından kaleme alınan; *Hadis Araştırma ve Tenkid Klavuzu* isimli eser ile Cemal Abdullah Aydın'ın *Hadiste Tahrir* isimli Doktora tezi bu konuda dikkate şayan çalışmalardandır.² Ayrıca İsmail Lütfi Çakan'ın Hadis Edebiyatı isimli çalışması bu konu ile ilgilenen kimselerin faydalanabileceği eserlerdendir.

Bu eserlerde müellifler hadis tahririnde bu iş ile uğraşmak isteyen kimsenin bilmesi gereken literatürü tanıtmış ve tahrir örnekleri vermişlerdir.

Daha önce yapılmış tahrir çalışmalarına şöyle bir göz attığımızda her eserin birbirinden farklı tarzlar ortaya koyduğunu görmekteyiz. Hadis müellefâtının tasnifinde esas alınan farklılıklar burada da vardır. Ravi adına, hadisin ilk lafzına, metnin içerisinde geçen, insanların arasında dolaşan sözlerin geçtiği şekle, hadisin fikhî konularına, metnin ve senedin durumuna göre tasnif edilmiş eserler mevcuttur.

Ravi adına göre yapılan tasnif çalışmaları, müsnedler, mu'cemler ve etraf kitaplarıdır. el-Müsnedlere örnek olarak Ahmed b. Hanbel (241/855), Ebû Davûd, Tayâlisî (255/868), Ebû Bekr b. Abdillâh İbn'z-Zübeyr el-Humeydî (219/834), Ebû Ya'la el-Mevsîlî (207/822), Abd b. Humeyd (249/863), Bezzar'ın (292/904) müsnedleri verilebilir.

Mucem türü eserlere gelince, Taberânî'nin (360/970) mu'cemleri, bu tarzın başlıca eserlerindedir. Bunlardan başka Ahmed b. Ali el-Mevsîlî'nin (307/919) *Mu'cemü's-*

¹ Tahhan, Mahmud, *Usûlü't-Tahrîr ve dirâsetü'l-esânîd*. s. 4

² Aydın, Cemal Abdullah, *Hadiste Tahrir*, (M. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Ana bilim Dalı, Hadis Bilim Dalı Doktora Tezi), İstanbul, 2009

sahâbe'si ve Ahmed b. Ali b. Lâl el-Hemedânî'nin (398/1007) *Mu'cemü's-sahâbe*'si bahse değer çalışmalar arasındadır.

Etraf kitaplarına gelince, Suyûtû'nin *Etrâfu's-sahîhayn*'i, İbn Asâkir'in (571/1175) *el-Eşrâf alâ mâ'rifeti'l-etrâfı*, Yusuf b. Abdurrahman el-Mizzî'nin (840/1436) *Tuhfetü'l-eşrâfı*, Ebû'l-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Bûsırî'nin *Etrâfü'l-mesânîdi'l-aşara*'sı bu sahadaki eserlerden sadece bir kaçıdır.

el-Musannefler, sünenler, camîler ve *Muvatta* hadislerin mevzularına göre tasnif edildiği eserlerdendir.

Tahricle ilgili başvuru kaynaklarının bir kısmı ise insanlar arasında hadis olarak şöhret bulmuş haberlerin ele alındığı kitaplardır. Zerkeşî'nin (794/1391) *et-Tezkira fi'l-ehâdîsi'l-müştehirâ*'sı, Suyûtî'nin (911/1505) *ed-Düreru'l-müntesira fi'l-ehâdîsi'l-müştehirâ*'sı, İbn Hacer'in (852/1448) *el-Leâlî'l-mensûra fi'l-ehâdîsi'l-meşhûra*'sı, Sehâvî'nin (902/1496) *el-Mekâsıdu'l-hasene*'si, Abdurrahman İbnü'd-Deybâ eş-Şeybânî'nin (944/1537) *Temyüzü't-tayyib mine'l-habis fi mâ yedûru ala elsineti'n-nâs mine'l-hadîs*'i, Abdülvehhab eş-Şa'rânî'nin (973/1565) *el-Bedru'l-münîr fi ğarîb-i ehâdîsi'l-beşîri'n-nezîr*'i, el-Halîlî'nin (1057/1647) *Teshîlü's-sebîl ilâ keşfi'l-iltibâs ammâ dâra mine'l-ehâdîs beyne'n-nâs*'ı, Aclûnî'nin (1162/1748) *Keşfü'l-hafâ*'sı bu sahada kaleme alınmış eserlerden bazılarıdır.

İbnü'l-Cevzî'nin (597/1200) *el-Ilelü'l-mütenâhiyesi*, Aliyyü'l-Kârî'nin (1014/1605) *el-Masnû'u* ve eş-Şevkânî'nin (1250/1834) *el-Fevâidü'l-mecmûa* adlı eserleri ise mevzû haberler konusunda başvuru kaynakları arasındadır.

Belli kitapların hadislerine hasredilmiş Zeylâî'nin *Nasbü'r-râye*'si gibi tahrir kitapları, hadis bulmakta kolaylık sağlayan önemli kaynaklardandır. Zeynüddîn Irâkî'nin (806/1403) *el-Muğnî an hamli'l-esfâr*'ı bu tarzdaki mühim eserlerdendir.

Hadis tahririnin önemli bir basamağı, bir hadisin kaynağını bulduktan sonra bu hadisin sıhhatini belirlemek için hadisin senedinin araştırılmasıdır. Hadisin ravileri için rical, cerh ve ta'dil kitaplarına bakılmalıdır. Başta sahâbiler olmak üzere ravileri tespit eden tabakât kitapları, hadis rivayetinde bulunan şahısların durumlarının anlatıldığı eserlerden olan İbn Ebî Hatim er-Razî'nin (327/939) *el-Cerh ve't-tâ'dîl*'i, Buharî'nin (256/869) *et-Tarîhu'l-kebîr* ve *et-Tarîhu's-sağîr*'i, Ahmed b. Hanbel'in (241/855) *el-Ilel ve mârifetü'r-ricâl*'i, İbn Hibbân el-Büstî'nin *el-Mecrûhîn*'i, Nesâî'nin (303/915) *ed-Duâfâ ve'l-metrûkîn*'i, Dârakutnî'nin *el-Ilelü'l-vâride li'l-ehâdîsi'n-nebeviyye*'si, Iclî'nin (261/874), *Mârifetü's-*

sikât ve Tarîhu's-sikât'ı, Hatîb el-Bağdâdî'nin, *Târîhu Bağdâd*'ı, İbn Asâkir'in (571/1176) *Târîhu Dımeşk*'i bu konudaki temel başvuru kaynaklarından birkaç tanesidir.

Şerhler de hadisin tesbiti, tariklerinin bilinmesi, ricalinin, tespiti ve hadis hakkında bir hükme varmada insana oldukça kolaylık sağlayan başvuru kaynaklarındandır. Kütüb-i sitte şerhleri yanında, Suyûtî'nin *el-Câmiu's-sağîr*'inin şerhi olan, Münâvî'nin *Feyzü'l-kadîr*'i Hâdimî'nin hadisleri değerlendirmek ve şerhetmek hususunda temel başvuru kaynağı olmuştur.

Nureddin el-Heysemî'nin *Mecmaû'z-zevâid*'i hadislerin tesbitinde önemli başvuru kaynaklarından bir tanesidir.

Suyûtî'nin *el-Câmiu's-sağîr*'i ve Ali el-Müttakî'nin *Kenzü'l-ummâl*'i, Ahmed Ziyaeddîn Gümüşhânevî'nin *Râmûzü'l-ehâdis*'i hadislerin nerede geçtiğine dair insana fikir vermesi açısından önemli kaynaklardır.

Bunların dışında son asrın getirdiği teknolojik gelişmeler günümüzde, hadislere ve bilgiye ulaşmakta kolaylıklar sağlamaktadır. Hadis müellefâtını toplayan bilgisayar programları ve internet ortamında te'sis edilmiş siteler, gelecek günlerde hadis ilmi ile uğraşanların temel başvuru kaynaklarından olacaktır. Günümüzde bu programların, özellikle internet ortamında ulaşılan bilgilerin ne derece güvenilir olduğu tartışmalıdır. Ancak ulaşılan bilgilerin tahkiki yapılması şartı ile bu kolaylıktan istifade edilmesi gerekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HÂDİMÎ'NİN HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ

I. HÂDİMÎ'NİN HAYATI

A. Yaşadığı çevre

Bu çalışmada hayatını ve ilmi kariyerini araştırdığımız 18. yüzyılın alimlerinden Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin yaşadığı çevreye kısaca temas etmek, onu daha doğru anlamayı sağlayacaktır. Bu dönem, özelde Osmanlı Devleti, genelde İslam dünyası için önemli bir dönemdir.

Hâdimî (1113-1176/1701-1762) Konya ve İstanbul'da geçirdiği tahsil yıllarının ve yapmış olduğu hac seferinin dışında ömrünün tamamını Hadim'de geçirmiştir. Osmanlı Devleti'nin başşehri olan İstanbul 18. yy da İslam aleminde en önemli ilim merkezlerindedir. İstanbul'un dışında Anadolu'da Bursa, Konya, Diyarbakır... gibi bazı şehirler, medreseleri ve eğitim müesseseleriyle ünlenmiştir. Hadim ise ünü Ebû Saîd Hâdimî ile duyulmuş Anadolu'nun küçük bir beldesidir. Hâdimî buradaki ilk tahsilinden sonra bir süre Konya'da tahsiline devam etmiş daha sonra İstanbul'da tamamlamış ve ömrünün sonuna kadar Hadim'de Konya ve İstanbul'da hocalarından aldığı hikmet nurlarını talebelerine aktarmıştır.

18. yy, Osmanlı Devleti'nde gerilemenin yaşandığı bir dönemdir. Bazı ufak başarılar elde edilmiş olsa da birçok askeri yenilgi ve toprak kayıpları yaşanmıştır. Bu yüzyılda, Osmanlı'da batılılaşma hareketleri, İslam dünyasında ise çeşitli tecdid hareketleri başlamıştır. Arabistan'da, Muhammed b. Abdülvahhab (1703/1791) Hz. Muhammed'in sünnetine dayandığını iddia ettiği, bid'atlardan arınan bir inanç ve ibadet anlayışını savunurken, Hindistan'da Şah Veliyullah (v.1762), Orta Asyada Nakşilik hareketi ve Batı Afrika'da Osman Fodoye'nin başlattığı kurtuluş hareketi, İslam dünyasında derin izler bırakmıştır.

(1718-1730) tarihleri arasında yaşanan ve ismine Lale Devri denen süreç Osmanlı devletinde sosyo-kültürel değişimlerin başladığı bir dönem olması itibarıyla oldukça önemlidir. Lale Devri, eğlence ve sefahatin arttığı, sadece sarayın değil halkında batılılaşmaya özendiği bir dönemdir. İlk matbaanın tesisi, itfaiye teşkilatının kuruluşu, hendese mektebinin açılması, yenileşme hareketlerinin başladığının ipuçlarını vermektedir.

Modernitenin filizlenmeye başlaması ile, bid'atlerin yayıldığı iddia edilerek bunlarla mücadeleye başlanması bu döneme rastlamaktadır. 16. yy'da Birgili Mehmed Efendi (983/1573) böyle bir iddia ile *Tarika*'yı yazmış, aynı düşünceden yola çıkan Hâdimî bu kitabı şerh etmiş ve bid'atlarla mücadeleye katılmıştır.

Sultan III. Ahmed, Sultan I. Mahmud, Sultan III. Osman ve Sultan III. Mustafa dönemlerinde yaşamış olan Hâdimî'nin İstanbul'da tahsilini tamamladığı 1720-1730 arası, Lale Devri'nin getirdiği eğlence, sefahat, saray entrikaları, ve Patrona Halil isyanı gibi devleti derinden etkileyen olayların yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemi en canlı şekilde yaşayan Hâdimî sigara, kahve, dans, namazdan sonra yapılan tesbihat, cehri zikir ve sema gibi tartışmalı konularda risaleler yazarak İstanbul'da başlayıp Anadolu'ya ve İslam dünyasının diğer yerlerine yayılan erken dönem batılılaşma hareketleriyle mücadele etmiştir.

B. Adı

Ebû Saîd Muhammed b. Mustafa b. Osman el-Hâdimî büyük oğlu Saîd'den dolayı Ebû Saîd künyesi ve doğduğu yer olan Hadim'e nisbetle Hâdimî nisbesi ile meşhur olmuştur.

C. Doğumu

Ebû Said el-Hâdimî 1113/1701 yılında Konya'ya bağlı Hadim ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Orta Asya'dan gelip Hadim'e yerleşen bir aileden olan ve Fâhru'r-Rum diye tanınan, müderris Kara Hacı Mustafa Efendi'dir.¹ Annesi Pirlevganda'ya (Taşkent) önceden gelip yerleşen bilgin bir ailenin kızları olan Hediye Hanım'dır. Her ikisinin kabri de Hâdimî'nin kabrinin yakınındadır.²

D. Nesebi

Hâdimî hakkında bilgi veren biyografi kitapları Hâdimî'nin soy kütüğünü şu şekilde vermektedirler;

Bedreddin > Hüsameddin > Hüseyin > Abdurrahman > Osman > Fâhru'r Rum Kara Hacı Mustafa Efendi (Hâdimî'nin babası) > Ebû Sai'd Muhammed Hâdimî³

¹ Mezar taşındaki yazıda "Merhum ve mağfur, Hâdimî efendinin pederleri ve üstad-ı fuhulünden, sahib-i enfâs'ı kudsiyye, üstâd-ı kül, mürşid-i ekmele, Fâhru'r-Rum Kara Hacı Mustafa Efendinin Ruhuna fatiha" şeklinde bir kitabe mevcuttur.

² Göktaş Salih, *Ebû Said Muhammed Hâdimî*, s. 14; Hadimioğlu Numan, *Hadim ve Hadimliler*, s. 90

³ Hadimioğlu, Numan, age. s. 90; Göktaş Salih, age, s. 13

Buna göre Hâdimî'nin ecdadından babasıyla birlikte altı kuşak bilinmektedir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan, 1114/1702 tarihinde yazılmış olan ve Hâdimî'nin babası Mustafa Efendi'ye atfedilen bir risalede ise baba Mustafa Efendi dahil Hadimi'nin soyu 7 nesil geriye götürülmektedir ve isimlerde bazı değişiklikler mevcuttur. Bu risaleye göre

Hüsameddin > Muhammed > Abdülcemil > Hüseyin > Abdurrahman > Osman > Fahru'r Rum Kara Hacı Mustafa Efendi (Hâdimî'nin babası) > Ebû Sai'd Muhammed Hâdimî.¹

Halil İbrahim Şimşek *Muhammed Hâdimî: Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri* isimli eserinde, Hâdimî'nin babası Mustafa Efendi'nin müritlerinden birisine verdiği Hatme-i Hâcegân icâzetnamesinde soyunun Hz. Peygamber'e dayandığını gösteren 16 isimli bir soy kütüğünü kaydetmektedir. Bu soy kütüğüne göre:

Hz. Muhammed (s.a) > Hz. Fatıma (r.a) > Hz. Hüseyin (r.a) > Ali b. Hüseyin > Muhammed Bâkır > Câfer-i Sadık > Musa Kâzım > Bedreddin el-Hüseyinî > Hüsameddin > Hüseyin > Muhammed > Abdülcemil > Abdurrahman > Osman > Mustafa Hâdimî > Ebû Saîd Muhammed Hâdimî²

Hâdimî'nin soyunun Hz. Peygambere ulaştığı söylenmektedir.³ Bilindiği gibi Abbasiler döneminden itibaren Rasûlullah'ın (s.a) neslinden gelen kimselerin kayıtları Nakîbu'l-Eşraf⁴ yetkilileri tarafından tutulur ve seyyid olanlara, *siyadet berati* verilirdi. Osmanlı Devletinde de bu müessese devam etmiştir. Hâdimî'nin siyadet beratının olup olmadığını bilmiyoruz ancak Hâdimî'nin babasının kabri başında yaptığı bir murakabesinde, Rasûlullah'ın (s.a) kendisine "Sen benim 18. evladımsın" buyurduğu, Yine Hz. Ali'nin (r.a) "Sen evlatlığı hakkıyla hıfzettin." dediğini söylemektedir.⁵

Talebelerinden Abdullah b. Musa el-Eğirdîrî'nin hocası Hâdimî'nin kendisi için yazmış olduğu "İcâzetname" nin baş kısmına derc ettiği ibarede "Şeyh Ebû Saîd es-Seyyid el-Hac Muhammed el-Müftî el-Hâdimî'nin kendi hatt-ı şerifleriyle bu fakire kerem buyurduğu

¹ Sarıkaya Yaşar, *Merkez ile Taşra arasında Bir Osmanlı Alimi Ebû Saîd Hâdimî*, s. 29 (Mustafa b. Osman el-Hâdimî'ye isnad edilen, *Risaletün fî kırâati hatmi hâcegan-ı Nakşibendiyye ve usûlihâ*, Süleymaniye. Reşid Ef. 1017 vr.148b)

² Şimşek, Halil İbrahim, *Muhammed Hâdimî: Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, s. 32

³ Hadimioğlu, Numan, age., s.91; Göktaş Salih, age., 19

⁴ Nakîbu'l-eşraf: Peygamber soyundan gelenlerle ilgilenmek üzere kurulan teşkilatın sorumlusu için kullanılmıştır. Rasûl-i Ekrem'in soyundan gelenler müslümanlar nazarında müstesna bir mevkiye sahip olmuş, bunları sayıp sevmenin dini bir vecibe olduğu kabul edilmiş, ve onlarla ilgili bazı hizmetleri ifa etmek üzere görevliler tayin edilmiştir. Böylece zamanla Nikâbet müessesesi ortaya çıkmış, bununla ilgili görevlilere de Nakîbu'l-eşraf denilmiştir. Bunlar Seyyid ve şerif olanların kayıtlarını tutarlar onların her türlü işleri ile ilgilenirlerdi. (Geniş bilgi için Bkz. Buzpınar, Turan, DİA XXXII, 324)

⁵ Hadimioğlu Numan, age., 1-3 (Ankara 1988)

icâzetnamedir." İfadesini kullanmaktadır. Anlaşıyor ki talebelerinin bu konuda böyle bir inançları mevcuttur.¹ Hâdimî, Konevî, Hüseyinî, Nakşibendî nisbeleri ile de anılmaktadır. Hüseyinî nisbesi seyyid olduğu düşüncesini desteklemektedir.²

Türkistan'ın neresinden geldiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, *Hediyyetü'l-ârifîn* Müellifi, Hâdimî'nin dedesi Osman Efendi'nin Belh'ten geldiğini ve Hadim'i vatan edindiğini söylemekte,³ Hâdim ve Hâdimî hakkında araştırma yapan Numan Hadimlioğlu ise büyük dede Bedreddin'in Buhârâ'dan geldiğinden söz etmektedir.⁴ Hadim'in güney doğusundaki Göksu vadisi üzerinde, Hadim'e 25-30 km uzaklıkta ki Afşar köyü yakınlarında bulunan "Karaca Sadık" yöresine yerleşip burada yıllarca kalmışlardır.⁵ 1692 yılında Hadim'e göç etmişler ve orada yerleşmişlerdir.

Bazı biyografî kitaplarında Kara Hacı Mustafa Efendi'nin Hadim'e göç sebebiyle ilgili halk arasında anlatılan bir menkıbeden bahsedilir. Hâdimî'nin annesi Hediye Hanım bir gece rüyasında; karnından bir ağacın çıktığını, yapraklarının altın olarak yere döküldüğünü ve halkın bunları topladığını görmüştür. Bu rüyayı kocasına anlatmış, Kocası Fahu'r-Rum Kara Hacı Mustafa Efendi eşinin rüyasına değer vermiş, eşiyile birlikte ata binerek bu yerin neresi olabileceğini araştırmış ve eşinin delâletiyle Hadim'e yerleşmeye karar vermiştir. Diğer bir sebep ise kendisinin ilim ehlinde olması hasebiyle sık sık davet edilmesi, Hadim'in Konya yolu üzerinde bulunması ve yerleşime daha elverişli olmasıdır.⁶

E. Babası Kara Hacı Mustafa Efendi

Biyografik kaynaklarda hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan, Hâdimî'nin babası ve ilk hocası olarak yer alan Kara Hacı Mustafa Efendi'nin alim bir zat olduğu, eğitim ve irşad ile iştigal ettiği bilinmektedir. Hâdimî öğrencilerine yazmış olduğu icâzetnamede babasından, Fahu'r-Rûm, eş-şeyh, el-vâlidü'l-merhûm ifadeleri ile bahseder. Kendisine *Kütüb-i Sitte*, Beğâvî'nin *el-Mesâbih*'i, Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ*'sı, Münzîrî'nin *et-Terğîb ve't-terhîb*'ini ve Suyûtî'nin *el-Câmiu's-sağîr*'ini okutmaya icâzet verdiğini belirtmektedir.⁷

¹ Hâdimî, *İcâzetname*; Konya Yazma Eserler Ktp. Nr. BY 5848/1

² Yayla, Mustafa; "Hâdimî", *DİA*, XIV, 24

³ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 333

⁴ Numan Hâdimioğlu, *Hadimî ve Hâdimliler*, s.86

⁵ Numan Hâdimioğlu, age. s.85

⁶ Numan Hâdimioğlu, age. s.91-92

⁷ *İcâzetnâme*, (Yusuf ağa Ktp., nr. 5848/29)

Mustafa Efendi tahsilini Muhammed b. Ahmed b. Muhammed et-Tarsûsî'de yapmış, dönemin geçerli olan bütün disiplinlerini tahsil etmiş ve icâzetini almıştır.¹

İcazetnamelerden, Mustafa Efendi'nin, Tarsûsî dışında, iki hocadan daha ilim tahsil ettiği anlaşılmaktadır. Bunlar; Yusuf b. Ahmed b. Muhammed el-Âmidî ve Ali b. el-Hâc Ereğlî'dir.²

Fahru'r-rûm diye anılması, ilmî bir kisvesinin bulunduğu bir göstergesi sayılabilir.

Öte yandan Yaşar Sarıkaya, Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan bir belgeye dayanarak, Mustafa Efendi'nin Nakşi meşâyihından Murad Buhârî'nin halîfesi olduğunu söylemektedir.³

Halil İbrahim Şimşek de Mustafa Efendi'nin Murad Buhârî, Muhammed Masûm Sirhendî yoluyla İmam Rabbanî'ye ve dolayısı ile Muhammed Bahaeddin Nakşibendi'ye bağlı bir şeyh olduğunu belirtmektedir.⁴

Hâdimî'nin babasını: *eş-Şeyh, Sahibi'n-nefsi'l-mutmainneti'l-kudsiyye, Hâvî'l-müzekkâtü'l-ünsiyye* ifadeleri ile tavsif etmesi, tasavvuf erbabının şeyhleri için kullandığı övgü lafızları olarak dikkati çeker. Mustafa Efendi'nin kabir taşındaki kitabe de bu görüşü desteklemektedir.⁵

Mustafa Efendi, 1147/1734 yılında Hadim'de vefat etmiştir.

F. Ailesi ve Çocukları

Hâdimî müderris bir babanın beş çocuğundan birisidir. Kardeşi Ebû Nuaym (1160/1747) babasından, Hâdimî'den ve Hâdimî'nin hocası Kâzâbâdî'den ilim tahsil etmiş, müderrislik ve zaviyedarlık yapmış, onlarca risale yazmış bir alimdir. Kızkardeşleri Fatıma, Zeynep ve Ümmü Gülsüm alim insanlarla izdivaçta bulunmuşlardır.⁶

Hâdimî, her biri toplumun önde gelen ailelerinden olan beş kadınla evlenmiş, Bunlar; Ermenek civarından Meryem Hanım, İçel civarından Fatma hanım, Alanya'nın Şeyh köyünden Zahide hanım, Taşkent'ten Emir müftüsünün kızıdır. Hadimlioğlu Zahide adında

¹ Sarıkaya Yaşar, age., s. 36

² Sarıkaya, Yaşar, age. s. 34

³ Sarıkaya, Yaşar, age. s. 41

⁴ Şimşek Halil İbrahim, Muhammed Hâdimî Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri s.53

⁵ *İcazetnâme*, (Yusuf Ağa Ktp., nr. 5848/29)

⁶ Sarıkaya, Yaşar, age. s. 49; Hadimlioğlu, Numan, age. s. 90

diğer bir eşinin olduğunu belirtmektedir.¹ Bu evliliklerinden biri kız toplam dokuz çocuk dünyaya gelmiştir. Bunlar: Muhammed Saîd, Abdullah, Muhammed Emin, Numan, Muhammed, Mustafa, Abdülhalim Ali ve Ayşe'dir.

Büyük oğlu Muhammed Saîd (1213/1798) İlimiye teşkilatında kadı olarak çalışmış, akaid ve fıkıh konularında risaleler yazmıştır. Medine'ye giderek buradaki medreselerde hocalık yapmış daha sonra Haremeyn kadılığına yükselmiş ve bu makamda iken vefat etmiştir.²

Abdullah Efendi (1192/1778) medrese eğitimini babasından almış, Hadim'de kalarak eğitim ve tasavvufi faaliyetlerine burada devam etmiştir. Sarı Müftü lakabıyla meşhur olan Abdullah efendi babasının vefatından sonra Hadim müftülüğü yapmıştır.³

Muhammed Emin (1223/1808) ve Ali (1192/1778) Hadim civarında ilmi ve tasavvufi faaliyetlerde bulunmuş vaizlik müftülük ve müderrislik yapmış ve talebe yetiştirmişlerdir.⁴ Bunlardan başka haklarında fazla malumat bulunmayan Mustafa, Numan, Abdülhalim ve Muhammed adlarında çocukları vardır.⁵ Salih Göktaş ve Hadimioğlu Hâdimî'nin kız çocuğunun olmadığına dair bir not kaydetmişlerdir Ancak Hadimioğlu Hâdimî'nin eşlerinden Zahide hanımdan bahsederken kızının Bozkır'a bağlı Hocalar Köyü'ne gelin olarak gittiğini söylemektedir. Bu kızın Zahide Hanım'ın önceki kocasından olması muhtemeldir.⁶

G. Vefatı

Ebû Said Muhammed Hâdimî 1176/1762 senesinde memleketi olan Hadim'de vefat etmiştir. Vefatından önce evlatlarını başına toplamış vasiyetini onlara bildirmiştir. Cenazesini bir arkadaşının gelip yıkayacağını, bir müddet bekletmelerini vasiyyet etmiştir. Söylediği şekilde Konya'da bulunan Nakşibendiyye-Müceddidiyye şeyhi olan Kösec Ahmet Trabzonî⁷ cenazesine yetişip vasiyyeti üzere yıkamış, yakınları ve talebelerinin katılımı ile namazını kıldırmıştır. Hadim'in batısında bulunan Hadim Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Babası annesi, çocukları ve kardeşlerinin mezarları da buradadır.

¹ Hadimioğlu, Numan, age. s. 91

² Sarıkaya, Yaşar, age. s. 202; Hadimioğlu, Numan, age. s. 120

³ Sarıkaya, Yaşar, age. s. 201; Hadimioğlu, Numan, age. s. 120

⁴ Sarıkaya, Yaşar, age. s. 206-207

⁵ Hadimioğlu, Numan age. s. 120; Göktaş, Salih, age. s.15

⁶ Hadimioğlu, Numan, age., s.91; Göktaş, Salih, age. s.15

⁷ Köseç Ahmed'in kimliği İle ilgili Ali Üremiş bazı tereddütleri dile getirir. Şimşek ise bu değerlendirmelere katılmadığını Hâdimî'nin cenazesini yıkayan kişinin Köseç Ahmed Trabzoni olduğunu belirtir. Geniş bilgi için bkz. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 19, s. 175-191; Şimşek age.s. 57

Hadim bu gün yine Konya'nın küçük ama şirin ilçelerinden bir tanesidir. Konya'nın Güneydoğusunda yaklaşık 115 km mesafede bulunmaktadır. İlçenin batı yönündeki çıkışında Ebû Said Muhammed Hâdimî'ni türbesi bulunmakta ve ilçeye gelenler tarafından ziyaret edilmektedir. İslam tarihi boyunca birçok alim vardır ki nisbelerinde doğduğu şehrin ismi vardır. O yerler ile meşhur olmuşlardır. Hadim ise Hâdimî ile şöhret bulmuştur.

II. İLMİ ŞAHSİYETİ

A. İlim Tahsili, Hocaları, Okuduğu Eserler

1. İlim Tahsili

İlk tahsilini, müderris olan babasının yanında yapmış olan Hâdimî, Kur'an'ı ezberlemiş, Arapça sarf-nahiv Kütüb-i Site ile Beğâvî'nin *el-Mesâbih*'ini, el-Münzirî'nin *et-Terğîb ve't-terhîb*'ini, Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ*'sını ve Suyûtî'nin *el-Câmiû's-sağîr*'ini babasından okuyarak icâzet almıştır. Eklerde fotokopisini verdiğimiz, Abdullah b. Musa el-Eğirdirî'ye, kendi eli ile yazdığı İcazetnamede babasından gördüğü derslerden bahsetmektedir.¹ Daha sonra Konya'nın Karatay medresesine gelen Hâdimî burada tahsiline devam etmiş, bir müddet sonra hocası İbrahim Efendi'nin tavsiyesi üzerine İstanbul'a giderek Kazovalı (Kâzâbâdî) Ahmet Efendinin medresesinde öğrenim görmüş ve icâzet almıştır.

Biyografik kaynaklarda Hâdimî'nin, Konya ve İstanbul'da hangi yıllar arasında tahsil gördüğüne dair çelişkili ifadeler bulunmaktadır. Göktaş, 1720 yılında Konya'ya geldiğini, 5 yıl burada tahsil gördüğünü ve 1725 yılında İstanbul'a gittiğini, 1728 yılında İstanbul'da hocası Kâzâbâdî'den icâzet aldığını söylemektedir.² Özönder ise, onsekiz yaşlarında Konya'ya geldiğini bir müddet burada tahsil gördüğünü ve İstanbul'a gittiğini sekiz yıl burada eğitim görerek icâzet aldığını beyan eder.³ Hadimlioğlu ise Hadîmî'nin ilk tahsilinden sonra Konya'ya geldiğini, buradaki eğitimini tamamladıktan sonra 1920 yılında İstanbul'a gittiğini ve sekiz yıl eğitim gördükten sonra 32 yaşında Hadime döndüğünü belirtmektedir.⁴ Sarıkaya ise Konya'daki tahsilinin 1712-1717 arasında olduğunu, İstanbul'daki tahsilinin ise 1717-1725 yılları arasında olduğunu belirtir. Bu görüş daha doğrudur çünkü Sarıkaya'nın bu iddiasını dayandırdığı, Hâdimî, ve babasının Hadim Medresesi'nde görevlendirildiklerine dair bir belge bu görüşün doğruluğunu ortaya koymaktadır Bu belge bir berattır. (Bolay, Emrud,

¹ Hâdimî, *İcazetname*; Konya Yazma Eserler Ktp. Nr. BY 5848/1

² Göktaş, Salih, *age.*, 16

³ Özönder, Hasan, *Konya Velileri*, s. 186

⁴ Hadimlioğlu, Numan, *age.* s. 93

Alanyurt ve Karacahisar mezralarının âşârının Hadim'de bulunan Medresede görev yapan müderrislere tahsis edildiğine dair olan bu belgenin aslının Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunduğunu belirtir. Diğer bir belge ise Konya Şer'iyye Sicil defterlerinde bulunan, bir kayıttır. Yukarıda sayılan dört mezranın mutasarrıfı Mahmut adlı şahsın vefatıyla bundan sonra gelirlerin Hadim Medresesi müderrisleri olan Muhammed ve Mustafa isimli kimselere medresede ders vermek şartı ile verilmesinin karara bağlandığını bildirmektedir. Bu belge evasıt-ı c.âhir 1337/Şubat başı 1725 tarihlidir. Buradan Hadîmî'nin 1725'te tahsilini tamamlayıp müderris olarak medresenin başında olduğunu anlıyoruz.¹

2. Hocaları

Kaynaklar Hâdimî'nin üç hocasından bahseder:

1. Babası Kara Hacı Mustafa Efendi
2. İbrahim Efendi.
3. Ebü'n-Nâfi' Ahmed b. Muhammed b. İshak Kâzâbâdî

Hâdimî'nin ilk hocası, babası Kara Hacı Mustafa Efendidir.

Biyografik kaynaklarda Hâdimî'nin ilk eğitiminden sonra Konya'da Karatay Medresesi'ne gönderilmiş olduğunu, burada hocası İbrahim Efendi'den belağat, akaid, fıkıh ve kelim ile ilgili temel kitapları okuduğu belirtilmektedir. Ancak İbrahim Efendi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi mevcut değildir. İlginç olan bir durum daha vardır ki elde mevcut icâzetnamelerde de bu kimsenin ismi geçmemektedir.²

İstanbulda ise Ahmed b. Muhammed b. İshak Kâzâbâdî'nin rahle-i tedrisinde bulunmuştur.

Kâzâbâdî, Tokat'a bağlı Kâzâbâd'da (bugünkü Kazova) doğdu. Tam künyesi Ebü'n-Nâfi' Ahmed b. Muhammed b. İshak'tır. İlk öğrenimini memleketinde yaptıktan sonra Tokat'ta bulunan Yusuf b. Ahmed. b. Muhammed el-Âmidî başta olmak üzere Turhallı Osman ve Zorluzade Hasan Efendi'lerden ders almış, akabinde Sivas'a giderek burada Muhammed Tefsirî'den (1111/1699) ilim, tahsil etmiştir. Daha sonra İstanbul'a gitmiş Süleymaniye, Kemahcızade Mustafa Efendi, Ahi Çelebi ve Sahn-ı Seman medreselerinde müderrislik yapmış Dîvân-ı Hümâyûn Kütüphanesi hocalığı yapmış, 1146/1733 yılından sonra Selanik Mısır, Mekke-i Mükerre ve Medîne-i Münevvere kadılıklarında bulunmuştur. Başta oğlu Mehmed Nâfi Efendi, Hâdimî nisbesiyle tanınan Muhammed b.

¹ Sarıkaya, Yaşar age. s. 78

² Sarıkaya, Yaşar, age. s. 60-61

Mustafa olmak üzere çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir ve bir çok eser bırakmıştır. Döneminde görev yaptığı medreseler en üst düzeyde eğitim veren kurumlardır. 1163/1750 yılında 90 yaşını geçmiş bir halde vefat etmiştir.¹

Hâdimî hocasına büyük hürmet göstermiştir. Padişahın daveti üzerine İstanbul'a gittiği sırada yine Padişahın isteği doğrultusunda Ayasofya Camiinde ders vermek durumunda kalınca Şeyhü'l-İslam'dan, hocasının yanında vaaz etmekten teedüp ettiğini, hocasından katılmamasını istemesini rica etmiştir.

Hâdimî, vermiş olduğu icâzetnâmede ilim silsilesini beyan etmektedir. Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde bulunan iki icâzetnamede de bu silsile görülmektedir. Hâdimî'nin öğrencilerinden Abdullah b. Musâ el-Eğirdirî için, kendi eliyle yazmış olduğu icâzetnamede, Hâdimî, "Fahru'r-Rûm, el-Validü'l-Merhûm" sözleri ile bahsettiği babasından kendisine icâzet verdiği kitaplar olan "Kütüb-i sitte, İmam Beğavî'nin *el-Mesâbih*'i, Münzirî'nin *et-Terğîb ve't-terhîb*'i, Kâdî İyâz'ın *eş-Şifa*'sı ve Suyûtî'nin *el-Câmiû's-sağîr*'i, ve zikri uzun olan eserlerin okutulması, içindeki hadislerin rivayet edilmesi, amelî ve nazarî tefsiri ve şerhi hususunda icâzet verdiğini" beyan eder ve ayrı ayrı üç tane ilim silsilesi ortaya koyar. Bu ilim silsilelerinden bir tanesi, babasının Ali el-Ereğlî yoluyla sahip olduğu silsiledir. İcazetnamede zikredilen diğer silsilede, babası, Muhammed et-Tarsûsî'den, o Muhammed b. Ali el-Kâmilî'den, o Hayreddin ed-Deylemî'den, o Mecdüddin Ahmed b. Abdülveli'den, o babasından, o Zekeriya el-Ensârî'den, o İbn Hacer el-Askalânî'den, o Burhâneddin'den, o allâme İbnü'ş-Şihne'den, o Siraceddin ez-Zebîdî'den, o Ebû'l-vakt Abdülevvel'den, o Ebû'l-Hasen Abdurrahman ed-Dâvûdî'den, o Abdullah es-Serahsî'den, o Muhammed b. Yusuf el-Firebrî'den, o da Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'den hadis rivayet etmiştir.

Muhammed b. Ahmed et-Tarsûsî'nin bir başka silsilesini burada zikreder. Buna göre: Muhammed et-Tarsûsî, babası Ahmed et-Tarsûsî'den, o Ahmed b. Haydar el-Kürdî'den, o Muhammed Şirvân'dan o Ahmed b. el-Müncel'den, o Mirzâ Mahzûm'dan, o Mahmud eş-Şîrâzî'den, o ed-Devvâni'den, o Mahmud el-Kûşekenânî'den, o muhakkık eş-Şer'îf el-Cürcânî'den ilim almıştır.

Hâdimî daha sonra: "Ben ilmin madeninden, zamanının yegane büyük alimi Ahmed el-Kazâbâdî'den ilim aldım." diyerek hocası Kâzâbâdî yoluyla sahip olduğu ilim silsilesini ortaya koyar Buna göre; Kâzâbâdî Muhammed et-Tefsîrî'den, o Ali el-Gûrkânî'den, o Ahmed b. el-Müncel'den o allâme eş-Şîrâzî'den, o el-Kâtib el-Kazvîni'den, o Fahreddîn er-Râzî'den,

¹ Öz, Mustafa, "Kâzâbâdî", DİA, XXV; Sarıkaya *age.*,s. 64

o Gazzâlî'den, o İmamü'l-harameyn'den o Ebû't-Tayyib'den o İbrâhîm el-Mervezî'den, o Ebû'l-Abbâs Ahmed'den, o Ebû'l-Kâsım Osman'dan, o Ebû İbrâhîm İsmâîl'den, o Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'den, o Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'den, o İmamların imamı, ümmetin kandili Ebû Hanîfe'den, o İbrâhîm en-Nehâî'den, o Alkame'den, o Abdullah b. Mesud'dan (r.a), o da Rasûlullah'dan (s.a) ilim almıştır.

3. Tedris faaliyeti

Hâdimî tahsilini tamamladıktan sonra Hadim'e dönmüş, babasıyla birlikte medresede ders vermeye başlamıştır. Bu arada Hâdimî için babasının medresesinin yanında yeni bir medrese inşa edilmiştir.

Memleketine döndükten kısa bir süre sonra evlenmiş, ve bir oğlu olmuştur. Oğluna Saîd ismini vermiş ve Ebû Saîd künyesi ile anılmıştır.

Fahrü'r-Rum Kara Mustafa Efendi ile şöhreti artan Hadim, Ebû Saîd ile Osmanlı memleketinin her tarafında duyulmuştur. Her yöreden ilim talebeleri gelmeye başlar. Bir müddet sonra medrese dar gelmiştir. Hadîmî'nin kurmuş olduğu medrese, caminin yanında dikdörtgen bir plan ile geniş bir alana kurulmuş olup iki katlı 400 odalı, geniş odaları olan yığma taş duvarlı bir binadır.

Vefatından 74 yıl sonra 1832 yılına kadar bu medrese eğitim-öğretime devam etmiştir. Daha sonra lise ve bir müddet sonra orta okul düzeyinde eğitim vermiş ve Tevhid-i Tedrisat kanunu ile kapatılmıştır. Bu gün bu medresenin alanı, hazindir ki parça parça satılmış yerlerine derme çatma evler inşa edilmiştir.¹

Yaz dönemlerinde 12 km uzaklıkta bulunan Kervanpınar mevkiinde açık havada ders gösterdiği bilinmektedir.

Daha sonra Sultan I. Mahmud'un saltanatı döneminde Hâdimî'nin ünü sultanın kulağına gitmiş, Darü's-saâde ağası Beşir Ağa vasıtası ile İstanbul'a davet edilmiştir. Sultanın da hazır bulunduğu ulema meclisinde ders takrir etmiş ve neticede Padişahın takdirini kazanmıştır. Huzurda yaptığı bu dersten sonra kendisinden Ayasofya'da vaaz etmesi istenmiştir. Hâdimî vaazında Fatıha tefsiri ile İstanbul alimlerinin takdirini kazanmış, daha

¹ Hadimioğlu, Numan, *age.*,s. 110

sonra bu vaazını bir risale haline getirmiştir. Padişah onun İstanbul'da kalmasını teklif etmiş ise de Hâdimî affını isteyerek Hadim'e dönmeyi tercih etmiştir.¹

Hâdimî'yi İstanbul'a davet eden Padişâh'ın hangi padişah olduğu hususunda kaynaklarda çelişik ifadeler yer almaktadır. Padişah III. Ahmed, I. Mahmud ve III. Mustafa'nın isimleri geçmektedir. III. Ahmed (1703/1730) döneminde Hâdimî henüz talebeliği devam etmektedir veya yeni bitirmiştir. Sultan I. Mahmud'un (1730/1754) olması ihtimali daha kuvvetlidir. Çünkü Darû's-saâde ağası Beşir Ağa'nın Sultan'a Hâdimî'den bahsettiği vakidir. Hâdimî'nin Beşir Ağa ile 1156/1743 senesinde yapmış olduğu Hac seferinde tanışmış olmaları muhtemeldir.

Ebû'l-Ûlâ el-Mardînî Huzur Dersleri ile ilgili yazmış olduğu kitabında Huzur Derslerinin Sultan III. Mustafa (1757/1774) döneminde başladığını belirtir. Bununla ilgili Hâdimî'nin torunlarından eski Hadim Müftüsü Ahmed Saîd Hâdimî'nin kendisine yazdığı bir mektuptan da bahseder. Bu mektuba göre Padişah huzurunda ulemaya ders takrir etme şerefine ilk defa eren kimsenin Hâdimî olduğunu, huzur derslerinin bundan sonra sistemleştiğini söylemektedir.² Bu duruma göre İstanbul seyahatinin Sultan III. Mustafa'nın saltanatı döneminde olması da ihtimal dahilindedir. Ancak bu zayıf bir ihtimaldir. Çünkü III. Mustafa 1757 yılında tahta geçmiştir. Bu Hâdimî'nin ömrünün son dönemlerine rastlamaktadır ki Hâdimî'nin bu dönemde bir seyahat yaptığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Sistemli olmasa da IV. Mehmet ve III. Ahmed dönemlerinde Sultan huzurunda dersler yapılmaktaydı.³

4. Hadim kütüphanesi

Sultan III. Ahmet devrinde Hâdimî külliyesi bünyesinde bir kütüphane kurulmuş⁴ve medresede eğitim gören öğrencilerin istifadesine sunulmuştur. Hadimlioğlu, bu kütüphanenin Hacı Beşir Ağa'nın yardımıyla kurulduğunu ve yine onun delaleti ile Dîvân-ı Hümâyun Hâcegânından Osman Şuhûdî Efendi'nin kitaplarının vakfedilmesi ile zenginleştiğini söylemektedir. Hâdimî ise el-Berîka'da hadislerin değeri konusunda yaptığı bir izahta kitapların kendisine sultan tarafından hediye edildiğini belirtmektedir.⁵ Sarıkaya Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki bir belgeye dayanarak, 1199/1785 yılında yıldırım düşmesi sonucu

¹ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri Tarihi*; I, 294-296; Matbaa-i Amire, 1333 İst.; Mustafa Yayla "Hâdimî"; *DİA*; XV, 24

² Özönder, Hasan, *age.*, 190

³ *DİA*, XVIII,

⁴ Erünsal, İsmail, *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*, s. 69-70

⁵ Hâdimî, *el-Berîka*, I, 74

hasar gören kütüphanenin Hadim müftüsünün müracaatıyla İstanbul Mimar Ağası'nın görevlendirdiği Mimar Süleyman Ağa tarafından onarıldığını, bunun Hadim Medreselerinin İstanbul nezdindeki değerini gösterdiğini belirtmektedir. Ayrıca 1290/1873 yılına ait Konya Salnamesi'nin verilerine göre Hadim Kütüphanesi'nde klasik İslam bilimlerinin bütün eserlerinin içinde bulunduğu 544 cilt kitabın olduğunu söyler.¹

1924 senesinde çıkan Tevhîd-i Tedrîsat kanunu ile medreselerin lağv edilmesi sonrasında buradaki birçok kitabın zayi olduğu o günleri yaşıyanlar tarafından dile getirilmektedir. Kitapların tamamının ziyâi korkusundan 23 Şubat 1935 de Konya Valisi Cemal Bardakcı'nın görevde olduğu bir dönemde Vali'nin isteği ile, kitapların tamamı Konya Yusuf Ağa Kitaplığı'na nakledilmiştir.² 6881-7560 kayıt numaraları arasında 757 adet kitap, Ebû Saîd Muhammed Hâdimî Kütüphanesi'nden nakledilen kitaplar olarak kayıtlarda bulunmaktadır.

B. Eserleri ve Öğrencileri

1. Eserleri

Hâdimî'nin aşığıda listesini verdiğimiz, tefsir, hadis fıkıh, kelim gibi temel İslami bilimlerin her dalında seksen beş risalesi ve kitabı mevcuttur. Eser ortaya koymanın önemini ifade eden şu beyti, Hâdimî'nin bu konudaki hassasiyetini göstermektedir:

"İnsan oldur ki vere bir eser,

Eseri olmayanın yerinde yellere eser."

Eserleri içerisinde en hacimli üzerinde çalıştığımız el-Berîka isimli eseridir. Fıkıh usûlüne dair olan *Mecâmiu'l-hakâyık* diğer eserleri yanında hacimli sayılabilecek eseridir.

Ülkemizin çeşitli kütüphanelerinde Hâdimî'ye ait bir çok yazma eser bulunmaktadır. Konya Yazma Eserler Kütüphanesinde dört yüze yakın yazma eseri mevcuttur. Bu eserler aşığıda saydığımız eserlerin değişik nüshalarıdır. Ders takriri esnasında, öğrenciler tarafından yazılan kitaplar³ Hadim Kütüphanesi'nden Yusuf Ağa Kitaplığı'na nakledilen kitaplar arasında bulunmaktadır. Hâdimî'nin kendi kütüphanesinde aynı eserin birden çok nüshasının bulunması, ilk olarak, bu eserlerin talebelere tarafından istinsah edildiği ihtimalini akla getirmektedir.

¹ Sarıkaya, Yaşar, age., s. 249

² Hadimioğlu, Numan, *Hadim ve Hadimliler*, s. 111

³ Yayla, Mustafa, *DİA*, II, 25

Risalelerinde onaltı tanesini ihtiva eden bir mecmua Konyalı Müderris Abdülbasîr Efendi tarafından *Mecmûatü'r-rasâil* ismi ile Dârü't-Tibâati'l-Âmire'de h. 1256/1841 yılında bastırılmıştır.

Hâdimî yaşadığı asrın ilmi geleneğine uygun olarak eserlerini Arapça yazmıştır. el-Berîka da Arapça olarak yazılmıştır. Bilinen Farsça eseri *Hidâyetü't-tâlibîn* sonradan Arapça'ya daha sonra da Muhammed b. Veliyyüddîn el-Hıfzî el-Karamânî tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin eserlerini ilim dallarına göre şöylece sıralamak mümkündür.

a) Hadisle İlgili Oanlar:

1. *el-Berikat'l-Mahmûdiyye fî şerhi't-Tarikati'l-Muhammediyye ve's-şer'îâtî'n nebeviye fî beyânî's-sîrati'l-Ahmediyye*: Eser İmam Mehmet b. Pir Ali Birgivî'nin *et Tarikatü'l-Muhammediyye fî beyânî sîretî'l- Ahmediyye* isimli eserin şerhidir. Hâdimî'nin en hacimli eseri olan bu kitap, ahlâki öğüt ve tavsiyeleri ihtiva etmektedir. İleride üzerinde genişçe duracağımız bu eser 1168/1755 yılında tamamlanmış, İstanbul, Kahire ve Bulak'ta defaatle basılmıştır.

2. *Risâletün fî'l-hadisi'd-daîf la yesbütü bihi'l-ahkâmü's-şer'îyye.*
3. *Risâletün fî hakkı'l-hadîs "Mâ şâallâhu kâne ve mâ lem yeşe' lem yekün."*
4. *Risâletün fî hadîsi "La yüraddü'l-kazâ illâ bi'd duâ'i ve's-sadaka."*
5. *Risâletün fî hadîsi "Lâ yezîdü'l-umru illâ bi'l-birri."*¹
6. *Hadis şerhleri* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 1027/5)
7. *Risâletü'l-erbeîniyye* (Süleymâniye Ktp. Yazma Bağışlar nr. 2689)
8. *Risâletü'lübsi'l-ahmer* (Süleymaniye Ktp. Denizli nr. 389).

b) Tefsirle ilgili olanlar:

9. *Risâletün fî kavlihî Teâlâ "İnne ba'da'z-zanni ismün."*
10. *Tefsîr-u surati'l-Fatiha* (Muhtemelen Ayasofya'da yapmış olduğu vaazın risalesidir.)²
11. *Risâletün fî hakkı kavlihî teâlâ "Allâhümme ya mâlike'l-mülki."*
12. *Risâletün fî şerhi'l-Besmele.* (Bu risalesinde Besmele-i Şer'îf'i onsekize ulaşan fen açısından şerih ettiğini belirtmektedir.)¹

¹ Hâdimî, *Berika*, II, 595

² Hâdimî, *Tefsîr-u Sûrati'l-Fatiha*, Süleymaniye Ktp, Giresun Yazmaları, No 45 vr. 135b

13. *Haşiyetün ala tefsîri sureti 'n-Nebe li'l-Kâdi Beydâvi.*
14. *Tefsiru sûreti'l-İhlas.*²
15. *Def'û işkâli'l-vâkî' fi kavlihî Teâlâ "Velev alimellah."* (Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi 1017).
16. *Keşfü'l-hıdr an ahvali'l-hıdr.*
17. *Risâletün fi hakkı ıbâra "Hüve hasbî ve nî'me'l-vekîl"* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 5689).
18. *Risâletün fi tefsîri sureti'l-Enfâl* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 181/5).
19. *Risâletün fi hakkı kavlihi Teâlâ "Kad eflaha"* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 7223/8).
20. *Risâletü'n nâsihiyye ve'l-mensûhiyye* (Süleymaniye Ktp Denizli nr. 389).
21. *Risâletün fi tefsîri sûreti'n-Nâziât* (Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi 1017).
22. *Risâle fi hakkı kavlihî Teâlâ "Ve hüve'l-ğafûrû'l-vedûd"* (Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi Nr. 1017).
23. *Def'u işğâli'l-istisnâ fi kavlihî te'âlâ "ve emmellezîne"* Süleymaniye Ktp Reşid Efendi . nr. 998).
24. *Risâletün fi "Şehidallah"* (Beyazıt Devlet Ktp, Bayezit nr. 3824).

c) Fıkıh ile ilgili olanlar:

25. *Mecâmiu'l-hakâyık*: Fıkıh usulüne dair olan bu eseri Hâdimî'nin en çok şöhret bulan eserlerindedir. *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye*'ye kaynaklık etmiş metinlerdendir. Mecelle'nin küllî kaidelerinin önemli bir bölümü buradan alınmıştır.³ Sâva Paşa'nın şu sözleri eserin önemini anlatması bakımından ilginçtir. "İslam hukukunun bu sahasını ben de uzun müddet anlamış olduğumu zannediyordum. Usulü fevkalade esaslı bir surette bilen hocam Nuri Efendi ile karşı karşıya gelince bu husustaki malumatımın bir hiç olduğunu anladım. Molla Hüsrev'i ders edinerek her dersi hocanın nezareti altında, istenografi ile Türkçe olarak yazmaya başladım. Bu mesâî üç seneden fazla devam etti böylece sarıh bir surette anladığım bir metin elde ettikten sonra bunu ikmal için yukarıda da söylediğim gibi, klasik bir eser olan Hâdimî'ye müracaata başladım. Bunu da ikmal ettikten sonra ikisini birden kül halinde mütaâlâya mübâşeret ettim. Ancak bundan sonradır ki hukukun bir

¹ Hâdimî, age. I, 5

² Mehmet Tahir; age. c.1 s. 294

³ Öztürk Osman, *Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle*, s. 118, 122

kısımında Âri ve Tûrâni ilim adamları tarafından takib olunan Sâmi alimlerin usûlü hakkında bir fikr-i sarîh elde edinebilmiş oldum."¹ (İstanbul, 1273, 1303, 1318).

Eseri Mustafa Hulûsî Güzelhisârî *Menâfiu'd-dekâik fî şerhi mecâmi'l-hakâyik* adıyla şerhetmiştir. (İstanbul, 1273, 1308; Kahire, 1288) Şirvanlı Ahmet Hamdî Efendi de *Levâmiu'd-dekâik fî tercemeti Mecâmi'l-hakâyik* adıyla Türkçe'ye çevirmiştir. (İstanbul, 1923)

26. *Risâletü'l-huşû' fi's-salat* (Namazın zahirî ve batinî adabına dair yazdığı bir makaledir).

27. *Haşiye ale'd-dürer.*

28. *Risâletün fi hakkı'l-istihlâf:* (Namazda İmanın abdesti bozulunca yerine birinin geçmesi hususunda İbnü'l-Kemal'in *ed Dürer*'deki ibareye itirazının reddine dair bir makale).

29. *Risâletü şübühât-i muârada ale's-şeyh Muhammed Halâtî es-Sindî:* (Hac yolunda arız olan ve Muhammed Halâtî es-Sindî'ye arz olunan meseleler ile ilgili makale).

30. *Risâletün fi'l-kahve.*

31. *Risâletün fi hukmi'd-duhân.*

32. *Risâletün fi mesnuniyyeti'l-misvâk.*

33. *Risâletün fi vezâifi't-tilaveti ve âdâbihâ*² (Kur'an okumanın önemi ve adabının anlatıldığı bir risaledir).

34. *Zehrü'l-müteehhilîn*³ (Kadınların adet ve temizlik hallerini anlatan bir risale).

35. *Risâletü vezâifu'l-mevtâ* (Süleymaniye Ktp., Denizli nr. 389).

36. *Akabü's-sala* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4782/8).

37. *Risâletün fi tertîli'l-Kur'an.* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4783/9).

38. *Reddü risâleti'l-istihlâf.* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 1076/36).

39. *İlmihâl* (Yusuf Ağa Ktp., nr.1076/54).

40. *et-Telhîs ve't-tenkîh* (Usûlü Fıkha dair. (yazma, ta'lik, 1 cilt. 1176 Hattat Hammâmizâde Mustafa b. Hasan b. Mustafa tarafından yazılmıştır).

41. *Risâletü'l-istisnâ'.* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 6171/5).

42. *Risâletü's-şübühât* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 7224/17).

43. Raks hakkında bir risale.⁴

¹ Sâva Paşa, *İslam Hukuku Nazariyatı Hakkında Bir Etüd*, s.20

² Hâdimî, *Berika*, II, 448

³ Hâdimî, *Berika*, II, 546

⁴ Hâdimî, *age*, II, 577

d) Kelam ile ilgili olanlar:

44. *Risaletü'l-mebarik ala risaleti'n-nukur*: (İmam-ı Azam Ebû Hanife'nin İslam inanç esaslarını anlattığı eserinin şerhidir).
45. *Risaletün fî hakkı ef'âli'l-îbâd*: Kelam ilminin konularından olan "ef'âli'l-îbâd" hakkında bir makaledir.
46. *Risâletün fi'l-kaza ve'l-kader* (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi nr. 1017).

e) Tasavvuf ve Ahlak ile ilgili olanlar:

47. *Risâle fî hakkı'l-vücûdiyye* (Süleymaniye Ktp., Denizli 389).
48. *Risaletü'l-vesâyâ ve'n-nasîha*: Oğlu Muhammed Said'e ve onun şahsında bütün öğrencilerine ve din kardaşlerine tavsiyelerini ihtiva etmektedir.
49. *Risale fî hakkı't-tesbîh ve't-tahmîd ve't-tekbir ale's-selâs ve's-selâsîn*: (Namazdan sonra yapılan tesbihler hakkında bir incelemedir).
50. *Risale fî sülûki'n-nakşibendiyye*.
51. *Şerhu evrâdi'l-bahâiyye* (İstanbul, 1298).
52. *Hazâinü'l-cevâhir ve mehâzinü'z-zevahir* (İstanbul, 1296).
53. *Hidâyetü't-tâlibîn*. (Hâdimî'nin, müridlerinin isteği üzerine Nakşibendiyye tarikatının esasları ile ilgili olarak derlediği bu Farsça eser, önce Arapça'ya ardından Muhammed b. Veliyyüddin Hıfzî tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.) (İstanbul, 1298).
- Halil İbrahim Şimşek bu eserin Hâdimî'ye değil de Abdullah ed-Dihlevî'nin (1240/1824) müridi Ebû Saîd-i Farûkî'ye (1250/1834) ait olduğunu söylemektedir.*¹
54. *Fedâilü'l-ezkar* (Süleymaniye ktp., Lâleli nr. 1367/1).
55. *Risâletü'l-ûbûdiyye* (Süleymâniye Ktp., Hacı İbrâhîm Efendi nr. 862).
56. *Şerhu kelimetü't-tevhîd* (Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi. Nr. 1017).
57. *Risâletün fî ba'dı evsâfi'l-hâmide* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4671).
58. *Mektubun mine'l-Hâdimî ilâ tilmîzih* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4671/6).
59. *Mektubun mine'l-Hâdimî ile'l-umerâ* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4671/7).
60. *Mektubun mine'l-Hâdimî ila veledi* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4671/9).
61. *Sirâcü'z-zulme fî şerhi eyyühe'l-veled*. (Yusuf Ağa Ktp., nr. 2438/1).
62. *Risâletü münâzara maa'n-nefs* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4782/9).
63. *Risâletün fî aksini'l-mutasavvife* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 5633/8).
64. *Mev'ize* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 54/30).

¹ Şimşek, Halil İbrahim, *Anadolu Müceddidlerine ilişkin Bazı Tarihi Bilgilerin Kullanılışı Üzerine Bir Deneme*, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi 2002/2, I, Sayı 2, s. 213-227

65. *Fedâilü 'z-zikr ve âdâbih.* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 1256/10).
66. *Fedâilü 'l-Kur'an.* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 1256/11).
67. *Hutbe mecmuası* (Arif Efendi Mtb. 1314, 90 sayfa).
68. *Vezâif-i bedîa ve vesâyi-i garîbe* (Çeşitli hadis rivayetleri ve nasihatları muhtevi bir risale).
69. *Risâletün fî hakkı 'l-cehri fî 'z-zikri*¹ Cehri zikrin ve sema'nın hükmünün anlatıldığı bir risaledir.

f) Mantık ile ilgili olanlar:

70. *Arâyisü 'n-nefais fî ilmi 'l-mantık.*
71. *Arâyisü 'l-enzar ve nefâisü 'l-ebkar.*
72. *Risâle fî 'l-kAdiye ve eczâihâ* (Süleymâniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2046).
73. *Risâletün fî 'l-kadiyye ve 'l-îdâh* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 2391/5)

g) Dil ve edebiyat ile ilgili olanlar:

74. *Risaletün fî mâhiyeti 'l-ulûm.*
75. *Şerhu kasideti 'l-mudariyye* (İmam Bûsîrî'nin *el-Kasîdetü 'r-râiyyetü 'l-mudariyye* isimli eserinin şerhidir).
76. *Risaletün fî 'l-izafeti 'l-lafziyye* (Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi nr. 1026).
77. *Beyanü 't-ta 'rîfât* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 1074/03).
78. *Risâletün fî-ilmi 'l-beyân* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 4984/1).
79. *Risâletü 'z-zarf* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 1626/7).
80. *Şerhu kasîdeti 'l-edvâi 'l-behce fî ebrâzi dekâiki 'l-münferice* (Matbaa-i Âmire 1302, kitap nr. 22266/5).
81. *Şerhu dîbâceti 'n-netâyic* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 7223/1).
82. *Risâle-i-inşâiyye* (Yusuf Ağa Ktp., nr. 1054/29).
83. *Risaletün fî şehâdeteyn*² (Kelime-i şehadetin önemi, lafzi olarak irabını anlatan bir risaledir)

h) İcazetnâmeler

84. *İcazetnâme* (Adanalı Mustafa Efendiye verilmiş. Konya müftüsü Hacı Mehmed Emin onaylamıştır). (Yusuf Ağa Ktp., nr. 6868/9).
85. *İcazetnâme* (Ebû Sa'îd Hâdimî tarafından Abdullah b. Mustafa'ya verilmiştir) *İcazetnâme*, Hâdimî'nin kendi el yazısı ile yazılmıştır. (Yusuf Ağa Ktp., nr. 5848/29)

¹ Hâdimî, Berîka, II, 472

² Hâdimî, Berîka, I, 60

2. Öğrencileri

Ebû Saîd Hâdimî birçok talebe yetiştirmiştir. Yaşar Sarıkaya kitabında talebelerinden 72 tanesini tespit ettiğini belirtir ve bunların isimlerini verir. Bunlar içerisinde "Ayaklı Kütüphane" lakabıyla anılan Müftîzade Muhammed Antakî, İsmail Gelenbevî, Muhammed b. Süleyman Kırkağâcî, Hafız Hasan Üskübî, Hafız Osman Üskübî, Konyalı İsmail Hakkı, Gözübüyükzâde İbrahim Efendi, Hacı İsmail Kayserî ve kendi oğulları Sai'd, Abdullah, Mehmed Emin, Numan, Mustafa, Ali ve Halim gibi alimler vardır.

3. Hâdimî ve Tasavvuf

Hâdimî'nin tasavvuf ile ilgisinin tespiti ilmi şahsiyetinin ve hadisçi kimliğinin ortaya konması açısından önemlidir.

Tekkeler ve medreseler, İslam kültür tarihinde, birbirleri ile yarışan ve bazen de çatışan iki müessesedir. Kendilerine has yöntemlerle insanı ve toplumu eğitime iddiasındaki bu iki kurum, kendi anlayış ve metodlarını savunmak veya toplum nezdinde itibar kazanabilmek için zaman zaman biri diğerini itham etmiştir.

Bazı insanlar da vardır ki bu çatışmanın ötesine geçmiş, her iki müessesenin misyonunu da kendi bünyesinde, mezc etmiştir. Hâdimî bu kısım alimlerdenidir.

18. asır bu yönden uygun bir dönemdir. 16. ve 17. yüzyıllarda yaşanan medrese-tekke çatışması bu asırda en aza inmiş, mezkur kurumlar arasında barış ve hoşgörü iklimi hüküm sürmüştür.¹ Bunda Nakşibendiyyenin müceddidi kolu olan İmam Rabbanî kolunun prensiplerinden olan; "Şeyh olacak kimsenin ilim, sahibi olması şartı" bu yola giren kimsenin önce medrese yolundan geçmesini gerekli kılmıştır. Böylece her iki hali yaşayan kimseler çatışmayı değil barışı gözetmişlerdir. Hâdimî de bu yolun temsilcilerindedir.

Hâdimî hem bir müderris, hem de şeyhtir. Mezar taşıdaki kitabede "Kutbu'l-ârifîn, Gavsü'l-vâsılîn:" ifadeleri ancak erbab-ı tasavvufun müridleri için söylediği ifadelerdir. Tasavvuf ile alakalı yukarıda isimlerini saydığımız onlarca eseri vardır. Bunların tamamında, bir şeyhin müridlerine tavsiyelerini buluruz. *Risale fî sülûki'n-Nakşibendiyye* isimli risalesinde ise bir tarikatın usulleri ortaya konmuştur. Ancak müderrislik yönü sufiliğinin daima önündedir. Bu yönü ile şöhret bulmuştur. Etrafındaki insanlar müridi değil tilmizidir. Nasihatlerini havi mektubunun hitab cümlesi "*Mektubun mine'l-Hâdimî ilâ tilmîzih.*" dir. Medresesinde yüzlerce büyük alim yetiştirmiş, binlerce insana eğitim vermiştir. Tasavvufu

¹ Şimşek, Halil İbrahim, age.s. 21

inkar etmediği gibi, kitaplarında sufilere geniş yer vermiş, onlardan nakiller yapmış hatta tasavvufi ekollerden biri hakkında bir de risale yazmıştır. Hiçbir zaman şeriatın sınırlarını aşmamış, haddi aşan, bir takım bid'atleri ihdas eden kimseleri de tenkid etmekten hiçbir zaman geri durmamıştır.

Halil İbrahim Şimşek kitabında, Hâdimî'nin babası Mustafa Efendi, Murad Buhâri ve Muhammed Hayât es-Sindî, Mastafa el-Hamevî tarikleri ile Muhammed Bahaeddin Nakşibendiye ulaşan Nakşî meşayihinden olduğunu beyan eder ve tarikat silsilesini kaydeder.¹

Hakikat ehlinin adabını ve hâlis tarikatın şartlarını anlattığı *Risale fî sülûki'n-Nakşibendiyye* isimli eserini, Dervişzade Mehmed Zeynelabidin Karamânî Arapça olarak şerh etmiş daha sonra oğlu Mehmed Münip bazı açıklama ve ilaveler ile *Tuhfetü'l-mülûk fî irşâdi ehli's-sülûk* ismiyle Türkçe'ye çevirmiştir. Tasavvufa dair *Şerh-u evrâdi'l-bahâiyye*, yine müridlerinin isteği ile kaleme aldığı *Hidâyetü't-tâlibîn* isimli eseri, tasavvufi yakınlığı açısından zikre değer eserlerdir. Bu eser önce Farsça'ya tercüme edilmiş daha sonra Muhammed b. Veliyyüddin tarafından *Tercüme-i hidâyeti't-tâlibîn* adı ile Türkçe'ye çevrilmiştir.²

el-Berîka isimli eseri başta olmak üzere bütün eserlerinde tasavvuf ehlinin öne çıkardığı değerlere vurgu yapar. Tasavvufun içini kötülüklerden boşaltma ve güzellikler ile süsleme anlamına geldiğini, ilm-i tasavvufun, *ilm-i ahlâk* olduğunu dile getirir.³

Hâdimî'nin tasavvufi anlayışında ilim, gayret ve cehd vardır. Yorulmadan, çalışmadan ilim ve hikmete ulaşamaz. "*İlim teallüm iledir, fıkıh da tefakkuh iledir*" sözünün izahında "Tefakkuh tekellûf ve yorgunluktur. Cahil mutasavvıfların vehmettikleri gibi tevhid nuru teallüm olmaksızın meydana gelmez." demektedir.⁴

Tasavvufi kanaatini belirtirken Gazâlî'nin *el-Münkız*'ından nakiller yapar. "Bildim ki sûfler Allah yolunun yolcularıdır. Onların yaşantıları en güzel yaşantıdır. Yolları en güzel yoldur. Bütün hikmet ehlinin hikmetleri, akıl ehlinin akılları birleşse, onların yollarında şer'a muhalif bir şey bulamazlar. Ondan daha güzel bir şey ortaya koyamazlar. Onların bütün amelleri Nebi'nin (s.a) yolundan alınmıştır. Çünkü onların kalpleri Allah'ın (c.c) gayrısından temizlenmiştir. Onların anahtarları Allah'ın zikrine dalmak ve onda fani olmaktır."

¹ Şimşek Halil İbrahim, age, s.53-54

² Mustafa Yayla, "*Hâdimî*", *DİA*, XV, 24.

³ Hâdimî, *Berîka*, I, 20, 440.

⁴ Hâdimî, *Berîka*, I, 369

Tasavvuf ehline böyle yakın duruşunun yanında bazı mutasavvıfların yanlış inanç ve itikatlarını tenkit eder ve doğru olanı ortaya koymaya çalışır.¹ Mesela Birgivî, *Tarîka*'da mutasavvıfların ilim tahsil etmeden keşf ile ilim ve hikmete erdiklerini iddia etmelerini şiddetle tenkid etmiştir. O'nun bu konudaki tenkidini değerlendirirken, Birgivî'nin aslında tasavvufa karşı çıkmadığını, zira bu yolun Allah dostlarının yolu olduğunu, zahir ve batını bir araya getirdiğini, tıpkı kuşun iki kanadı gibi olduğunu, *bâtının* maksat, *zahirin* ise yol olduğunu anlatmaktadır.²

Ehl-i tasavvuf arasında mürsel hadislerin yaygın olduğunu, onların hasen hadisleri kabul ettiklerini, bu hadislerin ise zayıf olduğunu söyler. Hâdimî'ye göre bu kimseler hüsni zanları sebebi ile bu hadisleri kabul etmişlerdir. Zira mutasavvıflara göre hüsni zan vaciptir. Bu gerekçeyle *mecruh*, *mestur* ve *mat'ûn* kimselerden hadis almışlardır. Ehl-i hadis in ise bu tutumu kabul etmediklerini anlatır.³

Müctehidlerini taklid etmekle ilgili bir konuda, fetva verecek kimselerde birtakım özellikler aranması gerektiğini, bu çağda (kendi yaşadığı dönemde) buna dikkat edilmediğini zayıf fetva kitapları ile hüküm verildiğini söyler ve bunlardan bazılarının isimlerini verir. Hâdimî'ye göre bu zayıf fetva kitaplarından bir kısmı şunlardır: "el-*Hâvî*, *Câmiu'l-fetâvâ*, *el-Fetâvâ es-sûfiyye*, *Ravzatü'l-mecâlis*, *Câmiu'l-fusûleyn*, *et-Teshîl*."

Ona göre Hadis kitaplarının en sahihi Buhârî sonra Müslimin *Sahih*'i sonra *Kütüb-i sitte'nin* diğer kalanlarıdır. Zayıf hadis ile, kıyasın muktezasına ve sahih bir hadise muhalif olmadıkça amel edilebilir. Mevzu hadis ile amel etmek caiz değildir sadece mevzu olduğuna işaret ile rivayet edilebilir.⁴

Tasavvuf ehli, Hâdimî'ye sahip çıkmışlar, kitaplarını kendi aralarında tavsiye etmişler ve yapılan çeşitli tenkitlere karşı onu savunmuşlardır. Bunun sebebi elbette ki Hâdimî'nin tasavvufa sıcak bakışı ve alâkasıdır.

Burada Hâdimî'nin hayatını anlatan bazı biyografî kitaplarına girmiş olan bir menkıbeden bahsetmek gerekir. Bu menkıbe Osmanlı sultanlarından III. Ahmet ve I. Mahmut dönemlerinde Dârü's-saâde ağası görevi ile sarayda bulunmuş olan Beşir Ağa'ya dayandırılır.⁵

¹ Hâdimî, age. I, 152, 153

² Hâdimî, age. I, 144

³ Hâdimî, age. I, 688

⁴ Hâdimî, age. I, 488

⁵ "Beşir Ağa, Osmanlı sarayında Dârü's-saâde ağası (Kızlar Ağası) olan Bayraksız Ali Ağa'nın çırağı iken bit-tefyiz Padişah III. Ahmed'in musahiblerinden olmuş, bir müddet sonra 1705 senesinde Haznedâr olarak

Eski Hadim Müftüsü Ahmed Saîd Hadimîoğlu'nun Ebû'l-ûlâ Mardin'e yazdığı mektubta bu menkıbeyi şöyle anlatır. "Hacı Beşir Ağa Hicaz'da bulunduğu sırada Medîne-i Münevvere'nin Harem ağalığı vazîfesinde de bulunmuştu. Birgün Padişah I. Mahmud ile mülakat esnasında Padişah, Hacı Beşir Ağa'ya Harem-i Şerif'te ne kadar kaldığını, bu müddet zarfında harikulade ne gibi sırlara muttalî olduğunu sual edince Hacı Beşir Ağa: "Harem-i Şerif'te geçirdiğim bu sürede fevkalâde olarak üç hale muttali oldum" der ve bu üç halden birisini şöyle anlatır: "Ravza-i Mutahhare'deki Cibril kapısı gecenin seher vaktine yakın bir zamanda aralanırdı. Gireni anlamak ve tecessüs etmek istedim. Fakat vücûduma arız olan rehâvet ve durgunluk neticesi, içeri giren zâtın kim olduğuna muttalî olamıyordum. Bir gece yine Cibrîl kapısı açıldı. Hemen kapıya koştum. Ben kapıda iken içeri bir zat girdi. Giren zâta, kim ve nereli olduğunu sordum. Konya mülhakatından olup Hâdimî Muhammed Efendi olduğunu haber verdi. Sebebi ziyaretini sual ettim. "İmam Birgivî'nin *et-Tarikâtü'l-Muhammediyye*'sini şerh ediyorum; şüphe ettiğim bazı hadislerin Fem-i Saâdetten şeref-südûr buyrulup buyrulmadığını Rûh-u Peygamberî'den isticvâb ve istîlam için geldim" deyince müşârun ileyhi odama götürdüm. Bir müddet kaldıktan sonra, Mescid-i Nebî'de sabah namazını kılıp gitmesini söylemiş isem de "Memleketimde imamet vazifem var, müsâde buyurun" dedi ve ayrıldı gitti. Bu ilk görüşmeden sonra arada gelir görüşürdük" deyince Padişah, Hacı Beşir Ağa'nın bu sözünün doğruluğuna kanaat getirmek için Ebû Saîd Hâdimî'yi İstanbul'a davet etti.

Hâdimî İstanbul'a vardığında, Padişah yaş, baş, şekil ve sîmaca benzerliği olan birkaç zâtı bir araya koyduktan sonra Hacı Beşir Ağa'yı çağırır ve bu zâtları gösterir. Hacı Beşir Ağa'nın bu zâtlar arasında doğruca Ebû Saîd Hâdimî'nin yanına giderek "Hoş geldin." diye selamlaması Padişah'ı hayrette bırakır. Padişah Hacı Beşir Ağa'nın Hâdimî hakkında hikaye ettiği vakıaya inanır ve mutmaîn olur.¹

Bu suretle de Hâdimî'nin yüceliğini anlayan Padişah, onun İstanbul'da bulunduğu sürede, sohbetlerinden faydalanmak ister. Şehrin ileri gelen alimlerini de davet ederek,

---

nasbedilmiş, 1713 senesinde Dârü's-saâde ağası Süleyman Ağa ile Kıbrıs adasına sürgüne gönderilmiş, sonra Mısır'a oradan da Hicaz'a geçmiş ve orada Şeyhu'l-Harem olarak hizmet ifa etmiştir. III. Ahmet' in saltanatı döneminde 1717'de tekrar İstanbul'a çağrılarak Dârü's Saâde ağası olarak görevlendirilmiş, I. Mahmud döneminde de bu görevde ibka edilmiştir. 13 yıl III. Ahmed döneminde 16 yıl I. Mahmud döneminde olmak üzere 29 yıl harem ağalığı görevi yapmıştır. Özellikle I. Mahmut döneminde fevkalade nüfuz kazanmış, devletin sözü geçen zevatından olmuştur." Özcan, Abdülkadir, "BeşirAğa", DİA V, 555; Özönder, Hasan, Konya Velileri, 188

¹ Mardin, Ebû'l-ûlâ, Huzur Dersleri, II-III, 771-773

huzurunda Hâdimî'nin ders takrir etmesini ister. Böylece Hâdimî huzurda ilk ders takrir etme mazhariyetine de nail olur."¹

Bu menkıbede Hâdimî'nin kerametiyle ilgili anlatılan husus *el-Berîka* ile ilişkilendirilmektedir. Bazı tasavvufî cemaatlere göre *el-Berîka*'daki hadislerin her biri Rasûlullah'ın (s.a) onayı alınarak kitaba alınmıştır. Böyle bir şey doğru değildir. Çünkü *el-Berîka'yı* okuduğumuz zaman görürüz ki hadislerin büyük çoğunluğunda, özellikle *Tarîka'da* geçen hadislerin tamamında rivayet kitaplarından rical ve tahric kitaplarından değerlendirmeler nakledilerek *sahihtir*, *hasendir*, *zayıftır* ve *mevzudur* hükümleri serd edilmektedir. Bu hadislerin değerlendirmelerinde asla manevi işaretlerden söz edilmez. Bunun ötesinde, helaller ve haramlar noktasında şeriatın zahirinin esas olduğunu rüyada, düşte gelen ilham ve benzeri şeylerin, şayet nassın zahirine ters ise dalalet ve şeytandan olan *havâtır* olduğunu beyan eder.² Sahabe kelimesi ile ilgili açıklamada Rasûlullah'ı rüyada gören kimsenin sahabe olamayacağını, bunun manevi bir hal olduğunu, dünyevi ahkâmın zahire göre olacağını söyler.³ Hâdimî, fakihlik yönü öne çıkmış bir zattır. Meselelerdeki en ince ayrıntıları ile akıl terazisinde tartar ve hükmü ona göre verir. Şayet bir hadis İslam'ın zahirine ters ise veya kaynaklarda hadisın senedindeki râvîler hakkında olumsuz bir nakil var ise bu hadisın hüccet olarak değerlendirilemeyeceğini, zayıf hadis ile ilgili yazmış olduğu risalesinde apaçık beyan etmektedir.⁴

C. Hadisçiliği

Hâdimî 18. yy Osmanlı medreselerinde yetişmiş bir alimdir. O dönemde medrese müfredatında bulunan, Arapça, sarf, nahiv, mantık, bedî, beyan gibi alet ilimlerini, tefsir hadis, fıkıh kelam gibi şeri ilimleri okumuş ve bunlardan icâzet almıştır. İlk tahsilini gördüğü babasından hadis ilmi ile ilgili olarak Buhârî ve Müslim'in sahihleri başta olmak üzere *Kütüb-i sitte*, Beğâvî'nin *Mesâbih'i*, Münzirî'nin *et-Terğîb ve't-Terhîb'i* Suyûtî'nin *el-Câmiû's-sağîr'i* ve Kâdî İyâz'ın eş-Şifa'sını okumuş ve hadisleri okutmaya mezun olmuştur. Öğrencilerinde Abdullah b. Musa el-Eğirdirî'ye yazdığı icâzette bir kelime dikkati çekmektedir. "...Babamın bana icâzet verdiği ilimlerin nazari ve ameli olanlarını, usûlünü furuûnu, aklîsini, naklîsini, tefsirini ve özellikle hadisini rivayet etmeye icâzet

¹ Mardin, age. II-III, s. 71

² Hâdimî, *Berîka*, I, 146

³ Hâdimî, *Berîka*, I, 18

⁴ Hâdimî, *Risâletü'l-Hadisi'd Daîf, Dâru't Tıbaati'l-Âmire*, 1256 h

veriyorum."demektedir.¹ Burada özellikle *hadisini rivayet etmeye icâzet veriyorum* ifadesi dikkat çekicidir.

Hadis rivayetinde sened içerisinde ravî olarak bulunmak hadis ilmi açısından önemli bir payedir. Abdülhay b. Abdülkebîr el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*'in mukaddimesinde el-Camiû's-sağîr'in senedleri ile ilgili olarak: "Bizde Anadolu alimlerinden garib bir sened daha var, arkadaşımız Muhammed el-Mekkî b. Azüz'den gelen sened; O, alim, salih Muhammed Nurî, el-Fevzânî'den, o Mustafa Konevî'den, o Muhammed Mustafa Yağlıcevî'den, o Kara Halil el-Konevî'den, o Ebû Saîd el-Hâdimî'den o babası Mustafa'dan o Şeyh Ereğli'den o da Suyutî'den rivayet etmişlerdir."²

Bu ifadelerden hadis rivayet zincirinin Kuzey Afrika'dan Hâdimî'nin babası Kara Mustafa Efendi'nin hocası Ereğli'li Ali b. el-Hâc Ömer yolu ile Anadolu'ya geçtiğini ifade etmektedir. Bu durum Hâdimî'nin hadis ile ilgisini ortaya koyan önemli bir belgedir.

Hâdimî eserlerinde uzun uzun usul tartışmalarına girmemiş daha çok hadislerin doğru anlaşılması ile ilgilenmiş bu anlamda çeşitli hadisler ile ilgili müstakil risaleler yazmıştır. *Risâletün fî hakkı'l-hadîs "Mâ şâallâhu kâne ve mâ lem yeşe' lem yekün, Risâletün fî hadîsi "La yüraddü'l-kazâ illâ bi'd-duâ'i ve's-sadaka, Risâletün fî hadîsi "Lâ yezîdü'l-umru illâ bi'l-birri*, risaleleri bu konunun örneklerindedir. Kırk hadis ile ilgili yazdığı eser hadis şerhlerine güzel bir örnektir.³ Yine Yusuf Ağa kitaplığında çeşitli hadisleri şerhettiği bir risalesi mevcuttur. el-Berîka'da, Birgivî'nin tarikasında geçen yaklaşık 800 hadisi de şerhetmiştir.

Hâdimî şerh esnasında yeri geldikçe hadis usûlü ile ilgili terimleri izah eder. İzahında klasik kaynaklardan daha çok İbn Hacer'in Nuhbe'sinden nakiller yapar. Hadis usulüne ait tek eseri, *Risâletün fî'l-hadîsi'd-daîf la yesbütü bihi'l-ahkâmü's-şer'iyye*. isimli risalesidir. Bir buçuk sayfa tutarında kısa bir risale olan bu eserinde dile getirdiği: "Zayıf hadisler fikhi bir hükmün istinbatında delil olmazlar. Ancak kıyasın muktezasına ters değilse amel ve rivayet edilebilir." Cümlesiyle özetleyebileceğimiz görüşünü el-Berîka'da müteaddit defalar dile getirmiştir.

Hâdimî'ye göre hadisin sıhhati önemlidir. Çünkü din adına bir hüküm ortaya konulacaksa bu mutlaka sübutunda şüphe bulunmayan bir ayet veya bir sahih hadis olmalıdır.

¹ Hâdimî, İcazetname, Konya Yazma Eserler Ktp. Nr. BY 5848/1

² Kettânî, Abdülhay b. Abdülkebîr, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 102, (Thk. İhsan Abbâs, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut-1982.)

³ *Risâletül-erbeîniyye* (Süleymâniye Ktp. Yazma Bağışlar nr. 2689)

Bu sebeple hadisleri şerh ederken mutlaka hadislerin sıhhat durumları ile ilgili açıklamalarda ve nakillerde bulunur.

Bütün bunlardan şunu söyleyebiliriz ki Hâdimî fıkıhçılığı, tefsirciliği, kelamcılığı edebiyatçılığı, ve mutasavvıflığı yanında aynı zamanda hadis ilmini iyi bilen iyi bir hadisçidir.

Yukarıda isimleri sayılan onca kitabın hadislerini rivayete ve okutmaya icâzetinin olması ve bir hadis kitabının rivayet zincirinde adının geçmesi bunun delilidir. Ancak onun hadisçiliği fakih kişiliğinin gölgesinde kalmıştır. Önce de belirttiğimiz gibi uzun boylu hadis usulü tartışmalarına girmemiş, hadislerin sıhhat durumlarının tespitinde selefi olan alimlerin değerlendirmelerini kabul etmiş, onların sahih dediklerinin istinbat için delil olacağını, zayıf dediklerinin ise asla hükme mesnet olmayacağını belirtmiştir. Bu noktadan sonra mutasavvıf kişiliği ile hadisleri zayıf ta olsa en ince noktalara kadar şerh ve tahlil etmiş, dinin zahirine ve kıyasın muktezasına ters değil ise onunla amel ve rivayet etmeyi tavsiye etmiştir.

D.Hâdimî'nin Hadis Usulüne Dair Kullandığı Teknik Terimler

Hâdimî hadis usulüne dair çok fazla tartışmalara girmemekle birlikte yeri geldikçe hadis ululüyle ilgili bazı ıstılahların tariflerini vermektedir. el-Berîka'da tarifi geçen hadis ıstılahlarından bazıları şunlardır:

1. Sahih, Hasen Hadis

Sahih hadis: Senedi muttasıl adil ravilerin, şazlıktan ve illetten uzak olarak rivayet ettikleri hadislerdir.¹

Hasen hadis: Zabtı sahih hadisın ravisinin zaptından daha düşük olan rivayetlerdir. Bu gibi hadislerin rivayetlerinin çokluğu ile sahih olurlar. Bunların dışındaki rivayetler zayıftır.²

2. Haber, Eser

Hadis, haber ve eser kelimelerinin izahında *Nuhbetü'l-fiker*'den naklen "Haber hadis ile mürâdiftir" denilmektedir. Hz. Peygamber'den (s.a) gelenler hadis, sahabe ve tabînden

¹ Hâdimî, age., I, 418

² Hâdimî, age., I, 418

gelenler haberdir. Aralarında umum hususluk vardır. Her hadis haberdir ama her haber hadis değildir. Elfiye' de "Merfû, mevkuf veya maktû olsun her haber eserdir" diye geçmektedir.¹

3. Manen Rivayet

Veda haccında irad olunan bir hadis hakkında, hadisi izah ettikten sonra kitabın musannıfı hakkında bazı tenkidlerini dile getirmektedir. Hadisi Hakim *Müstedrek*'inde Abdullah b. Abbas'tan (r.a) rivayet etmektedir. "Rasulullah (s.a) veda haccından başka haccetmedi. "Bugün, inkar edenler sizi dininizden döndürmekten umutlarını kesmişlerdir, onlardan korkmayın, Benden korkun. Bugün, size dininizi bütünledim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslam'ı beğendim." (el-Maide 5/3) ayeti nazil oldu. Buyurdu ki "Şeytan sizin dünyanızda kendisine ibadet edilmekten ümidini kesmiştir. Ancak amellerinizden küçük gördüğünüz şeylerde kendisine uyulmasına razı olur. Ondan sakınınız. Size iki şey bırakıyorum. Onlara sarıldıkça sapmazsınız; Allah'ın kitabı ve Rasülü'nün (s.a) sünneti"² "Bu hadisle sadece Allah'ın kitabına sarılmak isteniyor diyenler vardır. Kitap kelimesi ile kast edilen Kitap, sünnet, ayetlerin zahirleri ve geçmiş haberler kendisine sarılması lazım gelen Kitap içerisinde toplanmıştır. Ben derim ki: "Dört delil de Kitap'a racî'dir, burada delillerin sayıca çok olması ve niteliğinin farklı olması itibaridir. Bu hadis değişiklik ve ziyadelerle Suyûtî'nin *el-Camiû'l-kebîr*'inde Hâkim'in tahriri ile nakletmiştir ki evleviyetle bunun tam olarak zikredilmesi gerekirdi. Musannıf, hadis ilmini tam bilmemesi, konuya tam muttali olmaması ve muteber hadis kaynaklarından almaması, bazı yanlışlık ve hezeyanlar yapmasına sebep olmuştur. Muhaddislerin istişhad için, mana ile rivayeti caiz gördüklerini söyleyerek müdafa edilebilir. Gerçek şu ki; hadisin kısaltılması hususunda ihtilaf edilmiştir. Bir kısım alimler caiz olmadığını söylerler. Çoğunluk alimler hadisin tamamını bilmek şartı ile caiz görmüşlerdir. Çünkü bilen kimse mananın nerede bozulacağını bilir. Cahil ise hadisi muhafazaya muktedir değildir. Manen rivayete gelince, bu konudaki ihtilaf meşhurdur. Çoğunluk caiz olduğu kanaatindedir. Bir kısım alimler de mürekkebe (karmaşık) cümlelerde caiz değil, ancak basit ifadelerde caiz olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda ibn Hacer el-Askalânî'nin (852/1449) *en-Nuhbe*'sinde tafsilat olduğu söylenmiştir. Ben bu konuda Şerefüddin et-Tîbî'nin (743/1341) *el-Hulâsa*'sında daha geniş bilgi olduğunu söylüyorum. et-Tîbî; "İhtisar bazılarına göre kesinlikle caiz değildir. Bazılarına göre ise mutlak caizdir. Mücâhid (Allah ona rahmet etsin) demiştir ki;"Hadisten istediğin kadar kısalt , ancak ona ilave yapma." doğru olan şey; terk edilen şeyin zikredilen

¹ Hâdimî, age. I, 60, 498

² Hakim, *Müstedrek*, I, 171

şeye bir sıfat gibi bağlı olmadığı bilirse bu caizdir." demektedir. Meşarık'ta da aynı şekilde geçmektedir. Musannıfın (Birgivi) burada delil getirmek için hadisin bir kısmını kesmesi cevaza yakındır Tıpkı namazdaki bir mesele için hadisin bir kısmını zikretmek gibi ki; İmam Mâlik ve Buhârî gibi hadis imamlarından sayılan kimseler de böyle yapmışlardır. Bu konuda İbnü's-Salah'ın mekruh görmesine gelince Muhyiddin en-Nevevî ona cevap vermiştir ki: İlim aleminde nahivcilerin istişadları gibi iyi bildiklerinde hadislerin bir kısmı ile alimler istişad edegelmişlerdir."¹

Hâdimî, Birgivi'nin hadisleri naklederken hadisin bir kısmını nakletmesini izaha çalışırken, onun hadis bilgisinin eksik olduğuna ve elinde yeterince sağlam kaynak bulunmadığına, elindeki bazı haşiyelerden ve etraf kitaplarından nakletmesini tenkit eder. Kendisinin ise sultanın kendisine vermiş olduğu sahih kaynakların bulunduğunu bunlardan nakiller yahptığını, yazdığı eserlerin kaynakları hususunda kimsenin bir şey söylemesinin doğru olmadığına işaret etmiştir.²

Hadislerin ihtisarı ile ilgili yaptığı tartışmalardan birisi de; tekebbür ile ilgili Birgivi'nin Ebû Dâvûd'dan naklettiği *فأما الخيلاء* diye başlayan Cabir (r.a) hadisinin izahında, hadisin neden *ف* harfi ile başladığını anlatır. "Hadisin evveliyatı vardır. Musannıf hadisi kısaltmıştır. İstişad için hadislerin kısaltılması konusunda çeşitli görüşler vardır. Musannıf bunlardan kısaltılmasının caiz olduğu görüşünü seçmiştir. Hâdimî burada bu konu ile ilgili görüşleri aktarmaktadır.³

4. Zayıf Hadis ile İstidlal

Bir konuda sahih bir hadis var ise o konuda kıyas yapılamayacağına ancak hadisin sıhhatinin araştırılması gerektiğine vurgu yapan Hâdimî zayıf hadis ile ilgili görüşlerini mükerrer olarak tekrarlar.⁴

Hâdimî zayıf hadis ile ilgili risalesinde *zayıf* hadisten hüküm istinbat edilemeyeceğini dile getirmiştir. Söz konusu eserleri içinde, zayıf hadisle amel hakkında bir buçuk sayfalık "*Risale fi'l hadisi'd daif la yesbütü bihi'l ahkâmü's şeri'yyetü*" adlı matbu risalenin, çalışma konumuzla alakalı olması sebebiyle tercüme edilerek burada yer alması uygun olacaktır.

¹ Hâdimî, age. I, 74, 75

² Hâdimî, age. I, 74, 75

³ Hâdimî, age. I, 617

⁴ Hâdimî, age. II, 417

"Rahman ve rahim olan Allah'ın Adıyla.

Zayıf hadis ile ahkâmın tespit olunamayacağı hususunda ittifak edilmiştir. Sonra *fedâil-i â'mâle* dair olan hadisler ile amel etmek caizdir hatta *müstehabdır* denilmiştir. Bunu açıkca ortaya koyanlardan bir tanesi Nevevî'dir ki, kitaplarında, özellikle *el-Ezkâr* isimli eserinde bunu açıklamaktadır. Yalnız bunda bir çelişki vardır. Çünkü bir amelin caiz olması veya müstehab olması, her ikisi de beş şer'î ahkamdan iki tanesidir. Bir amel zayıf bir hadisin gereği olarak müstehab sayıldığı zaman bu o amelin zayıf hadis ile sübüt bulması anlamındadır. Bu ise "*Bir hükmün zayıf hadis ile sübut bulamayacağı*" kaidesine muhaliftir.

Bazı alimler Nevevî'nin kastının ne olduğu hususunu araştırmışlar ve şu sonuca ulaşmışlardır. Eğer bir amelin fazileti hususunda sahih veya hasen bir hadis sabit olmuş ise bu konuda zayıf bir hadisin rivayeti caizdir. Aslında bu sözün Nevevî'nin sözü ile irtibatlandırılmayacağı aşikardır. Üstelik onun muradı sadece zayıf hadisi rivayet etmek ile zayıf hadis ile amelin caiz ve müstehab olmasının arasındaki farkı ortaya koymaktır. Ta ki, bir amelin faziletine dair sahih veya hasen bir hadis bulunmuyorsa hadisin zayıf olduğuna işaret ile hadis rivayet edilebilir. Bu durum hadis kitaplarında da başka kitaplarda da yazılmıştır. Konu ile ilgili araştırmalarda bulunan kimselerin malumudur. Herhangi bir amelin faziletine dair zayıf bir hadis bulunduğu halde amel caiz olabileceği gibi haram veya mekruh olma ihtimali de vardır. Bir amel caiz olur ve müstehab olur. Çünkü habere güvenilir ve bir fayda umulur. Bu mübah dairesindedir. Müstehablık ve ihtiyatta ise sevap umudu vardır. Haramlık ile ilgili bir konuda ise bir amelin müstehablığı söz konusu olamaz. *Kerâhet* ve *ibâha* konusunda ise geniş bir zaviyeden bakmak gerekir. Bir amelin yapılmasında veya terkinde bir kerahet var ise o ameli terk etmek müstehabdır. Çünkü bilinmelidir ki bir amelin mekruh olma yönü güçlü ise o ameli terk etme yönü tercih edilir. Bir amelin mekruhluk tarafı zayıf ise o ameli ihtiyaten terk etmemek, yapmak gerekir. Eğer aralarında bir müsâvât var ise tam bir araştırma gerekir. Çünkü mübah olan şeyler niyet ile ibadet olur. Hal böyle olunca nasıl olurda zayıf bir hadis ile müstehablık şübhesi olabilir. Bir amelin müstehab olabilmesi için iki şart vardır. Bunlardan birisi amelin caiz olması, ikincisi ise haramlık ihtimali bulunmamasıdır. Mübahlık noktasını yukarıda açıkladık. Burada bir konu daha vardır ki o da: Eğer bir amelin haram olduğuna dair bir hüküm yok ise bu amel caizdir. Bu hadis olduğu için değildir. Hadis bulunmasa da o amel caizdir. Bir amel farz kılınmış ise bu hürmeti ortadan kaldırır. Denemez ki zayıf hadis haramlık ihtimalini ortadan kaldırır. Bu sebeple biz diyoruz ki; Zayıf hadis ile şer'î bir hüküm tesbit edilemez. Bir hükmün haramlığına ihtimal kalmaması o hükmün mübah olmasını gerektirir. Mübahlık ise şer'î bir hükümdür ve zayıf hadis ile sübut bulmaz. Eğer

Nevevî'nin muradı bizim zikrettiğimiz ise zayıf hadis ile hükümün caiz olduğu, ameli de caiz olmaya götürmek anlamına gelir.

Özet olarak cevaz haricden olduğu bilinmektedir. Müstehablık ise şer'î kaidelerdendir ve şer'î kaidelerden olan, dinin emirlerinde ihtiyat anlamına gelen müstehablık, zayıf hadisler ile sübut bulmaz bilakis zayıf hadis müstehablık hususunda şüphe ortaya koyar. İhtiyad ile amel edilir. İhtiyadın müstehab oluşu ise bilinen şer'î hükümlerdendir. Üstâdımız büyük ve değerli alim Ahmed b. Muhammed El-Kâzâbâdî, böyle söylemiştir.¹

Görüldüğü gibi Hâdimî hüküm istinbatı ile amel etmeyi ayrı olarak değerlendirmiştir. Hâdimî'ye göre bir konuda sahih hadis yoksa o konuda kıyas yapılmalıdır ve zayıf hadis bu kıyasa göre değerlendirilmelidir. Şayet kıyasın muktezasına ters değil ise bununla amel etmekte bir mahzur yoktur. Aslında yapılan amel, o hadisle olmayıp kıyas ile olmuştur. Hadis sadece o kıyası desteklemiştir.

5. Mevzu Hadis

Zayıf hadis ile ilgili görüş Kitap içerisinde defalarca tekrar edilmiştir. Hadisi nakletmek ise daha da farklıdır "Denilmektedir ki itikadi konularda mevzu hadislerin nakli, mevzu olduğunu söyleyip söylememek fark etmez, asla caiz değildir. Fer'î' olan ahkam hususunda mevzu olduğunu söylemek şartı ile caizdir."²

İbnü'l-Hümâm'dan naklen fedâil-i a'mâle dair zayıf hadisler ile (mevzu' olmadıkça) amel edilebileceğini nakleder. Sonra, ben derim ki: "Kıyasa muhalif olmaması gerekir zira kıyas zayıf hadisten önde gelir." Devvânî, fedâilin ahkamı şeri'yyeden birisine raci' olduğunu şer'î bir ahkâmın zayıf bir hadis ile nasıl takyid edilebileceğini (asla takyid edilemeyeceğini) söylediğini anlatır.³

6. Mürsel Hadis

Katâde b. Diâme es-Sedûsî'nin mürsel olarak rivayet ettiği hadisin şerhinde "*Mürsel-hadis*: Tabîden olan bir kimsenin, "Rasûlullah şöyle buyurdu ..." diyerek rivayet ettiği hadislerdir. Bu birinci ve ikinci hicri asırda olmuştur. Böyle hadislerin delil olarak alınmasında ihtilaf vardır. Ancak bize göre mutlak olarak kabul edilir. Bu konu hadis usûlü kitaplarında geniş olarak açıklanmıştır.⁴

¹ Hâdimî, Risâletü'l-Hadisi'd Daîf, Dâru't Tıbaati'l-Âmire, 1256 h

² Hâdimî, Risâletü'l-Hadisi'd Daîf, Dâru't Tıbaati'l-Âmire, 1256 h

³ Hâdimî, age. I, 159

⁴ Hâdimî, age. II, 324

7. Mevkuf Hadis

Metinde geçen İbn Ebi'd-Dünya ve Taberânî'nin Abdullah ibn Mesud'dan mevkuf olarak rivayet ettikleri "Kıyamet gününde hatası ençok olanlar dünyada boş şeylere dalan insanlar olacaktır" hadisinin izahında; İbn Mes'ûd'un "Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu..." demeden söylemesi sebebiyle mevkuf olduğunu ama bu sözlerin merfû hükmünde olacağını, çünkü ahrete müteallik şeyleri akılla bilinemeyeceğini bu sözü Rasûlullah'tan (s.a) duymuş olabileceğini söylemektedir.¹

8. Kudsî Hadis

Kudsî ve nebevî hadis: Allah Teâlâ'nın Peygamberine ilham ve rüya yoluyla haberdar etmesidir. Mana Allah Teâlâ'ya, lafızlar Peygamber'e (s.a) aittir, ama Allah'a izafe edilir. Nebevî hadiste de mana Allah'a aittir ama o Allah'a izafe edilmez. Her ikisi de vahiydir. Çünkü Allah Teâlâ "O hevasından konuşmaz, ancak Allah'ın kendisine vahyettiğini söyler" ayeti buna delalet eder. Nebevî hadis ğayr-i metluv, kudsî hadis ise metluv vahiydir. Kur'an mucizedir ama hadis, kudsî de olsa muciz değildir. Hadisin manen nakli caizdir ama Kur'an'ın manen nakli caiz değildir.²

Hâdimî bu eserinde hadis usulü hakkında çok geniş ve derin tartışmalara girmemektedir. Hadisleri şerh ettiği esnada, çoğunlukla ilk geçtiği yerde o hadis terimini kısaca anlatır, bazen bu bilgilere atıfta bulunur Usûle ait geniş bilgi için usul kitaplarına başvurulması gerektiğini söyler. Ancak sünnet, sünnetin delil olması, sünnetin Kur'an'ı tahsisi, tefsiri, zayıf hadisin delil olması gibi konularda yeri geldikçe açıklamalarını tekrar eder.

Ebû Said Hâdimî, hadis naklinde alimlerin hassasiyetini sık sık nakleder ve bu konuda kendisinin de hassasiyetini ihsas ettirir. Irâkî'nin "Kussasların *sahih* mi *sakîm* mi olduğunu bilmeden naklettiklerini, *sahih* olduğunda *ittifak* olsa ve hatta *Sahihayn'da* bile olsa hadisi bir bilene okumadan onu *nakl* etmemek gerekir" dediğini anlatır.³

Hâdimî hadisçi yönü kadar kelamcılığı ve fıkıhçılığı da güçlü bir zattır. Hadisle ilgili tartışmalarda mesele ister istemez fikhî tartışmalara dönmekte bu arada fakihlerin tartışmalarına daha çok yer vermektedir. Hatta şunu söyleyebiliriz ki hadisleri, daha çok manası, hayata uygulanışı ve kendisinden hangi hükümlerin *istinbat* edilebileceği yaklaşımı ile ele almıştır. Elbette ki hadisleri şerh ederken ravilerin durumlarını, *sıka* mı *zayıf* mı

¹ Hâdimî, age. II, 324

² Hâdimî, age. I, 596

³ Hâdimî, age. II, 403

olduklarını, hadisin hangi sebeple zayıf sayıldığıının gerekçeleri üzerinde kafa yormuş, ama neticede *mana istinbatı* üzerinde daha fazla durmuştur.

Sünnetin delil olması konusunda akla gelen bazı soruları serd eder ve onlara cevaplar bulur. Bu sorulardan bir tanesi de şöyledir: "Peygamber (s.a)'in fiili, kavli ve takriri sünneti, *zaid* sünnetleri, kendine has durumları olabileceği gibi, kendisinden nadiren de olsa zelle sadır olmuştur. Bunlar da ümmeti için delil olur mu?" bu soruya "İtaat için karine gerekir" diye cevap verir.¹

Sünnetin teşrî' değeri ile ilgili bir tartışma esnasında sünnetin terki ve inkarı ile ilgili olarak: "Sünnet olduğu sabit olan bir şeyi sünnet olmadığı itikadı ile terk ediyorsa *mübtedi'*, sünneti yok sayıyor ve aşağılıyor ise *kafir*, inanma ile birlikte terk ediyor ise *fasık* olur. Şayet sünnet , *zevâid* ise *fasık olmaz*, ama *mütevâtir sünneti* inkar ediyor ise *küfrüne* hükmolunsa gerektir. Zira *tevatür* dinin delillerinden biri olan sünnetin karşılığıdır."²der.

Müellif hadis ile ilgili usul tartışmalarını genelde hadislerin izahı sadedinde vermektedir. Yoksa hadis usulü ile ilgili tartışma başlıkları açmamıştır.

Kavli hadis ile *fiilî hadis* tearuz ettiğinde kavli hadisin tercih edileceğini usul kaidesinin bu olduğunu dile getirir.³

Metinde geçen Ebû Dâvûd'un İrbad b. Sâriye (r.a)'den rivayet ettiği "Bir gün Rasûlullah (s.a) aramızdan kalktı ve "Sizden biriniz koltuğuna yaslanıp Allah'm ancak kitabında olan ayetleri ile eşyayı haram ve helal kılar zannetmesin."⁴ hadisinin izahında, hadisin Kur'an ile mukayesesi, Kur'an'm tercihi ve hadisin Kur'an'ı tahsisi gibi konuları tartışır.⁵ Bu tartışmalar da biraz hadis usulünden fıkıh usulüne doğru kayma vardır.

¹ Hâdimî, age. I, 83, 84

² Hâdimî, age. I, 117

³ Hâdimî, age. II, 583

⁴ Ebû Dâvûd, *Sünnet* 6; Bezzâr, *Müsned*, V, 423.

⁵ Hâdimî, age. I, 98, 99

İKİNCİ BÖLÜM

el-BERÎKA'DA İZLENEN HADİS METODOLOJİSİ

A. el-Berîka'nın Tavsifi

el-Berîka bir dönem halkın, özellikle tekkelerin çokça itibar ettikleri kitapların başında gelmektedir. İslam'ın itikat amel ve ahlâki hükümlerini genel bir bakış açısıyla değerlendirmiş, özellikle ahlaki açıdan toplumun yaptığı yanlışlıklara dikkat çekmiş ve bu yapılan yanlışlıkların nasıl düzeltilebileceğini, yollarını ve çarelerini göstermiş bir kitaptır. *el-Berîka* ihtiva ettiği konular ve ele alanış tarzı itibarıyla, İmam Gazâlî'nin *İhyâ-u ulûmi'd-dîn* isimli eserinin bir benzeridir. Bir çok konuda İhya'dan nakillerde de bulunmaktadır.

Hâdimî, *el-Berîka'nın* başında insanların dünyaya ve nefse düşkünlüklerinden bir çok günahlara düşer olduklarını, insanları helak edici durumları ve onlardan kurtuluş yolları gösteren çok güzel bir kitap olarak gördüğü, Muhammed Birgivî'nin *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye ve's-şer'îâtü'n-nebeviyye fî beyâni's-sîrati'l-Ahmediyye* isimli eserini şerh etmeye karar verdiğini belirtmektedir.¹ *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye*, insanlara davranışları ile ilgili Muhammedî ölçüleri gösteren ve öğütler veren bir ahlâk kitabıdır. İçerisinde her konu ile alakalı en az bir hadis-i şerif rivayet edilmiş ve kitabın tamamında sekiz yüze yakın hadis nakledilmiştir. *el-Berîkada* bu hadislerin izahı sadedinde *Tarîka* da zikredilen hadislerden başka 1545 hadis daha zikredilmiştir. Bu manada *el-Berîka*, orta ölçekli bir hadis kitabı hüviyetindedir.

Hâdimî yaşadığı asrın ilmî geleneğine uygun olarak eserlerini Arapça yazmıştır. *el-Berîka* da Arapça olarak yazılmıştır.

Hâdimî, metinde geçen lafızları özellikle hadisleri şerh ederken kelimeleri lügat ve ıstılah yönünden açıklar sonra bu kelimeler ile ilgili hususları, kalamî ve fikhî yönden inceler, tartışır ve bu hadislerden çıkarılan hükümleri belirtir. Ahlaki ve tasavvufî konularda İslam büyüklerinden ve mutasavvıflardan sözler ve kıssalar nakleder, bahsin son kısmında da hadisin ravileri ve hadisin sıhhat durumu üzerinde durur ve bununla ilgili nakillere yer verir.²

Hâdimî daha önceden Birgivî'nin *Tarîka'sı* üzerinde yapılan çalışmalardan Muhammed el-Kürdî'nin şerhinden bahseder ve bu şarih hakkında bilgi verir. Bu şahsın,

¹ Hâdimî, age. I, 4

² Hâdimî, age. I, 174, 175, 176, 177

Muhammed el-Kürdî eş-Şehrezûrî (1084/1673) olduğunu, *et-Tevfik* ismi ile şerhettiğini kaydetmektedir. *Şarihu't-tarîka cârihu's-şerîa'* ismi ile tavsif eder ve şerhinde dile getirdiği bazı sapık görüşlerini anlatır. "Allah'ın gökte olduğunu ve bir cisminin bulunduğunu söylediğini" belirttiği el-Kürdî'nin delillerini zikreder ve onları çürütür.¹ Bunlardan başka Muhammed el-Kürdî'ye göre: "Bir kimse ücret karşılığı hatim okur ve bunu tamamlarsa ücret alması caizdir. Bir hatim okumanın ücreti de 10 dirhemden aşağı olmamalıdır, aşağısını vermek mekruhtur. Buna mani olmak dalâlettir." Hâdimî *el-Berika'da* bu görüşü tenkid eder ve bunun İslam'a ve İslam alemine iftira olarak değerlendirir. Zira Kur'an okuma sebebi ile ücret almanın cevazına dair olan haberlerin haberi vahid olduğunu, haber-i vahidin Kur'an'ın nassına muhalif olamayacağını, bu hususta Kur'an'da "Allah'ın ayetlerini az bir paha karşılığında satmayınız" (el-Mâide 5/44) ayetinin gayet açık olduğunu belirtir.²

Hâdimî kitabını te'lif ederken oldukça geniş bir kütüphaneden istifade etmiştir. İktibas yaptığı veya atıfta bulunduğu eserlerden bazıları şöyledir:

Tasavvufi konularda Ebû'l-Kasım Kuşeyrî'nin (465/1072) *Risale-i kuşeyriyye*'sinden, Şemsüddin Muhammed b. Ferh el-Endülûsî'nin (671/1272) *Tezkiratü'l-kurtubî*'sinden, Ebû Hâmid el Gazâlî'nin *İhyâ-ü ulûmi'd-dîn*'inden ve Ebû'l-Leys es-Semerkandî'nin(375/985) *Bustânü'l-ârifîn*'inden çokça nakiller yapmıştır. Çeşitli kaynaklarda geçen, Hasan el-Basrî, Ebû Yezîd el-Bistâmî, Haris el-Muhâsibî, Abdülkadir Geylânî gibi meşhur mutasavvıflardan sözler ve menkıbeler nakleder.

Yeri geldikçe itikadi konularda kelimî ve fikhî konularda İslam ümmeti arasındaki tartışmaları nakleder. Diğer bid'at mezheplere karşı ehli sünnet görüşlerini savunur. Kulların fiilleri, imanın bölünemeyeceği, Kur'an'ın kelam oluşu, ... gibi konularda sayfalarca bu tartışmalara yer vermektedir. Aynı şekilde ameli ve fikhî konularda da, zaman zaman tartışmalara girer. Fikhi konular ile ilgili olarak diğer mezheplerin görüşlerine yer verse de kendisi hanefî bir alim olduğu için çoğunlukla hanefî mezhebinin görüşlerini savunur.

Hâdimî, *Tarika'nın* şerhinde fikhî kaynaklara oldukça sık başvurmuştur. Hatta diyebiliriz ki, iktibasta bulunduğu kaynakların büyük çoğunluğunu fikhî kaynaklar teşkil etmektedir. İktibas yaptığı kaynaklardan bazılarını ve hangi konuda iktibas yaptığını gösterir bir listeyi vermek, eserleri topluca görmek açısından daha pratik olacaktır sanırım.

¹ Hâdimî, age. I, 468

² Hâdimî, age. I, 509, 510

Nakil yapılan kaynak

- Celaleddin Muhammed b. Hüseyin el-Hanefî;
Fevâidü'l-İsterveşeniyye
- Celalü'd-Dîn Muhammed. b. Esâd ed-Devvânî
(908/1502);*Şerhu'l-Metâli*
- Ahmed b. Muhammed b. Şâbân et-Trablûsî
(1020/1611), *Şerhu'l-mecma*;
- Muhammed b. Ahmed b. es-Serrâc el-Konevî
(770/1368);*Gunyetü'l-Fetâvâ*;
- Abdullah b. Muhammed el-Mevsilî (683/1284),
El-İhtiyar li tâlîli'l-muhtâr;
- Ebû Bekir b. Ali (800/1397), *Cevheratü'n-neyyira*;
- Burhâneddin el-Merğînânî (593/1196) *Hidâye*;
- İbn Âlâ (688/1289), *Fetâvâ et-Tatarhaniyye*;
- Hasan. b. Ammar b. Yusuf el-Misrî (1069/1658),
Şurunbilâli;
- Muhtar b. Muhammed ez-Zâhidî (658/1259), *el-Münye*;
- Zeynü'l-Âbidîn el-Misrî (855/1451), *el-Bahrü'r-râik*;
- Ömer b. Muhammed b. Ivaz (696/1296),
Nisabü'l-ihţab;
- Zendevestî, Hüseyinb. Yahya b. Ali el-Hanefî
(400/1009), *Nazmü'l-fikh*;
- Ebû'l-Leys Semerkandî (375/985), *el-Hizane*;
- Muhammed b. Muhammed e-Bezzâzî
(827/1423),*el-Hulâsa*;
- Sinaneddin Yûsuf b. Hüsâm el-Muhaşşî
(986/1578);
- Cemaleddin Abdürrahim. b. Hasan el-Esnevî
(772/1370), *et-Temhîd*;

Konu , Sayfa

- Kumaşın boyanması II, 507; 584; I,14
- Musafaha yapmak ile ilgili II, 501; peygamber (s.a)'e salavat II,461
- Peygamber'e (s.a) salat getirmek I, 14
- satrançın hükmü, musafaha II, 505, şahsî temizlik II, 552
- sakal kesmek hususunda II, 510
- teravîh konusunda
- Kur'an'a el-sürmek 507
- Misvak, ipek giyinmek, II,579; elbisenin boyanması II, 584; isti'mâli melâhi, II, 469, 470
- İkrâm için ayağa kalkmak II, 612
- Belalarda kunut II, 558
- Ümmetin hayırlısı II, 713
- Yazılı kağıtların imhası II, 548
- Kurban II,539
- Kurban II,539
- Talak II, 546
- İ'tâü's-sail fi'l-Mescid II, 549
- Teşmît-i Âtis I, 327

- Calaleddin Muhammed b. Es'âd (907/1501),
Enmûzecü'l-ulûm;
- Burhâneddin İbrâhîm b. Ömer el-Ca'berî
(732/1331);
- Ebû Yusuf, Yakub b. İbrâhîm (183/798), *Nevadir;*
- Hâherzâde, Ebû Bekr (433/1041);
- Fahrüddin Bedî b. Mansûr (h. 7. asır), *Bahrü'l-
muhît;*
- Kemâlü'd-Dîn Muhammed b. Îsâ ed-Demîrî
(808/1405);
- Fahreddin Hasan Kâdîhân (593/1196), *Fetâvây-i
kâdîhân;*
- İbnü'l-Hümmam, (861/1457), *Fethu'l-kadir ;*
- Ali b. Muhammed el-Mâverdî (450/1058), *el-
Ahkâmü's-sultâniyye;*
- Haskefî (1003/1677), *Dürrü'l-muhtar;*
- Molla Hüsrev (885/1480), *ed-Dürer;*
- *Hocazâde* Muslihüddin Efendi (893/1488) *Hâşiye
ala şerhi'l-hidâye;*
- Sadrü'ş-Şer'îa Ubeydullah b. Mesûd (747/1346),
Şerhu'l-vikaye;
- Ebû'l-Leys es-Semerkindî (375/985), *Nevâzil;*
- Zeynüddin İbnü'n-Nüceym el-Mısrî (970/1563),
Fetâvâyi zeyniyye;
- İbn Cemâa, Muhammed b. Ebû Bekir
(819/1416);
- İbrahim el-Halebî (956/1549), *Şerhu'l-münye;*
- Zahirîye, İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî
(189/804);
- Kifaî ilimler I, 327
- Kıraat I, 328
- Kadının anne ve babasını ziyareti II, 421
- Kadınların hamama girmesi II, 423
- Kadınların hamama girmesi II, 423, 425
- Kadınların hamama girmesi II, 423
- Altın yüzük takmanın hükmü II, 514; 424
- Belalarda Kunut yapmak II, 425; I, 558
- Şakalaşmak II, 426
- İpekli giyinmek II, 579
- Vakıf II, 737
- sihir II, 614
- Vakıf II, 737
- Köpek taşıma II, 623
- Rüşvet
- Asr-ı saadet II, 664
- Ayakkabı ile namaz, mest üzerine mesh II, 668
- Misvak II, 539
- Taharet, II, 673

- Aliyyü'l-Kârî; Dav'ü'l-meûlî şerh-u Bed'i'l-emâlî (1014/1605);
- Hakîmü'ş-Şehîd Muhammed el-Mevezî (334/945), *el-Müntekâ*;
- Serahsî, Ebû Bekr b. Muhammed (500/1106);
- Ebû's-Suû'd Mehmed el-Îmâdî (982/1574), *Fetâvâ*;
- Aliyyü'l-Kari (1014/1605), *Risâletü't-teğanni*;
- Yakîn, Zan, II, 676
- Yakîn, Zan, II, 676, 681
- Necasetten Taharet, II, 682
- Gözü Kısmak, II, 475; Cehri Zikir II, 472
- Teğannî II, 470

Kelami tartışmalarda temel kelimeler kitaplarına atıflarda bulunarak nakiller yapar. Sa'düddîn et-Taftazani'nin (791/1388) *et-Telvîh'inden*,¹ Sadrü'ş-Şer'ia'nın (747/1346) *et-Tavzîh'inden*, Gazâlî'nin (505/1111) *el-Müstasfa*, Fahrü'l-İslam Pezdevî'nin (482/1089),² Ebû'l-Muîn en-Nesefî, (508/1114)³ İmamü'l-Harameyn el-Cüveynî'(478/1085), Siracü'd Dîn es-Sekkâkî (626/1228),⁴ Cürcânî (816/1413), Ebûbekr el-Bâkılânî (403/1012), İsfârânî (418/1027)⁵ ve Azudü'd-Dîn el-Îcî'den (756/1355),⁶ nakiller yapmaktadır

Tefsirde Beydavî (685/1286), Ebû's-Suû'd (982/1574), Zemahşeri (538/1143) gibi müfessirlerden nakiller yapar.

Hadis sahasında en çok faydalandığı eser Abduraûf el-Münâvî'nin (1031/1622) *el-Feyzü'l-kadîr* isimli eseridir. Eğer hadis *el-Camiu's-sağîr* da geçiyorsa mutlaka o hadisin şerhinde Münâvî'den nakiller yapmış, O'nun değerlendirmelerini nakletmiştir. Bunun dışında Nevevî (676/1277), İbn Hacer (852/1449), Zeylâî (726/1325), Tahâvî (321/933), gibi alimlerin yanında Kütübü Sitte ve diğer hadis kitaplarından nakiller yapmış ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Hadis usulü ile ilgili olarak İbn Hacer ve Nevevi'den, rical ile ilgili olarak yine İbn Hacer, Zehebî (748/1347), Darakutnî (385/995), İbn Hıbbân (354/965), Aliyyü'l-Kârî (1014/1605), ve İbnü'l-Cevzî'den(597/1201), değerlendirmeler nakletmektedir.

Ebû Sai'd Hâdimî zaman zaman kitaplarda قیل lafzının arkasından kaynağı olmayan mesel ve menkıbelere de yer verir. Bazen bunları tenkid eder bazen de yorumsuz bırakır.

¹ Hâdimî, age. I, 235

² Hâdimî, age. I, 253

³ Hâdimî, age. I, 238

⁴ Hâdimî, a.g.e I, 216

⁵ Hâdimî, age. I, 256

⁶ Hâdimî, age. I, 257

Yorumsuz bıraktığı yerlerde bu gibi rivayetleri kabul ettiği anlamında yorumlanabilir. Bu tip nakillerine bir örnek vermek gerekirse, "Bazı kitaplarda geçer; Adem'in (a.s) Havva annemizle birlikte olmak istediğinde Cebrâîl mani olur ve mehir olarak Muhammed'e on salavat getir onun mehri olsun der. Adem (a.s) da öyle yapar." bu ifadenin arkasından *وكذا قيل* ifadesini kullanır.¹

Hâdimî, *el-Berîka*'yı Hicri 1168 senesi Ramazan ayının 26. günü tamamladığını belirtmektedir.²

el-Berîka bir çok defa basılmıştır (I-II, Bulak 1257; I-II, Kahire 1268; I-II, İstanbul 1257, 1266, 1284, 1287, 1302; I-IV, İstanbul 1318, 1326).

Eser Bedreddin Çetiner, Hasan Ege ve Seyfeddin Oğuz tarafından 1989 da beş cilt halinde Türkçe'ye çevrilmiştir.

Eserin Türkçe tercemesi zayıf bir Türkçe ile yapılmış olup, özellikle felsefi ve kelamî tartışmaların yer aldığı bölümler anlaşılabilir hale getirilmiştir. 1989 yılında düzenlenen, Hâdimî sempozyumunda bir tebliğ çerçevesinde konuyu dile getiren Orhan Çeker, 20 sayfada yaptığı incelemede 12 tane hata tespit etmiş olup daha titiz bir incelemede bir o kadar daha hatanın bulunabileceğini, tercemenin nerede ise her cümlesinin tenkide değer olduğunu belirtmektedir.³

B. el-Berîka'nın Hadis Tarihindeki Yeri

Hâdimî on sekizinci yüzyılda en yüksek seviyede tahsilini tamamlayıp bu günün diploması karşılığı icâzetini almış ve eserlerini Arapça yazarak yetkinliğini ispatlamış bir alimdir. Fıkıh, tefsir, dil ve edebiyat, tasavvuf, mantık, kelam ve hadis ile ilgili alanlarda yazmış olduğu onlarca eser ve risaleleriyle de bunu ortaya koymuştur.

Şu bilinmelidir ki *el-Berîka*, dini bakımdan insanların yapmaları veya sakınmaları gereken hususların ortaya konduğu bir ahlak kitabıdır. Hayata ait bir takım ölçüleri ortaya koyarken Rasûlullah'm(s.a) her alanda sözlerini bize ulaştırması açısından önemlidir. Şerhini yapmış olduğu *et-Tarîka*, içerisinde yaklaşık sekiz yüz hadisi ihtiva etmektedir. Tarîka metninde geçen her bir hadisi kelime kelime irdelemiş, luğavî ve ıstılâhî manalara işaret etmiş, hadislerin *sahih* mi *zayıf* mı olduğunu belirtmiş, *sahih* bir hadis ise hangi hükümlerin *istinbat* edildiğini söylemiş, hadis ile ilgili benzer ve muhalif rivayetleri ortaya koymuştur. Bu

¹ Hâdimî, age. I, 88.

² Hâdimî, age. II, 743

³ Çeker, Orhan, (Tebliğ, Hâdimî Senpozyumu 1989-Hadim)

rivayetler arasında tenakuz varsa bu tenakuzların ne şekilde giderileceğini veya hangisinin ne sebeple tercih edileceğini belirtmiştir. el-Berîka, et-Tarîka'da geçen hadislerin dışında zikrettiği 1545 hadis de nazarı dikkate alındığında, eserde hadisin ağırlığı kendisini hissettirmektedir.

Tasavvufî kaynaklar ile ilgili en önemli tenkit noktalarından bir tanesi, zayıf haberlerin kullanılması ve bu haberler ile ilgili herhangi bir değerlendirmenin nakledilmemesidir. Bu yönüyle el-Berîka diğer eserlerden azda olsa, farklılık arz etmektedir.

Burada serd edilen hadislerin elbette hadislerin tamamı sahih değildir. Hâdimî'nin böyle bir iddiası da yoktur. Hadisleri naklederken özellikle metinde geçen hadislerin değerliğini mutlaka söylemektedir.

Hadis usûlü ile ilgili konularda yeri geldikçe izahatta bulunmuş ıstılahların tariflerini vermiş, böylece okuyucularını bilgilendirmiştir.

Kendi dönemindeki insanlara sünnetin ışığını yansıtmaya çalışmış, insanların bid'at yollara sapmamaları hususunda çaba göstermiş bir zâttır. Hadis ilmi açısından belki başka kaynaklarda da bulunabilen Rasûlullah'ın (s.a) bu kadar güzel sözünü bir arada sunması elbette ki hadis alanında da kıymetli bir çalışmadır.

Bir eserin tarih içerisinde yer bulması başta o eserin ortaya konduğu dönem olmak üzere daha sonraki dönemler içerisinde insanlar tarafından hüsnü kabul görmesi ile ölçülür. Hâdimî'nin bu eseri de defalarca basılmış ve insanlar tarafından okunmuş değerlendirilmiştir.

C. el-Berîka'nın Hadis Kaynakları

1. Rical Kitapları

Ravilerin tenkidi hususunda İbn Hacer'in *Mizânü'l-İtidâl*, Heysemî, Zehebî, Zeynüddîn Irâki ve İbn Hibbân'dan nakiller yapmaktadır. Zayıf ve mevzu hadisler hakkında İbnü'l-Cevzî, Aliyyü'l-Kârî, Sâğânî, Dârakutnî, Münzirî, Suyutî ve Nevevî'nin görüşlerini aktarmaktadır. Fıkıh ile ilgili hadislerin izahında fıkıhla ilgili kitapların yanında Zeylâî'nin *Nasbü'r-râye'sinden*, Tahâvî'nin *Müşkilü'l-âsâr*'ından nakiller yapmaktadır.

et-Tarîka metninde geçen, Bezzâr ve Ebû Yâlâ'nın müsnedlerinde, Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-el-Kebir* ve *Evsat*'ında Abdullah b. Mesûd'dan rivayet ettikleri şu hadisi örnek olarak verebiliriz: "Bilal hasta iken Nebi (s.a) onu ziyaret etmişti. Bilal (r.a) Nebi'ye (s.a) hurma ikram etti. Nesi (s.a): "Bunlar nedir ya Bilal?" diye sordu. Bilal: "Senin için (bir başka rivayette misafirlerin için) saklamıştım ya Rasulallah." dedi. Bunun üzerine Nebi (s.a):

"Bunların senin hakkında cehennemde buhar olacağından korkmuyor musun ya Bilal?" diye sordu. (...)"¹ Hadis hakkında Irâkî'nin, "zayıf bir hadistir" dediğini, İbn Hacer ve Heysemî'nin ise "Bu hadisin iki isnâdının olduğunu bir tanesinin hasen olduğunu, diğerinin ise senesinde Kays b. Rebî'in bulunduğunu, bu kimsenin ise tartışmalı bir kimse olduğunu" nakletmektedir. Ebû Hureyre rivayetinde ise Mübârek b. Fudâle bulunduğunu bu kimsenin de tartışmalı olduğunu belirtir.²

Hâkim'in *Müstedrek*'inde ve İbn Ebî'd-Dünya'nın *Hilye*'sinde İbn Abbâs'tan rivayet ettikleri hadisin ricali hakkındaki değerlendirmesinde Ahmed b. Hanbel'den, Zehebî'den alıntılar yapmaktadır.³

Metinde geçen "Koca eşini hamama gitmekten men edebilir. Kâdîhân bu görüşe muhaliftir" ifadelerinin izahında lehte ve aleyhte fakihlerin görüşlerini naklettikten sonra bu konuda "Rasûlullah (s.a) hamama girmiştir" hadisini serdeder ve: "Suyûtû'nin zikrettiği gibi bu mevzu bir sözdür. Ben derim ki; Suyûtî *el-Câmiu's-es-Sağîr*'inde İbn Asâkir'in Vâsile den rivayetinde; Rasûlullah'ın (s.a) hamama girip yıkandığını nakletmektedir. Münâvî, İbn Kayyim'in(750/1349): "Hamam hakkında rivayet edilen hadislerin sahih olmadığını, Rasûlullah'ın (s.a) hamama girdiğine dair sağlam bir rivayet görmedim." dediğini nakleder. Hadislerin senedleri cidden zayıftır. Şemâil Şerhi'nde geçen: "Rasûlullah (s.a) bir defasında Cuhfe hamamına girmişti" sözü ed-Demîrî'nin hilâfına *mevzû*dur.⁴

2. Hadis Şerhleri

Hadislerde en önemli kaynağı Suyûtî'nin (911/1505) *el-Camiu's-sağîr*'i ve onun şerhi olan Abdürraûf El-Münâvî'nin (1301/1622) *Feyzü'l-kadîr* isimli eseridir. Hadislerde ve hadis ile ilgili değerlendirmelerde sıklıkla bu kaynağa başvurmuştur. Hadislerin çoğunluğunu, "Câmiu's-es-Sağîr'de geçmektedir" ifadesi ile verir.

Bunun yanında temel hadis kaynaklarından hadisler nakleder. *Kütüb-i sitte* başta olmak üzere, Beyhakî Dârakutnî'nin, sünenlerinden, Bezzâr'ın ve Ebû Yâla'nın müsnedlerinden, Taberânî'nin mucemlerinden, Ebû Nuâym el-İsfehânî'nin *Hilye*'sinden, Beğavî'nin *Mesâbîhu's-sünen*'inden, Kâdî İyâz'ın *eş-Şifa*'sından, Aliyyü'l-Kârî'nin *Şerhu's-şifâ*'sından, Deylemî'nin *el-Firdevs*'inden hadisler nakledilmiştir. Bu meyanda bazı fer'i

¹Bezzâr, *Müsned*, V, 348; Ebû Yâlâ, *Müsned*, X, 429, Taberânî, *Kebîr*, X, 155; El-İsfehânî, Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, VI, 274

²Hâdimî, age. II, 199

³Hâdimî, age. II, 140, 141

⁴Hâdimî, age. II, 423

kaynaklardan da hadis ve hadis ile ilgili konularda nakiller yapmaktadır. Mesela Demîrî'nin *Hayâtü'l-hayvân*'ından, Gazâlî'nin *İhya*'sından *Tezkiratü'l-Kurtubî'den*, Abdullah b. Mübarek'ten, *Risâletü'l-Kuşeyriyye*'den bazı tefsir ve fıkıh kitaplarından hadisler nakletmektedir.

Birkaç tane örnek vermek gerekirse; iyi arkadaş ile ilgili sahîhaynden,¹ ahlâkın insanlar arasında taksimi ile alakalı olarak Buhârî'den,² muhacirlerin fakirleri ile ilgili Müslim'den,³ zühd ile ilgili Taberânî'den,⁴ "dirhemini kulları" ile ilgili Tirmizî'den,⁵ dağların altın olarak Hz. Peygambere verilmesi ile ilgili olarak Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ'sından*,⁶ cömertliğin fazileti ile ilgili olarak Dârakutnî'den,⁷ kötü isimler ile ilgili mevkuf bir haberi Bezzar'dan,⁸ yine kötü isim hakkında İmam Malik'in *Muvatta*'ndan (Yahya b. Saîd rivayeti)⁹ hadis rivayet etmektedir. Belalara sabretmek ile alakalı olarak *el-Mesâbih'ten*,¹⁰ Peygamber efendimiz'in (s.a) güzel halleri ile ilgili *Risâletü'l-Kuşeyriyye'den*,¹¹ Allah için sevmeye ile ilgili olarak *İhya ve Şerhu'l-Mesâbih'ten*,¹² Sevbân'ın (r.a) Rasûlullah'ı (s.a) sevmesi ile ilgili olarak Beydâvî'nin tefsirinden,¹³ kişinin, cennete kendi ameli ile giremeyeceği ancak Allah'ın rahmeti ile girebileceğine dair, *el-Meşârik'tan*,¹⁴ Doksan dokuz kişiyi öldüren kimse ile ilgili hadisi Beğavî'nin *Meâlimü't-Tenzil*'inden,¹⁵ Allah Teâlâ'nın görülebileceği ile ilgili Demîrî'nin *Hayâtü'l-Hayvân*'ından,¹⁶ Allah'tan (c.c) af dilemek ile ilgili, *Hısnü'l-Hasîn'den*,¹⁷ Kıyâmet günü ile alakalı olarak, *Minhâcü'l-Âbidîn'den*,¹⁸ kurban bayramı sabahı bayram namazına kadar oruç tutmak ile ilgili olarak, *Fetâvây-i Tâtârhâniyye'den*,¹⁹ şehidliğin üstünlüğü ile ilgili olarak *eş-Şira'dan*²⁰ hadisler nakletmektedir. Birer örnekle sınırlı tuttuğumuz bu alıntılar yüzlerce çoğaltmak mümkündür.

¹ Hâdimî, age. II, 128

² Hâdimî, age. II, 38

³ Hâdimî, age. II, 90

⁴ Hâdimî, age. II, 86

⁵ Hâdimî, age. II, 72

⁶ Hâdimî, age. II, 93

⁷ Hâdimî, age. II, 65

⁸ Hâdimî, age. II, 56

⁹ Hâdimî, age. II, 56

¹⁰ Hâdimî, age. II, 158

¹¹ Hâdimî, age. II, 160

¹² Hâdimî, age. II, 174

¹³ Hâdimî, age. II, 175

¹⁴ Hâdimî, age. II, 191

¹⁵ Hâdimî, age. II, 191

¹⁶ Hâdimî, age. II, 227

¹⁷ Hâdimî, age. II, 202

¹⁸ Hâdimî, age. II, 89

¹⁹ Hâdimî, age. II, 542

²⁰ Hâdimî, age. II, 490

D. Hadislerle İlgili Açıklama ve Değerlendirmeleri

Hâdimî hadisleri şerh ederken bir hadisi naklettikten sonra, o hadisin muhalifi veya muarızı hadisler var ise, onları da zikreder ve aralarında te'lif mümkün ise bunu izah eder. Tercih ettiği taraf var ise onu belirtir. Gıybeti nehy eden ve gıybetin yapılması caiz olan kimseleri bildiren hadisleri zikrettikten sonra bu ikisi arasında tearuz olmadığını dolayısı ile tercihe gerek olmadığını zira aralarında *mutlak-mukayyed* farkı olduğunu belirtir.¹ Yine gıybetin keffaretini bildiren, İbn Ebi'd-Dünya'nın rivayet ettiği Enes (r.a) hadisi ile nehyini ifade eden diğer hadisleri te'lifinin, mümkün olamayacağını söyler ve: "Bu hususta söz *fakihin sözüdür* zira ikinci hadis *nassa muhaliftir*." diyerek tercihini belirtir.

Sahabenin az hadis rivayet ettiğini bunun ihtiyatlı bir tutum sergilemelerinden kaynaklandığını anlatır bu cümleden olarak Ebû Hanîfe'nin de ihtiyatlı davrandığını belirtir. Hadislerde fazlalık ve eksiklik, ister ahkam için olsun ister *fedail, terğib, terhib ve mevaiz* için olsun, bütün bunlar arasında fark görmediğini ve *ekberü'l-kebâir* olarak gördüğünü nakletmektedir. Nevevî'nin itikat ve ahkâmın dışında zayıf hadisin naklinin caiz olduğunu söylediğini belirtir.²

Hadis ravilerinin arasında tercih yapmak gerektiğinde eğer diğer konularda eşit iseler fakih olan ravilerin tercih edilmesi gerektiğini *el-Eşbâh* 'tan nakleder.³

Zaman zaman müellifin hatalarına işaret eder. Mesela *حب الدنيا رأس كل خطيئة* sözünün hadis olmayıp Malik b. Dînâr'ın sözü olduğunu halbuki Birgivi'nin bunu hadis olarak naklettiğini belirtir.⁴

Yine ilginç değerlendirmelerinden bir tanesi de metinde geçen, Tirmizî'nin Ebû Hureyre (r.a) dan rivayet ettiği *السخي قريب من الله قريب من الناس* hadisinde geçen "Cahil olup cömert olan kimsenin Allah'a cimri olan abidden daha sevimli" olduğuna dair ifadenin *mevzu* sayıldığını, bunun ilk nazarda mevzu saymanın doğru olmadığını burada cahil *sahî* derken bu kimsenin yine Allah'ı bilen bir mü'min olduğunu, mü'minin ameli eksik bile olsa mü'min olduğunu söyler. Bu hadis hakkında Zehebî, Beyhakî, Heysemî ve Tirmizî'nin zayıf dediğini İbnü'l-Cevzî'nin *mevzu* dediğini belirttikten sonra *huccet* için değil ama sahih yoldan tesbit

¹ Hâdimî, age. II, 282

² Hâdimî, age. II, 264

³ Hâdimî, age. II, 90

⁴ Hâdimî, age. II, 75

edilmiş bir hükmü desteklemek için zikredilebileceğini söyler. Ama "البخيل عدو الله" sözü hakkında Aliyyü'l-Kâri'nin mevzudur dediğini nakletmektedir.¹

Metinde geçen hadislerin benzer ve farklı rivayetlerine dikkat çeker. *et-Tarika*'da geçen Taberânî'nin Abdullah b. Ömer'den (r.a) rivayet ettiği هذه الأمة الذهابة اول ifadesinin *el-Camiu's-sağîr*'de بالذهب şeklinde, هلاك آخرها و kelimesinin ise يهلك şeklinde geldiğini söylemektedir.²

Hâdimî zayıf hadislerin *huccet* olarak kabul edilmemesi gerektiği hususunda oldukça ısrarlı durduğu halde kıyasın muktezasıyla desteklenen hususlarda zayıf hadisle amel etmenin daha iyi olacağını defalarca tekrar etmiştir. Bunlardan biriside İbn Asâkir'in Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivayet ettiği "Peygamber'in (s.a) ilk hutbesi idi (...)" diye başlayan hadis ile ilgili olarak Münavî'den hadisin zayıf olduğunu ve ravileri arasında meçhul kimselerin bulunduğunu, İbnü'l-Cevzî'nin ise mevzudur dediğini nakleder. Halbuki *mücerret töhmeti kizb* ile bir hadisin mevzu sayılmaması gerektiğini, amel etmenin ihmal etmekten daha iyi olduğunu söyler. Ayrıca Suyûtî aynı hadisin *el-Cami'u's-sağîr* de Hz. Ali'den (r.a) Dârakutnî'nin rivayeti ile nakletmektedir. Ebû Hureyre (r.a) de aynı hadisi rivayet etmektedir. Bu rivayetlerin içersinde en sağlamının Hz. Ali rivayetinin olduğunu belirtir.³

Hâdimî, Buhâri ve Müslim'in hadisteki otoritesine vurgu yapmaktadır. Buhârî Müslim ve Tirmizî'nin rivayet ettiği أنا عند ظن عبدي بي hadisinin izahında Allah'a hüsnüzan beslemenin vacip olduğunu, aslında hadisin *haberi vahid* olduğunu ama Şeyhayn'in rivayetleri ile hadisin *şöhret* bulunduğunu hadisin metninin, maksadın kendisi olmadığını bilakis mananın delalet ettiği şeyin önemini anlatmaktadır.⁴

Hadis şerhlerinde bazen halk arasında mevcut yanlış kanaatlere dikkat çekmektedir. Metinde geçen إن الله لا ينظر إلى أموالكم ولا إلى صوركم ولا إلى أجسادكم ولكن ينظر إلى قلوبكم Lafzının izahında amellerin kabulünde kalbin önemi olmakla birlikte zahiri şartların da bulunmasının önemli olduğunu, yoksa bazı mutasavvıf ve mülhitlerin dediği gibi sadece kalbin salim olmasının yeterli olması düşüncesinin *icma ve şer'î* kaidelere ters olduğunu söylemektedir.⁵

¹ Hâdimî, age. II, 64

² Hâdimî, age. , II, 69

³ Hâdimî, age. II, 63

⁴ Hâdimî, age. II, 43

⁵ Hâdimî, age. II, 41

İbnü'l-Cevzî'den iktibaslar yapsa da bazen itirazları da olmaktadır. *Tarîka'da* geçen, İbn Adî'nin Muaz ve Ebi Ümâme'den rivayet ettiği ليس من أخلاق المؤمن التملق hadisinin izahında bu hadisi Beyhakî'nin rivayetinde ولا حسد kelimesi ziyadesi ile rivayet ettiğini, Beyhakî'nin bu hadis hakkında *zayıftur* dediğini, İbnü'l-Cevzî'nin ise *mevzudur* dediğini söyler. Halbuki bu hadisin iki tarikinin bulunduğunu bunlardan Muaz'dan (r.a) gelen rivayetin *mevzu* olabileceğini ama Ebû Ümâme tarikinin *sahih* olduğunu belirtir.¹ Yine benzer bir yaklaşımı Hz. Ali'nin *rukyyeden* ücret almasıyla ilgili hadis hakkında olmuştur. İbnü'l-Cevzî bu rivayete *mevzudur* demektedir. Suyutî'nin buna şiddetle karşı çıktığını, mevzu' olan hadisin senedinin, Buharî'nin senedinin olmadığını belirtir.

Taberânî'nin ve Ebû Nuaym'in Enes b. Malik'den (r.a) rivayet ettikleri "Fasık Kur'an okuyucuları müşriklerden önce azaba uğrayacaklardır " hadisini lafız yönünden izah ettikten sonra: "Her ne kadar Müslüman bir kimse bazen müşrik bir kimseden fazla azab görmesi bazı şartlara bağlı olarak mümkün olsa da bu mutlak olarak nassın zahirine muhaliftir. *Nassa* ve *kıyasa* muhalif olan haber *hüccet* olamaz. İbn Hibbân hadis *batıldır*, İbnü'l-Cevzî, *mevzu'dur*, Taberânî, *ğaribdir*, Zehebî *münkerdir* demektedir. Münâvi Münzirî'den hadisin garabetine rağmen şahidlerinin olduğunu nakletmekte Ancak Hâdimî "Şahidleri olmuş olsa bile ihticaca uygun değildir" değerlendirmesinde bulunmaktadır.²

Hâdimî hadisleri bazen hadis rivayeti formatında naklede, bazen de mevzunun akışı içerisinde ravisini ve kaynağını söyler ama hadisi söylemez ve atıfta bulunur bazen de "hadislerde geçtiği gibi" sözleri ile çok genel bir ifade kullanır. Mesela komşuluk ile ilgili olarak, "Bazı hadislerde komşuluk hakkının, her yönden kırk eve şamil olduğu geçmektedir." der.³

Yine usûl konuları içerisinde geçen *nebevî hadis*, *kudsî hadis* izahı mevzu arasında nakledilir.⁴

Tarîka'da geçen إنما الأعمال بالنيات hadisi hakkında Birgivî'nin *meşhurdur* dediğini bu lafzın ıstılâhi manada kullanılmadığını yoksa bu hadisin birinci nesilde 33 sahabeden daha

¹ Hâdimî, age. II, 619

² Hâdimî, age. I, 642

³ Hâdimî, age. II, 606

⁴ Hâdimî, age. I, 596

sonraki nesilde yüzden fazla (yediyüz) raviden rivayet edildiğini dolayısı ile hadisin *mütevâtir* olduğunu söylemektedir.¹

Hâdimî: "Ahbar ve âsâr kelimeleri eş anlamlı değildir, Hz. Peygamber (s.a)'den gelenlere *hadis*, sahabe ve tabîinden gelenlere *haber* denir. Aralarında umum hususluk vardır. Her hadis haberdir ama her haber hadis değildir."² diyerek usul ile ilgili bir başka konuyu dile getirir.

Hadis ile ilgili diğer bir tartışma konusu haberi vahidin değeri ile ilgilidir. İlmin *teallüm* ile olduğuna dair hadisin izahında hadisin *haber-i vahid* olduğunu, haber-i vahidin zan ifade ettiğini ancak haberi vahidin mevzubahs ettiği konuda başka katî' bir delil var ise haberi vahidin de delil olarak alınabileceğini, böyle haberlerin icmâm mesnedi olabileceğini ancak, bu haberle ortaya çıkan hükmün farzîyetinin mutlak olmayacağını söyler.³

Haber-i vahidin inkarı hususunda, "*meşhur* bir haberin inkarı *fısktır*. Eğer haber-i vahidin ravileri *adalet ve zabt* yönünden güvenilir sağlam raviler ise, bu haberlerin inkarı da *fısktır*. Tıpkı haber-i meşhurun inkarı gibi" demektedir.⁴

Sebeb-i nüzul ile ilgili bir tartışmanın akabinde, "Ayetlerin tefsirinde sebeb-i nüzulün göz ardı edilemeyeceğini, ilk devir alimlerinin görüşlerinin; (Abdullah b. Abbas (r.a)'ın ayetlerle ilgili görüşleri) mürsel hadis olabileceğini söylemektedir.⁵

İnsanlar arasında meşhur olmuş rivayetler hususunda çoğu zaman muteber kitapların şahidliğine başvurur. Mesela Hz. Ömer (r.a)'ın oğlu Abdurrahman veya Ebû Şahme'yi had cezası uygularken öldürünceye kadar dövdüğü ile ilgili rivayet hakkında, "Bunun Muhammed. b. Temim er-Razî'nin uydurmalarından bir söz olduğunu, doğrusunun had cezasında yaralandığını bir müddet sonra eceli ile öldüğünü *esma ve rical* kitaplarında bunun böyle nakledildiğini belirtir. Abdurrahman ile ilgili rivayetlerde de *işkal* vardır." der.⁶

E. Berika'da kullanılan Hadislerin Genel Değerlendirilmesi

Osmanlı medreselerinde yetişen alimler fikhu'l-hadîs diyebileceğimiz hadisin anlaşılması ve hayata uygulanması, ameli veya ahlaki hükümlerin belirlenmesi üzerinde daha fazla çaba sarf etmişlerdir. Hadisin senetleri üzerinde, ravilerin cerh ve ta'dili ile ilgili çok

¹ Hâdimî, age. I, 526

² Hâdimî, age. I, 498

³ Hâdimî, age. I, 386

⁴ Hâdimî, age. I, 121

⁵ Hâdimî, age. I, 81

⁶ Hâdimî, age. II, 396

fazla bir çalışma göze çarpmamaktadır. Bunda mezhebi yaklaşımın tesirinin olduğu söylenebilir. Çünkü Osmanlı'nın hakim olduğu bölgelerin çoğunda özellikle Anadolu'nun batı kesiminde ve balkanlarda Hanefi mezhebi yoğunluktadır. Osmanlı medreselerinde daha çok bu mezhebin fıkhı okutulmuştur. Hanefi mezhebinin kıyasa verdiği önem hadis ile ilgili noktada da kendisini göstermiştir. Zayıf hadisler hususunda kıyasın muktezasına muhalif değil ise zayıf hadis ile amel edilebileceği anlayışı ile özetleyebileceğimiz bu yaklaşım tarzı, hadislerin naklinde de dillendirilmiş, hadisleri, zayıf olduğunu bildikleri halde kitaplarına almış, nakil ve şerh etmişlerdir.

Bunun sebebi yukarıda temas edildiği üzere bir hükmün kıyasen haram olmadığı ortaya konmuşsa ve onu yaptığımızda belirli bir fayda ortaya çıkma ihtimali var ise bu konuda hadisin hükmü ile amel etmekte bir sakınca yoktur. Kaldı ki hadisin hükmü ile değil aslında kıyasın hükmü ile amel edilmiş olmaktadır.¹ Amel edilmese bile fer'i hükümlerde zayıf hadisin naklinde bir beis olmadığı kanaati hakimdir.

Kitapta bu konuda bir çok örnek mevcuttur. Bunlardan bir tanesi: Horozla sövmek ile ilgili hadisi zikrettikten sonra Münâvî'den konu ile ilgili nakiller yapar. "Horoz ile ilgili hadislerin bazıları *münker*dir. Senedlerinin sahih olmadığı söylenmektedir. Bazı alimler *mevzu* olduğunu söylemişlerdir. Bazıları ise mevzu değil ama *metruk ve zayıftır* demişlerdir. Sehâvî, "Horoz ile ilgili hadislerin tamamında *rekâket* vardır." Aliyyü'l-Kârî ise "Bütün horoz hadisleri yalan sözlerdir." demektedir." bütün bu görüş ve sözleri naklettikten sonra "Ama denilmiştir ki; "Zayıf hadis rivayetin çokluğu ile kuvvet bulur." sözünü de bir kayıt olarak düşer.²

Bu söz hadis ile uğraşan alimler arasında pek rağbet bulmamış bir sözdür. Ama zaman zaman söz arasında "*denilmiştir ki*" ifadesi ile bu nakledilmektedir. Şurası açıktır ki zayıf bir hadis başka zayıf bir hadisi güçlendirmez. Ancak zayıf bir hadisi mana birliği açısından destekleyen sahih bir rivayet var ise bu hadis bir ölçüde kuvvet bulur.

Hâdimî zaman zaman kendi eserlerine atıflarda bulunur ve daha geniş bilgi için buralara müracaat edilmesini söyler. Örnek olarak; zekat ile ilgili olarak "*Dürrer haşiyesi*"ne¹ cehri zikir ile ilgili olarak, bu konudaki risalesine,² Kur'an tilavetinin adabı ve erkânına dair risalesine,³ *sadaka-kader* ilişkisini⁴ bu konuda yazdığı müstakil risalesine, Kelime-i şehadetin manası ve irabı ile ilgili,⁵ raks ile ilgili,⁶ misvak konusunda,⁷ kadınların adet ve

¹ Hâdimî, *Risâletü'l-Hadisi'd dai'f*. Dâru't Tıbbâi Âmire, 1256, h.

² Hâdimî, age. II, 296

temizlik halleri ile ilgili⁸ konularda daha geniş bilgiler alabilmek için bu konularlada yazılmış risalelere başvurulması istenmektedir.

Görüldüğü gibi Hâdimî oldukça geniş bir kütüphaneden istifade ederek eserlerini ortaya koymuş, el-Berîka'da hadis unsuruna oldukça yer vermiş hadis'in dinin temel iki unsurundan birisi olarak görmüş ve hükme mesned olması itibariyle hadislerin sıhhatini araştırmaya özen göstermiştir. Konuları izah ederken lehte ve aleyhte bütün materyali ortaya koymuş bunlar arasında değerlendirme yapmış ve kanaatini ortaya koymuştur.

---

¹ Hâdimî, age. II, 212, 494, 594

² Hâdimî, age. II 472

³ Hâdimî, age. II, 448

⁴ Hâdimî, age. II, 336, 595

⁵ Hâdimî, age. I, 60

⁶ Hâdimî, age. II, 577

⁷ Hâdimî, age. II, 637

⁸ Hâdimî, age. II, 546

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. HADİS TAHRİÇ ÖRNEKLERİ

1. Hamdele ve Salvele

1. "Hamd şükrün başıdır." (I, 7)

الحمد لله رأس الشكر

Abdürrezzak, *el-Musannef*, X, 424 (19574); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 96 (4395)

Hadisi, sahabe ravisi olan Abdullah b. Ömer'den rivayet eden Katâde b. Diâme es-Sedûsî hakkında Cerh ve Tâdil alimleri "*Sikatün, sebtün*" dedikleri halde İbn Hacer, Nesâî'den naklen "*Tedlisi* ile meşhur olduğunu" söylemektedir.¹ Buhârî, Katâde'nin sahabeden Enes b. Malik, Abdullah b. Sercis. Ebû't-Tufeyl ve Safiyye binti Şeybe ile görüştüğünü, onlardan hadis rivayet ettiğini, ancak Ebû Saîd el-Hudrî, Sinan b. Seleme ve İmran b. Husayn'ı irsal ederek rivayetlerde bulunduğunu söylemiştir.²

Katâde H. 60 veya 61 yılında doğmuştur. Rasûlullah'ın (s.a) son yıllarında doğmuş ve uzun yaşamış olan bazı sahabîleri görmüştür. Buhârî Katade'nin görüştüğü ve kendisinden hadis rivayet ettiği, yukarıda isimlerini verdiğimiz birkaç sahabeyi zikretmektedir. Bunlar arasında Abdullah b. Ömer yoktur. Katade bu hadisi Abdullah b. Ömer'den rivayet etmektedir. Halbuki Abdullah b. Ömer'i görmemiştir. Anlaşılan odur ki, ya mülaki olduğu sahabîlerden birisinden duymuş ve irsal etmiş veya tabiinden bir kimseden duymuş ama onu senesinde zikretmemiştir. Bu duruma göre hadis mürsel veya munkatî olan zayıf bir hadistir.

2. "Biz Aziz ve Celil olan Allah'a hamdederiz, sana hamdetmeyiz." (I, 9).

نحمد الله عز وجل لا نحمدك

Ahmed b. Hanbel, VI, 30; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, XI, 233.

İfk hadisesinden sonra Ayetle iftiradan kutulan Hz. Aişe'nin sözü olarak nakledilmektedir.

¹ İbn Hacer, *Tabakâtü'l-müdebbisîn*, I, 43.

² İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, VIII, 313.

Hadisin senedinde bulunan Ömer b. Ebî Seleme hakkında, İbn Ebî Hayseme, Yahya b. Maîn'in zayıftır dediğini nakletmektedir. Onun dışında muhaddisler sika olduğunu söylemektedirler. Buhârî "Sika ama bazı hadislerine muhalefet edilmektedir" demiştir.¹ El-Iclî "*la be'se bih*" diyerek onda bir zafiyet olmadığını söyler.² Ebû Hâtim er-Râzî'nin "*saduk* ama ihticac edilmez." dediğini nakleden Zehebî, Ebû Hâtim dışındaki kimselerin onu sika saydıklarını belirtir.³

Şuayb el-Arnâvud hadisin *جاءني النبي صلى الله عليه وسلم فأخبرني بذلك* ifadesinin dışında sahih olduğunu, senedinde bulunan Ömer b. Ebî Seleme'den dolayı hadisin senedinin zayıf olduğunu belirtmektedir.⁴ Hadisin Ebû Nuaym rivayeti de Ahmed b. Hanbel'in rivayetine dayanmaktadır.⁵

3. "İşte böylece sizi vasat bir ümmet kıldık." (El-Bakara, 2/143) âyeti hakkında Rasûlullah (s.a): "Adil bir ümmet." buyurdu." (I, 9).

في قوله عز وجل وكذلك جعلناكم امة وسطا قال عدلا

Buhârî, *Îtisâm*, 19 (VI, 2675); Tirmizî, *Tefsîr*, 4 (V, 207); Ahmed b. Hanbel, III, 9 (11083); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 292 (11006, 11007).

4. "Yaratılmışların iman yönünden en değerlisi, beni görmedikleri halde bana inanan topluluktur." (I, 11)

أفضل الخلق ايمانا قوم يؤمنون بي ولم يروني

Ahmed b. Hanbel, IV, 106; Darimi, II, 398; Hakim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek*, IV, 95; Taberânî, *el-Kebir*, IV, 22; Ebû Ya'la, I, 147, 3, 128; Bezzar, I, 41.

Ebû Ya'la'nın rivayetinde *kavm* kelimesi cemi olarak geçmektedir. Hadisi Hz. Ömer'den rivayet etmektedir. Ebû Ya'la'nın rivayetlerde *رجال اصلا في* ifadesi geçmektedir. Diğer hadisler şahid olarak değerlendirilebilir.

¹ Zehebî, *Tezkiretü'l-huffaz*, VII, 457.

² el-Iclî, *es-Sikât*, II, 168.

³ Zehebî, *el-Kaşif*, II, 62.

⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 30.

⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 30; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, XI, 233

Hakim hadisin isnadının *sahih* olduğunu belirtmekte, Zehebi de ona muvafakat etmektedir.¹

5. "Beni görüp bana inanan kimseye bir kere müjde vardır. Beni görmediği halde bana inanan kimseye yedi kere müjde vardır." (I, 12)

طوبى لمن رآني وآمن بي مرة وطوبى لمن آمن بي ولم يريني سبع مرات

Ahmed b. Hanbel, III, 71, 155, V, 48; İbn Hıbban, XVI, 213; Ebû Ya'la, II, 519.

Ahmed b. Hanbel'in Ebû Ümâme'den olan rivayetinde سبع مرار ifadesi geçmektedir.

Senedinde buluna Eymen hakkında Yahya b. Maîn "Ben bu kişiyi tanımıyorum." demektedir² Bu sebeple hadis zayıf sayılmaktadır. Ancak Ahmed b. Hanbel'in Ebû Saîd'den, Ebû Ya'la'nın Enes b. Malik (r.a) den olan rivayetleri bu hadisi desteklemektedir.

Heysemî Ebû Ya'la'nın senedinin hasen olduğunu belirtmekte,³ Şuayb el-Arnâvud ise hadisin zayıf olduğunu ama şahidleri dolayısı ile Hadis *hasen liğayrihi* sayılacağını söylemektedir.⁴

6. "Bana salat-ü selam getirdiğinizde vesile isteyiniz. "Ey Allah'ın Rasûlü vesile nedir?" denildi. Buyurdu ki: "Cennete bir kişinin dışında kimsenin ulaşamayacağı bir derecedir ki; o kimsenin ben olacağımı umuyorum." (I, 13)

إذا صليتم علي فسلوا الوسيلة قيل وما الوسيلة يا رسول الله قال أعلى درجة في الجنة لا ينالها إلا رجل واحد

وأرجو أن أكون أنا هو

Abdürrezzak, *el-Musannef*, II, 216 (3120)

Hadisi Abdürrezzâk Süfyan es-Sevrî'den, O Leys b. Ebî Selîm'den, O Kâbu'l-Ahbâr'dan O'da Ebû Hureyre'den (r.a) rivayet etmektedir. Ka'b, Hz. Osman'ın (r.a) hilafeti sırasında vefat etmiştir. Leys b. Ebî Selim'in vefatı h. 138 veya h. 142 dir. Bu iki ravi arasında bir ravinin olması muhtemeldir.⁵

Ravilerden Leys b. Ebi Selîm hakkında İbn Hıbbân: "Abid bir zat idi ama ömrünün so zamanlarında bunadı, ne rivayet ettiğini bilmezdi. Senedleri karıştırır, sika ravilerden söylemedikleri hadisleri naklederdi. Dolayısı ile Yahya b. Kattân, Yahya b. Maîn, Ahmed b.

¹ Hakim, *Müstedrek*, IV, 95.

² Yahya b. Maîn, *Tarih*, IV, 206.

³ Heysemî, *Mecmaü'z-zevâid*, X, 54

⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*. (Thk. Şuayb el-Arnâvûd), III, 71 (11691);

⁵ Buhârî, *et-Tarîhu'l-Kebîr*, VII, 246, İbn. Hacer, *el-Kâşif*, II, 151

Hanbel, İbn Mehdî kendisinden hadis rivayet etmemişlerdir."¹ Değerlendirmesini yapmıştır. İbn Adî, ve Nesâî de zayıf olduğunu belirtmektedirler.²

Hadis zayıf hadislerdendir.

7. "Allahım Ebû Evfa'ya Selam eyle (ona iyilikler ver)." (I, 13)

اللهم صل على أبي أوفى

Buhârî, *Deavât*, 18, (V, 2333), 32, (V, 2339); Müslim, *Zekât*, 176; Ebû Dâvûd, *Zekât*, 7 (I, 499); Nesâî, *Zekât*, 13 (V, 31); Ahmed b. Hanbel, IV, 354 (19138); İbn Mâce, *Zekât*, 8 (I, 572); Tayâlisî, *el-Müsne'd*, I, 110 (819); Abdürrezzak, *el-Musannef*, IV, 58 (6957)

Sahihayn ve diğer kaynaklarda اللهم صل على آل أبي أوفى lafızları ile geçmektedir.

Hadis *sahih* tir.

8. "Allah'ın adı anılmadan ve bana salat-ü selam getirilmeden başlanmış olan bütün sözler güdüktür, kısır dır ve bütün bereketlerden mahrumdur." (I, 14)

كل كلام لا يذكر الله فيه فيبدأ به ويصلي علي فيه فهو أقطع أكتع محروق من كل بركة

Ali el-Müttakî, Ebû'l-Huseyn Ahmed b. Muhammed b. Meymun'un *Fedâil-i Ali* isimli kitabında Ebû Hureyre'den rivayet ettiğini belirtmektedir.³

İbn Kayyim el-Cevziyye ise hadisin isnadının *zayıf* olduğunu söyler.⁴

2. Kendisine Nübüvvet Verilenler

9. "Ümmetimin alimleri İsrailoğullarının peygamberleri gibidirler." (I, 16)

علماء أمتي كأنبياء بني إسرائيل

Hadis olarak rivayet edilen bu sözün aslının olmadığını, bir çok hadis münekkidi beyan etmektedirler. Münâvî *Feyzü'l-kadîr*'de bu sözü zikrettikten sonra şu tenbihatta bulunur: "Hafız Irâkî'ye insanların dilinde meşhur olan bu söz soruldu; "Bu sözün aslı ve isnadı da yoktur." dedi."⁵

¹ İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, II, 231

² İbn Adî, *el-Kamil fi'z-zuâfâ*, VI, 87; Nesâî, *ez-Zuâfâ ve'l-metrûkîn*, I, 90

³ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l ummal*, III, 474

⁴ İbnü'l-Kayyim, *Cilâü'l-efham*, I, 441

⁵ Münavi, *Feyzü'l-kadîr*, IV, 383

Ayrıca Bedrüddin Zerkeşi *ed-Dürerü'l-müntesira* isimli eserinde, hiçbir muteber kitapta bulunmadığını ve aslının olmadığını belirtmektedir.¹

Aclûnî Suyutî'nin, İbn Hacer'in ve onlardan önce Demîrî ve Zerkeşi'nin "aslı yoktur" dediklerini nakletmektedir.²

10. Ben bütün yaratılmışlara gönderildim.” (I, 16)

وأرسلت إلى الخلق كافة

Müslim, *Mesâcid*, 5; Tirmizî, *Siyer*, 5 (IV, 123); Ahmed b. Hanbel, II, 411 (9326); İbn Hıbbân, VI, 87 (2313)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

11. "Fakat ben oruç tutuyorum, tutmadığım da oluyor, namaz kıyıyorum namaz kılmadan dinlendiğim de oluyor ve kadınlar ile evleniyorum. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.” (I, 18)

ولكني أصوم وأفطر وأصلي وأرقد وأتزوج النساء فمن رغب عن سنتي فليس مني

Buhârî, *Nikah*, 1 (V, 1949); Müslim, *Nikah*, 5 (II,1020 (1401); Nesaî, *Nikah*. 4 (VI, 60); Ahmed b. Hanbel, II, 158 (6477), III, 241 (13558), 259 (13753), 285 (1477); İbn Hıbbân, II, 20 (317); Abdürrezzak, *el-Musannef*, VI, 167 (10374); Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, IV, 380; *es-Sünenu'l-Kübra*, VII, 77 (13226)

Hadis *müttefekun aleyh* hadislerdendir.

12. "Kıyamet gününde Allah'ın yanında ihanetlerin en büyüğü, bir kimsenin çalarak ektiği yerdir. İki kimse veya komşu arasında bir yer vardır. Bunlardan birisi arkadaşından bu yeri çalar ve eker. Yedi kat derinliği ile birlikte o kimsenin boynuna yüklenecektir.” (I, 19)

أعظم الغلول إلى الله يوم القيامة ذراع أرض يسرقها الرجل الرجلان والجاران يكون بينهما الأرض فيسرق

أحدهما من صاحبه فيطوقه من سبع ارضين

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 449 (22018); Ahmed b. Hanbel, IV, 140 (17294), 202 (17832), V, 341 (22946)

¹ Zerkeşi, *ed-Dürerü'l-müntesira*, I, 312

² Aclûnî, *Keşfü'l-hafa*, II, 735

Ahmed b. Hanbel'in Ebû Malik el-Eşcaî' den rivayet ettiği hadisin senesinde bulunan Abdullah b. Muhammed b. Akîl hakkında cerh ve tâdil alimleri "*sadûk ama hadisinde za'fiyet var*" demişlerdir.¹ İbn Huzeyme "*Ben kendisi ile ihticac etmem*" demiş,² İclî ise "*Câizü'l-hadîs*"³ olduğunu söylemiştir. Hadis Abdullah b. Muhammed b. Akîl'in zayıflığı sebebiyle zayıf sayılmaktadır. Züheyr, Atâ tariki ile gelen rivayet hasen bir rivayettir.

Hadis mütabîleri ile *hasen* bir hadistir.

13. "Yedi kat yer boynuna yüklenecektir." (I, 19)

طوقه من سبع أرضين

Buhârî, *Mezâlim*, 14 (II, 866); Müslim, *Müsâkât*, 142 (III, 1231); Ahmed b. Hanbel, I, 187 (1628), 188 (1693); Dârimî, *Büyû*, 64 (II, 347); İbn Hıbbân, XI, 111 (4790), 566 (5161); Taberânî, *el-Kebir*, VII, 292 (7170), *Evsat*, II, 363; Ebû Yâ'lâ, II, 89 (744); Bezzâr, IV, 81 (1249); Abdürrezzak. *el-Musannef*, X, 114 (18564); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 449 (22014); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 98 (11311)

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

14. "Allah ilk olarak aklı yarattı." (I, 20)

أول ما خلق الله العقل

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 283 (8086); *Evsat*, VII, 190 (7241); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 318

Hadis *İhya*'da geçmektedir. Zeynüddin Irâkî *Tahrîcü ehadîsi'l-ihya*'da Taberânî'de geçtiğini belirtmektedir. Ancak Taberânîde geçen hadis *لما خلق الله العقل* lafzı ile başlamaktadır.

Şevkânî *لما خلق الله العقل* lafzı ile başlayan hadis hakkında; İbn Adî'in Ebû Hureyre'den merfu olarak rivayet ettiğini, isnadında Fudayl b. İsa'nın bulunduğunu, bu kimsenin "kötü bir kimse" olduğunu, Yine Halep Kadısı Hafs b. Ömer'in bulunduğunu, bu kişi hakkında İbn Hıbbân'ın; "Bu kişi sıkı kişilerden uydurma haberler nakleder, bu kişinin rivayeti ile ihticac caiz değildir" dediğini anlatır.

¹ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Tâdil*, V, 153; İbn Hıbbân, *el-Mecrûhin*, II, 3; Ukaylî, *Duafâu Ukaylî*, II, 298; İbn Adî, *el-Kâmil fi'z-zuâfâ*, IV, 127

² İbn Hacer, *el-Kâşif*, I, 594

³ El-İclî, *es-Sikât*, II, 57

Ukaylî, Ebû Ümame'den merfu olarak rivayet etmiştir ancak onun senedinde de iki tane bilinmeyen ravi vardır.¹

Sâğânî ittifakla mevzu olduğunu belirtmektedir. İbn Hacer *Fethu'l-Bârî* de "bu sözün sağlam bir tariki yoktur" demekte,² Münâvî de aynı ifadeleri kullanmaktadır.³

Aclûnî, Sâğânî'den bu sözün batıl olduğunu naklettikten sonra Davud el-Muhabbir'in *Kitabu'l-akl*'da tahrir ettiğini ve bu kişinin kezzab olduğunu, Hasan el-Basrî'den *yalan* olarak naklettiğini söyler. Davud el-Muhabbir, kitabında benzer rivayetleri ve ziyadelikleri nakleder. Irâkî hadisi Taberânî ve Ebû Nuaym'ın iki zayıf senedle rivayet ettiklerini, belirtmiştir. Sehâvî ve Suyûtî, hadisi Ahmed b. Hanbel'in oğlunun, *Kitabü'z-zühd*'ün zeylinde Hasan el-Basrî'den merfu olarak rivayet ettiğini, ancak hadisin mürsel-olduğunu, senedinin de *ceyyid* olduğunu, *mevzu* denemeyeceğini belirtir. Çünkü hadis imamlarının bu hadisi İbn Muhabbir'in senedi dışında başka senedler ile rivayet ettiklerini beyan ederler.⁴

15. "Salih (helal kazanılmış) mal, Salih bir kimse için ne güzeldir." (I, 23, 195)

نعم المال الصالح للرجل الصالح

Beyhakî, *Şuâbu'l-îman*, II, 91; Ahmed b. Hanbel, IV, 202 (8119); Hakim, *el-Müstedrek*, II, 3 (2130), 257 (2926), Taberânî, *Evsat*, III, 291 (3189); Ebû Yâ'lâ, XIII, 263 (7336); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 467 (22188)

Hadisi Beyhakî *Şuâbu'l-îmân*'da nakletmektedir. Ayrıca Ahmed b. Hanbel, Taberânî, Ebû Ya'la, Hakim, İbn Ebi Şeybe, Kudâî' *نعم بالمال الصالح للرجل الصالح* lafzı ile rivayet etmektedirler.

Buhârî, *el-EdEbû'l-Müfred* de *نعم المال الصالح للمرء الصالح* lafızları ile rivayet etmektedir.⁵ Zeynüdin Irâkî hadisin sağlam bir sened ile rivayet edildiğini belirtir.⁶ Tebrîzî, hadisin sahîh olduğunu beyan etmektedir.⁷

Hadis *sahih* hadislerdendir.

¹ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmûâ fi ehadisi'l-mevzûâ*, I, 478

² İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VI, 289

³ Münâvî, *Feyzû'l-kadîr*, IV, 510

⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 274

⁵ Buhârî, *el-Edebû'l-müfred*, I, 112 (299)

⁶ Irâkî, *Tahrîcü ehadisi'l-ihya*, IV, 37

⁷ Tebrîzî, *Mişkâtü'l-mesabîh*, II, 355

16. "Bu amellerin arzıdır. Kimin ki amelleri hesap için ortaya dökülürse o kimse helak olur." (I, 24)

العرض ولكن من نوقش الحساب هلك

Buhârî, *Îtisâm* 35, (IV, 1885 (4655); Müslim, *Cennet*, 79, 80 (IV, 2204 (2867); Tirmizî, *Kıyamet* 5 (IV, 617), *Tefsîr*, 75 (V, 435); Ahmed b. Hanbel, VI, 185 (25555)

Buhârî *هلك* nazmı ile rivayet etmiştir.

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

17. "Cennete benim rahmetimle giriniz." (I, 24)

ادخلوا الجنة برحمتي

Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 649 (8794)

Bu hadisi Hakim, Ebû Musa el-Eşârî, Ebû Bürde İbn Ebî Musa, Ğaylan b. Cerir, Ebû Talha er-Râsıbî, Affan b. Müslim, İbrahim b. Hüseyin, Abdân b. Yezid ed-Dekkak tarikiyle rivayet etmişlerdir.

Hadis münekkidleri, Abdan b. Yezid dışında diğer ravilerin sıkı olduğunu belirtmektedirler.

Hakim Müslim'in şartlarına uyduğunu ancak Şeyhayn'in bu hadisi rivayet etmediklerini belirtir. Zehebî'de bu hususta sessiz kalmıştır.¹

18. "Şayet cennet ehlinde bir kadın yer yüzündeki insanlara başını gösterse, (baksaydı) yeryüzü misk kokusu ile dolar, güneş ve ay ışığını kaybederdi." (I, 26)

لو أن امرأة من أهل الجنة أشرفت إلى أهل الأرض لمألت الأرض ريح مسك ولأذهبت ضوء الشمس والقمر

Taberânî, *el-Kebir*, VI, 59 (5512)

Hadisi Saîd b. Âmir ondan da Şehr b. Havşeb rivayet etmektedir. İbn Hacer *et-Takrîb*'de Şehr'in saduk olduğunu ancak çok irsal yaptığını söylemektedir.² Heysemî Taberânî'nin rivayet ettiğini, senesinde bulunan Hasan b. Anbese el-Verrak'ın mechul

¹ Hakim, *Müstedrek*, IV, 649

² İbn Hacer, *et-Takrîb*, I, 269

olduğunu, diğer ricalin sika olup olmadığını bilmediğini ve içlerinde zayıfların olabileceğini beyan eder¹

el-Elbânî ise hadisin *zayıf* olduğunu söyler.²

Hadis zayıftır.

19. "Cennet ehlinde bir adam beş yüz huri, dört bin bakire ve sekiz bin evlenmiş kadın ile evlendirilir. Onlardan her biri ile dünyadaki ömrü kadar kucaklaşır." (I, 26)

إن الرجل من أهل الجنة ليتزوج خمسمائة حوراء وأربعة آلاف بكر وثمانية آلاف ثيب يعانق كل واحدة منهن

مقدار عمره في الدنيا

Irâkî hadisi Ebûş'Şeyh'in *Tabakatü'l-Muhaddisîn* de naklettiğini ve isnadının zayıf olduğunu söylemektedir.³

Hadis *zayıf* bir hadistir.

20. "Gece yolculuğa çıkarıldığım zaman (miraca çıkarıldığım) zaman cennette el-Beydah diye isimlendirilen bir yere girdim. Üzerinde (orada) kırmızı yakut, yeşil zebercedve inciden çadırlar vardı. (Orada ki hanımlar): "Ey Allah'ın peygamberi sana selam olsun." dediler. Ben: "Ya Cebrail bu sesler de nedir?" dedim. Dedi ki: "Bunlar, çadırlarda yalnız kocaları için bekletilen kadınlardır. Rablerinden sana selam vermek için izin istemektedirler. Onlara izin verildi. Diyorlar ki: "Bizler razı olanlardanız asla kin tutmayız biz ebediyiz, asla göçüp gidenlerden değiliz." (I, 26)

لما أسري بي دخلت في الجنة موضعا يسمى البيدخ عليه خيام اللؤلؤ والزبرجد الأخضر والياقوت الأحمر فقلن

السلام عليك يا رسول الله فقلت : يا جبريل ما هذا النداء قال : هؤلاء المقصورات في الخيام استأذن ربهن في السلام

عليك فأذن لهن فطفقن يقلن نحن الراضيات فلا نسخط أبدا ونحن الخالدات فلا نظعن أبدا

Beyhakî, *el-Ba's-ve'n-nüşûr*, I, 351.

Irâkî bu hadisi bu lafızlar ile bulamadığını beyan etmektedir.⁴

¹ Heysemî, *Mecmauz Zevaid*, X, 771 (18774)

² el-Elbânî, *Da'îfü't-Terğîb ve't-Terhîb*, II, 252 (2251)

³ Irakî, *Tahrîcü ehadîsi'l-ihya*, IV, 252

⁴ Irakî, *Tahrîcü ehadîsi'l-ihya*, IV, 252

Beyhakî'nin senedinde bulunan el-Kedîmî'nin Muhammed b. Yunus el-Kedîmî olduğu, çok zayıf ve metrukünden sayıldığı hadis ricali münekkidleri tarafından ifade edilmektedir.¹

21. "Cennette mü'min için inciler ile süslenmiş uzunluğu yetmiş mil olan çadırlar verilecektir." (I, 26)

ان للمؤمن في الجنة الخيمة من لؤلؤة مجوفة طولها سبعون ميلا

Buhârî, *Bedü'l-halk*, 8; Müslim, *Cennet*, 23 (IV, 2182 (2838); Ahmed b. Hanbel, IV, 400,419, Dârimî, *Rikâk*, 109.

Sahih hadislerdendir. el-Elbânî ve Tebrîzî müttefekun aleyh olduğunu söylemektedirler.² Buhârî, Ahmed b. Hanbel ve Dârimî'nin rivayetleri خيمة kelimesi ile başlamakta ve *altmış mil uzunluğunda* denmektedir.

22. "Cennet ehlinde bir kadının, yetmiş elbisenin altından, kemiğinin içerisindeki iliğe varıncaya kadar baldırlarının beyazı görülür." (I, 27)

إن المرأة من نساء أهل الجنة ليرى بياض ساقها من وراء سبعين حلة حتى يرى مخها

Tirmizî, *Cennet*, 5 (IV, 676)

İbn Hibbân es-Sıkat'ında hadisin ravilerinden Atâ ibnü's-Sâib'in Enes b. Malik'i (r.a) görmediği halde ondan hadis rivayet ettiğini ve ömrünün son zamanlarında ihtilad ettiğini, buna rağmen adaletini yok edecek fahiş hatalarının olmadığını beyan eder.³

Hadisin ravilerini tamamı sika olmasına rağmen el-Elbânî hadisin *zayıf* olduğunu söylemiştir.⁴ Atâ'nın tedlîsinden dolayı zayıf sayılmıştır.

23. "Cennet ehlinin en aşağı derecesinde olan bir kimsenin durumu; bahçelerini, hanımlarını, bol nimetlerini ve koltuklarını bin senelik mesafeye kadar uzanmış olarak göreceksin ve sabah akşam Allah'ın kendilerine bir ikramı olarak Allah'ın yüzünü görecektir." (I, 28)

¹ Zehebî, *Tezkiratü'l-huffaz*, II, 618, İbn Hacer, *Mizanü'l-itidal*, IV, 74

² Muhammed b. Abdilâh el-Hatib et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-mesâbih*, III, 220; el-Elbanî, *Sahihu't-terğîb ve't-terhib*, III, 260 83715); Muhammed b. Abdilâh el-Hatib et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-mesâbih*, III, 220

³ İbn Hibban, *es-Sıkat*, VII, 251

⁴ Suyûtî, el-Câmiu's-sağîr, I, 549 (Thk. El-Elbânî, el-Mektebü'l İslâmî ts.)

إن أدنى أهل الجنة منزلة لمن ينظر إلى جنانه وأزواجه ونعيمه وخدمه وسرره مسيرة ألف سنة وأكرمهم على الله
من ينظر إلى وجهه غدوة وعشية

Tirmizî, *Cennet*, 17 (IV, 688)

Hadisin senesinde geçen Süveyr b. Ebî Fahte hakkında Zehebî *vâhun* tabirini kullanır¹ Buhârî, *et-Tarihu'l-kebir*'inde Süfyan es-Sevrî'den naklen *kezzab* olduğunu belirtir.

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

el-Elbânî'de aynı şekilde zayıf olduğunu belirtmektedir.²

24. "Şayet Musa yaşamış olsaydı bana tabi olmaktan başkasını yapamazdı."
(I, 31)

لو كان موسى حيا ما وسعه إلا اتباعي

Ahmed b. Hanbel, III, 338 (14472); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 228; Beyhakî, *Şuabü'l-îman*, I, 199 (176)

Ahmed b. Hanbel, *بين أظهركم* ziyadesi ile ve *إلا اتباعي* yerine *إلا أن يتبعني* lafzı ile rivayet etmiştir.

Tebrîzî *hasen* olduğunu belirtmektedir.³

25. "Şayet İbrahîm yaşasa idi siddîk bir nebî olurdu." (I, 31)

لو عاش إبراهيم لكان صديقا نبيا

Ahmed b. Hanbel, III, 133 (12381); İbn Asâkir: *Tarihu Dimeşk*, III, 139.

Şevkânî, ve Aclûnî Nevevî'den, bu sözü batıl bir söz olduğunu, gayb hakkında söylemenin cesaret gerektiren bir şey olduğunu nakletmektedirler. Aynı kaynaklarda İbn Abdilber'in buna itirazı belirtilmektedir. İbn Abdilber, "Bilmiyoruz ki Nuh (a.s) nebi

¹ Zehebi, *el-Keşşâf*, I, 286

² el-Elbânî, *Daif t-Tirmizi*, I, 297, *Daifü't-terğib ve't-terhib*, II, 258

³ Tebrîzî, *Miškâtü'l-mesâbih*, I, 38

olmayan bir kimseden mi doğmuştur?" demektir.¹ el-Elbânî ise mevzu olduğunu belirtmektedir.²

Heysemî, Ahmed b. Hanbel'in ravilerinin sika olduğunu söylemektedir. İbn Mâce'nin senesinde bulunan İbrahim b. Osman hakkında, Ahmed b Hanbel-"*zayıftur*", Yahya b. Main ve Ebû Davud "*sika değildir*" demektedirler.

İbn Hacer Nevevi'nin *Tehzibü'l-esmâ*'sında zikrettiği görüşünü biraz garibce karşılar ve birkaç sahabinin aynı kıssayı naklettiğini Nevevî'nin neden garib karşıladığını bilemediğini anlatır.³

26. "Benden bir söz rivayet edildiği zaman onu Allah'ın Kitabına arzedin, Eğer ona muvafık düşünüyor ise kabul edin, şayet ona muhalif ise onu reddedin." (I, 31)

إذا روى عني حديث فاعرضوه على كتاب الله فإذا وافقه فاقبلوه وإن خالفه فردوه

Şevkânî bu sözün zındıkların uydurması bir söz olduğunu söylemektedir⁴. Azimâbâdî Zekeriyya es-Sâcî'den Yahya b. Maîn'in de böyle söylediğini nakletmektedir⁵. Aclûnî de "*evdaû'l-mevdûât*" şeklinde tavsif eder ve bilakis Allah'ın "O size neyi veriyorsa alınız, size neyi yasaklıyorsa ondan kaçınınız" buyurduğunu belirterek bu ayetin bu sözü nakzettiğini söyler.⁶ Sâğânî de bu sözün uydurma bir söz olduğunu söylemiştir.⁷

27. "Allah gönderdiği her nebiden, eğer kendileri hayatta iken Hz. Muhammed peygamber olarak gönderilecek olursa ona iman edip, yardım edeceklerine dair misak almıştır." (I, 32)

ما بعث الله نبيا إلا أخذ عليه الميثاق : لئن بعث محمد وهو حي ليؤمنن به ولينصرنه

İbn Cerir *et-Taberî*, *Câmiû'l-beyân*, I, 81

Hadisin Hz Ali ve Abdullah ibn Abbas (r.a)den gelen iki rivayeti mevcuttur.

¹ Aclûnî, *Keşfü'l-hafa*, II, 1097; Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 398; Muhammed Tahir b. Ali Es Sıddîki, *Tezkiratü'l-mevzuat*, I, 725

² el-Elbânî, *es Silsiletü'd-dâife*, IV, 318

³ İbn Hacer, *Fethu'l-bâri*, X, 579

⁴ Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 291 (70)

⁵ Azimâbâdî, *Avnü'l-mâbud*, XII, 232

⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-hafa*, II, 2337

⁷ Aclûnî, *age.*, I, 88

İbn Cerir, Hz. Ali'den gelen rivayeti nakletmektedir.¹ el-Elbânî ise *Sahihu Sireti'n-Nebevî*'sinde nakletmektedir.² İbn Hacer³ ve Mubârekfûrî⁴ şerhlerinde İbn Abbas'dan (r.a) gelen rivayeti nakletmektedirler

28. "Ben bütün insanlara (peygamber olarak) gönderildim." (I, 32)

وبعثت إلى الناس كافة

Buhârî, *Teyemmüm* 1, (I, 168 (4279) *Salat*, 56; Nesâî, *Gusül*, 26, (I, 209 (432); Ahmed b. Hanbel, I, 301 (2742); Dârimi; *Salat*, 111; Taberânî, *el-Kebir*, VII, 154, XI, 73, XII,413

Heysemî, Taberânî'nin rivayetlerinde zafiyet vardır demektedir. Bununla birlikte Buhârî, Ahmed b. Hanbel ve Nesâî'nin ravileri sikadır ve hadisleri *sahih*dir.⁵

29. "Adem ve O' ndan sonra gelenler benim sancağım altında olacaklardır." (I, 33, II, 742)

آدم فمن دونه تحت لوائي

Ahmed b. Hanbel, I, 281 (2546), I, 295 (2692); Ebû Yâ'lâ, IV, 213 (2328); İbn Hibban, *Sahih*, XIV, 398 (4778)

Her üç rivayetin senesinde bulunan Ali b. Zeyd b. Cüd'ân zayıf bir kimsedir.⁶

Zehebî, Dârakutni'den "*Bize göre o hep leyyin idi.*" dediğini nakletmektedir.⁷

Hadis *zayıf*tır.

30. "Bir sancak ki, uzunluğu bin." (I, 33)

لواء طوله ألف

Bu ifadelerin herhangi bir hadis kaynağında geçtiği tesbit edilememiştir. Ancak yukarıdaki ifadenin tamamı *Umdetü'l-kârî*'de Abdullah b. Abbas'tan mevkuf olarak nakledilmektedir.¹

¹ Ali el-Müttaki, *Kenzü'l-ummâl*, II, 495

² el-Elbânî, *Sahihu sireti'n-Nebevî*, I, 52

³ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VI, 434

⁴ Mübarekfûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, VI, 433

⁵ el-Elbânî, *İrvâül-kalil*, I, 180,

⁶ İbn Hacer, *Takribü't-tehzib*, I, 401

⁷ Zehebi, *el-Kâşif*, II, 40

وعن ابن عباس هو الذي ينزل ليلة القدر زعيم الملائكة ويده لواء طوله ألف عام فيغزوه على ظهر الكعبة ولو
أذن الله له أن يلتقم السموات والأرض لفعل

"İbn Abbas (r.a)dan O (Ruh-Cebrail) meleklerin başkanı olarak kadir gecesini yer yüzüne iner. Elinde bin yıllık uzunlukta bir sancak vardır. Onu Ka'be'nin üzerine diker. Eğer Allah O'na gökleri ve yeri yutmasına izin vermiş olsa bunu yapar."

Aynî bunlar *عن الروح* باب ويسألونك عن الروح altında nakletmektedir. Anlaşılan odur ki bunlar İbn Abbas'ın (r.a) tefsirlerindedir.

31. "Affi al (seç) iyileği emret ve cahillerden yüz çevir"² ayeti nazil olduğu zaman "Ey Cebrail bu hangi şeydir (bunun te'vili nedir)?" diye sordu. Cebrail "Bilmiyorum bilene sorayım." dedi. Sonra geldi ve "Ey Muhammed Allah sana "Sana gelmeyene gitmeni, sana vermeyene vermeni, sana zulmedeni affetmeni" emretmektedir." dedi.(I, 35, 715)

خذ العفو وأمر بالعرف وأعرض عن الجاهلين" فقال يا جبريل أي شيء هذا قال ما أدري حتى أسأل العالم ثم
جاءه فقال يا محمد إن الله عز وجل يأمرك أن تصل من قطعك وتعطي من حرمك وتعفو عمن ظلمك

İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimu'l-ahlâk*, I, 24; Kâdı İyâz, *eş-Şifâ*, I, 86

İbn Hacer, Taberî'nin *mürsel*, İbn Merdeveyh'in ise *mevsul* olarak Cabir b. Abdillâh'tan rivayet ettiğini belirtmektedir.³

32. "Nebi (s.a) Uhud günü azı dişi kırılıp yüzü yaralandığı zaman bu durum ashaba çok ağır geldi. Dediler ki: "Onlar hakkında beddua etsen!" Nebi (s.a) "Ben lanet edici olarak gönderilmedim bilakis rahmet ve davetçi olarak gönderildim. Allahım kavmimi senin hak yoluna hidayet et, çünkü onlar bilmiyorlar." (I, 35)

أن النبي صلى الله عليه وسلم لما كسرت رباعيته و شج و جهه يوم أحد شق ذلك على أصحابه شديدا و قالوا
لو دعوت عليهم ! فقال : [إني لم أبعث لعانا و لكني بعثت داعيا و رحمة اللهم اهد قومي فإنهم لا يعلمون

İbn Hibbân, III, 254 (973); Beyhakî, *Şuâbu'l-îmân*, II, 164 (1447); Kadı İyâd, *eş-Şifâ*, I, 86.

¹ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XIX, 33

² Araf Suresi, 7/199

³ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VIII, 306

Bu hadiseyi ve peygamberimizin duasını anlatan bir çok hadis mevcuttur.

Taberânî, *el-Kebir*, VI, 120 (6594)

İbn Hıbbân'ın rivayeti hakkında, Şuâyb el-Arnâvûd hadis *hasendir* demektedir.

33. "Enes'ten (r.a) rivayet edilmiştir: "Ben Rasûlullah (s.a) ile birlikte idim. Üzerinde kalın bir hırka vardı. Bir bedevi ridasını şiddetle çekiştirirdi. O kadar şiddetli çekti ki, boynunun yan tarafında iz bıraktı ve dedi ki: "Ey Muhammed senin yanında bulunan, Allah'ın malından devemi yükle. Sen ne kendi malından ne de babanın malından yüklemiyorsun. "Nebi (S. A.V.) sukut etti sonra buyurdu ki: "Mal Allah'ın malıdır. Ben onun kuluyum." Sonra ârabîye dedi ki: "Ey Ârâbî bana bunu yapmaya seni sevkeden nedir? İntikam mı almak istedin?" "Hayır." dedi. Peygamber (s.a) "Neden?" diye sordu. Ârâbî "Çünkü sen kötülüğe kötülükle mukabele etmiyorsun" dedi. Peygamber (s.a) bunun üzerine güldü ve: "Devenin birine hurma birine arpa yükleyin buyurdu." (I, 35)

و عن أنس رضي الله عنه : كنت مع النبي صلى الله عليه و سلم و عليه برد غليظ الحاشية فجبذه الأعرابي

بردائه جبذة شديدة حتى أثرت حاشية البرد في صفحة عاتقه ثم قال : يا محمد احمل لي على بعيري هذين من مال الله

الذي عندك فإنك لا تحمل لي من مالك و مال أبيك فسكت النبي صلى الله عليه و سلم ثم قال : [المال مال الله و أنا

عبده ثم قال : [و يقاد منك يا أعرابي ما فعلت بي قال : لا قال : [لم ؟] قال : لأنك لا تكافى بالسيئة السيئة فضحك

النبي صلى الله عليه و سلم ثم أمر أن يحمل له على بعيره شعير و على الآخر تمر

Ebu Dâvûd, *Edeb*, 1; Nesâî, *Kasâme*, 24; Kadı İyâd, *eş-Şifa*, I,86

Hadisi Kadı İyad senedsiz olarak Enes b. Malik'den (r.a) rivayet etmektedir. Ebu Dâvûd ve Nesâî'nin sünenlerinde Ebu Hureyre'den rivayet edilmektedir.

34. "Allah'ın haramlarından bir zerreyi terk etmek, iki alemin ibadetinden daha hayırlıdır." (I, 35; II, 478)¹

ترك ذرة من محارم الله خير من عبادة الثقلين

Tespit edilememiştir. Hâdimî el-Keşf sahibinin hadis olarak rivayet ettiğini belirtmektedir.

¹ Ebu Dâvûd, *Edeb*, 1; Nesâî, *Kasâme*, 24

35. "Enes'den (r.a) rivayet edilmiştir. "Nebi'ye (s.a) on yıl hizmet ettim, bana: "Üf." bile demedi. Herhangi bir şey için "Bunu neden yaptın?" veya yapmadığım bir şey için: "Neden yapmadın?" diye bir şey söylemedi." (I, 35)

عن أنس قال : خدمت النبي صلى الله عليه وسلم عشر سنين فما قال لي اف قط وما قال لي لشيء لم افعله ألا كنت فعلته ولا لشيء فعلته لم فعلته

Buhârî, *Edeb*, 39, (V, 2245 (5691); İbn Hibbân, VII, 152 (2893); Ebû Yâ'lâ, VI, 104 (3367); Beyhakî, *Şuâbu'l-îman*, II, 154 (1429); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, I, 105 (277)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

36. "Akıllı kimse, nefsini hesaba çeken kimsedir." (I, 36)

الكييس من دان نفسه

Tirmizî, *Kıyamet*, 25 (IV, 638); İbn Mâce, *Zühd*, 31 (II, 1423); Ahmed b. Hanbel, IV, 124 (17164); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 125 (191), II, 84 (7639); Tayâlisî, *el-Müsned*, I,153 (1122); Taberânî, *el-Kebir*, VII,281 (7141,7143); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 107 (863); Beyhakî, *Şuâbü'l-îman*, VII, 350 (10546); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 369 (6306); Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 267

Tirmizî *hasendir*, Hakim, Buhârî'nin şartlarına uymaktadır demişlerdir. Ancak Zehebi bütün rivayetlerin isnadında bulunan Ebû Bekir ibn Ebî Meryem hakkında *çok zayıftır* der.¹

el-Elbânî, *zayıf* olduğunu söyler.²

Hadis zayıftır.

37. "Şeytan tezyin edici kılınmıştır, dalalette onu payı yoktur." (I, 39)

وخلق ابليس مزينا و ليس اليه من الضلالة شيء

Deylemî, *el-Firdevs*, II, 12; İbn Batta, *el-İbânetü'l-kübra*, III, 312

Suyûtî *el-Cem'û'l-cevâmi*'inde hadisi ibn Adî, İbn Neccar, Beyhakî ve Deylemî'nin Hz. Ömer'den (r.a) rivayet ettiğini belirtmektedir.³

¹ Aclûnî , *Keşfü'l-hafâ*, II, 1024

² el-Elbânî, *Silsiletü'd-dâife* XI, 320 (5319)

³ Suyûtî, *el-Cem'û'l-cevâmi*', XI, 128

İbn Hacer, Dârakutnî'den, hadisin ravilerinden olan Halid b. Abdurrahman el-Abîd hakkında: "Ben bu batıl hadisten başka rivayet ettiği hadis bilmiyorum.", "Semmâk'tan rivayeti var mıdır bunda da şüpheliyim. Çünkü o Horasan'lıdır ve hadisi Semmak'a irsal etmektedir." dediğini nakletmektedir.¹

Hadis zayıftır.

38. "Şeytan hortumunu insan kalbinin üzerine koyar. Eğer o kimse Allah'ı zikrederse isteğini yerine getiremez. Eğer Allah'ı unutursa kalbini yutar." (I, 41)

إن الشيطان واضع خرطومه على قلب ابن آدم فإن هو ذكر الله تعالى خنس وإن نسي الله تعالى النقم قلبه

Ebû Yâ'lâ, VII, 278 (4301); İbn Ebi'd-Dünya, *Mekâidü'ş-Şeytan*, I,43 (22); İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-duâfâ*, III, 186 (687)

Hâdimî hadisi *İhya*'dan nakletmiştir. Hadisin rivayetinde خرطومه kelimesini kullanmıştır. Halbuki hadislerin rivayetlerinde خطمه kelimesi kullanılmaktadır. Burun, gaga anlamlarına gelen bu kelime hortum kelimesi ile mana yakınlığı vardır. Anlaşılan odur ki Hâdimî mânâen rivayeti caiz görmekte ve kendisi de zaman zaman yakın manaları ifade eden değişik kelimeleri nakletmektedir.

Hadis, senesinde geçen Ziyad en-Nümeyrî hakkında İbn Adî "Kendisinden zayıf kimseler rivayet etmişlerdir. Eğer kendisinden sika bir kimse rivayet ederse onda bir beis yoktur" demiştir.²

Irâkî İbn Adî'nin bu sözüne dayanarak hadisin zayıf olduğunu nakletmiştir.³

39. "Osman b. Ebi'l-Âs, Nebi'ye (s.a) geldi ve dedi ki: "Ya Rasülallah, şeytan benimle namazım ve kıraatim arasına girmekte, beni şaşırtmaktadır. Nebi (s.a): "Bu hanzeb denilen şeytandır. Eğer onu hissedersen ondan Allah'a sığın ve sol tarafına üç defa tükürür gibi üfle." buyurdu, Ben de bunu yaptım ve Allah onu benden giderdi." (I, 41)

أن عثمان بن أبي العاص أتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله إن الشيطان قد حال بيني وبين

صلاحي وقراءتي يلبسها علي فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ذاك شيطان يقال له خرب فإذا أحسسته فتعوذ بالله

منه واتفل على يسارك ثلاثا فقال ففعلت ذلك فأذهب الله عني

¹ İbn. Hacer, *Lisânü'l-mîzân*, I, 361, II, 379, *Tehzibü't-tehzib*, III, 90

² İbn Adî, *el-Kamil fi'd-duâfâ*, III, 186 (687)

³ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdisi'l-ihyâ*, III, 12 (4)

Müslim, *Selam*, 68 (IV, 1728 (2203); Ahmed b. Hanbel, IV, 216 (17928); *Hakim. el-Müstedrek*, VII, 244 (7514); Abdürrezzak. *el-Musannef*, II,499 (4220)

el-Elbânî Sahîhu't-terğîb ve't-terhêb'inde hadisin sahih olduğunu belirtmektedir.¹ Hakim de isnadının sağlam, hadisin sahih olduğunu ama Buhârî'nin rivayet etmediğini söylemektedir.²

Hadis *sahih* hadislerdendir.

40. "Ümmetimin tamamı affolunacaktır ancak mücahir olanlar (günahlarını aşikar edenler) affolunmayacaklardır." (I, 43)

كل أمي معافي إلا المجاهرين

Buhârî, *Edeb*, 60 (V, 2254 (5721); Müslim, *Zühd*, 52; Taberânî, *es-Sağîr*, I, 378 (632); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 329 (17377)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

41. "Eğer kullar günah işlemeselerdi, Allah günah işleyen bir kavim yaratır sonra onları affederdi. Allah çok bağışlayıcı ve merhamet sahibidir." (I, 45)

لو أن العباد لم يذنبوا خلق الله خلقا يذنبون ثم يغفر لهم إنه هو الغفور الرحيم

Müslim, *Tevbe*, 9 (IV, 2105 (2748); Tirmizî, *Deavât*, 99 (V, 458); Taberânî, *el-Kebir*, IV,156 (3991); Taberânî, *Evsat*, II, 123 (1454); Bezzâr; VI, 420 (2449); Beyhakî, *Şua'bü'l-îman*, V,409 (7100); Taberânî, *ed-Duâ*, I, 508 (1799)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

42. "Benim vefatım sizin için hayırlıdır. Sizin amelleriniz bana arz olur. Hayırlı bir amel görürsem Allah'a hamd ederim, kötü bir amel görürsem sizin için Allah'tan bağışlanmanızı dilerim." (I,45)

وفاتي خير لكم تعرض علي أعمالكم فما رأيت من خير حمدت الله عليه وما رأيت من شر استغفرت الله لكم

Bezzar, V, 308 (1925); *el-Haris b. Üsâme, el-Buğyetü'l-bâhis (el-Müsnedü'l-Haris), (Zevaidü'l-Heysemî)*, II, 884 (953)

¹ el-Elbânî, *Sahîhu't-teğîb ve't-terhîb*, II, 124

² Hâkim, *Müstedrek*, VII, 244 (7514)

Heysemî Bezzâr'ın rivayeti hakkında ricali sahih hadislerin ricalidir. Ancak el-Elbânî, hadisin zayıf, hatta mevzu olduğunu beyan eder. Sadece Bezzâr'ın rivayetindeki *إن الله ملائكة* ifadelerinin sahih olduğunu söyler.¹

Bezzâr rivayetinin sonunda "Hadisin son kısmının Abdullah el-Müzenî'den rivayet edilen hadisin içinde olup olmadığını bilmiyorum" demektir.²

Hadisin Enes b. Malik ve Abdullah İbn Mesud'dan gelen rivayetleri mevcuttur.

Bezzâr Abdullah b. Mesud'dan rivayet etmiştir.

Deylemî'nin Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiş olduğu hadisin senesinde Hırâş b. Abdillâh vardır. İbn Hibban, Harraş hakkında "O kendisinin Enes b. Malik'in kölesi olduğunu iddia etmektedir. Onun nakillerini rivayet etmek caiz değildir. Ancak araştırmak için rivayet edilebilir." demektir.³

İbn Sa'd'ın Abdullah b. Abas'tan gelen rivayette ise Bekr b. Abdillâh el-Müzenî vardır ve Abdullah b. Abbas'ı atlayarak mürsel olarak rivayet etmiştir.

Zehebî'de İbn Hacer'den ve İbn Hibban'dan aynı sözleri nakletmektedir.⁴

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

43. "Kıyamet gününde en şiddetli azaba uğrayacak olan insan, Allahın kendisini, (öğrenmiş olduğu) ilminden faydalandırmadığı alimdir." (I, 47)

إن أشد الناس عذاباً يوم القيامة عالم لم ينفعه الله بعلمه

Kudaî', *el-Müsnedü 'ş-şihâb*, II, 171 (1122); İbn Asakir, *Trihu Dimeşk*, LVI, 307

Beyhakî, *Şuâbu'l-İmân*. II, 284; Taberânî, *es-Sağîr*, I, 305 (507)

Hadisi Ebû Hureyre rivayet etmektedir. Senede bulunan Osman el-Muksim hakkında İbn Hacer Yahya el-Kattân'ın ve Abdullah ibn Mubarek'in *metruktur*, Ahmet b. Hanbel'in *munker'ul-hadis* dediğini belirtir.⁵ İbn Adî "*Saduktur*, ancak vehim ve ğalatı çok fazla idi aynı zamanda bid'at sahibi idi." demektir.⁶ Nesai "Osman b. Muksim *metruku'l-hadistir*." demektir.⁷

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

¹ el-Elbânî, *Silsiletü'd-da'ife* II, 404

² Bezzar, *Müsned*, V, 308

³ İbn Hibban, *el-Mecrühîn*, I, 288

⁴ Zehebi, *el-Keşşâf*, I, 108

⁵ İbn Hacer, *Lisanü'l-mizân*, IV, 155

⁶ İbn Adî, *el-Kamil fi'd-duafa*, V, 155

⁷ Nesâî, *ed-Duafa ve'l-metrûkîn*, I, 75

Kitap ve Sünnete Sarılmak

44. "Benden sonra hadisler çoğalacaktır." (I, 56)

تكثر من بعدى الاحاديث

Dahhâk'tan şu ifadeler ile mevkuf olarak rivayet edilmektedir.

يأتي على الناس زمان تكثر فيه الاحاديث حتى يبقى المصحف عليه الغبار لا ينظر فيه

"Bir zaman gelecek ki insanlar arasında hadisler çoğalacaktır. Öyleki Mushaf tozlanıp gidecek ona kimse bakmayacak."

Ahmed b. Hanbel, *ez- Zühd*, I, 213

45. "Kur'an'ın kendisine şifa vermediği kimseye Allah şifa vermez." (I, 56)

فمن لم يشفه القرآن فلا شفاه الله

Hadisi Suyûtî *el-Câmiu's-sağîr*'de ve el-Müttakî *Kenzül Ummâl*'de İbn Kânî'den rivayet etmişlerdir. İbn Kânî' hadisi Racâ el-Ğanevî'den rivayet etmektedir. İbn Hacer: "Raca el-Ğanevî'nin rivayeti ve sohbeti bilinmemektedir" demektedir.¹ İbn Hıbban ise mürsel-olarak rivayet ettiğini Cemel savaşında elinden yaralandığını belirtir.²

El-Elbanî hadisle ilgili olarak ravi değerlendirmesinde bulunmadan hadisin anlamının diğer hadislerle ters olduğu için *zayıf* sayıldığını çünkü Rasûlullah'ın (s.a) ilaçla tedavi olduğunu ve tavsiye ettiğini dolayısı ile *şaz* olduğunu söylemektedir.³

46. "Alim olan kişinin kılmış olduğu iki rekat namaz, alim olmayanın kılmış olduğu yetmiş rekat namazdan daha faziletlidir." (I, 63)

ركعتان من عالم أفضل من سبعين ركعة من غير عالم

Hadis *el-Camiu's-sağîr* ve *Kenzü'l-ummâl*'de İbnü'n-Neccâr'dan nakledilmiştir.⁴ İbnü'n-Neccâr Muhammed b. Ali den mürsel olarak rivayet etmiştir.⁵

el-Elbânî hadisin *zayıf* olduğunu söylemektedir.¹

¹ İbn Hacer, *Lisanü'l-mizan*, I, 148

² İbn Hıbban, *es-Sikât*, IV, 237

³ el-Elbânî, *es-Silsiletü'd-daiife* I, 283

⁴ Suyûtî, *el-Camiu's-sağîr*, I, 689; el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, X, 272

⁵ Münavi, *Fezrü'l-kadir*, IV, 38

47. "Allah'ı hakkıyla bilen bir kimsenin kılmış olduğu bir rekat namaz Allah'ı hakkıyla bilmeyen bir kimsenin kılmış olduğu bin rekat namazdan daha hayırlıdır." (I, 64)

ركعة من عالم بالله خير من ألف ركعة من متجاهل بالله

Hadisi Ali el-Müttaki, *Kenzü'l-ummâl*'de, Suyûtî *El-Camiu's-sağîr*'de Şirazî'nin *Elkâb*'ından nakletmektedirler.

El-Münâvî, *Deylemî*'nin Enes b. Malik'te de bir rivayetinin olduğunu söylemektedir.²

el-Elbânî hadisin *zayıf* olduğunu belirtmektedir.³

48. "Dünyada iken Çocuğuna Kur'an öğreten bir kimseye, kıyamet günü cennette mutlaka taç giydirilir." (I, 64)

ما من رجل يعلم ولده القرآن في الدنيا إلا توج أبوه يوم القيامة بتاج في الجنة

Taberânî, *Evsat*, I, 36 (96); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VII, 343 (11672); İbn Asakir, *Tarîh-u Dimeşk*, XVIII, 99

Taberânî ravilerden Cabir b. Selim'in Ubade b. Ebî-Salih den yalnız olarak rivayet ettiğini, kendisinden de Musa b. Nasih'in teferrüd ettiğini belirtmektedir. Heysemî de el-Ezdî'nin Cabir b. Selim'in *zayıf* olduğunu söylediğini nakletmektedir.

Öbür taraftan Ebû Hâtim er-Razi, Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah'dan rivayetle babasının Cabir b. Selim hakkında *şeyhun, sikatiün* dediğini nakletmektedir.⁴

İbn Asakir, *Tarîh-u Dimeşk*'te Eban b. Ebi Ayyaş'tan O'da Raca b. Hayve'den بتاج ifadeleri ile rivayet etmiştir. وكسبا حلتين لم ير الناس مثلهما

Eban b. Ayyaş hakkında İbn Hacer *metruktur*,⁵ Nesâî ve Ebû Hâtim er-Râzi de *metrukü'l-hadis* demektedirler.⁶

49. "Kıyamet günü cehennem mü'mine der ki: "Çabuk geç ey mü'min, zira senin nurun benim alevimi söndürecek." (I, 65)

تقول النار للمؤمن يوم القيامة جز يا مؤمن فقد أطفأ نورك لهي

¹ el-Elbânî, *Daifü'l-câmi*, Hadis Nr. (3136)

² Münâvî, *age.*, I, 688

³ el-Elbânî, *age.*, Hadis Nr. (3126)

⁴ Ebû Hâtim er-Râzi, *el-Cerh ve't-tâdil*, II, 501

⁵ İbn Hacer, *Tehzibu't tehzib*, I, 85

⁶ Ebû Hâtim er-Razi, *el-Cerh ve't-tâdil*, II, 295; Nesai, *ed-Duâfâ ve'l-metrûkîn*, I, 14

Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 258 (668); Hatib El-Bağdadi, *Tarihu'l-Bağdad*, IX, 232

Heysemî hadisin senesinde Mansur b. Ammar bulunduğunu bu kimsenin *zayıf* olduğunu belirtir.¹

Aclûnî de Mansur b. Ammâr'ın *sağlam* olmadığını ifade etmektedir.²

el-Elbânî hadisin *zayıf* olduğunu belirtmektedirler³.

50. "Her ayetin bir zahiri (ilk duyuşta anlaşılan) bir de batını (derin düşünüldüğünde anlaşılabilen anlamı) vardır. Her harfin bir sınırı ve her sınırın bir çıkış yeri vardır." (I, 66)

لكل آية ظهر و بطن و لكل حرف حد و لكل حد مطلع

Hadisi şerif tam olarak bu şekilde tesbit edilememiştir. Câmiû's-es-Sağîr'de أنزل ifadeleri ile geçmektedir. Suyûtî, Taberânî'nin İbn Mesud'dan rivayet ettiğini belirtmektedir.⁴ Ancak Taberânî'nin rivayetinde لكل حرف حد و لكل حد مطلع kısmı mevcuttur.

el-Elbânî *zayıf* demektedir.⁵

51. "Kur'an okuyan kimse hata yaptığı yahut kelimenin anlamını değiştirdiğinde veya Arapçayı bilmeyen biri ise, melek onu inzal olduğu şekilde yazar." (I, 66, 388; II,488)

إذا قرأ القارئ فأخطأ أو لحن أو كان أعجمياً كتبه الملك كما أنزل

Deylemî, I, 55 (1137)

Münâvî hadisin senesinde Hüşeym b. Bişr bulunduğunu, bu şahıs hakkında Zehebî'nin: "*hâfız ve huccettir, ancak mudellistir, Ebû Bişr'den rivayet etmiştir. Bu kimse meçhuldür ve bunu gizlemiştir*" dediğini nakletmektedir.⁶

¹ Heysemî *Mecmau'z-Zevaid*, X, 652 (18448)

² Aclûnî, *Keufü'l-Hafa*, II, 372 (1010)

³ el-Elbânî, *Silsiletü'd Da'ife* VII, 413 (3413)

⁴ Suyûtî, *el-Câmiu's-sağîr*, I, 327

⁵ el-Elbânî, *Da'if'ül-Cami*, Hadis nr. (1338)

⁶ Münâvî, *Fezû'l-kadîr*, I, 416

52. "Eğer fatiha için yetmiş deve kurban etmem istense idi yapardım." (I, 66)

لو شئت أن أوقر سبعين بعيرا من أم القرآن لفعلت

Bu ifadeler Hz Ali'den *mevkuf* olarak nakledilmiş ancak kaynağı Tespit edilememiştir.

53. "Ameller niyetlere göredir." (I, 68)

انما الاعمال بالنيات

Buhârî, *Bed'ü'l-vahy*,1, *Îman*, 41, *Nikah*, 5, *Talak* 1, *Menâkıbü'l-ensar*, 45, *İtk*, 6, *Hıyel*,1; Müslim, *İmâret*, 155; Ebû Dâvûd, *Talak* 11 (I, 670); Tirmizî, *Fedâilü'l-cihâd*, 16; Nesâî, *Taharet*, 59, *Talak* 24, *Îman* 19; İbn Mâce, *Zühd*, 26 (II, 1413)

Hadis *müttefekun aleyh* hadislerdendir.

54. "Allah'ın bir kimseden yüz çevirmesinin işareti o kişinin gereksiz (faydasız) şeyler ile meşgul olmasıdır." (I, 68)

اعراض الله تعالى عن العبد ان يجعل شغله فيما لا يعنيه

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 134 (3976)

Ebû Nuaym *Hilye'de Arîf el-Yemânî*' den rivayet etmektedir.

İbn Abdi'l-Berr, *Suyûtî* ve İbn Dakîk el-Îyd, hadisi Hasan el-Basrî'den nakletmektedirler.¹

Hadis *maktu bir haber* yahud *mürsel* bir hadis olabilir.

55. "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Biri hariç tamamı cehennemliktir." (I, 69)

افتراق الامة على ثلاث وسبعين

Burada hadis olarak değil konu olarak işaret edilmektedir.

Hadisin aslı şöyledir;

ستفترق أمتي على ثلاث وسبعين فرقة كلهم في النار إلا واحدة

¹ İbn Abdilber, *et-Temhid*, I, 86; Suyuti, *Şerhu Süneni İbni Mace*, I, 286; İbni Dakik el-Îyd, *Şerhu erbeîn en-Nevevî*, I, 43.

Tirmizî, *İman*, 18, (II, 25); Ebû Davud, *Sünnet*, 1 (II, 608 (4597)); İbn Mâce, *Fiten*, 179 (II, 1322); Ahmed b. Hanbel, III, 145 (12501), IV, 102 (16979); İbn Hıbbân, XIV, 140 (6247); Darimi, *Siyer*, 75 (II, 314 (2518)); Taberânî, *el-Kebir*, XIX, 376 (884), VIII, 273 (8053); Hakim. *el-Müstedrek*, IV, 477 (8325); Taberânî, *Evsat*, IV, 344, V, 137 (4886), VII, 175 (70202), Taberânî, *es-Sağır*, I,372 (624), II, 29 (5978); Ebû Yâ'lâ, X, 381 (5978), 502 (6117), Abdürrezzak. *el-Musannef*, X, 155 (18674) İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 554 (37892); Beyhakî, *es-Sünenul Kübra*, X, 208 (20690); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 53, IV, 17"

Hâdimî hadisin lafzını nakletmemiş, manasına atıfta bulunmuştur bu manayı ifade eden birbirinden farklı bir çok hadis vardır. Bunlar içersinde sahih rivayetler olduğu gibi zayıf senedli rivayetler de vardır.

Tirmizî rivayet hakkında *hasen sahihtir* demiştir. Aclunî İbnü'l-Cevzi'den naklen Ebû Hureyre rivayetinin *sahih* olduğunu belirtmektedir.¹

56. "Mescitler yeryüzünde Allahın evleridir. Gökte yıldızların yeryüzündekileri aydınlattığı gibi mescitler de gök yüzündekileri aydınlatırlar." (I, 69)

المساجد بيوت الله في الأرض تضيء لأهل السماء كما تضيء نجوم السماء لأهل الأرض

Taberânî, *el-Kebir*, X, 262 (10608); Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, III, 82 (2948)

Heysemî Taberânî'nin senedindeki ravilerin tamamının *mevsuk* olduğunu belirtmektedir.²

Beyhakî'nin senedi de Abdullah İbnü'l-Velîd' e kadar ayındır.

Hadis *sahih* hadislerdendir.

57. "Rasûlullah cinlere hiç Kur'an okumamış ve onları görmemişti de. Rasûlullah (s.a) bir toplulukla Ukaz panayırana doğru gitmek için çıkmıştı. Şeytan ile semadan gelen haber arasına bir engel girdi. Onlara şihab gönderiliyordu. Şeytanlar kavimlerine döndüler. Kavmi onlara: "Sizlere neler oldu?" dediler. Şeytanlar: "Semanın haberleri ile aramıza bir engel girdi. Bizim üzerimize şihab gönderildi." dediler. Kavmi: "Sizin ile semanın haberinin arasında olan yeni bir şeydir. Yerin doğusunu ve batısını araştırın, bakın bakalım sizin ile semanın haberi arasında olan şey nedir?" dediler. Şeytanlar kendileri ile semanın haberi arasında olanı bulmak,

¹ Aclûnî, *Keşfu'l-Hafa* I, 167 (446)

² Heysemî, *Mecmeu'z-Zevaid*, II, 110 (1934)

yeryüzünün doğusunu ve batısını araştırmak için harekete geçtiler. İşte o grup tahmin ettikleri şekilde Rasûlullah'ın (s.a) o anda buldukları Batn-ı Nahle'ye doğru yola çıktılar. Rasûlullah, Ukaz panayırına gitmek için Batn-ı Nahle'de ashabına sabah namazını kıldırıyordu. Kur'an'ı işittikleri zaman dikkat kesilip dinlemeye başladılar. "Allah'a yemin olsun ki bizim ile semanın haberi arasında olan budur." dediler ve kavimlerine döndüler. "Ey kavmim biz çok güzel bir okuyuş (Kur'an) dinledik. O Kur'an doğruya götürmektedir. Biz ona inandık ve Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayız." dediler. Bunun üzerine Allah (c.c) Nebi'sine (s.a) vahyini inzal buyurdu: "De ki; bana, cinlerden bir grubun (Kur'anı) dinlediği vahyolundu."¹ Allah (c.c) cinlerin sözlerini Nebi'sine bildirdi." (I, 71)

ما قرأ رسول الله صلى الله عليه وسلم على الجن وما رأهم انطلق رسول الله صلى الله عليه وسلم في طائفة من أصحابه عامدين الى سوق عكاظ وقد حيل بين الشياطين وبين خبر السماء وأرسلت عليهم الشهب فرجعت الشياطين الى قومهم فقالوا مالكم قالوا حيل بيننا وبين خبر السماء وأرسلت علينا الشهب قالوا ما حال بينكم وبين خبر السماء إلا من أمرحدث فاضربوا مشارق الارض ومغارها فانظروا ما هذا الذي حال بينكم وبين خبر السماء فانطلقوا يضربون مشارق الارض ومغارها يبتغون ما حال بينهم وبين خبر السماء فانصرف أولئك النفر الذين توجهوا نحو قمامة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو بنخلة عامدا إلى سوق عكاظ وهو يصلي بأصحابه صلاة الفجر فلما سمعوا القرآن استمعوا له فقالوا هذا والله الذي حال بينكم وبين خبر السماء قال فهناك رجعوا إلى قومهم فقالوا يا قومنا إنا سمعنا قرآنا عجايبه يهدي إلى الرشيد فآمنا به ولن نشرك بربنا أحدا فأنزل الله على نبيه صلى الله عليه وسلم قل أوحى إلي أنه استمع نفر من الجن وإنما أوحى إليه قول الجن

Buhârî, *Tefsir*, 399 (IV, 1873 (4637); Müslim, *Salat*, 149 (I, 331 (449); Tirmizî, *Tefsir*, 69 (III, 124); Ahmed b. Hanbel, I, 252; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 300, 301

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

58. "Onlar nasîbî cinlerinden yedi (kişi) idiler." (I, 72)

أهم سبعة من جن نصيبين

¹ Cin Suresi, 72/1

Rivayet Abdullah b. Abbas'ın tefsiridir.¹

Tefsîri *İbn-Kesir*, IV, 207; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XV, 187

59. "İbn Mes'ud'a (r.a) Rasûlullah (s.a) ile birlikte o gece cinlere rastlamış mıdır? Alkame demişti ki: "Ben İbn Mes'ud'a: "Sizden biriniz Rasûlullah ile birlikte cinlere şahid oldunuz mu?" diye sordum "Hayır, fakat biz Rasûlullah ile bir gece beraber idik Bir ara onu kaybettik (cinler tarafından) uçuruldu mu yoksa gizlice öldürüldü mü? Dedik. Böylece bir kavmin geceleyebileceği en kötü geceyi geçirdik. Sabaha eriştiğimiz vakit Rasûlullah (s.a) Hıra tarafından geldi biz dedik ki; "Ya Rasûlallah (s.a) seni kaybettik aradık fakat bulamadık. Bir kavmin geceleyebileceği en kötü geceyi geçirdik." buruydu ki: "Cinlerden bir davetçi geldi ben onunla gittim onlara Kur'an okudum. Sonra bizi götürdü, ateşlerinin izlerini gösterdi. Sonra ona azıkları hakkında sordular. Buyurdu ki: "Allah'ın ismi anılarak kesilmiş, üzerinde et bulunan her hayvanın kemiği, hayvanlarınıza verdiğiniz yemlerdir." Müteakiben Rasûlullah (s.a) "Bu ikisini pisletmeyiniz onlar kardeşlerinizin yemekleridir." buyurdu." (I, 72)

هل كان ابن مسعود شهد مع رسول الله صلى الله عليه وسلم ليلة الجن؟ قال فقال علقمة أنا سألت ابن مسعود فقلت هل شهد أحد منكم مع رسول الله صلى الله عليه وسلم ليلة الجن؟ قال لا ولكننا كنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات ليلة ففقدناه فالتمسناه في الأودية والشعاب فقلنا استطير أو اغتيل قال فبتنا بشر ليلة بات بها قوم فلما أصبحنا إذا هو جاء من قبل حراء قال فقلنا يا رسول الله فقدناك فطلبناك فلم نجدك فبتنا بشر ليلة بات بها قوم فقال أتاني داعي الجن فذهبت معه فقرأت عليهم القرآن قال فانطلق بنا فأرانا آثارهم وآثار نيرانهم وسألوه الزاد فقال لكم كل عظم ذكر اسم الله عليه يقع في أيديكم أوفر ما يكون لحما وكل بعرة علف لدوابكم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فلا تستنجوا بهما فإنهما طعام إخوانكم

Müslim, *Salat*, 150 (I, 332 (450); İbn Huzeyme, I, 44 (82); İbn Hibbân, IV, 280 (1432); Beyhakî, *es Sünenü'l-kübra*, I, 11 (30), I, 108 (528)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

60. "Hicretten sonra (veda haccından) başka haccetmedi." (I, 73)

¹ İbni Kesir, *Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azîm*, IV, 207; Aynî, *Umdetü'l-Kari*, XV, 187

Müslim, *Hac*, 111 (II, 870)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

61. "Allah bir kulu sevdiği zaman Cebrail'e der ki: "Ben filanı sevdim sen de sev. "Cebrail de onu sever ve sonra sema ehline (meleklerle) şöyle nida eder: "Allah filanı sevdi siz de seviniz."Sema ehli (melekler) de o kimseyi severler. Sonra o kişinin sevgisi yere (yer yüzündekilerin yüreklerine) konulur." (I, 77)

إذا أحب الله العبد قال لجبريل قد أحببت فلانا فأحبه فيحبه جبريل ثم ينادي في أهل السماء إن الله قد أحب فلانا فأحبوه فيحبه أهل السماء ثم يوضع له القبول في الأرض

Buhârî, *Bed'ü'l-halk*, 6, (III, 1175 (3037), Edeb, 41 (V, 2246 (5693); Muvatta, *Şiir*, 5; Ahmed b. Hanbel, II, 514 (10685); İbn Hibbân, II, 86 (365)

Hadis *müttefekun aleyhh* olan hadislerdendir.

62. "Ümmetimin tamamı cennete girecektir ancak (girmekten) kaçınanlar müstesna. (Sahâbîler):"Kim (cennete) girmekten kaçınır ki ya Rasûlullah?" deyince Hz. Peygamber de (s.a) şöyle buyurdu: "Bana itaat edenler cennete girecektir. Bana isyan edenler (cennete girmekten) kaçınmıştır." (I, 79)

كل أمتي يدخلون الجنة إلا من أبي قالوا يا رسول الله ومن أبي؟ قال من أطاعني دخل الجنة ومن عصاني فقد أبي

Buhârî, *İtisâm*, 2; Ahmed b. Hanbel, II, 361; *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 275 (7626)

63. "Abdullah b. Amr (r.a) ile karşılaştım. Ve ona: "Bana Rasûlullah'ın (s.a) tevratta (bahsedilen) sıfatlarını anlat." dedim. O da: "Tabi ki; Allah'a yemin olsun o tevratta, Kur'anda bahsedilen sıfatlarından bir kısmı ile vasedilmiştir. Şeyle ki: "Ey Nebî biz seni şahid, müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik."(el-Fetih, 48/8) Sen benim kulum ve peygamberimsin. Seni Mütevekkil diye isimlendirdim. Çarşılarda kaba ve nezaketsiz dolaşanlardan değilsin. Kötülüğe kötülükle mukabele etmezsin. Bilakis affeder ve bağışlarsın. Allah onunla eğri bir milleti "Allah'tan başka ilah yoktur" demek suretiyle doğrultuncaya ve yine onunla kör gözleri, sağır kulakları ve kilitli kalpleri açincaya kadar onun ruhunu almaz." (I, 85)

لقيت عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما قلت أخبرني عن صفة رسول الله صلى الله عليه وسلم في التوراة قال أجل والله إنه لموصوف في التوراة ببعض صفته في القرآن { يا أيها النبي إنا أرسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا } أنت عبدي ورسولي سميتك المتوكل ليس بفظ ولا غليظ ولا سخاب في الأسواق ولا يدفع بالسيئة السيئة ولكن يعفو ويغفر ولن يقبضه الله حتى يقيم به الملة العوجاء بأن يقولوا لا إله إلا الله ويفتح بها أعينا عميا وآذانا صما وقلوبا غلف

Buhârî, *Büyû*, 50 (II, 747 (2018), *el-Edebü'l-müfred*, s. 95; Ahmed b. Hanbel, II, 174 (6622); Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, II, 147 (1410); *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 45 (13079)

64. "Ben kolay ve müsamahalı bir din olan Haniflik üzere gönderildim." (I, 86, 180)

بعثت بالحنيفية السهلة السمحاء

Ahmed b. Hanbel, V, 266 (22345); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 222 (7883)

Senedinde bulunan Ali b. Yezid el-Elhânî hakkında Zehebî "Bir kısım insanlar *zayıf* olduğunu söyledi" demektedir.¹ Buhârî de *hadisi sahih değildir* demektedir.² İbn Ebi Hatim er-Râzi, Ebû'z-Zür'â'ya sorduğunu ve onun "O sağlam bir kimse değildir" dediğini nakletmektedir.³

Hadiste geçen بالحنيفية kelimesinin yerine bazı rivayetlerde بالحنفية kelimesi ile geçmektedir.⁴ Bu rivayette senedinde bulunan, Ufeyr b. Mîdân sebebi ile *zayıf* sayılmaktadır.⁵

65. "Ben ancak armağan edilmiş bir rahmetim." (I, 87)

إنما أنا رحمة مهداة

Dârimî, *Mukaddime*, 3 (I, 21)

Hadisin ravilerinden Sehl b. Ebî Salih tâbiînün küçüklerindedir. Babasından ve Saîd b. el-Müseyyeb'ten rivayetleri vardır *huccet* değildir ama *sıka* olduğunu söylemişlerdir.¹ Bu hadisi *mürsel* olarak rivayet etmektedir. Diğer ravileri sikadır.²

¹ Zehebi, *el-Kaşif*, II, 49 (3983)

² Buhârî, VI, 300 (2468)

³ İbni ebi Hatim er Razi, *El-Cerh ve't-tâ'dil*, VI, 208 (1142)

⁴ Taberânî, *Kebir*, VIII, 170 (7715), 216 (7868)

⁵ Heysemî *Mecma'u'z-zevâid*, IV, 555 (7613)

66. "Sana da bu rahmetten bir şey isabet etti mi? "Evet" dedi. Soran Peygamber (s.a) kendisine sorulan ise Cebrâîl (a.s) dır" (I, 87)

هل أصابك من هذه الرحمة شيء فقال نعم – المسؤول جبريل والسائل له نبينا محمد صلى الله عليه وسلم

Herhangi bir hadis kaynağında tesbit edilememiştir. Aclunî bu sözün "Aslı olmayan *batıl bir söz*" olduğunu söyler, Suyutî'nin de aynı kanaatte olduğunu belirtir.³

67. "Bir kadın kedi yüzünden azaba uğratıldı." (I, 91, 691)

عذبت امرأة في هرة

Buhârî, *Enbiya*, 54; Müslim, *Selam*, 151, 153, *Birr*, 133, 134; Ahmed b. Hanbel, II, 286, 424, 519, III, 335; İbn Hibban, *Sahîh*, II, 305 (546); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 138 (379); Ebû Yâ'lâ, XI, 12 (6152); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 214 (9851), VIII, 13 (15593); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 623 (1342)

Hadis Müttefekun aleyhtir.

68. "Namazı son kıldığın namaz gibi kıl." (I, 91, 564)

فصل صلاة مودع

Ahmed b. Hanbel, V, 412 (23545); Taberânî, *Kebîr*, IV, 154 (3987), VI, 44 (5459); Taberânî, *Evsat*, IV, 358; İbn Ebî Şeybe, *el-Musanef*, VII, 232 (35591); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 234, 362; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 93 (952); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 290 (844); Ahmed b. Hanbel, *ez Zühd*, I, 180

Heysemî Taberânî'nin rivayetinde bilinmeyen kişiler olduğunu belirtir.⁴ Irâkî ise İbn Mâce'nin Ebû Eyyub el-Ensârî den, Hakim'in Sa'd b. Ebi Vakkas'tan yaptığı rivayetlerin *sahih* olduğunu söylemektedir.⁵ el-Elbânî ye göre de hadis *sahihtir*.⁶

Hâdimî *el-Camius es-Sağîr*'den naklen *صلى صلاة مودع* ifadesi ile nakletmektedir ancak bu ifadeler ile hadis tesbit edilememiştir. Hâdimî Tarika metninde geçen İrbad b. Sâriye'den (r.a) rivayet edilen ve Rasûlullah'ın (s.a) belîğ bir vaaz verdiği, gözlerin yaşardığı

¹ el-Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl* XII, 223; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 471 (2183)

² Dârimî, *Sünen*, I, 21 (15) (Thk. Hüseyin Selim Esed)

³ Aclunî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 1883 (2884)

⁴ Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 395 (17702)

⁵ Irâkî, *Tahrîc-ü ehadîsi'l-ihya*, I, 103

⁶ el-Elbânî, *Sahihu'l-Cami*, Hadis nr. 742

sonunda ashabın: "Ya Rasûlullah bu veda vaazı gibi oldu" dedikleri hadisin şerhinde geçmektedir.¹

69. "Sana Allah'tan korkmayı tavsiye ederim." (I, 91)

اوصيك بتقوى الله

İbn Mâce, *Cihad*, 8 (II, 926); Ahmed b. Hanbel, II, 33 (8293), 331 (8367), 443 (9722), 476 (10168), III, 82 (11791), V, 181 (21613); İbn Huzeyme, IV, 149 (2561); İbn Hibbân, II, 76 (361), VI, 410 (2692), 420 (2702); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 614 (1633, II, 108 (2481); Taberânî, *el-Kebir*, II, 157 (1651), IX, 102 (8536), XII, 39 (12406); Abdürrezzak, *el-Musanef*, XI, 335 (20698); İbn Ebi Şeybe, *el-Musanef*, VI, 78 (29608), VII, 100 (34499), Beyhakî, *Şuabu'l-İmân*, I, 404 (547), VI, 145 (7738)

Heysemî, Ahmed bin Hanbel'in senedlerinin *sika* olduğunu Taberânî'nin rivayetinde Amr b. Abdillah es-Sakafî'nin bulunduğunu ve bu kimsenin *zayıf* olduğunu belirtmektedir.²

Hadisin bu kısmı değişik *sahih rivayetler* içerisinde geçmektedir.

70. "Daha sonra melik olacaktır." (I, 92)

ثم ملك بعد ذلك

Tirmizî, *Fiten*, 47 (IV, 503); Taberânî, *el-Kebir*, VII, 803 (6442)

el-Elbâniye göre *sahih* bir hadistir.³ Tirmizî hadisi, Sefîne (Ümmü Seleme'nin azatlı kölesi Mihran Ebû Abdurrahman isimli sahabî), Saîd b. Cühmân, Haşrec b. Nebâte, Süreyc b. Nû'man ,Ahmed b. Menî tariki ile rivayet eder. Taberânî ise Haşrec b. Nebâte'den sonra Ebû Nuaym, Ali b. Abdi'l-Aziz tariki ile rivayet etmektedir. Tirmizî hadis hakkında Bu *hasendir* demektedir.⁴

Said b. Cühmân hakkında cerh ve ta'dil yönünden farklı kanaat ve rivayetler vardır. İbnü'l-Cevzî, Sa'd b. Cühmân hakkında Buhârî ve Nesâî'den naklen "kavi olmadığını, hadisi ile mütabaat yapılamayacağını" söylemektedir. Ebû Hâtim er-Razî de "Kendisi ile ihticac

¹ Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 6 (II, 610); Tirmizî, *İlim*, 16 (V, 44); İbn Mâce, *Mukaddime*, 6 (I, 15, 16); Ahmed b. Hanbel, II.126; Dârimî, *Mukaddime* 95 (I, 57); İbn Hibbân, I,(178); Hakim, *Müstedrek*, I,(174, 175); Taberânî, *Kebir*, XVIII, (246, 247, 248, 257), *Evsat*, I, 28

² Heysemî, *Macmeu'z zevâid*, IV, 392

³ el-Elbânî, *Sahîhu'l-câmi*, Hadis Nr. 334

⁴ Tirmizî, *es-Sünen*, IV, 503

edilemeyeceği." görüşündedir. Öte yandan Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Maîn onun *sıka* olduğunu söylemektedirler.¹

71. "Mü'minin güzel gördüğü Allah yanında da güzeldir." (I, 93)

ما رآه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن

Muvatta, *Ebvâbü's-salat*, 71 (I, 355); Ahmed b. Hanbel, I, 379 (3600); *Hakim. el-Müstedrek*, III, 83 (4465); Taberânî, *el-Kebir*, IX, 112 (8583), *Evsat*, IV, 58 (3602); Tayâlisî, s. 33 (246); Bezzâr, V, 212 (241); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 375

Ahmed b. Hanbel ve Taberânî Abdullah b. Mes'ud'dan rivayetinde ما رأى المسلمون ifadesi ile geçmektedir.

Heysemî, Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Bezzâr'ın ricalinin *sıka* olduğunu söylemektedir.²

Hadis mevkuf bir hadis olup söz Abdullah b. Mesûd'a (r.a) aittir. Zeylaî "Mevkuf rivayetinin dışında başka bir rivayetini bulamadım." demektedir.³ Ancak Aclûnî, İbn Mesud'dan sahih merfu ve mevkuf rivayetlerin var olduğunu söyler.⁴ İbn Cevzî, Suyûtî, Abdullah İbn Mes'ud'dan (r.a) gelen rivayetinin *mevkuf* olduğunu söylemektedirler.⁵ el-Elbânî ise merfu rivayetinin aslı olmadığını, mevzu olduğunu, *mevkuf* rivayetinin varid olduğunu söylemektedir.⁶

72. "Ümmetim dalalet üzerine birleşmez." (I, 93)

لا تجتمع أمتي على الضلالة

Ebû Dâvûd, *Fiten*, 1 (II, 500); İbn Mâce, *Fiten*, 8 (II, 1303 (3950); *Hakim, el-Müstedrek*, I, 199 (391), 200 (392); Taberânî, *el-Kebir*, XII, 447 (13623); İbn Abd b. Humejd, I, 367 (1220)

Hadis tam olarak bu ifadeler ile tesbit edilememiştir. Ancak Hakim لا يجمع الله هذه الأمة لا يجمع أمتي على الضلالة أبدأ, Taberânî, لا يجمع أمتي على الضلالة أبدأ ifadeleri ile rivayet ederken Taberânî, لا يجمع أمتي على الضلالة أبدأ lafzı ile rivayet

¹ İbnü'l-Cevzî, *ed-Duaqâ ve'l-metrûkîn*, I, 218

² Heysemî, *Macmeu'z-zevâid*, I, 428 (832)

³ Zeylaî, *Nasbu'r-râye*, IV, 178

⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 190

⁵ İbn'l-Cevzî, *el-Ilelü'l-mütenahiye*, I, 281; Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira*, I, 426

⁶ el-Elbânî, *Silsiletü'd-dai'fe*, II, 16, 17

etmektedir. Bunlardan başka aynı manayı ifade etmek üzere bazı farklılıklar ile Ebû Davud, İbn Mâce ve Abd b. Humeyd'in de rivayetleri mevcuttur.

İbn Hacer, Hâkim'in senedinde bulunan Süleyman b. Şa'ban el-Medenî *zayıftır*¹ demektedir. Aclûnî, hadislerin kaynaklarına işaret ettikten sonra hadisin "*Meşhûru'l-metn*" olduğunu bir çok isnadının ve şahidinin olduğunu söyler.²

Hadis zayıftır.

73. "Cebrail Nebi'ye (s.a) Kur'an'ı indirdiği gibi sünneti de indirmiştir." (I, 94)

كان جبريل يتزل على النبي صلى الله عليه وسلم بالسنة كما يتزل عليه بالقرآن

Dârimî, *Mukaddime*, 49 (I, 153)

Senedinde Muhammed b. Kesîr vardır ve *metrukül hadistir*.³

Ayrıca hadisin ilk ravisi olan Hassan b. Atıyye tabiîndendir. Dolayısıyla hadis mürseldir. İbn Hacer *Fethu'l-bârî*'de hadisi Beyhakî'nin *sahih bir sened* ile rivayet ettiğini söyler. İbn Teymiye de Darimî'nin senedinin *sahih* olduğu görüşündedir.⁴

74. "Nebî'nin (s.a) karnı asla tam olarak doymamıştır." (I, 95)

لم يمتليء جوف النبي صلى الله عليه وسلم شبعاً قط

Tesbit edilememiştir.

75. "Sen aile halkına semiz eşeklerin etinden yedir." (I, 96)

أطعم أهللك من سمين حمرك

Ebû Dâvud, *Et'ime*, 33 (II, 384 (3809); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 332 (19255)

Beyhakî, hadisin rivayetini verdikten sonra hadisin muhtelif senedlerinin olduğunu bunlar arasında tercih yapmanın güzel olduğunu böyle hadislerin *sahih* hadislere muarız olamayacağını belirtir.⁵ Zeylaî' de hadisin senedinin muzdarip olduğunu söyleyerek *sahih hadislere muhalif olamayacağını* belirtir.⁶

¹ İbn Hacer, *Telhisü'l-habîr*, III, 141

² Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 2000

³ Ahmed b. Hanbel, *el-İlel*, III, 251; İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, IX, 419

⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, XIII, 291; İbn Teymiye, *el-İmân*, I, 37

⁵ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübra*, IX, 332 (19255)

⁶ Zeylaî, *Nasbu'r-râye*, IV, 263; I, 130

Hadis şarihleri İbn Hacer, Mübarekfürî, Nevevi ve Münâvî hadisin senedindeki bu ızdıraba dikkat çekerler ve sahih hadislere muarız olamayacağını dolayısı ile *şaaaz* olacağını belirtirler.¹ Münâvî, *sahih* kabul edilse bile *zaruretten* dolayı *Rasûlullah'ın izin* vermiş olacağını beyan eder.²

76. "Bir kimse bir topluluğa misafir olur da (ikram edilmez) mahrum bırakılırsa onun karnını doyuracak kadar alma hakkı vardır. Bundan dolayı ona bir günah yoktur." (I, 97, II, 114)

أَيُّ ضَيْفٍ نَزَلَ بِقَوْمٍ فَأَصْبَحَ الضَّيْفُ مُحْرَمًا فَلَهُ أَنْ يَأْخُذَ بِقَدْرٍ قَرَاهُ وَلَا حَرَجَ عَلَيْهِ

Ahmed b. Hanbel, II, 380 (8935); Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 147 (7178); Tahâvî, *Şerh-u meâni 'l-âsâr*, IV, 242 (6153); *el-Müsnedü 'ş-şamiyyîn*, III, 193 (2062)

Hadisin ravileri *sika* olup *sahih* bir rivayettir. Ayrıca Buhârî, Müslim, Ebû Davûd, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel'in Ukbe b. Amir'den (r.a) rivayet ettikleri *بِمَا نَزَلْتُمْ بِقَوْمٍ فَأَمْرُوا لَكُمْ بِمَا* إن نزلتم بقوم فأمرؤا لكم بما إن نزلتم بقوم فأمرؤا لكم بما hadis bu hadisin şahididir.

77. "Benden bir hadis rivayet edildiği zaman, Allah'ın kitabına arzedin. Eğer uyuyorsa onu kabul edin eğer O'na muhalif ise onu reddedin." (I, 99)

فَإِذَا رَوِيَ عَنِّي حَدِيثٌ فَأَعْرَضُوا عَلَى كِتَابِ اللَّهِ فَمَا وَافَقَ فَاقْبَلُوهُ وَمَا خَالَفَ فَرُدُّوهُ

Hadis bu hali ile tesbit edilememiştir. Muhammed Tahir b. Ali es-Siddîkî, bu sözün Hadis usulü kitaplarında nakledildiğini ama bunun *hadis olmadığını* söyler ve Hattabi'de bu sözü *zındıkların* söylediğini belirtir.³

78. "Bir söz benden yayılarak size gelecek olursa, size gelen Kur'an'a uygunsuzsa o bendendir. Size gelen Kur'an'a muhalif olan söz benden değildir." (I, 99)

إِنِ الْحَدِيثُ سَيْفَشُوا عَنِّي فَمَا اتَّكَمَ عَنِّي يُوَافِقُ الْقُرْآنَ فَهُوَ عَنِّي وَمَا اتَّكَمَ عَنِّي يَخَالَفُ الْقُرْآنَ فَلَيْسَ عَنِّي

وإنه سيفشوا عني أحاديث فما أتاكم من حديثي فاقراءوا كتبها , Taberânî, Abdullah b. Ömer'den (r.a)

ifadeleri ile rivayet etmiştir.

¹ İbn Hacer, *Fethu 'l-bârî*, IX, 656; Mübarekfürî, *Tuhfetü 'l-ahvezî*, V, 415; Nevevî, *Şerh-u sahih-i müslim*, XIII, 91; Münâvî, *Feyzü 'l-kadîr* VI, 304 (9341)

² Münâvî, *Feyzü 'l-kadîr* VI, 304 (9341)

³ Muhammed Tahir b. Ali Es Siddîki, *Tezkiratü 'l-mevdûât*, I, 187

Sened de geçen Ebû Hâdir hakkında Ebû Hâtim er-Râzi ve İbn Hacer: "O meçhul bir kimsedir" demişlerdir.¹

Hâdimî Beyhakî'den nakletmiştir ancak Beyhakî de tesbit edilememiştir.

79. "Benden sonra benden söz rivayet eden raviler olacaktır. Onların sözlerini Kur'an'a arzedin. Kur'an'a uyanları alınız, Kar'an'a uymayanları almayınız." (I, 99)

إنها تكون بعدي رواة يروون عني الحديث فاعرضوا حديثهم على القرآن فما وافق القرآن فخذوا به وما لم

يوافق القرآن فلا تأخذوا به

Dârakutnî, *Kitâb-ü Ömer*, 1 (IV, 208 (20); İbn Asâkir, *Târîh-i Dimeşk*, LV,77

Ebû Hâtim er-Râzî ve Zehebî, Dârakutnî'nin senedinde olan Cebbara b. el-Muğlis 'in *zayıf* olduğunu söylemektedirler.²

80. "Sıcak çok şiddetli ve günlerin uzun olduğu zamanda Ümmü Abdillah iftar açması için Nebi'ye (s.a) bir kase süt göndermişti. Rasûlullah (s.a) bunu ona geri gönderdi. Ve "Bu süt neredendir?" diye sordu. O ise: "Kendi koyunumdandır" dedi. "Peki koyun neredendir?" buyurdu. "Malımdan (vererek) satın aldım." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) sütü içti. Ertesi gün Ümmü Abdillah, Rasûlullah (s.a)'e geldi ve "Ya Rasûlallah günün uzunluğundan ve sıcaklığın şiddetinden sana acıyarak süt göndermişim. Sen onu bana bir elçi ile iade etmişsin." dedi. Nebi; (s.a) "Peygamberler temiz yemek ve salih amel işlemekle emrolunmuşlardır." buyurdu." (I, 105)

أما بعثت إلى النبي صلى الله عليه وسلم بقدر لبن عند فطره و ذلك في طول النهار و شدة الحر فرد إليها

الرسول : أنى لك هذا اللبن ؟ قالت : من شاة لي قال : أنى لك هذه الشاة ؟ قالت : اشتريتها من مالي فشرى فلما أن

كان من الغد أتت أم عبد الله رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت : يا رسول الله بعثت إليك بذلك اللبن مرتية لك

من شدة الحر و طول النهار فردتها إلي مع الرسول فقال النبي صلى الله عليه وسلم : بذلك أمرت الرسل ألا تأكل إلا

طيبا و لا تعمل إلا صالحا

¹Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve 't-tâdîl*, IX, 362, İbn Hacer *Lisânü'l-mizân*, VII, 30

²Ebû Hâtim er-Râzî, *age.*, II, 550 (2284); Zehebî, *el-Kâşif*, I, 289 (748)

Hakim. el-Müstedrek, IV, 140 (7159); Taberânî, *el-Kebir*, XXV, 174 (428); İbn Hanbel, *ez- Zühed*, I, 398; *el-Vera'*, I, 85; İbn Ömer Eş Şeybânî, *el-Ahâd vel-müsenna*, VI, 127; İbn Ebi'd-Dünya , *el-Verâ*, I, 83

Hakim *sahih* olduğunu ve Şeyhayn'ın hadisi tahrir etmediklerini belirtmektedir. Ancak Ebû Hâtim er-Razî ve İbn Hacer ravilerden İbn Ebî Meryem'in zayıf olduğunu belirtir.¹ İbn Hibbân ise iyi bir kimse olduğunu ancak hıfzının çok kötü olduğunu söylemektedir.² Zehebi de bu ravinin *zayıf* olduğunu söylemektedir.³ el-Elbânî ise hadis her ne kadar zayıf ise de, Müslim'in rivayet ettiği *أيها الناس إن الله طيب ولا يقبل إلا طيبا وإن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين* hadisinin, bu hadisin şahidi olduğunu dolayısı ile *hasen derecesine* yükseldiğini belirtir.⁴

81. "Asırların en hayırlısı benim asrımdır." (I, 106)

خير القرون قرني

Buhârî, *Şehadet*, 9; *Fedâilü's-sahâbe*, 1; *Rikâk*; 7, *Eymân*, 10, 27; Müslim, *Fiten*; 45, *Şehâdet*, 4, *Menâkıb*, 56; İbn Mâce, *Ahkâm*, 22; Ahmed b. Hanbel, I; 378, 417, 434, 443, II; 228, 410, 479, IV; 267, 276, 277, 426, 427, 436, 440, V; 350

Bu ifadeler ile hadiste geçmemektedir. Ancak *خير أمي قرني* ; *خير الناس قرني* ; *خيركم قرني* ; *خير أمي قرني* ifadeleri ile geçen yüzlerce *sahih* rivayeti mevcuttur.

Sahih hadislerdendir.

82. "Ümmetimin ihtilafı anında sünnetime sarılanlar, ateşi avuçlayanlar gibidirler." (I, 106)

التمسك بسنتي عند اختلاف أممي كالتقاضي على الجمر

¹ Ebû Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-tâdil*, II, 404; İbn Hacer, *Lisânü'l-mizân*, VII, 516;

² İbn Hibban, *el-Mecrûhîn*, III, 146

³ Münâvî, *Fezû'l-kadîr*, II, 192

⁴ el-Elbânî, *Silsiletü's-sahîha*, III, 128

Ali el-Müttakî ve Suyûtî, Hakîm et Tirmizî'nin Abdullah b. Mes'ud dan rivayetini nakletmektedirler.¹ el-Elbânî *Sahihu'l-câmî* de hadisin *hasen* bir hadis olduğunu belirtmektedir.²

83. "Ahir zamanda dini hıfzetmek iki elde kor tutmak gibidir. Eğer koyarsan söner, tutarsan yakar." (I, 106)

حفظ الدين في آخر الزمان كالجمر في اليدين إن وضعه طفي و إن أمسكه أحرق

Tespit edilememiştir.

84. "Amellerin en hayırlısı zahmeti en fazla olandır. Ecriniz yorgunluğunuz kadardır." (I, 106, 187, 189, 207)

إن خير الأعمال أحمرها و أجركم بقدر تعبكم

Hadis bu ifadeler ile Tespit edilememiştir.ancak Buhârî, Müslim ve diğer hadis kitaplarında Peygamber'in (s.a) veda haccı sırasında Hz. Aişe'nin (r.a) mazereti dolayısıyla umre yapamadığı, buna üzüldüğü *Hac*, yaptıktan sonra bu hususta Rasulullah'ın (s.a) ona Ten'im'e giderek ihrama girmesini ve umre yapmasını tavsiye etmiştir. Müslim'in rivayetinde:

عن أم المؤمنين قالت قلت يا رسول الله يصدر الناس بنسكين وأصدر بنسك واحد قال انتظري فإذا طهرت فاخرجي :

إلى التنعيم فأهلي منه ثم القينا عند كذا وكذا (قال أظنه قال غدا) ولكنها على قدر نصبك أو (قال) نفقتك

İfadeleri ile geçmektedir. Burada نصب yorgunluk ve gayret anlamına gelmektedir. تعب

kelimesi de aynı anlamı ifade etmektedir. Aclûnû İbnü'l-Esîr den, İbn Abbas'ın سئل رسول الله

قال أحمرها ؟ قال أحمرها ³lafzı ile naklettiğini belirtmektedir

85. "Nefis ile cihad en büyük cihaddır." (I, 106)

إن جهاد النفس هو جهاد الأعظم

Tespit edilememiştir.

86. "Sünnete tutunan cennete girer." (I, 107)

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ümmâl*, I, 328; Suyûtî, *el-Camiu's-sağîr ve ziyâdeh*, I, 1163 (11622)

² el-Elbânî, *Sahihu'l-cami'*, I, 1163.

³ Aclûnî, *Kesfü'l-hafâ*, s. 174

Suyûtî ve Ali el-Müttakî el-Hindi, hadisi Dârakutni'nin *El-Efrad*'ında rivayet ettiğini söylemektedirler. İbnü'l-Cevzî, hadisin ravilerinden Afra'nın kölesi Ömer'in zayıf olduğunu, İbn Hıbbân'ın bu kişi hakkında "O hadisleri kalbeder. O'nun söylediği (rivayeti) hucdet olmaz." dediğini nakleder.¹

el-Elbânî de hadisin *zayıf* olduğunu beyan etmektedir.²

87. "Gariblere müjdeler olsun. "Garib kimdir ya Rasûlullah?" diye soruldu. "İsyan edenleri itaat edenlerinden çok, kötü insanlar içerisinde ki iyi insanlardır." buyurdu." (I, 108, 370)

طوبى للغرباء فقيلا من الغرباء يا رسول الله قال أناس صالحون في أناس سوء كثير من يعصيهم أكثر ممن يطيعهم

Ahmed b. Hanbel, II, 177 (6650); Taberânî, *Evsat*, IX, 14 (8986); Abdullah b. Mübârek, *Kitâbü'z-zühd*, I, 267; *el-Müsned*, I, 13

Taberânî nin rivayetinde قوم صالحون قليل kelimleri ile gelmektedir. İbnü'l-Mübârek'te ise nas kelimesi hemzesiz olarak ناس صالحون قليل şeklinde gelmektedir.

Heysemî Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde bulunan İbnü'l-Lehîa' nın zayıf olduğunu söyler.³ Bu ravi hakkında Nesâî, *metruktur*,⁴ demektedir. İbn Hacer, *saduk* olduğunu ama kitabı yandıktan sonra rivayetlerini karıştırdığını belirtir.⁵

el-Elbânî, Taberânî'nin muhtelif isnadlar ile rivayet ettiğini, bunlar içinde sahih senedlerin olduğunu belirtir.⁶ Ancak bu rivayetler lafız olarak farklılık arz etmektedir. el-Elbânî hadisleri müstakil olarak değil de Manen yakın olanları aynı hadis olarak değerlendirmektedir. Ve böylece hadisi *sahih* hadislerden saymaktadır.

88. "Sizler dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz." (I, 108)

أنتم أعلم بأمر دنياكم

Müslim, *Fedâil*, 141 (IV, 1836 (141))

¹ İbnü'l-Cevzî, *el-Ilelü'l-mütenâhiye*, I, 200

² el-Elbânî, *es-Silsiletü'd-daîfe*, VI, 228

³ Heysemî, *Mecmau' z-zevâid*, VII, 545 (12191)

⁴ Nesâî, *ed-Duaîfâ ve'l-metrükîn*, I, 64

⁵ İbn Hacer, *Takrîbü't-tehzîb*, I, 319, *Tabakâtü'l-müde'llisîn*, I, 54 (140)

⁶ el-Elbânî, *Sahihu't-terğîb ve't-terhib*, III, 132 (3188), *es-Silsiletü's-sahîha*, IV, 153

Hadis *sahih* bir hadistir.

89. "Dünya lanetlenmiştir, içindekiler de lanetlenmiştir ancak Allah'ı zikredenler müstesnadır." (I, 108)

الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ذكر الله

Tirmizî, *Zühd*, 14 (IV, 561); İbn Mâce, *Zühd*, 3 (II, 1377); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, II, 265 (1708), VII, 342 (10513); İbn'l-Mübârek, *ez-Zühd*, I, 192

Abdullah b. Mübârek, Ebû'd-Derdâ'dan (r.a) mevkuf olarak rivayet etmektedir.

Tirmizî bu rivayeti için *hasen ğarîbdir* demiştir. el-Elbânî de *hasen sahihtir* demektedir.¹

Tirmizî'nin ravilerinden Abdurrahman b. Sabit b. Sevban'ı tevsik eden muhaddisler olduğu gibi cerh edenler de mevcuttur. Mesela İbn Adî Yahya b. Maîn'den naklen "Abdurrahman b. Sabit b. Sevban zayıftır, zafiyetine rağmen hadisleri yazılmaktadır."² derken Ebû Hâtim er-Râzî sika olduğunu nakleder.³ Zehebî ise sika olduğunu ancak kader konusunda itham edildiğini belirtmektedir.⁴ Farklı görüşler olmasında kanaatimce bid'at görüşü ile itham edilmesinin tesiri vardır.

90. "Asileri itaatkarlarından, buğz edenleri, sevenlerinden çok olduğu, kalabalık içerisindeki azınlık salih insanlardır." (I, 108)

أناس صالحون قليل في أناس كثير من يبغضهم أكثر من يحبهم ومن يعصيه أكثر من يطيعهم

Taberânî, *Evsat*, XI, 14; İbn Asakir, *Târîh-i Dimeşk*, XXI, 326, *Muhtasaru târîhi Dimeşk*, I, 2342

Taberânî, Mikdâm, Abdullah b. Yusuf, İbn Lehîâ, Haris b. Yezîd, Cündüb b. Abdillâh el-Udvânî ve Süfyan b. Avf el-Kârî, tarikiyle Abdullah b. Amr'dan (r.a) rivayet etmektedir. Değişik lafızlarla bir çok rivayet gelmektedir.

Zehebî hadisi zikrettikten sonra hadisin ravilerinden Cündüb b. Abdillâh isminde çok az sayıda ravi bulunduğunu, araştırdığını ve bulamadığını, bu ismin Cüneyd b. Amr el-

¹ el-Elbânî, *Sahîhu'l-câmî*, Hadis Nr. 3414, 1609

² İbn Adî, *el-Kamil fi'd-duâfâ*, IV, 281

³ Ebû Hâtim er-Razî, *el-Cerh ve't-tâdil*, V, 219

⁴ Zehebî, *el-Kaşif*, I, 623

Udvânî olabileceğini bunun da bilinmediğini beyan eder.¹ İbn Hacer de Cüneyd b. Amr hakkında Ebû Hâtim er-Razî'den sorulduğunu ve bilmediğini söylediğini nakletmektedir.²

İbn Asâkir'in rivayetinin senedinde bulunan Abdullah b. Lehîa hakkında İbn Hacer; salih bir kimse olduğu, ancak ömrünün son zamanlarında ihtilad ettiği, ve birçok münker hadis rivayet ettiğini, söylemektedir.³ Zehebi aynı şekilde, hadislerinin zayıf olduğunu söyler.⁴ İbn Hıbban, İbn Lehîa' hakkında Davud b. Yezîd'den naklen şunları anlatır. "İbn Lehîa salih bir kimse idi. Ancak kendisinden hadis aldığı zayıf kimseleri gizlerdi. Onun defteri vardı 170 senesinde (ölümünden dört sene önce defteri yandı. Arkadaşlarımız derlerdi ki: "Defteri yanmadan önce ondan hadis dinlemişler ise sema'ları sahihtir. Defteri yandıktan sonra hadis rivayet etmiş ise o hadislerin bir değeri yoktur. Kendisi çok hadis yazmış çok ilim toplamış ve bu uğurda çok seyahat etmiştir." ⁵

Hadis zayıf hadislerdendir.

91. "Ümmetimin ihtilâfı rahmettir." (I, 110)

اختلاف أممي رحمة

Hadis tahrîci ile temayüz etmiş olan alimler bu hadisin senedinin bulunamadığını Beyhakî'nin *er-Risâletü'l-eşariyye* isimle eserinde muallak olarak geçtiğini Hattâbî'nin bu rivayeti hadis olarak naklettiğini onunda herhangi bir sened göstermediğini, Sübkî'nin: "Bunun muhaddisler arasında meşhur olduğunu bize kadar gelmemiş bir hadis kitabında senedinin bulunabileceğini" söylediğini nakletmektedirler. Bu hadisin *اختلاف أصحابي لكم رحمة* hadisi zımında değerlendirilmesi gerektiğini söylemişlerdir.⁶

el-Elbânî *aslı yoktur* demektedir.⁷

92. "Ashabımın ihtilafı rahmettir." (I, 110)

اختلاف أصحابي لكم رحمة

¹ Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 756

² İbn Hacer, *Lisânü'l-mîzân*, II, 141

³ İbn Hacer, *Tabakâtü'l-müdebbisîn*, I, 54 (140)

⁴ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 590 (2934)

⁵ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, II, 11, (538)

⁶ Ali el-Müttâkî, *Kenzü'l-ümmâl*, X, 238 (28686); Irâkî, *Tahrîcü ehâdisi'l-ihya*, I, 20; Acluni, *Keşfü'l-hafa*, I, 65; Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira*, I, 9; Nevevi, *Şerhu'n-Nevevi ale'l-Müslim* XI, 91

⁷ El-Elbânî, *es Silsiletü'd-daîfe*, IV, 447 (1981);

Ali El-Müttakî, Irâkî, Aclunî ve Münâvî hadisi Beyhakî'nin *El-Medhal*'inde ve Nasru'l-Makdisî'nin *Kitâbu'l-hücce*'sinde geçtiğini senesinde *za'fiyet* bulunduğunu belirtmektedirler.¹

93. "Sizden öncekileri, sorularının çokluğu ve peygamberlerine muhalefetleri helak etmiştir".(I, 110)

فإنما أهلك الذين من قبلكم كثرة مسائلهم واختلافهم على أنبيائهم

Hadis bu hali ile mevcut değildir. Ancak benzer lafızlarla *Kütüb-i sitte* dahil pak çok hadis kitabında müteaddit rivayetler mevcuttur. Hadisin bu şekilde nakledilmesi, bir konunun izahı esnasında Manen rivayet edilmesindedir.

Buhârî, *Îtisâm*, 2 (VI, 2658 (6858); Müslim, *Hac*, 412 (II, 975), *Fedâil*, 130 (IV, 1829); Tirmizî, *İlim*, 17 (V, 47); Nesâî, *Menâsikü'l-hac*, 1 (V, 110); İbn Mâce, *Mukaddime*, 1 (I, 3); Muvatta, *Siyer*, 59 (III, 507); Ahmed b. Hanbel, II, 258 (7492), 313 (8129), 447 (979), 456 (9888), 467 (10029), 482 (10538), 508 (10615), 517 (10716), İbn Huzeyme, IV, 129 (2508); İbn Hibbân, I, 199 (19), 200 (21); V, 465 (2105,2106); IX, 18 (3704), 19 (3705); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 58 (2315); *el-Müsnedü'ş-Şafî'*, I, 272 (1302); Dârakutnî, *Mevâkît*, 1 (II, 281, Taberânî, *Evsat*, III, 135 (2715), VI, 135, (2715); VIII, 329, 8773); Ebû Yâ'lâ, VIII, 470 (5057); XI, 195 (6305); XII, 28 (6676); Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 220 (20372), (20373); Beyhakî. *Es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 215 (970)

Hadis *müttefekun aleyhh* olan hadislerdendir.

94. "Kişi sevdiği ile beraberdir." (I, 113, 161,504)

المرء مع من أحب

Buhârî, *Edeb*, 96 (V, 2283 (5816, 5817, 5818, 5819); Müslim, *Birr*, 165 (IV, 2031), Ebû Dâvûd, *Edep*, 112 (II, 755 (5127); Tirmizî, *Zühd*, 50 (IV, 596); Ahmed b. Hanbel, III, 104 (12032), 110 (12096), 159 (12646); Dârimî, *Rikak*, 71 (II, 4141); İbn Hibbân, I, 308 (105), II, 316 (557); Dârakutnî, *Taharet*, 52 (I, 131 (2); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 23 (159), 34 (253); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 54 (7348), 59 (7360, 7361), 61 (7366), 62 (7671), 66 (7388)

Müttefekun aleyhh olan hadislerdendir²

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ümmâl*, I, 349 (1002); Irâkî, *Tahrîcü ehâdisi'l-ihya*, I, 20; Acluni, *Keşfü'l-hafa*, I, 65; *ed-Düreru'l-müntesira*, I, 9; Münâvî, I, 209 Nevevi; *Şerhu'n-Nevevî ale'l-Müslim* XI, 91

² Aclunî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 1281 (2284)

95. "Kim bir topluluğu severse onunla haşrolacaktır." (I, 113, 161, II, 187)

من أحب قوما حشر معهم

Taberânî, *Evsat*, VI, 293, *es-Sağîr*, II, 114; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 18 (4294)

Heysemî Taberânî'nin senedinin *sahih* olduğunu belirtmektedir.¹ Ancak senetteki Muhammed b. Meymun hakkında İbn Hacer *saduk* ama hıfzı kötü demekte ayrıca Nesâî'nin "*leyse bi kaviyyin*" dediğini nakletmektedir.

Taberânî'nin ayrıca bu konuda benzer şöyle bir rivayeti daha vardır;" من أحب قوما على " Bu hadisin senedinde de İsmail b. Yahya et Temîmî vardır ki, bu kişi de *zayıftır*.²

Hakim rivayetini naklettiği bir hadis ile ilgili olarak "Devrindeki mutasavvıflar ile ilgili açıklamalarda bulunmuş ve bu meyanda *senedsiz* olarak Rasûlullah'(s.a)'e *ref* ederek hadis nakletmiştir." demiştir.³

96. "Kim sünnetimi terk ederse şefaate nail olamayacaktır." (I, 116, II, 152)

من ترك سنتي لم تنله شفاعتي

el-Elbânî: "Bazı mukallidler bu sözü Rasûlullah'a (s.a) *ref* ederler. Bu sözün Rasullah'a nisbeti caiz değildir." demektedir.⁴

97. "Gündüzün orucuna dayanabilmek için sahur yemeğinden istifade ediniz. Gece namazına kalkabilmek için de kaylule uykusundan yardım isteyiniz." (I, 117)

استعينوا بطعام السحر على صيام النهار . وبالقبولة على قيام الليل

İbn Mâce, *Sıyam* 22, (I, 540); İbn Huzeyme, III, 214 (1939); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 588 (1551)

Hadisin senedinde bulunan Zemâ b. Salih hakkında İbn Hacer "*zayıftır*" demektedir.¹ Zehebi de Ahmed b. Hanbel'in "*zayıftır* dediğini nakletmektedir.²

¹ Heysemî, *Mecmeû'z-zevâid*, X, 496

² Irakî, *Tahrîcû ehadisi 'l-ihya*, IV, 148.

³ Hâkim, *el-Müstedrek*; III, 18

⁴ el-Elbânî, *Telhîs-u sıfeti's-salat*, I, 3

Ebû Hâtim er-Râzi de Zemâ b. Salih'in zayıf olduğunu nakletmektedir.³

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

98. "Abdullah b. Ömer (r.a) Rasûlullah'ı (s.a) halinde ve davranışlarında öyle takib eder ve O'na öyle uyardı ki, bu ihtimamından zaman zaman aklından korkulurdu." (I, 117)

إن عبد الله ابن عمر رضي الله عنه كان يتبع أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم و آثاره و حاله و يهتم به

حتى كان قد خيف على عقله من إهتمام بذلك

İbn Asâkir, Tarîh-u Dımeşk, XXXI, 120

Hadisi Muhammed b. Zekeriyya, İbn Vehb'den o, Malik'ten o da bir adamdan rivayet etmiştir. O adamın kim olduğu meçhuldür. Hadis zayıf hadislerdendir.

99. "Rasûlullah'ın (s.a) ashabının içerisinde, Peygamber'den (s.a) duyduğu bir sözü bir zerre eksiltmeden ve ona bir şey ilave etmeden nakleden onun emirlerine tabi olup yasaklarından kaçma hususunda Adullah b. Ömer'den (r.a) daha üstün bir kimse yoktu." (I, 117)

لم يكن في أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا سمع من رسول الله صلى الله عليه وسلم حديثاً أجدد

ألا يزيد فيه و لا ينقص منه و يتبع لأوامره من ابن عمر

Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 647

100. "Alimin uykusu cahilin ibadetinden daha hayırlıdır." (I, 117)

نوم العالم خير من عبادة الجاهل

Tespit edilememiştir.

101. "Mü'mine lanet etmek onu öldürmek gibidir." (I, 118)

لعن المؤمن كقتله

Buhârî, *Edep*, 73 (V, 2264 (5754), *Eymân*, 6 (VI, 2451 (6276); Müslim, *İman*, 110 (I, 104); Ahmed b. Hanbel, IV, 33 (16432); Dârimî, *Diyât*, 10 (II, 252); Buhârî, *el-Edebû'l-*

¹ İbn Hacer, *Takribu't-tehzib*, I, 217

² Zehebî, *el-Kâşif*, I, 406

³ Ebû Hatim er-Râzî, *el-Cerh ve't-tâ'dil*, III, 624

Müfred, I, 268 (763); Tayâlisî, s. 166 (1197); Taberânî, *el-Kebir*, II, 73 (1330); Abdürrezzak, *el-Musannef*, VIII, 482 (7621)

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

102. "Sıddîk olana lanet edici olmak yakışmaz." (I, 118)

لا ينبغي للصدیق ان يكون لعانا

Müslim, *Birr*, 84 (IV, 2005); Ahmed b. Hanbel, II, 365 (8768); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 118 (317); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 293 (5151); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 193 (20582); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 293

Hadis *sahih* hadislerdendir.

103. "Çok lanet eden kimseler kıyamet gününde şefaati ve şahid olamazlar." (I, 118)

لا يكون اللعانون شفعاء ولا شهداء يوم القيامة

Müslim, *Birr*, 4702; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 4261

104. "Bir kul bir şeye lanet ettiği zaman o lanet semaya çıkar. Semanın bütün kapıları ona kapanır. Sonra yere iner. Yerin kapıları da ona kapanır. Sonra sağa gider, sola gider. Gidecek bir yer bulamadığı zaman lanet edilen kimseye döner. Eğer o kimse lanete layık ise orada kalır yoksa laneti söyleyene döner." (I, 118)

إن العبد إذا لعن شيئاً صعدت اللعنة إلى السماء فتغلق أبواب السماء دونها ثم تهبط إلى الأرض فتغلق أبوابها

دونها ثم تأخذ يمينا وشمالا فإذا لم تجد مساعا رجعت إلى الذي لعن فإن كان لذلك أهلا وإلا رجعت إلى قائلها

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 45 (II, 694 (4905) İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samt*, I, 206; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 296 (5162); Taberânî, *Evsat*, II, 161 (957)

Hadisin ravi zinciri. Ebû'd-Derdâ, Ümmü'd-Derda, Nemrân, Velîd b. Rebâh, Yahya b. Hassân'dır. Buraya kadar tek bir tarik vardır. Bu sebeple raviler zayıf olmamasına rağmen *yalnız* kalmışlardır.

İbn Hacer Ebû Dâvûd'un senedinin *ceyyid* olduğunu söylemektedir.¹ Taberânî rivayetinin sonunda ise senedinde ki ravilerden Katâde'den yalnızca Ebân'ın rivayet ettiğini

¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, X, 467

Ebân'dan rivayet eden Bişr'in teferrüd ettiğini, aynı şekilde Zeyd b. Ahzem'in de rivayetinde tek kaldığını söylemektedir. Ancak Münâvî Tirmizî'nin İbn Abbâs'tan yaptığı rivayetin bu hadislerin şahidi olabileceğini belirtmektedir.¹

Hasen bir hadistir.

105. "Allahım ben bir beşerim. Müslümanlardan herhangi birisine lanet etmiş, sebbetmiş yahut vurmuş isem bunu onun için temizlenme kıl ve ona rahmet eyle." (I, 118)

اللهم انما انا بشر فأیما رجل من المسلمين سبته أو لعنته أو جلدته فاجعله له زكاة ورحمة

Buhârî, *Deavât*; 33; Müslim, *Birr*; 88, 89, 91, 92, 94. Dârimî, *Rikâk*, 52; Ahmed b. Hanbel, II, 390, 488, 496, III; 333, 384, 391, 400, V, 294, 437, 439, VI, 45; İbn Hıbbân, XIV, 466 (6516); Taberânî, *Evsat*, VIII, 330 (8775)

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

106. "Ümmetimden herhangi bir kimseye hak etmediği halde beddua etmiş isem bunu o kimse hakkında temizlenme, günahlarından arınma ve Allah'a yakınlık vesilesi kıl." (I, 119)

فأیما أحد دعوت عليه من أمتي بدعوة ليس لها بأهل أن تجعلها له طهوراً وزكاة وقربة

Müslim, *Birr*, 95, İbn Hıbbân, XIV, 444 (6514); Ahmed b. Hanbel, V, 454 (23844), VI, 52 (24304)

107. "Bilgisi olmadan Kur'an hakkında bir şey söyleyen cehennemde yerini hazırlasın." (I, 119)

من قال في القرآن بغير علم فليتبوأ مقعده من النار

Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'an*, 1 (I, 233); Ahmed b. Hanbel, I; 233, 269, 323, 327; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 136 (30101); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 30 (8084)

Tirmizî hadis hakkında "*Hasenün Sahîhun*" ifadesini kullanmıştır. Senedinde geçen Abdül'l-Âlâ b. Amir el-Kûfî hakkında Ahmed b. Hanbel ve diğer bir çok muhaddis *zayıftır* demektedirler.²

¹ Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, II, 370

² Zehebî, *el-Kâşif*, I; 611, Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebir*, VI, 71; Ebû Hatim er-Râzî, *el-Cerh ve't-tâdil*, VI;25.

Taberânî'nin rivayeti *münker* bir rivayettir. Ancak diğer rivayet hakkında *hasendir* denilmektedir.¹

110. " Kaderiye, bu ümmetin mecûsîleridir." (I, 120)

القدرية مجوس هذه الأمة

Ebû Dâvûd, II, 634 (4691); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 159 (286); Taberânî, *Evsat*, III, 65 (2494); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 203 (20658), 207 (20688), (20689)

Taberânî'nin rivayetinde bulunan Zekeriyya b. Manzur hakkında muhaddislerin çoğu *zayıf* olduğunu söylemektedirler.²

Buhârî, ve İbn Hacer ise Hakîm b. Saîd'den gelen rivayetin *münker* olduğunu ifade etmektedirler.³

111. "Zina eden kimse mü'min olduğu halde zina etmez (zina ettiği anda mü'min değildir.)" (I, 121)

لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن

Taberânî, *Evsat*, V, 81 (4732), 86 (4748); Ebû Asım, *ez-Zühd*, I, 43; Hatîb-i Bağdâdî, *Tarih-u Bağdâd*, II, 142

Taberânî'nin rivayet ettiği Abdurrahman b. Selim (Selm) rivayeti *muzdarip* olarak tavsif edilmektedir.⁴ İbn Hacer de *mechul* olduğunu belirtmektedir.⁵

Hatîb-i Bağdâdî'den gelen rivayette ravilerden Revvad *saduk* bir kimse olmasına rağmen ömrünün sonlarında rivayetleri karıştırır olmuş, özellikle Sevrî'den yaptığı rivayetler hakkında *şiddetli za'f* vardır⁶

İbn Ebî Asım rivayetinde raviler *sıka* olmakla birlikte Velid b. Müslim'in çok *tedlis* yaptığı bilinmektedir.⁷

¹ el-Elbânî, *Zılâlü'l-cenneh*, I, 145

² Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, III, 424 (1408); Ebû Hâtim er-Razi, *el-Cerh ve't-tâ'dil*, III, 597 (2701); İbn Hibbân, *el-Mecrühîn*, I, 314 (380)

³ Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, II, 271, 341; İbn Hacer, *Lisânü'l-mîzân*, II, 323, VI, 222

⁴ Zehabi, *el-Kâşif*, I, 629 (3209)

⁵ İbn Hacer, *Takrîbü't-tehzîb*, I, 341 (3881)

⁶ İbn Hacer, *Takrîbü't-tehzîb*, I, 211 (1958)

⁷ İbn Hacer, *Tabakâtü'l-müde'llisîn*, I, 51 (127); İbn Hacer, *Takrîbü't-tehzîb*, I, 584 (7856)

3. Bidatler

112. "Saflarınızı düzgün tutunuz. Zira safların düzgün tutulması namazın tam olarak kılınmasının şartlarındandır." (I, 123)

سوا صفوفكم فإن تسوية الصفوف من إقامة الصلاة

Buhârî, *Ezan*, 74; Müslim, *Salat*, 124; Ebû Dâvûd, I, 236 (668) Ahmed b. Hanbel, III, 254 (13689); İbn Hıbbân, V, 548 (2174); Ebû Yâ'lâ, V, 354, 437, 477; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 99 (4957)

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

113. "Saflarınızı düzgün tutunuz ki kalpleriniz ihtilafa düşmesin." (I, 123)

سوا صفوفكم لا تختلف قلوبكم

Dârimî, *Salat*, 49 (I, 323)

Hadisin senedindeki raviler sika ravilerdir. Hadis *sahih* hadislerdendir.

Bu hadise benzer rivayetlerin geçtiği kaynaklar ise şöyledir:

Taberânî, *el-Kebir*, XVII, 217 (598); *Evsat*, IX, 178 (9470); *el-Müsnedü's-Şâmiyyîn*, III, 365 (2476); Abdürrezzak. *el-Musannef*, II, 45 (2431); Temmâm er-Razî, *el-Fevaid*, II, 129 (1332)

114. "Meleklerin, Rableri yanında saf tuttıkları gibi saf tutmak istemez misiniz? Biz dedik ki: "Melekler Rableri yanında nasıl saf tutarlar Ya Rasûlallah (s.a)? " Buyurdu ki: "İlk safı tamamlarlar ve (aralarına kurşun dökülmüş gibi) sıkıca dururlar." (I, 123)

ألا تصفون كما تصف الملائكة عند ربها؟ فقلنا يا رسول الله وكيف تصف الملائكة عند ربها؟ قال يتمون

الصفوف الأول ويتراصون

Müslim, *Salat*, 119; İbn Mâce, *Salat*, 50 (I, 317); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 309 (3539)

Hadis sahihtir.

115. " Huzeyfe size neyi anlatırsa onu doğrulayınız." (I, 125)

Tirmizî, *Menâkıb*, 39 (V, 675)

Hadisin ravilerinden Ebû'l-Yakazân Osman b. Umeyr hakkında Ahmed b. Hanbel "O *zayıftır*" demiştir. İbn Mehdi onun hadisini terk etmiştir,¹ İbn Hacer, ric'ata inandığı, teşeyyû ettiğini hatta bunda ileri gittiğini, hadisleri karıştırdığını söyler.²

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

116. "Evime gelip yiyecek bir şey bulamadığım bir anda ailemin: "Az yada çok bir şeyimiz yok" dedikleri bir günden daha hoşuma giden bir gün olmamıştır." (I, 125)

ما من يوم أقر لعيني ولا أحب لنفسي من يوم آتي أهلي فلا أجد عندهم طعاما ويقولون : ما نقدر على قليل

ولا كثير

Heysemî "Taberânî'nin ravileri arasında hiç bilmediklerim vardır" demektedir.³ Ukaylî, Ömer b. Beziğ'in *zayıf* olduğunu söyler.⁴

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

117. "Dininizden ilk kaybedeceğiniz şey huşunuz, son kaybedeceğiniz şey ise namaz olacaktr." (I, 126)

اول ما تفقدون من دينكم الخشوع و اخر ما تفقدون من دينكم الصلاة

Hakim. el-Müstedrek, IV, 516 (8448); İbn Hanbel, *ez-Zühd*, I, 179; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 281; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 140 (34808)

Hâkim Şeyhayn'ın şartlarında olduğunu belirtir. Zehebî de *Telhis*'inde sahih olduğunu söylemektedir.⁵ Ancak Ahmed b. Hanbel ve Dârakutnî hadisin ravilerinden İrkime b. Ammâr'ın *tedlis* yaptığını,⁶ Yahya b. Kesîr ise hadislerinde *ızdırab* olduğunu beyan etmektedir.⁷

¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, VII, 132, Zehebî, *El-Kaşif*, II, 11 (3730)

² İbn Hacer, *Takribü't-tehzib*, I, 386 (4507)

³ Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 508 (18055)

⁴ Ukaylî, *ed-Duaî*, III, 151 (1137)

⁵ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 516 (8448)

⁶ İbn Hacer, *Tabakâtü'l-müdekkisîn*, I, 42 (88)

⁷ İbn Hacer, *Takribü't-tehzib*, I, 396 (4672); Zehebî, *el-Kâşif*, II, 33 (3866), İbni Hibbân; *es-Sikât*, V, 233 (4641)

İbn Adî, Amr b. Ali'nin rivayet ettiği bir hadisten bahsederek bu kişinin Ebû Sehl diye künyelendirildiğini, *Münkeru 'l-hadis ve metrûku 'l-hadis* olduğunu söyler.¹

118. "Peygamberimiz kepeksiz buğday ekmeği yerken görülmemiştir." (I, 128)

ولم ير نبينا يأكل نقيا

Söz arasında *eş-Şir'â* isimli kitaptan nakledilmiştir.

Hadis olarak tesbit edilememiştir.

119. "Size, sünnetime ve raşid halifelerimin sünnetine sarılmanızı tavsiye ederim." (I, 128)

عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين

Taberânî, *Evsat*, I, 28 (66); Tirmizî, *Cihad*, 6 (V, 44); İbn Mâce, *Mukaddime*, 6 (I, 15); Ahmed b. Hanbel, IV, 126 (17184,17185); Dârimî, *Mukaddime*, 16 (I, 57); İbn Hıbbân, I, 178 (5); Taberânî, *el-Kebir*, XVIII, 246 (618), 249 (624), 257 (642); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, X, 114 (20125); Tahâvî, *Şerhu meâni 'l-Âsâr*, I, 80 (468), 257 (1428); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, V, 220; X, 115, Taberânî, *el-Müsnedü 'ş-Şâmiyyîn*, I, 254 (437), 442 (697), 446 (786), II, 298 (1379)

Hadis *sahih* hadislerdendir.²

120. "Ashabım yıldızlar gibidirler. Hangisine uysanız doğruya ulaşırsınız." (I, 128)

أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم

Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 250 (783)

Hadisi Ahmed b. Yunus, Ebi Şihâb, Hamza el-Cezeri, Nafi' ve Abdullah b. Ömer senedi ile rivayet etmektedir. Hadisin senesinde bulunan Hazma b. Ebî Hazma el-Cezeri hakkında Ahmed b. Hanbel, "*Matrûhu 'l-hadis* demektedir.³ İbn Adî ise Hamza b. Ebi Hamza en-Nasîbî olduğunu "*Vaddâ*" olarak bilindiğini hiçbir hadisinin kabul edilmemesi

¹ İbn Adî, *el-Kamil fi 'd-duafâ*, II, 434

² İbn Hacer, *Telhîsü 'l-habîr*, IV, 190 (2097)

³ Buhârî, *et-Tarîhu 'l-Kebîr*, III, 53; Ebû Hâtim er-Râzî, *El-Cerh ve 't-tâdil* II, 210

gerektiğini.¹ söyler ve "O pula denk değildir." ifadesini kullanır.² Nesâî' de *metrûkü'l-hadis* olduğunu söylemektedir.³

Abd b. Humeyd'in müsnedinde مثل أصحابي مثل النجوم يهتدي به فأبهم أخذتم بقوله اهتديتم ifadeleri ile geçmektedir.

Bu ifadenin içerisinde geçtiği bir rivayet daha vardı. Nebî el-Mekzûbe'nin nüshasında geçen اقتديتم بأبهم كالنجوم أهل بيتي كالنجوم بأبهم ifadeler hakkında Şevkânî ve Muhammed Tahir b. Ali es-Siddîkî *mevzu* olduğunu söylemektedirler.⁴

İbn Hacer, hadisin *zayıf* olduğunu,⁵ el-Elbânî ise *batıl* ve *mevzu* olduğunu söylemektedir.⁶

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

121. "İnsan öldüğü zaman ameli kesilir (yaptıkları amel defterine yazılmaz). Şu üç şey bunun dışındadır. Sadakayı cariye, kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine hayır duada bulunan evlat." (I, 131)

إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة إلا من صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له

Müslim, *Vasıyyet*, 14 (III, 1255); Nesâî, *Vesâyâ*, 8 (VI, 251); Ahmed b. Hanbel, II, 372 (8831); Ebû Yâ'lâ, XI, 343 (6457); Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 247 (3447); İbnü Asâkir, *Tarîhu Dimeşk*, LI, 113; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 278 (12415); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 109 (6478)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

122. "Allah sizin cesedlerinize ve suretlerinize bakmaz bilakis kalplerinize bakar." (I, 133)

ان الله لا ينظر إلى أجسادكم ولا إلى صوركم ولكن ينظر إلى قلوبكم

Müslim: *Birr*; 32, İbn Mâce: *Zühd*, 9; Ahmed b. Hanbel, II, 244; Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 507 (11151); İbn Hibbân, II, 119 (394); Taberânî, *el-Kebir*, III, 297 (3456); Ebû

¹ Ebû Hâtim er-Râzî, *Keşfü'l-hasîs* I, 103

² İbn Adî, *el-Kamil fi'd-duafâ*, II, 376

³ Nesâî, *ed-Duafâ ve'l-metrûkin*, I, 31

⁴ Muhammed Tahir b. Ali es-Siddîkî, *Tezkiratü'l-mevdüât*, I, 713

⁵ İbn Hacer, *Telhîsü'l-habîr*, IV, 190 (2098)

⁶ el-Elbânî, *Silsiletü'd-dai'fe*, I, 144, *Şerh-u akîdetü't-Tahâvî*, I, 529

Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 124; ishâk b. Râhûyeh, *el-Müsned*, I, 369 (379); Taberânî, *el-Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, II, 448 (1678); İbnül Mübârek, *ez-Zühd*, I, 540

İrâkî, Taberânî ve Beyhakî'nin senedlerinde *zafiyet* olduğunu söylemektedir.¹ Ancak Müslim, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel'in rivayetleri *sahih* rivayetlerdendir.

123. "Rasûlullah (s.a) ayakkabı giyerken, taranırken ve temizlenirken sağdan başlamayı severdi." (I, 134)

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يحب التيامن في طهوره و تنعله و ترجله

Nesâî, *Taharet*, 90 (I, 78), *Zînet*, 8, (VII, 133), 63 (VII, 185); Ahmed b. Hanbel, VI, 202 (25705); İbn Huzeyme, *Sahîh*, I, 95 (179); 122 (244); İbn Hibbân, III, 371 (1091); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 295 (3428)

İbn Hacer Rasûlullah'ın (s.a) sağdan başlamayı sevdiğine dair hadislerin, üzerinde *ittifak* edilen hadislerden olduğunu söylemektedir.²

el-Elbânî de Ahmed b. Hanbel'in rivayetinin *sahih* olduğunu söylemektedir.³

124. "Kim İslam'da hayırlı bir yol açarsa, yaptığı hayırlı işin ecri ve kendisinden sonra o işi yapanların ecri o kimseye yazılır ve onu işleyenlerin ecirlerinden bir şey eksilmez. Kim de Müslümanlar arasında kötü bir yol kurarsa, yaptığı kötülüğün günahı ve kendisinden sonra o kötülüğü işleyenlerin günahı o kimseye yazılır ve onu işleyenlerin günahlarından da bir şey de eksilmez." (I, 136)

من سن في الإسلام سنة حسنة كان له أجرها و أجر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أجورهم شيء

و من سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها و وزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء

Müslim, *Zekât*, 69 (II, 704); Nesâî, *Zekât*, 64 (V, 75); İbn Mâce, *Mukaddime*, 14 (I, 74, 75); Ahmed b. Hanbel, IV, 357 (19179), 358 (19197), 361 (19223, 19225) Dârimî, *Mukaddime*, 44 (I, 141); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, III, 199 (3319); İbn Huzeyme, *Sahîh*, IV, 112 (2477); İbn Hibbân, VIII, 101 (3308) Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 92 (670); Taberânî, *el-Kebir*, II, 315 (2312, 2313); *Evsat*, VIII, 384 (8946); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 350 (9802)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

¹ İrâkî, *Tahrîc-ü ehadîsi'l-İhyâ*, III, 205 (1)

² İbn Hacer, *Telhîsü'l-habîr*, I, 87 (87)

³ el-Elbânî, *Muhtasar-u irvâi'l-kalîl*, s. 19

125. "İkinci namazından sonra güneş batıncaya kadar namaz kılınmaz." (I, 139)

لا صلاة بعد العصر حتى تغيب الشمس

Buhârî, *Mevâkîtü's-salât*, 30 (I, 212 (561); Nesâî, *Mevakîf*, 11 (I, 258) Ahmed b. Hanbel, II, 42 (5010)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

126. "Allah namazı farz kıldığında, hazaarda ve seferde ikişer rekat olarak farz kılmıştır. Sefer namazı üzerine karar kılınmış sonra hazaarda kılınacak namazda ziyade edilmiştir.." (I, 139)

فرض الله الصلاة حين فرضها ركعتين ركعتين في الحضر والسفر فأقرت صلاة السفر وزيد في صلاة الحضر

Buhârî, *Salât*, 1 (I, 137 (343); Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 2 (I, 478); Nesâî, *Salat*, 3 (I, 225); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 270 (35992); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I363 (1578); III, 135 (5165); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 129 (1477)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

127. "Beni uykusunda gören, uyanık iken de görecektir:" (I, 143)

من رآني في المنام فسيراني في اليقظة

Buhârî, *İlim*; 38, *Edeb*, 109, *Ta'bîr*, 10; Müslim, *Ru'yâ*; 10, 11; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 88; Tirmizî, *Ru'yâ*, 4; İbn Mâce, *Ru'yâ*, 2; Dârmî, *Ru'ya*, 4; Ahmed b. Hanbel, I, 279, 361, 375, 400, 440

Hadis *sahih* hadislerdendir.

128. "Akıllı kişi nefisini hesaba çeken kimsedir." (I, 146)

الكيس من دان نفسه

Tirmizî, *Kıyamet*, 25 (IV, 638); İbn Mâce, *Zühd*, 31 (II, 1423); Ahmed b. Hanbel, IV, 124 (17164); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 125 (191); IV, 280 (7639); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 153 (1122); Taberânî, *el-Kebîr*, VII, 281 (7141), 284 (7143); *es-Sağîr*, II, 107 (863); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 369 (6306); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 267, VIII, 174, X, 72; Taberânî, *el-Müsnedü's-Şâmiyyîn*, I, 266 (463); İbn'l-Mubârek, *ez-Zühd*, I, 56

Hadisin ravilerinden Ebû Bekr ibn Ebî Meryem hakkında nerede ise bütün muhaddisler *zayıftır* demektedir.¹ Yalnız Taberânî'nin, Şeddad b. Evs, Abdurrahman b. Ğanem, Sevr b. Yezîd, Amr b. Bekr es Seksekî tariki ile gelen rivayette Ebûbekr b. Ebî Meryem yoktur. Bu tarikte de Amr b Bekr Es Seksekî hakkında İbn Hacer ve Zehebî çok mevzu söz naklettiklerini zayıf ve güvenilmez olduklarını belirtmektedirler.²

Hadis *zayıf* hadistir.

129. "Kim benim bir dostuma düşmanlık ederse ben ona harb ilan ederim."
(I, 148)

من عادى لي وليا فقد آذنته بالحرب

Buhârî, *Rikâk*, 38.

Hadis *sahih* hadislerdendir.

130. "Salih rûyâ nübüvvetin kırk altı bölümünden bir bölümdür." (I, 150)

الرؤيا الصالحة جزء من ستة وأربعين جزءا من النبوة

رؤيا المؤمن جزء من خمسة وأربعين جزءا من النبوة

"Mü'minin rüyası nübüvvetin kırk beş bölümünden bir bölümdür."

الرؤيا الصالحة جزء من سبعين جزءا من النبوة

"Salih rüya nübüvvetin yetmiş bölümünden bir bölümdür."

Buhârî, *Ta'bir*, 2, 4, 10; Müslim, *Ru'yâ*, 6, 7, 8, 9; Tirmizî, *Ru'yâ*, 1, 2, 6, 10; İbn Mâce, *Ru'yâ*, 1, 3, 6, 9; Ahmed b. Hanbel, II; 18, IV; 10, 11, 12, 13. V; 316, 319; Muvatta, *Ru'yâ*; 1, 3; Dârimî, *Ru'yâ*, 2

Hadis *sahih* hadislerdendir.

131. "Salih rüya Allah'tan(c.c), düş ise şeytandandır." (I, 150)

الرؤيا الصالحة من الله والحلم من الشيطان

¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*.XII, 33, *Lisânü'l-mizân*, VII, 516 (5847); Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 404, İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, III, 146

² İbn Hacer, *Lisânü'l-mizân*, I, 87 (247); Zehebî, *el-Kâşif*, II, 72; İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, I, 112 (24); Ebû Nua'ym el-İsfehânî, *ed Duafâ*, I, 120 (171)

Buhârî, *Ta'bir*, 3, 4, 10, 14, *Bed'ü'l-halk*, 11, *Tıb*, 39; Müslim, *Ru'ya*, 201; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 88; Tirmizî, *Ru'ya*, 5; İbn Mâce, *Ru'ya*, 4; Muvatta, *Ru'ya*, 4; Dârimî, *Ru'ya*, 5;

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

132. "Salih mü'minin rüyası Allah'ü Teâlâ'dan bir müjdedir." (I, 150)

رؤيا المؤمن الصالح بشرى من الله

Taberânî, *Evsat*, VI, 67

Taberânî, bu rivayeti Ebû Hureyre (r.a)'den senedsiz olarak nakletmektedir.

İbn Abdi'l-Berr, *et Temhîd'inde* bu hadisin bir senedini nakletmektedir.¹

el-Elbânî hadisin *zayıf* olduğunu söylemektedir.²

133. "Müminin rüyası kulun uykusunda rabbi ile konuşmasıdır." (I, 150)

رؤيا المؤمن كلام يكلم به العبد ربه في المنام

Heysemî hadisi Taberânî'nin rivayet ettiğini ve ravileri arasında tanımadığı kimselerin bulunduğunu belirtmektedir.³ el-Elbânî de hadisi *zayıf* olarak değerlendirmektedir.⁴

134. "Vahiy kesilecektir ama salih mü'minlerin görmüş olduğu salih rüyalar kesilmeyecektir." (I, 150)

ينقطع الوحي ولا تنقطع المبشرات الرؤيا الصالحة يراها المؤمن الصالح

İbn Hibbân, XIII, 410; *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 433; Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, IV, 184

Hadis Abdullah b. Abbas'ın rivayetinde أن النبي صلى الله عليه وسلم كشف الستارة والناس

صفوف خلف أبي بكر رضي الله عنه فقال : إنه لم يبق من مبشرات النبوة إلا الرؤيا الصالحة يراها المؤمن أو ترى له

¹ İbn Abdilber, *et-Temhîd*, I, 81

² el-Elbânî, *Da'ifü'l-câmi*, (Hadis Nr. 3079)

³ Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VII, 362 (11728);

⁴ el-Elbânî, *Da'ifü'l-câmi*, (Hadis Nr. 3078)

İfadeleri ile gelmekter. Hakim hadisin Şeyhayn'ın şartlarında olduğunu söylemektedir. Zehebî de *Telhîs*'inde bunu doğrulamaktadır.¹ İbn Hibban'ın Sahih'inin tâlîkında ise Şuayb el-Arnâvûd hadisin *sahih* olduğunu söylemektedir.²

135. "Kul nafilelerle bana yaklaşmaya devam eder o derecede ki, ben onu severim. Onu sevdiğim zaman ben onun işiten kulağı, gören gözü olurum." (I, 153)

يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به

Buhârî, *Rikâk* 38 (V, 2384 (6137); Ahmed b. Hanbel, VI, 256 (26236); İbn Hibbân, II, 58 (347); Taberânî, *el-Kebir*, VII, 221 (7880), XII, 145 (12719); *Evsat*, I, 192 (609); IX, 139 (9352); Ebû Yâ'lâ, *el-Müsned*, XII, 520; İbn Ebi'd-Dünya, *Zemmi'd-Dünya*, I, 63 (117); El-Evliya, I, 9, 23, 48

Hâdimî *Berîka*'da hadisi naklederken ان العبد لا يزال diye başlamaktadır. Hadis metinlerinde وما يزال عبدي يتقرب إلي ifadeleri ile geçmektedir. Sanıyorum bu, metinde konuşma uslubunun tercih edilmesinden kaynaklanmaktadır

Hadis *sahih* hadislerdendir.

136. "O' na lanet etmeyiniz Allah'a yemin olsun ki, ben onun Allah'ı ve Rasülünü sevdiğini biliyorum." (I, 161)

لا تلعنوه فوالله ما علمت إلا أنه يحب الله ورسوله

Buhârî, *Hudûd*, 5; Ebû Yâ'lâ, I, 161 (176)

Nebi (s.a) zamanında Eşek diye lakaplandırılan bir kimse vardı. Peygamber'i (s.a) güldürdü. İçki içtiği için ona birkaç kere had tatbik edilmişti sondefasında görenler "Allahım ona lanet et" dediler Bunun üzerine Rasulullah (s.a): "O' na lanet etmeyiniz Allah'a yemin olsun ki, ben onun Allah'ı ve Rasülünü sevdiğini biliyorum." buyurdu.

Hadis *sahih* hadislerdendir.

137. "Sen sevdiğin ile berabersin." (I, 161)

أنت مع من أحببت

¹ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 433

² İbn Hibbân, *es-Sahih*, XIII, 410

Buhârî, *Fedâil*, 6 (III, 1349 (3485), *Edeb*, 98, (V, 2283 (5819), *Ahkâm*, 10 (VI, 2615 (6734); Müslim, *Birr*, 161, 162, 164 (IV, 2032); Tirmizî, *Zühd*, 50 (IV, 595); Dârimî, *Rikak*, II, 414 (2787); İbn Hibbân, I, 308 (105), II, 323 (563); Buhârî, *el-Edebül Müfred*, I, 128 (351)

Hadis *müttefekun aleyh* hadislerdendir.

138. "Bir topluluğa benzeyen o topluluktur." (I, 164)

من تشبه بقوم فهو منهم

Ebû Dâvûd, *Libas*, 5 (II, 441); Tirmizî, *İstîzân*, 7 (V, 56); Ahmed b. Hanbel, II, 50 (5114, 5115), 92 (5667); Taberânî, *Evsat*, VIII, 179 (8327); Sa'îd b. Mansur, *Sünen*, II, 143 (2370); Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 453 (20986) İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 212 (19401), 216 (19437), VI, 470 (33010), 471 (33016); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 75 (1199); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 135 (216); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 267 (848); İbnü'l-Mübârek, *Kitâbü'l-Cihâd*, I, 89 (105)

Muhaddisler Ebû Davûd ve Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadislerin ravilerinin *sika*, en azından "*lâ be'se bih*" olduklarını söylemektedirler. Ancak el-Müsned'in tahkikli nüshasında, Şauyb el-Arnâvud bu hadisin senesinde *zafiyet* bulunduğunu, *hasen* bir hadis olduğunu söyler.¹

Hadis *sahih* bir hadistir. Rivayetlerin içerisinde bazılarının zayıf olması mümkündür ancak içlerinde *sahih* rivayetler de mevcuttur ve mütabaat etmektedirler.

4. Amelde İktisat

139. "Allah Teâlâ bu ümmet için kolaylığa razı olmuş ve zorluğu hoş görmemiştir." (I, 165)

إن الله تعالى رضي لهذه الأمة اليسر وكره لها العسر

Taberânî, *el-Kebir*, XX, 298 (707); Haris b. Ebî Seleme, *el-Müsned*, I, 343 (237)

Heysemî Taberânî'nin ricalinin *sahih* olduğunu söylemektedir.²

140. "Benim kalbime de (Allah'ın zikrinden) futurât gelir ve ben günde yüz kerre Allah'tan bağışlanma isterim." (I, 169)

¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (Müesseset-ü Kurtuba tarafından Kahire'de Şauyb el-Arnâvud tahkiki ile basılan 6

² Heysemî, *Macmeu'z-zevâid*, III, 689, (5920)

إنه ليغان على قلبي وإني لأستغفر الله في اليوم مائة مرة

Müslim, *Zikr*, 41 (IV, 2075); Ebû Dâvûd, *Salat*, 22 (I, 8); Ahmed b. Hanbel, IV, 260 (18317); İbn Hıbbân, III, 211 (931); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 380 (7023); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 52 (13119)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

141. "Namaz gözümün nuru kılındı." (I, 169)

وجعل قرّة عيني في الصلاة

Nesâî, *Nisâ*, 1 (VII, 61); Ahmed b. Hanbel, III, 128 (12315, 12316); 285 (14069); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 174; Taberânî, *el-Kebir*, XX, 420 (1012)

el-Elbânî hadisin *sahih* hadislerden olduğunu söylemektedir.¹ Hakim, Müslim'in şartına uygun olduğunu söylemekte Zehebî de *Telhis 'inde* bunu doğrulamaktadır.²

142. "En faziletli oruç Dâvûd'un (a.s) tuttuğu oruçtur." (I, 169)

ان أفضل الصيام صوم داود

Ahmed b. Hanbel, I, 314 (2878), II, 225 (7098); İbn Huzeyme, III, 295 (2108); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 296 (8234); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 127 (2696), 127 (2702); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 286

Buhârî, Müslim ve diğer bir çok hadis kitabında hadis şu ifadeler ile gelmektedir;

أحب الصيام إلى الله صيام داود

Buhârî, *Ebvâbü't-teheccüd*, 7 (I, 380), Enbiyâ, 39 (III, 1257 (3238); Müslim, *Sıyâm*, 189, 190 (II, 812); Ebû Dâvûd, *Sıyâm*, 54 (I, 738), 67 (I, 743); Nesâî, *Kıyâmü'l-leyl*, 14 (III, 214), *Sıyâm*, 69 (IV, 198), 76 (IV, 209, 211); İbn Mâce, *Sıyâm*, 31 (I, 546); Ahmed b. Hanbel, II, 160 (6491), 187 (6760), 198 (6867), 199 (6874), 200 (6876, 6878, 6880), 205 (6914), 206 (6921), 216 (7023); Dârimî, *Savm*, 42 (II, 33); İbn Huzeyme, II, 181 (1145); İbn Hıbbân, II, 64 (352); VI, 325 (2590); Taberânî, *el-Kebir*, III, 201 (3123); Taberânî, *Evsat*, IV, 156 (3859); Bezzâr, VI, 356 (2364); Abdürrezzak, *el-Musannef*, IV, 294 (7863, 7864, 7865)

Hadis Abdullah b. Amr'ın rivayeti olup *Müttefekun aleyhh* olan hadislerdendir.

¹ Suyûtî, *el-Camisü's-sağîr* I, 541 (Thk.el-Elbânî); el-Elbânî, *es-Silsiletü's-sahiha*, IX, 71 (3291)

² Hakim, *Müstedrek*, II, 174

143. "Ben şükreden bir kul olmayayım mı?" (I, 170, 186)

أفلا أكون عبدا شكورا

Buhârî, *Ebvâbü't-teheccüd*, 6 (I, 380), *Tefsîr*, 322, (IV, 1830), *Tevhîd*, 58 (V, 2375); Müslim, *Sifâtü'l-münâfikîn*, 79, 80 (IV, 2171); Tirmizî, *Salat*, 187 (II, 268); Nesâî, *Kıyâmü'l-leyl*, 17 (III, 219); İbn Mâce, *Salat*, 200 (I, 456); Ahmed b. Hanbel, IV, 255 (18269); VI, 115 (24888); İbn Huzeyme, II, 200 (1182, 1183); İbn Hıbbân, II, 9 (311); Taberânî, *el-Kebir*, XX, 419 (1009)

Hadis müttefekun aleyh hadislerdendir.

144. "Ben Allah'tan en çok korkanınızım." (I, 170, 461; II, 177)

وانا اخوفكم من الله تعالى

إني لأعلمهم بالله وأخشاكم

"Ben sizin Allahı en çok bileniniz ve O'ndan en çok korkanınızım."

Hadis kitaplarında havf kelimesinden daha ziyade haşyet kelimesi ile varid olduğunu görmekteyiz. Buhârî ve Müslim ile birlikte birçok muhaddis *إني لأعلمهم بالله وأشدهم له خشية* hadisini rivayet etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel ve Abdürrezzak, *el-Musannef*, Abd b. Humejd *إني لأعلمهم بالله عز وجل وأخشاكم له* lafızları ile rivayet etmekteirler

Buhârî, *Edeb*, V, 2263 (5750), *İtisâm*, 5 (VI, 2662); Müslim, *Fedâil*, 127, 128 (IV, 1829); Ahmed b. Hanbel, VI, 45 (24226), 181 (25521); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 156 (436); Ebû Yâ'lâ, VIII, 310 (4910); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 139 (5198); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 67 (10063); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, III, 818 (1458)

Hadis müttefekun aleyh olan hadislerdendir.

145. "Rasûlullah (s.a) oruca başladığı zaman bir daha iftar etmeyecek derdik; oruca ara verdiğinde de bir daha oruç tutmayacak derdik." (I, 171)

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يسرد الصوم فيقال لا يفطر ويفطر فيقال لا يصوم

Nesâî, *Sıyâm*, 70 (IV, 202); *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 121 (2668)

Hadisin ravileri sıkı olup *sahih* hadislerdendir.

146. "Rasûlullah (s.a) bir ayda oruca ara verdiğinde artık o ay oruç tutmayacağını oruç tutmaya başladığında ise o ay oruca hiç ara vermeyeceğini zannederdik." (I, 171)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يفطر من الشهر حتى نطن أن لا يصوم منه ويصوم حتى نطن أن لا يفطر

منه شيئاً

Buhârî, *Ebvâbü't-teheccüd*, 11 (I, 383 (1090), *Savm*, 52 (II, 696 (1871)

Hadis *sahih* hadislerdendir

147. "Rasûlullah (s.a) oruç tutmaya başladığında bir kimse: "Allah'a yemin olsun artık orucunu açmayacak."; Oruca ara verdiğinde ise: "Allah'a yemin olsun artık oruç tutmayacak."derdi." (I, 171)

كان يصوم حتى يقول القائل لا والله لا يفطر ويفطر حتى يقول القائل لا والله لا

Buhârî, *Savm*, 51 (II, 695 (1868), 696 (1870); Müslim, *Sıyâm*, 178 (II, 811; Nesâî, *Sıyâm*, 34 (IV, 150)

Geçen üç hadisi şerif te aynı hadisin değişik rivayetleri olup *müttefekun aleyhh* olan hadislerdendir.

148. "Rasûlullah (s.a) zevcelerinden bazılarının yanına girerdi ve "yanınızda yiyecek bir şeyler var mı?" diye sorardı. Onlar "hayır, yok" dediklerinde "Ben oruç tutayım" der oruca başlardı." (I, 171)

رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يدخل على بعض أزواجه فيقول هل من غداء فإن قالوا لا قال إني صائم

Müslim, *Sıyâm*, 169, 170 (II, 808); Tirmizî, *Savm*, 35 (III, 111); Nesâî, *Sıyâm*, 67 (IV, 193, 195); İbn Mâce, *Sıyâm*, 26 (I, 543); Ahmed b. Hanbel, VI, 207 (25772); İbn Ebi Şeybe, *el-Musanef*, II, 291 (9107); 323 (9502); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 203 (7702); 274 (8123); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* II, 114 (2631), 115 (2636), IV, 161 (6694); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, II, 56 (2936); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 382

Hadis *sahih* hadislerdendir.

149. "Rasûlullah (s.a) gecenin evvelinde uyur gecenin son kısmında kalkar ve namaz kılar sonra tekrar yatağına yatardı. Müezzin ezan okuduğu zaman yerinden sıçrar (uyanır) eğer gerekiyorsa gusleder gerekmiyorsa sadece abdest alır ve namaz için çıkardı." (I, 172)

كان ينام أوله ويقوم آخره فيصلي ثم يرجع إلى فراشه فإذا أذن المؤذن وثب فإن كان به حاجة اغتسل وإلا

توضاً وخرج

Buhârî, *Ebvâbü't-teheccüd*, 15 (I, 385 (1095)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

150. "Rasûlullah (s.a) namaz kıları ve namaz kıldığı süre kadar uyurdu, sonra tekrar uyuduğu kadar namaz kıları. Sabah olana kadar böyle olurdu."

كان يصلي وينام قدر ما صلى ثم يصلي قدر ما نام ثم ينام قدر ما صلى حتى يصبح

Ebû Dâvûd, *Sücûdü'l-Kur'an*, 20 (I, 463); Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 23 (V, 182); Nesâî, *Kıyâmü'l-leyl*, 12 (III, 213, 214); İbn Huzeyme, II, 188 (1158); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 391 (2156); *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 13 (4489); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* I, 416 (1320), 432 (1375); İshâk b. Râhûyeh, *el-Müsned*, IV, 156 (122)

el-Elbânî, İbn Ebî Müleyke'nin zayıf olduğunu dolayısı ile onun rivayet ettiği hadislerin zayıf olduğunu söylemektedir¹. Ancak İbn Hacer, İbn Ebî Müleyke'nin Abdullah b. Ubeydillah b. Müleyke olduğunu bu kimsenin de tabii'nden olduğunu ve *sika* bir kimse olduğunu söylemektedir.

Ayrıca Nesâî'nin süneninde ve *es-Sünenü'l-kübrâ*'da rivayet etmiş olduğu Abdurrahman b. Avftan rivayet edilen hadis bu hadisin şahididir ve onun ravileri hakkında her hangi bir *ihtilaf* tesbit edilmemiştir.²

Hadis *sahih* hadislerdendir.

151. "Allah'a tertemiz olarak kavuşmak isteyen kimse hür olan kadınlar ile evlensin." (I, 172)

من أراد أن يلقى الله طاهراً مطهراً فليتزوج الحرائر

İbn Mâce, *Nikah*, 8 (I, 598)

Hadis alimleri hadisin ravilerinden Kesîr b. Selîm'i, zayıftır, hadisi *münkerdir* gibi ifadeler ile tenkid etmektedirler.³

¹ el-Elbânî, *Daî'fü Ebî Dâvûd*, I, 145 (316);

² Nesâî, *es-Sünen*, III, 213 (1626)

³ İbn Hacer, *Takribü't-tehzîb*, I, 459 (5613); Zehebî, *el-Kâşif*, II, 144 (4633)

İbn Hacer, Selâm b. Süvâr'ın da Hişâm b. Ammar'ı gizlediği dolayısı ile *müdebbis* olduğunu nakletmektedir.¹

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

152. "Eğer benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız az güler çok ağlardınız." (I, 173, 615)

والله لو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا

Buhârî, *Küsûf* 2 (I, 54 (997), *Tefsîr*, 108 (IV, 1689 (4345), *Nikâh*, 106 (V, 2002 (4923), *Rikâk*, 27, (2379 (6120, 6121), *Eymân*, 2 (VI, 2445 (6256), 2447 (6261); Müslim, *Fedâil*, 134 (IV, 1832), *Küsûf*, 1 (II, 618), *Salat*, 112 (I, 320); Tirmizî, *Zühd*, 9 (IV, 556); Nesâî, *Salat*, 102 (III, 83, *Küsûf*, 10 (III, 132), 23 (III, 152); İbn Mâce, *Zühd*, 19 (II, 1402); Ahmed b. Hanbel, II, 257 (7490), 312 (8109), 418 (9405), 432 (9574), 453 (9846), 467 (10030), 477 (10185); Dârimî, *Rikak*, 26 (II, 396); Muvatta, *Küsûf*, 1 (I, 186); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 52 (13115), X, 26 (19593); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 571 (1859); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 173; İbn Huzeyme, II, 324 (1395); İbn Hibbân, I, 319 (113)

Hadis *müttefekun aleyh* olan hadislerdendir.

153. "Nebi (s.a) ayakları parçalanıncaya kadar namaz kılmıştı. "Sen niçin kendine bu kadar zorluk veriyorsun? Senin geçmiş ve gelecek günahların bağışlanmıştır." denildi. "Şükreden bir kul olmayayım mı?" buyurdu." (I, 173)

أن النبي صلى الله عليه وسلم صلى حتى انتفخت قدماه فقيلا له أنكلف هذا ؟ وقد غفر الله لك ما تقدم من

ذنوبك وما تأخر فقال أفلا أكون عبدا شكورا

Müslim, *Sifâtü'l-münâfikîn*, 79 (IV, 2171); Tirmizî, *Salat*, 304 (II, 268), *eş-Şemâil*, I, 221 (41); İbn Ebi'd Dünyâ, *eş-Şükr*, I, 28 (73); İbn Huzeyme, II, 200 (1182)

Tirmizî hadisin *hasen sahih* olduğunu belirtmiş, el-Elbânî ve el-Âzamî hadisin *sahih* olduğunu söylemişlerdir.²

154. "Rasûlullah'ın (s.a) ameli devamlı idi Rasulallah'ın (s.a) güç yetirdiğine hanginizin gücü yeter? (hiç biriniz güç yetiremez)" (I, 173)

كان عمله ديمة وأيكم يطيق ما كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يطيق

¹ İbn Hacer, *Lisanü'l-mizân*, II, 58 (220)

² Tirmizî, Sünen, II, 268 (412), İbn Huzeyme, *Sahih*, II, 263

Buhârî, *Savm*, 63 (II, 70 (1886)); Ahmed b. Hanbel, VI, 55 (24327); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 299 (8255); Tirmizî, *eş Şemâil*, I, 254 (311)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

155. "Rasûlullah (s.a) ayakları şişinceye kadar namaz kıları. Kendisine Allah senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır, denildiğinde, "Şükreden bir kul olmayayım mı?" buyururdu ." (I, 173)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلي حتى تورمت قدماه . فقيل له أن الله قد غفر لك ما تقدم من ذنبك

وما تأخر . قال أفلا أكون عبدا شكورا

Buhârî, *Tefsîr*, 322 (IV, 1830 (4556)); İbn Mâce, *Salat*, 200 (I, 456); Ahmed b. Hanbel, IV, 251 (18223); İbn Hıbbân, II, 9 (311); Tayâlisî, s. 241 (1746); Taberânî, *Evsat*, VI, 41; Ebû Yâ'lâ, V, 280 (2900); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 124 (1325); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 16 (4508); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 418 (1325); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 205; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 380 (2515); Humejdî, *el-Müsned*, II, 335 (759)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

156. "Rasûlullah (s.a) ashabı arasında, birbirleri ile kardeşlik kurmuştu. Ali (r.a) gözlerinden yaşlar akarak geldi ve "Ya Rasûlallah arkadaşlarının arasında kardeşlik kurdun ancak benimle kimsenin arasında bir kardeşlik kurmadın," dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: (s.a) "Sen dünya ve âhirette benim kardeşimsin." buyurdu." (I, 174)

آخى رسول الله صلى الله عليه وسلم بين أصحابه فجاء علي تدمع عيناه فقال يا رسول الله آخيت بين

أصحابك ولم تؤاخ بيني وبين أحد فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم أنت أخي في الدنيا والآخرة

Tirmizî, *Menâkıb*, 21 (V, 636); *Hakim. el-Müstedrek*, III, 15 (4288), 16 (4289)

Tirmizî hadis için: "*hasen ğaribtir*" demiştir.

Ravilerden Cümei b. Umeyr et-Teymî hakkında, Buhârî "*fîhi nazar*",¹ Zehebî, *çok zayıftır*,² İbn Adî *düşünülmesi gerekir*,³ demektedir.

¹ Buhârî, *et Târihu'l-kebîr*, II, 242 (2328)

² Zehebî, *el-Kâşif*, I, 296 (810)

³ İbn Adî, *el-Kâmil fî'd-duâfâ*, II, 166 (354)

157. "Benim için birbirlerini sevenler, benim için bir araya gelenler ve birbirlerini ziyaret edenler ile benim için birbirlerine bir şeyler verenler için muhabbetim vacip (hak) olmuştur." (I, 175)

وجبت محبتي للمتحابين في والمتجالسين في والمتزاورين في والمتباذلين في

Muvatta, *Şiir*, 5 (II, 953); Ahmed b. Hanbel, V, 299 (22055), 233 (22083), 236 (22117), 239 (22133); İbn Hibbân, II, 335 (575); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 186 (7314), 187 (7316); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 78 (572); Taberânî, *el-Kebir*, XX, 80 (150), 81 (154); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, VI, 483 (8992); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 233 (20857); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 131, V, 122, 128; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 362 (625), 423 (744), III, 265 (2225), 341 (2434); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s.72 (125); Taberânî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 322 (1449);

Ahmed b. Hanbel'in Ubâde b. Samit r.a.) ve Muaz b. Cebel'den (r.a) rivayetinde حقت ifadeleri ile gelmektedir. Münâvi Ahmed b. Hanbel ve Taberânî'nin ricalinin *mevsuk* olduğunu belirtmekte,¹ el-Elbânî ve Tebrîzî hadisin *sahih* olduğunu söylemektedirler.²

Hadis *sahih* hadislerdendir.

158. "Kulun gecenin ortasında kıldığı iki rekat namaz, onun için dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Şayet ümmetime zorluk vermeyeceğimi bilseydim onu (Teheccüd namazını) onlara farz kılardım." (I, 175)

رکعتان یرکعهما العبد فی جوف اللیل خیر له من الدنیا وما فیها ولولا أن أشق علی أمتی لفرضتها علیهم

İbn ebi'd-Dünyâ, *et-Teheccüd ve kıyâm'ül-leyl*, s. 355 (294); Abdullah b. Mübârek, *Kitâbü'z-zühd*, I, 456 (1289)

Hadisin ravileri *sika* olup Hassan b. Atıyye mürsel olarak rivayet etmiştir. Irâkî Deylemî'nin İbn Ömer'den *mevsul* rivayetini naklettiğini ama bu rivayetin *zayıf* olduğunu belirtmektedir.³

el-Elbânî de *zayıf* hadislerden saymaktadır.¹

¹ Münâvî, *Fezû'l-kadîr*, IV, 488

² el-Elbânî, *Camîu's-sağîr ve ziyadeh* (Ta'lik) I, 777, 7778; *Sahîhu't-terğîb ve't-terhib*, II, 349; Tebrîzî, *Mişkâtü'l-mesâbih*, III, 86

³ Irâkî, *Tahric-ü ehâdisi'l-ihyâ*, I, 326

159. "Cebrail bana gece namazını o kadar tavsiye etti ki, ben ümmetimin en hayırlısının gece çok az uyuyanının olacağını zannettim." (I, 175)

ما زال جبريل يوصيني بقيام الليل حتى ظننت أن خيار أمتي لن يناموا من الليل إلا قليلا

Deylemî, IV, 98 (6306)

Deylemi Enes b. Malik'ten (r.a) rivayet etmektedir, ancak senet zikretmemektedir.

160. "Yüce rabbimiz her gece, gecenin üçte biri kaldığında dünya semasına iner (tecelli eder) ve: "Kim bana dua eder ona icabet edeyim, kim benden bir şey ister ona istediğini vereyim, kim?..." diye buyurur." (I, 176)

ينزل ربنا تبارك وتعالى كل ليلة إلى السماء الدنيا حين يبقى ثلث الليل الآخر يقول من يدعوني فأستجيب له من

يسألني فأعطيته من...

Buhârî, *Taksîru's-salât*, 14 (I, 384 (1094); Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 168 (I, 521); Ebû Dâvûd, I, 420 (1315); Tirmizî, *Deavât*, 79 (V,526); İbn Mâce, *Salat*, 182 (I, 435); Ahmed b. Hanbel, II, 264 (7582), 267 (7611), 282 (7779), 487 (10318); Dârimî, *Salat*, 168 (II, 413); İbn Hibbân, III, 199 (920); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s.264 (753); Abdürrezzak. *el-Musannef*, X, 444 (19653); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 123 (10313), 124 (10314), *Amelü'l-yevmi vel-leyle*, I, 339 (477), 340 (480); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 2 (4427)

Hadis müttefekunaley hadislerdendir.

161. "Selman bizden, ehli beytimizdendir." (I, 176)

سلمان منا أهل البيت

Hakim. el-Müstedrek, III, 691 (6539, 6541); Taberânî, *el-Kebir*, VI, 212 (6040)

İbn Hacer, hadisın ravilerinden Kesîr b. Abdillâh el-Müzenî'yi çok *zayıftır*, çok *yalancıdır* ifadeleri ile tavsif etmekte,² Zehebî, Ebû Hâtim er-Razî ve İbn Adî de aynı ifadeler nakletmektedirler.³

el-Elbânî, çok *zayıf* olduğunu söylemektedir.⁴

¹ el-Elbânî, *Silsiletü'd-da'ife*, VIII, 150 (3648)

² İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*. VIII, 337 (753); İbn Hacer, *Takrîbü't-tehzib*. I, 460 (5617)

³ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 145 (4637); Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve't-tâdil*, VII, 154 (858); İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-duâfâ* VI, 57

⁴ el-Elbânî, *Silsiletü'd-da'ife*, VIII, 206

162. "Biriniz namazda iken uykusu gelirse uykusu açılıncaya kadar uyusun. Çünkü uykusu varken namaz kılan, istiğfar mı ediyor yaksa nefesine kötü söz mü söylüyor? bilmez." (I, 178)

إذا نعس أحدكم في صلاته فليرقد حتى يذهب عنه النوم فإن أحدكم إذا صلى وهو ناعس لا يدري لعله يذهب
يستغفر فيسب نفسه

Muvatta, *Salatü'l-leyl*, 1 (I, 118); İbn Huzeyme, *Sahîh*, II, 55 (907); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 16 (4504); İbn Ebî Davûd, *el-Müsned-i Â'îşe*, I, 50 (5)

İmam Malik'in ravileri *sıka* olup hadis *sahihtir*. Diğer rivayetler de ilk üç ravi aynı ravilerdir.

163. "Kolaylaştırınız, zorlaştırınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz." (I, 180)

يسروا ولا تعسروا و بشروا و لا تنفروا

Ahmed b. Hanbel, IV, 399 (19588), 412 (19714), III, 209 (13198), 131 (12355), I, 365 (3448), 283 (1556),

Hadisi Abdullah b. Abbas, Ebû Musa, Enes b. Malik ve Muaz b. Cebel'den (r.a) rivayet edilmektedir.

Hadis *sahih* hadislerdendir.

164. "Dinç olduğunuz vakitlerde yaptığımız amellerle Allah'a (c.c.) taat hususunda yardım isteyiniz." (I, 180)

إستعينوا على طاعة الله تعالى بالأعمال وقة نشاطكم

Hâdimî Riyazü's-salihîn'den nakletmektedir. İfade hadis olmayıp Nevevi'nin açıklamasıdır.¹

165. "Adaletle sarılıңыз." (I, 181)

عليكم بالقسط

Buhârî, *Tıb*, 13 (V, 2156); Taberânî, *Evsat*, VI, 223; Ebû Yâ'lâ, VII, 347 (4383)

¹ Nevevî, *Riyâzu 's-sâlihîn*, I, 175

Hadis *sahihtir*.

166. "Din konusunda derine dalmaktan (aşırı gitmekten) sakınınız. Zira Allah dini kolay kılmıştır." (I, 181)

إياكم والتعمق في الدين فإن الله تعالى قد جعله سهلا

Münâvî, hadisi Ebû'l-Kasım b. Bişrân'ın *Emâli*'sinde Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiğini nakletmektedir.¹

el-Elbânî, hadisin *çok zayıf* olduğunu söyler.²

167. "Allah amellerin ağır olanını sevdiği gibi hafif olanını da sever." (I, 182)

إن الله يحب أخف الأعمال كما يحب التعمق

Tespit edilememiştir.

168. "Abdullah b. Amr (r.a) anlatır. Bir gün Rasûlullah (s.a) ile beraber evinde idim. Bana; "Evde kim bizimle beraber bulunmaktadır biliyor musun?" buyurdu. "Kim ya Rasûlullah?" dedim. "Cebrail (a.s)" buyurdu. Ben: "es-selâmü aleyke ya Cebrâil" dedim. Rasûlullah (s.a): "O senin selamına karşılık verdi (Aleyke's-selam dedi) buyurdu." (I, 184)

وعن عبد الله بن عمرو قال كنت يوما مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في بيته فقال هل تدري من معنا في

البيت ؟ قلت : من يا رسول الله ؟ قال : " جبريل عليه السلام " . قلت : السلام عليك يا جبريل ورحمة الله . فقال

رسول الله صلى الله عليه وسلم : " إنه قد رد عليك السلام

Ahmed b. Hanbel, V, 433 (23727), *Fedâilü's-Sahâbe*, II, 827 (1508); Taberânî, *el-Kebir*, III, 228 (3226); Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 282 (20545); Abd b. Humejd, *el-Müsned*, s. 165 (446); İbn Ömer Eş Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, IV, 16 (1961)

Hadisin bütün rivayetleri Abdürrezzâk'ın rivayetine dayanmaktadır. Abdürrezzâk, Ma'mer b. Raşid den, O, Zührî, Abdullah b. Âmir b. Rebîâ tarîkı ile Harise b. En-Nû'mân'dan (r.a) rivayet etmektedirler. Ravilerin tamamı muhaddislerce *tevsik* edilmiş kimselerdir. Hadis *sahih* hadislerdendir.

Heysemî, Taberânî'nin iki sened ile rivayet ettiğini belirtmektedir.¹

¹ Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, II, 134 (2833)

² el-Elbânî, *Silsiletü'd-dâife*, V, 497 (2476)

169. "Rasûlullah'tan (s.a) bin mesel ezberledim." (I, 184)

حفظت عن رسول الله صلى الله عليه و سلم ألف مثل

İbn Asâkir, *Târîh-u Dimeşk*, XXXI, 257

Senedinde bulunan Abdullah b. Lehîa hakkında salih bir kimse olduğu , ancak ömrünün son zamanlarında ihtilad ettiği ve birçok münker hadis rivayet ettiğini,² Zehebi aynı şekilde, hadislerinin zayıf olduğunu söylemektedir.³ İbn Hıbban, İbn Lehîa hakkında Davud b. Yezîd'den naklen şunları anlatır. İbn Lehîa salih bir kimse idi. Ancak kendisinden hadis aldığı zayıf kimseleri gizlerdi. Onun defteri vardı 170 senesinde (ölümünden dört sene önce) defteri yandı. Arkadaşlarımız derlerdi ki, defteri yanmadan önce ondan hadis dinlemişler ise sema'ları sahihtir. Defteri yandıktan sonra hadis rivayet etmiş ise o hadislerin bir değeri yoktur. Kendisi çok hadis yazmış çok ilim toplamış ve bu uğurda çok seyahat etmiştir.⁴

170. "Bana arzın defineleri ve dünya hazinelerinin anahtarları arzolundu ama ben onları reddettim ve dedim ki: "Rabbim birgün aç olayım bir gün tok. Doyduğum zaman sana şükredeyim, aç olduğum zaman sana yalvarayım." (I, 187, 194)

عرضت علي مفاتيح خزائن الدنيا وكنوز الأرض فرددتها وقلت أجوع يوما وأشبع يوما أحمدك إذا شبع

وأتضرع إليك إذا جعت

Hadis bu şekli ile bulunmamıştır ancak عرض علي ربي ليجعل لي بطحاء مكة ذهباً قلت لا يارب ولكن أشبع يوماً وأجوع يوماً وقال ثلاثاً أو نحو هذا فإذا جعت ضرعت إليك وذكرتك وإذا شبعت شكرتك وحمدتك ifadeleri ile mevcuttur.

Tirmizî, *Zühd*, 35 (IV, 311); Ahmed b. Hanbel, V, 254 (22244); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 297 (7835); Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 172 (1467), VII, 310 (10410); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII,130; İbn Mübârek, *ez-Zühd*, I, 54

Tirmizî hadis *hasendir* demektedir. Ravilerinden Ali b. Yezid b. Hilâl hakkında İbn Hacer, *Tehzîbü't Tehzîb*'inde İbn Maîn ve Nesâî'den naklen *zayıf* olduğunu söylemektedir.⁵

¹ Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, IX, 590 (15904)

² İbnü Hacer, *Tabakâtü'l-müdekkisîn*, I, 54 (140)

³ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 590 (2934)

⁴ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, II, 11,(538)

⁵ İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb*, VII, 346 (642)

Ubeydullah b. Zehr hakkında Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Eyyub hakkında Yahya b. Maîn *zayıftır* demektedirler.¹ Ali b. Yezid dışında iki ravi hakkında iyi şahadette bulunan muhaddisler de mevcuttur.

El-Elbâni hadisin *zayıf* olduğunu belirtmektedir.²

Münâvî de Irâkî'den naklen hadisin *zayıf* olması gerektiğini zira üç zayıf ravinin peşpeşe geldiğini belirtmektedir.³

171. "Ramazan ayında tutulan oruçtan sonra oruçların en faziletlisi Allah'ın ayı Muharrem de tutulan oruçtur." (I, 187)

أفضل الصيام بعد شهر رمضان شهر الله المحرم

Ebû Dâvûd, I, 738 (2429); Tirmizî, *Savm*, 40 (III, 117); Nesâî, *Kıyâmü'l-leyl*, 6 (III, 206); İbn Huzeyme, *Sahîh*, II, 176 (1134); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 451 (1155), II, 821 (202, 203); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, III, 359 (3772); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 290 (8204); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 414 (1312), II, 171 (2905); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, I, 298 (276), 299 (277)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

172. "Ramazan orucundan sonra oruçların en faziletlisi şaban ayında tutulan oruçtur. Bunda ramazanı ta'zîm vardır." (I, 187)

أفضل الصوم بعد رمضان شعبان لتعظيم رمضان

Tirmizî, *Zekât*, 28 (III, 51); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, I, 75 (104)

Tirmizî hadis hakkında *hadîsün ğarîbün* demektedir. Buna sebep olarakta senesinde bulunan Sadaka b. Musa'nın *zayıf* olmasını göstermektedir. Aynı ravi Beyhakî'nin senesinde de bulunmaktadır. Bu ravi hakkında İbn Hacer, Ebû Hâtim er-Razî'den hadisi ile ihticac edilmez, sağlam değildir, İbn Hıbban'dan Salih bir kimsedir ancak hadis onun işi değildir, dediklerini nakletmektedir.⁴

el-Elbâni'ye göre de *zayıf* hadislerdendir.⁵

¹ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 680 (3544); el-Ukaylî, *ed Duâfâ*, IV, 391

² el-Elbâni, *Daîfü't-terğîb ve't-terhîb*, II, 175 (1902)

³ Münâvî, *Feyzü'l-kadir*, IV, 311 (5417)

⁴ İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb*. IV, 367 (731); İbn Adî, *el-Kâmil fî'd-duâfâ* IV, 76 (925)

⁵ el-Elbâni, *Daîfü't-terğîb ve't-terhîb*, I, 155 (618) *İrvâü'l-ğalîl*, II, 397

173. "Kur'an'ın tamamını üç günden daha kısa sürede okuyan Kur'an'ı anlayamaz." (I, 188)

لا يفقه من قرأ القرآن في أقل من ثلاث

Ebû Dâvûd, *Ramazan* 8, 9 (I, 443); Tirmizî, *Kırâât*, 13 (V, 198); Ahmed b. Hanbel, II, 189 (6775); Dârimî, *Mukaddime*, 38 (I, 418); İbn Hıbbân, III, 35 (758); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 300 (2275); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, II, 394 (2168)

Hadisi Abdullah b. Amr (r.a), Yezîd b. Abdillâh eş Şehir, Katâde rivayet etmektedir. Ebû Dâvûd'un senedinde Saîd, Yezîd b. Züreyî', O'ndan da Muhammed b. Minhal rivayet etmektedir. Tirmizî'nin senedinde ise Katade'den sonra Şu'be, Nadr b. Şümeyl Muhammed b. Ğaylân rivayet etmektedir. Her iki rivayet zincirinde de raviler sika'dır. Şuayb el-Arnâvud Ahmed b. Hanbel'in senedindeki ravilerin de *sika* olduğunu belirtmektedir.¹

Hadis *sahih* hadislerdendir.

174. " Kur'an üç günden az bir zamanda okunmaz." (I, 189)

لا يقرأ القرآن في أقل من ثلاث

Tirmizî, *Kırâât*, 13 (V, 196); Taberânî, *el-Kebir*, IX, 143 (8707)

Tirmizî hadis hakkında "*hasen ğarîb*" ifadesini kullanmaktadır.

Heysemî, Taberânî'nin ravilerinin *sika* olduğunu hadisin de *sahih* hadislerden olduğunu söylemektedir.²

175. "Kim bir şeye yemin eder de doğru olanın yemin ettiği şeyin dışında olduğunu görürse onu yapsın ve yemininin kefarecini ödesin." (I, 192)

من حلف على يمين ورأى غيرها خيرا منها فليأت بالذي هو خير ثم ليكفر عن يمينه

Müslim, *el-Eymân*, 11; Ahmed b. Hanbel, IV, 256 (18720)

Buhârî, ve Müslim Abdurrahman b. Semura'dan يا عبد الرحمن بن سمرّة وإذا حلفت على يمين باب نذر من حلف يميننا³ Müslim ise فرأيت غيرها خيرا منها فكفر عن يمينك

¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 189

² Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, II, 549 (3621)

³ Buhârî, *Eyman*, I (VI, 2443).

بابه عن يمينه فرأى غيرها خيرا منها أن يأتي الذي هو خير ويكفر عن يمينه ile rivayet etmektedir.¹

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde raviler *sika* olup hadis *sahih* hadislerdendir. Şuayb el-Arnabud tahkikinde Semmak'ın dışında ravilerin Şeyhayn'ın ricalinden olduğunu Müslim'in de Semmak'dan rivayet yaptığını söylemektedir.²

Hadis *sahih* hadislerdendir.

176. "Kişinin kendi eli ile ehlinin ağzına kaldırdığı lokma." (I, 193)

اللقمة يرفعها إلى فيه

وإنك لن تنفق نفقة إلا أجرت بما حتى اللقمة ترفعها إلى في امرأتك

Buhârî, *Ferâiz*, 5 (VI, 2476 (6352); Ebû Dâvûd, II, 125 (2864); Tirmizî, *Vesâyâ*, 1 IV, 430); Ahmed b. Hanbel, I, 29, 172 (1480, 1482), 173 (1488), 179 (1546); İbn Hibbân, X, 60 (4249); Ebû Yâ'lâ, II, 81 (730), 92 (747); Saîd b. Mansûr, *Sünen*, I, 105 (330); Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 116 (4485), VI, 414 (8715), VII, 189 (9950) *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 467 (15474), IX, 18 (17558); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 377 (9186), 383 (9207); Taberânî, *el-Müsnedü's-Şamiyyîn*, IV, 239 (3186); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 75 (133); Humeydi, *el-Müsned*, I, 36 (66); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 29 (115)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

177. "Kuvvetli mü'min, Allah'a zayıf mü'minden daha sevimlidir." (I, 193)

المؤمن القوي أحب إلى الله من المؤمن الضعيف

Müslim, *Kader*, 34 (IV, 2052); İbn Mâce, *Mukaddime*, 10 (I, 31), *Zühd*, 14 (II, 1395); Ahmed b. Hanbel, II, 366 (8777), 370 (8815); İbn Hibbân, XIII, 28 (5721), 29 (5722); Ebû Yâ'lâ, XI, 124 (6251), 230 (6346); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 163 (30346); Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân*, I, 216 (194); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 89 (19960); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 159 (10457,10459), 160 (10461); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 296; Humeydî, *el-Müsned*, II, 474; Kudâî', *el-Müsnedü's-Şihâb*, II, 279 (1357), 280 (1358); Ebû's Şeyh el-İsfehânî, *el-Emsâl fi'l-hadis*, I, 247 (207), 248 (208), 384 (332), Râmehurmuzî, *el-Emsâl*, I, 70 (33); 79 (36), Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 401 (621); 402 (623), 403 (625)

¹ Buhârî, *Humus*, 15 (III, 1140); Müslim, *Eyman*, 7 (III, 1268).

² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 256

Hadis *sahih* hadislerdendir.

178. "Ademoğlu, karnından daha şerli bir kab doldurmamıştır." (I, 194, II, 60)

ما ملأ آدمي وعاء شرا من البطن

Tirmizî, *Zühd*, 47 (IV, 590); İbn Mâce, *Et'ime*, 50 (II, 1111); Ahmed b. Hanbel, IV, 132 (17225); İbn Hıbbân, XII, 41 (5236); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 135 (7139), 367 (7945); Taberânî, *el-Kebir*, XX, 279 (662); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 177 (6768); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 164 (1116), III, 136 (1946)

Tirmizî *hasen sahih* demektedir.

Hadisin ravileri *sıkadır*. Şu'ayb El-Arnâvud Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsnedi*'nin Tahkikinde bu hadis ile ilgili olarak hadisin ravilerinin sika olduğunu ancak Yahya b. Cabir et-Taî'nin Mikdâm'dan (r.a) *semanın şüpheli* olduğunu şayet semâ vaki değil ise hadisin *munkatî*' olacağını, *semâ sahih* ise *sahih* olacağını söylemektedir.¹

Yahya b. Cabir et-Taî hakkında Buhârî, İbn Hıbbân, Zehebî gibi muhaddisler ittifakla Yahya'nın Mikdad'dan (r.a) işittiklerini söylemektedirler.

Hadis *sahih* hadislerdendir.

179. "Kıyamet gününde en uzun azab çekecek olanlar çok yiyenlerdir." (I, 194)

اطول الناس عذابا يوم القيامة اكثرهم اكلا

Bu ifadeler ile hadis tesbit edilememiştir. Ancak çok yakın ifadeler ile şu hadis mevcuttur.

اطول الناس جوعا يوم القيامة اكثرهم شبعاً في الدنيا

" Kıyamet gününde insanların en uzun açlık çekecek olanları dünyada en çok doymuş olanlardır."

Abdullah b. Mübârek, *Kitabü'z-Zühd*, I, 213 (602).

Benzer ifadeler ile Tirmizî ve İbn Mâce, rivayet etmektedir.²

¹ Ahmed b. Hanbel, IV, 132 (17225)

² Tirmizî, IV, 649 (2478); İbn Mâce, II, 1111 (3350), 1112; (3351)

Tirmizî hadis hakkında *hasen* demekte, el-Elbânî de bu doğrultuda görüş bildirmektedir.

180. Rasûlullah (s.a) üç gün peşpeşe doyuncaya kadar buğday yememiştir. Ya onda azıcık yerdi yada arpa ile karıştırarak yerdi.” (I, 194)

كان عليه السلام لا يشبع من الشعير ثلاث ليال متواليات فلا يأكل إلا منه أو يخلط برا بالشعير

Hadis bu hali ile tesbit edilememiştir

181. "Üç şeyde bereket vardır; vade ile satışta, borçlanmada (arazi ortaklığında), ve satış için değilde evde yemek için buğday ile arpayı karıştırmakta.” (I, 194, 96)

ثلاث فيهن البركة . البيع إلى أجل والمقارضة وأخلاق البر بالشعير للبيت للبيع

İbn Mâce, *Ticârât*, 63 (II, 768); İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, XXI, 263

İbn Asâkir'in rivayetinde المقارضة yerine ayn ile المعارضة kelimesi ile varid olmuştur.

İbn Hacer ravilerden Salih b. Suheyb b. Sinan'ın *durumu bilinmeyen* bir kimse olduğunu beyan etmektedir.¹ el-Elbânî, hadisin *münker* olduğu görüşündedir.²

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

182. "Rızık kazanmaya çalışmak her müslüman üzerine farzdır.” (I, 194, II, 167)

طلب الكسب فريضة على كل مسلم

Taberânî, *el-Kebir*, X, 74 (9993); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 420 (8741); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 128 (11475)

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*'nda hadis ile ilgili şu ayrıntıya yer vermektedir. Ebû Abdillâh: "Abbad b. Kesîr, Süfyan es-Sevrî'den *teferrüd* etmiştir. Bana Muhammed b. Yahya'nın şöyle dediği ulaşmıştır: "Yahya b. Yahya'nın bu hadisi rivayetinden başka hoşuma gitmeyen hiçbir şeyi yoktur".³

¹ İbn Hacer, *Takribü't-tehzib*, I, 272 (2870)

² el-Elbânî, *es-Silsiletü'd-daîfe* V, 118 (2100); *Daîfü ibn Mâce*, I, 177 (502)

³ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, VI, 420 (8741);

Taberânî طلب الحلال ifadesini kullanırken Beyhakî كسب الحلال ifadesi ile nakletmektedir.

Hadisin ravilerinden Abbad b. Kesîr el-Basrî hakkında İbn Hacer Ebû'z-Züra er-Razî'den; "Hadislerinin sağlam olmadığını" aynı şekilde Nesâî'den de: "Yahya b. Maîn'ın onu tevsik ettiğini ama kendisine göre onun hadisinde bir şey (değer) olmadığını söylediğini" naklatmaktadır.¹

Buhârî, Abbad b. Kesîr el-Basrî hakkında "onu terk ettiler" ifadesini kullanır.²

Her üç kaynakta da cerhedilen söz konusu ravi bulunduğundan hadis *zayıf* tır

183. "Herhangi bir kimse müslümanların şehirlerinden birisine, sabrederek ve ecrini Allah'tan bekleyerek mal getirip günün rayicinden satarsa, o kimse Allah katında şühedâdan olmuştur." (I, 195)

إما رجل جلب شيئا إلى المدينة من مدائن المسلمين صابرا محتسبا فباعه بسعر يومه كان عند الله من الشهداء

Nesefî, hadisi Abdullah b. Mesud'un mevkuf haberi olarak nakletmektedir.³

184. "Kim dünyalığını, başkalarından istemeden, ehli ve komşusuna ikram için, iffetle çalışarak, talep ederse yüzü dolunay gibi olduğu halde Allahu Teâlâ'ya kavuşur." (I, 196, II, 201)

من طلب الدنيا حلالا استعفافا عن المسألة وسعيا على أهله وتعطفا على جاره لقي الله ووجهه كالقمر ليلة

البدر

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 467 (22186); Beyhakî, *Şuabu'l-imân*, VII, 298 (10374, 10375); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 110, VIII, 215; İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, I, 353 (352); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 330 (3465); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, I418 (1433)

Bütün rivayetlerde Mekhûl eş-Şâmî Ebû Hureyre'den (r.a) rivayet etmektedir. Mekhul, alim abit bir zat olmasına rağmen çok tedlis yaptığı, Ebû Hureyre ile görüşmedikleri

¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, V, 89.

² Buhârî, *et-Târihu'l-kebîr*, VI, 42 (1642);

³ Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, IV, 293

halde ondan mürsel olarak rivayet ettiği bilinmektedir.¹ el-Elbânî de hadisin zayıf olduğunu beyan etmektedir.²

Hadis zayıf hadislerdendir.

185. "Doğru sözlü tacir kıyamet gününde siddîklar ve şehitlerle haşrolacaktır." (I, 196)

التاجر الصدوق يحشر يوم القيامة مع الصديقين والشهداء

Tirmizî, *Büyü*, 4 (III, 515); Dârimî, *Büyü*, 8 (II, 322); Dârakutnî, *Büyü* 13 (III, 7); Abd b. Humejd, *el-Müsned*, I299 (966)

Tirmizî: "Hadis hasendir, Süfyan b. es-Sevri, Ebû Hamze Abdullah b. Câbir, Hasan el-Basrî, Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet etmiştir ki bu senetten başka bilmiyoruz." demektedir.³ Irâkî, Hakim'den, bu hadisin Hasan el-Basrî'nin mürsellerinden olduğunu nakletmektedir. Bu hadisi İbn Mâce ve Hakim'in Abdullah b. Amr'dan (r.a) rivayet ettiğini belirtmektedir.⁴

İbn Amr'dan olan rivayet hakkında İbn Hacer, Âcurrî'nin Ebû Dâvûd'dan bu hadisin: "Sika ravilerden nasıl münker haber rivayet edilebileceğine veya mevzu hadislere örnek olarak rivayet edilebileceğini, hadisin *münker* olduğunu" nakleder.⁵ Ebû Hatim er-Râzî de benzer ifadeler ile "Hadisin mevzu olduğunu ıspat için rivayet edilebileceğini, ihticacın caiz olmadığını çünkü raviler arasında Kelsüm b. Cevşen el-Kuşeyrî bulunduğunu bu kimsenin münkeru'l-hadis olduğunu belirtmektedir.⁶

Hadis zayıf hadislerdendir.

186. "İnsanların hayırlısı kazandığını veren fakir mü'mindir." (I, 196)

خير الناس مؤمن فقير يعطي جهده

Ebû Davud et-Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 253; Deylemî, *Firdevs*, II, 178

Tayâlisî *جهده يعطي* lafzı ile rivayet etmektedir.

¹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb*, X, 292

² el-Elbânî, *es-Silsiletü' d-daiife*, III, 119

³ Tirmizî, *Sünen*, III, 515

⁴ Irâkî, *Tahrîcü ehâdis'l-ihyâ*, II, 73

⁵ İbn. Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb*, VIII, 397

⁶ Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Mecrûhîn*, II, 230

Hadisi Abdullah b. Ömer, Nafi, Abdullah b. Dinar, Ebû Utbe tarikiyle rivayet etmektedir. İbn Adî, Ebû Utbe İsmail b. Ayyâş olduğunu bu kimsenin Abdullah b. Dînâr'dan rivayetinin olmadığını belirtir.¹ Ukaylî, İsmail b. Ayyâş'ın Şam ehlinde başkalarından yaptığı rivayetlerde izdirap ve hata olduğunu beyan etmekte,² Nesâî de zayıf olduğunu söylemektedir.³

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

187. "Ey Eba Hureyre, vera sahibi ol ki insanların en âbidi olasın." (I, 201)

يا أبا هريرة كن ورعا تكن أعبد الناس

İbn Mâce, *Zühd*, 24 (II, 1410); Beyhakî. *Şuabu'l-îmân*, V, 53 (5750); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 365; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 215 (385), IV, 314 (3408); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 371 (412)

Hadis Ebû Hureyre, Vasile b. Eskâ, Mekhul, Bürd b. Sinan, Ebû Racâ tarikiyle revayet edilmektedir.

Mekhûl alim bir zat olup tedlisi ile meşhurdur. Bu hadisi Vâsile b. el-Eskâ'dan rivayet etmiştir. Vâsile (r.a) ile görüşmüş ve kendisinden hadis rivayet etmiştir. Bürd b. Sinan ed-Dımeşkî ise muhaddislerin bir kısmı tevsik etmiş bir kısmı cerhetmiştir. Buhârî, Ebû Davûd, Tirmizî ve Nesâî kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Ebû Raca Mihrez b. Abdullah el-Cezeri'den de Buhârî *el-Edebü'l-müfred*'de ve İbn Mâce rivayette bulunmuştur.⁴

Hadis *sahih* hadislerdendir

188. "Sizi serbest bıraktığım hususlarda siz de beni serbest bırakın." (I, 204)

اتركوني ما تركتكم

Tirmizî, *İlim*, 17 (V, 47); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 220 (20372, 20373);

Tirmizî hadisi Hennâd ibnû's-Serî, et Temîmi, Ebû Muâviye, Muhammed b. Hâzim et-Temîmî, Süleyman b Mihran el-Esedî el-Âmeş, Zekvân b. Ebî Salih, Ebû Hureyre (r.a) tariki ile rivayet etmektedir.

¹ İbn Adî, *el-Kâmil fi'z-zuâfâ*, IV, 238

² Ukaylî, *ez-Zuâfâ*, I, 88

³ Nesâî, *ez-Zuâfâi ve'l-metrûkîn*, I, 16

⁴ İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb*, 10, 51; Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, XXXIII, 308

Ravilerin tamamı sıkadır. Aynı şekilde Abdürrezzak'ın senedi ise Mâ'mer b. Râşid, Zühri ve Ebû Hüreyre'dir. Bu sened de sika ravilerden müteşekkildir.

(دعوني ما تركتكم)

Buhârî, *îtisam*, 2

(ذروني ما تركتكم)

Müslim, *Hac*, 411

Hadis *sahih* hadislerdendir.

189. "Eğer ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim her namazda (namaz için abdest aldığı esnada) misvakla dişlerini temizlemelerini emrederdim." (I, 204)

لولا أن أشق على أمتي لأمرتهم بالسواك عند كل الصلاة

Buhârî, *Savm*, 27 (II, 682), *Temennî*, 9 (VI, 2645 (6813)); Müslim, *Tahâret*, 42 (I, 220); Ebû Dâvûd, *Taharet*, 25 (I, 59); Tirmizî, *Taharet*, 18 (I, 34); İbn Mâce, *Taharet*, 7 (I, 105); Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 80 (607), 120 (967), II, 287 (7840), 429 (9544); *Muvatta*, *Taharet*, 114 (I, 66)

Hadis *müttefekun aleyh* olan hadislerdendir.

190. "Rasûlullah (s.a) karnına taş bağlamış idi." (I, 204)

فإذا رسول الله صلى الله عليه وسلم قد شد على بطنه حجرا

Ahmed b. Hanbel, 300 (14258); İbn ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 377;

Hadis Vekî ibnü'l-Cerrâh, Abdülvahid b. Eymen, Cabir b. Abdillâh tarikiyle rivayet edilmektedir. Raviler Abdülvahid b. Eymen'in dışında Şeyhayn'in ricalindedir. Buhârî de Abdülvahid b. Eymen'den hadis rivayet etmiştir.

Hadis *sahih* hadislerdendir.

191. "Alahu Teâlâ'nın insandan yüz çevirmesinin alâmeti kulunu gereksiz şeyler ile meşgul etmesidir." (I, 206)

علامة اعراض الله تعالى عن العبد ان يجعل شغله فيما لا يعنيه

İbn Abdil'l-Ber ve İbn Recep, Ebû Ubeyde'nin Hasan el-Basri'den *maktu haber* olarak naklettiğini bildirmektedir.¹

192. "Cennete ehli, bu dünyada Allahı zikretmeden geçirdikleri bir anın dışında başka bir şeye pişman olmazlar." (I, 206, II, 100)

ليس يتحسر أهل الجنة إلا على ساعة مرت بهم لم يذكروا الله فيها

Taberânî, *Kebîr*, XX, 93 (182), *el-Müsnedü's-şamiyyîn*, I, 258 (446); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 392 (512,513)

Taberânî Ebû Amir Muhammed b. İbrahim, Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımeşkî, Ebû Halid Yezîd b. Yahya, Sevr b. Yezid, Halid b Mâ'dân, Cübeyr b. Nüfeyr, Muaz b. Cebel-(r.a) tariki ile rivayet etmektedir. Beyhakî ise Süleyman b. Abdurrahman'a kadar aynı senedle rivayet etmekte, ondan itibaren Câfer b. Muhammed ibnü'l-Müstefad el-Firyâbî, Ebû Amr b. Matar, Ebû Nasr b. Katâde tariki ile rivayet etmektedir.

Ebû Âmir Muhammed b. İbahim el-Mısrî en Nahvî hakkında bilgi bulunmamaktadır.

193. "İlimden bir kısmı gizlidir. O ilmi ancak Allah'ı bilenler bilirler." (I, 206)

إن من العلم كهيئة المكنون لا يعرفه إلا العلماء بالله

Deylemî, *Firdevs*, I, (Hadis Nr. 802)

Deylemî, Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin Ebû Hureyre'den (r.a) zayıf senedle rivayetini nakletmiştir.² el-Elbânî, hadîsin münker olduğunu belirtmektedir.³

Hadis *zayıf* hadislerdendir.

194. "Bana çeşitli ilimler öğretmiştir. İlimin bir kısmını gizlemem üzere benden misak almıştır. Bir kısmında serbest bıraktı, bir kısmını da tebliğ etmemi emretti." (I, 206)

و علمني علوما شتى فعلم أخذ علي كتمانته و علم خيرني فيه و علم أمرني بتبليغه

Tespit edilememiştir.

195. "Ebû Hureyre (r.a): "Nebi'den (s.a) iki kap (ilim) aldım. Onlardan birisini serdim. Diğerini ortaya getirsem boynum kesilir." demiştir." (I, 207)

¹ İbn Abdilber, *et Temhîd*, IX, 200; İbn Recep, *Câmiü'l-ülüm ve'l-hikem*, (12. Hadisin Şerhi)

² Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdisi'l-ihya*, I, 20

³ el-Elbânî, *es-Silsiletü'd-daîfe*, II, 262

حفظت من رسول الله صلى الله عليه وسلم وعاءين فأما أحدهما فبشنته وأما الآخر فلو بشنته قطع هذا البلعوم

Buhârî, *Hifzu'l-ilm*, 119

Hadis sahih hadislerdendir.

196. "Namaza başladığımda, yanımda (tasadduk edilecek bir miktar) hurma olduğunu hatırladım. Onun akşam veya geceye kalmasını hoş görmedim. Onun dağıtılmasını emrettim." (I, 209)

ذَكَرْتُ وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ تَبْرًا عِنْدَنَا فَكْرَهْتُ أَنْ يَمْسِيَ أَوْ يَبِيتَ عِنْدَنَا فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ

Buhârî, *Amel fi's-salat*, 18 (I, 408 (1163); Ahmed b. Hanbel, IV, 7 (16196), 384 (19445)

Hadis sahih hadislerdendir.

197. "Alimler Peygamberlerin varisleridir." (I, 210, 373)

إن العلماء ورثة الأنبياء

Buhârî, *İman*, 30 (I, 37 (42); Ebû Dâvûd, *İlim*, 1 (II, 341); Tirmizî, *İlim*, 19 (V, 48); İbn Mâce, *Mukaddime*, 17 (I, 81); İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 289 (88); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 262 (1696); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 224 (1231); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 103 (975); Ahmed b. Hanbel, V, 196 (21763); Dârimî, *Mukaddime*, 32 (I, 110); İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 289 (88)

Hadis sahih hadislerdendir.

5. İtikadın Düzeltilmesi

198. "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Biri dışında tamamı cehennemliktir." "O hangisidir" denildi. "Benim ve ashabımın üzerinde olduğu yoldur" buyurdu." (I, 214).

ستفترق أمتي على ثلاث وسبعين ملة كلها في النار غير واحدة قيل وما تلك الواحدة؟ قال ما أنا عليه اليوم

وأصحابي

Tirmizî, *İman*, 18 (V, 26); Dârimî, *Siyer*, 75; Taberânî, *es-Sağîr*, II, 29; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 242

Tirmizî'nin senedinde bulunan Abdurrahman b. Ziyad el-İfrîkî hakkında saduktur ama hıfzı kötüdür demektedir.¹

Tirmizî, "Bu hadis müfesser ğaribtir, bundan başka bunun gibisini görmedim." demektedir.² Muhammed Tahir b. Ali es-Sıddîkî el-Hindî, *Tezkiratü'l-mevdûâ*'sında hadisin *hasen sahih* olduğunu belirtir.³

Hadis hasen hadistir.

199. "Mü'min sünnet ve cemaati sevdiği zaman Allah duasını kabul eder, ihtiyaçlarını giderir, günahlarını affeder ve onu cehennemden ve nifaktan uzak kılar" (I, 215)

المؤمن إذا أحب السنة و الجماعة أستجاب الله دعائه و قضى حوائجه و غفر له الذنوب و كتب الله تعالى له

برائة من النار و براءة من النفاق

Hâdimî bu sözleri Tatarhaniyyeden Celaleddin Devvânînin *Kitâbü'l-istihzân*'ından Hz. Ali'nin (r.a.) sözü olarak nakletmektedir. Başka bir kaynakta Tespit edilememiştir.

200. "Kim sünnet ve cemaat üzere olursa, Allah onun attığı her adıma on iyilik verir ve onu on derece yükseltir." (I, 215)

من كان على السنة و الجماعة كتب الله تعالى بكل خطوة يخطوها عشر حسنات و رفع له عشر درجات

Tespit edilememiştir.

201. "Allah Adem'i (a.s) kendi suretinde yaratmıştır." (I, 217, 387)

خلق الله آدم على صورته

Buhârî, *İsti'zân*, 1 (V, 2299 (5873), *Tevhîd*, 58, (VI, 419 (5605); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 33 (6162); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, X , 384 (19435); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 297 (3357), 298 (3359); *Sahîfetü Hemmâm*, I , 43 (58)

Hadis *sahih* hadislerdendir.

202. "Kur'an Allah'ın (c.c) kelimadır, mahluk değildir. Kim bunun dışında bir şey söylerse, küfre düşmüş olur (I, 226)

¹ İbn Hacer, *Takrîbü't-tehzib*, I, 340

² Tirmizî, *Sünen*, V, 26

³ Muhammed Tahir b. Ali es-Sıddîkî, *Tezkiratü'l-mevdûâ*, I, 61

القرآن كلام الله غير كلام مخلوق فمن قال غير هذا فقد كفر

Müellif bu sözü naklettikten sonra bu sözün mevzu olduğunu söyler ve bunun ile ilgili İbnü'l-Cevzi ve Aliyyü'l-Kâri'nin kavillerini nakleder.

Sâğânî, İbnü'l-Cevzî ve Suyûtî mevdûatlarında bu sözün uydurma bir söz olduğunu beyan etmektedirler.¹

Bu sözün aslı yoktur.

203. "Nebi (s.a) İsrâ gecesinde Rabbini görmüştür.(I, 227)

أن النبي صلى الله عليه وسلم رأى ربه ليلة الإسراء

Hâdimî, bu hadisi Demîrî'nin Hayâtü'l-Hayvân'ından nakletmektedir. Demîrî, bunu senedli bir rivayet olarak değil de söz arasında bir hüküm olarak söylemekte ancak sahabe, tabiîn ve hadis imamlarından, Nebî'nin (s.a) İsrâ gecesinde Allah Teâlâ'yı gördüğüne kani olanların isimlerini belirtmektedir. Hâdimî de bu sözü naklederken bunun karşısında olan kesimlerinde varlığını dile getirmektedir. el-Elbânî bu sözün mevzu olduğunu belirtmektedir.²

¹ Sâğânî, *Kitâbü'l-mevzuât*, I, 4; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevdûât*, I, 108; Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûâ*, I, 12

² el-Elbânî, *es-Silsiletü'd-daîfe*, I, 688, II, 53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

A. Kaynakları Gösterilen Hadisler

204. "Siz dolunay gecesi ayı gördüğünüz gibi rabbinizi göreceksiniz." (I, 228)

إنكم سترون ربكم كما ترون القمر ليلة البدر

Buhârî, *Mevâkîtü 's-sala*, 15 (I, 203); Müslim, *Mesâcid*, 211 (I, 439); Tirmizî, *Cennet*, 17 (IV, 688); İbn Hibban, *Sahîh*, XVI, 472 (7442), 475 (7443); Taberânî, *Kebîr*, II, 294 (2224, 2225); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, I, 359 (1567); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, I, 176 (460); Humeydî, II, 350 (799)

Hadis *müttefekun aleyh* olan hadislerdendir.

205. "Kimse cennete ameli ile giremez." (I, 231, 568)

لن يدخل أحد الجنة بعمله

Buhârî, *Rikâk*, 13, 18 (V, 2373); Müslim, 71 (IV, 2168)

Hadis *müttefekun aleyh* hadislerdendir.

206. "Nebi (s.a) Ömer'e (r.a): "Kabrin yiğitleri (sorgucu melekler) sana geldiklerinde halin nasıl olacaktır?" Ömer: "Ben bu günkü halimde mi olacağım, aklım başımda olacak mı?" diye sordu. Nebi (s.a): "Evet." dedi. Bunun üzerine Ömer (r.a): "O zaman mesele yok." dedi. (I, 235)

قال صلى الله تعالى عليه وسلم لعمر رضي الله تعالى عنه : كيف حالك إذا أتاك فتانا القبر فقال عمر رضي الله تعالى عنه : أنا أكون في مثل هذه الحالة ويكون معي عقلي فقال صلى الله عليه وسلم : نعم فقال عمر : إذا لا أبالي

Hadis bu şekliyle tesbit edilememiştir ancak; aynı manayı ifade eden şu hadis mevcuttur. Hadimi hadisleri konuşma uslubu içerisinde Manen nakletmektedir.

"Rasûlullah (s.a) kabrin yiğitlerinden (sorgucu meleklerden) bahsetti Ömer (r.a): "Aklım yerinde olacağımı Ya Rasûlallah (s.a)" dedi. Rasûlullah (s.a): "Evet şimdiki halin gibi." buyurdu. Bunun üzerine Ömer (r.a): "Ağızlarına taş dolsun" dedi."

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر فنان القبر فقال عمر أترد علينا عقولنا يا رسول الله فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم نعم كهيتك اليوم فقال عمر بفيه الحجر

Ahmed b. Hanbel, II, 172 (6603); İbn Hıbban, *Sahih*, VII, 384 (3115)

Ahmed b. Hanbel, Hasan, İbn Lehîa, Huyey b. Abdullah, Ebû Abdurrahman, Abdullah b. Amr tarikiyle rivayet etmektedir.

Ebû Abdurrahman Abdulaziz. El-Meâfirî, Abdullah b. Amr'dan (r.a) rivayet etmektedir. Bu zat sika bir ravidir ve Şeyhayn'ın ravilerindedir.¹ Huyey b. Abdullah b. Şüreyh el-Meâfirî de sika olan ravilerdendir. İbn Hacer ve İbn Hıbban sika olduklarını söylemektedirler.² İbn Hıbban, İbn Lehîa hakkında Davud b. Yezîd'den naklen şunları anlatır. "İbn Lehîa salih bir kimse idi. Ancak kendisinden hadis aldığı zayıf kimseleri gizlerdi. Onun defteri vardı. 170 senesinde (ölümünden dört sene önce) defteri yandı. Arkadaşlarımız derlerdi ki, defteri yanmadan önce ondan hadis dinlemişler ise sema'ları sahihtir. Defteri yandıktan sonra hadis rivayet etmiş ise o hadislerin bir değeri yoktur. Kendisi çok hadis yazmış çok ilim toplamış ve bu uğurda çok seyahat etmiştir."³

İbn Hıbbân'ın senedi Huyey b. Abdullah'a kadar aynıdır. O'ndan İbn Vehb rivayet etmiştir ki bu da sika bir ravidir.⁴ Ondan Ahmed b. İsa el-Mısrî et-Tüsterî rivayet etmiştir ki Buhârî, Müslim Nesâî ve İbn Mâce rivayette bulunmuştur. 243/857'de vefat etmiştir.⁵ Senedde bulunan Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ da salih bir kimsedir. Alim ve mütkin kimselerden hadis rivayet etmiştir. Ancak bu kimsenin vefat tarihi 307/919 olarak verilmektedir.⁶

İbn Hıbbân'ın Sahih'ini tahkik eden Şuayb el-Arnâvud bu hadisin *hasen* olduğunu söylemektedir.⁷ el-Elbânî ise Ahmed b. Hanbel'in rivayeti hakkında *hasen sahih* ifadesini kullanmaktadır.⁸

Hadis hasendir.

¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, VI, 82

² İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, II, 73

³ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, II, 11,(538)

⁴ İbn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, VI, 73

⁵ Zehebi, *el-Kaşif*, I, 200

⁶ İbn Hıbbân, *es-Sikât*, VII, 384

⁷ İbn Hıbban, *Sahih*, (Thk. Şuay el-Arnâvud), VII, 384 (3115)

⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (Thk. el-Elbânî) II, 172 (6603);

207. "Kabrin sıkması ve münker ve nekrin soruları anında halin nice olacak. Ey Hümeýra kabrin sıkması mü'min için, bir annenin çocuğunu kucaklaması gibi olacaktır." (I, 235)

كيف حالك عند ضغطة القبر و سؤال منكر و نكير ثم قال يا حميراء إن ضغطة القبر للمؤمن كغمزة الأم رجل ولدها بيدها

Tespit edilememiştir.

208. "Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçedir yada cehennem çukurlarından bir çukurdur." (I, 236)

القبر روضة من رياض الجنة أو حفرة من حفر النيران

Tirmizî, *Kıyâmet*, 26 (IV, 639); Taberânî, *Evsat*, VIII, 272 (8613)

209. "Ölü kabrine konulduğu zaman iki melek kabre girerler." (I, 236)

إذا وضع الميت في قبره يدخل عليه ملكان

Bu ifadeler ile bulunamamıştır ancak Tirmizî ve İbn Hıbbân şu hadisi nakletmektedirler.

إذا قبر الميت (أو قال أحدكم) أتاه ملكان أسودان أزرقان

Tirmizi, Sünen, III, 383; İbn Hıbbân, Sahih, VII, 386

210. "Orada bir belge çıkarılır. O belgede "Ben Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in (s.a) Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim" yazılıdır." (I, 237)

فتخرج بطاقة فيها : أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدا عبده ورسوله

Tirmizî, *İman*, 17 (V, 24); İbn Mâce, *Zühd*, 35 (II, 1437); Ahmed b. Hanbel, II, 213 (6994); İbn Hıbban, *Sahih*, I, 461 (225); Hâkim, el-Müstedrek, I, 46 (9); Taberânî, *Evsat*, V, 79 (4725); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*; IX, 138

211. "Benim havzımın boyutu yürüyüş ile bir aylık mesafedir ve genişliğide aynıdır. Suyu kağıttan daha beyaz, miskten daha tatlıdır. Onun kupaları semanın yıldızları gibidir. Kim ondan bir yudum içirse ebedi olarak susamaz." (I, 238)

حوضي مسيرة شهر وزواياه سواء وماؤه أبيض من الورق وأطيب من المسك وكيزانه كنجوم السماء من شرب منه فلا يظماً أبدا

Buhârî, *Rikâk*, 53 (V, 2405 (6208); Müslim, *Fedâil*, 27 (IV, 1793); Ahmed b. Hanbel, III, 384 (15161); İbn Mende, *Kitâbü'l-Îman*, II, 975 (1076); Taberânî, *Evsat*, V, 143 (4902); Bezzâr, *el-Müsned*, VI, 432 (2462)

212. "Salih (a.s) dışında bütün nebilerin havzı vardır." (I, 238)

لكل نبي حوض إلا صالحا

Hâdimî bu sözü Münâvî'den nakletmektedir. Münâvî ise bu sözü, İbn Vâsîfî diye bilinen el-Bekrî'den nakletmektedir.¹ Ancak benzer manada ki aşağıdaki rivayetler mevcuttur;

"Bütün nebilerin havzı vardır. Her nebi havzının başına geleceklerin çokluğu ile öğünür. Benim havzımın başındakilerin en çok olacağını umuyorum."

إن لكل نبي حوضا وإنهم يتباهون أيهم أكثر وارداً وإني أرجو أن أكون أكثرهم وارداً

Tirmizî, *Kıyamet*, 14 (IV, 628); Taberânî, *Kebîr*, VII, 212 (6881); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 30 (2647)

213. "Kıyamet gününde üç sınıf şefaath edecekler; nebiler, alimler ve şehitler." (I, 239)

يشفع يوم القيامة ثلاثة : الأنبياء ثم العلماء ثم الشهداء

Bezzâr, *el-Müsned*, II, 27 (372); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 265 (1707); İbn Huzeyme, *et-Tevhîd*, II, 739 (75)

214. "Şehit ailesinden yetmiş kişiye şefaath edecektir." (I, 239)

الشهيد في سبعين من أهل بيته

Ebû Dâvûd, *Sıyâm*, 26 (II, 19); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 164 (18308)

215. "Kıyamet gününde bir alim Allah'ın huzuruna getirilecektir. Allah onu Cebrâîl ile birlikte, havzı kıyısında ümmetine kaplar ile su içirmekte olan Hz.

¹ Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, II, 516

Peygamber'in yanına gönderecektir ki Nebi. Alim ise kendi avucu ile su içecektir. Nebi (s.a) bunun sebebini şöyle açıklamıştır: "Çünkü insanlar taşlar ile uğraştıklarında o ilim ile uğraşmıştı." (I, 239)

يؤتى بعالم يوم القيامة بين يدي الله فيرسله الله تعالى مع جبرائيل إلى النبي صلى الله عليه وسلم وهو شط
خوضه يسقى أمته بالأواني فيسقي العالم بكفيه و يقول لأنه يشتغل بالعلم حين يشتغل الناس بالحجارة

Tespit edilememiştir.

216. "Şefaatin ümmetinden büyük günah işleyenler içindir." (I, 240, II, 152)

شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي

Ebû Dâvûd II, 649 (4739); Tirmizî, *Kıyamet*, 11 (IV, 625); Ahmed b. Hanbel, III, 213 (13245); İbn Hibbân, XIV, 386 (6467), 387 (6468); Taberânî, *Evsat*, IV, 43 (3566); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 233 (1669), 270 (2026); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 139 (228), 140 (230); Taberânî, *el-Kebir*, I, 258 (749); Taberânî, *Evsat*, VI, 106; Taberânî, *es-Sağîr*, I, 272 (448); Ebû Yâ'lâ, VI, 40 (3284); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 287 (310); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 17 (15616); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 201; *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, II, 1009 (1132); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 166 (236)

217. "Ümmetinden büyük günah işleyenler şefaati nail olamayacaklardır." (I, 240)

لا ينال شفاعتي أهل الكبائر من أمتي

Tespit edilememiştir.

218. "Şefaati et, şefaatin kabul edilsin; iste, verilsin." (I, 241)

واشفع تشفع وسل تعطه

Buhârî, *Enbiyâ*, 5 (III, 1215), *Tevhîd*, 24 (VI, 2708); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 399 (6480); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 353 (2711); Ebû Yâ'lâ, V, 396 (3064); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 440 (11433) İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, II, 834 (863), 837 (865); İbn Huzeyme, *et-Tevhîd*, II, 605 (1), 720;

Hadis *sahih* hadislerdendir.

219. Abbas b. Abdülmuttalib anlatır: "Ya Rasûlallah (s.a) Ebû Talib seni korudu ve sana yardım etti. Bunun ona faydası olacak mı?" dedim. Rasûlullah (s.a): "Evet onu cehennemde orta yerinde buldum ve onu kenara çıkarttım" buyurdu." (I, 241)

العباس بن عبدالمطلب يقول قلت يا رسول الله إن أبا طالب كان يحوطك وينصرك فهل نفعه ذلك قال نعم

وجدته في غمرات من النار فأخرجته إلى ضحضاح

Buhârî, *Fedâilü's-sahâbe*, 69, (III, 1408 (3670), *Edeb*, 115 (V, 2293 (5855); Müslim, *İman*, 357 (I, 194); Ahmed b. Hanbel, I, 206 (1763); İbn Mende, *Kitâbü'l-îman*, II, 88 (960), 889 (961);

220. "Herakliyüs, Rasûlullah'a (s.a) bir mektup yazdı ve orada: "Beni sema ve arzın genişliğinde cennete çağırıyorsun, o zaman cehennem nerededir?" diye sordu. Rasûlullah (s.a): "Sübhanallah gündüz geldiğinde gece nerededir" diye cevap verdi. (I, 241)

إن هرقل كتب إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم تدعوني إلى جنة عرضها السماوات والأرض فأين النار قال

سبحان الله أين الليل إذا جاء النهار

Ahmed b. Hanbel, III, 441 (15693)

221. "On alamet görülmeden kıyamet kopmayacaktır." buyurdu ve şunları saydı: Duman, deccal, dâbbe, güneşin battığı yerden doğması, Meryem oğlu İsa'nın (a.s) yere inşi, Ye'cüc ve Me'cüc'un çıkışı, doğuda, batıda ve Arab yarımadasında olmak üzere üç yerin batması. Bunların sonunda Yemen'de bir ateş çıkıp insanları toplanacakları yere sürmesidir." (I, 245)

لن تقوم حتى ترون قبلها عشر آيات فذكر الدخان والدجال والدابة وطلوع الشمس من مغربها ونزول عيسى

ابن مريم صلى الله عليه وسلم ويأجوج ومأجوج وثلاثة خسوف خسف بالمشرق وخسف بالمغرب وخسف بجزيرة العرب

وآخر ذلك نار تخرج من اليمن تطرد الناس إلى محشرهم

Müslim, *Fiten*, 39 (IV, 2225); Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 12 (II, 517); Ahmed b. Hanbel, IV, 6 (16186), 7 (16188); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 495 (8384)

222. "Bu doğuştan sonra insanlar yüz yirmi sene kalacaklardır." (I, 245)

يبقى الناس بعد هذا الطلوع مائة و عشرين سنة

Hadimi bu hadisi Nuaym b. Hammad'ın *el-Fiten*'inden nakletmektedir. Nuaym ise, Vekî', İsmail b. ebî Hâlid, Hayseme tariki ile Abdullah b. Amr'dan (r.a) rivayet etmektedir.

Nuaym b. Hammâd, *el-Fiten*, I, 398

223. "O (büyük günahlar) dokuz tanedir: Allah'a şirk koşturmak, haksız yere bir mü'mini öldürmek, harpten kaçmak, yetim malını yemek, faiz yemek, iffetli kadınlara zina iftirası atmak, Müslüman anne ve baba ile ilişkileri kesmek, ölü ve diri olarak, kıbleniz olan beytin hürmetini helal saymaktır." buyurdu. Sonra şunu ilave etti: "Bir kimse bu büyük günahları işlemez, namazını kılar ve zekatını verirse (ahirette) Nebi (s.a) ile bir evde birlikte olur ki, o evin kapısı altınla bezenmiştir." Beyhakî: "Benim veya şeyhimin kitabından "Sihir" düşmüştür diye ilave etmektedir. (I, 246)

فقال هي تسع الشرك بالله و قتل نفس المؤمن بغير حق و فرار يوم الزحف و أكل مال اليتيم و أكل الربا و قذف الحصنة و عقوق الوالدين المسلمين و استحلال البيت الحرام قبلتكم أحياء و أمواتا ثم قال لا يموت رجل لم يعمل هؤلاء الكبائر و يقيم الصلاة و يؤتي الزكاة إلا كان مع النبي صلى الله عليه وسلم في دار أبوابها مصاريع من ذهب سقط من كتابي أو من كتاب شيخي السحر

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 288 (7666); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 408 (6514);

224. "Onların ruhları yeşil kuşların karınlarında cennet nehirlerine inecekler ve onlardan içecekler ve cennetin meyvelerinden yiyecekler." (I, 246)

أرواحهم في أجواف طير خضر ترد أنهار الجنة فتشرب منها وتأكل ثمارها

Ebû Dâvûd, *Cihad*, 25 (II, 18); İbn Mâce, *Cenâiz*, 4 (I, 466); Ahmed b. Hanbel, I, 265 (2388); Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 97 (2444), 325 (3165); Ebû Yâ'îlâ, IV, 219 (2331); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 204 (19332); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, IV, 18 (4240); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 163 (18301); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 227 (679); Abdullah b. Mübârek, *Cihâd*, I, 60 (62), 216 (10639); Hennâd, *ez-Zühd*, I, 120 (154)

225. "Şehidler cennetin kapısında nehrin ışıltısında yeşil bir kubbenin altında olacaklar, sabah akşam cennetten rızıkları çıkarılacaktır.(I, 246)

الشهداء على بارق نهر بباب الجنة في قبة خضراء يخرج إليهم رزقهم من الجنة بكرة وعشيا

İbn Hibban, *Sahih*, X, 515 (4658); Ahmed b. Hanbel, I, 266 (2390); Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 84 (2403); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 203 (19321); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, IV, 19 (4241); Abd b. Humejd, *el-Müsned*, s. 237 (721)

226. "Allah bir amele sevab vaad etmiş ise, o ameli işleyeni mükâfatlandırır. Bir fiile de ceza vereceğini buyurmuşsa muhayyerdir. Dilerse onu işleyeni affeder dilerse cezalandırır." (I, 249)

من وعده الله على عمل ثوابا فهو منجزه له ومن أوعده على عمل عقابا فهو بالخيار

Taberânî, *Evsat*, VIII, 240 (8516); Ebû Yâ'lâ, VI, 66 (3316); İbn Batta, *el-İbâne*, II, 302

227. "Kazayı duadan başkası değiştiremez." (I, 250)

لا يرد القضاء إلا الدعاء

Tirmizî, *Kader*, 6 (IV, 448); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 35 (545), 36 (832,833); Taberânî, *Duâ*, I, 30 (27)

228. "Ölülerinize dua ve sadaka hediye ediniz." (I, 250)

اهدوا إلى موتاكم الدعاء و الصدقة

Tespit edilememiştir.

229. "Kafir bile olsa mazlumun bedduasından sakınınız." (I, 251, 708)

اتقوا دعوة المظلوم وإن كان كافرا

Ahmed b. Hanbel, III, 153 (12571)

Heysemî: "Taberânî rivayet etmektedir ama onun senedinde bilmediğim kimseler mevcuttur." demektedir.¹

Lafızları ile rivayet edilen bölüm müttfekun aleyhtir. Ancak وإن كان كافرا bölümü sadece Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde mevcuttur. Senedinde Enes b. Malik, Ebû Abdullah el-Esedî, Yahya b. İshak, Ahmed b. Hanbel ve oğlu Abdullah vardır. Ahmed b. Hanbel ile Enes b. Malik arasında sadece iki ravi gözükmektedir. Bu durumda senedinden bir kısmı eksiktir.

¹ Heysemî, *Mecmeû'z-zevâid*, X, 231

Hadis zayıf hadislerdendir.

اتق دعوة المظلوم فإنها ليس بينها وبين الله حجاب

Buhârî, *Zekat* 63, *Mezalim*, 9, *Meğâzî*, 60; Müslim, *İman*, 29; Ebû Davûd, *Zekat*, 5; Tirmizî, *Zekat* 6, Bir, 67; Nesâî, *Zekat* 1, 47, İbn Mâce, *Zekat*, 1 Ahmed b. Hanbel, I, 222

Hadis bu haliyle *müttefekun aleyh* olan hadislerdendir.

230. "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan (c.c) olduğuna inanmandır" buyurdu" (I, 252).

أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره

Müslim, *İman* 1 (I, 36); Nesâî, *İman*, 5 (VIII, 97); Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 16 (II, 635); İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 397 (173); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 203 (20660); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 122

231. "Kim bizim gibi namaz kılar ve bizim kiblemize yönelirse müslümandır." (I, 256)

من صلى صلاتنا واستقبل قبلتنا فهو المسلم

Buhârî, *Ebvâbü'l-kible*, 1 (I, 153 (384), Edâhî, 12 (V, 2114 (5243); Nesâî, *İman*, 9 (VIII, 105); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 357 (195); Taberânî, *Kebîr*, II, 162 (1669), X, 152 (10291), XX, 335 (839); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 428 (32634); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 276 (18891); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 530 (11728); *İshak b. Râhûye, el-Müsned*, I, 382 (407)

232. "Onlar (nebler) yüz yirmi dört bindir. Bunlardan üçyüz on üç tanesi rasüldür." (I, 258 267)

قلت يا رسول الله كم الأنبياء قال مائة ألف وأربعة وعشرون ألفا قلت يا رسول الله كم الرسل قال ثلثمائة

وثلاثة عشر جما غفيرا

Ahmed b. Hanbel, V, 265 (22342); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 167

Ebû Zer (r.a) anlatıyor: " Rasûlullah (s.a) mescitte bir şeyler anlatırken yanına girdim ve "Ya Rasûlallah nebler kaç tanedir?" diye sordum. "Yüz yirmi dört bin nebi vardır."

buyurdu. "Onlardan kaç tanesi resuldür?" diye sordum. "Üç yüz on üç tanesi resuldür." buyurdu."

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde resüllerin sayısını üç yüz on beş olark vermektedir.

دخلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو في المسجد فذكر الحديث إلى أن قال فقلت يا رسول الله كم النبيون قال مائة ألف نبي وأربعة وعشرون ألف نبي قلت كم المرسلون منهم قال ثلاثمائة وثلاثة عشر

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 4

233. "Sizden her biriniz için mutlaka biri cinlerden ve biri de meleklerden olmak üzere kendisine vekalet eden yakınları vardır. "Senin de mi?" dediler. "Evet benim de, ancak Allah bana yardım etti ve müslüman oldu. Bana hayırdan başkasını emretmez." buyurdu." (I, 261, 699)

ما منكم من أحد إلا وقد وكل به قرينه من الجن وقرينه من الملائكة قالوا وإياك قال وإياي إلا أن الله أعانني عليه فأسلم فلا يأمرني إلا بخير

Müslim, *Sıfâtü'l-münâfikîn*, 69 (IV, 2167); Ahmed b. Hanbel, I, 385 (3648), 401 (3802); Dârimî, *Rikak*, 25 (II, 396); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 327 (6417); İbn Huzeyme, I, 330 (658); Taberânî, *Kebîr*, X, 218 (10522); Taberânî, *Evsat*, III, 93 (2593)

234. "Rasûlullah (s.a) bize ikinci namazını kıldırdı ve iki rekatta selam verdi ve insanların önünden kalktı. Birisi "Namazı kısalttın mı yoksa unuttun mu Ya Rasûlallah (s.a)?" dedi. "Hiçbirisi değil" buyurdu." (I, 262)

صلى بنا رسول الله صلى الله عليه وسلم صلاة العصر فسلم من ركعتين فقام ذو اليمين فقال أقصرت الصلاة يا رسول الله أم نسيت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل ذلك لم يكن

Ahmed b. Hanbel, II, 459 (9927); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 273

235. "Ben de beşerim, sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. Ben unuttuğum zaman bana hatırlatınız." (I, 262)

انا بشر انسى كما تنسون فإذا نسيت فذكروني

Ahmed b. Hanbel, I, 379 (3602)

236. "Ganimet benden önce kimseye helal değildi, bana helal kılındı." (I, 264)

وأحلت لي الغنائم ولم تحل لأحد قبلي

Müslim, *Mesâcid*, 3 (I, 370); Ahmed b. Hanbel, I, 301 (2742), III, 304 (14303), V, 147 (21352); Dârimî, *Siyer*, 29 (II, 295); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 308 (6398), 375 (6462); Taberânî, *Kebîr*, VII, 154 (6674); Taberânî, *Evsat*, V, 30 (4586); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 303 (31642); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 212 (958), II, 329 (3612), 433 (4062), IX, 4 (17493); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 277; Abd b. Humejd, *el-Müsned*, I, 349 (1154); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühhd*, I, 563 (1618)

237. "Kul bir kötülüğü işlemeye niyet eder sonra da terk ederse, o kişiye bir ecir verilir." (I, 265, 689)

إذا هم عبدي بسيئة فلم يعملها كتبت له حسنة

Müslim, *İman*, 203 (I, 117); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 492 (375); İbn Hibban, *Sahîh*, II, 104 (380), 105 (381); Ebû Yâ'lâ, XI, 386 (6500); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 87 (123); Ahmed b. Hanbel, I, 279 (2519); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 495 (381); Dârimî, II, 413 (2786); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 45 (6171); Taberânî, *Kebîr*, IV, 206 (4152), XII, 161 (12760); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 299 (334); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 293; Abd b. Humejd, *el-Müsned*, s. 236, 716

إذا هم عبدي بحسنة ولم يعملها كتبتها له حسنة فإن عملها كتبتها عشر حسنات إلى سبعمئة ضعف وإذا هم

بسيئة ولم يعملها لم أكتبها عليه فإن عملها كتبتها سيئة واحدة

"Kulum bir kötülüğe niyet ederse onu yazmayınız eğer onu işler ise bir günah yazınız. Bir iyiliğe niyet ettiği ve onu işlemediği zaman ona bir sevap yazınız. Eğer o ameli işler ise on sevap yazınız."

Müslim, *İman*, 204 (I, 117); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 493 (377); Ebû Yâ'lâ, XI, 386 (6500)

238. "Gözüne vurdu ve gözünü çıkarttı." (I, 265)

فلطم عينه ففقاها

Ahmed b. Hanbel, II, 533 (10917,10918)

239. Süleyman b. Davud (a.s) şöyle dedi: "Bir gecede doksan dokuz veya yüz kadına giderim her biri Allah yolunda cihad eden süvari getirirler (doğururlar)." Eşi:

"Allah dilerse de." dedi ama o söylemedi. Kadınlardan sadece bir tanesi hamile kaldı. Ondan da yarım bir çocuk oldu. Muhammed'in canını elinde bulunduran Allah'a yemin olsun ki, eğer "Allah dilerse" dese idi, Allah yolunda bütün süvariler ile savaşırdı." (I, 266

قال سليمان بن داود عليهما السلام لأطوفن الليلة على مائة امرأة أو تسع وتسعين كلهن يأتي بفارس يجاهد في سبيل الله فقال له صاحبه قل إن شاء الله فلم يقل إن شاء الله فلم يحمل منهن إلا امرأة واحدة جاءت بشق رجل والذي نفس محمد بيده لو قال إن شاء الله لجاهدوا في سبيل الله فرسانا أجمعوا

Buhârî, *Cihâd*, 23 (III, 1038 (2664), *Nikâh*, 118 (V, 2007 (4944), *Eymân*, 2 (VI, 2447 (6263); Müslim, *Eymân*, 23 (III, 1275); Tirmizî, *Nüzûr ve'l-eymân*, 7 (IV, 108); Nesâî, *Eymân*, 40, 43 (VII, 25, 31)

240. "Sen bana Harun'un Musa'ya yakınlığı gibi yakınsın. Sadece benden sonra nebi yoktur." (I, 267, 277)

(أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لعلي) أنت مني بمنزلة هرون من موسى إلا أنه لاني بعدي

Tirmizî, *Menâkıb*, 21 (V, 640, 641)

241. "Adem oğlu öldüğü zaman üç şeyin dışında ameli kesilir." (I, 270)

إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث

Müslim, *Vasıyyet*, 14 (III, 1255); Nesâî, *Vesâyâ*, 8 (VI, 251); Tirmizî, *Zekât*, 37 (III, 46); Ebû Dâvûd, *Vesâyâ*, 14 (II, 131); Ahmed b. Hanbel, II, 372 (8831); Dârimî, *Mukaddime*, 46 (I, 148); İbn Hibban, *Sahîh*, VII, 286 (3016); *el-Müsnedü's-Şafîû (Tertîb-i Sindî)*, 1117 (31); Ebû Yâ'lâ, XI, 343 (6457); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 278 (12415); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübra*, IV, 109 (6478); İbn'l-Cârûd, *el-Müntekâ*, I, 101 (370)

242. "Alimlerin etleri zehirlidir." (I, 274)

لحوم العلماء مسمومة

Hadis olarak Tespit edilememiştir. ancak Münâvî *Feyzü'l-kadir*' de İbn Asâkir'in bir sözü olarak nakletmektedir.¹ Ahmed b. Abdülkerim el-Âmirî de bu sözün hadis olmadığını İbn Asâkir'in sözü olduğunu te'yid etmektedir.²

243. "Benden sonra Ebû Bekr ve Ömer'e (r.a) uyunuz." (I, 275)

اقتدوا بالذنين من بعدي أبو بكر و عمر

Tirmizî, *Menâkıb*, 16 (V, 609, 610), 35 (V, 668); İbn Mâce, *Mukaddime*, 11 (I, 37); Ahmed b. Hanbel, V, 382 (23293), 385 (23324), 402 (23467); İbn Hıbban, *Sahîh*, XV, 327 (6902); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 79 (4451,4452,4453); Taberânî, *Kebîr*, IX, 72 (8426); *Evsat*, IV, 140 (3816)

244. "Rasûller ve nebilerden sonra güneş Ebû Bekr'den daha üstün bir kişinin üstüne doğmamıştır." (I, 275)

ما طلعت الشمس ولا غربت بعد النبيين والمرسلين على أحد أفضل من أبي بكر

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 325

245. "O ikisi nebiler ve rasûller dışında cennetin efendileridir." (I, 275)

هما سيذا كهول الجنة ما خلا النبيين والمرسلين

Bezzâr, *el-Müsned*, II, 132 (490), III, 67 (831), 69 (833); Tirmizî, *Menâkıb*, 16 (V, 610, 611); Ahmed b. Hanbel, I, 80 (602)

246. "Ebû Bekr'in bulunduğu bir yerde başka birisinin öne geçmesi gerekmez (doğru olmaz)." (I, 275)

ما ينبغي لقوم فيهم أبو بكر ان يتقدم عليه غيره

Ebû Nuaym, *Tesbîtü'l-İmâm*, I, 48

Ayrıca bu manada şöyle bir hadis mevcuttur "Ebûbekr'in olduğu bir toplulukta başkasının imam olması uygun olmaz."

لا ينبغي لقوم فيهم أبو بكر ان يؤمهم غيره

Tirmizî, *Menâkıb*, 16 (V, 614); İbn'l-Cevzî, *el-İlelü'l-Mütenahiye*, I, 193 (300)

¹ Münâvî, *Feyzü'l-kadir*, IV, 371

² el-Âmirî, *el-Ceddü'l-hasîs*, I, 178

İbnü'l-Cevzî, "Hadis sahih değildir. Yahya b. Maîn, senedde bulunan Ahmed b. Beşîr'in metruk olduğunu, İbn Hıbbân ise İsa b. Meymun'un münkeru'l-hadîs olduğunu söylemektedir." der.¹

247. "Allah, Rasûlü ve müslümanlar imtina ettiğinde sadece Ebûbekr vardı." (I, 275)

يأبى الله ورسوله والمسلمون إلا أبا بكر

İbn Kuteybe, *Te'vîlü muhtelefi'l-hadis*, s. 6

248. "Ümmetimin en hayırlısı Ebû Bekr sonra Ömer'dir." (I, 275)

خير أمتي أبو بكر ثم عمر

Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 7 (II, 617); Tirmizî, *Menâkıb*, 18 (V, 622); İbn Mâce, *Salat*, 155 (I, 407); Ahmed b. Hanbel, I, 106 (834), III, 15 (11133); Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 505 (3732); Taberânî, *Evsat*, VI, 174; Ebû Yâ'lâ, IX, 454 (5602); Heysemî, *Mecmeû'z-zevâid*, II, 888 (959); Abdullah b. Ahmed, *Sünnet*, II, 574 (1350,1351)

249. "Eğer Rabbimden başka kendime dost edinseydim Ebû Bekr'i dost edinirdim. O dinimde bana ortaktır. Mağarada benimle sohbet etmiştir ve ümmetimin içinde benim halifemdir." (I, 275)

لو كنت متخذًا خليلًا دون ربي لاتخذت أبا بكر خليلًا ولكن هو شركي في ديني و صاحبي الذي اوجبت له

صحبي في الغار و خليفتي في امتي

Bu haliyle tesbit edilememiştir ancak aynı manada şu rivayet mevcuttur:

لو كنت متخذًا خليلًا من أمتي دون ربي لاتخذت أبا بكر خليلًا ولكن أخي في الدين وصاحبي في الغار

Eğer Rabbimden başka ümmetimden kendime dost edinseydim Ebû Bekr'i dost edinirdim. O benim din kardeşim ve mağara arkadaşımıdır."

Buhârî, *Mesâcid*, 46 (I, 178 (455), *Fedâilü's-sahâbe*, 3, 74 (III, 1337 (3454), 1417 (3691), Ferâiz, 8 (VI, 2478 (6357); Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 2,3 (IV, 1854, 1855); Tirmizî, *Menâkıb*, 14 (V, 606), 14 (V, 607); Ahmed b. Hanbel, I, 270 (2432), 408 (3878);

¹ İbnü'l-Cevzî, *el-İlelü'l-mütenahiye*, I, 193 (300)

250. "Ebû Bekr gibisi nerede! Bütün insanların beni yalanladığı sırada Ebû Bekr beni tasdik etmiş, bana inanmış, bana kızını vermiş, malı ile beni desteklemiş ve canı ile beni korumuştur. Hüzün zamanında benimle birlikte cihad etmiştir." (I, 276)

واين مثل أبي بكر كذبنى الناس وصدقني وآمن بي وزوجني ابنته وجهزني بماله وواسانه بنفسه وجاهد معي في

ساعة الحزن جيش

İbn Adî İbn Abbas'tan merfu olarak rivayet etmektedir. İsnadında İshak b. Bişr b. Mukatil bulunmaktadır. Bu kimse *vaddâ*'dır.¹

251. "Nebilerden sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekr sonra Ömer (r.a) dır." (I, 276)

خير الناس بعد النبيين أبو بكر ثم عمر

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, *es-Sünne*, II, 588 (1393); Ebû Yâ'lâ, IX, 454 (5602); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 199, VIII, 359

252. "Allahım İslam'ı Ömer ile aziz kıl." (I, 276)

اللهم اعز الإسلام بعمر بن الخطاب

Tirmizî, *Menâkıb*, 18 (V, 617); Taberânî, *Evsat*, V, 87 (4752); İbn Mâce, *Mukaddime*, 11 (I, 39); Ahmed b. Hanbel, II, 95 (5696); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 89 (4485,4486); Taberânî, *Kebîr*, II, 97 (1428), X, 159 (10314); Taberânî, *Evsat*, II, 240 (1860); Bezzâr, *el-Müsned*, V, 156 (1748); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 370 (12881)

253. "Ömer benimledir, ben de Ömer'leyim. Benden sonra Ömer (r.a) nerede ise hak oradadır." (I, 276)

عمر معي وأنا مع عمر والحق بعدي مع عمر حيث كان

Taberânî, *Kebîr*, XVIII, 280 (718); Taberânî, *Evsat*, III, 104 (2629)

254. "Allahu Teâlâ, hakkı Ömer'in lisanı üzere koymuştur." (I, 276)

إن الله تعالى وضع الحق على لسان عمر

¹ Şevkânî, *el-Fevâidu'l-mecmûâ*, I, 333

Ebû Dâvûd, *Harac*, 18 (II, 154); İbn Mâce, *Mukaddime*, 11 (I, 40); Ahmed b. Hanbel, V, 165 (21495), 177 (21582); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 353 (31968); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 363 (3565)

255. "Rasûlullah'tan (s.a) umre için izin istedim, bana izin verdi ve: "Kardeşim bizi de duanda unutma, yahut duana bizi de ortak et." buyurdu." (I, 276)

استأذنت رسول الله صلى الله عليه وسلم في عمرة فأذن لي وقال : يا أخي لا تنسنا من دعائك او قال أشركنا في دعائك

Hadis Hz. Ömer'den mütekellim sığa ile değil de İbn Ömer'den ğaib sığa ile mevcut.

أن عمر بن الخطاب رضي الله عنه استأذن النبي صلى الله عليه وسلم في عمرة فأذن له وقال له : يا أخي أشركنا في دعائك أو لا تنسنا من دعائك

İbn Ömer (r.a): "Ömer b. Hattab (r.a) Rasûlullah'tan (s.a) umre için izin istedi, O'na izin verdi ve "Kardeşim duana beni de ortak et yahut duanda beni de unutma!" buyurdu." demiştir.

Tayalisi, *el-Müsned*, I, 4 (10); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 502 (9059); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 251 (10095); Tirmizî, *Deavât*, 110 (V, 559); Ahmed b. Hanbel, I, 29 (195); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 241 (740)

256. "Benden sonra nebi olsaydı, O mutlaka Ömer b. Hattab (r.a) olurdu." (I, 276)

لو كان بعدي نبي لكان عمر بن الخطاب

Tirmizî, *Menâkıb*, 18 (V, 619); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 92 (4495)

257. "Sizden önceki İsrail oğullarının içerisinde enbiya olmadıkları halde konuşan kimseler vardır. Ümmetimin içerisinde onlardan birisi olsaydı, O Ömer olurdu." (I, 276)

لقد كان فيمن كان قبلكم من بني إسرائيل رجال يكلمون من غير أن يكونوا أنبياء فإن يكن من أممي منهم أحد فعمرو

Buhârî, *Fedâilü's-sahâbe*, 6 (III, 1349 (3486)

258. "Allah'ın emri hususunda ümmetimin en sağlamı Ömer'dir (r.a)" (I, 276)

أشد أمتي في أمر الله تعالى عمر

Tespit edilememiştir.

259. "Eğer yanımızda üçüncü kızım olsaydı Osman'a (r.a) onu da nikahlardım." (I, 277)

فلو كانت عندنا ثالثة لزوجناه

İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, XXXIX, 46 (7779)

260. "Osman'ın (r.a) şefaatiyle, hepsi cehennemi hak etmiş yetmiş bin kişi cennete girecektir." (I, 277)

ليدخلن بشفاعة عثمان سبعون ألفا كلهم قد استوجبوا النار الجنة بغير حساب

İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, XXXIX, 122, (7915), 123 (7916)

261. "Meleklerin kendisinden haya ettiği kimseden ben haya etmeyeyim mi?" (I, 277)

ألا أستحي ممن تستحي الملائكة منه

Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 36 (IV, 1866); Ahmed b. Hanbel, VI, 288 (26509, 26510); İbn Hıbban, *Sahîh*, XV, 336 (6907); Hâkim, el-Müstedrek, III, 111 (4556); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 211 (603); Taberânî, *Evsat*, VIII, 268 (8601), 379 (8932); Ebû Yâ'lâ, VIII, 240 (4815); İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, II, 565 (1140); Abd b. Humeyd, el-Müsned, s. 446 (1547)

262. "Her peygamberin ümmeti içerisinde bir dostu vardır. Benim dostum da Osman b. Affan'dır (r.a)" (I, 277)

لكل نبي خليل في أمته وأن خليلي عثمان بن عفان

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 202

263. Her peygamberin cennette bir arkadaşı vardır. Benim orada arkadaşım Osman b. Affan'dır. (r.a) " (I, 277)

لكل نبي رفيق في الجنة . ورفيقي فيها عثمان بن عفان

Tirmizî, *Menâkıb*, 19 (V, 624); İbn Mâce, *Mukaddime*, 11 (I, 40); Ebû Yâ'lâ, II, 28 (665); Bezzâr, *el-Müsned*, II, 29 (374), III, 166 (953)

264. "Rasûlullah'a (s.a) namazı kılınmak üzere bir cenaze getirildi ama onun cenaze namazını kılmadı. "Bundan önce hiç kimsenin cenaze namazını kılmadığını görmedik Ya Rasûlallah (s.a)" denildi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) "O Osman'a buğz etmişti, Allah ta ona buğz etti." buyurdu." (I, 277)

أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم بجنازة رجل يصلي عليه فلم يصل عليه فقيل يا رسول الله ما رأيك الصلاة
على أحد قبل هذا ؟ قال إنه كان يبغض عثمان فأبغضه الله

Tirmizî, *Menâkıb*, 19 (V, 630)

265. "Ümmü Gülsüm'den (r.a); Nebi'ye (s.a) gelmiş ve: "Ya Rasûlallah (s.a) Fatıma'yı benim zevcemden hayırlı birisi ile evlendirdin." dedi. Nebi (s.a) bir müddet sustu sonra: "Seni Allah ve Rasûlü'nü seven ve Allah ve Rasûlü'nün sevdiği bir kimse ile evlendirdim." buyurdu. Ümmü Gülsüm döndükten sonra çağırdı, "Ben sana ne dedim?" dedi "O da: "Seni Allah ve Rasûlü'nü seven ve Allah ve Rasûlü'nün sevdiği bir kimse ile evlendirdim, buyurdun." dedi. "Evet, şunu da ilave edeyim; cennete girmiş olsaydın arkadaşlarımdan hiç birinin ondan üstün olmadığını görürdün" buyurdu." (I, 277)

عن أم كلثوم أنها جاءت إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقالت : يا رسول الله زوجت فاطمة خيرا من زوجي
فأسكت النبي صلى الله عليه وسلم مليا ثم قال : زوجتك من يحبه الله ورسوله ويجب الله ورسوله فلما ولت دعاها فقال
: كيف قلت ؟ قالت : قلت : زوجتك من يحبه الله ورسوله ويجب الله ورسوله قال : نعم وأزيدك : لو قد دخلت الجنة
فرأيت منزله لم تري أحدا من أصحابي يعلوه في منزله

İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, XXXIX, 48 (7784)

266. "Allahım ben Osman'dan razıyım, O'ndan sen de razı ol." (I, 277)

اللهم قد رضيت عن عثمان فارض عنه

İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, XXXIX, 53 (7789)

267. "Oğullarınızı ve oğullarımızı, kadınlarınızı ve kadınlarımızı, nefislerinizi ve nefislerimizi, çağırılım" ayeti nazil olduğu zaman Rasûlullah (s.a) Ali'yi, Fatıma'yı, Hasan ve Hüseyin'i (r.a) çağırıldı ve "Allahım işte bunlar ehlimdir" buyurdu(I, 277)

لما نزلت هذه الآية { ندع أبناءنا و أبناءكم و نساءنا و نساءكم و أنفسنا و أنفسكم } دعا رسول الله صلى الله عليه و سلم عليا و فاطمة و حسنا و حسينا رضي الله عنهم فقال : اللهم هؤلاء أهلي

Tirmizî, *Menâkıb*, 21 (V, 225); Hâkim, el-Müstedrek, III, 163 (4719)

268. "Rasûlullah'ın (s.a) yanında bir kuş vardı. "Allahım yaratılmışların en hayırlısı gelsin de onunla bu kuşu yiyelim " buyurdu. Ali (r.a) geldi ve birlikte yediler." (I, 278)

كان عند النبي صلى الله عليه وسلم طير فقال " اللهم انني بأحب الخلق إليك يأكل معي هذا الطير " فجاء علي فأكل معه

Tirmizî, *Menâkıb*, 21 (V, 636); Hâkim, el-Müstedrek, III, 141 (4650); Taberânî, *Kebîr*, VII, 82 (6437); Ebû Yâ'lâ, VII, 105 (4052); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 339

269. "Benim kardeşim; ailemde yerimi tutan, geride bıraktıklarımın en hayırlısı, borcumu ödeyen ve vaadimi yerine getiren Ali'dir." (I, 278)

أخي ووزيري وخليفتي من أهلي وخير من أترك بعدي يقضي ديني وينجز موعدتي علي

Şevkânî, hadisi İbn Hibbân'ın Enes b. Mâlik' ten (r.a) merfu olarak rivayet ettiğini hadisin mevzu olduğunu belirtmektedir.¹

270. "Ben seni ümmetin en ağırbaşlısı, en alimi ve en halîmine veriyorum, buna razı değil misin?" (I, 278)

أما ترضين أن زوجتك أقدم أمتي سلما وأكثرهم علما وأحلمهم حلما

Taberânî, *Kebîr*, XX, 229 (538), XXII, 417 (1030)

271. "Kendimden sonraya bıraktığım ümmetinden en hayırlısı Ali'dir. (r.a)" (I, 278)

خير امتي اترك بعدي علي

¹ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmûa*, I, 346 (46)

خير من أخلف بعدي علي

Hadis أترك ifadesi ile değil أخلف ifadesi ile nakledilmektedir. Bu rivayet Mevzu hadislere örnek olarak hadis kitaplarında yer bulmuş bir rivayettir.¹

272. "Alemlerin efendisi benim, Arab'ın efendisi de Ali'dir."

أنا سيد العالمين و علي سيد العرب

Hadis bu hali ile tesbit edilememiştir ancak aşağıdaki lafızlar ile mevcuttur:

أنا سيد ولد آدم و علي سيد العرب

"Ademoğlunun efendisi benim, arabın efendisi de Ali'dir."

Hâkim, el-Müstedrek, III, 133 (4625), 134 (4626,4627); Taberânî, *Kebîr*, III, 88 (2749); Taberânî, *Evsat*, II, 127 (1468); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 63

273. "Allah (c.c) yeryüzündeki insanlara muttali oldu onlar içerisinde senin babanı seçti ve nebi olarak gönderdi. Sonra ikinci kere muttali oldu kocanı seçti." (I, 278)

أن الله عز وجل اطلع إلى أهل الأرض فاختار منهم أباك فبعثه نبيا ثم اطلع الثانية فاختار بعلك

Taberânî, *Kebîr*, IV, 171 (4046)

274. "Nebi (s.a) ashabı arasında kardeşlik te'sis ettiği zaman ..." (I, 278)

لما آخى النبي صلى الله عليه وسلم بين أصحابه

Heysemî, *Mecmeû'z-Zevâid*, IX, 142 (14655); İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, X, 119

275. "Ben bu bayrağı Allah ve Rasülü'nü seven ve Allah ve Rasülü'nün sevdiği bir kimseye vereceğim." (I, 278)

لأعطين الراية رجلا يحب الله ورسوله ويحبه الله ورسوله

Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 32 (IV, 1870); Tirmizî, *Menâkıb*, 21 (V, 638); İbn Mâce, *Mukaddime*, 11 (I, 43); Ahmed b. Hanbel, I, 99 (778), I, 185 (1608); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 262 (121); İbn Hibban, *Sahîh*, XV, 380 (6935); Taberânî, *Kebîr*, VII, 13 (6233), 17

¹ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmûa*, I, 335, 369; Aclûnî, *Keşfü'l-hafa*, II, 1895

(6243); Taberânî, *Evsat*, I, 239 (784); Bezzâr, *el-Müsned*, III, 22 (770); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 367 (32080); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 107 (8399)

276. "Kim ilminde Adem'e (a.s), takvasında Nuh'a (a.s), hilminde İbrahim'e (a.s), heybetinde Musa'ya (a.s) ve ibadetinde İsa'ya (a.s) bakmak istiyorsa Ali'ye (r.a) baksın.(I, 278)"

من أراد أن ينظر إلى آدم في علمه وإلى نوح في تقواه وإلى إبراهيم في حلمه وإلى موسى بن عمران في هيئته وإلى عيسى في عبادته فلينظر إلى علي بن أبي طالب

Tespit edilememiştir.

277. "Sizin en doğru hüküm vereniniz Ali'dir." (I, 278)

اقضاكم على

أنا مدينة العلم و علي بابها

Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 137 (4637,4638), 138 (4639)

278. "Hasan b. Ali (r.a) anlatır: Rasûlullah (s.a): "Ey Enes bana arabın efendisini çağır" buyurdu. Aişe (r.a) "Arabın efendisi sen değil misin?" dedi. Efendimiz. (s.a): "Ben Adem oğlunun efendisiyim, Ali ise arabın efendisidir." buyurdu. Daha sonra Ali (r.a) geldi ve Rasûlullah (s.a) O'nu Ensar'a gönderdi . Ensar geldiler. Rasûlullah (s.a) onlara: "Ey Ensar ben size sıkıca tutunduğunuz zaman sapmayacağınız bir şey söyleyeyim mi?" "Evet Ya Rasûlallah (s.a)" dediler. "Bu Ali'yi, beni sevdiğiniz gibi sevin, bana ikram ettiğiniz gibi ona da ikram edin. Çünkü Cebrail (a.s) Allah'ın, bunları size iletmemi emrettiğini söylemektedir." (I, 278)

عن الحسن بن علي رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : يا أنس انطلق فادع لي سيد العرب يعني عليا فقال عائشة رضي الله عنها : أأنت سيد العرب ؟ قال : أنا سيد ولد آدم و علي سيد العرب فلما جاء علي رضي الله عنه أرسل رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى الأنصار فأتوه فقال لهم : يا معشر الأنصار ألا أدلكم على ما إن تمسكتم به لن تضلوا بعده ؟ قالوا : بلى يا رسول الله قال : هذا علي فأحبوه بحبي وكرموه لكرامتي فإن جبريل صلى الله عليه وسلم أمرني بالذي قلت لكم عن الله عز وجل

Taberânî, *Kebîr*, III, 88 (2749); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 133 (4625), 134 (4626,4627)

279. "Ali'nin (r.a) bir vuruşu iki cihanın ibadetinden hayırlıdır." (I, 278)

لضربة علي خير من عبادة الثقلين

Tespit edilememiştir.

280. "Sen bana Harun'un Musa'ya yakınlığı gibi olmaktan razı değil misin? Ancak benden sonra peygamberlik yoktur." (I, 279)

أما ترضى أن تكون مني بمثلة هرون من موسى إلا أنه لا نبوة بعدي

Tirmizî, *Menâkıb*, 21 (V, 638, 640, 641)

281. "Ali bendendir, ben de Ali'denim ve O benden sonra bütün mü'minlerin dostudur." (I, 279)

ان عليا مني وأنا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي

Ahmed b. Hanbel, IV, 437 (19942); Tirmizî, *Menâkıb*, 20 (V, 632); İbn Hibban, *Sahîh*, XV, 373 (6929); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 119 (4579); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 111 (829); Taberânî, *Kebîr*, XVIII, 128 (265); Taberânî, *Evsat*, VI, 162; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 45 (8146); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 294

282. "Abdullah b. Mesud'dan (r.a) "Rasûlullah'ı (s.a) Ali'nin elini tutmuş ve "Ali benim dostumdur bende Ali'nin dostuyum"dediğini duydum." (I, 279)

وعن عبد الله - يعني ابن مسعود - قال : رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم آخذا بيد علي فقال هذا

وليي وأنا وليه

Taberânî, *Evsat*, II, 345, 92 (1351); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 136 (8483), 154 (8542)

283. Eğer semavat ve arz terazinin bir kefesine konulsa, öbür kefesine de Ali'nin imanı konulsa, Ali'nin (r.a) imanı ağır basardı." (I, 279)

لو أن السماوات والأرض موضوعتان في كفة وإيمان علي في كفة لرجح إيمان علي

Deylemî, *el-Firdevs*, III, 53 (5100)

Deylemî İbn Ömer'den rivayet etmiştir.¹

284. "Rasûlullah (s.a) Sakîf elçileri geldiğinde: "Ya teslim olursunuz yahutta size kendimden (yahut kendim gibi) bir adam gönderirim, boyunlarınızı vurur, mallarınızı alır, zürriyetlerinizi kurutur" buyurdu. Ömer (r.a): "Allah'a yemin olsun ki emirliği o günkü kadar hiçbir zaman istemedim. Bu adam diyecek diye göğsüm çıkacak gibi vurdu. Sonra Ali'ye yöneldi. O'nin elini tuttu ve şöyle şöyle dedi." (I, 279)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لوفد ثقيف حين جاؤوا لتسلمن أو لنبعثن رجلا مني - أو قال مثل نفسي فليضربن أعناقكم وليسين ذرايكم وليأخذن أموالكم فقال عمر فوالله ما تمنيت الإمارة إلا يومئذ جعلت أنصب صدري رجاء أن يقول هو هذا قال فالتفت إلي علي فأخذ بيده ثم قال هو هذا هو هذا

Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 226 (20389)

285. "Rasûlullah (s.a) son anlarında "Bana sevgilimi çağırın buyurdu. Ebû Bekir'i çağırdım. O'na baktı ve başını koydu. Sonra tekrar: "Bana sevgilimi çağırın." dedi. Ömer'i çağırdım. Ömer'e baktı ve başını koydu. "Bana sevgilimi çağırın, yazıklar olsun Ali b. Ebi Talib'i bana çağırın." buyurdu. Allah'a yemin olsun ki, başkasını istemedi. Onu gördüğünde elini elbisesinin içerisine soktu bağrına bastı ve öylece ruhunu Allah'a teslim etti" (I, 279)

لما حضر رسول الله الموت قال ادعوا لي حبيبي فدعوت له أبا بكر فنظر إليه ثم وضع رأسه ثم قال ادعوا لي حبيبي فدعوت عمر فنظر إليه ثم وضع رأسه فقال ادعوا لي حبيبي فقلت ويلكم ادعوا له علي بن أبي طالب فوالله ما يريد غيره فلما رآه أدخله في الثوب الذي كان عليه فلم يزل محتضنه حتى قبض ويده عليه

Tespit edilememiştir.

286. "Rasûlullah (s.a) ile birlikte namaz kıldım. Selam verdiği bir dilenci bir şeyler istedi. Ona kimse bir şey vermedi. Dilenci elini semaya kaldırdı ve "Şahid ol, ben Rasûlullah'ın mescidinde istedim de bana kimse bir şey vermedi." dedi. Ali (r.a) rukuda idi. Ona parmağındaki yüzüğü işaret etti. Dilenci yüzüğünü aldı." (I, 279)

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 924 (32993)

صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم فسأل سائل فلم يعطه أحد فرفع السائل يده إلى السماء قائلاً
اشهد إني سألت في مسجد رسول الله صلى الله عليه و سلم فلم يعطني أحد شيئاً و على راعع فأومى إليه بخنصره فأخذ
السائل خاتمته

Tespit edilememiştir.

287. "Benî Ümeyye'den Yezid denilen bir adam ilk defa bozgunculuk çıkarıncaya kadar, ümmetimin işleri adalet üzere olmaya devam edecektir." (I, 281)

لا يزال أمر أمي قائماً بالقسط حتى يكون أول من يثلمه رجل من بني أمية يقال له يزيد

Ebû Yâ`lâ, II, 176 (871); Heysemî, *Mecmeû`z-zevâid*, II, 642 (616)

288. "Şu melek şimdiye kadar yer yüzüne hiç inmemiştir. Rabbinden, bana selam vermek, Fatıma'nın cennet kadınlarının efendisi ve Hasan ile Hüseyin'in, cennet gençlerinin efendisi olduklarını müjdelemek için izin istedi." (I, 281, II, 32)

إن هذا ملك لم يتزل الأرض قط قبل هذه الليلة استأذن ربه أن يسلم علي ويشيرني بأن فاطمة سيدة نساء أهل

الجنة وأن الحسن والحسين سيدي شباب أهل الجنة

Tirmizî, *Menâkıb*, 31 (V, 660)

289. "Girebilir miyim?" diye izin istedi. "Girebilirsin, yanında kim var babacığım?" dedi. "Allah'a yemin olsun ki sadece bir adam var." dedi. Rasûlullah (s.a) "Şöyle şöyle yap." diye nasıl örtüneceğini tarif etti. "Allah'a yemi olsun ki başımda örtüm yok." dedi. Eski bir bezi aldı ve: "Şunu örtün." dedi. Sonra ikisine de izin verdi ve girdiler. "Nasılsın yavrucuğum?" diye sordu. Fatıma: "Yiyecek bir şeyim kalmadı, acı çekiyorum" dedi. "Yavrucuğum alemin kadınlarının efendisi olmaktan razı değimisin?" buyurdu. "Meryem b. Imrân ne oluyor babacığım?" dedi "O kendi alemimin kadınlarının hanımefendisi idi sende kendi aleminin kadınlarının hanımefendisisin, senin kocan da dünya ve ahiretin efendisidir." buyurdu." (I, 281, II, 32)

وإستأذن فقال أدخل أنا ومن معي قالت نعم ومن معك يا أبتاه فوالله ما علي إلا عبادة فقال لها اصنعي بها كذا

واصنعي بها كذا فعلمها كيف تستتر فقالت والله ما علي رأسي من حمار قال فأخذ خلق ملاءة كانت عليه فقال اختمري

بها ثم أذنت لهما فدخلا فقال كيف تجدينك يا بنية قالت إني لوجعة وإنه ليزيد في أنه ما لي طعام آكله قال يا بنية أما

ترضين أنك سيادة نساء العالمين قالت تقول يا أبت فأين مريم ابنة عمران قال تلك سيادة نساء عالمها وأنت سيادة نساء
عالمك أما والله زوجتك سيادا في الدنيا والآخرة

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 42; İbn Şâhîn, *Cüz'ü Fedail-i Fatıma*, I, 25 (14)

290. "Cennet ehlinin gençleri beş tanedir. Hasan, Hüseyin, Abdullah b. Ömer, Sa'd b. Muaz ve Übey b. Ka'bdır." (I, 282)

شباب أهل الجنة خمسة : حسن وحسين وابن عمر وسعد ابن معاذ وأبي بن كعب

Deylemî Enes b. Malik'ten rivayet etmiştir.¹

291. "Rasûlullah (s.a) minberin üzerinde Hasan b. Ali bir yanında bir başka seferinde diğeri, insanlara hitab ediyordu ve: "Bu efendi çocuk; umulur ki Allah (c.c) ümmetinden iki büyük grubun arasını bununla ıslah edecektir." buyurdu." (I, 282)

رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم على المنبر والحسن بن علي إلى جنبه وهو يقبل على الناس مرة وعليه

أخرى ويقول إن ابني هذا سيد

Buhârî, *Sulh*, 9 (II, 962 (2557); Nesâî, *Cum'â*, 27 (III, 107)

292. 297. "Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim. Hüseyin'i seveni Allah sever".(I, 282)

حسين مني وأنا من حسين أحب الله من أحب حسيناً

Tirmizî, *Menâkıb*, 31 (V, 658); Ahmed b. Hanbel, IV, 172 (17597); İbn Hibban, *Sahîh*, XV, 427 (6971); Taberânî, *Kebîr*, III, 33 (2589)

293. "Cennet kadınlarının en üstünü Hatice binti Huveylid ve Fatıma binti Muhammed (s.a) dir." (I, 282)

أفضل نساء أهل الجنة خديجة بنت خويلد وفاطمة بنت محمد

Ahmed b. Hanbel, I, 293 (2668), 316 (2903); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 93 (8355,8357), 94 (8364); *el-Âhâd ve'l-mesânî*, V, 364 (2962)

294. "Mü'minlerin kadınlarının hanımefendisi filan kadın ve İlk Müslüman olan Hatice binti Huveylid'dir." (I, 282)

سيادة نساء المؤمنين فلانة و خديجة بنت خويلد أول نساء المسلمين إسلاماً

Tespit edilememiştir.

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 971 (33131)

295. "Cennet kadınlarının hanımefendileri dördtür: Meryem, Fatıma, Hatice ve Âsiyedir." (I, 282)

سيدات نساء أهل الجنة أربع : مريم و فاطمة و خديجة و آسية

Hâkim, el-Müstedrek, III, 205 (4853)

296. 301. "Aişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, tirid'in diğer yemeklere üstünlüğü gibidir." (I, 282)

فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام

Buhârî, *Enbiyâ*, 33 (III, 1252 (3230, 1266 (3250), *Fedâilü's-sahâbe*, 30 (1374 (3558), 1375 (3559); Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 70, 89 (IV, 1886, 1895); Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 22 (II, 378); Tirmizî, *Et'ime*, 31 (IV, 275), *Menâkıb*, 63 (V, 706); Nesâî, *Aşratü'n-nisâ*, 3 (VII, 68); İbn Mâce, *Et'ime*, 14 (II, 1091); Ahmed b. Hanbel, III, 156 (12619); Dârimî, *Et'ime*, 29 (II, 144); İbn Hibban, *Sahih*, XVI, 52 (7115)

297. "Tiridin diğer yemeklere üstünlüğü, Aişe'nin (r.a) diğer kadınlara üstünlüğü gibidir." (I, 282)

فضل الثريد على الطعام كفضل عائشة على النساء

Taberânî, *Kebîr*, XXIII, 43 (111)

298. "Son sözü "Allahtan başka ilah yoktur" olan cennete girecektir." (I, 284)

من كان آخر كلامه لا إله إلا الله دخل الجنة

İbn Mende, *Kitâbü'l-Îman*, I, 248; Ebû Yâ'lâ, II, 207 (3116); Hâkim, el-Müstedrek, I, 503 (1299), 678 (1842); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 108 (94), VI, 546 (9237); Taberânî, *Duâ*, I, 433 (1471)

299. "Ümmete söğmeyiniz ve onlar hakkında hayır duada bulununuz zira onların salâhı sizin de salâhınızdır." (I, 285)

لا تسبوا الأئمة وادعوا الله لهم فإن صلاحهم لكم صلاح

Taberânî, *Kebîr*, VIII, 134 (7609); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 323 (3443)

300. "Sultana söğmeyiniz, zira sultan Allah'ın yer yüzündeki gölgesidir." (I, 285)

لا تسبوا السلطان فإنه فيء الله في أرضه

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 17 (7372); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 79 (922)

301. "Üç mescidin dışında ziyaret için yolculuk yapılmaz: Mescidü'l-Haram, Mescidü'n-Nebi (s.a) ve Mescidü'l-Aksa" (I, 286)

لا تشد الرحال إلا إلى ثلاثة مساجد المسجد الحرام ومسجد الرسول صلى الله عليه وسلم ومسجد الأقصى

Buhârî, *Savm*, 66 (II, 703 (1893); Ebû Dâvûd, *Menâsik*, 94 (I, 620); Tirmizî, *Salat*, 126 (II, 148); Nesâî, *Mesâcid*, 10 (II, 37); İbn Mâce, *Salat*, 196 (I, 452); Ahmed b. Hanbel, II, 234 (7191); Dârimî, *Salat*, 132 (I, 389); İbn Hibban, *Sahîh*, IV, 495 (1617), 498 (1619); Taberânî, *Kebîr*, II, 276 (2158,2159); Taberânî, *Evsat*, I, 260 (853); Ebû Yâ'lâ, XI, 435 (6558); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, V, 132 (9158,9159); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 148 (7522); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 258 (779); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 379 (1538)

302. "Hz. Ömer'den (r.a): "Rasûlullah'a (s.a) hangi yer hayırlıdır, hangi yer şerlidir?" diye sordum. "Bilmiyorum" dedi ve Cebrail'e sordu. Cebrâîl'de "Bilmiyorum." dedi "Rabbine sor." buyurdu. Cebrâîl sordu. Allah (c.c) "Yerlerin en hayırlısı mescidlerdir, yerlerin en şerlisi de çarşılardır." buyurdu." (I, 286)

و عن عمر رضي الله عنه قال سألت رسول الله أي البقاع خير و أي البقاع شر ؟ فقال : لا أدري فسأل

جبرئيل عن ذلك فقال: لا أدري فقال له سل ربك فسأله فقال إن خير البقاع المساجد و شر البقاع الأسواق

Hadis Hz. Ömer'den rivayet edilmektedir. "Ve ben Rasûlullah'tan sordum" ifadesi ile başlamaktadır. Bu hali ile tesbit edilememiştir. Ancak mana olarak aynı olan bir çok rivayet bulunmaktadır. Farklı sahabilerden rivayet edilen ve: "bir adam Rasûlullah'a geldi ve sordu." diye başlayan rivayet gibi:

عن ابن عمر أن رجلا سأل النبي صلى الله عليه وسلم : أي البقاع شر ؟ قال : (لا أدري حتى أسأل جبرئيل)

فسأل جبرئيل فقال : لا أدري حتى أسأل ميكائيل فجاء فقال : (خير البقاع المساجد و شرها الأسواق

İbn Hibban, *Sahîh*, IV, 476 (1599); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 167 (306), II, 9 (2149); Taberânî, *Evsat*, VII, 154 (7140); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 50 (13110), III, 65 (4764); Heysemî, *Mecmeû'z-zevâid*, I, 249 (124)

303. "Hatice, cahiliyede ölen çocuklarını Rasûlullah'a (s.a) sordu "Onlar cehennemdedir." buyurdu." (I, 287)

سألت خديجة رسول الله صلى الله عليه وسلم عن أولادها الذين ماتوا في الجاهلية هم في النار

Ahmed b. Hanbel, I, 134 (1131); Taberânî, *Kebîr*, XXII, 426 (1050); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 399 (1576)

304. "Nazar değmesi haktır. Yüksek dağları indirir." (I, 288)

العين حق تستترل الخالق

Ahmed b. Hanbel, I, 274 (2477), 294 (2681); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 239 (7498)

305. "Kaderinizde yazılmış olan şeyler için bile olsa nazar haktır ve onu (kaderi) geçmiştir. Yıkanmanız istenirse yıkanınız." (I, 288)

العين حق ولو كان شيء سابق القدر لسبقته العين وإذا استغسلتم فاغسلوا

Müslim, *Selam*, 42 (IV, 1719); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 16 (19770); İbn Hıbban, *Sahîh*, XIII, 473 (6107); Taberânî, *Kebîr*, XI, 20 (10905); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 351 (19398); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 381 (7620)

306. "Nazar adamı kabre, deveyi tencereye koyar." (I, 289)

العين تدخل الرجل القبر والجمل القدر

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 90

307. Hz. Ali'den (r.a): "Cebrâîl (a.s) Nebi'ye (s.a) üzüntülü bir anında gelmişti. "Ey Muhammed seni üzüntülü görüyorum" dedi. "Hasan ve Hüseyin'e nazar isabet etti" buyurdu. Cebrâîl (a.s): "Nazar haktır. Şu kelimeler ile Allah'a sığınmadınız mı?" dedi. "Onlar nelerdir ya Cebrâîl (a.s)?" diye sordu. Cebrâîl (a.s): "Büyük gücün, ezeli ihsanın, üstün ikramın sahibi Allahım. Benim için tam kelimeler ile duamızı müstecab eyle. Hasan ve Hüseyin'i cinnin nefesinden insanın gözünden sağlığına kavuştur." diye dua et" dedi. Nebi (s.a) bunu söyler söylemez her ikiside kalkıp oynamaya başladılar." (I, 289)

عن علي عليه السلام ان جبريل أتى النبي فواقفه مغتما فقال يا محمد ما هذا الغم الذي اراه في وجهك قال

الحسن والحسين أصابتهم عين قال صدق بالعين فإن العين حق أفلا عوذتكما بهؤلاء الكلمات قال وما هن يا جبريل قال

قل اللهم ذا السلطان العظيم ذا المن القديم ذا الوجه الكريم ولي الكلمات التامات والدعوات المستجابات عاف الحسن والحسين من نفس الجن وأعين الإنس فقلها النبي فقاما يلعبان

İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, XXIV, 261

308. "Eğer isabet edersen sana on sevap, isabet edemez isen bir sevap vardır." (I, 289)

إن أصبت فلك عشر حسنات وإن لم تصب فلك حسنة

Ahmed b. Hanbel, IV, 205 (17858); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 97 (131)

309. "Kim bir kâhine gider ve onu tasdik ederse, Muhammed'e (s.a) indirileni inkar etmiş olur." (I, 291)

من أتى كاهنا فصدقه بما يقول فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم

Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 50 (382); Ebû Dâvûd, *Tib*, 21 (II, 408); Ahmed b. Hanbel, II, 429 (9532); Taberânî, *Kebîr*, XXII, 69 (169); Taberânî, *Evsat*, VI, 378; Bezzâr, *el-Müsned*, V, 256 (1873), 315 (1931); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 210 (20348); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 42 (23525); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 50 (382)

310. "Kim bir kahine gider, bir şey sorarsa kırk gün tevbesi kabul edilmez. Eğer dediğini tasdik ederse küfre düşmüş olur." (I, 191, II, 57))

من أتى كاهنا فسأله عن شيء حجبت عنه التوبة أربعين ليلة فإن صدقه بما قال كفر

Taberânî, *Kebîr*, XXII, 69 (169) Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, XXII, 69 (169)

311. "Allah'ın müneccimleri yalanlamak için güzel adeti vardır." (I, 291)

إن لله عادة جميلة في تكذيب المنجمين

Tespit edilememiştir.

312. "Cebbar ayağını cehennem'in üstüne koyuncaya kadar cehennem daha fazlasını isteyecektir." (I, 291)

تطلب النار الزيادة حتى يضع الجبار فيها قدمه

Tespit edilememiştir.

313. "Rabbimiz her gece dünya semasına iner." (I, 293)

يتزل ربنا كل ليلة إلى السماء الدنيا

Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 168 (I, 521); Tirmizî, *Deavât*, 79 (V, 526)

314. "Kaderiye bu ümmetin mecusisidir. Eğer hastalanırlarsa ziyaret etmeyiniz, eğer ölürlerse cenazesini takib etmeyiniz." (I, 298)

القدرية مجوس هذه الأمة فإن مرضوا فلا تعودهم وإن ماتوا فلا تشهدوهم

Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 159 (286); Taberânî, *Evsat*, III, 65 (2494); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 203 (20658), 207 (20688); İbn Batta, *el-İbâne*, II, 97 (1511)

315. "Onlar kader hususunda Allah'ın hasımlarıdır." (I, 298).

هم خصماء الله في القدر

Hadis bu hali ile bulunamamıştır ancak benzer lafızlar ile mevcuttur:

İbnü Batta, *el-İbane*, II, 117 (1540); Taberânî, *Evsat*, VI, 317, VII, 162 (7162); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 83

316. "Zina eden zina ettiği anda mü'min değildir. İçki içen kimse de içki içtiği anda mü'min değildir." (I, 304)

لا يزني الزاني حين يزني وهو مؤمن ولا يشرب الخمر حين يشربها وهو مؤمن

Buhârî, *Eşribe*, 1 (V, 2120 (5256)); Müslim, *İman*, 100 (I, 76); Nesâî, *Kat'û's-sârik*, 1 (VIII, 64); İbn Mâce, *Fiten*, 3 (II, 1298); İbn Hıbban, *Sahîh*, X, 260 (4412), XIII, 318 (5979); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 186 (20542); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 259 (1300); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 186 (525); Taberânî, *Kebîr*, XI, 261 (11679); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, II, 595 (510); Taberânî, *Evsat*, VI, 11 (13682)

317. "Bilerek namazını terk eden kimse küfre düşmüştür".(I, 304); (II, 381, 629)

من ترك الصلاة متعمدا فقد كفر

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 363; Taberânî, *Kebîr*, IX.191, *Evsat*, III, 343 (3348); İbn Hıbbân, IV, 323;

318. "Kim bid'at sahibini azarlarsa, Allah kalbini emniyet ve iman ile doldurur. Kim bid'at sahibine ihanet ederse, Allah büyük korku gününde o kimseyi korkudan emin kılar." (I, 305)

من انتهر صاحب بدعة ملاً الله قلبه أمنا وإيماناً ومن أهان صاحب بدعة أمنه الله من الفزع الأكبر

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 318 (537)

319. "Batın ilmi Allah'ın sırlarından bir sırdır." (I, 306, 355)

علم الباطن سر من أسرار الله

Deylemî el-Firdevs, III, (4104)

320. "İlimden gizlenmiş olanlar vardır. Onları Allah'ı bilenler bilebilir." (I, 306, 355)

إن من العلم كهيئة المكنون لا يعلمه إلا العلماء بالله

Deylemî, el-Firdevs, I, (802)

321. "İbn Mes'ud'dan (r.a): "Allah'ın kitabından inen her surenin nerede indirildiğini, inen her ayetin kimin hakkında indirildiğini bilirim." (I, 311)

عن ان مسعود رضي الله عنه قال ما نزلت سورة من كتاب الله إلا وأنا أعلم أين نزل ولا انزلت آية من

كتاب الله تعالى إلا وأنا أعلم فيما أنزل

Hadis tam bu lafızlarla tesbit edilememiştir ancak benzer lafızlar ile bulunmaktadır

Taberânî, *Kebîr*, IX, 73 (8432)

322. "Asırların en hayırlısı benim asrımdır. Sonra ikinci sonra üçüncü asırdır. Sonra kendisinde hayır olmayan bir kavim gelecektir." (I, 311)

خير الناس قرني ثم الثاني ثم الثالث ثم يجيء قوم لا خير فيهم

Taberânî, *Kebîr*, X, 92 (10058); Taberânî, *Evsat*, III, 339 (3336)

323. "İnsanların en hayırlısı benim asrımdadır. Sonra takip edenler sonra onları takip edenler. Sonra bir kavim gelecektir ki onlardan birisinin yemini şahadetinden önce gelir." (I, 311)

خير الناس قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم ثم يجيء أقوام تسبق شهادة أحدهم يمينه ويمينه

Buhârî, *Şehâdât*, 9 (II, 938 (2509), *Fedâilü's-sahâbe*, 1(III, 1335 (3451), *Rikâk*, 7 (V, 2362 (6065), *Eymân*,9 (VI, 2452 (6282); Ahmed b. Hanbel, I, 434 (4130), II, 228 (7123); İbn Hibban, *Sahîh*, XVI, 205 (7222), 206 (7223), 212 (7228); Tayâlisî, *el-Müsned*, s. 39 (299)

324. "Asırların en hayırlısı benim asrımdır. Sonra ikinci sonra üçüncü asırdır. Sonra kendisinde hayır olmayan bir kavim gelecektir." bazı rivayetlerde "Dördüncü asra Allah hiç önemi vermez" (I, 311)

خير الناس قرني ثم الثاني ثم الثالث ثم يجيء قوم لا خير فيهم) وفي بعض الروايات والقرن الرابع لا يعبا الله

Taberânî, *el-Kebir*, X, 92 (10058); Taberânî, *Evsat*, III, 339 (3336)

325. "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır." (I, 311)

ستفترق أممي على ثلاث وسبعين

وتفترق أممي على ثلاث وسبعين فرقة

Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 1; Tirmizî, *İman*, 18; İbn Mâce, *Fiten*, 17; Ahmed b. Hanbel, II, 332 (8377), IV, 102 (16979); Dârimî, *Siyer*, 75

326. "Nebi (s.a) rahatsızlandığı zamanda Müslümanlardan bir gurup ile ben de Rasûlullah'ın (s.a) yanında idik. Bilal namaz için ezan okudu. Nebi (s.a): "Ebû Bekir'e (r.a) söyleyiniz namazı kıldırın." dedi. Abdullah b. Zemâ anlatır: "Ben çıktım. Ömer var idi. Ebû Bekir ise orada yok idi. Ömer'e (r.a) "Namazı kıldır" dedim. Kalktı ve tekbir aldı. Rasûlullah (s.a) Ömer'in sesini duydu. Ömer (r.a) cehri okur idi. "Ebû Bekr nerede?" diye sordu. "Allah ve müsümanlar bunu istemez." buyurdu. Bu sözü iki kere tekrarladı. Ebû Bekr'e haber gönderildi. Geldi ve Ömer kıldırıktan sonra tekrar kıldırıldı." (I, 315)

لما استعز برسول الله وأنا عنده في نفر من المسلمين دعاه بلال إلى الصلاة فقال مروا أبا بكر يصلي بالناس قال

عبد الله بن زمعة فخرجت فإذا عمر في الناس وكان أبو بكر غائبا فقلت يا عمر قم فصل بالناس فقام فكبر فسمع رسول

الله صوته وكان عمر جهرا فقال فأين أبو بكر يأبي الله ذلك والمسلمون مرتين فبعث إلى أبي بكر فجاء بعد أن صلى عمر

Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 11 (II, 627); Taberânî, *Evsat*, II, 11 (1065)

327. "Ömer (r.a) "Ebû Bekr'in bir gecesi Ömer'in bütün zamanlarından daha hayırlıdır. Ebû Bekr'in bir günü de Ömer'in bütün ömründen hayırlıdır. Gün, arabin irtidat ettiği gündür. Gece ise mağarada geçen gecedir. Kendi nefsi ile Nebi'yi (s.a) koruduğu gecedir." (I, 316)

فقال عمر ليلة من أي بكر خير من عمر الدهر كله وليوم من أي بكر خير من عمر الدهر كله أما يومه فيوم ارتدت العرب وأما ليلته فليلة الغار حين وقى النبي صلى الله عليه وسلم بنفسه

Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe*, I, 290 (381)

328. "Hz.Ali (r.a) "Nebi (s.a) vefat edince biz işlerimize baktık. Nebi'yi (s.a) Ebû Bekr'i (r.a) imamlığa geçirmiş bulduk. "Rasûlullah'ın (s.a) dinimiz için razı olduğuna biz dünyamız için razı olduk" demiştir." (I, 316)

قال علي لما قبض النبي نظرنا في أمرنا فوجدنا النبي قدم أبا بكر في الصلاة فرضينا لديانا ما رضي رسول الله لدينا

Ebû Bekr el-Hilâl, *es-Sünne*, I, 274 (333)

Senedinde Ebû Bekr el-Hüzelî bulunmaktadır. Bu ravi *metruk* bir ravidir.

329. "Ümmetim dalâlet üzere (toplanmaz) birleşmez." (I, 317)

لا تجتمع أممي على ضلال

إن أممي لا تجتمع على ضلالة

İbn Mâce, *Fiten*, 8 (II, 1303)

1. Maksut ilimler

330. "İlmi, ehli olmayana öğretmek altın, inci ve cevheri domuza takmak gibidir." (I, 324)

وواضع العلم عند غير أهله كمقلد الخنازير الجواهر واللؤلؤ والذهب

İbn Mâce, *Mukaddime*, 17 (I, 81); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 221

331. "Denizlerdeki balıklara varıncaya kadar, yerde ve gökte bulunanlar her şey, ilim talebesi için istiğfar diler." (I, 324)

وإن طالب العلم يستغفر له من في السماء والأرض . حتى الحيتان في الماء

İbn Mâce, *Fiten*, 17 (I, 81)

332. "Allah (c.c) mukarreb meleklerle, içerisinde yumuşaklık bulunan bir şey vahyedeceğinde Farsça olarak vahyeder."(I, 329)

إذا أراد أمرا فيه لين أوحى به إلى الملائكة المقربين بالفارسية

Deylemî, III, (Hadis Nr. 4901)

Hâdimî, Aliyyü'l-Kârî'nin bu hadis için mevzudur dediğini nakletmektedir.¹

333. "Arabi üç şey için seviniz. Ben arabım, Kur'an Arapçadır ve cennet ehlinin lisanı Arapçadır." (I, 329)

احبوا العرب لثلاث لأني عربي والقرآن عربي ولسان اهل الجنة عربي

Taberânî, *Evsat*, V, 369 (5583); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, s. 61 (134)

334. "Muhakkak Kur'an düşünce ve bilgi kaynağıdır. Zahiri ve batını vardır. Üstünlükleri bitmez ve nihayetine varılmaz. Kim rıfk ile derinleşir ise kurtulur. Kim ona art niyet ile yaklaşır ise arzusuna eremez." (I, 330)

إن القرآن ذو شجون وفنون وظهور وبطون لا تنقضي عجائبه ولا تبلغ غايته فمن أوغل فيه برفق نجا ومن

أوغل فيه بعنف هوى

Âlûsî İbn Ebî Hâtim er-Râzî'den nakletmektedir.²

335. "Karanlıklarda yolunuzu bulacak kadar yıldız bilgisi öğreniniz." (I, 334)

تعلموا من النجوم ما تتمدون به في ظلمة البر والبحر

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 240 (25649); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 268 (1723); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 487 (997)

¹ Hâdimî, age., I, 329

² Âlûsî, *Ruhu'l-meânî*, I, 7

336. "Kazayı duadan başkası geri çeviremez. Ömrü ise sadakadan başkası uzatamaz." (I, 336)

لا يرد القضاء إلا الدعاء ولا يزيد العمر إلا البر

Tirmizî, *Kader*, 6 (IV, 448); Bezzâr, *el-Müsned*, VI, 501 (2540); Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, II, 35 (545); Taberânî, *Duâ*, I, 30 (28, 29, 30, 31)

337. "Her derdin devası vardır. Derdin devası erişirse Allah'ın izni ile insan şifa bulur." (I, 345)

لكل داء دواء فإذا أصيب دواء الداء برأ بإذن الله عز وجل

Müslim, *Selam*, 69 (IV, 1729); İbn Hibban, *Sahîh*, XIII, 428 (6063); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 445 (8219); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 343 (19342); Tahâvî, *Şerhu meâni'l-âsâr*, IV, 323 (6648)

338. "Her derdin devası vardır." (I, 345)

ما من داء إلا له دواء

Benzer sahih rivayetler vardır.

Müslim, *Selam*, 69 (IV, 1729); Ebû Dâvûd, *Tıb*, 11 (II, 400); Ahmed b. Hanbel, III, 353 (14637)

339. "Allah her derd için mutlaka bir deva indirmiştir." (I, 345)

إن الله تعالى لم ينزل داء إلا أنزل له شفاء

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 218 (7425), 220 (7430), 441 (8205); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 48 (368); Taberânî, *Kebîr*, I, 182 (474), 183 (478), 184 (482); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 337 (559); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 103 (5955); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 343 (19341); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 370 (7566)

340. "Allah bir dert indirilmişse mutlaka onun devasını da indirmiştir. Bilen bilir, bilmeyen bilmez." (I, 345)

ما أنزل الله من داء إلا أنزل له دواء علمه من علمه وجهله من جهله

Taberânî, *Evsat*, III, 75 (2534)

341. "Allah koyduğu derdin mutlaka devasını da koymuştur." (I, 345)

فإن الله لم يضع داء إلا وضع له شفاء

Tirmizî, *Tıb*, 2 (IV, 383); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 109 (291); Taberânî, *Kebîr*, I, 184 (483); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 78 (1206); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 194 (6864), 370 (7567); *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, III, 140 (1467)

342. "Bizden bir kimse hastalandığında Rasûlullah (s.a) sağ eli ile mesh eder, sonra "Kötülükleri gideren, insanların rabbi, sen şifa verensin şifa ver. Senin şifandan başka şifa yoktur ve hastalıkları da senden başka kimse iyi edemez." (I, 346)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا اشتكى منا إنسان مسح يمينه ثم قال أذهب الباس رب الناس واشف أنت الشافي لا شفاء إلا شفاؤك شفاء لا يغادر سقما

Buhârî, *Tıb*, 39 (V, 2170 (5418); Müslim, *Selam*, 46 (IV, 1721); Ahmed b. Hanbel, VI, 44 (24221), 127 (25003); İbn Hibban, *Sahîh*, VII, 235 (2970); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 367 (7545), VI, 252 (10855); İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, III, 817 (1457); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, s. 557 (1016)

343. "Elini ağrıyan yerine koy, üç defa "Bismillah" de, yedi kere "Allahım, korktuğum ve bulduğum şeylerin şerrinden sana ve kudretine sığınırım de" (I, 346)

ضع يدك على الذي تألم من جسدك وقل باسم الله ثلاثا وقل سبع مرات أعوذ بالله وقدرته من شر ما أجد وأحاذر

Müslim, *Selam*, 67 (IV, 1728); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 248 (10839); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 551 (1000)

344. "Okuyunuz zira onda nazar vardır." (I, 346)

استرقوا لها فإن بها النظرة

Buhârî, *Tıb*, 34 (V, 2165 (5407); Müslim, *Selam*, 59 (IV, 1725); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 236 (7486), 460 (8276); Taberânî, *Kebîr*, XXIII, 344 (801); Ebû Yâ'lâ, XII, 349 (6918); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 16 (19769); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 347 (19369), 348 (19370); Taberânî, *el-Müsnedü'ş-şâmiyyîn*, III, 30 (1745)

345. "Ebû Bekr (r.a) Aişe'yi okuyan Yahudi'ye "Allah'ın kitabı ile oku" demiştir." (I, 352)

أن أبا بكر قال لليهودية التي كانت ترقى عائشة ارقبها بكتاب الله

Muvatta, Ayn , 11; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef, Tib*, 25, *Dua*, 51

346. "Hastalığın sirayeti (Allah izin vermedikçe) yoktur, şumluk ta yoktur. Saferi Muharreme tebdil etmek yoktur, cinnin insanı hasta etmesi yoktur." (I, 354)

لا عدوى ولا طيرة ولا هامة ولا صفر ولا غول

Müslim, *Selam*, 101, 107, 108, 109, (IV, 1740, 1744); Ebû Yâ'lâ, III, 324 (1789); İbn'l-Ca'd, I, 381 (2599)

347. "Uğursuz saymak şirktir." (I, 354)

الطيرة شرك

Ebû Dâvûd, *Tib*, 24 (II, 409); İbn Mâce, *Tib*, 43 (II, 1170); Ahmed b. Hanbel, I, 389 (3687), I, 440 (4194); Abdullah b. Ahmed, *Sünnet*, I, 361 (777); İbn Hibban, *Sahih*, XIII, 491 (6122); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 64 (43); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 313 (909); Ebû Yâ'lâ, IX, 140 (5219); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 310 (26391); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 61 (1167); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 139 (16294)

348. "İslam beş temel üzere bina olunmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet etmek, namazı ikame etmek, zekatı vermek, hacca gitmek ve ramazan orucunu tutmaktır." (I, 356)

بني الاسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة وحج البيت وصوم رمضان

Buhârî, *Îman*, 5 (I, 7, (12); Müslim, *Îman*, 21, 22 (I, 45); Tirmizî, *Îman*, 3 (V, 4); Nesâî, *Îman*, 13 (VIII, 107); Ahmed b. Hanbel, II, 26, 120, IV, 363, 364; Taberânî, *Kebîr*, II, 326 (2364), 327 (2368), XII, 309 (13203)

349. "İnsanların kıyamet gününde, en şiddetli azaba çekilecek olanı, ilmi fayda vermeyen alimdir." (I, 356)

أشد الناس عذابا يوم القيامة عالم لم ينفعه علمه

Taberânî, *es-Sağîr*, I, 305 (507); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 284 (1778); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 171 (1122)

350. "Amel olmadan cenneti istemek günahlardan bir günahdır." (I, 356)

طلب الجنة بلا عمل ذنب من الذنوب

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 367

351. "Allahu Teâlâ buyurmuştur ki: "Cennete benim rahmetimle giriniz ama cenneti amellerinizin miktarına göre taksim ediniz." (I, 356)

يقول الله تعالى يوم القيامة ادخلوا الجنة بفضلني واقتسموها على قدر أعمالكم

Tespit edilememiştir.

352. "Ona her şeyin ismini öğretti." (I, 357)

علمه أسم كل شيء حتى القصعة

Hâdimî, İbn Abbas'tan nakletmektedir. Söz rivayet tefsirlerde geçmektedir.¹

353. "Ben sizin Allah'tan en çok korkanınızım." (I, 360)

إني لأخشاكم

İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 185 (9), II, 20 (317); Taberânî, *Kebîr*, IX, 25 (8294); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, IV, 380 (5477); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 77 (13226)

354. "Alimin abide üstünlüğü, dolunay gecesinde ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir." (I, 361)

فضل العالم على العابد كفضل القمر ليلة البدر على سائر الكواكب

Ebû Dâvûd, *İlim*, 1 (II. 341); İbn Hıbbân, I, 289 (88); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 262 (1696); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 45; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 224 (1231)

355. "İlimle az bir amel fayda verir ama cahillikle çok amel fayda vermez." (I, 364)

¹ Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl*, I, 79; Ebû's-suûd, *İrşâdu-akl-ı selîm* I, 84; Nesefî, *Tefsîr*, I, 37

قليل العمل ينفع مع العلم وكثير العمل لا ينفع مع الجهل

Ali el-Müttakî el-Hindî, *Deylemî*'den nakletmektedir.¹

356. "Az ilim çok ibadetten daha hayırlıdır." (I, 364)

قليل العلم خير من كثير العبادة

Taberânî, *el-Kebir*, I, 135 (289); Taberânî, *Evsat*, VIII, 301 (8698); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 262 (175); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 174; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 207

357. "Alim âbitten yetmiş derece üstündür. Her iki derecenin arası gök ile yerin arası gibidir." (I, 365)

فضل العالم على العابد سبعين درجة ما بين كل درجتين كما بين السماء والأرض

Ebû Yâ'lâ, II, 163 (856)

358. "Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız doğru yola ulaşırsınız." (I, 367)

أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم

es-Sülemî, *Âdâbü's-sahâbe*, s. 117 (192)

359. "Bana hizmet edene sen hizmet et. Sana hizmet edeni yor." (I, 371, II, 83)

اخدمني من خدمني وأتعبني من خدمك

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 194; el-Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 352 (1452)

360. "Ümmetim istikamette olursa onların bir günü vardır. Eğer istikamette olmazlar ise yarım günleri vardır." (I, 373)

إن استقامت أمتي فلها يوم وإن لم تستقم فلها نصف يوم

Tespit edilememiştir.

361. "Hz. Ali (r.a): "Ebû Zerr ilmi topladı ve onu muhafaza etti, ölünceye kadar ondan bir şey çıkmadı." (I, 373)

¹ Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, X, 323 (28940)

وقال علي أبو ذر أوعى علما ثم أوكى عليه فلم يخرج منه شيئا حتى قبض

Tespit edilememiştir.

362. "Sizin en doğru sözlü olanınız Ebû Zerr'dir" (I, 373)

أصدقكم أبو ذر

Tespit edilememiştir.

363. "Ebû Zerr şöyle demiştir: "Dostum bana yedi şeyi; "Kendimden aşağılara bakmamı, kendimden yukarı olanlara bakmamamı, miskinleri sevmemi ve onlara yakın olmamı, acıda olsa yalan söylemememi, kimseye bir şey sormamamı, akrabalarımı ziyaret etmemi, Allah'a itaat hussunda kötüleyenin kötülemesinden korkmamamı ve "Allah'ın güç ve kuvvetinden başka güç ve kuvvet yoktur" zikrini çok söylememi" tavsiye etmiştir." (I, 373)

قال أبو ذر اوصاني خليلي بسبع ان انظر الى من هو اسفل مني ولا انظر الى من هو فوقي وان احب المساكين وادنو منهم وان اقول بالحق وان كان مرا من لا اسأل احدا شيئا وان اصل رحمي وان ادبرت وان لا اخاف في الله لومة لائم وان اكثر من قول لا حول ولا قوة الا بالله

Tespit edilememiştir.

364. "Ebû Zer şöyle demiştir: "Eğer benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız, eşinizin yanına varamaz, yatağınıza oturamazdınız. "Allahım beni yarattığında kolları uzanan bir ağaç olarak yaratsaydım da meyvelerimi yeselerdi " diye arzu ederdim." (I, 373)

قال أبو ذر والله لو تعلمون ما أعلم ما انبسطتم إلى نساءكم ولا تقاررتم على فرشكم ، والله لوددت أن الله خلقتني يوم خلقتني شجرة تعضد ، ويؤكل ثمرها

Hadis bu hali ile tesbit edilememiştir ancak şu lafızlar ile mevcuttur.

"Dağlara çıkar bağıdır ağlardınız." ولخرجتم إلى الصعدات تجأرون وتبكون

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 123 (34682); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 164; Hennâd, *ez-Zühd*, I, 270 (469)

365. "İman çıplaktır. Onun elbisesi takva, malı fıkıh ve zineti hayadır." (I, 373)

الإيمان عريان ولباسه التقوى وماله الفقه وزينته الحياء

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 191; İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-ahlâk*, s. 41 (97)

366. "Allah'a, dinde ince anlayıştan (fıkıhtan) daha üstün bir şey ile ibadet edilmez. Bir fakih şeytana bin abiden daha zordur. Her şeyin bir direği vardır. Dinin direği de fıkıhtır." (I, 373)

ما عبد الله بشيء أفضل من فقهه في دين ولفقيه أشد على الشيطان من ألف عابد ولكل شيء عماد وعماد هذا

الدين الفقه

Dârakutnî, *Büyû*, (III, 79); Taberânî, *Evsat*, VI, 194 (6166); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 265 (1711,1712); Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, I, 150 (206), II, 27 (814)

367. "Dininizin en hayırlısı en kolaydır. İbadetlerin en faziletlisi fıkıhtır." (I, 373)

خير دينكم أيسره وأفضل العبادة الفقه

خير دينكم ايسره

"Dininizin en hayırlısı en kolaydır."

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 124 (341); Tayâlisî, s. 183 (1296)

وأفضل العبادة الفقه

"İbadetlerin en faziletlisi fıkıhtır"

Taberânî, *Evsat*, IX, 107 (9264); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 251 (1114); Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, II, 249 (1290)

368. "Bir kabilenin ölümü bir alimin ölümünden daha hafiftir." (I, 373)

موت قبيلة أيسر من موت عالم

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 263 (1699)

369. "Kim Allah'ın dininde derinleşir ise Allah, işleri hususunda ona kafidir ve ummadığı yerden onu rızıklandırır." (I, 373)

من تفقه في دين الله عز وجل كفاه الله تعالى ما أهمه ورزقه من حيث لا يحتسب

Hatîb el-Bağdadî, *Trihu Bağdat*, III, 32 (956)

370. "Alim yeryüzünde Allah'ın emanıdır" (I, 373)

العالم أمين الله في الأرض

İbn Abdilber *Kitabü'l-ilm 'de* Muaz b. Cebel'den rivayet etmektedir.¹

371. "Kim Allah'ın cehennemden azad ettiği kimselere bakmak isterse ilmi ile amel olan alimlere baksın." (I, 373)

من أحب أن ينظر عتقاء الله من النار فليتنظر إلى العلماء المتعلمين

Tespit edilememiştir.

372. "Beş bakış ibadettir: "Anne ve babanın yüzüne bakmak, mushafa bakmak, Ka'be'ye bakmak, hataları silen zezeme bakmak, alime bakmak." İlmi ve alimi seven kimsenin hayatı boyunca yaptığı hatalarını yazmam." (I, 373)

خمس من النظر عبادة النظر إلى الأبوين عبادة و النظر في المصحف عبادة و النظر إلى الكعبة عبادة و النظر في

زمزم عبادة يحط الخطايا حطا و النظر إلى العالم عبادة و من أحب العالم و العلماء لانكتب خطيئته أيام حياته

Tespit edilememiştir.

373. "Allah kıyamet günü kullarını diriltecek ve içlerinden alimleri ayıracak ve onlara: "Ey alimler topluluğu! Ben sizin için size azab etmek için koymadım, gidin sizi affettim." diyecektir." (I, 373)

يبعث الله العباد يوم القيامة ثم يميز العلماء فيقول يا معشر العلماء إني لم أضع فيكم علمي وأنا أريد ان اعذبكم

اذهبوا فقد غفرت لكم

Taberânî, *Evsat*, IV, 302

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, X, 233 (28671)

374. "Benim ilim verdiğim bir kimseye hakaret etmeyin. Çünkü ben ilim verdiğim zaman küçük görmem." (I, 373)

لا تحقروا عبدا آتيته علما فإني لم أحقره حين علمته

Tespit edilememiştir.

375. "Bir kimsenin duyduğu hikmetli bir kelime, o kimse için bir yıllık ibadetinden daha hayırlıdır. Bir ilim meclisinde bir saat oturmak, köle azad etmekten daha hayırlıdır." (I, 373)

كلمة حكمة يسمعا الرجل خير له من عبادة سنة والجلوس ساعة عند مذاكرة العلم خير من عتق رقبة

Tespit edilememiştir.

376. "Kim ilim yoluna sülük ederse Allah onun yolunu cennete çıkan yol kılar. Bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanır, Allah'ın kitabını okur. Ve aralarında müzakere ederlerse Allah onların üzerine mutlaka sekinetini indirir, rahmeti ile kuşatır. Melekler onları korur ve Allah kendi yanında bulunanlara onlardan bahseder. Amelinin yavaşlattığı kimseyi, nesebi hızlandıramaz." (I, 374)

ومن سلك طريقا يلتمس فيه علما سهل الله له به طريقا إلى الجنة وما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون

كتاب الله ويتدارسونه بينهم إلا نزلت عليهم السكينة وغشيتهم الرحمة وحفتهم الملائكة وذكرهم الله فيمن عنده ومن

بطأ به عمله لم يسرع به نسبه

Müslim, *Zikr*, 38 (IV, 2074); Tirmizî, *Kırâât*, 12 (V, 195); İbn Mâce, *Mukaddime*, 17 (I, 81, 82); Ahmed b. Hanbel, II, 252 (7421), 325 (8299); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 284 (26117)

377. "İlim talep etmek her Müslüman üzerine farzdır." (I, 374, II, 167)

طلب العلم فريضة على كل مسلم

İbn Mâce, *Mukaddime*, 17 (I, 81); Taberânî, *Kebîr*, X, 195 (10439); Taberânî, *Evsat*, I, 7 (9), II, 289, III, 57 (2462), IV, 245, VI, 96, VIII, 258 (8567), 347 (8833); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 36 (22), 58 (61); Ebû Yâ'lâ, V, 223 (2837), 283 (2903), VII, 96 (4035); Bezzâr, *el-Müsned*, I, 172 (94); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 253 (1663,1664,1665,1666,1667); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 323, X, 200; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 202 (2084), IV, 304 (3375); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 135 (174), 136 (175); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, s. 31 (51,52), 32 (53,54,55), II, 248 (1648)

378. "Kim ilim talep etmek için evinden çıkarsa, evine dönünceye kadar Allah yolundadır." (I, 374)

من خرج في طلب العلم كان في سبيل الله حتى يرجع

Tirmizî, *İlim*, 2 (V, 29); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 234 (380); Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî, *el-Ğurabâ*, I, 76 (57)

379. "Allah ilim verdiği alimlerden, nebilerden insanlara beyan edilecek şeyleri beyan edip gizlemeyeceklerine dair aldığı yemin gibi yemin almıştır." (I, 374)

ما أتى الله عالما علما إلا أخذ عليه من الميثاق ما أخذ على النبيين أن يبينوه للناس ولا يكتبوه

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 235

380. "Allah'ın, senin vesilen ile bir kimseye hidayet vermesi, senin için dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır." (I, 374)

لأن يهدي الله بك رجلا واحدا خير لك من الدنيا وما فيها

Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühed*, I, 484 (1374,1375)

فوالله لأن يهدي الله بك رجلا واحدا خير لك من أن يكون لك حمر النعم

"Allah'a yemin olsun ki Allah'ın seni vesile ederek bir kimseyi hidayete eriştirmesi, senin için kırmızı develerden daha hayırlıdır."

Buhârî, *Fedâilü's-sahâbe*, 9 (III, 1357 (3498)); Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 34 (IV, 1872); Ahmed b. Hanbel, V, 333 (22872); İbn Hibban, *Sahîh*, XV, 377 (6932); Taberânî, *Kebîr*, VI, 152 (5818); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 46 (8149), 110 (8403), 173 (8587); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*; I, 62

381. "Kim insanlara öğretmek için ilimden bir bab öğrenirse, kendisine yetmiş siddîk sevabı verilir." (I, 374)

من تعلم بابا من العلم ليعلم الناس أعطي ثواب سبعين صديقا

Deylemi İbn Mes'ud'dan rivayet etmektedir.¹

382. "İlim maldan hayırlıdır." (I, 374)

¹ Irâkî, *Tahric-ü ehadisi'l-ihya*, I, 12 (1)

العلم خير من المال

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 80

383. "İlim seni korur, sen ise malı beklersin." (I, 374)

العلم يجرسك وأنت تحرس المال

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 80

384. "Amellerin en üstünü Allah'ı bilmektir. İlim ile az veya çok amel fayda verir ama cehalet ile az amel fayda vermediği gibi çok amel de fayda vermez." (I, 376)

أفضل الأعمال العلم بالله إن العلم ينفعك معه قليل العمل وكثيره وإن الجهل لا ينفعك معه قليل العمل ولا

كثيره

Hakim Tirmizî ve Deylemi, Enes b. Malik'ten rivayet etmektedir.¹

385. "En hayırlı ameliniz namazdır." (I, 376)

ان خير اعمالكم الصلاة

Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühhd*, s. 367 (1040); Ahmed b. Hanbel, *ez Zühhd*, s. 214

386. "İbadetlerin en üstünü duadır." (I, 376)

أفضل العبادة الدعاء

Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 667 (1805)

387. "İbadetlerin en üstünü Kur'an okumaktır." (I, 376)

أفضل العبادة قراءة القرآن

Suyûtî es-Siczî'nin el-İbâne'sinde ve İbn Kânî'in rivayet ettiklerini beyan etmektedir. el-Elbânî ise hadisin zayıf olduğunu söyler.²

388. "İbadetlerin kıyamet günündü derece olarak en üstünü, Allah'ı çokca zikretmektir." (I, 376, 384)

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, X, 253 (28731)

² Suyûtî, *el-Câmiû's-sağîr*, VII, 399

أفضل العباد درجة عند الله يوم القيامة الذاكرون لله كثيرا

Tirmizî, *Deavât*, 5 (V, 458); Ahmed b. Hanbel, II, 411 (9321), III, 75 (11738)

389. "Kim hayırlı bir yol açarsa..." (I, 377,504,583)

من سن سنة حسنة

Müslim, *Kasâme*, 27 (III, 1303), *İlim*, 15 (IV, 2058); İbn Mâce, *Mukaddime*, 14 (I, 74, 75); Ahmed b. Hanbel, IV, 361 (19223,19225); Dârimî, *Mukaddime*, 44 (I, 140, 141); İbn Huzeyme, IV, 112 (2477); Taberânî, *Kebîr*, II, 315 (2312, 2313), 330 (2375), XXII, 74 (184); Taberânî, *Evsat*, IV, 94 (3693), 343; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 350 (9802); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 200 (3320), V, 374 (7006), 376 (7010); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 176 (7531); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 407 (2560), IV, 55 (2716); Humeydî, II, 352 (805); İbn Ebi'd Dünyâ, *el-Birru ve's-sıla*, s. 168 (330)

390. "Hayra önder olan onu yapan gibidir." (I, 377)

دال على الخير كفاعله

Tirmizî, *İlim*, 14 (V, 41); Ahmed b. Hanbel, V, 274 (22414), 357 (23077); *el-Müsnedü's-Şafîi (Tertîb-i Sindî)*, 795 (741); Taberânî, *Kebîr*, XVII, 226 (628), 227 (629), 228 (631,632); Taberânî, *Evsat*, III, 34 (2384); Ebû Yâ'lâ, VII, 275 (4296); Bezzâr, *el-Müsned*, V, 150 (1742); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 116 (7657); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya* VI, 266; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 85 (86); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, II, 65 (1157)

391. "İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır." (I, 377, 381)

خير الناس أنفعهم للناس

Taberânî, *Evsat*, VI, 58; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 108 (129), II, 223 (1234)

392. "Kim kırk gün ihlas ile ibadet ederse hikmet pırıltıları kalbinden diline dökülür." (I, 379,604)

من أخلص لله أربعين يوما ظهرت ينابيع الحكمة من قلبه على لسانه

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 80 (34344); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 70; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 285 (466); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühhd*, I, 359 (1014)

393. "Kimin ilmi artar da zühdü artmaz ise Allah'tan (c.c) ancak uzaklığı artar." (I, 380, 676)

من ازداد علما ولم يزد هدى لم يزد من الله إلا بعدا

Deylemî, *el-Firdevs* III, (Hadis Nr. 5887)

394. "Yaratılmışların tamamı Allah'ın iyâlidir. Yaratılmışların en hayırlısı Allah'ın iyâline faydalı olandır." (I, 381)

الخلق كلهم عيال الله فأحب الخلق إلى الله انفعهم لعياله

Taberânî, *Kebîr*, X, 86 (10033); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 43 (7446, 7447); *el-Müsnedü'l-Hâris*, (*Zevaid'i Heysemî*), II, 857 (911); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 255 (1306)

395. "Üzüntülü bir kimseyi üzüntüsünden kurtarmaya çalışan kimseye Allah, yetmiş üç mağfiret verir. Bunlardan birtanesi bu dünyada işlerinin iyi gitmesidir. Kalan yetmiş ikisi kıyamet gününün derecelerindedir." (I, 383)

من أغاث ملهوفاً كتب الله له ثلاثاً و سبعين مغفرة واحدة فيها صلاح أمره كله و ثنتان و سبعون له درجات

يوم القيامة

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 120 (7670); Ebû Yâ'lâ, VII, 255 (4266)

396. "Kim Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını karşılarsa, o kişiye hac ve umre ecri verilir." (I, 383)

من قضى لأخيه المسلم حاجة كان له من الأجر كمن حج و اعتمر

Hatîb el-Bağdadî, *Trihu Bağdat*, III, 114 (1124), V, 131, XI, 175 (5883)

397. "İman yetmiş küsür şubedir. En üstünü; Allaktan başka ilah olmadığına inanmak, en aşağısı, yoldan eza verecek şeyleri kaldırmaktır. Haya da imanın şubelerinden bir şubedir." (I, 383)

الايمن بضع و سبعون شعبة أفضلها لا إله إلا الله و أدناها إمطة الأذى عن الطريق و الحياء شعبة من الايمان

Müslim, *İman*, 57 (I, 63); Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 14 (II, 630); Tirmizî, *İman*, 10 (V, 10); Nesâî, *İman*, 16 (VIII, 110); Abdullah b. Ahmed, *es-Sünne*, I, 375 , 376; Taberânî, *Duâ*, I,

437 (1486,1488,1489); İbn Hıbban, *Sahih*, I, 420 (191); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 209 (598); Taberânî, *Evsat*, VII, 95 (6962), IX, 20 (9004)

398. "Size Rabbinizin yanında amellerinizin en hayırlısını ve temizini, derecenizi en üst dereceye çıkaracak, altın varaklar vermekten, düşmanla karşılaşım vurmak ve vurulmaktan daha hayırlı olanımı haber vereyim mi?" "Nedir Ya Rasûlallah (s.a)" dediler. "Allah' ı (c.c) zikretmektir." buyurdu." (I, 384)

ألا أنبئكم بخير أعمالكم وأزكاها عند مليككم وارفعتها في درجاتكم وخير لكم من إعطاء الذهب والورق وخير لكم من أن تلقوا عدوكم فتضربوا أعناقهم ويضربوا أعناقكم قالوا وذلك ما هو يا رسول الله قال ذكر الله عز وجل

Ahmed b. Hanbel, V, 195 (21750), 239 (22132), VI, 447 (27565); Tirmizî, *Deavât*, 6 (V, 459); *Muvatta*, *Kur'an*, 24 (I, 211); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 12; Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 398 (1129)

399. "Benim ve bütün peygamberlerin söylediği en üstün söz: "Allah'tan başka ilah yoktur" sözüdür." (I, 384)

أفضل ما قلت أنا و النبيون من قبلي : لا إله إلا الله

Muvatta, *Kur'an*, 32, (I, 214), *Hac*, 81 (I, 422); Tirmizî, *Deavât*, 123 (V, 572); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, IV, 378 (8125); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 284 (8174), V, 117 (9256)

400. "İlim teallüm (öğrenmek) iledir." (I, 385)

وانما العلم بالتعلم

Buhârî, *İman*, 31 (I, 37 (43); Ahmed b. Hanbel, *Ez Zühd*, I, 163; Taberânî, *Evsat*, III, 118 (2663); Bezzâr, *el-Müsned*, V, 423 (2055); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 284 (26123); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 398 (10739); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 174, X, 247; Taberânî, *el-Müsnedü'ş-şâmiyyîn*, I,431 (758), III, 209 (2103); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 605 (1294)

401. "Alimler yeryüzünün kandilleri ve Peygamberlerin halîfeleridir." (I, 386)

العلماء مصابيح الأرض وخلفاء الأنبياء

İbn Adî Hz. Ali'den rivayet etmektedir.¹

402. "Rahman merhamet sahiplerine merhamet eder. Siz yer yüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsinler." (I, 387)

الراحمون يرحمهم الرحمن ارحموا من في الأرض يرحمكم من في السماء

Tirmizî, *Birr*, 24 (IV, 323); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 58 (II, 703); Ahmed b. Hanbel, II, 160 (6494); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 175 (7274); Taberânî, *Evsat*, IX, 23 (9013); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 214 (25355); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 476 (11048); Humeydî, II, 269 (591); Abdullah b. Mübârek, *el-Müsned*, I, 165 (270)

Takva

403. "Kim insanların en üstünü olmaktan hoşlanırsa Allah'tan korksun." (I,391)

من سره أن يكون أكرم الناس فليتنق الله

el-Müsnedü'l-Hâris, (*Zevaid'i Heysemî*), II, 967 (1070); İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-ahlâk*, I, 18 (5); Ahmed b. Hanbel, *Ez Zühhd*, I, 295

404. "Kim insanların en üstünü olmayı arzu ederse Allah'tan korksun." (I, 391)

من أحب أن يكون أكرم الناس فليتنق الله

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 301 (7707); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 218; Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 225 (675); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 234 (367, 368)

405. "Onların en üstünü Allah'tan en çok korkandır." (I, 391)

أكرمهم أتقاهم

أكرم الكرم عند الله التقوى

"Allah yanında üstünlüğün en üstünü Allah korkusudur."

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 33 (7421); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 140

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, X, 235 (28677)

406. "Allah kıyamet gününde "size emrettim siz, sizinle yaptığım ahdi zayı ettiniz, siz neseblerinizi yücelttiniz, bu gün ben nesebimi yüceltiyorum. Müttakîler neredeler. Allah indinde en üstün olanlar müttakîlerdir." (I, 391)

إن الله عز وجل يقول يوم القيامة : أمرتكم فضيعتم ما عهدت إليكم فيه و رفعت أنسابكم فالיום أرفع نسبي
و أضع أنسابكم أين المتقون أين المتقون إن أكرمكم عند الله أتقاكم

Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 503 (3725); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, IV, 289 (5138)

407. "Cennete sevk olunduğlarında, oraya varacaklar, cennetin kapısında altından iki pınarın fışkırdığı, birinden yıkandıkları ve dışlarını temizledikleri diğerinden su içip içlerini temizledikleri bir ağaç bulacaklar. Melekler cennetin kapısında onları karşılayacaklar ve "Sizlere selam, iyi işler yaptınız." diyecekler..." (I, 394)

إذا سيقوا إلى الجنة فإذا انتهوا إليها وجدوا عند بابها شجرة تخرج من تحتها عينا فتغتسل من احداهما
فيظهر ظاهره فيشرب من الاخرى فيظهر باطنه وتتلقاهم الملائكة على ابواب الجنة فيقولون سلام عليكم طيبم

Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 509; *Tefsiru'l-Beğavî*, I, 133 (73)

408. "Sizden birinizi ameli cennete koyamaz. "Sizi de mi Ya Rasûlallah (s.a)?" dediler. "Beni de ancak Allah, fazlı ve rahmeti ile beni korudu" buyurdu." (I, 395; II, 398)

لن يدخل أحدا منكم عمله الجنة قالوا ولا أنت ؟ يا رسول الله قال ولا أنا إلا أن يتغمديني الله منه بفضل ورحمة

Buhârî, *Rikâk*, 18 (V, 2373 (6098, 6102), *Merdâ*, 19 (2147 (5349); Müslim, *Sifâtü'l-münâfikîn*, 71,73,75,76 (IV, 2169); Ahmed b. Hanbel, II, 385 (8990), 482 (10261); 264 (7577), 451 (9830), 509 (10622); Taberânî, *Evsat*, VIII, 74 (8004); Dârimî, *Rikak*, 24 (II, 385); İbn Mâce, *Zühd*, 20 (II, 1405);

409. "Ben Bedir muharebesindeydim. Şiddetli bir rüzgar esti. Bunun gibisini görmemiştim. Sonra tekrar birincisinden şiddetli bir rüzgar esti. Sonra tekrar daha önce görmediğim şiddette bir rüzgar daha esti. Birinci rüzgar Cebrâîl (a.s) idi, bin melek ile Rasûlullah'ın yanına geldi. İkinci rüzgar Mîkâîl (a.s) idi. İkibin melek ile Rasûlullah'ın (s.a) ordusunun sağ tarafına indi. Üçüncü rüzgar İsrâfîl (a.s) idi. Bin melek ile Rasûlullah'ın (s.a) sol tarafına indi. Allah, düşmüşlerini perişan etti." (I, 400)

بينما أنا أمتح من قلب بدر جاءت ريح شديدة لم أر أشد منها ثم جاءت ريح شديدة لم أر أشد منها إلا التي كانت قبلها ثم جاءت ريح شديدة لم أر أشد منها فكانت الريح الأولى جبريل نزل في ألفين من الملائكة وكان مع رسول الله صلى الله عليه وسلم وكانت الريح الثانية ميكائيل نزل في ألفين من الملائكة عن يمين رسول الله وكانت الريح الثالثة إسرافيل نزل في ألف من الملائكة عن يسار رسول الله وكنتم عن يساره وهزم الله أعداءه

Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 72 (4431)

410. "Kim Arapça konuşursa o Arap'tır." (I, 407)

فمن تكلم بالعربية فهو عربي

İbn Asâkir, *Trihu Dimeşk*, XXI, 407, XXIV, 224, 225

411. "Sana cihadı tavsiye ederim. Çünkü ümmetimin ruhbanlığı cihattır. Sana Allah'ı zikretmeyi ve Allah'ın kitabını okumayı tavsiye ederim. Çünkü Kur'an okumak yerde senin için nurdur. Semada da meleklerin yanında anılmanı sağlar. Hayır sözlerin dışında diline sahip ol. Çünkü şeytan seni bununla mağlup eder." (I, 409)

و عليك بالجهاد فإنه رهبانية المسلمين و عليك بذكر الله و تلاوة كتاب الله فإنه نور لك في الأرض و ذكر لك في السماء و اخزن لسانك إلا من خير فإنك بذلك تغلب الشيطان

Ahmed b. Hanbel, III, 82 (11791)

412. "Sana Allah'tan korkmayı tavsiye ederim. Çünkü bu bütün işlerin başıdır." (I, 411)

أوصيك بتقوى الله فإنه رأس الأمر كله

İbn Hibban, *Sahîh*, II, 76 (361); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 168

413. "Sana Allah'tan korkmayı tavsiye ederim. Allah'ı tekbir etmek bütün şereflerin başıdır." (I, 411)

أوصيك بتقوى الله والتكبير على كل شرف

Ahmed b. Hanbel, II, 325 (8293), 331 (8367), 443 (9722), 476 (10168); İbn Hibban, *Sahîh*, VI, 410 (2692), 420 (2702); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 534 (33623); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 251 (10093); Taberânî, *Duâ*, I, 260 (822)

414. "İnsanların en üstünü Allah'tan en çok korkandır." (I, 411)

أكرم الناس أتقاهم

Buhârî, *Enbiyâ*, 11, 16, 21, Menâkıb. 1, Tefsîr, 178; Müslim, *Fedâil*, 168 (IV, 1846); Ahmed b. Hanbel, II, 431 (9564); İbn Hibban, *Sahîh*, II, 416 (648); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 371 (5421); Ebû Yâ'lâ, XI, 359 (6471); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 367 (11249); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 383

415. "Rasûlullah (s.a) dünyadan hiçbir şeyi beğenmedi. İnsanlardan da takva sahiplerinin dışında kimseyi beğenmedi." (I, 412)

ما أعجب رسول الله صلى الله عليه وسلم شيء من الدنيا وما أعجبه أحد قط إلا ذو تقى

Ahmed b. Hanbel, VI, 69 (24445, 24448)

416. "Enes b. Malik (r.a): "Rasûlullah'a (s.a) "Âl-i Muhammed kimdir?" diye soruldu. "Bütün müttakilerdir." buyurdu" (I, 412).

عن أنس قال سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم من آل محمد فقال كل تقى

Taberânî, *Evsat*, III, 338 (3332); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 199 (318); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, II, 217 (1567)

417. "Rasûlullah (s.a) Muaz ile birlikte bir müddet yürüdü ve: "Ya Muâz sana Allah'tan korkmayı, doğru sözlü olmayı, emanete riayet etmeyi, hıyaneti terk etmeyi, yetime merhamet etmeyi, komşuyu korumayı, öfkeyi yutmayı, sözünde durmayı, selamı yaymayı, imanı muhafaza etmeyi, Kur'an'ı anlamaya çalışmayı, ahreti sevmeyi, hesaptan korkmayı, yumuşak söz söylemeyi, emeli kısa tutmayı, işi güzel yapmayı tavsiye ederim. Seni, Müslümanı azarlamaktan, yalancıyı tasdik etmekten, hesabı yalanlamaktan, adil imama karşı çıkmaktan ve arzda bozgunculuk çıkarmaktan nehyederim." (I, 412)

عن معاذ قال أخذ بيدي رسول الله صلى الله عليه وسلم فمشى قليلا ثم قال يا معاذ أوصيك بتقوى الله وصدق

الحديث ووفاء العهد وأداء الأمانة وترك الخيانة ورحم اليتيم وحفظ الجوار وكظم الغيظ ولين الكلام وبذل السلام

ولزوم الإمام والتفقه في القرآن وحب الآخرة والجزع من الحساب وقصر الأمل وحسن العمل وأنهاك أن تشتم مسلما أو

تصدق كاذبا أو تكذب صادقا أو تعصي إماما عادلا وأن تفسد في الأرض

Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, I, 241

418. "Hepiniz çobansınız ve güttüklerinizden mesulsünüz." (I, 414)

كلكم راع وكلكم مسؤول عن رعيته

Buhârî, *Cum 'â*, 10 (I, 304 (853), *Nikâh*, 81, 89 (V, 1988 (4892), 1996 (4904), *Ahkam*, 1 (VI, 2611 (6719); Müslim, *Îmâra*, 20 (III, 1459); Ebû Dâvûd, *Harac*, 1 (II, 145); Tirmizî, *Cihad*, 27 (IV, 208); Ahmed b. Hanbel, II, 5 (4495), 54 (5167), 111 (5901), 121 (6029); İbn Hibban, *Sahîh*, X, 342 (4490), 343 (4491); Buhârî, *el-Edebü 'l-müfred*, s. 81 (206); Taberânî, *Evsat*, IV, 170 (3890)

419. "İstiğfar ile büyük günah kalmaz. Israr ile küçük günah büyük olur." (I, 418)

لا كبيرة مع استغفار ولا صغيرة مع إصرار

Kudâî, *el-Müsnedü 'ş-şihâb*, II, 44 (853)

420. "Öyle bir zaman gelecek ki, insanlar kazançlarının helaldan mı haramdan mı olduğuna bakmayacaklardır." (I, 422)

يأتي على الناس زمان لا يبالي المرء ما أخذ منه أمن الحلال أم من الحرام

Buhârî, *Büyü*, 7 (II, 726 (1954)

421. "Öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda dine sarılmak elde ateş tutmak gibi olacaktır." (I, 422)

يأتي على الناس زمان المتمسك فيهم على دينه كالقابض على الجمر

Bu hali ile tesbit edilememiştir. Ancak aşağıdaki iki hadisin memzuc hali gibidir.

يأتي على الناس زمان الصابر فيهم على دينه كالقابض على الجمر

"Öyle bir zaman gelecek ki; o zamanda dinde sebat eden, elinde ateş tutmuş gibi olacaktır."

Tirmizî, *Fiten*, 73 (IV, 526)

ويعود الإسلام غريبا كما بدأ غريبا فالتمسك يومئذ بدينه كالقابض على الجمر

"İslam garip başlamıştır, garip olacaktır. O günde dinine sarılan elinde ateş tutmuş gibi olacaktır."

Nuaym b. Hammad, *el-Fiten*, I, 396 (1190)

422. "Beni, Hud suresi ihtiyarlattı." (I, 425)

شبيتي سورة هود

شبيتي هود

Tirmizî, *Tefsîr*, 56 (V, 402); Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 374 (3314); Taberânî, *Kebîr*, VI, 148 (5804), XVII, 286 (790), XXII, 123 (318); Ebû Yâ'lâ, I, 102 (107), II, 184 (880); Bezzâr, *el-Müsned*, I, 169 (92); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, III, 368 (5997); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 481 (774), II, 472 (2439); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 350; Ahmed b. Hanbel, *ez Zühd*, I,9

2. Kalbin Afetleri

423. "Dikkat edin! Cesette bir et parçası vardır. O düzelirse bütün ceset düzelir, o bozulursa bütün ceset bozulur. Dikkat edin o kalptir." (I, 425, 474, II, 41, 145)

ألا وإن في الجسد مضغة إذا صلحت صلح الجسد كله وإذا فسدت فسد الجسد كله ألا وهي القلب

Buhârî, *Îman*, 37 (I, 28 (52); Müslim, *Müsâkât*, 107 (III, 1219); İbn Mâce, *Fiten*, 14 (II, 1318); Dârimî, *Büyü*, 1 (II, 319); İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 532 (297); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 235 (382); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 448 (22003); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 50 (5741); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 264 (10180); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 336

424. "Ahlâkınızı güzelleştirin." (I, 427, II, 144)

حسنوا أخلاقكم

İbn Lâl, *Mekârimü'l-ahlâk*'ta rivayet etmektedir.¹

425. "Sen, Allah'ın ahlâkını ve yaratılışını güzelleştirdiği bir kişisin." (I, 427)

إنك امرؤ قد أحسن الله خلقك فأحسن خلقك

Tespit edilememiştir.

426. "Allah rızkınızı taksim ettiği gibi ahlâkınızı da taksim etmiştir." (I, 427)

إن الله قسم بينكم أخلاقكم كما قسم بينكم أرزاقكم

¹ Irâkî, *Tahric-u ehadisi'l-ihya*, III, 35 (1)

Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 88 (94,95), IV, 182 (7301); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 104 (275); Taberânî, *Kebîr*, IX, 203 (8990); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 425 (607), IV, 395 (5524); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 165, 166, V, 35

427. "Sende Allah'ın sevdiği iki haslet vardır. Hilim ve teennî, "Ya Rasûlallah (s.a) eskiden mi yeni mi?" dedi. "Eskiden." buyurdu. "Bana sevdiği iki haslet verdiği için Allah'a hamdolsun." dedi." (I, 427)

إن فيك لخصلتين يجبهما الله الحلم والأناة قال يا رسول الله قد بما كانا في أو حديثنا قال قد بما قال الحمد لله الذي

جبلني على خلقين يجبهما

Müslim, *Îman*, 25, 26 (I, 46); İbn Mende, *Kitâbü'l-Îman*, I, 308 (155); Tirmizî, *Birr*, 66 (IV, 366); İbn Hibban, *Sahîh*, XVI, 181 (7204); Taberânî, *Kebîr*, XII, 230 (12969); Taberânî, *Evsat*, III, 30 (2374); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 67 (792), İbn Mâce, *Zühd*, 18 (II, 1401); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 141 (7729); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 104 (20060), 194 (20591); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 363

428. "İşlerin en hayırlısı vasat olanıdır." (I, 428, II, 693)

خير الأمور أو ساطها

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 179 (35128); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 402 (3888), V, 169 (6229), 261 (6601); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 273 (5897); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 286

429. "Allahım bana eşyayı olduğu gibi göster." (I, 428)

اللهم أرنا الأشياء كما هي

Tespit edilememiştir.

430. "Bana ayıplarımı gösterene Allah rahmet etsin." (I, 434)

رحم الله إمرأ أهدى إلي عبي

Tesbit edilememiştir

431. "Doğrunun doğruluğu, bazı eksiklikleri güzel gösterir." (I, 434)

الصدقة الصادقة ترى نقايص الصديق محاسن

Tespit edilememiştir.

432. "Mü'min, mü'minin aynasıdır." (I, 434)

المؤمن مرآة المؤمن

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 29; Taberânî, *Evsat*, II, 325; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 113 (7644, 7645); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 167 (16458); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 105 (124), 106 (125); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, s. 200 (471)

433. "Her günahın Allah yanında tevbesi vardır. Ancak kötü ahlak bundan müstesnadır. Çünkü bundan tevbe eden kimse, ondan daha kötüsüne döner." (I, 436)

ما من ذنب إلا وله عند الله توبة إلا سوء الخلق فإنه لا يتوب من ذنب إلا رجوع إلى ما هو شر منه

Ebû'l-Feth es-Sâbunî *el-Erbain*'inde Hz. Aişe'den rivayet etmektedir.¹

434. "Kişi dostunun dini üzeredir. Sizden biriniz kiminle dostluk yaptığına baksın." (I, 437)

المرء على دين خليله فلينظر أحدكم من يخال

Ahmed b. Hanbel, II, 334 (8398); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 188 (7318); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 335 (2573); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 55 (9436, 9438); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 165; İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, I, 352 (351)

المرء على دين خليله فلينظر من يخال

"Kişi dostunun dini üzeredir. Kişi kiminle dostluk yaptığına baksın."

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 189 (7320)

435. "Dünyada garib veya yolcu gibi ol ve nefsin kabir ehlinden say." (I, 437)

كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل وعد نفسك من أصحاب القبور

Lafzı yerine أهل في lafzı ile geçmektedir.

كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل وعد نفسك في أهل القبور

Buhârî, *Ferâiz*, 5 (V, 2358 (6053); Tirmizî, *Zühd*, 25 (IV, 567); İbn Mâce, *Zühd*, 3 (II, 1378); Ahmed b. Hanbel, II, 24 (4764), 132 (6156); İbn Hibban, *Sahih*, II, 471 (698);

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 797 (7355)

Taberânî, *es-Sağîr*, I, 59 (63); Beyhakî, *Şuâbu'l-îmân*, VII, 262 (10245); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 369 (6304); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 301

436. "Size en kolay, bedene en hafif gelen ibadeti haber vereyim mi? Susmak ve güzel ahlaktır." (I, 438)

ألا أخبركم بأيسر العبادة وأهونها على البدن؟ الصمت وحسن الخلق

İbn Ebi'd-Dünyâ, *es-Samt*, s. 154 (255)

437. "Benden sonra nebi yoktur." (I, 438)

لا نبي بعدي

Buhârî, *Enbiyâ*, 51 (III, 1273); Müslim, *İmâra*, 44 (III, 1471), IV, 1870 (30,31); Ebû Dâvûd, *Fiten*, 1 (II, 499); Tirmizî, *Fiten*, 43 (IV, 499), *Menâkıb*, 21 (V, 641); İbn Mâce, *Mukaddime*, 11 (I, 45), *Fiten*, 33 (II, 1359); Ahmed b. Hanbel, I, 177 (1532); İbn Hibban, *Sahîh*, XV, 195 (6788)

438. "Kim sözünü yerine getirmeye kâdir iken öfkesini yutarsa, Allah o kimseyi (kalbini) emniyet ve îman ile doldurur." (I, 439)

من كظم غيظا وهو يقدر على إنفاذه ملأه الله أمنا وإيمان

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 269 (437)

من كظم غيظا وهو يستطيع أن ينفذه دعاه الله يوم القيامة على رؤوس الخلائق حتى يخيره في أي الحور شاء

"Kim sözünü yerine getirmeye kadir iken öfkesini yutarsa, Allah kıyamet gününde o kimseyi yaratılmışların başında çağırır ve onu istediği huriyi alması hususunda serbest bırakır."

Tirmizî, *Birr*, 74 (IV, 372), *Kıyamet*, 48 (IV, 313); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 3 (II, 662); İbn Mâce, *Zühd*, 18 (II, 1400); Ahmed b. Hanbel, III, 440 (15675); Taberânî, *Kebîr*, XX, 188 (415), 189 (417); Taberânî, *Evsat*, IX, 104 (9256); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 250 (1112); Ebû Yâ'lâ, III, 66 (1497); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 151 (6149), VI, 313 (8303); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 161 (16422); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 47, 48, 55

439. "Faziletlerin en üstünü, sana gelmeyene gitmen, sana vermeyene vermen ve sana zulmeden ile barışmandır." (I, 439)

أفضل الفضائل أن تصل من قطعك وتعطي من حرمك وتصفح عن من ظلمك

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 248 (1289)

أفضل الفضائل أن تصل من قطعك وتعطي من منعك وتصفح عن شتمك

Ahmed b. Hanbel, III, 438 (15656); Taberânî, *Kebîr*, XX, 188 (413)

"Faziletlerin en üstünü, sana gelmeyene gitmen, sana vermeyene vermen ve seninle dövüşen ile barışmandır. "

440. "Yerlerin en üstünü mescidlerdir. Mescid ehlinin en üstünü ise mescide ilk girip son çıkanlardır. Cemaatte önde olan imanda önde olan gibidir." (I, 447)

أفضل البقاع المساجد وأفضل أهلها أولهم دخولا وآخرهم خروجا ومن سبق بالجماعة كمن سبق بالإيمان

Râfî, Osman b. Suheyb'den, o da babasından rivayet etmiştir.¹

441. "Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adîla. Allah'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den (s.a) Rum'un büyüğü Herakl'e. Selam, Allah'a tabi olanlara olsun. Ben seni İslam'a çağırıyorum. Müslüman ol ve kurtul. Allah sana iki ecir versin. Eğer yüz çevirirsen, sana tabi olanların günahı seni üzerine olur." (I, 450)

بسم الله الرحمن الرحيم من محمد عبد الله ورسوله إلى هرقل عظيم الروم سلام على من اتبع الهدى أما بعد فإني

أدعوك بدعاية الإسلام أسلم تسلم يؤتك الله أجرك مرتين فإن توليت فإن عليك إثم

Buhârî, *Tevhîd*, 7 (I, 7), *Cihâd*, 101 (III, 1074 (2782), *Tefsîr*, 58 (IV, 1657 (4278); Müslim, *Cihad*, 74 (III, 1393); Ahmed b. Hanbel, I, 262 (2370); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 492 (6555); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 379 (1109); Taberânî, *Kebîr*, VIII, 14 (7269)

442. "Bir kadın kedi yüzünden azaba uğradı." (I, 451)

عذبت امرأة في هرة

Buhârî, *Müsâkât*, 10 (II, 834 (2236), *Enbiyâ*, 52 (III, 1284 (3295); Müslim, *Selam*, 151,152 (IV, 1760), *Birr*, 134 (2021); Ahmed b. Hanbel, II, 424 (9478); İbn Hibban, *Sahîh*, II, 305 (546); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 138 (379); Ebû Yâ'lâ, XI, 12 (6152); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 214 (9851), 13 (15593)

443. "Bir gün hak ve adalet ile hüküm vermem, bir yıl Allah yolunda savaşmamdan daha sevimlidir." (I, 452)

لأن أقضي يوما آخذ بحق وعدل أحب إلى من سنة أغزوها في سبيل الله

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 1112 (20747)

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 540 (22960), VI, 419 (32545); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 89 (19958,19959)

444. "Bir saat adalet ile hüküm vermek, altmış yıl ibadet etmekten daha hayırlıdır." (I, 452)

عدل ساعة خير من عبادة ستين سنة

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 88 (3)

445. "Sultanın düzene koyduğu, önlediği, Kur'an'ın düzene koyduğu, önlediğinden fazladır." (I, 452, 482)

إن ما يزع السلطان أكثر مما يزع القرآن

Hatîb el-Bağdâdî, *Tarîh-u Bağdâd*, IV, 107

446. "Töhmüt yerlerinden sakınınız." (I, 454)

اتقوا مواضع التهم

İrâkî, hadisin İhyâ'da geçtiğini ama aslını bulamadığını belirtmektedir. Şevkânî kaynağı bulunamamıştır demektedir, Aclûnî de İrâkî'den aslının bulunamadığını nakletmektedir.¹

447. "İnsanlar sözlerinden döndükleri zaman, emanetleri zayı ettiklerinde ve şöyle olduklarında (parmaklarını birbirine geçirdi)... ben kalktım "O zaman ne yapalım Ya Rasûlallah (s.a)? Canımız sana feda olsun." dedim. "Dilini tut, evinde otur, bildiğini edin, bilmediğinden sakın ve özellikle kendi işlerine bak. İnsanların yaptıkları ile uğraşma." buyurdu." (I, 454)

إذا الناس قد مرجت عهودهم و خفت أماناتهم و صاروا هكذا و شبك بين أصابعه فقلت إليه فقلت كيف

أصنع عند ذلك يا رسول الله جعلني الله فداك؟ قال : أملك عليك لسانك و أجلس في بيتك و خذ ما تعرف و دع ما

تنكر و عليك بخاصة نفسك و دع أمر العامة

Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 17 (II, 527); Ahmed b. Hanbel, I, 212 (6987), 220 (7049), 221 (7063); Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 171 (2671), IV, 481 (8340), IV, 570 (8600); Taberânî,

¹ İrâkî, *Tahric-ü ehâdîsi'l-İhya*, III, 17; Şevkânî, *el-Fevâid*, s. 251; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 44

Evsat, II, 316; Ebû Yâ'lâ, IX, 442 (5993); Bezzâr, *el-Müsned*, VI, 446 (2484); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 138; İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-ahlâk*, I, 91 (276)

448. "Yedi sınıf insan vardır ki; hiçbir gölgenin bulunmadığı günde onlar Allah'ın gölgesinde gölgeleneceklerdir: Adil devlet başkanları..." (I, 455)

سبعة يظلهم الله في ظله يوم لا ظل إلا ظله إمام عادل

Muvatta, *Şiir*, 14 (II, 952); Buhârî, *Cemâat*, 8 (I, 234 (629); Müslim, *Zekât*, 91 (II, 715); Tirmizî, *Zühd*, 53 (IV, 598); Ahmed b. Hanbel, II, 439 (9663); İbn Huzeyme, I, 185 (358); İbn Hibban, *Sahîh*, X, 338 (4486); Taberânî, *Evsat*, VI, 251; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 405 (548)

449. Ebû Talib'in son anlarında Rasûlullah (s.a) geldi: "Ey amca Allah'tan başka ilah yoktur de ki; ben Allah'ın yanında seni savunayım" buyurdu. Ebû Tâlib: "Ey kardeşimin oğlu bildim ki sen doğrusun. Fakat "Ebû Talib ölümden korktu." demelerinden hoşlanmıyorum" dedi. Bunun üzerine: "Sen sevdiğine hidayet veremezsin, Allah ise dilediğine hidayet verir." Ayeti celflesi nazil oldu." (el-Kasas, 28/56) (I, 455)

لما احتضرت أبو طالب جاءه رسول الله صلى الله عليه وسلم و قال يا عم قل لا إله إلا الله كلمة أحاج ها لك عند الله فقال يا ابن أخي د علمت أنك لصادق ولكن أكره ان يقال جزع عند الموت فترلت قوله تعالى " إنك لا تهدي من أحببت ولكن الله يهدي من يشاء وهو أعلم بالمهتدين*

Buhârî, *Ebvâbü'l-mesâcid*, 48 (I, 457; İbn Mende, *Kitâbü'l-Îman*, I, 179 (18); Müslim, *Îman*, 39 (I, 54); İbn Hibban, *Sahîh*, III, 262 (982); Taberânî, *Kebîr*, XX, 349 (820); *İshak b. Râhûye*, *el-Müsned*, III, 628 (1206)

450. "Senin dalalette olan ihtiyar amcan öldü. Haydi yürü, gelinceye kadar bir şey konuşma" buyurdu. Ben de yürüdüm. Onu hazırladım. Bana emretti yıkadım ve bana dua etti." (I, 455)

انطلق فواره ولا تحدثن حدثا حتى تأتيني فانطلقت فواريته فأمرني إن عمك الشيخ الضال قد مات فقال

فاغتسلت فدعا لي

Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 64 (II, 232); Nesâî, *Cenâiz*, 84 (IV, 79); Ebû Yâ'lâ, I, 334 (423); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, VI, 39 (9936); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 368 (32089);

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 398 (6458); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 107 (195), 647 (2133), V, 151 (8534)

451. "Ebû Talib öldüğünde Rasûlullah (s.a) "Allah sana rahmet etsin ve seni bağışlasın ey amca. Allah beni nehyedinceye kada sana mağfired dilemeye devam edeceğim." buyurdu. Bütün Müslümanlar, müşrik olarak ölen kendi ölülerine mağfired dilemeye başladılar. Allah Teâlâ şu ayet-i celileyi inzal buyurdu: "Nebi'ye ve mü'minlere, onlar akrabaları da olsa, cehennemlik oldukları ortaya çıktıktan sonra müşrikler için mağfired dilemek yakışmaz." (Et-Tevbe 9/113)(I, 456)

لما مات أبو طالب قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : رحمتك الله و غفر لك يا عم و لا أزال استغفر لك حتى ينهاني الله عز و جل فأخذ المسلمون يستغفرون لموتاهم الذين ماتوا و هم مشركون فأنزل الله تعالى : { ما كان للنبي و الذين آمنوا أن يستغفروا للمشركين و لو كانوا أولي قربى من بعد ما تبين لهم أصحاب الجحيم

Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 366 (3290)

452. "Belki kıyamet gününde şefaati fayda verir de cehennemin kenarına ulaşabilir." (I, 456)

لعله تنفعه شفاعتي يوم القيامة فيجعل في صحاح من النار يبلغ

Buhârî, *Rikâk*, 51 (V, 2400 (6196), *Fedâilü's-sahâbe*, 69 (III, 1408, 1409); İbn Mende, *Kitâbü'l-Îman*, II, 891 (966); Müslim, *Îman*, 357, 360 (I, 194, 195); Ahmed b. Hanbel, I, 206 (1763,1768); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 168 (6271)

453. "Cehennem ehlinin azab yönünden en hafifini Ebû Talib görecektir. Ona giydirilen iki nalından dimağı dağlanacaktır." (I, 456)

أهون أهل النار عذابا أبو طالب وهو منتعل بنعلين يغلي منهما دماغه

Müslim, *Îman*, 362 (I, 196)

454. "Aişe (r.a) "Ya Rasûlallah (s.a) ayette: "Ve, Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri titreyerek yapanlar." (el-Mü'minûn, 23/60) denilmektedir. Adam hırsızlık yapar, zina yapar, içki içer ve Allah'tan da korkar." dedi. Rasûlullah (s.a): "Hayır ey Sıddîk'in kızı namaz kılanlar, oruç tutanlar ve zekatlarını verenler, Allah'tan korkarlar." buyurdu." (I, 462)

عن عائشة أنها قالت : يا رسول الله في هذه الآية { الذين يؤتون ما آتوا وقلوبهم وجلة أنهم إلى ربهم راجعون }
يا رسول الله هو الذي يسرق ويزني ويشرب الخمر وهو يخاف الله قال لا يا بنت أبي بكر يا بنت الصديق ولكنه الذي
يصلي ويصوم ويتصدق وهو يخاف الله عز وجل

Ahmed b. Hanbel, VI, 159; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 427 (3486); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 477 (762)

455. "Melekler ilim talebelerine, yaptıklarından razı oldukları için kanatlarını sererler." (I, 465)

إن الملائكة لتضع أجنحتها لطالب العلم رضا بما يصنع

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 262 (1696)

الملائكة لتضع أجنحتها لطالب العلم رضا بما يطلب

"Melekler ilim talebelerine, isteklerinden razı oldukları için kanatlarını sererler."

Ahmed b. Hanbel, IV, 239 (18114), 240 (18123); Dârimî, *Mukaddime*, 32 (I, 113); *el-Müsnedü's-Şafîi*, I, 17 (58); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 160 (1165)

456. "Allah ve Rasûlü'ne inanan ya hayır söyleyin ya sussun." (I, 472)

من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليتكلم بخير أو ليسكت

İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, I, 250 (214)

457. "Üç şey helak edici, üç şey kurtarıcı ve üç şey kefarettir ve üç şey de insanın derecelerini artırır. Helak eden üç şey; kendisine itaat edilen dünya hırsı, tabi olunan arzular ve kişinin kendini beğenmesidir. Kurtarıcı ameller; kızgınlık ve sevgi halinde adaletli olmak, zenginlikte ve fakirlikte iktisatlı yaşayış, gizli ve açık her yerde Allah'tan korkmaktır. Kefaretler; bir namazı kıldıktan sonra diğer namazı beklemek, zor anlarda abdest almak ve cemaate yürümek. Dereceler ise yemek yedirmek, selamı yaymak ve insanlar uykuda iken gece namazı kılmaktır." (I, 477)

ثلاث مهلكات و ثلاث منجيات و ثلاث كفارات و ثلاث درجات ; فأما المهلكات : فشح مطاع و هوى

متبع و إعجاب المرء بنفسه و أما المنجيات : فالعدل في الغضب و الرضا و القصد في الفقر و الغنى و خشية الله تعالى في

السر و العلانية ; و أما الكفارات : فانتظار الصلاة بعد الصلاة و إسباغ الوضوء في السبرات و نقل الأقدام إلى الجماعات ; و أما الدرجات : فإطعام الطعام و إفشاء السلام و الصلاة بالليل و الناس نيام

Taberânî, *Evsat*, VI, 47; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 452 (7252); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 268; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 214, 215 (327)

458. "Hesaba çekilmeden önce siz kendinizi hesaba çekiniz." (I, 478)

حاسبوا أنفسكم قبل أن تحاسبوا

Tirmizî, *Kıyamet*, 25 (IV, 638); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 96 (34459); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 52; İbn Ebi'd-Dünyâ, *Muhasebetü'n-Nefs*, s. 22 (2); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 103 (2)

459. "Nefsin senin bineğindir, ona yumuşak davran." (I, 482)

نفسك مطيتك فارفق بها

Tespit edilememiştir.

460. "Kim bildikleri ile amel ederse, Allah bilmediklerini öğretir." (I, 482)

من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم يعلم

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 163, X, 377; Dârimî, *Mukaddime*, 34 (I, 118)

461. "Ey insanlar, takatiniz ölçüsünde amel ediniz. Zira siz usanmadıkça Allah usanmaz, amellerin Allah'a en sevimsisi az da olsa devamlı olandır." (I, 482)

يا أيها الناس خذوا من الأعمال ما تطيقون فإن الله لا يمل حتى تملوا وإن أحب الأعمال إلى الله ما دام وإن قل

Buhârî, *Müzârâ*, 6 (V, 2201 (5523), *Rikâk*, 18 (2373 (6100); Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 215, *Sıyam*, 177; Ahmed b. Hanbel, II, 495 (10437), VI, 61 (24367), 176 (25470), 241 (26080), 267 (26350); İbn Hibban, *Sahîh*, VI, 309 (2571); Ebû Yâ'lâ, VIII, 221 (4788), X, 475 (6088); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 80 (34343); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 109 (5019); İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, I, 212 (168); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 442 (758)

462. "Amellerden gücünüz kadar yapmayı üstleniniz. Çünkü siz bıkmadıkça Allah bıkmaz." (I, 483)

خذوا من العبادة ما تطيقون فإن الله لا يسأم حتى تسأموا

Taberânî, *Kebîr*, VIII, 241 (7939)

463. "Senin cesedinin de senin üzerinde hakkı vardır." (I, 483)

فإن لجسدك عليك حقا

Buhârî, *Savm*, 54 (II, 697 (1874), *Nikâh*, 88 (V, 1995 (4903), *Edeb*, 84 (2272 (5783); Müslim, *Sıyam*, 193 (II, 812); Nesâî, *Sıyâm*, 76 (IV, 210); Ahmed b. Hanbel, II, 194 (6832), 198 (6867); İbn Hibban, *Sahîh*, II, 19 (316), VIII, 337 (3571); Dârakutnî, *Sıyam* 3, (II, 176); Taberânî, *Kebîr*, XXII, 112 (285); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, IV, 275 (8128); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, I, 188

464. "Öyle yapma. Zinde olduğunda namaz kıl, yorulduğunda otur." (I, 485)

لا حلوه ليصل أحدكم نشاطه فإذا فتر فليقعد

Buhârî, *Teheccüd*, 19 (I, 386 (1099); Müslim, *Salâtü 'l-müsâfirîn*, 219 (I, 541); Ebû Dâvûd, *Tatavvû'*, 18 (I, 419); Nesâî, *Kıyâmü 'l-leyl*, 17 (III, 218); İbn Mâce, *Salat*, 184 (I, 436); Ahmed b. Hanbel, II, 9 (4559), III, 101 (12005); İbn Hibban, *Sahîh*, VI, 239 (2492); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 388 (944); Taberânî, *Kebîr*, XII, 370 (13373); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, II, 236 (3091)

465. "Mü'minin niyeti amelinden hayırlıdır." (I, 485,525)

نية المؤمن خير من عمله

Taberânî, *Kebîr*, VI, 185 (5942); Beyhakî, *Şuabu 'l-îmân*, V, 343 (6860); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, III, 255; Kudâî, *el-Müsnedü 'ş-şihâb*, I, 119 (148)

466. "Alimin uykusu, cahilin ibadetinden hayırlıdır." (I, 485)

نوم العالم خير من عبادة الجاهل

Tespit edilememiştir.

467. Sizden biriniz namazda iken esnerse, namazı bırakıp uyku kendisinden gidinceye kadar uyusun." (I, 485)

إذا نعس أحدكم وهو يصلي فليرقدن حتى يذهب عنه النو

Buhârî, *Vudû*, 52 (I, 87); Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 222 (I, 542); Ebû Dâvûd, *Salat*, 231 (I, 360), *Salat*, (I, 418); Tirmizî, *Mevâkîf* 146 (II, 186); Nesâî, *Gusûl*, 29 (I, 215); İbn Mâce, *Salat*, 184 (I, 436); Ahmed b. Hanbel, II, 22 (4741), 32 (4875), 135 (6187), III, 100 (11990), 142 (12469); İbn Huzeyme, II, 55 (907); İbn Hibban, *Sahîh*, VII, 32 (2792); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 428 (1075); Taberânî, *Kebîr*, VII, 229 (6956); Taberânî, *Evsat*, II, 334 (2150); Ebû Yâ'lâ, V, 185 (2800); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, II, 500 (4222)

468. "İhlas benim sırlarımdan bir sırdır. Onu sevdiğim kullarımın kalplerine tevdî ederim." (I, 490, 654)

الإخلاص سر من سري استودعته قلب من أحببت من عبادي

Deylemî, el-Firdevs III, (Hadis Nr. 4513).

Irâkî, hadisi Kazvî'nin ve Ebûl Kâsım el-Kuşeyrî'nin zayıf bir senedle rivayet ettiğini Kâzvinî'nin senedinde Ahmed b. Atâ ve Abdülvahid'in bulunduğunu ve bunların zahidlerden olmakla birlikte metrûk olduklarını söylemektedir.¹

469. "Oruç benim içindir onun karşılığını ben verim(I, 494)

الصوم لي و أنا أجزى به

Buhârî, *Tevhîd*, 35, 50 (VI, 2723, 2741); Müslim, *Siyâm*, 161,163 (II, 806); İbn Huzeyme, III, 198 (1900); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 294 (3580, 3581, 3582); Tirmizî, *Savm*, 55 (III, 136); Nesâî, *Siyâm*, 41 (IV, 159, 161, 162); İbn Mâce, *Salat*, 184 (I, 525), *Edeb*, 58 (II, 1256); Ahmed b. Hanbel, I, 446 (4256), II, 257 (7485); Dârimî, *Savm*, 50 (II, 40); İbn Huzeyme, III, 196 (1896); İbn Hibban, *Sahîh*, VIII, 205 (3416)

470. "Mü'minin izarı baldırının yarısına kadar olacaktır." (I, 495)

إزرة المؤمن إلى إنصاف ساقيه

Muvatta, *Libas*, 12 (II, 914); İbn Mâce, *Libas*, 7 (II, 1183); Ahmed b. Hanbel, III, 5 (11023), 97 (11944); İbn Hibban, *Sahîh*, XII, 262 (5446), 263 (5447), 265 (5450); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 295 (2228); Taberânî, *Evsat*, I, 131 (412), II, 39 (1169), V, 241 (5204); Ebû Yâ'lâ, II, 268 (980); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 166 (24821); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 147 (6133); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 489 (9709), 490 (9712, 9713)

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdisi'l-ihyâ*, IV, 171

471. "Şeytan kırmızıyı sever. Sizler kırmızıdan ve göz alıcı elbiselerden sakınınız." (I, 496)

إن الشيطان يحب الحمرة فأياكم والحمرة وكل ذي ثوب شهرة

Taberânî, *Evsat*, VII, 353 (7708); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 193 (6327)

472. "Rasûlullah'ın (s.a) Cuma ve bayramlarda giydiği bir elbisesi vardı." (I,497)

كان له برد يلبسه في العيدين والجمعة

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 247

473. "Rasûlullah (s.a) elçiler için süslenirdi." (I, 497)

كان يتجمل للوفود

كان يلبسها للوفود ويوم الجمعة

"Elçiler ve Cumâ için giyerdi."

Buhârî, *Meğâzi*, 36 (IV, 1542); Ebû Dâvûd, *Salat*, 212 (I, 350); Ahmed b. Hanbel, II, 20 (4713), 103 (5797), 146 (6339); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 39 (71), 127 (348)

474. "Cuma dışında giydiği elbiseden başka Cuma günleri için özel iki elbisesi vardı." (I, 497)

كان له ثوبان لجمعته خاصة سوى ثيابه في غير الجمعة

Taberânî. *Evsat* IV,24,(3516), *es-Sağîr*, I, 259 (424)

Irâki, Taberânî'nin zayıf bir senedle rivayet ettiğini belirtmektedir.¹

475. "Sesinizi Kur'an ile güzelleştirin." (I, 498)

زينوا أصواتكم بالقرآن

İbn Hibban, *Sahîh*, III, 25 (749); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 762 (2099), 764 (2108); Taberânî, *Kebîr*, XI, 81 (11113); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, II, 485 (4176)

¹ Irakî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, II, 302

476. "Kim benden yalan olduğunu bildiği halde bir söz naklederse, o gerçek yalancılardan biridir." (I, 499)

من حدث عني بحديث يري أنه كذب فهو أحد الكاذبين

Müslim, *Îman*, (I, 7); Tirmizî, *Îlim*, 9 (V, 36); İbn Mâce, *Mukaddime*, 5 (I, 14, 15); Ahmed b. Hanbel, IV, 255 (18266), V, 19 (20234); İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 212 (29); Taberânî, *Kebîr*, XX, 422 (1021), 423 (1022); Bezzâr, *el-Müsned*, I, 180 (101), II, 225 (621); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 237 (25614,25615); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 356; İbn'l-Ca'd, I, 93 (541)

477. "Kim ilimi, alimlere yakın olmak, sefihlere öğünmek, yahut insanların teveccühünü kazanmak için öğrenirse, Allah onu cehennemine sokar." (I, 499)

من طلب العلم ليجاري به العلماء أو ليماري به السفهاء أو يصرف به وجوه الناس إليه أدخله الله في النار

Tirmizî, *Zühd*, 37 (V, 32); İbn Ebi'd Dünyâ, *es-Samtü*, s. 105 (141)

من طلب العلم ليباهي به العلماء أو ليماري به السفهاء أو يريد ان يقبل بوجوه الناس إليه أدخله الله جهنم

Dârimî, *Mukaddime*, 34 (I, 116); Taberânî, *Kebîr*, XX, 66 (121)

من أكل بالعلم طمس الله على وجهه ورده على عقبه وكانت النار أولى به

"Kimi ilim ile karın doyurursa Allah yüzünü karartır. Ve topuğu üzere reddeder. Cehennem o kişi için evlâdır."

478. "Kim sabah namazının akabinde: "Ortağı olmayan ve tek olan Allahtan başka ilah yoktur. Mülk onundur, hamd onun içindir, hayır onun elindedir. O her şeye kadirdir." derse köle azad etmiş gibi olur." (I, 507)

من قال في دبر صلاة الغداة لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد بيده الخير وهو على كل شيء

قدير كان كعتاق رقبة

İbn Mâce, *Edeb*, 54 (II, 1248)

479. Bir adam: "Ya Rasûlallah (s.a) benim annem ve babam var. Hayatta iken onlara iyilik yaptım. Öldükten sonra onlara nasıl iyilikte bulunabilirim?" dedi. Rasûlallah (s.a): "Namaz kıldığında onlar için namaz kılman, oruç tuttuğunda onlar için oruç tutman, onlar için yapabileceğin iyiliklerdendir."

أن رجلا سأل النبي صلى الله تعالى عليه وسلم فقال كان لي أبوان أبرهما حال حياتهما فكيف أبرهما بعد موتهما فقال له عليه الصلاة والسلام إن من البر بعد البر أن تصلي لهما مع صلاتك ، وأن تصوم لهما مع صيامك

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III, 59

أن من البر بعد البر أن تصلي عليهما مع صلاتك وأن تصوم عنهما مع صيامك İbn Ebî Şeybe, hadis in kısmını Haccâc b. Dînar'dan *munkatî'* olarak rivayet etmektedir.

Haccâc ile Rasûlullah (s.a) arasında birden fazla ravi düşmüştür.¹ Hadis zayıf hadislerdendir.

480. "Enes b. Malik'ten (r.a) Rasûlullah'a (s.a): "Ya Rasûlallah (s.a) biz ölülerimiz için sadaka versek, onlar için hac yapsak ve onlar için dua etsek bu onlara ulaşır mı?" diye sordu. "Eve sizden biriniz kendisine bir tabak hediye edildiğinde nasıl sevinirse onlarda sevinirler" buyurdu." (I, 508)

عن أنس رضي الله تعالى عنه أنه سأل رسول الله فقال يا رسول الله إذا نتصدق عن موتانا ونحج عنهم وندعو لهم فهل يصل ذلك اليهم قال نعم ويفرحون به كما يفرح أحدكم بالطبق إذا أهدي إليه

Hadîsi Kadî Ebû'l-Hüseyn İbnü'l-Ferrâ'nın Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivayet ettiğini, yine İbn Mâkûlâ'nın İbrahim İbn Hıbbân'dan o, babasından, o, dedesinden o da Enes b. Mâlik'ten (r.a) rivayet etmişlerdir.²

481. "Rasûlullah (s.a) birisi ümmeti için, birisi kendisi ve ailesi için olmak üzere iki boynuzlu koç kurban kesmiştir." (I, 508)

أنه ضحى بكبشين أملحين أحدهما عن أمته والآخر عنه وعن أهل بيته

Dârakutnî, *Eşribe* 2 (IV, 285 (52); Taberânî, *Evsat*, II, 250 (1891), VI, 300

Yukarıdaki ifadelerle aynı manada;

Buhârî, *Hac*, 26, 116 *Edâhî*, 9; Müslim, *Kasâme*, 30,31 (III, 1305), *Edâhî*, 10,18 (1554, 1556); İbn Mâce, *Edâhî*, 1, 14 (II, 103)

482. "Sizin ücret aldığımız şeylerin en layığı, Allah'ın kitabıdır." (I, 509, 522)

أحق ما أخذتم عليه أجرا كتاب الله

¹ el-Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, XII, 572

² Aynî, *Umdetü'l-kârî*, III, 119, VIII, 222

Buhârî, *İcâra*, 16 (II, 795), *Tıb*, 33(V, 2166 (5405)); İbn Hibban, *Sahîh*, XI, 546 (5146); Dârakutnî, *Büyû* 13 (III, 65); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 535 (2634); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 430 (1866), VI, 124 (11456), VII, 243 (14182)

483. "Kur'an'ı okuyun ve onun üzerinden yemeyin." (I, 510)

اقرأوا القرآن ولا تأكلوا به

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 428 (15574); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 168 (7742)

484. "Sen ateşten bir halkayı boynuna geçirmek istiyorsan, onu kabul et." (I, 510)

إن كنت تحب أن تطوق طوقاً من نار فاقبلها

Ebû Dâvûd, *İcâra*, 36 (II, 285); Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 48 (2277); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 341 (20843); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 125 (11462)

485. "Übey b. Ka'b'dan (r.a) şöyle anlatır: "Bir adama Kur'an öğrettim. Bu adam bana bir yay hediye etti. Bunu Rasûlullah'a (s.a) bahsettim: "Onu alırsan eğer, cehennemden bir yay almış olursun." buyurdu ben de yayı iade ettim." (I, 511)

عن أبي بن كعب قال علمت رجلاً القرآن فأهدى إلي قوساً فذكرت ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم

فقال إن أخذتها أخذت قوساً من نار (فرددها

İbn Mâce, *Ticârât*, 8 (II, 730)

486. "Allah bir kişinin suçunu, âhirette aşikar etmek için gizlemez." (I, 512, 590)

ما ستر الله على عبد في الدنيا ذنباً فيعيره به يوم القيامة

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 19 (800); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 129 (192)

ما ستر الله على عبد في الدنيا إلا ستر عليه في الآخرة

"Allah dünyada bir kulunun aybını örtmüşse ahrette de örter."

İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, II, 336 (863)

487. "Allah mü'minin aybını örterse, himayesini o mü'min üzerine koyar." (I, 512)

إن الله يدين المؤمن فيضع عليه كنفه ويستتره

Buhârî, *Mezâlim*, 3 (II, 862 (2309)), *Tefsîr*, 172 (IV, 1725 (4408)); Müslim, *Tevbe*, 52 (IV, 2120); Tirmizî, *Kıyamet*, 48 (IV, 656); İbn Mâce, *Mukaddime*, 13 (I, 65); Ahmed b. Hanbel, II, 74 (5436), 105 (5825); Ebû Yâ'lâ, X, 122 (5751); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 63 (34221); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 253 (271); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 364 (11242); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 266 (846); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 54 (166); Ahmed b. Hanbel, *ez Zühd*, I, 172

488. "Kim bir mü'minin aybını örterse, Allah ta o mü'minin dünyada ve ahirette aybını örter." (I, 512)

ومن ستر مسلما ستره الله في الدنيا والآخرة

Müslim, *Zikr*, 38 (IV, 2074); Tirmizî, *Kırâât*, 12 (V, 195); İbn Mâce, *Hudûd*, 5 (II, 850); Ahmed b. Hanbel, II, 252 (7421); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, X, 228 (18936); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 327 (26567); İbn'l-Cârûd, *el-Müntekâ*, s. 203 (802); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 645 (1404)

ومن ستر مسلما ستره الله يوم القيامة

"Kim bir mü'minin aybını örterse, kıyamet günü Allah ta o mü'minin aybını örter."

Buhârî, *Mezâlim*, 4 (II, 862 (2310)); Müslim, *Birr*, 58 (IV, 1996); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 38 (II, 690); Tirmizî, *Hudûd*, 3 (IV, 34); Ahmed b. Hanbel, II, 91 (5646), IV, 104 (17000)

489. "Sizden birinizin insanlar içinde kıldığı namazı, yalnız başına kıldığı namaz gibi olmadıkça, gerçek iman etmiş olmaz." (I, 513)

لا يؤمن أحدكم حتى تكون صلاته بين الناس كصلاته بين اعتره

Tespit edilememiştir.

490. "Ümmetim hakkında en korktuğum şey, Allah'a (c.c) şirk koşmalarıdır." (I, 518)

إن أخوف ما أخاف على أمتي الإشراف بالله

İbn Mâce, *Zühd*, 21 (II, 1406)

491. "Sizin hakkınızda korktuğum şeylerin en korkuncu küçük şirktir." dediler ki: "Küçük şirk nedir Ya Rasûlallah (s.a)?" Rasûlullah (s.a): "Riyadır. Kıyamet gününde Allah (c.c) insanlara iyiliklerinin karşılığını verirken onlara: "Gidiniz kimlerin görmesini istediyseniz, ecri onlardan isteyiniz. Onların yanında bir şey bulabilecek misiniz?" diyecektir." (I, 518)

ان أخوف ما أخاف عليكم الشرك الأصغر قالوا وما الشرك الأصغر يا رسول الله قال الرياء يقول الله عز وجل لهم يوم القيامة إذا جزى الناس بأعمالهم اذهبوا إلى الذين كنتم تراؤون في الدنيا فانظروا هل تجدون عندهم جزاء

Ahmed b. Hanbel, V, 428 (23680), 429 (23686); Taberânî, *Kebîr*, IV, 253 (4301)

492. "Allah (c.c) meleklerine: "Bu ameli ile beni murad etmedi, onu cehenneme atınız." buyuracaktır." (I, 518)

إن الله يقول للملائكة إن هذا لم يردني بعمله فاجعلوه في سجين

Tespit edilememiştir.

493. "Kim her gece Vakîa suresini okursa, ebedi olarak o kimseye yoksulluk isabet etmez." (I, 520)

من قرأ سورة الواقعة كل ليلة لم يصبه فاقة أبدا

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 491 (2497)

494. "Allah (c.c): "Ben ortakların ortaklığından müstağniyim. Kim benim için bir amel işler ve başkasını buna ortak eyler ise ben ondan beriyim. Bu yaptığı amel ortak koştuğu içindir." buyurmaktadır." (I, 522)

قال الله عز وجل أنا أغنى الشركاء عن الشرك . فمن عمل لي عملا أشرك فيه غيري . فأنا منه بري . وهو

للذي أشرك

İbn Mâce, *Zühd*, 21 (II, 1405); Taberânî, *Evsat*, VI, 324; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 329 (6815);

495. "Allah, içinde zerre miktarı riya bulunan ameli kabul etmez." (I, 522, 598)

لا يقبل الله عملا فيه مثقال حبة من رياء

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 240

496. "Güzel niyet, sahibini cennete götürür. Güzel ahlak, sahibini cennete götürür. Güzel huy, sahibini cennete götürür. Bir kişi: "Ya Rasûlallah (s.a) günahkar bir kişi bile olsa mı?" diye sordu. "Evet senin kabul etmemene rağmen." buyurdu." (I, 525)

النية الحسنة تدخل صاحبها الجنة والخلق الحسن يدخل صاحبه الجنة والجوار الحسن يدخل صاحبه الجنة قال

رجل : يا رسول الله وإن كان رجل سوء قال : نعم على رغم أنفك

Deylemî, *el-Firdevs*, IV, (Hadis Nr 6895).

497. "Doğru niyet arşa asılmıştır. Eğer kul niyetinde sadık ise arş harekete geçer ve kul affolur." (I, 525)

النية الصادقة معلقة بالعرش فإذا صدق العبد نيته تحرك العرش فيغفر له

Ali el-Müttakî, *Harâitî'nin*, İbn Abbas'tan rivayet ettiğini belirtmektedir.¹

498. "Ümmetim içlerinden geçenler hususunda, söylemedikleri ve yapmadıkları müddeçe, affolunmuşlardır." (I, 525)

إن الله تجاوز لأمتي ما حدثت به أنفسها ما لم يتكلموا أو يعملوا به

Müslim, *İman*, 201 (I, 116); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 299 (332); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 298 (14521); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 167 (1115); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, II, 47 (1100)

499. "Kulum bir kötülüğe niyet ederse onu yazmayınız. Eğer onu işlerse bir günah yazınız. Bir iyiliğe niyet ettiği ve onu işlemediği zaman ona bir sevap yazınız. Eğer o ameli işler ise on sevap yazınız." (I, 526)

إذا هم عبدي بسيئة فلا تكتبوها عليه فإن عملها فكتبوها سيئة وإذا هم بحسنة فلم يعملها فكتبوها حسنة فإن

عملها فكتبوها عشرا

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 758

İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 492 (375), 493 (377); Müslim, *İman*, 203 (I, 117); İbn Hibban, *Sahîh*, II, 104 (380), 105 (381), 106 (383); Taberânî, *Evsat*, IV, 345; Ebû Yâ'lâ, XI, 386 (6500); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 87 (123)

500. "Yarın diyenler helak oldular." (I, 530, 563, II, 138)

هلك المسوفون

Tespit edilememiştir.

501. "Lezzetleri yok eden ölümü çok anınız." (I, 530, II, 429)

أكثرُوا ذكرَ هادم اللذات يعني الموت

Tirmizî, *Zühd*, 4 (IV, 553); Nesâî, *Cenâiz*, 3 (IV, 4); İbn Mâce, *Zühd*, 31 (II, 1422); Ahmed b. Hanbel, II, 292 (7912); İbn Hibbân, VII, 259 (2992), 260 (2993), 261 (2994); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 357 (7909); Taberânî, *Evsat*, VI, 56; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 78 (34326,34327); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 498 (826, 828), IV, 214 (4833); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 600 (1950)

أكثرُوا ذكرَ هازم اللذات

"Lezzetleri yok edeni çok anınız."

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX,252; İbn Asakir, *Tâ'zîyetü'l-müslim*, I, 45 (52)

502. "Eğer hayvanlar sizin bildiğiniz ölümü bilselerdi, onlardan et yiyemezsiniz." (I, 531)

لو أن البهائم تعلم من الموت ما تعلمون ما اكلتم منها سمينا

Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 38 (152); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 392

503. "Aîşe (r.a): "Şehidler ile birlikte haşrolacak var mıdır?" diye sordu. "Evet bir günde yirmi kere ölümü hatırlayan kimsedir." buyurdu." (I, 531)

قالت عائشة هل يحشر مع الشهداء أحد؟ قال " نعم من ذكر الموت اليوم والليلة عشرين مرة

Tespit edilememiştir.

504. "Mütevekkil olan yarın için azık biriktirmez. Rızıkına ihtimam gösteremez. Allah'ın yanında olana, kendi yanından olandan daha fazla güvenir." (I, 532)

"المتوكل من لم يدخر لغد و لم يتهم برزق و كان بما عند الله أوثق مما عنده

Tespit edilememiştir.

505. "Allahım yaşamak benim için hayırlı ise beni yaşat." (I, 533)

اللهم أحيني ما كانت الحياة خيرا لي

Buhârî, *Merzâ*, 19 (V, 2146 (5347), *Deavât*, 29 (2337 (5990); Müslim, *Zikr*, 10 (IV, 2064); Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 99 (II, 205); Tirmizî, *Cenâiz*, 3 (III, 301); Nesâî, *Cenâiz*, 1, 2 (IV, 3); İbn Mâce, *Zühd*, 37 (II, 1425); Ahmed b. Hanbel, III, 101 (11998), 104 (12034), 171 (12778); İbn Hıbban, *Sahîh*, III, 250 (969), VII, 232 (2966), 267 (3001); Taberânî, *Evsat*, VIII, 78 (8019); Ebû Yâ'lâ, VI, 9 (3227), VII, 7 (3892); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 44 (29347); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 377 (6357); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 600

506. "Benim fazlım ile Cennete giriniz ve onu amellerinizin miktarına göre paylaşınız." (I, 533)

ادخلوا الجنة بفضلها واقسموها بقدر أعمالكم

Sıddîk b. Hasan b. Ali el-Kınnevcî, Hasan el-Basrînin sözü olarak nakletmektedir. Hâdimî de bir yerde Rasulullah'nın (s.a) şu sözü buna delalet eder demiş ve diğer iki yerde Hasan el-Basrî, şöyle demiştir diyerek ona izafe etmiştir.

507. "Sadaka belayı savar ve ömrü uzatır." (I, 534)

الصدقة ترد البلاء وتزيد العمر

ولا يزيد العمر إلا البر

"Ömrü iyilikten başkası uzatamaz."

Tirmizî, *Kader*, 6 (IV, 448); İbn Mâce, İman 10 (I, 35), *Fiten*, 22 (II, 1334); Ahmed b. Hanbel, V, 280 (22466), 82 (22491); İbn Hıbban, *Sahîh*, III, 153 (872); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 670 (1814); Taberânî, *Kebîr*, II, 100 (1442), VI, 251 (6128); Bezzâr, *el-Müsned*, VI, 501 (2540); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 109 (29867); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 258 (10233); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 35

508. "Sizin hayırlınızı haber vereyim mi?" buyurdu. "Buyur ya Rasûlallah (s.a)" dediler. "Sizin en hayırlınız ömrü uzun ameli güzel olanınızdır" buyurdu." (I,534)

ألا أنبتكم بخيركم قالوا نعم يا رسول الله قال خياركم أطولكم أعمارا وأحسنكم أعمالا

Ahmed b. Hanbel, II, 235

ألا أنبتكم بخيركم ؟ قالوا : بلى يا رسول الله قال : (خياركم أطولكم أعمارا إذا سدوا

"Sizin hayırlınızı haber vereyim mi?" buyurdu. "Buyur ya Rasûlullah (s.a)" dediler. "Sizin en hayırlınız doğruluktan ayrılmadıkça, ömrü uzun olanınızdır" buyurdu.

Ebû Yâ'lâ, VI, 214 (3496)

509. "Ömrü uzun, ameli güzel olana müjdeler olsun." (I, 534, II, 100, 397)

طوبى لمن طال عمره وحسن عمله

Tirmizî, *Zühd*, 21 (IV, 565, 566); Ahmed b. Hanbel, IV, 188 (17716), 190 (17734), V, 40 (20431), 43 (20461), 47 (20498); Dârimî, *Rikak*, 30 (II, 398); İbn Hıbbân, VII, 248; Tayâlisî, s. 116 (864); Taberânî, *Evsat*, II, 118 (1441); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 81 (818); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 70 (34265); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 371; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 111; İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 492 (3431); İbn Ömer eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, III, 51 (1356); İbn'l-Mübarek, *ez-Zühd*, s. 472; Hennâd, *ez-Zühd*, II, 402; İbn'l-Mübarek, *el-Müsned*, I, 46

510. "Ölümün saçlarından bir tek kıl, sema ehlinin üzerine konulsa, Allah'ın (c.c) izni ile hepsi ölürlendi. Çünkü ölümün her telinde ölüm vardır. Ölüm bir şeye düşerse o şey mutlaka ölür." (I, 535)

لو ان شعرة من شعرات الموت وضعت على اهل السماء والارض لماتوا باذن الله تعالى لان في كل شعرة الموت

موت ولا يقع الموت بشيء الا مات

Irâkî, İbn Ebi'd-Dünya'nın Ebû Meysera'dan merfu olarak rivayet ettiğini belirtmektedir.¹

511. "Eğer ölümün eleminin bir katresi arzın dağlarına konulsa hepsi erirdi." (I,535)

لو أن قطرة من ألم الموت وضعت على جبال الأرض كلها لذابت

Tespit edilememiştir.

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, IV, 203

512. "Mü'minin'in hediyesi ölümdür." (I, 535)

تحفة المؤمن الموت

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 355 (7900); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 171 (9884), 253 (10208); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 185; Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 137 (347); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 120 (150); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 212 (599);

513. "Allah (c.c) bir kulundan razı oldğu zaman: "Ey ölüm meleği filan kuluma git onun ruhunu bana getir, ameli sebebi ile ben onu rahat ettireyim. Ben ona çeşitli belalar verdim. Buna rağmen sevdiğim şekilde buldum." buyurur. Ölüm meleği, yanında beşyüz melek olduğ halde iner. Yine yanında reyhan yaprağı, za'feran kökü bulunur ve her biri ayrı ayrı onu müjdelerler. Melekler kalkarlar ve Ruhunun reyhan ile beraber çıkması için iki saf olurlar. İblis onlara bakınca elini başına koyar ve bağırır. Askerleri: "Ne oldu efendimiz?" diye sorar. "Görmüyor musunuz bu adama üstünlüklerden verilenleri? Sizler nerelerdesiniz?" der. Onlar: "biz çalıştık masumuz" derler." (I, 535)

إن الله إذا رضي عن عبد قال : يا ملك الموت اذهب إلى فلان فأتني بروحه لأريهحسبي من عمله قد بلوته فوجدته حيث أحب فيترل ملك الموت ومعه خمسمائة من الملائكة ومعهم قضبان الريحان وأصول الزعفران كل واحد منهم يبشره ببشارة سوى بشارة صاحبه وتقوم الملائكة صفين لخروج روحه معهم الريحان فإذا نظر إليهم إبليس وضع يده على رأسه ثم صرخ " قال فيقول له جنوده : ما لك يا سيدنا فيقول : أما ترون ما أعطي هذا العبد من الكرامة أين كنتم من هذا ؟ قالوا : قد جهدنا به فكان معصوما

Tespit edilememiştir.

514. "Kim saçını müslüman olarak ağartırsa bu, değiştirmedığı müddetçe onun için nurdur." (I, 536)

من شاب شبيبة في الإسلام كانت له نورا ما لم يغيرها

Tirmizî, *Cihad*, 9 (IV, 172); Ahmed b. Hanbel, II, 210; İbn Hibbân, *Sahih*, VII,251, 253; Hakim, *el-Müstedrek*, III, 51; Tayâlîsî, *el-Müsned*, s. 157; Taberârî, *Kebîr*, I, 67, IXX, 304

515. "Allah, (c.c) ihtiyar kişinin sabah akşam yüzüne bakar ve: "Yaşın büyüdü, kemiklerin zayıfladı, derin inceldi, ecelin yakınlaştı, gelişin iyice yaklaştı ey kulum sen utanmıyor musun? Ben senin beyazından utanıyorum." buyurur." (I, 536)

ينظر الله تعالى إلى وجه الشيخ صباحا و مساء و يقول كبر سنك و دق عظمك و رق جلدك و قرب أجلك و

كاد قدومك إلي يا عبدي أما تستحيي و أنا أستحيي من شيبك

Tespit edilememiştir.

516. "Allah kimin hayrını dilerse, onu, unutursa hatırlatan, hatırlarsa ona yardım eden, salih bir dost ile rızıklandırır." (I, 537, 529; II, 130)

من أراد الله به خيرا رزقه أخا صالحا إن نسي ذكره وإن ذكر أعانه

Ebû Dâvûd, *Harac*, 7 (II, 146); Nesâî, *Beyât*, 33 (VII, 159); İbn Hıbban, *Sahîh*, X, 345 (4494); Ebû Yâ'lâ, VII, 416 (4439); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 27 (7402); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 111 (20106,20107); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 434 (7827), V, 229 (8752); İshak b. Râhûye, *el-Müsned*, II, 415 (972); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 321 (542);

517. "Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bil: "İhtiyarlıktan önce, gençliğin, hastalıktan önce, sağlığın, fakirlikten önce zenginliğin, meşkuliyetten önce boş vaktin ve ölümden önce hayatın." (I, 538)

اغتنم خمسا قبل خمس : شبابك قبل هرمك و صحتك قبل سقمك و غناك قبل فقرك و فراغك قبل شغلك و

حياتك قبل موتك

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 341 (7846); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 77 (34319); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 263 (10248,10250); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV,148; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 425 (729); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 2 (2);

518. "Allah orada (cennette), gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, beşerin hatırına gelmeyen güzellikler yaratmıştır." (I, 546)

خلق فيها ما لا عين رأت ولا أذن سمعت ولا خطر على قلب بشر

Buhârî, *Bed'ü'l-halk*, 8 (III, 1185 (3072), *Tefsîr*, 2 (IV, 1794 (4501,4502); Müslim, *Cennet*, 2, 3, 4, 5 (IV, 2174, 2175); Ahmed b. Hanbel, II, 313 (8128), 369 (8813), 407

(9268); Dârimî, *Rikak*, 98 (II, 428); Taberânî, *Kebîr*, XI, 184 (11439); Taberânî, *Evsat*, I, 224 (738); İbn Huzeyme, III, 190

519. "Allah (c.c) dünyadan çok buğz edilecek bir varlık yaratmamıştır. Yarattığı günden bu zamana kadar da dünyaya bakmamıştır." (I, 546)

إن الله جل ثناؤه لم يخلق خلقا أبغض إليه من الدنيا و إنه منذ خلقها لم ينظر إليها

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 338 (10500); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 136

520. "Binalarda haram taştan sakının. Zira bu harap olmasının baş sebebidir." (I, 546)

اتقوا الحجر الحرام في البنين فإنه أساس الخراب

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 394 (10722); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 388 (434,664)

521. "Allah'ın (c.c) münââmât diye isimlendirilen yerleri vardır. Kul haramdan bir kazanç elde ettiği zaman, Allah ona suyu ve çamuru musullat kılar da, ona kimse mani olamaz." (I, 547)

ان الله بقاعا تسمى المنعمات فاذا كسب الرجل المال من حرام سلط الله عليه الماء والطين ثم لا يمنعه به

Tespit edilememiştir.

522. "Allah'tah hakkıyla haya ediniz. Dediler ki: "Allah'a hamd olsun biz Allah'tan hakkıyla haya ediyoruz ya Rasûlallah (s.a)." "Hayır öyle değil! Allah'tan gerçekten haya edenler, başı ve içindikileri (gözü, kulağı, dili), karını ve içindikilerini, korurlar, Ölümü ve belaları çok hatırlarlar. Âhiret hayatını isteyenler, dünyanın zinetlerini terk ederler. Böyle yapanlar işte gerçekten Allah'tan (c.c) haya edenlerdir." buyurdu." (I, 549)

إستحيوا من الله حق الحياء (قالوا يا رسول الله إنا لنستحيي من الله) والحمد لله قال ليس (ذاك) ولكن من

استحيا من الله حق الحياء فليحفظ الرأس وما وعى وليحفظ البطن وما حوى وليذكر الموت والبلى ومن أراد الآخرة

ترك زينة الدنيا فمن فعل ذلك فقد استحيا من الله حق الحياء

Beyhakî, *el-Erbeüne's-Suğrâ*, I, 66

523. "Anam babam sana feda olsun (ya Sa'd) at." (I, 550)"

إرم فذاك أبي وأمي

Ebû Yâ'lâ, I, 334 (422); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 56 (10019); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 227 (191), 228 (195), 230 (203)

524. "Kanaat bitmeyen bir maldır." (I, 551)

القناعة مال لا ينفد

Taberânî, *Evsat*, VII, 84 (6922); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 72 (63)

525. "Allah'a ve âhiret gününe inanan kimse töhmet yerlerinde durmasın." (I,551)

من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يقفن مواقف التهم

Aclûnî, Harâitî'den nakletmektedir.¹

526. "Dinin tepesi cihattır." (I, 554)

ذروة سنامه الجهاد

İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 301 (147); İbn Mâce, *Fiten*, 12 (II, 1314); Ahmed b. Hanbel, V, 231 (22069); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 76 (560); Taberânî, *Kebîr*, XX, 55 (96); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 194 (20303); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 38 (2806), 212 (3349), IV, 12 (4225); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 428 (11394); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 377; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 137 (2938); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 531 (1091)

527. "Şeytanın yanında Allah'ı (c.c) zikretmek, adem oğlunun yanında ziyafet gibidir." (I, 554)

ان ذكر الله تعالى في جنب الشيطان كاللاكلة في جنب ابن ادم

Hadis bu lafızlar ile Tespit edilememiştir. Ancak aşağıdaki ifadeler ile mevcuttur

سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر في ذنب المسلم مثل الآكلة في جنب ابن آدم

Deylemî, *el-Firdevs*, II, 338

¹ Aclûnî, *Keşfü'l-hâfâ*, II, 1498 (2501)

528. "Adem oğlunun kalbinde iki ev vardır. Bunlardan birisinde melek diğerinde şeytan bulunur. Kul zikrederse şeytan gizlenir. Eğer Allah'ı zikretmez ise şeytan gagasını kalbine daldırır ve vesvese verir." (I, 554)

ما من آدم إلا لقلبه بيتان في أحدهما الملك و في الآخر الشيطان فإذا ذكر الله خنس و إذا لم يذكر الله تعالى
وضع الشيطان منقاره في قلبه و وسوس

Tespit edilememiştir.

529. "Tam kelimeler ile semadan inen ve semaya çıkan şerlerden, arzda gördüğümüz ve ondan çıkanların şerrinden, gece ve gündüzün fitnesinin şerrinden, gece ve gündüz gelen haberlerin şerrinden kerim olan Allah'ın zatına sığınırım. Öyle kelimeler ki hiçbir iyi ve kötü kimse onu geçemez, ya Rahman." (I, 555)

أعوذ بوجه الله الكريم وكلماته التامة التي لا يجاوزهن بر ولا فاجر من شر ما ينزل من السماء وما يعرج فيها
ومن شر ما ذرأ في الأرض وما يخرج منها ومن شر فتن الليل والنهار ومن شر طوارق الليل والنهار إلا طارق يطرق بخير
يا رحمن

Ahmed b. Hanbel, III, 419 (15499); Taberânî, *Kebîr*, IV, 114 (3838), XV, 12 (3); Taberânî, *Evsat*, I, 18 (43), V, 315 (5415); Ebû Yâ'lâ, XII, 237 (6844); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 35 (19831), 36 (19833); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 51 (23601), VI, 77 (29601)

530. "Müezzin ezan okuduğu zaman şeytan Ravha'ya kaçır. Ravha Medine'ye otuz mil mesafededir." (I, 555)

إذا أذن المؤذن هرب الشيطان حتى يكون بالروحاء وهي من المدينة ثلاثون ميلا

Ahmed b. Hanbel, III, 316 (14444); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, I, 207 (2373); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 116 (3049); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 432 (1878); Abd b. Humeyd, *el-Müsne'd*, s. 316 (1032)

531. "Şeytanın ve meleğin Adem oğluna dokunması vardır. Şeytanın dokunması, şerri ve hakkı yalanlamayı getirir. Meleğin dokunuşu, hayrı ve hakkı tasdiki getirir. Kim bunu içinde bulursa, bilsin ki bu Allah'tandır. Allah'a (c.c) hamd etsin. Kim içinde diğerini bulursa, kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın." (I, 556)

إن للشيطان لمة بابن آدم وللملك لمة فأما لمة الشيطان فإبعاد بالشر وتكذيب بالحق وأما لمة الملك فإبعاد بالخير وتصديق بالحق فمن وجد ذلك فليعلم أنه من الله فليحمد الله ومن وجد الأخرى فليتعوذ بالله من الشيطان الرجيم

Tirmizî, *Tefsîr*, (V, 219); İbn Hıbban, *Sahîh*, III, 278 (997); Ebû Yâ'lâ, VIII, 417 (4999); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 305 (11051)

532. "Senin en büyük düşmünün, iki yanının ortasında ki nefsendir." (I, 557)

أعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك

İrâkî, hadisi Beyhakî'nin Kitabü'z-Zühd, de rivayet ettiğini belirtmektedir. Muhammed Tahir b. Ali es-Sıddîkî, ve el-Elbânî, sözün mevzu olduğunu belirtmektedirler.¹

533. "Şu beş şeyin dışında acele şeytandır; Misafir geldiğinde yemek yedirmek, kişi öldüğünde cenazeyi techiz etmek, yaşı geldiğinde bekarı evlendirmek, süresi geldiğinde borcu ödemek, günah işlendiğinde tevbe etmek." (I, 558)

العجلة من الشيطان إلا في خمس إطعام الطعام إذا حضر الضيف وتجهيز الميت إذا مات وتزويج البكر إذا

أدركت وقضاء الدين إذا وجب والتوبة من الذنب إذا أذنب

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 78

534. "Akıllı kimse, nefesine boyun eğdiren ve ölümden sonrası için amel işleyendir. Ahmak ise nefisini havasınının peşine takıp olmayacak şeyleri umandır." (I, 562)

الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت . والأحمق من أتبع نفسه هواها وتمنى على الله

Tirmizî, *Kıyamet*, 25 (IV, 638); İbn Mâce, *Zühd*, 31 (II, 1423); Ahmed b. Hanbel, IV, 124 (17164); Hâkim, el-Müstedrek, I, 125 (191), IV, 280 (7639); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 153 (1122); Taberânî, *Kebîr*, VII, 281 (7141), 284 (7143); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 107 (863); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 350 (10546); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 369 (6306); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 267, VIII, 174

535. "Cehennemde, sadece melikleri ziyaret eden Kur'an okuyucuların bulunduğu bir vadi vardır." (I, 564)

¹ İrâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, III, 1; Muhammed Tahir b. Ali es-Sıddîkî, *Tezkiratü'l-mavdüât*, s. 1555; el-Elbânî, *Silsiletü'd-daîfe*, III, 308

في جهنم وادي لا يسكنه إلا القراء الزائرون الملوك

Tespit edilememiştir.

536. "Amel olmadan cenneti taleb etmek, günahlardan bir günahdır." (I, 567)

طلب الجنة بلا عمل ذنب من الذنوب

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 367;

537. "Size bir iyilik yapılırsa onu mükafatlandırınız. Eğer mükafat olarak bir şey bulamamışsanız, o mükafatlanıncaya kadar onun için Allah'a dua ediniz." (I, 573)

ومن صنع إليكم معروفا فكافئوه فإن لم تجدوا ما تكافئوه فادعوا الله له حتى تروا أن قد كفاؤهم

Tirmizî, *Cihad*, 2 (I, 524); İbn Hibban, *Sahîh*, VIII, 199 (3408)

538. "Cemaat rahmet, ayrılık ise azaptır." (I, 581, II, 216)

والجماعة رحمة والفرقة عذاب

Ahmed b. Hanbel, IV, 278 (18472, 18473), 375 (19369); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 516 (9119); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 43 (15)

539. "Gizli amel etmek, açık amel etmekten yetmiş misli daha üstündür. Açık amel etmek eğer başkaları tarafından örnek alınacaksa, gizli amel etmekten yetmiş kat daha üstündür." (I, 582)

إن عمل السر يضاعف على عمل العلانية بسبعين ضعفا ويضاعف عمل العلانية إذا استن به على عمل السر

سبعين ضعفا

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 264

540. "Şeytan bir karıştan fazla olan kısmın üstüne biner." (I, 585)

الشيطان يركب على زيادة الشبر

Tespit edilememiştir.

541. Rasûlullah (s.a) mescitte namazını kıları. Misvakı ise kulağının arkasında kalem konan yerde olurdu. Müezzin ezan okuduğu zaman, dişlerini misvaklamadan namaza kalkmazdı. Dişini misvakladıktan sonra yerine koyardı.

Rasûlullah'ın (s.a) ashabının misvakları da kulaklarının arkasında olurdu. Her namazda misvak ile dişlerini fırçalarlardı. Ubâde b. Sâmit (r.a) ve Rasûlullah'ın (s.a) ashabı seyahat ettiklerinde, misvakları kulaklarının arkasında olurdu.” (I, 585)

كان يشهد الصلوات في المساجد وسواكه على أذنه موضع القلم من أذن الكاتب لا يقوم إلى الصلاة إلا استن
ثم رده إلى موضعه وأن أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم سووهم خلف آذانهم يستنون بها لكل صلاة وأن عبادة
بن الصامت وأصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم كانوا يروحون والسواك على آذانهم

Tespit edilememiştir.

542. "Bizim ile müşriklerin arasındaki fark, başlığın üzerine sarılan sarıktır." (I, 586)

فرق ما بيننا وبين المشركين العمائم على القلانس

Mefhum olarak nakletmektedir. Bununla ilgili hadisler vardır.

Ebû Dâvûd, *Libas*, 21 (II, 452); Tirmizî, *Libas*, 42 (IV, 247); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 511 (5903); Ebû Yâ'lâ, III, 5 (1412); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 169

543. "Sadaka on misli ile mükafatlandırılır. Borç ise on sekiz misli ile mükafatlandırılır." (I, 587)

الصدقة بعشر أمثالها والقرض ثمانية عشر

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 333; Taberânî, *Kebîr*, VIII, 249 (7976); Taberânî, *Evsat*, VII, 16 (6719); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 419 (1614)

544. "Üç sınıf insan vardır ki iman ile geldiklerinde, cennetin hangi kapısından isterlerse girerler ve hurilerden istedikleri kadar alırlar; Gizlice borç veren, katili affeden ve her namazın arkasında on defa ihlas suresini okuyan kimsedir. Ebû Bekr (r.a) "bunlardan sadece birisi olmaz mı ya Rasûlallah (s.a)?" diye sordu Rasûlallah (s.a): "Yahut bunlardan birisi." buyurdu" (I, 587, 719)

ثلاث من جاء بهم مع إيمان دخل من أي أبواب الجنة شاء وزوج من الحور العين كم شاء من أدى ديناً خفياً
وعفا عن قاتله وقرأ في دبر كل صلاة مكتوبة عشر مرات قل هو الله أحد فقال أبو بكر أو أحدهن يا رسول الله فقال أو

أحدهن

Taberânî, *Evsat*, III, 347 (3361); Ebû Yâ'lâ, III, 332 (1794); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 243

545. "İyilik on misli ile mükafatlandırılır." (I, 587)

الحسنة بعشر أمثالها

İbn Mende, *Kitâbü'l-îman*, II, 725; Abdullah b. Ahmed, *es-Sünne*, II, 488; Buhârî, *Îman*, 30 (I, 24 (41), *Savm*, 2 (II, 670 (1795), 55 (697 (1875), *Enbiyâ*, 38 (III, 1256 (3236); Müslim, *Sıyâm*, 181 (II, 812); Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 16 (V, 175); Nesâî, *Sıyâm*, 76 (IV, 210, 211); İbn Mâce, *Sıyâm*, 1 (I, 525), II, 1256 (3823); Ahmed b. Hanbel, I, 195 (1690), II, 234 (7194), V, 148 (21353); Dârimî, *Savm*, 50 (II, 40), *Rikak*, 50 (II, 405); İbn Huzeyme, III, 130 (1762)

546. "Kim kötü bir yol ortaya koyarsa, o kötülüğü işleyenlerin günahlarının bir misli, o yolu ortaya koyana olur ve onu işleyenlerin günahlarından bir şey eksilmez. Kim kötü bir bid'at ortaya koyarsa, ona uyanların günahlarının bir misli kıyamete kadar ona yazılır. Hayırdan yeni bir şey ortaya koyan kimseye de, onu takib edenlerin ecirlerinin bir misli kıyamete kadar yazılır." (I, 588)

ومن سن سنة سيئة فعمل بما كان عليه وزرها ووزر من عمل بما لا ينقص من أوزارهم شيء من ابتدع شيئا من

الشر كان عليه مثل وزر كل من اقتدى به في ذلك فعمل مثل عمله إلى يوم القيامة ومثله من ابتدع شيئا من الخير كان

له مثل أجر من يعمل به إلى يوم القيامة

Müslim, *Kasâme*, 27 (III, 1303); İbn Mâce, *Mukaddime*, 14 (I, 74, 75); Ahmed b. Hanbel, IV, 361 (19223, 19225); Dârimî, *Mukaddime*, 44 (I, 140, 141); İbn Huzeyme, IV, 112 (2477); İbn Hibban, *Sahih*, VIII, 101 (3308); Taberânî, *Kebîr*, II, 315 (2312,2313); Taberânî, *Evsat*, IV, 343; Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 466 (21024); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 350 (9802); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 200 (3320)

547. "Dikkat edin! Sevgi, dostluk ve yardımlaşmakta mü'minlerin misali bir cesed gibidirler. Ondand bir aza şikayetçi olsa ateş ve uykusuzlukta bütün azalar etkilenir." (I, 589)

ألا إن مثل المؤمنين ومثل توادهم وتحابهم ومثل الجسد إذا اشتكى بعضه تداعى سائرته بالسهر والحمى

Tayâlisî, *el-Müsne'd*, I, 107 (790); Kudâî, *el-Müsne'dü's-şihâb*, II, 283 (1366)

548. "Bir aza şikayet ettiğinde bütün azalar elem ve uykusuzluktan etkilenir. Mü'minlerin tamamı bir uzuvdur." (I, 589)

إذا اشتكى عضوا تداعى له سائر الأعضاء إلى الحنين و السهر المؤمنون كلهم عضو واحد

Hadisin anlamca benzerleri mevcuttur.

ترى المؤمنين في تراجمهم وتوادهم وتعاطفهم كمثل الجسد إذا اشتكى عضوا تداعى له سائر جسده بالسهر

والحمى

Buhârî, *Edeb*, 27 (V, 2238 (5665); Müslim, *Birr*, 66,67; Ahmed b. Hanbel, IV, 268; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 102 (7609), VII, 504 (11140), 505 (11142)

549. "Bil ki; bütün ümmet sana bir fayda vermek için birleşseler, Allah'ın yazdığından başka bir fayda veremezler. Sana bir zarar vermek için taplansalar, Allah'ın yazdığından başka bir zarar veremezler." (I, 589)

واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك ولو اجتمعوا على أن

يضروك بشيء لم يضروك إلا بشيء قد كتبه الله عليكم

Tirmizî, *Kıyamet*, 59 (IV, 667); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 216 (195)

550. "Kul kendi nefsi için sevdiğini, mü'min kardeşi için de sevip arzu etmedikçe, gerçek mü'min olamaz." (I, 589)

لا يؤمن عبد حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه

Ahmed b. Hanbel, III, 206 (13169), 289 (14114); Ebû Yâ'lâ, V, 268 (2887), 459 (3183); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 63 (888,889); İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 441 (294), 442 (296); Buhârî, *İman*, 6 (I, 14 (13); Müslim, *İman*, 72 (I, 67); Tirmizî, *Kıyamet*, 59 (IV, 667); Nesâî, *İman*, 19 (VIII, 115), 33 (VIII, 125); İbn Mâce, *Mukaddime*, 9 (I, 26); Ahmed b. Hanbel, III, 176 (12824)

551. "Gece bir amel işler ve Rabbi onu örter, sonra sabah olur: "Ey filan ben dün şunları şunları işledim" der. Allah'ın gizlediğini kendisi aşikar eder." (I, 590)

الذي يعمل العمل بالليل فيستره ربه ثم يصبح فيقول يا فلان عملت البارحة كذا وكذا فيكشف ستر الله عنه

Taberânî, *es-Sağîr*, I, 378 (632)

552. "Hayanın tamamı hayırdır." (I, 592)

İbn Mende, *Kitâbü'l-Îman*, I, 337 (178); Müslim, *Îman*, 60 (I, 64); Ebû Dâvûd, *Edâhî*, 34 (II, 667); Ahmed b. Hanbel, IV, 426 (19830), 436 (19919); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 114 (854); Taberânî, *Kebîr*, XVIII, 202 (493); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 151 (231); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 231 (25343); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 132 (7704); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 251, VI, 262; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 75

553. "Hayanın tamamı dindir." (I, 592)

الحياء هو الدين كله

Taberânî, *Kebîr*, XIX, 29 (63); Taberânî, *Evsat*, II, 210 (1758)

554. "Haya ancak hayrı getirir" (I, 592)

الحياء لا يأتي إلا بخير

Buhârî, *Edeb*, 77 (V, 2267 (5766); İbn Mende, *Kitâbü'l-îman*, I, 336 (176); Müslim, *Îman*, I, 64); Ahmed b. Hanbel, IV, 427 (19843); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 444 (1312); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 114 (853); Taberânî, *Kebîr*, XVIII, 119 (238), 206 (505, 506); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 131 (7703), 132 (7705); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 251; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 76

555. "Ümmetim hakkında en çok korktuğum şey, Allah'a şik koştur. Ben demiyorum ki, onlar güneşe, aya, puta tapacaklar. Fakat Allah'tan başkası için amel etmek ve gizli şehvettir." (I, 595)

إن أخوف ما أخاف على أمتي الإشراف بالله أما إني لست أقول : تعبدون شمساً ولا قمراً ولا وثناً ولكن أعمالاً

لغير الله وشهوة خفية

Tespit edilememiştir.

556. "Kıyamet gününde mürâîye şu dört şeyle nida edilir: "Ey kafir, ey fâcir, ey gâdir, ey hâsir, gayretin saptı, ecrin boşa gitti, artık sana burada bir yakınlık yoktur. Sen kimin için amel etmişsen ecrini de ondan iste, ey hîlekar." (I, 591)

إن يوم القيامة ينادى بأربعة أشياء يا كافر يا فاجر يا غادر يا خاسر ضل سعيك و بطل أجرك فلا خلاق لك
إلتمس الأجر ممن كنت تعمل له يا مخادع

Tespit edilememiştir.

557. "Kıyamet olduğu zaman bir münâdî nida eder. Orada bulunanların tamamı onu işitir: "İnsanlara ibadet edenler nerede? Kalkınız amellerinizi kimin için işlemişseniz ecirlerinizi onlardan isteyiniz. Ben içine dünya ve ehlinden bir şey karıştırılmış ameli kabul etmem." (I, 596)

إذا كان يوم القيامة نادى مناد يسمع أهل الجمع أين الذين كانوا يعبدون الناس؟ قوموا خذوا أجوركم ممن عملتم له فإني لا أقبل عملا خالطه فيه شيء من الدنيا وأهله

Tespit edilememiştir.

558. "Cennet: "Ben bütün cimri ve riyakara haramım." dedi." (I, 596)

إن الجنة قالت أنا حرام على كل بخيل ومراء

Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, s. 109 (259)

559. "İlk defa Kur'anı ezberleyen, Allah yolunda savaşan ve malı çok olan kimseler çağrılacaktır. Allahu Teâlâ Kur'an okuyucuya: "Ben sana rasülüne gönderdiğim şeyleri öğretmedim mi?" buyuracak, kul: "Evet ya Rabbi öğrettin." diyecek. "Öğrendiğin şeyler karşılığında benim için neler yaptın?" buyuracak. Kul: "Geceler ve gündüzler boyu okudum." diyecek. Allah (c.c) "Yalan söyledin" buyuracak, Melekler: "Yalan söyledin." diyecekler. Allah (c.c): "Bilakis filan ne güzel okuyucu desinler diye gösteriş yaptın, nitekim denildi de." buyuracak. Aynı şekilde mal sahibi getirilecek. Allah (c.c) "Ben sana hiçbir kuluma vermediğim kadar mal vermedim mi?" buyuracak. Kul: "Evet verdin ya Rab." diyecek. "Peki bunların karşılığı olarak ne yaptın?" buyuracak. Kul: "Sılay-ı rahim yaptım, tasadduk ettim." diyecek Allah (c.c): "Yalan söyledin." buyuracak. Melekler: "Yalan söyledin." diyecekler. Allah (c.c): "Filan kul ne kadar cömert desinler diye yaptın, nitekim denildi de." buyuracak." (I, 596)

أول من يدعو به رجل جمع القرآن ورجل يقتل في سبيل الله ورجل كثير المال فيقول الله تبارك وتعالى للقارىء : ألم أعلمك ما أنزلت على رسولي صلى الله عليه وسلم ؟ قال : بلى يا رب قال : فماذا عملت فيما علمت ؟ قال : كنت أقوم به آناء الليل وآناء النهار فيقول الله تبارك وتعالى له : كذبت وتقول له الملائكة : كذبت ويقول الله : بل أردت أن يقال : فلان قارىء فقد قيل ذاك ويؤتى بصاحب المال فيقول الله له : ألم أوسع عليك حتى لم أدعك تحتاج إلى أحد ؟ قال : بلى يا رب قال : فماذا عملت فيما آتيتك ؟ قال : كنت أصل الرحم وأتصدق ؟ فيقول الله له : كذبت وتقول الملائكة له : كذبت ويقول الله : بل إنما أردت أن يقال : فلان جواد فقد قيل

İbn Hibban, *Sahih*, II, 135 (408); Tirmizî, *Cehennem*, 4 (IV, 591)

560. "Allah Teâlâ: "Ben en hayırlı taksim ediciyim, bir kul bir şeyi bana ortak ederse, azını çoğunu ortak koştuğu şeydir. Ben ondan münezzehim." buyurur." (I, 597)

إن الله تعالى يقول : أنا خير قسيم لمن أشرك بي شيئاً من أشرك بي شيئاً فإن عمله قليله وكثيره لشريكه الذي أشرك بي أنا عنه غني

Ahmed b. Hanbel, IV, 125 (17180); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 269

561. "Bir adamın: "Kurtuluş hangi şeydedir?" diye sorduğu soruya karşılık Rasûlullah (s.a): "Kulun Allah'a (c.c) ibadette insanları murad etmemesidir" buyurdu." (I, 598)

أن يعمل العبد طاعة الله تعالى لا يريد بها الناس (قال صلى الله عليه و سلم حين سأل رجل فيما النجاة)

Tespit edilememiştir.

562. "Allah (c.c) meleklerine: "Bu, ameli ile beni dilemedi, bunu Siccîn'e atın!" buyuracaktır." (I, 598)

إن الله يقول للملائكة إن هذا لم يردني بعمله فاجعلوه في سجين

Tespit edilememiştir.

563. "Rasûlullah (s.a) "Cübbü'l-huzn'den Allah'a sığınını buyurdu. "Cübbü'l-huzn nedir?" denildi. "Cehennemde, riyakar okuyucuların atıldığı bir vadidir." buyurdu." (I, 598)

استعينوا بالله من جب الحزن " قيل وما هو ؟ قال " واد في جهنم أعد للقراء المرأين

Tirmizî, *Zühd*, 48 (IV, 593); Taberânî, *Evsat*, III, 261; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 339 (6851); Taberânî, *Duâ*, I, 411 (1388); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, s. 209 (492)

564. "Kim benim için bir amel işler ve bu amelinde bana ortak koşarsa yaptığı amelin tamamı onun içindir." (I, 598)

فمن عمل لي عملا وأشرك فيه غيري فهو كله

İbn Mâce, *Zühd*, 21 (II, 1405); Beyhakî, *el-Erbeûne's-suğra*, I, 81 (38)

565. "Ey Eba Hureyre; İşte bunlar kıyamet gününde cehennemden yakacağı ilk yaratıklardır." (I, 598)

يا أبا هريرة أولئك أول خلق تسعر نار جهنم بهم يوم القيامة

Tespit edilememiştir.

566. "Ey Muaz! Sana Allah'tan (c.c) korkmayı, doğru sözlü olmayı, emanete riayet etmeyi, hıyaneti terk etmeyi, iyiliği emretmeyi ve kötülükten vazgeçirmeyi tavsiye ederim." (I, 601)

يا معاذ أوصيك بتقوى الله وصدق الحديث وأداء الأمانة وترك الخيانة والأمر بالمعروف والنهي عن المنكر

İbn Hibban, *es-Sikât*, II, 109

567. "Tûbâ, cennette Allah'ın (c.c) kendi eli ile diktiği bir ağaçtır. Ona kendi ruhundan üflemiştir. Cennet ehlinin elbiseleri ve zînetleri ondan biter. Dalları cennetin surlarından görülür. " (I, 602)

طوبى شجرة في الجنة غرسها الله بيده ونفخ فيها من روحه تنبت بالحلي والحلل وإن أغصانها لترى من وراء

سور الجنة والله أعلم

Tespit edilememiştir.

568. "Amellerinizde ihlas sahibi olunuz zira Allah (c.c) ihlasla yapılmayan ameli kabul etmez." (I, 604)

أخلصوا أعمالكم لله عز وجل فإن الله لا يقبل إلا ما أخلص له

Dârakutnî, *Tahâret* 14 (I, 51); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 335 (6836); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 434 (849)

569. "Allah'ın (c.c) ibadetinde ihlâşlı olunuz. Beş vakit namazınızı kılınız, malınızın zekatını gönül hoşluğu ile veriniz, ramazan orucunu tutunuz ve Rabbinizin cennetine giriniz." (I, 604

أخلصوا عبادة الله تعالى وأقيموا خمسكم وأدوا زكاة أموالكم طيبة بما أنفسكم وصوموا شهركم تدخلوا جنة ربكم

Tespit edilememiştir.

570. "Dünyaden bana ne: "Ben bu dünyada bir ağaç altında gölgelenen ve sonra yolculuğuna devam eden bir biniciden başka bir şey değilim." (I, 604)

ما لي وللدنيا ما أنا في الدنيا إلا كراكب استظل تحت شجرة ثم راح وتركها

ما لي وللدنيا إنما مثلي ومثل الدنيا كمثل راكب قال في ظل شجرة في يوم صيف فراح وتركها

"Dünyadan bana ne! Dünyanın ve benim halim şöyledir: "Ben bu dünyada bir yaz günü bir ağaç altında öğle uykusu uyuyan ve sonra yolculuğuna devam eden bir biniciyim."

Ebû Yâ'lâ, IX, 148 (5229); Bezzâr, *el-Müsned*, IV, 337 (1533); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 206 (599); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 54 (195)

571. "Bu dünyada sanki bir garip yahut bir yolcu gibi ol." (I, 605)

كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل

Buhârî, *Rikâk*, 3 (V, 2358 (6053); Tirmizî, *Zühd*, 25 (IV, 567); Ahmed b. Hanbel, II, 24 (4764), 132 (6156); İbn Hıbban, *Sahîh*, II, 471 (698); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 59 (63); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 262 (10245,10246); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 369 (6304); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 115; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 109 (165); Hennâd, *ez-Zühd*, I, 288 (500)

572. "Ümmetimden hata, unutkanlık ve zorlandıkları şeyler bağışlanmıştır." (I, 611, 690)

رفع عن أمتي الخطأ والنسيان وما استكرهوا عليه

Tespit edilememiştir.

573. "Sizden biriniz karnında bir şey hisseder, kendisinden bir şey çıkıp çıkmadığında şüphe ederse, ses duyuncaya kadar veya koku hissedinceye kadar mescidden çıkmasın." (I, 611)

إذا وجد أحدكم في بطنه شيئاً فأشكل عليه أخرج منه شيء أم لا فلا يخرجن من المسجد حتى يسمع صوتاً أو يجد ريحاً

Müslim, *Hayz*, 99 (I, 276); İbn Huzeyme, I, 16 (24), 19 (28); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 117 (569)

574. "Ben kulumun zannı üzereyim." (I, 612, II, 43)

أنا عند ظن عبدي بي

Buhârî, *Tevhîd*, 15 (VI, 2694 (6970)); Müslim, *Zikr*, 2 (IV, 2061), *Tevbe*, 1 (IV, 2099), *Cennet*, 81 (IV, 2205); Tirmizî, *Cehennem*, 11 (V, 581); İbn Mâce, *Edeb*, 58 (II, 1255); Ahmed b. Hanbel, II, 251 (7416), 315 (8163), 413 (9340); İbn Hibban, *Sahîh*, II, 401 (633); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 268 (7603); Taberânî, *Kebîr*, XIX, 416 (1005); Taberânî, *Evsat*, I, 126 (401); Ebû Yâ'lâ, VI, 12 (3232); İbn Batta, *el-İbâne*, III, 337 (267);

575. "Sizden biriniz Allah hakkında hüsn-ü zan etmeden ölmesin." (I, 613)

لا يموتن أحدكم إلا وهو يحسن بالله الظن

Müslim, *Cennet*, 81 (IV, 2205); Ahmed b. Hanbel, III, 330 (14572), 390 (15234); İbn Hibban, *Sahîh*, II, 403 (636); Ebû Yâ'lâ, IV, 192 (2290); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 87; Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 366 (1034)

576. "Sonundan ve işlerinin akıbetinden korkmayan kimsenin hali nice olur." (I, 613)

من لم يخف عاقبة أمره و خاتمته كيف يكون حاله

Tespit edilememiştir.

577. "Namaza başladığında göğsünden, Allah korkusundan ağlama iniltisi gibi bir inilti gelirdi." (I, 613)

إذا دخل في الصلاة يسمع لصدرة أزيز كأزيز المرجل من خوف الله

Hadis Manen nakledilmektedir hadisin geçtiği rivayetler şunlardır

أتيت النبي صلى الله عليه وسلم وهو يصلي ولجوفه أزيز كأزيز المرجل يعني يبكي

"Nebi'ye (s.a) vardım. O namaz kılıyordu. Göğsünde ağlama sesi gibi bir inilti vardı."

Nesâî, *Salat*, 18 (III, 13); Ahmed b. Hanbel, IV, 25 (16335), 26 (16369); İbn Huzeyme, II, 53 (900); İbn Hıbban, *Sahîh*, II, 439 (665), III, 30 (753); Hâkim, el-Müstedrek, I, 396 (971); Ebû Yâ'lâ, III, 174 (1599); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 481 (774), II, 362 (2048,2049); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 251 (3173); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 211; Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 36 (109)

578. "Allah korkusundan ağlayan kimse cehenneme girmeyecektir." (I, 615)

لا يدخل النار من بكى من خشية الله تعالى

ولن يلج النار رجل بكى من خشية الله حتى يلج اللب في الضرع

"Süt çıktığı memeye tekrar girmedikçe, Allah korkusundan ağlayan kimse, cehenneme girmeyecektir."

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, IV, 208 (19364); Tirmizî, *Zühd*, 8 (IV, 555); Nesâî, *Cihad*, 8 (VI, 12); Ahmed b. Hanbel, II, 505 (10567); Hâkim, el-Müstedrek, IV, 288 (7667); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, I, 489 (798), 490 (800), 495 (812); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 9 (4316); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 366; Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 47 (177); Ahmed b. Hanbel, *ez-Zühd*, I, 178

579. "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan cennete giremeyecektir." (I, 615)

لا يدخل الجنة من في قلبه مثقال ذرة من كبر

لا يدخل الجنة من في قلبه مثقال حبة من خردل من كبر

"Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse cennete giremeyecektir.."

Hennâd, *ez-Zühd*, II, 421 (826)

580. "Nefsine eksiklik getirmeden tevazu gösterene, miskinliğe düşmeden nefsinin horlayana, ma'siyete düşmeden topladığı malı Allah yolunda infak edene,

hikmet ve derin anlayış sahiplerine, miskin ve yoksul kimselere acıyana müjdeler olsun. Nefsini horlayana, kazancını temiz kılana, içini ve dışını güzelleştirene, insanlara eziyet etmeyene, müjdeler olsun. Kendi işi ile uğraşan, malını fazlasını infak eden, sözünün fazlasını tutan kimseye müjdeler olsun.” (I, 616)

طوبى لمن تواضع في غير منقصة و ذل في نفسه في غير مسكنة و أنفق من مال جمعه في غير معصية و خالط أهل
الفرقة و الحكمة و رحم أهل الذل و المسكنة طوبى لمن ذل نفسه و طاب كسبه و حسنت سريره و كرمت علانيته و
عزل عن الناس شره طوبى لمن عمل بعلمه و أنفق الفضل من ماله و أمسك الفضل من قوله

Taberânî, *Kebîr*, V, 71 (4615, 4616); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 225 (3388);
Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 182 (7572); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 203, IV, 67;
Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 56 (912); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, II, 233 (1602)

581. "Kul tevazu gösterdiği zaman Allah onu yedinci semaya kadar yükseltir." (I, 616)

إذا تواضع العبد رفعه الله إلى السماء السابعة

Tespit edilememiştir.

582. "Bir kimse Allah için tevazu gösterirse Allah onu yüceltir." (I, 616, 669)

ما تواضع أحد لله إلا رفعه الله

Müslim, *Birr*, 69 (IV, 2001); Tirmizî, *Birr*, 82 (IV, 376); Ahmed b. Hanbel, II, 386
(8996); Ebû Yâ'lâ, XI, 344 (6458); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 232 (3411), VI, 258 (8071),
274 (8134); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 161 (16423), X, 235 (20879)

من تواضع رفعه الله

Bezzâr, *el-Müsned*, III, 160 (946)

583. "Mütekebbire karşı kibir göstermek sadakadır." (I, 617)

التكبر على المتكبر صدقة

Tespit edilememiştir.

584. "Veren el alan elden üstündür." (I, 618)

Muvatta, Sadaka, 8 (II, 998); Buhârî, *Zekât*, 18 (II, 518 (1361), 519 (1362), *Vesâyâ*, 9 (III, 1010 (2599), *Humus*, 19 (1145 (2974), *Nafakât*, 2 (V, 2048 (5040), *Rikâk*, 11 (2365 (6076); Müslim, *Zekât*, 94, 95, 96, 97, 106 (II, 717, 718, 721); Ebû Dâvûd, *Zekât*, 28 (I, 518); Tirmizî, *Zühd*, 32, *Kiyamet*, 29; Nesâî, *Zekât*, 50 (V, 60), 52 (V, 61); Ahmed b. Hanbel, II, 4 (4474)

585. "Mü'minin kendi nefsinin horlaması helal değildir." (I, 620)

لا يحل للمؤمن أن يذل نفسه

لا ينبغي للمؤمن أن يذل نفسه

"Mü'minin kendi nefsinin horlaması gerekmez."

Tirmizî, *Fiten*, 67 (IV, 522); İbn Mâce, *Fiten*, 21 (II, 1332); Ahmed b. Hanbel, V, 405 (23491); Taberânî, *Kebîr*, XII, 408 (13507); Taberânî, *Evsat*, VIII, 41 (7898); Ebû Yâ'la, II, 536 (1411); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 348 (20721); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 36 (7426), VII, 418 (10821, 10824); *el-Müsnedü'l-Hâris*, (*Zevaid-ü Heysemî*), II, 772 (773); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 51 (866), 52 (867)

586. "İhtiyacı yok iken başkalarından isteyen kimse, kıyamet gününde yüzü tırnak ile yırtılmış ve parçalanmış olarak gelecektir." (I, 622)

من سأل الناس وهو غني جاء يوم القيامة وفي وجهه كدوح وخدوش

Dârakutnî, *Zekat* 15 (II, 121)

من سأل الناس وله ما يغنيه جاء يوم القيامة ومسألته في وجهه خموش أو خدوش أو كدوح

"İhtiyacı yok iken başkalarından isteyen kimse kıyamet gününde, istemiş olduğu şey yüzünde, yüzü tırnak ile çizilmiş, yırtılmış ve parçalanmış olarak gelecektir."

Tirmizî, *Zekat*, 22 (III, 40)

587. "Kişiyi günah olarak, müslüman kardeşini küçük görmesi yeter." (I, 622)

حسب امرئ من الشر أن يحقر أخاه المسلم

İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 458 (323); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 35 (II, 686); Müslim, *Birr*, 32 (IV, 1986); İbn Mâce, *Zühd*, 23 (II, 1409); Ahmed b. Hanbel, II, 360 (8707), III, 491 (16062); Taberânî, *Kebîr*, XXII, 74 (183); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 280 (6660); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 92 (11276), VIII, 249 (16906); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 420 (1442)

588. "Ca'fer (r.a) Habeşistan'dan döndüğünde onu kucaklamış ve iki gözünün arasından öpmüştü" (I, 624)

عائق جعفرًا حين قدم من الحبشة وقبل بين عينيه

Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 464 (1196); Taberânî, *Kebîr*, II, 108 (1470)

589. "İlk kucaklayan İbrahim'dir (a.s)." (I, 624)

أول من عائق إبراهيم عليه السلام

İbn Ebi'd-Dünya, *Ihvan*, s. 180

590. "Elbisesini temizler, koyununu sağlar ve kendi hizmetlerini bizzat görürdü." (I, 624)

كان يفلي ثوبه ويحلب شاته ويخدم نفسه

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 331; Ahmed b. Hanbel, VI, 256 (26237); İbn Hibban, *Sahîh*, XII, 488 (5675); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 190 (541); Ebû Yâ'lâ, VIII, 286 (4873); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 199 (2078)

591. "Kendi elbisesini yıkar kovasını onarır, koyunu yemler, evinin işlerini görür, ve ayakkabısını dikerdi." (I, 624)

كان يغسل ثوبه ويرقع دلوه ويعلف شاته ويقم بيته ويخسف نعله

Bu ifadeler çeşitli hadislerin lafızlarını bir araya getirmektedir

İbn Hibban, *Sahîh*, XII, 490 (5676, 5677); Ahmed b. Hanbel, VI, 260 (26282); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 190 (539); Ebû Yâ'lâ, VIII, 117 (4653); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 290 (8194); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 264; Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, s. 431 (1482)

592. "Eğer güçsüz değil ise, bir şeyin sahibi onu taşımaya daha layıktır." (I, 624)

صاحب الشيء أحق بشيئته أن يحمله إلا أن يكون ضعيفا

Taberânî, *Evsat*, VI, 349; Ebû Yâ'lâ, XI, 23 (6162); Tahâvî, *Şerh-u meâni'l-âsâr*, III, 229 (4804), 301 (5014)

593. "Bir kabdan yiyen sonra onu sıyrır ise, yemek kabı ona istiğfar eder." (I,624, II, 109)

من أكل في قصعة ثم لحسها استغفرت له القصعة

Tirmizî, *Et'ime*, 11 (IV, 259); İbn Mâce, *Et'ime*, 10 (II, 1089); Ahmed b. Hanbel, V, 76 (20743); Dârimî, *Et'ime*, 7 (II, 131); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 82 (5860)

594. "Kabı sıyırmak, yere düşen ekmek parçasını bulup yemek ve zinayı terk etmek zenginlik sebeplerindedir." (I, 624)

لعق الإناء ولقط الفناء وترك الزناء يورث الغناء

Tespit edilememiştir.

595. "Allahım beni miskin olarak yaşat, miskin olarak öldür ve kıyamette miskinler zümresinde haşret." (I, 624)

اللهم احيني مسكينا و أمتني مسكينا و احشرنى في زمرة المساكين يوم القيامة

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 167 (1453); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 358 (7911)

596. "Dostum bana, miskinleri sevmemi ve onlara yakın olmamı tavsiye etmiştir." (I, 624)

أوصاني خليلي صلى الله عليه وسلم أن أحب المساكين وأدنو منهم

Taberânî, *Kebîr*, II, 156 (1648); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 492 (1013)

597. "Ey Aişe (r.a) miskinleri sev ve onlara yakın ol ki, kıyamet gününde Allah (c.c) sana yakın olsun." (I, 624)

يا عائشة أحي المساكين وقربهم فإن الله يقربك يوم القيامة

Tirmizî, *Zühd*, 37 (IV, 577); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 167 (1453), VII, 340 (10507); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 12 (12931)

598. "Fakirler içerisinde eller edinin. Çünkü onlarda devlet vardır. Denildi ki: "Onların devleti nedir ya Rasûlallah (s.a)?" "Kıyamet gününde bir münâdî nidâ"

edecek: "Ey fakirler topluluğu kalkınız ve hiçbir fakir kalmasın." bütün fakirler kalkacaklar. Denilecek ki: "Kıyamet ehlinin saflarına giriniz ve size iyilik yapanları cennete götürünüz." Zenginler adamın etrafına toplanacaklar ve ona: "Ben seni giydirmedim mi?" diyecek, adam tasdik edecek. Bir başkası: "Ben sana söylemedim mi?" diye soracak. Böylece o kişiye iyilik yapanlar bunu haber verecekler. Bu adam kendisine yapılanları tasdik edecek, hepsini götürüp cennete sokacak. İyilik yapmayanlar ise: "Keşke bizde iyilik yapıp da şimdi cennete girmiş olsaydık" diyecekler." (I, 625)

اتخذوا عند الفقراء أيادي فإن لهم دولة قيل : يا رسول الله وما دولتهم ؟ قال : ينادي مناد يوم القيامة يا معشر الفقراء قوموا فلا يبقى فقير إلا قام حتى إذا اجتمعوا قيل ادخلوا إلى صفوف أهل القيامة فمن صنع إليكم معروفا فأوردوه الجنة قال فجعل يجتمع على الرجل كذا وكذا من الناس فيقول له الرجل منهم ألم أكسك فيصدقته فيقول له الآخر يا فلان ألم أكلم لك قال ولا يزالون يخبرونه بما صنعوا إليه وهو يصدقهم بما صنعوا إليه حتى يذهب بهم جميعا فيدخلهم الجنة فيقول قوم لم يكونوا يصنعون المعروف يا ليتنا كنا نصنع المعروف حتى ندخل الجنة

Tespit edilememiştir.

599. "Fakirlerin yanında eller edinin. Çünkü kıyamet gününde onlar için devlet vardır. Kıyamet günü olduğu zaman bir münâdî nidâ eder. "Fakirlere yürüyünüz. Dünyada kardeşinizden özür dilediğiniz gibi fakirlerden özür dileyiniz." (I, 625)

اتخذوا عند الفقراء أيادي فإن لهم دولة يوم القيامة فإذا كان يوم القيامة نادى مناد : سيروا إلى الفقراء فيعتذر إليهم كما يعتذر أحدكم إلى أخيه في الدنيا

Tespit edilememiştir.

600. "Allahım fakirlikten sana sığınırım." (I, 625)

اللهم إني أعوذ بك من الفقر

Ebû Dâvûd, *Süçûdü'l-Kur'an*, 32 (I, 482); Nesâî, *İstiâze*, 14 (VIII, 261); İbn Hibban, *Sahîh*, III, 305 (1030); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 725 (1983); Taberânî, *Kebîr*, IX, 58 (8388); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 12 (12929); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 450 (7896); Taberânî, *Duâ*, I, 409 (1378)

601. "Fakirlik küfr olayazdı" (I, 625)

كاد الفقر أن يكون كفرا

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 267 (6612); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 53, 109, VIII, 253; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 342 (586); Taberânî, *Duâ*, I, 320 (1048)

602. "Ben ancak bir kulum. Yeryüzünün (bitirdiklerinden) yerim, yün giyer, deveyi bağlar, parmağımı yalar ve kölelerin davetini kabul ederim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir." (I, 626)

إنما أنا عبد آكل بالأرض وألبس الصوف وأعقل البعير وألق أصابعي وأجيب دعوة المملوك فمن رغب عن

سنتي فليس مني

Abdürrezzâk, *el-Musannef*, X, 415, 417; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 107

603. "Kim meyve veya başka şeyi taşırsa, kibirden kurtulmuştur." (I, 626)

من حمل الشيء والفاكهة فقد برئ من الكبر

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 292 (8201); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 247 (397)

604. "Rasûlullah (s.a) aldı ve sattı. Alıştı daha çoktu. Kiraya verdi ve kiraladı. Kiraya vermesi daha çoktu. Ortaklıkta bulundu, vekil oldu, başkasını vekil etti. Başkasını vekil kılması daha çoktur. Hediye aldı, hediye etti, hibe etti hibe edildi, borçlandı, ödünç aldı, özel ve devlet adına kefil oldu. Şefaati etti bazen kabul edildi bazen reddedildi ama kızmadı. Yemin etmedi ve yemin istedi. Bazen yemininde durdu bazen kefareti ödedi. Şaka yaptı ama hakkın dışında söylemedi. O en güzel örnek idi." (I, 626)

قد باع النبي صلى الله عليه وسلم واشترى وشراؤه أكثر وأجر واستأجر وإيجاره أكثر وضارب وشارك ووكل

وتوكل وتوكيله أكثر وأهدى وأهدى له ووهب وأتعب واستدان واستعار وضمن عاما وخصا ووقف وشفع فقبل تارة

ورد أخرى فلم يغضب ولا حلف واستحلف ومضى في يمينه تارة وكفر أخرى ومأزح وورى ولم يقل إلا حقا وهو

القدوة والأسوة

Münâvî İbn Kayyım'dan nakletmektedir.¹

605. "Büyükleme benim elbisemdir. Kim benim ile çekişirse onu perişan ederim." (I, 630)

الكبرياء ردائي فمن نازعني ردائي قصمته

Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 129 (203)

606. "Yücelik benim gömleğimdir. Kim bu hususta benimle çekişirse ona azab ederim." (I, 630)

و العز إزارني فمن نازعني في شيء منهما عذبتة

Humeydî, II, 486 (1149)

607. "Borç dinin kusurudur." (I, 631)

الدين شين الدين

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 53 (31)

608. "Borç iki türlüdür. Kim ödeme niyetinde iken ölürse ben onun velisiyim. Kim borcunu ödeme niyeti olmadan ölürse, onun iyiliklerinden alınır. O günde dinar ve dirhem yoktur." (I, 632)

الدين دينان فمن مات وهو ينوي قضاءه فأنا وليه ومن مات ولا ينوي قضاءه فذاك الذي يؤخذ من حسناته

ليس يومئذ دينار ولا درهم

Tespit edilememiştir.

609. "Borç gece, üzüntü gündüz zilletir." (I, 632)

الدين هم بالليل و مذلة بالنهار

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, IV, 404 (5554)

610. "Borç dini eksiltir." (I, 632)

الدين ينقص من الدين

¹ Münâvî, *Fezû'l-Kadîr*, IV, 65

Tespit edilememiştir.

611. "Bir adam bir elbise giyer, kâkülleri tarar ve kendini beğenerek insanlar içerisinde yürür. Allah onu yere batırdığı zaman kıyamete kadar feryad eder." (I, 636, II, 150)

بينما رجل يمشي في حلة تعجبه نفسه مرجل جنته إذ خسف الله به فهو يتجلجل إلى يوم القيامة

Buhârî, *Libâs*, 4 (V, 2182 (5452); Ahmed b. Hanbel, II, 390 (9053); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 144 (6124), VI, 282 (8164); *İshak b. Râhûye, el-Müsned*, I, 145 (80)

612. "Yün giymek, fakirler ile oturmak, eşeğe binme ve keçi bağlamak kibirden kurtulmaktır." (I, 637)

براءة من الكبر لبوس الصوف ومجالسة فقراء المؤمنين وركوب الحمار واعتقال العز

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 153 (6161)

613. "Size bir şey emrettiği zaman onu alınız, sizi ber şeyden nehyettiği zaman da ondan kaçınınız." (I, 638)

إذا أمرتكم بشيء فخذوا به ما استطعتم وإذا نهيتكم عن شيء فاجتنبوه

Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 319 (3598); Taberânî, *Evsat*, III, 135 (2715); Müslim, *Hac*, 412 (II, 975); İbn Mâce, *Mukaddime*, 1 (I, 3); Ahmed b. Hanbel, II, 495 (10434); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 325 (8398), VII, 103 (13371); İbn'l-Ca'd, I, 176 (1136)

614. "Kıyamet gününde insanların en şiddetli azab çekecek olanı, ilmi kendisine fayda vermeyen alimdir." (I, 638)

إن أشد الناس عذابا يوم القيامة عالم لم ينفعه الله بعلمه

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 284 (1778); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 171 (1122)

615. "Allah'ın (c.c) haramlarından bir zerrenin terki, iki cihan ibadetinden daha üstündür." (I, 638)

ترك ذرة مما هيى الله أفضل من عبادة الثقلين

Beyhakî, *Şuâbü'l-Îmân*, II, 284 (1778); El-Kudâr', *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 171 (1122)

616. "Onun (Cennetin) kokusu beşyüz yıllık mesafeden duyulur." (I, 639)

إن عرفها لتوجد من مسافة خمسمائة عام

Hadis bu ifade ile bulunamamıştır şu ifadeler ile mevcuttur

إن ريحها لتوجد من مسيرة خمسمائة عام

Onun (Cennetin) kokusu beşyüz yıllık mesafeden duyulur.

Taberânî, *Evsat*, III, 201 (2923), 137 (431); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 226 (8744)

من تعلم علما مما يتبغي به وجه الله لا يتعلمه إلا ليصيب به عرضا من الدنيا لم يجد عرف الجنة يوم القيامة

"Kim Allah'ın (c.c) rızası için öğrenilmesi gereken ilmi, dünyevî bir maksat için öğrenirse kıyamet gününde cennetin kokusunu koklayamaz."

İbn Mâce, *Mukaddime*, 23 (I, 92); İbn Hibban, *Sahîh*, I, 279 (78); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 285 (26127)

617. "Allah bu dini günahkar kulları ile de destekler." (I, 639)

إن الله يؤيد هذا الدين بالرجل الفاجر

Müslim, *İman*, 178 (I, 105); Dârimî, *Siyer*, 74 (II, 314); Taberânî, *Evsat*, III, 356 (3393); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 278 (8883)

أن الله ليؤيد هذا الدين بالرجل الفاجر

"Allah bu dini günahkar kulları ile de destekler."

İbn Mende, *Kitâbü'l-İman*, I, 317 (163); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, V, 269 (9573)

618. "Azab melekleri fasık Kur'an okuyucularına, puta tapanlardan daha çabuk azab eder. Derler ki: "Putu tapanlardan önce bize mi azab ediyorsunuz?" Melekler: "Bilenler bilmeyenler gibi değildir." derler." (I, 641)

الزبانية أسرع إلى فسقة القرآن منهم إلى عبدة الأوثان فيقولون : يبدأ بنا قبل عبدة الأوثان ؟ فيقال لهم : ليس

من علم كمن لا يعلم

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 286

619. "Alimler yer yüzünde Allah'ın güvenilen kullarıdır." (I, 643)

العلماء أمناء الله على خلقه

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 100 (115)

620. "Alimler ümmetimin eminleridirler." (I, 643)

العلماء أمناء أمتي

Tespit edilememiştir.

621. "Ümmetimin en şerlileri, insanlar içerisinde alimlerin en şerlileridir." (I, 644)

شرار أمتي شرار العلماء في الناس

Hadis bu lafızla bulunamamıştır. Ancak aşağıdaki ifadeler ile tesbit edilebilmiştir.

شرار الناس شرار العلماء في الناس

"İnsanların en şerlileri, insanlar içerisindeki alimlerin en şerlileridir."

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 242, V, 220; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 258 (447)

622. "Kıyamet gününde en şiddetli azab çekecek olan, nebileri öldüren, nebilerin öldürdüğü kimse, anne ve babasından birini öldüren, heykel-yapan ve ilmi ile faydalanılmayan alimdir." (I, 645)

إن أشد الناس عذاباً يوم القيامة من قتل نبياً أو قتله نبي أو قتل أحد والديه و المصورون و عالم لا ينتفع بعلمه

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 197 (7888)

623. "İlmi ehlinden gizleyen, kıyamet gününde ateşten gemlerle gmlenecektir." (I, 646)

من كتم علماً عن أهلها أجم يوم القيامة لجاماً من نار

İbn Mâce, *Mukaddime*, 24 (I, 97); Ahmed b. Hanbel, II, 499 (10492); İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 297 (95), 298 (96); Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 182 (346)

624. "Kitaplara ihanetten sakın" buyurdu. "Kitaplara ihanet nasıl olur?" dedim. "Onu ehline vermemektir." buyurdu." (I, 647)

إياك و غلول الكتب قلت و ما غلولها قال حبسها عن أهلها

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 366

625. "Allah, sana gelmeyene gitmeni, vermeyene vermeni ve sana zulmedeni başlamanı emretmektedir." (I, 647, 718, II, 4)

إن الله عز وجل يأمرك أن تصل من قطعك وتعطي من حرمك وتعفو عمن ظلمك

İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-ahlâk*, I, 24 (25)

"Dünya ve âhiret ehlinin ahlâkının en faziletlisini haber vereyim mi? Gelmeyene gitmen, vermeyene vermen ve sana zulmedeni affetmendir."

ألا أخبرك بأفضل أخلاق أهل الدنيا وأهل الآخرة تصل من قطعك وتعطي من حرمك وتعفو عمن ظلمك

İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-ahlâk*, I, 22 (19); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 178 (7285); Taberânî, *Kebîr*, XVII, 269 (739); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 222 (7959)

626. "Kendisine fayda vermeyecek şeyleri terk etmesi, kişinin müslümanlığının güzelliğindedir." (I, 653)

من حسن إسلام المرء تركه ما لا يعنيه

Müslim, *Müsâkât*, 107 (III, 1219); Tirmizî, *Zühd*, 11 (IV, 558); *Muvatta*, *Husnü'l-hulk*, 3, (II, 903); İbn Hıbban, *Sahîh*, I, 466 (229); Taberânî, *Kebîr*, III, 128 (2886); Taberânî, *Evsat*, III, 188 (2881), VIII, 202 (8402); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 231 (1080); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 307 (20617); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, IV, 255 (4987), VII, 415 (10805), 416 (10806); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 249; İbn'l-Ca'd, I, 428 (2925); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 143 (191), 144 (192, 193, 194); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 539 (1116); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, s. 203 (474), 204 (476, 477), 205 (481)

627. "Eğer kavim babaları ile öğünmeyi terk etmezler ise, cehennem kömürü olurlar." (I, 656)

ليدعن قوم الفخر بأبائهم وقد صاروا فحما في جهنم

Ahmed b. Hanbel, II, 523 (10791);

ليدعن رجال فخرهم بأقوام إنما هم فحم من فحم جهنم

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 110 (II, 752)

628. "Evvelinin bir damla meni, sonunun ise kokuşmuş bir pisliktir olduğunu bildiği halde kendinde büyüklük gören ve öğünen kimse şaşılacak durumdadır." (I, 657)

عجبا من المتكبر الفخور وهو يعلم ان اوله نطفة مذرة و آخره جيفة قدرة

Bu hali ile Tespit edilememiştir. Ancak şu lafızlar ile mevcuttur:

ما بال من أوله نطفة مذرة و آخره جيفة قدرة

"O kimseye ne oluyor ki evveli bir damla meni, sonu ise kokuşmuş bir pisliktir."

Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 294 (8211)

629. "Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Adem oğlu beni mi aciz bırakacak, ben onu şunun gibi bir şeyden yarattım. "Rasûlullah (s.a) avucunun içerisine tükürdü." "İnsan bir pisliktir, pislikte bulunur ve pislikten çıkar." (I, 658)

يقول الله تعالى : أيعجزني ابن آدم و إنما خلقته من مثل هذه و بزق عليه السلام في كفه فخلق الإنسان من

أقدر و سكن في أقدار و خرج من أقدار

Tespit edilememiştir.

630. "Kim insanların kendisine, ayağa kalkarak tazimde bulunması arzu ederse, cehennemde yerini hazırlasın." (I, 662)

من أحب أن يمثل له الرجال قياماً فليتبوأ مقعده من النار

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 151 (II, 779); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 469 (8938); Ahmed b. Hanbel, IV, 100 (16962)

631. "Kimin yanına Müslüman bir kardeşi gelir ve ona oturması için bir minder atarsa, daha oturmadan Allah her ikisininde günahlarını bağışlar." (I, 664)

من دخل عليه أخ مسلم فألقاه وسادة له غفر الله لهما جميعاً قبل أن يجلس عليها

Tespit edilememiştir.

632. "Peygamberler yün giymeyi severler, koyunları sağarlar ve eşeğe binerlerdi." (I, 664)

كانت الأنبياء يستحبون أن يلبسوا الصوف و يحتلبوا الغنم و يركبوا الحمر

Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 208 (7387)

633. "Muhakkak Rahman'ın nefesini Yemen tarafında buluyorum." (I, 665)

إني لأجد نفس الرحمن من قبل اليمن

Tespit edilememiştir.

634. "Allah Teâlâ, giyimine önem vermeyen mü'mini sever." (I, 665)

إن الله تعالى يحب المؤمن المتبذل الذي لا يبالي ما لبس

Tespit edilememiştir.

635. "Rasûlullah'ın (s.a) iki elbisesinin değeri on dirhemdi. Kendisine bir çift nalın dikildi. Bunları çok beğendi. Secdeye kapandı ve "Rabbim için başımı secdeye koydum, beni kendisinden keseceğinden korktum." buyurdu. Sonra çıktı ve karşılaştığı ilk fakire o ikisini verdi." (I, 665)

كانت قيمة ثوبي رسول الله صلى الله عليه وسلم عشرة دراهم واحتذى نعلين جديدتين فأعجبه حسنهما فخر
ساجدا وقال تواضعت لربي خشية أن يمقتني ثم خرج بهما إلى أول مسكين لقيه فأعطاه إياهما

Tespit edilememiştir.

636. "Sizden aşağıdakilere bakın, sizden yukarıdakilere bakmayın. Bu Allah'ın (c.c) nimetlerini ayıplamamak hususunda daha uygundur." (I, 665)

انظروا إلى من هو دونكم ولا تنظروا إلى من هو فوقكم فإنه أجدر أن لا تزدروا نعمة الله عز وجل

Taberânî, *es-Sağîr*, II, 247 (1107)

637. "Zenginler ile karışmayı yasaklamıştır." (I, 666)

نهي عن مخالطة الأغنياء

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 199

638. "Zenginler ile hemhal olmaktan sakının." (I, 666)

إياكم و الدخول على أهل السعة

Tespit edilememiştir.

639. "Onu zayıflar mı takib ediyor yoksa eşraf mı?" "Sanıyorum zayıflar takib ediyor." (I, 666)

يتبعه أشراف الناس أم ضعفاؤهم فزعمت أن ضعفاؤهم

Buhârî, *Cihâd*, 75 (III, 1061 (2738), 101 (1074 (2782), *Fedâilü's-sahâbe*, 75 (1429 (3713); Ahmed b. Hanbel, I, 262 (2370); İbn Hıbban, *Sahîh*, XIV, 492 (6555); Taberânî, *Kebîr*, VIII, 14 (7269), 16 (7270), 20 (7272); Ebû Yâ'lâ, V, 7 (2617); Beyhakî, *es-Sünenü'l-*

kübrâ, IX, 177 (18388); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, VI, 309 (11064); Taberânî, *el-Müsnedü 'ş-şâmiyyîn*, IV, 218; *el-Âhâd ve 'l-Mesânî*, I, 364 (487)

640. "Bunun gibi, arzı dolduranların en hayırlısı budur." (I, 666)

هذا خير من ملء الأرض مثل هذا

Buhârî, *Nikâh*, 16 (V, 1958 (4803), *Rikâk*, 16 (2369 (6082); İbn Mâce, *Zühd*, 5 (II, 1379); Taberânî, *Kebîr*, VI, 169 (5883); Beyhakî, *Şuabu 'l-îmân*, VII, 330 (10480)

641. "Rasûlullah'ın (s.a) sıfatları hususunda: "Az bir rızık ile yaşar, yumuşak ve üstün tabiatlı, insanlar ile muamelesi güzeldi. Güler yüzlü, zillete düşmeyecek şekilde mütevazi idi" (I, 667)

في صفته صلى الله عليه وسلم : هين المؤونة لين الخلق كريم الطبيعة جميل المعاشرة طليق الوجه إلى أن قال

متواضع في غير ذلة

Tespit edilememiştir.

642. "Çağrıldığı yere bir paça yemeğine bile olsa asla küçük görmez icabet eder, kötü bir hurma bile olsa hediye kabul eder, deve ve koyunları yemler, eşeğe biner, ayakkabısını diker, elbisesini yamar, hizmetçi ile yemek yer, onunla beraber değirmen çeker, evinin ihtiyaçlarını karşılar ve ihtiyaçları pazardan evine taşırdı." (I, 667)

ولا يحتقر بما دعي إليه و لو إلى كراع و يقبل الهدية و لو حشف التمر و يعلف البعير و الشاة و يركب الحمار و يخصف النعل و يرفع الثوب و يأكل مع الخادم و يطحن معه إذا عبي و يقيم حواء البيت و يحما حاجته من السوق

Bu nakledilen, kanaatimce bir çok hadiste zikredilen hususların bir araya getirilmesi ile meydana getirilmiş bir metindir yoksa tamamını aynıyle nakleden bir rivayet tesbit edilememiştir.

كان يركب الحمار و يخصف النعل و يرفع القميص و يلبس الصوف

"Rasûlullah (s.a) eşeğe biner, ayakkabılarını diker, gömleğini yamar ve yün giyerdi."

643. "Bana yeryüzünün hazinelerinin anahtarları verildi. Melik peygamber ve kul peygamber olmak arasında muhayyer bırakıldım. Bana, mütevazi ol denildi ben kul peygamber olmayı seçtim." (I, 668)

أتيت بمفاتيح خزائن الأرض خيرات بين أن أكون ملكا نبيا أو نبيا عبدا فقبل لي : تواضع فاخترت أن أكون نبيا

عبدا

Ahmed b. Hanbel, II, 231 (7160); Abdürrezzâk, *el-Musannef*, III, 183 (5246); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, II, 167 (1452), V, 107 (5971); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 49 (13105); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühed*, I, 265

أتيت بمفاتيح خزائن الأرض

Buhârî, *Cihâd*, 120 (III, 1087 (2815), *Tâbîr*, 11 (VI, 2568 (6597); Müslim, *Zekât*, 6, 7 (I, 371); Nesâî, *Cihad*, 1 (VI, 3); Ahmed b. Hanbel, II, 455 (9867); İbn Hibban, *Sahîh*, XIV, 277 (6363); Ebû Yâ'lâ, III, 286 (1748)

644. "Allah Teâlâ Musa'ya (a.s) vahyetti: "Biliyor musun seni ne için insanlar arasından kelimim ve peygamberliğim ile seçtim?" Musa (a.s): "Hayır ya Rab." dedi Allah Teâlâ (c.c): "Kimse senin kadar mütevazi olmadı." buyurdu." (I, 668)

أوحى الله إلى موسى : أتدري لما اصطفتك على الناس برسالاتي وبكلامي قال : لا يارب قال : لأنه لم يتواضع

لي أحد قط تواضعك

Tespit edilememiştir.

645. "Bir şeyi sevmen seni (ona karşı) kör ve sağır yapar." (I, 670)

حبك الشيء يعمي ويصم

Taberânî, *Evsat*, IV, 334; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 340 (1454), II, 346 (1468); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 157 (219)

3. Tevazu

646. "Bir adam Ömer'e (r.a) rastladı. Tezellül ve huşu ile duruyor idi. Ömer (r.a): "Sen Müslüman değil misin?" dedi. Adam: "Evet." diye cevap verdi. Ömer (r.a): "Başını kaldır, boynunu uzat, Çünkü İslam azizdir güçlüdür." dedi." (I, 676)

مر رجل على عمر بن الخطاب وقد تخشع وتذلل فقال : أأنت مسلمة ؟ قال : بلى : قال : فارفع رأسك

وامدد عنقك فإن الإسلام عزيز منيع

Tespit edilememiştir.

647. "Güce kavuştuktan sonra Dâvûd'un başına gelenler, ucubdandır. Kendisini beğendi ve: "Ey Rabbim gece ve gündüz her an Dâvûd'un ailesinden sana ibadet eden, senin için namaz kılan, seni tesbih, tekbir ve zikreden vardır." diye düşündü. Allah bunu hoş görmedi ve: "Ey Davud bunlar sadece kendi başına yaptığın şeyler değil, benim yardımım olmasaydı bunlar olmazdı. Seni bir gün kendine vekil kılacağım." buyurdu. Davud: "Ey Rabbim bu günde olacak olanları bana haber ver." diye niyaz etti (...)"(I, 680)

ما أصاب داود ما أصابه بعد القدر إلا من عجب عجب به من نفسه و ذلك أنه قال : يا رب ما من ساعة من ليل و لا نهار إلا و عابد من آل داود يعبدك يصلح لك أو يسبح أو يكبر و ذكر أشياء فكره الله ذلك فقال : يا داود إن ذلك لم يكن إلا بي فلولا عوني ما قويت عليه و جلالي لأكلنك إلى نفسك يوما قال : يا رب فاخبرني به فأصابته الفتنة ذلك اليوم

Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 470 (3620); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 453 (7253)

648. "İyiliği emreder kötülükten sakındırırınız. Ta ki, kendisine itaatedilen dünya hırsı, tabi olunan arzular, tercih edilmiş dünyevi işler ve kulun kendi görüşünü beğenmesini gördüğünüzde, nefesine dön ve umumun işlerini bırak." (I, 683)

بل ائتمروا بالمعروف و تناهوا عن المنكر حتى إذا رأيت شحا مطاعا و هووى متبعا و دنيا مؤثرة و إعجاب كل ذي رأي برأيه فعليك نفسك و دع أمر العوام

İbn Hibban, *Sahih*, II, 108 (385); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 358 (7912); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 127 (9731); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 91 (19980); Nuaym b. Hammad, *el-Fiten*, II, 623 (1741)

649. "İki Müslüman kılıçları ile karşılaştıklarında, ölen de öldüren de cehennemdedir. Ben dedim ki: "Ya Rasûlallah (s.a) katili anladık. Peki öldürülene ne oluyor?" buyurdu ki: "O da kardeşini öldürmek istiyordu." (I, 689)

إذا التقى المسلمان بسيفهما فالقاتل والمقتول في النار . فقلت يا رسول الله هذا القاتل فما بال المقتول ؟ قال (إنه كان حريصا على قتل صاحبه)

Buhârî, VI, 2520 (6481); Müslim, *Fiten*, 15 (IV, 2213); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, VIII, 190 (16570); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, VI, 262

650. "Sizler sizden önce gelen ehli kitabın dediği gibi "İşittik isyan ettik" mi demek istiyorsunuz? Öyle demeyiniz bilakis: "İşittik itaat ettik, Rabbimiz bizi bağışla, dönüşümüz sanadır." deyiniz. Ashab "İşittik itaat ettik, Rabbimiz bizi bağışla, dönüşümüz sanadır," dediler." (I, 689)

أتريدون أن تقولوا كما قال أهل الكتابين من قبلكم : سمعنا و عصينا بل قولوا { سمعنا و أطعنا غفرانك ربنا و

إليك المصير } قالوا : { سمعنا و أطعنا غفرانك ربنا و إليك المصير

Beyhakî, *Şuabu 'l-îmân*, I, 295 (327)

651. "Ben Allah'ın (c.c) sağında, evvelin ve ahirin bana gıpta edeceği bir makamda duracağım." (I, 694)

فأقوم عن يمين الله عز و جل مقاما يغبطني فيه الأولون و الآخرون

Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 396 (3385)

652. "İki kimsenin dışında kimseye hased etmek yoktur (caiz değildir). Allah'ın kendisine mal verdiği ve bu malı hak yolunda sarfeden adama, Allah'ın hikmet verdiği ve bununla hükmeden ile başkalarına öğreten kimseye (gıpta edilebilir)." (I, 694)

لا حسد إلا في اثنتين رجل آتاه الله مالا فسلطه على هلكنه في الحق و آخر آتاه الله حكمة فهو يقضي بها

ويعلمها

Buhârî, *İlim*, 15 *Zekat*, 5, *Ahkam* 3, *Temennî*, 5, *Î'tisâm*, 3, *Tevhîd*, 45; Müslim, *Salâtü 'l-müsâfirîn*, 268 (I, 559); İbn Mâce, *Zühd*, 22 (II, 1407); Taberânî, *Evsat*, II, 200 (1712); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, X, 88 (19951); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, III, 426 (5840); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, VII, 363; Humeydî, I, 55 (99); Abdullah b. Mübârek, *ez-Zühd*, I, 353 (994)

653. "Mü'min kıskanır. Allah (c.c) daha çok kıskanır." (I, 695)

المؤمن يغار والله أشد غيرا

Müslim, *Tevbe*, 38 (IV, 2115); Ahmed b. Hanbel, II, 235 (7209), 438 (9640)

المؤمن يغار والله عز وجل يغار ومن غيرة الله عز وجل أن يأتي المؤمن ما حرم الله عز وجل عليه

"Mü'min kıskanır Allah da (c.c) kıskanır. Allah'ın (c.c) kıskanması, mü'min kulun, Allah'ın (c.c) haram kıldığı bir şeyi yapmasındandır."

Buhârî, *Nikâh*, 106 (V, 2002 (4925); Müslim, *Tevbe*, 36 (IV, 2114); Tirmizî, *Radâ'*, 14 (III, 471); Abdullah b. Ahmed, *es-Sünne*, II, 494 (1134); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 311 (2357)

654. "Ben Adem'e (a.s) iki haslet ile üstün kıldım. Benim şeytanım kafir idi. Allah bana yardım etti ve müslüman oldu ve benim zevcelerim bana yardımcı oldular. Adem'in (a.s) şeytanı kafir idi ve onun zevcesi hatasına yardım etti." (I, 699)

فضلت على آدم بخصلتين : كان شيطاني كافرا فأعاني الله عليه حتى أسلم وكن أزواجي عوناً لي وكان شيطان

آدم كافراً وكانت زوجته عوناً على خطيئته

Tespit edilememiştir.

655. "Kim bir hayra delalet ederse onu yapanların ecri gibi ecir alır." (I, 700; II, 343)

من دل على خير فله مثل أجر فاعله

Müslim, *Kasâme*, 27 (III, 1303), *Îmâra*, 133 (III, 1506); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 115 (II, 755); Tirmizî, *İlim*, 14 (V, 41); Ahmed b. Hanbel, IV, 120 (17125), V, 272 (22393), 273 (22405); İbn Hibban, *Sahîh*, I, 525 (289), IV, 554 (1668); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 94 (242); Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 85 (611); Taberânî, *Kebîr*, XVII, 225 (622,623); Taberânî, *Evsat*, V, 101 (4791), VI, 69; Abdürrezzâk, *el-Musannef*, XI, 107 (20054); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 116 (7655); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 28 (17621,17622); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, s. 290 (723)

656. "Sizden biriniz kendi nefsi için sevdiği bir şeyi, mü'min kardeşi içinde sevip arzu etmedikçe gerçek mü'min olamaz." (I, 700)

لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه من الخير ما يحب لنفسه

Buhârî, *Îman*, 6 (I, 14 (13); Müslim, *Îman*, 71 (I, 67); Tirmizî, *Kiyamet*, 59 (IV, 667); Nesâî, *Îman*, 19 (VIII, 115); İbn Mâce, *Mukaddime*, 9 (I, 26); Ahmed b. Hanbel, III, 278 (13995); Dârimî, *Rikak*, 29 (II, 397); Taberânî, *Evsat*, VIII, 167 (8292); Taberânî, *es-Sağîr*,

II, 206 (1037); Ebû Yâ'lâ, V, 327 (2950); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 500 (11125); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 534 (11747, 11748), 538 (11770); Abd b. Humejd, *el-Müsned*, s. 354 (1174); İbn Mende, *Kitâbü'l-Îman*, I, 442 (296)

657. "İnsan bedeninde dört şey tarafından izale edilen dört cevher vardır. Cevherler: akıl, din, haya ve salih ameldir. Gazab akli, hased dini, gıybet salih ameli ve tamâ da hayayı izale eder." (I, 703)

أربعة جواهر في جسم بني آدم يزيلها أربعة أشياء أما الجواهر العقل و الدين و الحياء و العمل الصالح الغضب
يزيل العقل و الحسد يزيل الدين و الغيبة يزيل العمل الصالح و الطمع يزيل الحياء

Tespit edilememiştir.

658. "Alimlerin birbirleri aleyhinde şهادetleri caiz değildir, zira onlar birbirlerine hased ederler." (I, 704)

لا يجوز شهادة العلماء بعضهم على بعض لأهم حسد

Tespit edilememiştir.

659. "Yahudiler Nebi (s.a) gönderilmeden önce bir toplulukla savaştıklarında: "Kitabında indireceğini vaat ettiğin peygamber ile bize yardım etmeni istiyoruz." derlerdi." (I, 705)

كانت اليهود قبل أن يبعث النبي صلى الله عليه وسلم إذا قاتلوا قوما قالوا : نسألك بالنبي الذي وعدتنا أن
ترسله وبالكتاب الذي تنزله إلا ما نصرتنا

Tespit edilememiştir.

660. "Allah'ın (c.c) nimetlerinin düşmanları vardır. "Onlar kimlerdir?" denildi. "İnsanlara Allah'ın (c.c) verdiği ihsanından dolayı hased edenlerdir." buyurdu." (I, 706)

إن لنعم الله أعداء " قيل ومن أولئك ؟ قال " الذين يحسدون الناس على ما آتاهم الله من فضله

Taberânî, *Evsat*, VII, 204 (7277)

661. "Kim bizi aldatırsa bizden değildir"

من غشنا فليس منا و في رواية من غش فليس منا

Müslim, *İman*, 64; Ebû Dâvûd, *Büyü*, 50; Tirmizî, *Büyü*, 72; İbn Mâce, *Ticâret*, 39; Dârimî, *Büyü*, 10; Ahmed b. Hanbel, II, 50, 232, 417, III, 466, IV, 45

662. "Bir dağın yerinden yok olduğunu duyduğunuzda inanın ama bir adamın huyunun değiştiğini duyduğunuzda inanmayın, bu onun cibilliyeti olmuştur." (I, 714)

إذا سمعتم بجبل زال عن مكانه فصدقوا وإذا سمعتم برجل تغير عن خلقه فلا تصدقوا به وانه يصير إلى ما جبل عليه

Ahmed b. Hanbel, VI, 443 (27539)

663. "Müşriklere beddua etsen ya Rasûlallah! (s.a)" denildi. "Ben lanet edici olarak değil rahmet olarak gönderildim." buyurdu." (I, 715)

قيل يا رسول الله ادع على المشركين قال إني لم أبعث لعانا وإنما بعثت رحمة

Müslim, *Birr*, 87 (IV, 2006); Ebû Yâ'lâ, XI, 35 (6174)

664. "Kimin yanında kardeşinin malından ve ırzından bir hakkı varsa, dinarın ve dirhemini kabul edilmediği kıyamet günü gelmeden önce, bunu ona versin. Eğer iyi amelleri varsa ona verilir, iyi amelleri yoksa onun kötü amelleri bu kimseye yüklenir." (I, 715)

من كانت عنده مظلمة لأخيه من عرضه أو ماله فليؤدها إليه قبل ان يأتي إليه يوم القيامة لا يقبل فيه دينار ولا درهم ان كان له عمل صالح أخذ منه وأعطى صاحبه وان لم يكن له عمل صالح أخذ من سيئات صاحبه فحملت عليه

Tayâlisî, *el-Müsned*, I, 305 (2321); Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 49 (7470); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 369 (6305), VI, 83 (11230); İbn'l-Ca'd, I, 406 (2771)

Buhârî, *Rikâk*, 48 (V, 2394 (6169); Tirmizî, *Kıyamet*, 2 (IV, 613); Ahmed b. Hanbel, II, 435 (9613); Taberânî, *Evsat*, II, 190 (1683); Ebû Yâ'lâ, XI, 413 (6539); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 343; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 273 (1326)

665. "Dikkat ediniz ecri Allah Teâlâ'ya (c.c) ait olanlar, kardeşini affedenlerden başkası değildir." (I, 716)

ألا فليقم من كان أجره على الله فلا يقوم إلا من عفا عن أخيه

Tespit edilememiştir.

666. "Kendisine zulm eden kişiye beddua edene, mutlaka yardım edilir." (I, 719)

من دعا على ظالمه فقد انتصر

Tirmizî, *Deavât*, 103 (V, 554); Ebû Yâ'lâ, VII, 433 (4454), VIII, 94 (4631); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 74 (29576); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 242

667. "Müslümanın müslüman kardeşinin gıyabında yapmışığı dua müstecaptır. Başının üzerinde bir melek bulunur ve yaptığı hayır dua için: "Bir o kadarı da senin için olsun." der." (II, 3)

إن دعوة المرء المسلم مستجابة لأخيه بظهر الغيب عند رأسه ملك موكل كلما دعا لأخيه بخير قال آمين ولك

بمثل

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 219

668. "Kim :Es-selâmü aleyküm." derse, o kimseye on iyilik sevabı verilir. "Es-selâmü aleyküm ve rahmetüllâh." derse, yirmi iyilik sevabı verilir. "Es-selâmü aleyküm ve rahmetüllâhi ve berakâtühü." derse, otuz iyilik sevabı verilir." (II, 4)

من قال السلام عليكم كتب له عشر حسنات ومن قال السلام عليكم ورحمة الله كتب له عشرون حسنة ومن

قال السلام عليكم ورحمة الله وبركاته كتب له ثلاثون حسنة

Taberânî, *el-Kebir*, VI, 75 (5563); XIX, 259 (574); Abd b. Humeyd, I,172 (470); İbn Ömer Eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, IV, 35 (1978); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI,454 (8875)

669. "Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir." (II,4)

أفضل الأعمال الحب في الله والبغض في الله

Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 3 (II, 609)

670. "Arşın etrafında nurdan minberler vardır. O minberlerin üzerinde oturan kimselerin yüzleri nurdur, elbiseleri de nurdandır. Onlar ne nebi ne de şehiddirler. Ama nebiler ve şehidler onlara gıpta ederler. "Ya Rasûlullah, bize onların vasıflarını söyle!" dediler. Rasûlullah: "Onlar Allah için birbirlerini sevenler, Allah için oturup kalkanlar ve Allah için birbirlerini ziyaret edenlerdir." (II, 4)

إني رأيت حول العرش منابر من النور عليها قوم لباسهم نور ووجوههم نور ليسوا أنبياء يغطهم النبيون والشهداء قالوا يا رسول الله أتصف حالهم لنا قال هم المتحابون في الله والمتزاورون في الله والمتجالسون في الله

Irâkî hadisi Nesâî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'da sahih bir rivayetle zikrettiğini belirtmektedir.¹ Ancak hadis *es-Sünenü'l-kübrâ*'da aşağıdaki ifadelerle geçmektedir.

إن من العباد عبادا يغطهم الأنبياء والشهداء قال من هم يا رسول الله قال هم قوم تحابوا بروح الله على غير أموال ولا أنساب وجوههم نور يعني على منابر من نور لا يخافون إن خاف الناس ولا يحزنون إن حزن الناس ثم تلا هذه الآية ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 362 (11236)

671. "Allah, peygamberlerinden bir peygamberine şöyle vahyetti: "Filan abid kuluma söyle, senin bu dünyadaki zühdün, peşinen bu dünyada nefsinin rahatını temin eder. Benim için dünyalıktan uzaklaşırsan seni yüceltirim. Hangisi benim için, hangisi senin için?" Kul: "Benim için olan nedir?" dedi. Allahu Teâlâ: "Dostunu benim için dost edinmen, düşmanımı benim için düşman edinmendir." buyurdu." (II, 4)

أوحى الله عز وجل إلى نبي من الأنبياء أن قل لفلان العابد أما زهدك في الدنيا فتعجلت راحة نفسك وأما انقطاعك إلي فتعززت بي فماذا عملت فيما لي عليك قال وما ذاك علي قال هل واليت لي وليا أو عاديت لي عدوا

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 317 (595)

672. "Eğer Muhammed'in kızı Fatıma çalmış olsaydı onun elini de keserdim." (II,7)

لو سرق فاطمة بنت محمد لقطعت يدها

Nesâî, *Katû's-sarik*, 6 (VIII, 74), *es-Sünenü'l-kübrâ* IV, 333 (7388)

673. "Hıdde (dinde salabet göstermek) ümmetinden hayırlı olanların başına gelir." (II, 8)

الحدة تعترى خيار أمتي

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, II, 123

Ebû Yâ'lâ, IV, 337 (2450); Taberânî, *el-Kebir*, XI, 194 (11471)

674. "Hıdde (dinde salabet göstermek) ümmetimin iyilerinin ve salihlerinin başına gelir ve sonunda ecir kendilerine ödenir." (II, 8)

الحدة لا تكون إلا في صالحى أمتي وأبرارها ثم يفي

خيار أمتي أحداؤهم الذين إذا غضبوا رجعوا

Ümmetimin hayırlısı sağlam duranlardır. Kızdıkları zaman geri dururlar."

Taberânî, *Evsat*, VI, 60; Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 313 (8301), (8302); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II,242 (1277), 243 (1278); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 57 (12702)

675. "Ben de beşerim. Sizin kızdığınız gibi kızabilirim. Allahım herhangi bir kimseye kötü bir şey söyler, lanet eder veya hak etmediği halde beddua edersem o kimse hakkında bunu rahmet ve mağfiret kıl." (II, 9)

إنما أنا بشر أغضب كما تغضبون فأبما عبد سببته سبة أو لعنته لعنة أو دعوت عليه في غير كنهه فاجعلها له

صلاة ورحمة

Buhârî, *İlim*, 28 (I,46 (91); Lükâta, 9 (II, 858 (2304), Talak, 20 (V, 2027 (4986), *Edeb*, 75 (2265 (5761); Müslim, *Birr*, 88; Ebû Dâvûd, *Lukata*, 1 (I, 533); Tirmizî, *Ahkâm*, 35 (III, 655); Nesâî, *İydeyn*, 22 (III, 188); Ahmed b. Hanbel, III, 310 (14373), 337 (14670), 371 (15026), Bezzâr, VI, 496 (2532); *İshak b. Râhûye*, *el-Müsned*, I, 275 (247); II,280 (793); İbn Hıbbân, VII, 331 (3062); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 569 (8595); Dârakutnî, *Kitâb-ü Ömer*, 2 (IV, 236); İbn Huzeyme, III, 143 (1785); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 479 (13997)

676. "Rasûlullah'ın (s.a) yanına iki adam girdi. Birbirlerine bilmediğim bir şeyler söylüyorlardı. Rasûlullah'ı (s.a) kızdırdılar. Rasûlullah (s.a) de onlara lanet etti ve onlara kötü söz söyledi. Onlar çıktıktan sora ben: "Ya Rasûlallah bu ikisinden hangisi hayra erişti?" dedim. Efendimiz (s.a): "Ben ne söyledim?" buyurdu. Ben: "İkisine de lanet ettin, kötü söz söyledin." dedim. Rasûlullah (s.a): "Rabbimin onlara ne gibi alametler verdiğini nereden bilebilirim. Allahım! Ben beşerim herhangi bir Müslüman hakkında lanet edersem, yahut kötü bir söz söylersem, bunu onun için temizlenme ve ecir kıl." (II, 9)

دخل على رسول الله صلى الله عليه وسلم رجلا فكلمها فكلمها بشيء لا أدري ما هو فأغضباه فلعنهما
وسيهما فلما خرجا قلت يا رسول الله من الخير شيئا ما أصابه هذان قال وما ذاك قالت قلت لعنتهما
وسببتهما قال أو ما علمت ما شارطت عليه ربي؟ قلت اللهم إنما أنا بشر فأبي المسلمين لعنته أو سببته فاجعله له زكاة
وأجرا

Müslim, *Birr*, 88 (IV, 2007)

677. "Rasûlullah (s.a) dünya için asla kızmazdı. Haklı olarak onu bilmeyen birisi kızdırırsa, ona yardım edinceye kadar O'nun gadabını hiçbir şey geçiremezdi."
(II,9)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يغضب للدين إذا أغضبه الحق لم يعرفه أحد ولم يقم لغضبه شيء حتى
ينتصر له

Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, II, 154 (1430); Tirmizî, *Şemâil*, I, 185

678. "Allah'ın (c.c) koruduğu kimseler dışında bunlar pek azdır. Geçmiş ümmetlerde çok idi" (II, 10)

إن هؤلاء قليل إلا من عصمه الله تعالى و قد كان كثير من الأمم التي مضت

Tesbit edilememiştir.

679. "Başkasına zarar verebilecek güçte iken kızgınlığını yutan kimse, kıyamet gününde hurilerden isteğini almakta muhayyer bırakılır. Çok güzel şeyler giymeye muktedir olan bir kimse, bunları terk eder giymezse Allah ona iman ridasını giydirir. Kim de bir köleyi evlendirirse, Allah onun başına meliklik tacını koyar." (II, 11)

من كظم غيظا وهو قادر على انفاذه خيره الله من الحور العين يوم القيامة ومن ترك ثوب جمال وهو قادر على
لبسه كساه الله رداء الايمان ومن أنكح عبدا لله وضع الله على رسه تاج الملك

Taberânî, *el-Kebir*, XX, 189 (417); Taberânî, *Evsat*, IX, 104 (9256); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 47; Kudât, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 269 (437)

680. "Yutkunmaların en halırlısı bir kimsenin kızgınlığını yutmasıdır. Bir kimse Allah (c.c) için kızgınlığını yutarsa Alah (c.c) onun yüreğini iman ile doldurur." (II, 12)

ما من جرعة أحب الي من جرعة غيظ يكظمها عبد ما كظمها عبد الله الا ملاً الله جوفه إيماناً

Ahmed b. Hanbel, I, 327 (3017)

681. "Kim tehdidini yerine getirebilecek güçte iken öfkesini yutarsa, Allah onun kalbini emn ve iman ile doldurur." (II, 12)

من كظم غيظاً وهو يقدر على إنفاذه ملاًه الله أمناً وإيماناً

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 269 (437); İbn Ömer eş-Şeybânî, *El-Âhâd ve'l-mesânî*, V, 109 (2649); Taberânî, *el-Kebir*, XII, 453 (13646); Taberânî, *Evsat*, VI, 139; Taberânî, *es-Sağîr*, II, 106 (861); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 348; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 349 (13708)

682. "Sizin en halîminiz kadir iken affedendir." (II, 12)

وأحلمكم من عفا بعد القدرة

İbn Ebi'd-Dünya, *Zemmi'd-Dünya (Camiu's-sağîr)*, I, 189 (1882); *Kenzü'l-ummâl*, III, 933 (7697), 1244 (8517))

683. "Kim istediğinde yerine getirebileceği halde öfkesini yutarsa, Allah o kimsenin kalbini kıyamet gününde rızası ile doldurur." (II, 12)

من كظم غيظه ولو شاء أن يمضيه أمضاه ملاً الله قلبه يوم القيامة رضى

İbn Ebi'd-Dünya, *Kazâü'l-havâic*, I, 47 (36);

684. "Kim Allah'tan korkarsa öfkesi kendisini iyileştirmez. Kim Allah'tan korkarsa istediğini yapmaz." (II, 12)

من اتقى الله لم يشف غيظه ومن خاف الله لم يفعل ما يريد

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 58 (408); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 264 (8091)

685. "Allahım beni ilimle zenginleştir, hilm ile süsle, takva ile üstünlük ve afiyet ile güzellikler ver." (II, 13)

اللهم أغني بالعلم و زيني بالحلم و أكرمني بالتقوى و جملني بالعافية

Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I, 311 (3104) (İbnü'n-Neccâr'dan)

686. "Rıfkı Allah'ın yanında arayınız!" "Bu nedir Ya Rasûlallah (s.a)?" dediler. Buyurdu ki: "Sana gelmeyene gidersen, sana vermeyene verirsin ve sana cahilce davranana karşı hilm ile muamele edersin." (II, 13)

ابتغوا الرفق عند الله قالوا و ما هي يا رسول الله عليه الله صلى و سلم قال تصل من قطعك و تعطي من منعك

و تحلم من جهل عليك

Tespit edilememiştir.

687. "Muhakkak mü'min kişi hilm ile, gündüzleri oruç tutan, geceleri namaz kılan kimsenin derecesine erişir." (II, 13)

إن الرجل المسلم ليدرك بالحلم درجة الصائم القائم

Taberânî, *Evsat*, VI, 232; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 289; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 53 (12687)

688. "Şu üç şey vardır ki, bunlardan birisi olmadan kişi başka amelleri ile güzelliklere ulaşamaz. Bunlar; kendisini Allah'a isyandan alkoyacak takva, sefihlerin şerrinden koruyacak hilm ve insanlar ile güzelce yaşayacağı güzel huylar." (II, 13)

ثلاث من لم يكن فيه واحدة منهن فلا يعتد بشيء من عمله تقوى تحجزه عن معاصي الله وحلم يكف به

السفيه وخلق يعيش به في الناس

İbn Ebi'd-Dünya, *el-Hilm*, I, 48 (55); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 347 (13700)

689. "Allah bütün mahlûkatı topladığı zaman bir münâdi: "Fazilet sahipleri nerededir?" diye nida eder. Pek az bir kısım insan ayağa kalkar ve süratle cennete doğru yürürler. Melekler onları karşılar ve: "Sizi cennete süratle gider görüyoruz, sizler kimlersiniz?" derler. Onlarda: "Bizler fazilet ehli insanlarız diye cevap verirler." (II, 13)

إذا جمع الله تعالى الخلائق نادى منادى أين أهل الفضل؟ فيقوم ناس هم يسير فينطلقون سراعاً إلى الجنة فتلقاهم

الملائكة فيقولون إنا نراكم سراعاً إلى الجنة فمن أنتم؟ فيقول نحن لأهل الفضل

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 263 (8086)

690. "Halim insanın (hilminden dolayı gördüğü) ilk karşılık, cahil kimselere karşı bütün insanların halim kimseyi desteklemeleridir." (II, 13)

أول عوض الحليم من حلمه أن الناس كلهم أعوانه على الجاهل

İbn Ebi'd-Dünya, *el-Hilm*, I, 27 (12)

691. "Enes b. Mâlik'den (r.a); Allah Teâlâ'nın şu ayeti hakkında: "İyilik ile kötülük asla bir değildir. Onları en güzel bir şekilde sav. İşte o zaman seninle aranızda düşmanlık bulunanlar sıcak bir dost olurlar. Ancak sabredenler güzelliklere erişirler. Ancak onlar büyük hazza erişirler." (Fussilet 41/34) Bir adam kardeşine teşmitte bulunmuştu. Kardeşi şöyle söyledi: "Eğer doğru isen Allah seni bağışlasın. Eğer yanlış söylemiş isen de Allah seni bağışlasın." (II, 13)

عن أنس بن مالك في قول الله تبارك وتعالى (ولا تستوي الحسنة ولا السيئة ادفع بالتي هي أحسن فإذا الذي

بينك وبينه عداوة كأنه ولي حميم وما يلقاها إلا الذين صبروا وما يلقاها إلا ذو حظ عظيم قال الرجل يشتمه أخوه فيقول

إن كنت صادقاً فغفر الله لي وإن كنت كاذباً فغفر الله لك

İbn Ebi'd-Dünya, *Müdârâtü'n-Nâs*, I, 53 (49)

692. "Bir kimse Abdullah b. Abbas'a (r.a) kötü söz söylemişti. İbn Abbas: "Senin bir hacetin mi var onu gidereyim?" dedi. Adam başını önüne eğdi ve utandı." (II, 13)

و سب رجل ابن عباس قال هل لك حاجة فنقضيتها فنكس الرجل رأسه و استحبي

Tespit edilememiştir.

693. "Bir kimse kızar da: "Eûzübillah." derse kızgınlığı gider sakinleşir." (II, 16)

إذا غضب الرجل فقال : أعوذ بالله سكن غضبه

Suyûtî, *Camîu's-es-Sağîr*, I, 70, (697) (İbnü Adî'den); *Kenzü'l-ummâl* (III, 931 (7692) (İbn Adî'den)

694. "İnsanlara akılları miktarınca konuşmakla emrolunduk" (II, 19, 209)

أمرنا أن نكلم الناس على قدر عقولهم

Deylemî, *el-Firdevs*, I, (Hadis Nr, 1611)

695. "Hüsn-ü zan ibadetlerin en güzellerindendir." (II, 19)

حسن الظن من حسن العبادة

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 81 (II, 716); Ahmed b. Hanbel, II, 297 (7943), 304 (8023, 407 (9269, 491 (10369); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 10 (1018); Abd b. Humeyd, I,417 (1425); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II ,103 (629), (973, 974)

696. "Hz. Ömer, Abdullah b. Mesûd (r.a) ile birlikte bir gece teftişe çıktılar. Açık bir kapı aralığından bir kişinin içki içtiğini, şarkıcı bir kadının şarkı söylediğini ve dans ettiğini görürdüler ve içeriye daldılar. Ömer: "Sen ne çirkin bir ihtiyarsın" dedi. Adam: "Ben bir isyan ettimse sen üç isyanda bulundun; tecessüste bulundun ki Allah seni ondan nehyetti ve buyurdu ki: "Tecessüs etmeyin." İçeriye daldın. Allah buyurdu ki: "Sizin evlere arkalarından girmeniz doğru değildir. Ancak evlere kapılarından girmeniz ve (...)" (II, 19, 31)

إن عمر كان يعشى مع ابن مسعود رضي الله عنه فاطلع من خلل باب فإذا شيخ بين يدي شراب و مغنية تغنيه فتسور عليه فقال ما أقبح شيخا مثلك فقال الرجل إن عصيت واحدة و قد عصيت في ثلاث تجسست و قد فهاك الله و قال في تجسسوا و تسورت و قال الله ليس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها و لكن البر من اتقى تأتوا البيوت من أبوابها و دخلت ....

Tespit edilememiştir.

697. "Zandan sakınınız. Çünkü zan sözün en yalanıdır." (II, 20, 310)

ياكم والظن فإن الظن أكذب الحديث

Buhârî, *Nikâh*, 46 (V, 1976 (4849), *Edeb*, 57(V, 2253 (5717, 5719); Müslim, *Birr*, 28 (IV, 1985); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 48 (II, 697); Tirmizî, *Birr*, 56 (IV, 356); Ahmed b. Hanbel, II, 287 (7845), 312 (8103), 342 (8485), İbn Hıbbân, XII,499 (5687); *Muvatta, Husnü'l-hulk*, 4 (II, 907), Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 148 (410), 438 (1287); Taberânî, *Evsat*, VIII, 222 (8461); Abdurezzak *el-Musannef*, XI, 169 (20228); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 508 (11152), 509 (11155, 11156)

698. "Her zalim için kıyamet gününde bir bayrak dikilecektir." (II, 21)

لكل غادر لواء يعرف به يوم القيامة

Buhârî, *Hıyel*, 9 (VI, 2555); Müslim, *Cihad*, 13,14 (III, 1360, 1361); Ahmed b. Hanbel, II, 116 (5968), III, 270 (13884); Ebû Yâ'lâ, VI, 231 (3520); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 153 (2626); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 513 (33416); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 402 (5546); Abd b. Humejd, I, 273 (864);

699. "Dikkat edin devlet başkanının zulmünden daha büyük zulüm yoktur." (II, 21).

ألا ولا غادر أعظم غدرا من أمير عامة

Müslim, *Cihad*, 16 (III, 1361); Ebû Yâ'lâ, II, 419 (1213); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 160 (16412)

700. "Bir kimseye can güvencesi verip sonra onu öldüren kişiye, kıyamet gününde zulüm sancağı taşıtılacaktır." (II, 21)

من أمن رجلا على دمه فقتله فإنه يحمل لواء غدر يوم القيامة

İbn Mâce, *Diyât*, 33 (II, 896); Taberânî, *Evsat*, VI, 373; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V,225 (8739)

701. "Münafığın alameti üçtür; konuştuğu zaman yalan söyler, söz verir sözünden döner ve kendisine bir şey emanet bırakıldığı zaman emanete ihanet eder." (II, 22)

آية المنافق ثلاث إذا حدث كذب وإذا وعد أخلف وإذا أؤتمن خان

Buhârî, *Îman*, 23 (I, 21 (33); *Şehâdât*, 28 (II, 952 (2536), *Vesâyâ*, 8 (III, 1008, (2598), *Edeb*, 69 (V, 2262 (5744); Müslim, *Îman*, 107 (I, 78); Ahmed b. Hanbel ,II, 357 (8670); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 535 (11752); İbn-ü Mende, *Kitabu'l-Îman*, II, 605 (527, 528), 606 (529, 530, 531; İbn Ebi'd-Dünya, *Mekarimu'l-ahlak*, I, 46 (118), 55 (151), 55 (152)

702. "Emaneti olmayan kimsenin îmanı yoktur, temiz olmayanın namazı yoktur, namazı olmayanın dini yoktur. Namazın dindeki yeri, başın ceseddeki yeri gibidir." (II, 23)

لا إيمان لمن لا أمانة له ولا صلاة لمن لا طهور له ولا دين لمن لا صلاة له إنما موضع الصلاة من الدين كموضع الرأس من الجسد

Taberânî, *Evsat*, II, 383; Taberânî, *es-Sağîr*, I, 113 (162) ; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, II, 21 (1614)

703. "Zarar vermek de zarara uğramak da yoktur." (II, 23)

لا ضرر ولا ضرار

Muvatta, Akdiye, 26 (II , 745); Ahmed b. Hanbel, I, 313 (2867); V, 326 (22830); eş Şâfiî, *el-Müsned*, I, 224 (1096), I,1708 (575); Dârakutnî, *Büyû, I*, (III, 77), *Kitâb-ü Ömer*, 2 (IV, 227), Taberânî, *el-Kebir*, II, 86 (1387); XI, 228 (11576), 302 (11806); Taberânî, *Evsat*, I, 90 (268); Ebû Yâ'lâ, IV, 397 (2520); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 69, 69 (11166), Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 76

704. "Bilgisi olmadığı halde fetva veren kimseye, gökte ki ve yeryüzünde ki melekler lanet eder." (II, 24, 265)

من أفتى بغير علم لعنته ملائكة السماء والأرض

İbnü Asâkir, *Târih-u Dimeşk*, LII, 20 (10913)

705. "Allah, Zina eden kimsenin kalbinden, iman nurunu alır." (II, 25)

من زنى نزع الله نور الإيمان من قلبه

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 46 (17640).

706. "Zina eden kimseden zina esnasında iman çekilir." (II, 25)

يتزع منه نور الإيمان في الزنا

Buhârî, *Hibe*, 33 (VI, 2486); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 46 (17640), VI, 160 (30330), 163 (30352), Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 353 (5368)

707. "Bir kimse müslüman kardeşine, yerine getirme niyetiyle vaade bulunur ve vaadini yerine getiremezse, kıyamet gününde üzerinde vebal olmadan getirilir." (II, 27)

إذا وعد الرجل أخاه ومن نيته أن يفى له فلم يف ولم يجيء للميعاد فلا إثم عليه

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 82 (II, 717); Tirmizî, *Îman*, 14 (V, 20); Taberânî, *el-Kebir*, V, 199 (5080); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 198 (20627)

708. "Allah ruhsatlarının işlenmesinden hoşlanır, tıpkı kulunun azîmetinden hoşlandığı gibi." (II, 28, 165, 659, 668)

إن الله يحب أن تؤتى رخصه كما يحب أن تؤتى عزائمه

İbn Hıbbân, II, 69 (354), VIII, 333 (3568); Taberânî, *el-Kebir*, XI, 323 (11880); Taberânî, *Evsat*, VIII, 82 (8032); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 317 (26471, 26472); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 403 (3889); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 140 (5199, 5201); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 101, VI, 191, 276; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 151 (1079)

709. "Allah tıpkı kulunun ma'siyete düşmesini kerih gördüğü gibi, kulunun ruhsatları işlemesini sever." (II, 28)

أن تؤتى رخصه كما يكره أن تؤتى معصيته

Ahmed b. Hanbel, II, 108 (5866); İbn Hıbbân, VI, 451 (2742); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, III, 382 (4939)

710. "Kulun, Rabbinin mağfiretini sevdiği gibi, Allah'ta kulunun ruhsatlarla amel etmesini sever." (II, 28)

إن الله يحب أن تقبل رخصه كما يحب العبد مغفرة ربه

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 153 (7661)

711. "Ben namaza başladığımda uzatmak istemişim. Bir çocuğun ağladığını duydum. Çocuğunun ağlamasından annesinin etkileneceğini bildim ve namazı bitirdim." (II, 29)

إني لأدخل في الصلاة فأريد إطالتها فأسمع بكاء الصبي فأتجاوز مما أعلم من شدة وجد أمه من بكائه

Buhârî, *Camâat*, I, 250 (678); Ahmed b. Hanbel, III, 109 (12086); Ebû Yâ'lâ, V, 447 (3158); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 393 (3848); Müslim, *Salat*, 192 (I, 342); Ebû Dâvûd, *Salat*, 123 (I, 269); Tirmizî, *Salat*, 159 (II, 213); Nesâî, *İmamet*, 35 (II, 95); İbn Mâce, *Salat*, 49 (I, 316)

712. "Amcamla birlikte Aişe'nin (r.a) yanına girdik. Ben: "Allah'ın Rasulü insanlardan en çok kimi severdi?" diye sordum. "Fatıma'yı." dedi. "Erkeklerden?" dedim. "Kocasını." dedi. "Ben ondan daha fazla oruç tutan, daha fazla namaz kılan birisini bilmiyorum dedi." (II, 32)

دخلت مع عمي علي عائشة فسئلت أي الناس كان أحب إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ قالت فاطمة
فقيل من الرجال؟ قالت زوجها إن كان ما علمت صواما قوام

Tirmizî, *Menâkıb*, 61 (V, 701)

713. "Allahım fayda vermeyen ilimden sana sığınırım." (II, 33)

اللهم إني أعوذ بك من علم لا ينفع

Müslim, *Zıkr*, 73 (IV, 2088); Nesâî, *İstiâze*, 21 (VIII, 263), 64 (VIII, 284); İbn Mâce, *Mukaddime*, 23 (I, 92); Ahmed b. Hanbel, III, 283 (14055); İbn Hibbân, I, 283 (83); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 185 (356), 716 (1957); Taberânî, *el-Kebir*, V, 201 (5085), XI, 52 (11020); Ebû Yâ'lâ, V, 232 (2845); XI, 412 (6537); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 17 (29124), (29126), 18 (29128); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 284 (1779); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 445 (7870, 7873); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 362; VI, 252

714. "Allah Teâla beni lanet edici ve ayıplayıcı bir peygamber olarak göndermedi. Beni dua edici ve rahmet olarak gönderdi. Allahım kavmime hidayet ver çünkü onlar bilmiyorlar: "Ya Rasûlallah müşriklere beddua et!", denildi. "Ben lanet edici olarak gönderilmedim bilakis rahmet olarak gönderildim." buyurdu." (II, 33)

إن الله لم يبعثني طعانا و لا لعانا و لكن بعثني داعيا و رحمة اللهم اهد قومي فإنهم لا يعلمون قيل يا رسول الله
ادع على المشركين قال إني لم أبعث لعانا وإنما بعثت رحمة

Müslim, *Birr*, 87 (IV, 2006); Ebû Yâ'lâ, XI, 35 (6174)

715. "Allah'tan af ve afiyet isteyiniz, zira hiç kimseye îmandan sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmemiştir." (II, 33)

سلوا الله العفو والعافية فإن أحد لم يعط بعد اليقين خيرا من العافية

اسألوا الله العفو و العافية فإن أحد لم يعط بعد اليقين خيرا من العافية

Tirmizî, *Deavât*, 106 (V, 557); *Edeb*, 56 (III, 180)

716. "Allah'ın sizi faydalandıracağı hasletleri sizlere öğreteyim mi? İlme sarılın, zira ilim mü'minin dostu, hilim veziri, akıl delili, amel değerli varlığı, rıfk babası yumuşaklık kardeşi, sabır askerlerinin emiridir." (II, 34)

ألا أعلمك خصلات ينفعك الله بهن ؟ عليك بالعلم فإن العلم خليل المؤمن والحلم وزيره والعقل دليله والعمل قيمه والرفق أبوه واللين أخوه والصبر أمير جنده

Suyûtî, *Câmiu's-es-Sağîr*, I, 498 (4977) (Hakîm et-Tirmizî'den); Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, X, 254 (28732), XV, 1355 (43558, 43559) (Hakîm et-Tirmizî'den);

717. "Halîm dünyada da âhirette de efendidir." (II, 34)

الحليم سيد في الدنيا وسيد في الآخرة

الحليم رشيد في الدنيا رشيد في الآخرة

"Halîm dünyada da rüşte erişmiş, âhirette de rüşte erişmiştir."

Hatîb el-Bağdâdî, *Trihu Bağdâd*, V, 310

Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I, 654 (6535); Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, III, 245 (5810)

718. "Rıfk bereket ve üstünlüktür. Kim rıfkta mahrum olursa hayırdan mahrum olmuştur." (II, 35)

الرفق به الزيادة والبركة و من يحرم الرفق يحرم الخير

Taberânî, *el-Kebir*, II, 348 (2458); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 42 (12644)

719. "Yaşantıda rıfk, ticaretin bir kısmından daha hayırlıdır." (II, 35)

الرفق في المعيشة خير من بعض التجارة

Taberânî, *Evsat*, VIII,317 (8746); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*,V, 252 (6556); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I,169 (170, 242); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, IV, 130 (6309)

720. "Yaşantısındaki rıfkı, kişinin anlayışının ölçüsüdür. (II, 35)

من فقه الرجل رفقته في معيشته

Ahmed b. Hanbel, V, 194 (21742); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 211; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 352 (1482); Hennad, *Kitabü'z-zühd*, II, 654; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, IV, 130 (6308)

721. "Rıfk hikmetin başıdır." (II, 35)

الرفق رأس الحكمة

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 209 (25308); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 64 (34); Ahmed b. Hanbel, *Kitabüz Zühd*, I, 49; Hennad, *Kitabü'z-zühd*, II, 635.

722. "Müslüman kişinin kanı şu üç şeyin dışında helal olmaz; cana can (haksız yere başkasını öldüren kisasen öldürülür), evli olup zina eden kimse ve dinini terk eden ve cemaatten ayrılan kimse." (II, 41)

لا يحل دم امرئ مسلم إلا بإحدى ثلاث النفس بالنفس والثيب الزاني والتارك دينه المفارق

Buhârî, *Şehâdât*, 18 (VI, 2521 (6484); Tirmizî, *Hudûd*, 15 (IV, 48); Nesâî, *Kasâme*, 5 (VIII, 13); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 213 (6923); Ebû Yâ'lâ, VIII, 136 (4676); Tahâvî *Şerhu meâni'l-Âsar*, III, 159 (4561)

723. "Ey Adem oğlu! Bana dua ettin, bana arzda bulundun. Hangi hal üzerinde olursan ol seni affettim. Ey Adem oğlu! Sen günah işlesen ve günahın semalara kadar olsa, sonra bağışlanmak dilesen (günahın büyüklüğüne) bakmaz seni affederim. Ey ademoğlu! Yer dolusu günahla gelsen ve bana bir şeyi şirk koşmasan, bende sana onun dolusu mağfiretle gelirim." (II, 43, 231)

يا ابن آدم ! إنك ما دعوتني و رجوتني غفرت لك على ما كان منك و لا أبالي يا ابن آدم ! لو بلغت ذنوبك

عنان السماء ثم استغفرتني غفرت لك و لا أبالي يا ابن آدم ! لو أنك أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لا تشرك بي

شيئا لأتيتك بقرابها مغفرة

Ahmed b. Hanbel, V, 172 (21544); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 82 (820); Abdurrezzak *el-Musannef*, XI, 195 (20305); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 301; Tirmizî, *Edeb*, 44 (III, 175); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 363 (17628) Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 16 (1042); Taberânî, *Kitâbü'd-Duâ'*, I, 28

724. "Dua ibadetin özüdür." (II, 43)

Tirmizî, *Deavât*, 1 (V, 456); Taberânî, *Evsat*, III, 293 (3196); ed-Dua; I, 24 (6)

725. "Üç şey vardır ki hiç kimse o için bir tanesinden bile kurtulamaz: Zan, şumluk ve hased. Size bundan çıkış yolunu göstereyim mi? Zan peşine düşme. Uğursuz saydığın bir şey gelirse geç git. Hased edersen haddi aşma." (II, 45)

ثلاث لا ينجو منهن أحد : الظن والطيرة والحسد . وسأحدثكم بالمرحج من ذلك إذا ظننت فلا تحقق وإذا

تطيرت فامض وإذا حسدت فلا تبغ

Taberânî, *el-Kebir*, III, 228 (3227)

726. Kim muska takarsa şirk koşmuş olur." (II, 46, 616)

من علق تميمة فقد اشرك

Ahmed b. Hanbel, IV,156 (17458); *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, II, 600 (563); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, V, 175 (8399)

727. "Sakîf'in elçileri içerisinde cüzzamlı bir adam vardı. Rasûlullah (s.a) onu gönderdi ve ona dedi ki: "Biz senin ile beyat ettik. Sen yurduna dön." (II, 47)

كان في وفد تقيف رجل مجذوم فأرسل إليه النبي صلى الله عليه وسلم إنا قد بايعناك فارجع

Müslim, *Selam*, 126 (IV, 1752); İbn Mâce, *Tıb*, 44 (II, 1172); Nesâî, *Beyât*, 19 (VII, 150); Ahmed b. Hanbel, IV, 390 (19492); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 142 (24542), 311 (26406); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 122 (1357); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 218 (14022); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* IV, 375 (7590), 429 (7805); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 156

728. "Cüzzamlıdan, aslandan kaçır gibi kaç." (II, 47)

فر من المجذوم فرارك من الأسد

Buhârî, *Tıb*, 19 (V, 2158 (5380); Ahmed b. Hanbel, II, 443 (9720); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 142 (24543), 311 (26408); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 135 (13550), 218 (14023)

729. "Rasûlullah (s.a) cüzzamlı kimse ile birlikte yedi sonra Allah'a güvenerek, O'na tevekkül ederek ve "Bismillah." diyerek ye buyurdu." (II, 47)

أكل مع المجذوم ثم قال كل بسم الله ثقة بالله وتوكلا على الله

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أخذ بيد مجذوم فأدخله معه في القصعة ثم قال كل بسم الله ثقة بالله وتوكلا عليه

"Rasûlullah (s.a) cüzzamlının elini tuttu ve elini onun eli ile birlikte kabın içerisine soktu sonra Allah'ın Adîla de ve Allah'a güvenerek ye buyurdu."

Tirmizî, *Et'ime*, 18 (IV, 265); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 141 (40)

730. "Hz. Âişe'den (r.a) demiştir ki: "Bizim cüzzamlı bir dostumuz vardı. Benim kabımdan yerdi, benim bardağımdan içerdi ve benim yatağımda uyurdu." (II, 47)

وعن عائشة قالت كان لنا مولى مجذوم فكان يأكل في صحافي ويشرب في أقداحي ويناام على فراشي

Tespit edilememiştir.

731. "Abdullah b. Mesud (r.a) anlatmaktadır: "Ka'bü'l-Ahbâr ile Emîrû'l-Mü'minîn Ömer b. Hattâb'ın (r.a) yanında iken beraber bulunduk. Dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emîri! Ben sana peygamberlerin kitaplarından okuduğum en garip şeyi anlatayım mı? Baykuş, Süleyman b. Dâvûd'un (a.s) yanına geldi ve: "Selam senin üzerine olsun ey Allah'ın nebisi." dedi. Süleyman (a.s) da: "Senin üzerine de olsun ey baykuş" dedi. "Bana söyle, ekinleri neden yemiyorsun?" baykuş: "Ey Allah'ın nebisi Adem (a.s) onun yüzünden Allah'a asi oldu, onun için yemiyorum" dedi. "Peki suyu neden içmiyorsun?" dedi. "Çünkü Nuh'ın (a.s) kavmi onun içinde boğuldu, onun için içmiyorum" dedi. Süleyman: (a.s) "Niçin mamur yerleri bırakıp harabelerde iskan ediyorsun?" diye sordu. "Harabeler Allah'ın mîrâsıdır. Ben Allah'ın mîrâsında kalıyorum zira Allah (c.c): "Biz nice köy ehlini helak ettik ki onların yaşayışlarında şımarmışlardı. İşte onların kaldıkları meskenler. Onlardan sonra, oralarda pek az kimse dışında kalan olmadı. Biz oraların varisiyiz. Dünyanın tamamı Allah'ın mirasıdır". Ka'b dedi ki: "Süleyman bunun üzerine: "Harabenin üzerine oturduğun zaman ne diyorsun?" diye sordu. Baykuş: "Diyorum ki: Dünya ve içindekilerden faydalananlar neredeler?" Süleyman (a.s): "Harabelerde niçin bağıryorsun?" dedi.

"Derim ki: Adem oğluna yazıklar olsun. Önünde bunca tehlikeler var iken uyuyorlar." Süleyman (a.s): "Gündüzden neden kaçırıyorsun?" diye sordu: "Adem oğlunun nefislerine yaptıkları zülümlerin çokluğundan." dedi. "Bana çılgılığın bahset" dedi. "Ey gafiller azık hazırlayınız, yolculuk için hazırlanınız. Nurun yaratıcısı bütün eksikliklerden münezzehtir." dedi. Süleyman (a.s) baykuşa: "Adem oğluna müşfik ol. Onları uyar." Uçan şeylerden baykuştan daha güzel nasihat eden bir varlık daha yoktur. Ondan daha şefkatlisi yoktur. Cahillerin kalplerinde, baykuştan daha buğuzlusu vardır." (II, 48)

عبدالله بن مسعود قال كنت عند كعب الأحبار وهو عند أمير المؤمنين عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنه

فقال كعب يا أمير المؤمنين

ألا أخبرك بأغرب شيء قرأته في كتب الأنبياء ان هامة جاءت الى سليمان بن داود عليهما السلام فقالت السلام عليك يا نبي الله فقال وعليك السلام يا هامة أخبريني كيف لا تأكلين من الزرع قالت يا نبي الله لأن آدم عصى ربه بسببه قال فكيف لا تشربين الماء قالت يا نبي الله لأنه غرق فيه قوم نوح فمن أجل ذلك لا أشربه قال لها سليمان كيف تركت العمران ونزلت الخراب قالت لأن الخراب ميراث الله فأنا أسكن ميراث الله وقد قال الله في كتابه وكم أهلكتنا من قرية بطرت معيشتها فتلك مساكنهم لم تسكن من بعدهم إلا قليلا وكنا نحن الوارثين فالدينا ميراث الله كلها قال قال سليمان ما تقولين إذا جلست فوق خربة قالت أقول أين الذين كانوا يتمتعون بالدنيا ويتمتعون فيها قال سليمان فما صياحك في الدور إذا مررت عليها قالت أقول ويل لبني آدم كيف ينامون وأمامهم الشدائد قال فمالك لا تخرجين بالنهار قالت من كثرة ظلم بني آدم على أنفسهم قال أخبريني بما صياحك قالت أقول تزودوا يا غافلين وهميتوا لسفركم سبحان خالق النور قال سليمان عليه السلام للهامة على ابن آدم أشفق وأحذر عليه وليس من الطيور طير أنصح لابن آدم وأشفق عليه من الهامة وما في قلوب الجهال أبغض من الهامة

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 391

732. "Hayır, kıyamete kadar atların yelelerine asılıdır." (II, 49)

الخير معقود بنواصي الخيل إلى يوم القيامة

Buhârî, *Menâkıb*, 24 (III, 1332 (3443); İbn Mâce, *Cihad*, 14 (II, 932); Ebû Yâ'lâ, X, 408 (6014); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 521 (33490); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI,

112 (11394, 11395), 329 (12667), IX, 52 (17742); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, V, 471 (9324)

733. "Şumluk bazen atta olur." (II, 49)

ان الشوم قد يكون في الفرس

Tespit edilememiştir.

734. "Hayır ücretle çalışmakta ve ganimettedir." (II, 49)

الخير بالأجر والمغنم

Tespit edilememiştir.

735. "Vebanın olduğu yerde iseniz, oradan çıkmayınız, Orada değilseniz, oraya girmeyiniz." (II, 51)

فإذا وقع بأرض وأنتم بها فلا تخرجوا منها وإذا وقع بأرض ولستم بها فلا تمبطوا عليها

Tirmizî, *Cenâiz*, 67 (III, 378); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 362 (7524); Tayâlisî, I 87 (630); Taberânî, *el-Kebir*, I, 129 (266); Bezzâr, III, 304 (1095, 1096), 315 (1109)

736. "Kim bir yerde veba olduğunu duyarsa oraya gitmesin. Veba olduğu yerde bulunan kimse de başka yerlere gitmesin." (II, 51)

فمن سمع به بأرض فلا يقدمن عليه ومن وقع بأرض وهو بها فلا يخرجنه الفرار منه

Müslim, *Selam*, 96 (IV, 1737); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 217 (14019)

737. "Vebâdan kaçmak harpten kaçmak gibidir." (II, 51)

الفرار منه كالفرار من الزحف

Tespit edilememiştir.

738. "Biz Allah'ın kaderinden Allah'ın başka bir kaderine kaçıyoruz." (II, 51)

نفر من قدر الله إلى قدر الله

Muvatta, Camî', 7 (II, 894); Buhârî, *Tıb*, 29 (V, 2163 (5397); Müslim, *Selam*, 98 (IV, 1740); İbn Hıbbân, VII, 218 (2953); Ebû Yâ'lâ, II, 149 (837); Abdurrezzak *el-Musannef*, XI,

147 (20159); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 217 (14020); Tahâvî, *Şerh-u meani'l-âsar*, IV, 303 (6527)

739. "Taşa ulaştığı zaman arkadaşlarını girmekten men etti " (II, 52)

لما بلغ الحجر منع أصحابه من دخوله

"Kaynağı bulunamamıştır. Münâvî Hz. Peygamberden yaptığı, sahih kaynaklarda vardır, diyerek nakletmiş, Hâdimî'de aynıyla iktibas etmiştir.¹

740. "Rasululah (s.a) asla uğursuzluğa inanmazdı. Bir vergi memuru göndereceğinde ismini sorardı. İsmi beğenirse bundan sevinirdi ve bu sevinci yüzünde görülürdü. Beğenmediği zaman bu da yüzünden anlaşılırdı. Bir köye girdiği zaman ismini sorar, eğer ismini beğenirse buna sevinirdi ve bu sevinci yüzünde görülürdü. Beğenmezse bu da yüzünden anlaşılırdı." (II, 53)

كان لا يتطير من شيء وكان إذا بعث عاملا سأل عن اسمه فإذا أعجبه اسمه فرح به ورؤي بشر ذلك في وجهه

وإن كره اسمه رؤي كراهية ذلك في وجهه وإذا دخل قرية سأل عن اسمها فإن أعجبه اسمها فرح بها ورؤي بشر ذلك في

وجهه وإن كره اسمها رؤي كراهية ذلك في وجهه

Ebû Dâvûd, *Tıb*, 24 (II, 412); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 140 (16299)

741. "Buyurdu ki: 'O nebîlerden bir nebî idi. Bir çizgi çizdi. Kim çizgisine uyarsa işte budur.'" (II, 55)

قال كان نبي من الأنبياء يخط فممن وافق خطه فذاك

Müslim, *Mesâcid*, 33 (I, 381), *Selam*, 121 (IV, 1748); Nesâî, *Sehv*, (III, 14); Ahmed b. Hanbel, V, 448 (23818); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 249 (3167); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 362 (1141)

742. "Çarşamba günü uğursuzluğun devam ettiği bir gündür." (II, 55)

يوم الأربعاء يوم نحس مستمر

Taberânî, *Evsat*, I, 243 (797); VI, 283; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 170 (20442)

743. "Çarşamba günü bir işe başlanırsa o iş mutlaka biter." (II, 56)

¹ Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, II, 286 (5328)

ما بدئ شيء يوم الأربعاء إلا وتم

İbnü'l-Cevzî bu hadis için *mevzudur* demektedir. İbn Hacer ise: "Karşılaştığın salih insanlardan bir kısmı bana dedi ki, Çarşamba insanların şumluğundan şikayetçi oldu Allah onda başlanan işin bitmesi için, ona o günde başlanacak işlerin bitme özelliğini bağışladı"demektedir.¹

744. "Rasûlullah (s.a) bir hayvan için; 'Bunu kim sağacak?' diye sordu. Bir adam kalktı. Rasûlullah (s.a): "İsmin nedir?" diye sordu. Adam: "Mürre" dedi. Rasûlullah (s.a): "Sen otur." dedi. Sonra tekrar: "Bunu kim sağacak?" diye sordu. Yine bir adam kalktı. Rasûlullah (s.a) ismini sordu. Adam isminin *Harb* olduğunu söyledi. Rasullah (s.a) ona da "Otur:" dedi. Sonra tekrar: "Bunu kim sağacak?" diye sordu. Bir adam kalktı. Rasûlullah (s.a) ona da: "İsmin nedir?" diye sordu. O kimse:"*Yaîş*" dedi. Rasûlullah (s.a) ona "Sen sağ" buyurdu." (II, 56)

ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال للقحة تحلب من يحلب هذه فقام رجل فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم ما اسمك فقال له الرجل مرة فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم اجلس ثم قال من يحلب هذه فقام رجل فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم ما اسمك فقال حرب فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم اجلس ثم قال من يحلب هذه فقام رجل فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم ما اسمك فقال يعيش فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم احلب

Muvatta, *İstîzân*, 9 (II, 973), *Hac*, 57 (III, 342)

745. "Ömer b. Hattab (r.a) bir adama: "İsmin nedir?" dedi. Adam: "Cemra" dedi. "Kimin oğlusun?" dedi. Adam: "Şihâb" dedi. 'Kimlerdensin?' diye sordu. "Harka'danım." dedi. "Evin nerede?" dedi. "Bahratü'n Nâr'da." dedi. "Hangisinde?" dedi. "Zât-ı lezzâ da" dedi. Ömer (r.a): "Yetiş ailen yanıyor" dedi. Dediği gibi oldu." (II, 56)

ان عمر بن الخطاب: قال لرجل ما اسمك فقال جمره فقال بن من فقال بن شهاب قال ممن قال من الحرقه قال أين مسكنك قال بجرة النار قال بأبيها قال بذات لظى قال عمر أدرك أهلك فقد احترقوا قال فكان كما قال

Muvatta, *İstîzân*, 9 (II, 973); Abdurrezzak, *el-Musannef*, XI, 43 (19864)

¹ Aclûnî, *Kesfü'l-hafâ*, II, 1188 (2191)

746. "Rasûlullah (s.a) Bedr'e doğru çıktığında iki adama rastladı. İsimlerini sordu. Birisi: "Meşîh " öbürü "Muhzî" dedi. Rasûlullah (s.a) yolunu değiştirdi." (II, 56)

إن النبي صلى الله عليه و سلم لما خرج إلى بدر مر برجلين فسأل عن إسمهما قيل أحدهما مشيخ و الآخر مخزي

فعدل عن طريقهما

Tespit edilememiştir.

747. "Ömer (r.a) kalktı ve: "Söylesem mi yoksa sussam mı bilmiyorum." dedi. Rasûlullah: (s.a) "Söyle." dedi. Ömer: (r.a) "Sen bizi şumluktan nehyediyorsun fakat, sen uğursuz sayıyorsun." dedi. Rasûlullah: (s.a) "Ben uğursuzluk saymıyorum sadece güzel isimleri tercih ediyorum." dedi." (II, 56)

إن عمر رضي الله عنه قام فقال لأدري أقول أم أسكت فقال له قل فقال كيف نهيته عن الطيرة و تطير فقال

ما تطيرت فقال ما تطيرت و لكني آثرت الإسم الحسن

Tespit edilememiştir.

748. "Hayrı güzel yüzlülerin yanında arayınız." (II, 56)

اطلبوا الخير عند حسان الوجوه

Taberânî, *Evsat*, VI, 176; Ebû Yâ'lâ, VIII, 199 (4759); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 278 (3541), (3542); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 1 56; İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, III, 947 (1651); Abd b. Humeyd, I, 243 (751); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 384 (661); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 355 (13730)

749. "İhtiyaçlarınızı güzel yüzlü kimselerden isteyiniz. Eğer sizin ihtiyacınızı görürlerse güler yüzle görürler. Eğer red ederlerse de güler yüz ile red ederler." (II, 57)

اطلبوا حوائجكم عند حسان الوجوه فإن قضى حاجتك قضاها بوجه طليق وإن ردك ردك بوجه طليق

İbn Ebi'd-Dünya, *Kazâü'l-havâic*, I,57 (51),58 (53);

750. "Kim medyumlara gidip bir şeyler sorarsa, kırk gece namazı kabul olmaz." (II, 57)

من أتى عرافا فسأله عن شيء لم تقبل له صلاة أربعين ليلة

Müslim, *Selam*, 125 (IV, 1751); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 138 (16287)

751. "Kim bir kahine gider ve onun söylediğini tasdik ederse, yahut hayızlı kadına yaklaşırsa, veya kadına arkadan yaklaşırsa, Muhammed'e (s.a) indirilenden beridir." (II, 57)

من أتى كاهنا فصدقه بما يقول أو أتى حائضا أو أتى امرأة في دبرها فقد بريء مما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم

İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, I, 423 (482)

752. "Bir kul kardeşinin ihtiyaçlarını giderdiği müddetçe, Allah da onun ihtiyaçlarını gidermeye devam eder." (II, 58)

لا يزال الله في حاجة العبد مادام حاجة أخيه

Taberânî, *el-Kebir*, V, 118 (4802, 4801); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 353 (13723)

753. "Bir kadın oğlunu Rasûlullah'a (s.a) gönderdi ve dedi ki: "O'na git ve selam söyle ve de ki: "Annem sana beni giydirmeni söylüyor" Eğer: "Gelince vereyim" derse, de ki: "Gömleğini bana giydir." Efendimiz "Bize bir şey gelince"dedi. Çocuk "Annem sana, gömleğini bana giydirmeni söylüyor."dedi. Rasûlullah hemen verdi. Bunun üzerine Allah Teâla: "Tamamen de saçıp savurma." Ayetini inzal buyurdu." (II, 59)

أرسلت امرأة ابنها إلى النبي صلى الله عليه وسلم قالت ابنته فأقره السلام وقل له إن أمي تقول لك اكسني فإن قال لك حتى يأتينا شيء فقل له إنما تقول لك اكسني قميصك فأتاه فقال حتى يأتينا شيء فقال له إنما تقول لك اكسني قميصك فترع قميصه فدفعه إليه فأنزل الله تعالى ولا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك ولا تبسطها كل البسط

İbn Ebi'd-Dünya, *Mekarimu'l-ahlâk*, I, 124 (412)

754. "Rasûlullah'ın (s.a) ailesi, kendisi irtihal edinceye kadar buğday ekmeğinden, iki gün üst üste, doyuncaya kadar yemedi" (II, 60)

ما شبع آل محمد صلى الله عليه وسلم من خبز شعير يومين متتابعين حتى قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم

Müslim, *Zühd*, 22 (IV, 2281); Tirmizî, *Zühd*, 38 (IV, 579); Ahmed b. Hanbel, VI, 98 (24709)

Tayâlisî, s. 198 (1389)

755. "Rasûlullah (s.a) arpa ekmeğine doyamadan dünyadan gitti." (II, 60)

خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم من الدنيا ولم يشبع من خبز الشعير

Buhârî, *Et'ime*, 22 (V, 2066 (5098); Bezzâr, III, 270 (1061); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 30 (5658); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 563 (18237)

756. "Fatıma (r.a) Nebî'ye (s.a) bir parça ekmek getirmişti. Nebî (s.a): "Bunlar nedir?" diye sordu. Fatıma: "Ekmek pişirmiştim, bu parçayı sana getirmeden içim rahat etmedi." dedi. Rasûlullah (s.a): "Üç gündür babanın boğazından geçen ilk lokmadır." buyurdu." (II, 60)

أن فاطمة رضي الله عنها جاءت بكسرة إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال : (ما هذه ؟) قالت : قرص

خبزته فلم تطب نفسي حتى آتيتك بهذه الكسرة قال : (أما إنه أول طعام دخل فم أبيك منذ ثلاثة أيام

Taberânî, *el-Kebir*, I, 258 (750); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 562 (18233)

757. " Çokca doymayınız zira kalbinizdeki ma'rifet nuru söner." (II, 60)

لا تشبعوا فتطفئوا نور المعرفة من قلوبكم

Münâvî, haber olarak nakletmiş,¹ Hâdimî de bunu değiştirmeden nakletmiştir. Ancak kaynağı Tespit edilememiştir. Irâki ise Deylemî'nin *el-Müsnedü'l-Firdevs'inde* zayıf olarak naklettiğini bildirmektedir²

758. "Cömertin yemeği ilaçtır. Cimrinin yemeği ise hastalıktır." (II, 61)

طعام السخي دواء وطعام الشحيح داء

Tespit edilememiştir.

759. "Cennete bir çok vadi vardır, siz bu vadilere ağaç dikiyorsunuz. Ashab dediler ki: "Ağaç dikmek nasıl olur?" Buyurdu ki: "Sübhanallahi ve'l-hamdü lillahi velâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber" tesbîhidir." (II, 62)

¹ Münâvî, *Fezû'l-kadir*, IV, 242 (5164)

² Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihya*, III, 48 (1)

إن في الجنة قيعانا فاكثروا غرسها قالوا : يا رسول الله وما غرسها ؟ قال : (سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا

الله والله أكبر

Taberânî, *el-Kebir*, VI, 240 (6105), X, 173 (10363); Taberânî, *Evsat*, IV, 271; Taberânî, *es-Sağîr*, I, 326 (539); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 103 (16852)

760. "Rasûlullah (s.a) irad buyurduğu ilk hutbeside minbere çıktı, Allah'a hamd ve senadan sonra buyurdu ki: "Ey insanlar! Allah size din olarak İslamı seçti. Güzel ahlak ve cömertlikle dostluğunuzu güzelleştirin. Dikkat ediniz, cömertlik dalları dünyaya uzanan cennette bir ağaçtır. Kim cömert olursa ona tutunmuş olur ve sonunda Allah onu cennete ulaştırır. Uyanık olunuz, başkasını sürekli kötölemekte cehennemde, kökü dünyaya uzanmış bir ağaçtır. Kim kötüleyici olursa, o ağacın dallarına tutunmaya devam eder. Ve sonunda Allah onu cehenneme atar." buyurdu. Sonra iki defa: "Cömertlik Allah içindir." buyurdu." (II, 62)

أول خطبة خطبها رسول الله صلى الله عليه وسلم صعد المنبر فحمد الله وأثنى عليه وقال : يا أيها الناس إن الله

قد اختار لكم الإسلام ديناً فأحسنوا صحبة الإسلام بالسخاء وحسن الخلق ألا إن السخاء شجرة من الجنة وأغصانها في

الدنيا فمن كان منكم سخياً لا يزال متعلقاً بغصن منها حتى يورده الله الجنة ألا إن اللؤم شجرة في النار وأغصانها في

الدنيا فمن كان منكم لئيماً لا يزال متعلقاً بغصن من أغصانها حتى يورده الله النار قال مرتين : السخاء في الله السخاء في

الله

İbn Asâkir, *Târîh-u Dımeşk*, L, 289

761. "Cimri kimse rahib bile olsa, Allah'ın düşmanıdır." (II, 64)

البخيل عدو الله ولو كان راهباً

Tespit edilememiştir.

Aclûnî bu sözün aslı olmayıp uydurma bir söz olduğunu söylemektedir. ¹

762. "Cömertin hatalarını görmeyiniz, zira her darda kaldıkça Allah onun elinden tutar." (II, 65)

تجاوزوا عن ذنب السخي فإن الله تعالى آخذ بيده كلما عثر

¹ Aclûnî, *Kesfü'l-hâfâ*, II, 921 (1926)

Taberânî, *Evsat*, VI, 33; Beyhakî, *Şua'bü'l-Îmân*, VII, 427 (10843), 433 (10867, 10869); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV,108; IX, 397; el-Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 423 (726);

763. "Seha Allah Azîmü's-şân'ın güzel sıfatlarındandır." (II, 65)

السخاء خلق الله الأعظم

Suyûtî ve Ali el-Müttakî İbnü'n-Neccâr'dan nakletmektedirler ve el-Elbânî hadisin *zayıf* olduğunu belirtmektedir.¹

764. "Rızık, içinde cömert olan eve, usturanın devenin hörgücüne girmesinden daha hızlı gelir." (II, 65)

الرزق إلى بيت فيه السخاء أسرع من الشفرة إلى سنام البعير

İbn Asâkir, *Târîh-u Dımeşk*, XIII, 24;

765. "Cömertlik, dalları dünyaya uzanmış, cennet ağaçlarından bir ağaçtır. Kim onun dalına tutunursa, bu dallar onu cennete götürür." (II, 66)

السخاء شجرة من شجر الجنة أغصانها متدلّيات في الدنيا من أخذ بغصن منها قاده ذلك الغصن

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 434 (10875)

766. "İki huy vardır ki, Allah onları sever, iki huyda vardır ki Allah buğz eder. Allah'ın sevdiği iki huy; cömertlik ve yumuşaklıktır. Allah'ın buğz ettiği iki huy ise; kötü huy ve cimriliktir. Allah bir kulun hayrını dilerse o kimse ile insanların ihtiyaçlarını giderir." (II, 66)

خلقان يحبهما الله و خلقان يبغضهما الله فأما اللذان يحبهما الله فالسخاء و السماحة و أما اللذان يبغضهما الله

فسوء الخلق و البخل و إذا أراد الله بعبد خيرا استعمله على قضاء حوائج الناس

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 117 (7659), VII, 426 (10839);

767. Hz Aişe'ye (r.a) hizmet eden Ümmü Dürra anlatıyor: "Abdullah b. Zübeyr (r.a) iki savaştan sonra Aişe'ye (r.a) (ganimet olarak) seksen bin ya da yüz bin dirhem mal göndermişti. Hepsini taksim etti (sadaka olarak dağıttı). Akşam olunca

¹ Suyûtî, *Câmiu's Sağîr*, I, 709 (7082); Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, VI, 507 (15926);

kuru ekmek ve zeytinle iftar etti. Ümmü Dürre (r.a) dedi ki: "Bir dirhemine de et alsaydın da iftar etseydik." Hz. Aişe (r.a): "Hatırlatsaydın öyle yapardık." dedi. (II, 66)

إن أم درة كانت تخدم عائشة رضي الله عنها قالت إن ابن الزبير بعث إليها بمال في غزوتين ثمانين ألفا و مائة ألف درهم فقسمتها فلما أمست أفطرت بخبز و زيت فقالت لها ام درة ما اشترت لنا بدرهم لحما نفطر عليه فقالت لو كنت ذكرتني لفعلت

Tespit edilememiştir.

768. "Hz. Hasan, Hüseyin, ve Abdullah b. Cafer (r.a) hac yolculuğuna çıkmışlardı. İhtiyar bir kadına rastladılar. İçecek bir şeyler istediler. Kadın: "Evet var." dedi. Yiyecek bir şeyler istediler. Kadın: "Şu koyundan başka yok." dedi. Misafirleri için onu kesti ve ikram etti. Onlar yediler ve yola devam ettiler. Sonra kadının kocası geldi ve olanlara kızdı: "Yazıklar olsun benim koyunumu bilmediğin insanlar için kestin." dedi. Bir müddet sonra ihtiyar kadın bir ihtiyaç için Medine'ye geldi ve Medine'nin bazı bölgelerine uğradı. Hz. Hasan bu kadını gördü ve tanıdı. İhtiyar kadın ise onu tanımadı. Hz. Hasan ona bir alamet gönderdi ve onu çağırdı. "Ben seni tanımıyorum." dedi. "Ben senin misafirin idim, sen bize şöyle şöyle yapmıştın." dedi. Bin koyun ve bin dirhem verilmesini emretti. Sonra oğlu ile birlikte Hz Hüseyin'e gönderdi. Hz. Hüseyin: "Kardeşim sana neler verdi?" diye sordu. O da "Bin koyun ve bin dirhem verdi." dedi. O da ayımsından verdi ve Abdullah b. Cafer'e (r.a) gönderdi...." (II, 66)

خرج الحسن و الحسين و عبد الله بن جعفر رضي الله عنهم حججا فمروا بعجوز فسألوا الشراب قالت نعم و الطعام قالت لا إلا هذه الشاة فذبحت لهم فأكلوا و ارتحلوا ثم جاء زوجها و غضب و قال ويلك تذبحين شاتي لقوم لا تعرفينهم ثم بعد مدة فخلت العجوز المدينة لحاجة فمرت العجوز في بعض سكك المدينة فرآى الحسن فعرّفها وهي له منكورة فبعث إليها علامة و دعاها فقالت لا أعرفك قال أنا ضيفك يوم كذا و كذا فأمر لها بألف شاة و ألف درهم بعث بها مع غلامه إلى الحسين فقال بكم وصلك أخي قالت بألف شاة و ألف درهم فأمر مثله.....

Tespit edilememiştir.

769. "Bir adam malının zekatının vermezse, Allah mutlaka kıyamet gününde onun boynuna yılan olarak (bu malları dolandırır.)" (II, 68)

ما من رجل لا يؤدي زكاة ماله إلا جعل الله يوم القيامة في عنقه شجاعا

Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'an*, 4 (V, 232); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 87 (388); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 81 (7016); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 498 (11621)

770. "Kim bir başkasının bir karış toprağını zülmen alırsa, yedi kat derinliği ile birlikte ona yüklenir." (II, 68)

من ظلم قيد شبر من الأرض طوقه من سبع أرضين أي قدر شبر من الأرض يقال قيد وقاد وقيس وقاس بمعنى

واحد

Müslim, *Müsâkât*, 142 (III, 1231); Buhârî, *Mezâlim*, 14 (II, 865 (2321); Ahmed b. Hanbel, VI, 79 (24548), 252 (26186); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 99 (11315)

771. "Nebi (s.a) beyti tavaf ediyordu. Bir adam Ka'be'nin örtüsüne sarılmış şöyle diyordu: "Beytin hürmetine beni affet." Nebi (s.a): "Senin günahın nedir?" dedi. Adam: "Anlatılamayacak kadar büyük." dedi. Efendimiz: "Biraz anlat buyurdu. Adam: "Ben maldan bir servet sahibiyim. Bir dilenci benden bir şey istediği zaman, sanki bana doğru bir alev gelir." Nebi: (s.a) "Benden uzak dur, zira ateşinle beni yakacaksın. Beni hak ile gönderene yemin olsun ki şayet rukün (Hacer-i esved) ile makam (Makam-ı İbrâhîm) arasında dursan ve bin yıl orada namaz kılsan, gözlerin akıncaya kadar ağlasan, sen cimri olduğun müddetce Allah seni cehenneme atacaktır." (II, 70)

إن النبي صلى الله عليه و سلم يطوف بالبيت فإذا رجل باستار الكعبة يقول بحرمة هذه البيت إغفر لي قال و ما ذنبك قال أعظم من الوصف قال صفه قال إني رجل ذو ثروة من الأموال و إم السائل ليأتيني فكأنما يستقبلني بشعلة من

نار فقال صلى الله عليه و سلم تنح عني حتى تحرقني بنارك فوالذي بعثني بالحق رسولا لو قمت بين الركن و المقام ثم

صليت ألف عام و تبلى حتى تجري من عيونك من العين و أنت بجيل لئيم لكبك الله في النار

Tespit edilememiştir.

772. "Allah Cennet-i Adn'i eli ile yarattı sonra meyvalarını sarkıttı, nehirlerini yardı sonra ona baktı ve buyurdu ki: "Konuş." Cennet: "Mü'minler felaha erdi." dedi. Allah Teâlâ da: "İzzetime ve celâlime yemin olsun ki, sende cimri kimse asla bana komşu olamaz." (II, 70)

خلق الله جنة عدن بيده ودلى فيها ثمارها وشق فيها أنهارها ثم نظر إليها فقال لها : تكلمي فقالت : قد أفلح

المؤمنون فقال : وعزتي وجلالي لا يجاورني فيك بخيل

Taberânî, *el-Kebir*, XII, 147 (12723), *Evsat*, V, 349 (5518)

Şöyle bir rivayet daha vardır:

لما خلق الله جنة عدن خلق فيها ما لا عين رأت ولا أذن سمعت ولا خطر على قلب بشر ثم قال لها : تكلمي

فقالت قد أفلح المؤمنون

"Allah Cennet-i Adn'i yarattığı zaman orada gözlerin görmediği kulakların işitmediği beşerin hayalinin alamayacağı şeyler yarattı ve buyurdu ki "konuş". Cennet: "Mü'minler felaha erdi" dedi. Allah Teâlâ da: "İzzetime ve celâlîme yemin olsun ki sende, cimri kimse asla bana komşu olamaz."

Taberânî, *el-Kebir*, XI, 184 (11439), *Evsat*, I, 224 (738); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 44

773. "Allahım cimrilikten sana sığınırım, korkaklıktan sana sığınırım, ömrün rezil olduğu ana düşmekten sana sığınırım." (II, 70)

اللهم إني أعوذ بك من البخل وأعوذ بك من الجبن وأعوذ بك أن أرد إلى أرذل العمر

Buhârî, *Deavât*, 36 (V, 2341 (6004), 40 (2342 (6009); Nesâî, *İstiâze*, 5 (VIII, 256); İbn Hibbân, III, 284 (1004); Ebû Yâ'la, II, 71 (716); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV 447 (7883); Taberânî, *Kitâbü'd-duâ'*, I, 210 (659); Nesâî, *Amelü'l-Yevmi ve'l-Leyle*, I, 198 (131)

774. "Bir kadın görüldü. Geceleri sürekli namaz kıldığı, gündüzleri sürekli oruç tuttuğu ancak cimri olduğu söylendi. Rasûlullah (s.a): "Öyleyse onda hayır yoktur." buyurdu." (II, 70)

مدحت امرأة رأتها صوامعة قوامعة إلا أن فيها البخل قال صلى الله عليه و سلم فلا خير فيها إذا

Tespit edilememiştir.

775. "Nefsin senin bineğindir. Ona yumuşak davran." (II, 71)

نفسك مطيتك فارفق بما

Tespit edilememiştir.

776. "Dinarın ve dirhemın kullarına lanet edildi (lanet olsun)." (II, 72)

لعن عبد الدينار لعن عبد الدرهم

Tirmizî, *Zühd*, 42 (IV, 587)

777. "Kul ecelinden daha kuvvetli olarak rızkını talep eder." (II, 72)

الرزق أشد طلبا للعبد من أجله

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 168 (241)

778. "Mü'min ihtiyarlar, hırsı ve uzun emeli de ihtiyarlar (büyür)." (II, 73)

يشيب المؤمن ويشب معه خصلتان الحرص وطول الأمل

Muhammed Tahir b. Ali Es Siddîkî el-Hindî bu sözün uydurulmuş batıl bir söz olduğunu söylemektedir.¹

779. "Allahım kim beni severse, yeterince ve helalinden rızık ver. Kim bana buğz, ederse malını ve evladını çoğalt." (II, 73)

اللهم فمن أحبني فارزقه العفاف و الكفاف و من أبغضني فأكثر ماله و ولده

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 174 (1475); İbn Asâkir, *Târîh-u Dimeşk*, IV, 116

780. "Her ümmetin imtihanı vardır. Ümmetimin imtihanı maldır." (II, 74)

إن لكل أمة فتنة و فتنة أمتي المال

Tirmizî, *Zühd*, 26 (IV, 569); Temâm er-Râzi, *el-Fevâid*, II,50 (1112)

781. "Hz. Hasan ve Hüseyin hastalanmışlardı. Hz. Ali (r.a) şayet oğullarım iyi olurlar ise şükür olarak üç gün oruç tutacağım dedi. Fatıma (r.a) da öyle demişti. Cariye de aynı şeyi söylemişti. Sabah oldu, Allah çocuklara şifa verdi. Onların yanlarında hiçbir şey yoktu. Ali (r.a) Yahudilerden bir adama gitti ve dedi ki: "Sen bana üç sâ' arpa karşılığında, yün ver de Muhammed'in (s.a) kızı Fatıma (r.a) onu büksün." dedi. Adam isteneni verdi. Ali (r.a) elbisesinin altına koydu ve Fatıma'nın (r.a) yanına geldi: "Sen bunu bük" dedi. Cariye de arpayı değirmende üğütüp hamur

¹ Muhammed Tahir b. Ali el-Hindî, *Tezkiratü'l-Mevzûât*, I, 743

edip beş somun ekmek yaptı. Nebi (s.a) ile beraber akşam namazını kıldı ve eve döndü. Yemek önüne kondu. İftar etmek için oturdu. Tam bu sırada bir miskin kapıyı çaldı ve: "Ey Muhammedin ailesi! Sizin kapınıza gelmiş miskin bir Müslümanım. Yediklerinizden beni doyurun, Allah da sizi cennet sofraları ile doyursun." dedi. Ali (r.a) elini sofradan çekti. Yemeği miskine vermesini söyledi. Bunu ona verdiler....." (II, 74)

مرض الحسن والحسين فقال علي إن عافى الله ولدي صمت ثلاثة أيام شكرا وقالت فاطمة مثل ذلك وقال جارية لهم مثل ذلك فأصبحوا قد مسح الله ما بالغلامين فهم صيام وليس عندهم قليل ولا كثير فانطلق علي إلى رجل من اليهود فقال له أسلفني ثلاثة أصع من شعير وأعطني جرة صوف تغزلها لك بنت محمد فأعطاه فاحتمله علي تحت ثوبه ودخل علي فاطمة وقال دونك فاغزلي هذا وقامت الجارية إلى صاع من الشعير فطحنته وعجنته فخبزت منه خمسة أقراص وصلى علي المغرب مع النبي صلى الله عليه وسلم ورجع فوضع الطعام بين يديه وقعد ليفطر فإذا مسكين بالباب يقول يا أهل بيت محمد مسكين من مساكين المسلمين على بابكم اطعموني مما تأكلون أطعمكم الله على موائد الجنة فرفع علي يده وقال شعرا يخاطب فاطمة فدفعوا الطعام إلى المسكين وهو....

Şevkânî, Hakîm et-Tirmizî'nin Nevâdiru'l-usûl'ünde naklettiğini, İbnü'l-Cevzî'nin ve Suyûtî'nin mevzudur dediklerini nakletmektedir.¹

782. "Alim ve zahid bir kimsenin kılmış olduğu iki rekat namaz, abid olmaya çalışın bir kimsenin zamanın sonuna kadar kılacağı namazlardan daha hayırlıdır." (II, 74)

ركعتان من زاهد عالم خير من عبادة المتعبدين المجتهدين إلى آخر الدهر أبدا سرمدًا

Tespit edilememiştir.

Hâdimî bu haberi Abdullah b. Mes'ud'dan *mevkuf* olarak nakletmektedir.²

783. "Bana sizin dünyanızdan iki şey sevdirdi. Kadın ve güzel koku." (II, 76)

حبيب إلي من دنياكم النساء والطيب

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 78 (13232)

¹ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmûâ*, I, 376 (79)

² Hâdimî. *Berika*, II, 74

784. "Allah (c.c) için olan şeylerin dışında dünya ve içindekiler lanetlenmiştir." (II, 76)

الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ما كان لله

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 341 (10512); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 157, VII, 90

785. "Âhiret adamı olun, dünya adamı olmayın." (II, 78)

فكونوا من أبناء الآخرة ولا تكونوا من أبناء الدنيا

Tespit edilememiştir.

786. "Dünya sahibinin misali şöyledir: Suyun üzerinde yürüyüpte ayaklarını ıslatmamaya gücü yeter mi?" (II, 78)

إنما مثل صاحب الدنيا كالماشي في الماء هل يستطيع الذي يمشي في الماء أن لا تبتل قدماه

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 360 (10583); İbn Ebi'd-Dünya, *Zemmi'd-dünya*, I, 51 (89)

787. "Allah(c.c) bir kulun hayrını dilerse, dünyada onu zahid kılar. Rağbetini âhirete yöneltir. Kendi nefsinin ayıplarını gösterir." (II, 78)

إذا أراد الله بعيد خيرا زهده في الدنيا ورغبه في الآخرة وبصره بعيوب نفسه

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 240, VII, 193; Beyhkî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 132, VII, 347

788. "Dünyadan rağbetini kes ki, Allah (c.c) seni sevsin, insanların elinde olandan rağbetini kes ki, insanlar seni sevsin." (II, 78)

ازهد في الدنيا يحبك الله وازهد فيما في أيدي الناس يحبك الناس

Müslim, *Müsâkât*, 107 (III, 1219); Taberânî, *el-Kebir*, VI, 193 (5972); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 136); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 373 (643)

789. "Dünya ve âhiret sevgisi mü'minin kalbinde birleşmez, tıptı ateş ile suyun bir kapta bulunamadığı gibi." (II, 78)

لا يستقيم حب الدنيا والآخرة في قلب مؤمن كما لا يستقيم الماء والنار في إناء واحد

Tespit edilememiştir.

Münâvî bu sözün Hz İsa'nın (a.s) bir sözü olarak nakledilmektedir.¹

790. " Nebi (s.a) Peygamber olarak görevlendirildiğinde askerleri iblise geldiler: "Allah'ın nebisi gönderildi ve onun ümmeti çıktı "dediler. İblis: "Dünyayı seviyorlar mı?" dedi. Evet dediler. "Eğer dünyayı seviyorsa mesele yok. Varsın putlara ibadet etmesinler. Onlar benden kendilerini kurtaramazlar. Ben bundan sonra, sabah akşam onlara şu üç şeyi; hakları olmadan malı almalarını, o malı gereği olmayan yerlere harcamayı ve vermesi gereken yerlere vermemeyi onlara tavsiye ile gelirim. Bütün kötülükler buna tabidir (peşinden gelir)." (II, 78)

لما بعث نبي الله صلى الله عليه وسلم أتت إبليس جنوده فقالوا : قد بعث نبي الله و خرجت أمته فقال إبليس :
أيجبون الدنيا ؟ قالوا : نعم قال : لئن كانوا يحبونها ما أبالي أن لا يعبدوا الأوثان إنهم لن ينفلتوا مني و أنا أعدوا عليهم و
أروح بثلاث : أخذ المال من غير حقه و إنفاقه في غير حقه و إمساكه عن حقه و الشر كله لهذا تبع

Hakim. el-Müstedrek, IV, 360 (7918); *Beyhakî, Şuâbü'l-îmân*, VII, 338 (10502); *İbn Ebi'd-Dünya, Zemmi'd-dünya*, I, 17 (10)

791. "Allah bir kul için şer dilerse, o kul malını binalara harcar." (II, 82)

إذا أراد الله بعبد سوءا انفق ماله في البنیان

Taberânî, Evsat, VIII, 381 (8939)

792. "Binalarda haram taştan sakının, zira bu harab olmasının en önemli sebebidir." (II, 82)

اتقوا الحجر الحرام في البنیان فإنه أساس الخراب

Tespit edilememiştir.

793. "Kim başkasına zulmetmeden bir bina yaparsa, bu bina ayakta kaldığı müddetçe o kişi için ecirdi." (II, 82)

من بني بنيانا من غير ظلم كان له أجر جار ما أنتفع به من خلق الله تبارك وتعالى

Ahmed b. Hanbel, III, 438 (15654)

¹ Münâvî, *Fezrü'l-kadîr*, III, 39

794. "Ademoğlu ihtiyarlar da iki haslet onda genç kalır onlar da hırs ve emeldir." (II, 84)

يهرم ابن آدم ويبقى منه اثنتان الحرص والأمل

Ebû Yâ'lâ, VI, 29 (3268); İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd*, I, 87 (256); Beyhakî, *el-Erbeûne's-Suğra*, I, 3 (33)

795. "Eğer ademoğlunun bir vadi dolusu malı olsa ikincisini ister, iki vadi dolu malı olsa üçüncüsünü ister. Ademoğlunun gönlünü ancak toprak doldurur. Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder." (II, 85)

لو كان لابن آدم واديا من مال لا يتغى اليه ثانيا ولو كان له ثانيا لا يتغى إليه ثالثا ولا يملأ جوف بن آدم إلا

التراب ويتوب الله على من تاب

Buhârî, *Rikâk*, 10 (V, 2364 (6072); Müslim, *Zekât*, 116,117,119 (II, 725, 726); Tirmizî, *Zühd*, 27 (IV, 569); Tayâlisî, s. 266 (1983);

796. "İslam'ın yolunda olan ve yaşayışında yetecek kadarına kanaat eden kimselere ne mutlu." (II, 85)

طوبى لمن هدى إلى الإسلام وكان عيشه كفافا وقنعه الله به

İbn Hibbân, II, 480 (705); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 90 (98); Taberânî, *el-Kebir*, XVIII, 305 (786); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 361 (616); İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd*, I, 194 (551)

797. "Kıyamet gününde bütün kullar dünyada iken sadece azıklarını yemiş olmayı temenni edecekler." (II, 85)

ما من أحد إلا وهو يتمنى يوم القيامة أنه كان يأكل في الدنيا قوتا

Ahmed b. Hanbel, III, 117 (12184); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 69

798. "İnsanların elinde bulunanlardan ümidini kes." (II, 85)

أجمع اليأس عما في أيدي الناس

İbn Mâce, *Zühd*, 15 (II, 1396); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 362

799. "Tama' fakirliktir. Başkalarının varına özenmemek ise zenginliktir." (II, 85)

إن الطمع فقر وإن اليأس غنى

Tespit edilememiştir.

800. "Zühd, kalbe ve cesede rahatlıktır." (II, 86)

الزهد في الدنيا يريح القلب والجسد

الزهد في الدنيا يريح القلب والبدن والرغبة فيها تعب القلب والبدن

"Zühd, kalbe ve bedene rahatlık verir. Dünyaya aşırı düşkünlük ise kalbi ve bedeni yorar."

Taberânî, *Evsat*, VI, 177; Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 347 (10536); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 288; Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, I, 188 (278)

801. "Allahım senden müstağnîlik (hiç kimseye muhtaç olmamak ve dosta muhtaçlık) isterim." (II, 88)

اللهم إني أسألك غناي وغنى مولاي

Ahmed b. Hanbel, III, 453 (15792, 15794); Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 329 (828); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 24 (29191); İbn Ömer eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, IV, 1 89 (2170)

802. "Allahım yaşımın büyüdüğü (ihtiyarladığım) anda rızkımlı geniş eyle." (II, 88)

اللهم اجعل أوسع رزقك علي عند كبر سني

Hakim. el-Müstedrek, I, 726 (1987); Taberânî, *Kitâbü'd-duâ*, I, 320 (1049)

803. "Allahım, beni miskin olarak yaşat, miskin olarak öldür, ve miskinler zümresi içerisinde haşret(II, 88, 106)

اللهم أحيني مسكينا وأميتني مسكينا واحشرنى في زمرة المساكين

İbn Mâce, *Zühd*, 7 (II, 1381); Tirmizî, *Zühd*, 37 (IV, 77); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 358 (7911); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 167 (1453); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 12 (12930); Abd b. Humeyd, I, 308 (1002); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 463 (17906)

804. "Fakirler cennete zenginlerden beşyüz sene önce gireceklerdir. Bir günün yarısı miktarınca." (II, 89, 90, 197

يدخل الفقراء الجنة قبل الأغنياء بمئتين سنة من نصف يوم

Tirmizî, IV, 578 (2353); Ahmed b. Hanbel, II, 512 (10663); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 301 (10382); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 91, VIII,307

805. "Kıyamet olduğu zaman insanlar kabirlerinden çıkacaklar, her birinin iki yeşil kanadı olan binekleri olacak, uçarak arasata gelecekler. Cennetin duvarlarına ulaştıklarında melekler onları görecekler ve birbirlerine: "Biz ümmet-i Muhammed'i nasıl bileceğiz?" diyecekler. Bazı melekler gelecekler ve: "Siz kimlersiniz hangi ümmettensiniz"? diye soracaklar." (II, 89)

إذا كان يوم القيامة يخرج قوم من قبورهم لهم نجب يركبونها لها أجنحة حضراء فتطير بهم في عرصات القيامة حتى يأتوها حيطان الجنة فإذا رأتهم الملائكة قال بعضهم لبعض من هؤلاء فيقولون ما ندري لعلمهم من أمة محمد صلى الله عليه وسلم فيأتيهم بعض الملائكة فيقولون من أنتم و من أي الأمم

Tespit edilememiştir.

806. "Kıyamet gününde fakir muhacirler, cennete zenginlerden kırk mevsim önde girecekler." (II, 90)

فقراء المهاجرين يسبقون الأغنياء يوم القيامة إلى الجنة بأربعين خريفا

Müslim, *Zühd*, 37 (IV, 2285)

807. "Fakirlik insanlara göre ayıplanacak bir eksiklik ama kıyamet gününde Allah yanında bir süs ve üstünlüktür." (II, 91)

الفقر شين عند الناس وزين عند الله يوم القيامة

Aclûnî, *Keşfü'l-hâfâ*'da Deylemî'nin *Firdevs*'inde naklettiğini bildirmektedir¹. el-Elbânî ise *mevzu* olduğunu söylemektedir.²

808. "Cebrail geldi ve: "Allah Teâlâ sana selam ediyor, istiyorsan şu dağ altına çevirmemi ve nerede olursan seninle beraber olmamı buyuruyor." dedi.

¹ Aclûnî, *Keşfü'l-hâfâ*, II, 825 (1832)

² el-Elbânî, *es Silsiletü'd-dâife*, IX, 29 (4028)

Rasûlullah (s.a) başını geri salladı ve: "Ey Cebrâîl dünya, yurdu olmayanların yurdu, malı olmayanların malıdır. Akli olmayanlar onu toplar." buyurdu. Bunun üzerine Cebrâîl: "Ey Muhammed Allah seni hak sözde (doğru yolda) sabit kıldı." dedi." (II, 93)

أن جبريل نزل فقال : إن الله يقرأ عليك السلام ويقول : أتحب أن أجعل هذه الجبال ذهباً وتكون معك أينما كنت فأطرق رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم قال " يا جبريل إن الدنيا دار من لا دار له ومال من لا مال له ولها يجمع من لا عقل له " فقال له جبريل : يا محمد ثبتك الله بالقول الثابت

Hadis bu hali ile Tespit edilememiştir. Ancak bu hadis ile ilgili olarak Irâkî, *Tahrîcü ehâdîsi'l-ihya*'da hadisin bazı kısımları Tirmizî'nin Hz. Aişe'den rivayetinde geçmektedir demektedir.¹

809. "Allah bir kimseye nimetini verirse onun üzerinde nimetini görmeyi sever." (II, 94)

إذا أنعم الله على عبد أحب أن يرى أثر نعمته عليه

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 162 (1102); İbn Ebi'd-Dünya, *eş-Şükr*, I, 21 (50), 60 (175)

810. "Biz (Hz. Aişe ve Hafsa b. Ömer) Emiru'l-Mü'minîn'in yanına girdik. Onları yanına yaklaştırdı. Aişe (r.a) "Ey Mü'minlerin Emiri konuşmamıza izin verir misin?" dedi. Ömer (r.a) "Konuş ey Mü'minlerin annesi." dedi. Aişe (r.a): "Rasûlullah (s.a) yolunda yürüdü ve cennetine kavuştu. Dünyadan bir şey murad etmedi. Aynı şekilde Ebûbekr de O'nun izinden yürüdü, O'nun sünnetini diriltme yolunda yalancılarla savaştı, taksimattaki adaleti ile dinin hükmünü ortadan kaldırmak isteyenlerin arzularını geçersiz kıldı ve alemlerin Rabbini razı etti. Sonunda Allahu teâlâ onun ruhunu da kabzetti, rahmet ve cennetine aldı, nebisine kavuştu. O'da dünyayı istemedi. Sonra Allah sana kisra ve kayserin hazinelerini açtı. Diyarların fethini müyesser kıldı. Onların malları sana geldi. Meşriğin ve mağribin mülkü sana yaklaştı. Allah'tan Müslümanlara ve İslam'a daha ziyade güç ve kuvvet vermesini dileriz. Arab ve Acemin elçileri sana gelmektedir. Sen şu cübbe ile üzerinde on iki yama olan cübbe ile onların karşısına çıkmaktasın. Senin görünüşünün heybetini artıracak başka bir elbise ile değiştiren. Sana sabah akşam tabakla getirilen yemekleri muhacir

¹ Irâkî, *Tahrîcü ehâdîsi'l-ihya*, IV, 86 (5)

ve ensar ile yiyorsunuz.” Ömer (r.a) ağlamaya başladı. Sonra "Allah için, Rasûlullah'ın (s.a) on günde bir, beş günde bir veya üç günde bir, buğday ekmeğini doyasıya hatırlıyor musun? Allaha kavuşuncaya kadar sabah akşam günde bir övün yediğini biliyor musun?" Aişe: "Hayır." dedi. "Rasûlullah'ın (s.a) yerden bir karış yükseklikte bir sofraya oturduğunu hatırlıyor musun? O yemeğin yere konulmasını emrederdi ve yer sofrasında yenmesini isterdi değil mi?" dedi. Her ikisinde: "Evet haklısın." dediler..." (II, 95)

فدخلنا [فدخلنا ؟ ؟] على أمير المؤمنين فقربهما وأدناهما فقالت عائشة : يا أمير المؤمنين أتأذن لي أن أكلمك ؟ قال : تكلمي يا أم المؤمنين قالت : إن رسول الله صلى الله عليه وسلم مضى لسبيله إلى جنته ورضوانه لم يرد الدنيا ولم ترده وكذلك مضى أبو بكر على أثره لسبيله بعد إحياء سنن رسول الله صلى الله عليه وسلم وقتل الكذابين وأدحض حجة المبطلين بعد عدله في الرعية وقسمه بالسوية وأرضى رب البرية فقبضه الله إلى رحمته ورضوانه وألحقه بنبيه صلى الله عليه وسلم بالرفيع الأعلى لم يرد الدنيا ولم ترده وقد فتح الله على يديك كنوز كسرى وقيصر وديارهما وحمل إليك أموالهما ودانت لك طرفا المشرق المغرب ونرجو من الله المزيد وفي الإسلام التأييد ورسول العجم يأتونك ووفود العرب يردون عليك وعليك هذه الجبة قد رقعتها اثنتي عشرة رقعة فلو غيرتها بثوب لبين بهاب فيه منظر وكيف يغدى عليك بجفنة من الطعام ويراح عليك بجفنة تأكل أنت ومن حضرك من المهاجرين والأنصار فيكي عمر عند ذلك بكاء شديدا ثم قال : سألتك بالله هل تعلمين أن رسول الله صلى الله عليه وسلم شبع من خبز بر عشرة أيام أو خمسة أو ثلاثة أو جمع بين عشاء وغداء حتى لحق بالله ؟ فقالت : لا فأقبل على عائشة فقال : هل تعلمين أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قرب إليه طعام على مائدة في ارتفاع شبر من الأرض ؟ كان يأمر بالطعام فيوضع على الأرض ويأمر بالمائدة فترفع قالتا : اللهم نعم...

İbn Asâkir, *Târîh-u Dîmeşk*, XXXXIV, 294

811. "Enes b. Malik (r.a) den: "Emiru'l Mü'min'in olduğu gün Ömer'i (r.a) gördüm ellerini yere dayayarak kalkıyordu." (II, 96)

وعن أنس رضي الله عنه قال رأيت عمر وهو يومئذ أمير المؤمنين وقد رفع

Muvatta, Libas, 19 (II, 918)

812. "Rasûlullah (s.a) Fatîma'nın (r.a) evine gelmişti. Fatîma açlıktan şikayet etti. Ve dedi ki: "Her günün açlığı için bir taş olmak üzere karnıma üç taş bağladım. Rasûlullah (s.a) karnını açtı mübarek karnında dört taş var idi." (II, 97)

أن رسول الله عليه الله صلى و سلم جاء إلى منزل فاطمة فشكت من الجوع فقالت عقدت على بطني ثلاثة أحجار كل لجوع يوم فكشف رسول الله عليه الله صلى و سلم عن بطنه الشريف فإذا أربعة أحجار

Tespit edilememiştir.

813. "Bir gece Ebû Bekir (r.a) Rasûlullah'ın (s.a) evine geldi. Rasûlullah (s.a) geliş sebebini sordu. Ebû Bekir (r.a) : "Açlıktan başka bir sebebi yoktur." dedi. Sonra Ömer sonra Ali (r.a) geldiler. Rasûlullah (s.a): "Açlıkla imtihan edilmekte bende sizin gibiyim." buyurdu. Sonra mübarek karnını açtı. Karnına taşlar bağlamıştı. "Bende günlerdir yemiyorum." buyurdu." (II, 97)

إن أبا بكر رضي الله عنه جاء في ليلة إلى منزل صلى الله عليه و سلم فسأل عن سببه فقال ليس غير الجوع ثم عمر ثم علي رضي الله عنهم فقال عليه السلام أنا مثلكم في الإبتلاء بالجوع فكشف عن بطنه فإذا هو عقد أحجار فقال منذ أيام لم أكل شيئاً

Tespit edilememiştir.

814. "Bir gün Cibrîl (a.s) Safa'da idi. Rasûlullah: (s.a): "Ya Cebrâîl, seni hak ile gönderene yemin ederim ki Muhammed'in ailesi bir sıkım un, bir avuç sevik olmadan akşam etmektedir." Semada bu sözden daha hızlı işitilen bir kelam olmamıştır ve korkmuştur. Rasûlullah (s.a): "Allah kıyamete kopmasını mı emretti?" diye sordu. Cebrâîl: "Hayır fakat Allah senin kelamını işitince isrâfile sana gelmesini emretti." dedi. İsrâfil geldi: "Allah senin ne söylediğini işitti ve beni sana, yeryüzünün hazinelerini açmamı ve sana arz etmemi, sen dilerse seninle bereber yürütmemi, şu dağları altın, gümüş, zümrüt, yakut yapmamı emretti. Dilersen melik bir peygamber veya dilerse kul bir peygamber olursun." Cebrâîl tevazuu işaret etti. Rasûlullah (s.a) üç defa kul peygamber olmayı diledi." (II, 97)

ذات يوم وجبريل عليه السلام على الصفا فقال له رسول الله صلى الله عليه و سلم يا جبريل والذي بعثك بالحق ما أمسى لآل محمد سفة من دقيق ولا كف من سويق فلم يكن كلامه بأسرع من أن سمع هدة من السماء أفرعته

فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أمر الله القيامة أن تقوم قال لا ولكن أمر الله إسرافيل فتزل إليك حين سمع كلامك فأتاه إسرافيل فقال إن الله سمع ما ذكرت فبعثني إليك بمفاتيح خزائن الأرض وأمرني أن يعرضن عليك إن أحببت أن أسير معك جبال تهامة زمردا وياقوتا وذهبا وفضة فعلت فإن شئت نبيا ملكا وإن شئت نبيا عبدا فأوماً إليه جبريل أن تواضع فقال بل نبيا عبدا ثلاثا

Taberânî, *Evsat*, VII, 88 (6937)

815. "Suffe ehinden bazıları dediler ki; "Biz bir topluluk olarak Rasûlullah'a (s.a) geldik ve dedik ki: "Ya Rasûlallah (s.a) karnımız sürekli hurma yemekten yandı." bunun üzerine Rasûlullah (s.a) minbere çıktı ve: "Şu topluluğa ne oluyor ki; karnımız hurma yemekten yandı diyor. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki, iki aydır Rasûlullah'ın (s.a) evinin bacasından ekmek için duman çıkmamıştır. Onların su ve hurmaları vardır." (II, 97)

قال بعض أهل الصفة جئنا جماعة إلى رسول الله عليه صلى و سلم و قلنا يا رسول الله عليه صلى و سلم احترقت بطوننا التمر ف صعد المنبر ثم قال ما بال أقوام يقولون احترقت بطوننا التمر والذي نفس محمد بيده أنه منذ شهرين لم يرتفع من بيت رسول الله عليه صلى و سلم دخان للخبز و ليس لهم الا أسود أن الماء و التمر
Tespit edilememiştir.

816. "Her şeyin bir anahtarı vardır. Cennetin anahtarı da sabırlarından dolayı miskin ve fakirleri sevmektir. Onlar kıyamet gününde Allah'ın (c.c) meclisinde olacaklardır." (II, 98)

إن لكل شيء مفتاحا ومفتاح الجنة حب المساكين والفقراء لصبرهم هم جلساء الله تعالى يوم القيامة

Suyûtî, *Câmiu's-es-Sağîr*'inde İbn Lâl'in Mekârimü'l-Ahlâk'ından nakletmektedir.¹
el-Elbânî, mevzu olduğunu söylemektedir.²

817. "Bir köşkün üstüne çıkıp onu yıkmam zengin olmamdan daha iyidir. Zira Rasûlullah'dan (s.a): "Ölülerin meclisinden yani zenginlerin meclisinden sakınınız." buyurduğunu işittim." (II, 98)

¹ Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I, 1021 (10202);

² el-Elbânî, *es-Silsiletü'd-daîfe*, III, 581 (1394)

لأن أقع فوق قصر فأتحطم أحب علي من الغنى للأبي سمعت منه صلى الله عليه و سلم إياكم و مجالسة الموتى

يعني الأغنياء

Tespit edilememiştir.

818. "Ümmetimden yetmiş bin kimse cennete hesapsız girecektir." (II, 100)

يدخل الجنة من أمتي سبعون ألفا بغير حساب

Buhârî, *Rikâk*, 21 (V, 2375 (6107); Müslim, *Îman*, 371 (I, 198); Ahmed b. Hanbel, I, 321 (2955); 351 (8599), II, 456 (9884), IV, 436 (19927), IV, 441 (19980), 443 (19998); Taberânî, *el-Kebir*, IV, 56 (3619); XII, 40 (12409); Taberânî, *Evsat*, I, 293 (967); Ebû Yâ'lâ, I, 104 (112), Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 341 (19329); Tahâvî, *Şerh-u meâni'l-âsâr*, IV, 320 (6629); Hennad, *ez-Zühd*, I, 135 (177); İbn Mende, *Kitabü'l-Îman*, II, 893 (972);

819. "Kim Allah için bir mescit inşa ederse, velev kuş yuvası gibi olsun, Allah Teâlâ o kişiye cennete köşk bina eder." (II, 102)

من بني لله مسجدا ولو كمفحص قطاة بنى الله تعالى له في الجنة

Ahmed b. Hanbel, II, 221 (7056); Bezzâr, I, 167 (90)

820. "Üç şeyi size yemin ederek söylüyorum. Onları muhafaza edin: bir kulun vermiş olduğu sadaka malını eksiltmez, bir kul zulme uğrar ve sabrederse Allah onun ecrini artırır. Bir kimsede isteme kapısını açarsa Allah ona fakirlik kapısını açar." (II,104)

ثلاثة أقسم عليهن وأحدثكم حديثا فاحفظوه قال ما نقص مال عبد من صدقة ولا ظلم عبد مظلمة فصير عليها

إلا زاده الله عزرا ولا فتح عبد باب مستلة إلا فتح الله عليه باب فقر

Tirmizî, *Zühd*, 17 (IV, 562); Ahmed b. Hanbel, IV, 231 (18060)

821. "Size bir şeyler söyleyeceğim onu muhafaza edin. Dünya şu dört kişi içindir; Allah mal ve rızık vermiştir. O kimse Allah'tan korkar ve akrabaları ile iyi ilişkilerini sürdürür. Allah'ın hakkını bilir. İşte bu en üstün mevkidir. Bir adam da vardır ki, Allah kendisine ilim vermiş ama mal vermemiştir. O kimse sadık bir niyet ile: "Keşke benim de malım olsa idi, filan kimsenin yaptıklarını yapsa idim." demiştir. Bu bir niyettir ve ecirleri müsavîdir. Bir kimse vardır ki Allah o kimseye mal vermiş ama

ilim vermemiştir. O bilgisizce malını heba eder. Rabbinden korkmaz akrabaları ile iyi ilişkiler kurmaz ve Allah'ın hakkını bilmez. Bu kimse de en kötü yerededir. Bir kul da vardır ki Allah mal da ilim de vermemiştir. Ve der ki: "Keşke malım olsa idi de filan kimse gibi harcasa idim." Bu bir niyyetir ve onun günahı da eşittir." (II, 104)

أحدثكم حديثا فاحفظوه قال إنما الدنيا لأربعة نفر عبد رزقه الله مالا وعلما فهو يتقي فيه ربه ويصل فيه رحمه ويعلم الله فيه حقا فهذا بأفضل المنازل وعبد رزقه الله علما ولم يرزقه مالا فهو صادق النية يقول لو أن لي مالا لعملت بعمل فلان فهو نيته فأجرها سواء وعبد رزقه الله مالا ولم يرزقه علما فهو يخبط في ماله بغير علم لا يتقى في ربه ولا يصل في رحمه ولا يعلم الله فيه حقا فهذا بأخبث المنازل وعبد لم يرزقه الله مالا ولا علما فهو يقول لو أن لي مالا لعملت فيه بعمل فلان فهو نيته فوزرهما سواء

Tirmizî, *Zühd*, 17 (IV, 562); Ahmed b. Hanbel, IV, 231 (18060) Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 345 (868)

822. "Müttakî kimsede zenginlik ne güzeldir." (II, 105)

ما أحسن الغنى من التقى

Tespit edilememiştir.

823. "Allah ve melekleri nebiye rahmet, (yemekten sonra) parmağını yalayan kimseye de mağfiret etmiştir." (II, 109, 151)

إن الله و ملائكته يصلون على النبي و على الذين يلحقون أصحابهم

Tespit edilememiştir.

824. "Kim sofradan düşen bir parçayı yerse, genişlik içirisinde yaşar ve evlatlarına afiyet bahşedilir." (II, 109)

من أكل ما سقط من المائدة عاش في سعة وعوفي في ولده

Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihya'*da ve Ebû'ş-Şeyh'in rivayet ettiğini belirtmektedir.¹

825. "Siz bereket yemeğin neresindedir bilemezsiniz." (II, 111)

إنكم لا تدرون في أي طعامكم البرك

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, II, 7 (5)

Müslim, *Eşribe*, 136 (III, 1607); Tirmizî, *Et'ime*, 11 (IV, 259); Ahmed b. Hanbel, III, 177 (12838), 290 (14121); Ebû Yâ'lâ, VI, 109 (3377); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 133 (24455); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 176 (6766)

826. "Kim alınıdaki beyazlığı uzatmaya gücü yeterse onu yapsın." (II, 113)

من استطاع منكم أن يطيل غرته فليفع

Ahmed b. Hanbel, II, 400 (9184); İbn Hıbbân, III,324 (1049); Taberânî, *Evsat*, II, 277 (1975); Ebû Yâ'lâ, XI, 294 (6410); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 16 (2742); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I,57 (262); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 206

827. "Karin (çok yemek) dertlerin aslıdır, korunmak ise çarelerin aslıdır." (II, 114)

البطنة أصل الداء والحمية أصل الدواء

İrâkî ve Şevkânî hadisin aslının olmadığını söylemişlerdir.¹ Aclûnî ise bu sözün arap hekimlerinden Haris b. Kelde'ye ait olduğunu belirtmektedir.²

Tespit edilememiştir.

828. "Bir adam Rasûlullah'ın (s.a) yanında geçirdi. Rasûlullah: (s.a): "Geçirmeni bizden uzak tut, zira dünyada çok tok olanlar âhirette eli en uzun aç kalacak olanlardır." buyurdu." (II, 114)

تجشأ رجل عند النبي صلى الله عليه وسلم فقال كف عنا جشاءك فإن أكثرهم شيعا في الدنيا أطولهم جوعا يوم

القيامة

Tirmizî, *Kiyamet*, 37 (IV, 649)

829. "Kul kardeşi ile birlikte yediklerinden hesaba çekilmez." (II, 114)

لا يحاسب العبد بما يأكله مع الإخوان

لا يحاسب العبد عليها أكل السحور وما أفطر عليه وما أكل مع الإخوان

¹ İrâkî, *Tahrîc-ü ehâdisi'l-ihyâ*, III, 49 (2); Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 262

² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa*, II, 1317 (2320)

"Kul sahurda yediğinden, iftarda yediğinden ve kardeşi ile beraber yediğinden hesaba çekilmez."

Irâkî, hadisi Ezdî'nin *Kitâbü'd-duafâ*'sında zikrettiğini *münker* bir hadis olduğunu söylemektedir.¹

830. "Müslüman bir kimsenin malı, bir başkasına gönül hoşluğunun dışında helal değildir." (II, 114)

لا يجل مال امرء مسلم إلا عن طيب نفس منه

Muvatta, Hac, 43 (III, 276); Dârakutnî, Büyû, I, (III, 26); İbn Ebi Şeybe, el-Musannef, IV,522 (22767); Ahmed b. Hanbel, V, 72 (20714)

831. "Rasûlullah'a (s.a): "İman nedir?" diye soruldu. "Yemek yedirmek ve selamı yaymaktır." diye cevap verdi." (II, 116)

سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم ما الإيمان ؟ قال : إطعام الطعام وبذل السلام

Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I,339 (597); Taberânî, *Kitâbü'd Duâ'*, I, 419 (1416)

832. "Yemeklerinizi iyi kimseler yesin." (II, 116)

أكل طعامكم الأبرار

Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 54 (II, 395); İbn Mâce, *Siyâm*, 45 (I, 556); Ahmed b. Hanbel, III, 118 (12198), 138 (12429), 201 (13108); Dârimî, *Savm*, 51 (II, 40); İbn Hibbân, XII,107 (5296); Taberânî, *Evsat*, I, 99 (301), VI, 192 (6162); Ebû Yâ'lâ, VII, 291 (4319), 292 (4320); Bezzâr, I, 315 (205); Abdurezzak, *el-Musannef*, IV, 311 (7907); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 344 (9745); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 125 (6048); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 239 (7924), 240 (7925); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 72; Abd b. Humeyd, I, 370 (1234); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 267 (293)

833. "Yemeklerin en şerlisi, fakirlerin çağrılmayıp sadece zenginlerin çağrıldığı düğün yemekleridir." (II, 116)

شر الطعام طعام الوليمة يدعى لها الأغنياء ويترك الفقراء

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, II, 10 (4)

Buhârî, *Nikâh*, 72 (V, 1985 (4882); Muvatta, *Hac*, 60 (III, 355)

834. "Bir koyun paçası yemeğine davet edilsem icabet ederim, bir kol hediye edilse onu kabul ederim." (II, 117)

لو دعيت إلى كراع لأجبت ولو أهدي إلي ذراع لقبلت

Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, VII, 273 (14369)

835. "Davet eden bir kimseye (davete) icabet etmeyen kimse Allah ve Rasûlü'ne isyan etmiştir." (II, 117)

من لم يجب الداعي فقد عصى الله ورسوله

من لم يجب الدعوة فقد عصى الله ورسوله

Müslim, *Nikah*, 110 (II, 1054); Ahmed b. Hanbel, II, 61 (5263), 267 (7613); İbn Hıbbân, XII, 116 (5304), 119 (5305); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, VII,261 (14298), 262 (14301);

Humeydî, *el-Müsned*, II, 493 (1171)

836. "Kim bir mü'mini sevindirirse Allah'ı sevindirmiş olur." (II, 117)

من سر مؤمنا فقد سر الله

Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, III, 57

837. "İhtiyacından fazla bina yaptırmak, kişi için kıyamet gününde vebaldir." (II, 120)

من بنى بناء أكثر مما يحتاج إليه كان عليه وبالاً يوم القيامة

Beyhakî, *Şuâbü 'l-îmân*, VII, 391 (10710)

838. "İhtiyacından fazla bina yaptıran kimsenin boynuna, kıyamet gününde bu yaptırmış olduğu yüklenir," (II, 120)

من بنى فوق ما يكفيه كلف أن يحمله يوم القيامة على عنقه

Taberânî, *el-Kebir*, X, 151 (10287)

839. "On arşının üzerinde yükseklikte ev yaptıran kimseye semadan bir münâdî: "Ey Allah düşmanı nereye kadar!?" diye nida eder." (II, 120)

من بنى فوق عشرة أذرع ناداه مناد من السماء : يا عدو الله إلى أين تريد

Tespit edilememiştir.

840. "Mü'min kimseye, toprak ve binanın dışında harcamalarının tamamından dolayı ecir verilir." (II, 120)

المؤمن يؤجر في نفقته كلها إلا شيئا جعله في التراب أو البناء

إن المؤمن يؤجر في نفقته كلها إلا شيئا جعله في التراب أو البناء

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 161 (455); Ahmed b. Hanbel, V, 110 (21106); Taberânî, *el-Kebir*, IV, 62 (3635), 64 (3645), 72 (3675); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 393 (10715); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 377 (6354); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 135 (1046)

841. "Allah bir kulun kötülüğünü istemişse, malını çamura, kirece ve oduna sarfettirir." (II, 120)

إذا أراد الله بعدد شرا جعل ماله في الطيحين الآجر و الحشب

Taberânî, *el-Kebir*, II, 185 (1755); Taberânî, *Evsat*, IX, 145 (9369); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 258 (1127)

842. "Zenginlik mal çokluğu değildir, bilakis gönül zenginliğidir." (II, 124)

ليس الغني عن كثرة العرض ولكن الغني غني النفس

Müslim, *Zekât*, 120 (II, 726); Tirmizî, *Zühd*, 40 (IV, 586); Ahmed b. Hanbel, II, 243 (7314), 389 (9050), 539 (10971), 540 (10978); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn* IV, 281 (3295); Ahmed b. Hanbel, *ez-Zühd*, I, 18; Hennad, *ez-Zühd*, I, 339

843. "İhtiyacı olmadığı halde başkasından dilenenler kıyamet gününde yüzleri çeşitli yara izleri ile gelecekler. "Zengin kimdir Ya Rasûlallah?" denildi. "Elli dirhem altın veya kıymetine sahip olmaktır buyurdu." (II, 127)

من سأل وله ما يغنيه جاءت يوم القيامة خموش أو خدوش أو كدوح في وجهه " فقليل يارسول الله وما الغنى ؟

قال " خمسون درهما أو قيمتها من الذهب

Ebû Dâvûd, *Zekât*, 24 (I, 511); Nesâî, *Zekât*, 87 (V, 97); İbn Mâce, *Zekât*, 26 (I, 589); Ahmed b. Hanbel, I, 388 (3675), 441 (4207); Bezzâr, V, 294 (1913); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 24 (12986); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 52 (2373); Tahâvî, *Şerh-u meâni'l-âsâr*, II, 20 (2788); Abdü'l-Âlâ Ebû Müshir, *Nüshat-ü Ebî Müshir*, I, 66 (82)

844. "İyi ve kötü arkadaşın misali, demirci ile attârın misali gibidir. Attârın güzel kokusundan müstefid olursun yahut kendisinden misk alırsın. Körükcüye gelince, ya elbiseni yakarsın yahutta kötü kokusundan rahatsızlık duyarsın." (II, 128)

إنما مثل جلس الصالح وجليس السوء كحامل المسك ونافخ الكبر فحامل المسك إما أن يحذيك وإما أن تبتاع منه وإما أن تجد منه ريحاً طيبة ونافخ الكبر إما أن يحرق ثيابك وإما أن تجد منه ريحاً منتنة

Buhârî, *Zebâih*, 31 (V, 2104 (5214); Müslim, *Birr*, 146 (IV, 2026); İbn Hıbbân, II, 320 (561); Ebû Yâ'lâ, XIII, 202 (7270), 237 (7307); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 54 (9435); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 26 (10909); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 104; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 288 (1380)

845. "İnsan öldüğü zaman, şu üç şeyin dışında amelleri kesilir; faydası devam eden sadakalar, kendisinden istifade edilen ilim ve kendisine hayır duada bulunan evlat." (II, 131)

إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة إلا من صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح

Müslim, *Vasıyyet*, 14 (III, 1255); Ebû Dâvûd, *Vesâyâ*, 14 (II, 131); Ahmed b. Hanbel, II, 372 (8831); İbn Huzeyme, IV, 122 (2494); İbn Hıbbân, VII, 286 (3016); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, I, 28 (38); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 247 (3447); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 278 (12415); İbnü'l-Carud, *el-Müntekâ*, I, 101 (370)

846. "Allahım tembellikten ve düşkünlükten sana sığınırım." (II, 131)

اللهم إني أعوذ بك من الكسل و الهرم

Hakim. el-Müstedrek, I, 725 (1984); Ebû Yâ'lâ, VII, 447 (4474); Abdullah ibn Ahmed, *es-Sünne*, II, 595 (1414), 598 (1425), 618 (1470)

847. "Allahım acizlikten ve tembellikten sana sığınırım." (II, 131)

اللهم إني أعوذ بك من العجز و الكسل

Hakim. el-Müstedrek, I, 712 (1944); Ebû Yâ'lâ, VII, 113 (4059); Abdullah ibn Ahmed, *es-Sünne*, II, 597

848. "Teennî (düşünerek hareket etmek) Allah'tandır, acele ise şeytandır." (II, 134)

التأني من الله و العجلة من الشيطان

Ebû Yâ'lâ, VII, 247 (4256); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 89 (4367)

849. "Üç şey te'hir edilmez. Vakti geldiğinde namaz, hazırlandığında cenaze ve dengini bulduğunda bekar çocuğun evlendirilmesi." (II, 134)

ثلاثة لا تؤخرها الصلاة إذا أتت والجنابة إذا حضرت والأيم إذا وجدت كفؤا

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 132 (13535)

850. "Bir kul, günah ile dua etmediği, akrabalar ile ilişkiyi kesmediği ve duanın kabulü hususunda aceleci davranmadığı sürece duası mutlaka kabul olunur. (kabul olunmaya devam eder). "Aceleci olmak nasıldır ya Rasûlullah(s.a)?" denildi. Rasûlullah (s.a): "Dua ettim, dua ettim kabul olunmadı deyip kabulünden ümit keserek duayı terk etmektir." buyurdu." (II, 135)

يستجاب للعبد ما لم يدع يائمه أو قطيعة رحم ما لم يستعجل قيل يا رسول الله ما الاستعجال؟ قال يقول قد

دعوت وقد دعوت فلم أر يستجيب لي فيستحسر عند ذلك ويدع الدعاء

لا يزال يستجاب للعبد ما لم يدع يائمه أو قطيعة رحم ما لم يستعجل قيل يا رسول الله ما الاستعجال؟ قال يقول

قد دعوت وقد دعوت فلم أر يستجيب لي فيستحسر عند ذلك ويدع الدعاء

Buhârî, *Deavât*, 21 (V, 2335(5981); Müslim, *Zikr*, 92 (IV, 2095); İbn Hıbbân, III, 257 (976); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 353 (6222)

851. "Ölmeden önce ölünüz (ölümü düşününüz)." (II, 138)

موتوا قبل أن تموتوا

Bu söz hakkında İbn Hacer yazılı bir kaynakta geçmeyen aslı olmayan bir söz olarak bahsetmektedir¹. Aclûnî'de aslı yoktur der.²

Tespit edilememiştir.

852. "Kevser havzının, suyu süttten daha akıtır." (II, 140)

لحوض ماؤه أبيض من اللبن

الحوض أبيض من اللبن

Buhârî, *Rikâk*, 53 (V, 2405 (6208); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 310 (31688); İbn Hibbân, XIV, 371 (6458); Tayâlisî, s. 284 (2135); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 155 (7665); Taberânî, *Evsat*, I, 124 (396)

853. "İki nimet vardır ki insanların çoğu bunlar hususunda aldanırlar; sıhhat ve boş vakit." (II, 140)

نعمتان مغبون فيهما كثير من الناس الصحة والفراغ

Buhârî, *Rikâk*, 1 (V, 2357 (6049); Tirmizî, *Zühd*, 1 (IV, 550); İbn Mâce, *Zühd*, 15 (II, 1369); Taberânî, *Evsat*, VI, 193 (6163); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 370 (6315); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 74, VIII, 174; Abd b. Humeyd, I, 229 (684); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 196 (211-295); İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd*, I, 2; Ahmet Bin Hanbel, *ez-Zühd*, I, 264

854. "Nebi (s.a) Hz. Hüseyin'i öpmüştü. Akrâ b. Habis: "Benim on çocuğum var hiçbirisini öpmem." dedi. Ona baktı ve: "Allah senin kalbinden merhameti almış ise ben ne yapabilirim." buyurdu." (II, 141)

أن النبي صلى الله تعالى عليه وآله وسلم قبل الحسين فقال الأقرع بن حابس : لي عشرة من الولد ما قبلت

منهم أحدا فنظر إليه فذكره

Buhârî, *Edeb*, 18 (V, 2235 (5651); Müslim, *Fedâil*, 65 (IV, 1808); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 169 (II, 777); Ahmed b. Hanbel, II, 269 (7636); İbn Hibbân, II, 202 (457), XII, 406 (5594); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 46 (91); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 100 (13354); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 177 (3047); Humeydî, *el-Müsned*, II, 471 (1106);

¹ İbn Hacer, *El-Erbeîn el-Mütenâhiye*, I, 98

² Acluni, *Keşfü'l Hafâ*, II, 1666 (2669)

855. "İnsanlara merhamet etmeyene Allah Azze ve Celle merhamet etmez." (II, 142)

من لا يرحم الناس لا يرحمه الله عز وجل

Müslim, *Fedâil*, 66 (IV, 1809); Tirmizî, *Birr*, 16 (IV, 323), *Zühd*, 48 (IV, 591); Ahmed b. Hanbel, III, 40 (11380), IV,358 (19192); İbn Hıbbân, II, 213 (467); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 48 (96); Tayâlisî, s. 92 (661, 662); Taberânî, *el-Kebir*, II, 297 (2238, 2239); Taberânî, *Evsat*, III, 340 (3339); IV, 270; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 214 (25356, 25357, 25363); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 475 (11046, 11047); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 161 (16419), IX, 41 (17681); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 363; VIII, 115; Humeydî, *el-Müsned*, II, 351 (802); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 66 (579)

من لا يرحم لا يرحم

Buhârî, *Edeb*, 18 (V,2 235 (5651), 2239 (5667); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 145 (II, 777); Tirmizî, *Birr*, 12 (IV, 318); Ahmed b. Hanbel, II, 228 (7121); İbn Hıbbân, XII, 406 (5594); Hakim. *el-Müstedrek*, IV,43 (6825); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 46 (91); Taberânî, *el-Kebir*, II, 333 (2388); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 224 (1068); Ebû Yâ'lâ, X, 296 (5892); Abdurezzak *el-Musannef*, III, 552 (6672); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, III,62 (12124); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 241 (10163); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 69 (6043); Tahâvî, *Şerh-u meâni'l-âsâr*, IV, 293 (6468); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 341; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 177 (3047); Temmâm er-Râzi, *el-Fevâid*, I, 230

856. "Allah merhamet sahiplerine merhamet eder. Yer yüzündekilere merhamet ediniz ki gök ehli de size merhamet etsin." (II, 142)

الراحمون يرحمهم الرحمن ارحموا أهل الأرض يرحمكم من في السماء

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 58 (II, 703); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 214 (25355); Tirmizî, *Birr*, 16 (IV, 323); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 476 (11048); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 41 (17683); *el-Erbeînü'l-aşeriyye*, I, 125

857. "Merhamet ediniz, merhamet göresiniz, bağışlayınız bağışlanasınız." (II, 142)

ارحموا ترحموا و اغفروا يغفر لكم

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 138 (380); Ahmed b. Hanbel, II, 165 (6541), 219 (7041); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 449 (7236), VII, 476 (11052); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 246 (35729); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 133 (1055); Abd b. Humejd, I, 131 (320)

858. Kul Allah'ın huzurunda duracak ve Allah bu duruşu uzatacaktır. Nihayet kul büyük bir sıkıntı çekercek ve: "Ey Rabbim bu gün bana merhamet eyle:" diyecektir. Allahu Teâlâ: "Sen benim için, benim kullarıma merhamet ettin mi ki ben sana merhamet edeyim buyuracaktır." (II, 142)

إن العبد ليقف بين يدي الله فيطول الله وقوفه حتى يصيبه من ذلك كرب شديد فيقول : يا رب ارحمني اليوم

فيقول : وهل رحمت شيئاً من خلقي من أجلي فأرحمك

İbn Asâkir, *Târîh-u Dimeşk*, XXV, 26

İbn Hibban hadisin *münker* olduğunu söylemektedir¹. Şevkânî de hadisin *mevzu* olduğunu belirtmektedir.²

859. "Yumuşak olmaya gayret sarfeden kimse, dünya ve âhiret hayrına çaba sarfetmiş olur." (II, 142)

من أعطي حظه من الرفق فقد أعطي حظه من خير الدنيا والآخرة

Ebû Yâ'lâ, VIII, 25 (4530); Tirmizî, *Birr*, 67 (IV, 367); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 209 (25305); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 193 (20587); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, V, 263 (2); Abd b. Humejd, I, 440 (1523); Humejdî, *el-Müsned*, I, 193 (393); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 495 (3452); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I,274

860. "Benim isimle isimleniniz künyemle künyelenmeyiniz." (II, 142,337)

سموا باسمي ولا تكنوا بكنيتي

Buhârî, *Büyû*, 49 (II, 746 (2014,2015), III, 1133 (2946,2947) *el-EdEbü'l-Müfred* I, 294 (845) Ahmed b. Hanbel, III, 369 (15006); Tayâlisî, s. 339 (1731); Taberânî, *Evsat*, VI, 130; İbn Ebi Şeybi, *el-Musannef*, V, 264 (25927); Abd b. Humejd *el-Müsned* I, 314 (1025), 413 (1408); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 394 (8636); Ebû Yâ'lâ, VI, 420 (3787); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 308 (7735); Ebû Yâ'lâ, VI 434 (3811)

¹ Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XVI, 210 (44263)

² Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 511 (132)

861. "Bir çocuğum oldu. İsmi Muhammed ve kunyesini de Ebû Kasım koydum. Bana bundan hoşlanmadığınızı söylediler". Rasûlullah (s.a) "İsmim konuştuğu zaman künyem uygun değildir. Künyem kullanıldığı zaman ismini kullanmak uygun değildir." (II, 142)

ولدت غلاما فسميته محمدا وكنيته أبا القاسم فذكر لي أنك تكره ذلك فقال " ما الذي أحل اسمي وحرم كنيتي ؟ " أو " ما الذي حرم كنيتي وأحل اسمي

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 68 (II,710); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 309 (19114)

862. "Mü'min yumuşak başlı, yumuşak huylu, kibar, cömert ve güzel ahlak sahibi olur. Kafir ise şiddetli, kaba ve kötü ahlak sahibi olur." (II, 143)

المؤمن هين لين جواد سمح له خلق حسن و الكافر فظ غليظ له خلق سيئ

Tespit edilememiştir.

863. "Susan kurtulmuştur." (II, 145)

من صمت نجا

Tirmizî, *Kıyamet*, 50 (IV, 660); Ahmed b. Hanbel, II, 159 (6481), 177 (6654); Dârimî, *Rikak*, 5 (II, 387); Taberânî, *Evsat*, II, 264 (1933); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 254 (4983); Abd b. Humeyd, I, 137 (345); Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, I, 219 (334); İbn Mübarek, *ez-Zühd*, I, 130 (385);

864. "Sarık sarınız çünkü melekler sarıklıdır." (II, 149)

تسوموا فإن الملائكة قد تسومت

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 437 (32722), VII, 263 (35916), 354 (36668)

865. "Kim sofradan dökülen parçaları yerse hastalıklardan uzak kalmaya devam eder. Çocukları ve torunları hamakattan kurtulur." (II, 151)

من أكل مما يسقط من المائدة لم يزل في سعة من الرزق ووقى الحمق في ولده وولد ولده

Tespit edilememiştir.

866. "Birinizin lokması düşerse onu alsın ve onun üzerindeki toz toprağı gidersin ve onu şeytana terk etmesin." (II, 151)

إذا سقط لقمة أحدكم فليأخذها وليمط عنها الأذى و لا يتركها الشيطان

İbn Ömer eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, II, 322 (1089)

867. "Bir musîbete uğrayıp da sabreder ve en güzel bir şekilde karşılarsa, Allah ona üç yüz derece verir. İki derecenin arası yer ile göklerin arası kadardır. Allah'a taatte sabreden kimseye de altı yüz derece verilir. İki derecenin arası yeryüzünün sınırı ile yerin en derin yerinin arası kadardır. Günaha düşmemek için sabreden kimseye Allah dokuz yüz derece verir ki iki derecenin arası yerin sınırından arşın sonuna kadar iki kere mesafedir." (II, 153, 202)

من صبر على المصيبة حتى يردّها بحسن عزائها كتب الله له ثلاثمائة درجة ما بين الدرجتين كما بين السماء

والأرض ومن صبر على الطاعة كتب الله له ستمائة درجة ما بين الدرجتين كما بين تخوم الأرض إلى منتهى الأرضين ومن

صبر عن المعصية كتب الله له تسعمائة درجة ما بين الدرجتين كما بين تخوم الأرض إلى منتهى العرش مرتين

Ali el-Müttakî el-Hindî ve Suyûtî, hadisi İbn Ebi'd-Dünya ve Ebû'ş-Şeyh'in rivayet ettiklerini belirtmektedir.¹

868. "Vücutuna bir hastalık gelip de Allah için (tedaviyi) bırakan kimse için bu keffârettir." (II, 153)

من أصيب في جسده بشيء فتركه لله عز وجل كان كفارة له

Ahmed b. Hanbel, V, 412 (23541)

869. "Oruç sabrın yarısıdır." (II, 154)

الصوم نصف الصبر

Ahmed b. Hanbel, V, 412 (23541); Tirmizî, *Deavât*, 87 (V, 536); Ahmed b. Hanbel, IV, 260 (18313), V, 363 (23123), 365 (23148), 370 (23188), 372 (23208); Dârimî, *Taharet*, 2 (I, 174); Abdurezzak *el-Musannef*, XI, 296 (20582); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 436 (631)

870. "En şiddetli belalara düçar olanlar nebiler, sonra şehidler sonra sırası ile bunlara yakın olanlardır." (II, 155)

أشد الناس بلاء الأنبياء ثم الشهداء ثم الأمثل فالأمثل

¹ Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, III, 494 (6515); Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I, 798 (7971);

Hadisin lafzında şüheda geçmemektedir ulema ve suleha ifadeleri ile hadisler mevcuttur.

أشد الناس بلاء الأنبياء ثم العلماء ثم الأمثل فالأمثل

"En şiddetli belalara düşer olanlar nebiler, sonra alimler sonra sırası ile bunlara yakın olanlardır"

Hakim. el-Müstedrek, III, 386 (5463); *Dârimî, Rikak*, 67 (II, 412); *İbn Hıbbân*, VII, 160 (2900), 184 (2921); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 99 (119), 100 (121); *Taberânî, el-Kebir*, XXIV, 245 (629); *Beyhakî, Şuâbü'l-îmân*, VII, 142 (9774, 9776), *es-Sünenü'l-kübrâ*, III,372 (6325-6326)

871. "Bir kimseye sabırdan daha üstün bir nimet verilmemiştir." (II, 155)

ما أعطي أحد من عطاء خير وأوسع من الصبر

Müslim, Zekât, 124 (II, 729); *Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 195 (7655)

872. "Allah bir kulunu sevdiği zaman, onun yakarışını duymak için onu belalara uğratar." (II, 155, 202)

إذا أحب الله عبدا ابتلاه ليسمع تضرعه

Beyhakî, Şuâbü'l-îmân, VII, 145 (9786)

873. "Ecrin büyüklüğü belanın büyüklüğü kadardır. Allah bir topluluğu severse onları belalara uğratar. Kim bu belalara rıza gösterirse (Allahtan geldiğini bilerek sabrederse) o kimse için Allah'ın rızası vardır." (II, 156)

إن عظم الجزاء مع عظم البلاء وإن الله إذا أحب قوما ابتلاهم فمن رضي فله الرضا

Tirmizî, Zühd, 56 (IV ,601); *İbn Mâce, Fiten*, 23 (II, 1338); *Ebû Yâ'lâ*, VII, 247 (4253); *Beyhakî, Şuâbü'l-îmân*, VII, 144 (9782); *Kudâî, el-Müsnedü's-şihâb*, II, 170 (1121)

874. Allah bir kulun hayrını dilerse onun cezasını dünyada hemen verir. Bir kulun kötülüğünü murad ederse de onu tutar ve kıyamet günü onun amelinin karşılığını verir." (II, 156)

إذا أراد الله بعبده الخير عجل له العقوبة في الدنيا وإذا أراد الله بعبده الشر أمسك عنه بذنبه حتى يوافي به يوم

القيامة

Tirmizî, *Zühd*, 56 (IV, 601); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 651 (8799); Ebû Yâ'lâ, VII, 247 (4254)

875. "Bir keresinde Rasûlullah (s.a) namaz kılmaya başladı ayakları yarık yarık oluncaya kadar namaz kıldı. Aişe (r.a): "Böyle mi yapmalısın? Allah senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır." dedi. Rasûlullah (s.a): "Ben şükreden bir kul olmayayım mı?" buyurdu." (II, 157)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا صلى قام حتى تفطر رجلاه قالت عائشة يا رسول الله أتصنع هذا وقد

غفر لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر؟ فقال يا عائشة أفلا أكون عبدا شكورا

Kitapta تورمت kelimesi ile nakledilmektedir ancak müslimde bu ifade yerine تفطر kelimesi ile geçmektedir.

Müslim, *Sıfâtü'l-münâfikîn*, 81 (IV, 2172); Ahmed b. Hanbel, VI, 115 (24888)

876. "Ben, kendisinden başka ilah olmayan Allahım. Benim verdiğim belaya sabr etmeyen, benim verdiğim nimetlere şükr etmeyen ve benim kazama razı olmayan, kendisine benden başka rab edinsin." (II, 158)

أنا الله لا إله إلا أنا من لم يصبر على بلائي ولم يشكر نعمائي ولم يرض بقضائي فليتنخذ ربا سواي

Taberânî, *el-Kebir*, XXII,320 (807); İbn Asâkir, *Târîh-u Dimeşk*, I, 68, XXI, 60, XLIII, 209, LIV, 101

877. "Hz. Aişe'nin (r.a) yanını girdim ve ona: "Bize Peygamber'den (s.a) gördüğün en hayret edilecek bir şey anlat." dedim. Ağlamaya başladı ve şöyle anlattı: "Onun hangi işi hayret edilecek değildi ki; Bir gece benim yanıma geldi benim yatağıma (veya örtünün içerisine) girdi. Ta ki cildi cildime değdi. Sonra bana: "Ey Ebû Bekr'in kızı, bana müsaade et de rabbime ibadet edeyim dedi. Ben: "Seninle birlikte olmaktan hoşlanıyorum ama senin arzunu tercih ederim." dedim ve ona izin verdim. Kalktı kırba ile abdest aldı. Çok su kullanmadı sonra namaz kılmaya başladı. Namaz kılarken gözyaşları göğsüne ininceye kadar ağladı. Sonra rukuya eğildi yine ağladı sonra secdeye kapandı ve yine ağladı. Bilal ezan okumak için gelinceye kadar ağlamaya

devam etti. Ben dedim ki: "Ey Allah'ın Rasûlü seni ağlatan nedir? Allah senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışladı." Rasûlullah (s.a)" "Şükreden bir kul olmayayım mı?" Allahu Teâlâ: "Yerlerin ve göklerin, gecenin ve gündüzün değişiminde, akıl sahipleri için bir çok ibretler vardır." Ayetini inzal buyurmuş iken ben niçin ağlamayayım." buyurdu." (II, 160)

دخلت على عائشة فقلت لها : أخبرينا بأعجب ما رأيت من رسول الله صلى الله عليه وسلم فبكت وقالت :
وأي شأنه لم يكن عجباً ؟ أتاني ليلة فدخل معي في فراشي - أو قالت في لحافي - حتى مس جلدي جلده ثم قال " يا ابنة أبي بكر ذريني أتعبد لربي " فقلت : قلت إني أحب قربك لكني أوتر هواك فأذنت له فقام إلى قربة ماء فتوضأ فلم يكتر صب الماء ثم قام يصلي فبكي حتى سألت دموعه على صدره ثم ركع فبكي ثم سجد فبكي ثم رفع رأسه فبكي فلم يزل كذلك يبكي حتى جاء بلال فأذنه بالصلاة فقلت يا رسول الله ما يبكيك وقد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر ؟
قال " أفلا أكون عبدا شكورا ولم لا أفعل ذلك وقد أنزل الله تعالى علي { إن في خلق السموات والأرض

Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihya'da* hadisin Ebû'ş-Şeyh İbn Hibbân'ın *Kitâb-u Ahlâk-ı Rasûlillah* isimli kitabında geçtiğini belirtir.¹

878. "Rasûlullah (s.a) ehlinin bir yıllık azığını alırdı" (II, 165)

ادخر لعياله قوت سنة

Bezzâr, I, 378 (255); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 175 (1478)

879. "Kul ecelini aradığı gibi mutlaka rızkını da arar." (II, 165, 166)

إن الرزق ليطلب العبد كما يطلبه أجله

İbn Hibbân, VIII, 31 (3238); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 86

إن الرزق يطلب العبد كما يطلبه أجله

"Kul ecelini aradığı gibi rızkını da arar."

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 71 (1191); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 318 (560);

880. "Kim bir zalimin bekasi için dua ederse, Allah'a isyanı sevmiş hoş görmüş olur" (II, 168)

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, IV, 32 (2)

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 46

881. "Bir topluluk içinde Allah'a isyan olan amelleri işleyen bir kimse bulunur ve onları değiştirmeye güçleri yettiği halde değiştirmeler ise ölmelerinden önce Allah onlara vereceği cezayı hepsine şamil kılar." (II, 170)

ما من قوم يكون فيهم رجل يعمل بالمعاصي يقدر أن يغيروا عليه فلا يغيرون إلا عمهم الله بعقاب قبل أن

يموتوا

Taberânî, *el-Kebir*, II, 332 (2383,2385)

882. "İmanın en faziletlisi Allah için sevmek ve Allah için buğz etmek ve lisanını Allah'ın zikri ile meşkul etmektir. "Bu nasıldır ey Allah'ın Rasûlü?" dedi. Buyurdu ki: "Nefsin için sevip arzu ettiğini, insanlar içinde istemendir. Nefsin için sevip arzu etmediğini, diğer insanlar için de istememen, ya hayır söylemen ya da susmandır." (II, 174)

أفضل الإيمان أن تحب الله وتبغض في الله وتعمل لسانك في ذكر الله قال وماذا يا رسول الله قال وأن تحب للناس

ما تحب لنفسك وتكره لهم ما تكره لنفسك وأن تقول خيرا أو تصمت

Ahmed b. Hanbel, V, 247 (22185)

883. "Allah'ın nice kulları vardır ki onlar ne nebidirler ne de şehittirler. Ama kıyamet gününde Allah Teâlâ'ya yakındırlar. Topluluğun yanında bir Ârâbî vardı. Ayağa kalktı, dizleri üzerine çöktü ve ellerini yanlarına bıraktı sonra "Onların kim olduğunu anlat ya Rasûlallah. (s.a) Onlar kimlerdir?" dedi. Rasûlullah'ın (s.a) yüzünü açıldığını gördüm. Buyurdu ki: "Çeşitli beldelerde Allah'ın kullarından kullardır. Farklı kabilelerin içerisinde yaşarlar. Aralarında akrabalık ta yoktur, dünya için değil, yalnız Allah için birbirleri ile iyi ilişkilerini sürdürürler. Birbirlerine varlıklarını ikram ederler, Allah'ın sevgisi ile birbirlerini severler. Allah onların yüzlerini nur kılar, onlar inciden minberlerin üzerinde, Rahman'ın huzurundadırlar. Bütün insanlar büyük korkular içerisinde iken onlar korkmazlar." (II, 174)

إن الله عبادا ليسوا بأنبياء ولا شهداء يغبطهم النبيون والشهداء بقربهم ومقعدهم من الله عزوجل يوم القيامة قال
وفي ناحية القوم أعرايي فقام فجثا على ركبتيه ورمى يديه ثم قال : حدثنا يا رسول الله عنهم من هم ؟ قال : فرأيت وجه
النبي صلى الله عليه وسلم ينتشر فقال النبي صلى الله عليه وسلم : عباد من عباد الله من بلدان شتى وقبائل من شعوب
أرحام القبائل لم يكن بينهم أرحام يتواصلون بها الله لا دنيا يتبادلون بها يتحابون بروح الله عزوجل يجعل الله وجوههم نورا
يجعل لهم منابر من لؤلؤ قدام الرحمن تعالى يفرع الناس ولا يفرعون ويخاف الناس ولا يخافون

Taberânî, *el-Kebir*, III, 290 (3433); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 486 (9001); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 188 (7318)

884. "İyilik güzel ahlaktır." (II, 174)

البر حسن الخلق

Müslim, *Birr*, 14, 15 (IV, 1980); Tirmizî, *Zühd*, 52 (IV, 597); Ahmed b. Hanbel, IV, 182 (17668, 17669, 17670); Dârimî, *Rikak*, 73 (II, 415); İbn Hibbân, II, 123 (397); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 17 (2172); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 110 (295), 113 (302); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 212 (25335); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 457 (7272, 273), VI, 235 (7994); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 192 (20574); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 96 (980); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 66 (53)

885. "Hacc Arafat dır." (II, 174)

الحج عرفة

Müslim, *Îman*, 95 (I, 74); Tirmizî, *Hac*, 57 (III, 237); Nesâî, *Hac*, 203 (V, 256), 211 (V, 264); İbn Mâce, *Menâsik*, 57 (II, 1003); Ahmed b. Hanbel, IV, 309 (18796); İbn Huzeyme, IV, 257 (2822); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 635 (1703), II, 305 (3100); Dârakutnî, *Hac*, 1 (II, 240); Tayâlisî, s. 185 (1309); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, III, 226 (13683); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 173 (9593); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 424 (4011)

886. "Allah için birbirlerini sevenler, kırmızı yakuttan direklerin üzerinde olacaklardır. Her direğin başında bin oda vardır. Cennet ehlini şerefliendireceklerdir. Onların güzelliklerinin ışığından cennet ehli, tıpkı dünya ehlinin güneşten aydınlandıkları gibi aydınlanacaklar. Cennet ehli birbirlerine diyeceklerdir ki: "Yürüyün Allah için birbirlerini sevenlere bakmaya gidelim. Onların güzellikleri güneş

gibi aydınlatıyor. Onların üzerlerinde yeşil ipekten elbiseler vardır ve onların alınlarında Allah için birberlerini sevenler diye yazılıdır.” (II, 174)

المتحابون في الله على عمود من ياقوتة حمراء في رأس العمود سبعون ألف غرفة يشرفون على أهل الجنة يضيء
حسنهم لأهل الجنة كما تضيء الشمس لأهل الدنيا فيقول أهل الجنة : انطلقوا بنا ننظر إلى المتحابين في الله فيضيء
حسنهم لأهل الجنة كما تضيء الشمس عليهم ثياب سندس خضر مكتوب على جباههم المتحابون في الله

Benzer rivayetler

Taberânî, *Evsat*, V, 261 (5260); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 45 (34101); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 380

887. "Sevbân Rasûlullah'ın (s.a) dostu idi ve Peygamberimiz'i (s.a) çok severdi. Sabrı pek yoktu. Birgün yüzünün rengi değişmiş olarak geldi. Yüzünden üzüntüsü biliniyordu. Rasûlullah (s.a) O'na: "Senin rengini değiştiren nedir?" diye sordu. Sevban: "Ya Rasûlallah ne açım ne hastayım. Şu kadar var ki, seni göremediğim zaman büyük bir yalnızlığa düşüyorum. Taki seni görünceye kadar. Sonra âhireti hatırladım ve seni göremeyeceğimden korktum. Sen nebiler ile beraber cennetin yüksek makamlarında bulunacaksın. Ben cennete girsem bile senin makamından aşağıda olacak. Ya bir de cennete giremez isem seni âhirette hiç göremeyeceğim. Bunun üzerine şu ayet-i celile nazil oldu. "Allah ve Rasulüne itaat edenler, Allah'ın nimet verdiği nebiler, siddîklar, şehidler ve salih kimseler ile birlikte olacaklardır. İşte bunlar ne güzel arkadaşlırlar.” (II, 175)

ثوبان مولى رسول الله صلى الله عليه وسلم وكان شديد الحب لرسول الله صلى الله عليه وسلم قليل الصبر عنه
فأتاه ذات يوم وقد تغير لونه يعرف الحزن في وجهه فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم : ما غير لونك ؟ فقال : يا
رسول الله ما بي مرض ولا وجع غير أنني إذا لم أراك استوحشت وحشة شديدة حتى ألقاك ثم ذكرت الآخرة فأخاف أن لا
أراك لأنك ترفع مع النبيين وإني إن دخلت الجنة كنت في منزلة أدنى من منزلتك وإن لم أدخل الجنة لا أراك أبدا فترلت
هذه الآيه ومن يطع الله والرسول فأولئك مع الذين أنعم الله عليهم من النبيين والصديقين والشهداء والصالحين وحسن
أولئك رفيقا

Hadis kitaplarında tesbit edilemedi ancak, tefsir kitaplarında rivayet edilmektedir.

Tesîru'l-Beydâvî, I, 213; *el-Keşşâf*, I, 263

888. 910. "Sevdiklerime ne zaman kavuşacağım?" Sahabîlerden bazıları: "Biz senin sevdikerinden değil miyiz?" dediler. Rasûlullah: (s.a) "Siz benim ashabımsınız, benim sevgililerim, beni görmeden bana inanan topluluklardır. Ben onları özliyorum." (II, 176)

متى ألقى أحبائي فقال بعض الصحابة : أوليس نحن أحبائك ؟ قال : أنتم أصحابي ولكن أحبائي قوم لم يروني
وآمنوا بي أنا إليهم بالأشواق

Ali el-Müttakî el-Hindî, Ebû'ş-Şeyh'ten nakletmektedir.¹

889. "Allah her hüzünlü kalbi sever." (II, 177)

إن الله يحب كل قلب حزين

Hakim. el-Müstedrek, IV, 351 (7884); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 515 (892,893); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 90; Taberânî, *el-Müsnedü'ş-şâmiyyîn*, II, 351 (1480), III, 170 (2012); Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, II, 149 (1075)

890. "Şayet kalbi korksa idi azaları da korkardı." (II, 178)

لو خشع قلب هذا خشعت جوارحه

Abdurezzak *el-Musannef*, II, 266 (3309); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 86 (6787); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 285 (3365); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 230; İbn'l-Mübarek, *ez-Zühd*, , 419 (1188)

891. "Göğüsten çıkan süt tekrar sütün çıktığı deliğe girmedikçe Allah korkusu ile ağlayan cehenneme girmez." (II, 181)

لا يلج النار من بكى من خشية الله حتى يعود اللبن في الضرع

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 490 (800)

892. "Kim bir topluluğu severse Allah o kimseyi o toplulukla birlikte haşreder." (II, 187)

من أحب قوما حشره الله في زمرةم

Taberânî, *el-Kebir*, III, 19 (2519)

¹ Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, XIV, 39 (37913)

893. "Bir kimse bir kavmi severse Allah Azze ve Celle onu o kavim ile birlikte kılar." (II, 187)

ولا يحب رجل قوما الا جعله الله عز وجل معهم

Ahmed b. Hanbel, VI, 145 (25164), 160 (25310); Taberânî, *el-Kebir*, IX, 159 (8799), 160 (8800); Taberânî, *Evsat*, VI, 293 (6450); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 114 (874); Abdurezzak *el-Musannef*, XI, 199 (20318); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 137

894. "Ya Rasûlallah! Bir adam bir topluluğu sever ama onlar gibi yaşayamaz. Rasûlullah: (s.a) "Sen sevdiğin ile birliktesin ey Ebû Zerr." dedi. Ebû Zerr: "Ben Allah ve Rasûlünü seviyorum." dedi. Rasûlullah (s.a) yine: "Sen sevdiğin ile birliktesin." dedi. Ebû Zerr tekrar etti, Rasûlullah (s.a) tekrar etti." (II, 187)

يارسول الله الرجل يحب القوم ولا يستطيع أن يعمل كعملهم قال " أنت يا أبا ذر مع من أحببت " قال فإني أحب الله ورسوله قال " فإنك مع من أحببت " قال فأعادها أبو ذر فأعادها رسول الله صلى الله عليه وسلم

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 113 (II, 754); Ahmed b. Hanbel, V, 156 (21416), 166 (21501); Dârimî, *Rikak*, 71 (II, 414); İbn Hibbân, II, 315 (556); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 128 (351); *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, II, 991 (1107)

895. "Kendisine meyvenin çağlasından getirilince gözüne sürdü ve onu (etrafında olanlara) ikram etti." (II, 188)

كان إذا حمل إليه باكورة من الفواكه مسح بها عينيه وأكرمها

Taberânî, *el-Kebir*, XI, 116 (11222); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 66 (791)

896. "Ey merhametlilerin en merhametlisi. Kim bunu üç defa söylerse melek: Erhamü'r Râhimîn sana döndü, iste der." (II, 188)

يا أرحم الراحمين فمن قالها ثلاثا قال الملك إن أرحم الراحمين قد أقبل عليك فاسأل

Hakim. el-Müstedrek, I, 728 (1996); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 188 (1500)

897. Allahım senden, kazadan kurtuluş, şehid düşmeyi, saidlerin yaşayışını ve düşmanlara karşı yardım istiyorum. (II, 189)

اللهم إني أسألك الفوز في القضاء و نزل الشهداء و عيش السعداء و النصر على الأعداء

Tirmizî, *Deavat*, 367 (V, 480);

898. "Bizi razı kıl ve bizden razı ol" (II, 189)

و ارض عنا و ارضنا

Hakim. el-Müstedrek, I, 717; Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 469 (8937)

899. "Rabbim sevgini isterim, seni sevenin sevgisini isterim, beni senin sevgine kavuşturacak amel nasib etmeni isterim. Sevgini nefsimde olan sevgimden, ehlime olan sevgimden, soğuk suya olan sevgimden daha aziz kıl. Allahım, beni sevginle rızıklandır. Ve senin yanında bana fayda verecek şeylerin sevgisi ile rızıklandır. Allahım, beni sevdiğilerim ile rızıklandır. Ve onları sevdiğilerinin hakkında benim için kuvvet kıl beni sevginden ayırdığın şeyleri sevdiğilerin hakkında uzak eyle." (II, 190)

رب اسألك حبك و حب من يحبك و العمل الذي يبلغني حبك رب اجعل حبك أحب إلي من نفسي و أهلي و من الماء البارد اللهم ارزقني حبك و حب من ينفعني حبه عندك اللهم وارزقني ما أحب واجعله قوة لي فيما تحب و ما زويت عني مما أحب فاجعله لي فراغا فيما تحب

Hakim. el-Müstedrek, II, 470 (3621); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 76 (29592); Tirmizî, *Deavât*, 74 (V, 523); İbn'l-Mübârek, *ez-Zühed*, I, 144

900. "Sizden birini ameli cennete koyamaz, cehennemden de kurtaramaz. Ben de cennete koyamam ve kurtaramam Ancak Allah'ın rahmeti cennete koyar ve cehennemden kurtarır." (II, 191)

لا يدخل أحدا منكم عمله الجنة ولا يجيره من النار ولا أنا إلا برحمة الله

Ahmed b. Hanbel, II, 509 (10622)

901. "Bir adam doksan dokuz kişi öldürmüştü. Sonra kendisine tevbe arzolandu. Devrinin en alim kişisini sordu ona bir rahibin adını söylediler ve ona gitti. Kendisinin doksan dokuz kişiyi öldürdüğünü, tevbesinin kabul olup olunamayacağını sordu. Rahib hayır dedi. Onu da öldürdü. Tamam yüz kişi oldu. Sonra en alim kimseyi sordu. Alim bir adamı gösterdiler. Kendisinin yüz kişi öldürdüğünü tevbesinin kabul olup olmayacağını sordu. Alim tevbesinin kabul olacağını, tevbe ile kişi arasına kimsenin giremeyeceğini söyledi ve: "Filan beldeye git, orada insanlar Allah'a ibadet etmektedirler, onlar ile birlikte Allah'a ibadet et ve

kötülerin memleketine dönme.” dedi. Adam yola koyuldu. Yolun yarısında ölüm kendisine geldi. Azab melekleri ile rahmet melekleri adam hususunda çekiştiler. Rahmet melekleri: tevbe etti ve Allah’a yöneldi dediler. Azab melekleri ise, asla iyi bir amel işlemedi dediler. İnsan suretinde bir melek geldi. Aralarına hakem olarak girdi. Ve dedi ki adamların arasını ölçün hangisine yakın ise ondan sayın. Ölçtüler gideceği yere yakın buldular ve rahmet melekleri aldılar.” (II, 191)

إن رجلا قتل تسعة و تسعين نفسا ثم عرضت له التوبة فسأل عن أعلم أهل الأرض ؟ فدل على راهب فاتاه

فقال : إنه قتل تسعة و تسعين نفسا فهل له من توبة ؟ فقال : لا فقتله فكمّل به مائة ثم سأل عن أعلم أهل الأرض ؟

فدل على رجل عالم فقال : إنه قتل مائة نفس فهل له من توبة ؟ قال : نعم و من يحول بينه و بين التوبة ؟ انطلق إلى أرض

كذا و كذا فإن بها أناسا يعبدون الله فاعبد الله معهم و لا ترجع إلى أرضك فإنها أرض سوء فانطلق حتى إذا نصف

الطريق أتاه الموت فاخصمت فيه ملائكة الرحمة و ملائكة العذاب فقالت ملائكة الرحمة : جاء تابيا مقبلا بقلبه إلى الله

تعالى و قالت ملائكة العذاب : إنه لم يعمل خيرا قط فاتاهم ملك في صورة آدمي فجعلوه بينهم فقال : قيسوا بين

الأرضين فإلى أيتهما كان أدنى فهو لها فقاوسوا فوجدوه أدنى إلى الأرض التي أراد فقبضته ملائكة الرحمة

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 102

902. "Rasûlullah (s.a) Hamza'nın (r.a) katili Vahşi'yi İslam'a davet için haber gönderdi. Vahşi cevaben: "Ya Muhammed (s.a) beni nasıl davet edersin ki, sen adam öldürenin, şirk koşanın, zina yapanın, günahkar olduğuna kıyamet gününde kat kat azaba uğrayacağına ve orada ebedi kalacağına inanıyorsun. Sen bana bunu yapacaksan benim için bir ruhsat kılacak mısın?" diye haber gönderdi. Bunun üzerine şu ayeti celile nazil oldu: "Ancak tevbe edenler, iman edenler ve salih amel işleyenler müstesnadır. İşte Allah (c.c) bunların kötülüklerini iyileklere tebdîl eder Allah (c.c) bağışlayan ve merhamet sahibidir." bundan sonra vahşi: "Ya Muhammed, (s.a) bu şartlar özellikle benim için çok zor şartlardır. Tevbe eden iman eden ve salih amel işleyen. Ben buna güç yetiremem." bunun üzerine şu ayet nazil oldu: "Allah şirk koşanı bağışlamaz bunun dışında dilediğini bağışlar." bundan sonra Vahşi: "Ya Muhammed, affımın Allah'ın (c.c) dilemesine bağlı olduğunu görüyorum. Bilmiyorum beni bağışlar mı bağışlamaz mı? Bundan başka bir şey daha var mı?" bunun üzerine şu ayeti Celile nazil oldu? "Ey nefislerine zulmedip haddi aşan kullarım, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlayandır. Allah bağışlayıcı ve

merhamet sahibidir." Vahşi tamam dedi. İnsanlar: "Ya Rasûlallah (s.a) bizde Vahşi'nin kavuştuklarına kavuşacak mıyız?" dediler. Rasûlullah (s.a): "Bu bütün Müslümanlar içindir." buyurdu." (II, 191)

بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى وحشي قاتل حمزة يدعوهُ إلى الإسلام فأرسل إليه : يا محمد كيف تدعوني وأنت تزعم أن من قتل أو أشرك أو زنى يلقى أثاما يضاعف له العذاب يوم القيامة ويخلد فيه مهانا ؟ وأنا صنعت ذلك فهل تجدي لي من رخصة ؟ فأنزل الله : { إلا من تاب وآمن وعمل عملا صالحا فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات وكان الله غفورا رحيما } فقال وحشي : يا محمد هذا شرط شديد إلا من تاب وآمن وعمل عملا صالحا فلعلي لا أقدر على هذا . فأنزل الله عز وجل : { إن الله لا يغفر أن يشرك به ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء } . فقال وحشي : يا محمد أرى بعد مشيئة فلا أدري يغفر لي أم لا ؟ فهل غير هذا ؟ فأنزل الله : { يا عبادي الذين أسرفوا على أنفسهم لا تقنطوا من رحمة الله إن الله يغفر الذنوب جميعا إنه هو الغفور الرحيم } . قال وحشي : هذا نعم . فأسلم . فقال الناس : يا رسول الله إنا أصبنا ما أصاب وحشي قال : " هي للمسلمين عامة

Taberânî, *el-Kebir*, XI, 197 (11480); İbn Asâkir, *Târîh-u Dîmeşk*, LXII, 413

903. "Rasûlullah (s.a) Benî Şeybe Kapısı'ndan çıkageldi ve: "Siz gülüyorsunuz!. Sizi gülerken görmüyorum değil mi? Gülüyorsunuz ha?" dedi ve döndü. Sanki başımızın üzerinde kartallar vardı. Taşın yanına varmıştı. Ayağa kalktı sonra geri geri giderek bize döndü ve buyurdu ki: "Çıkmıştım, taşın yanına vardığımda Cebrâîl geldi ve dedi ki: "Ya Muhammed Allah buyuruyor ki: "Kullarım benim rahmetimden ümidini kesmesin, çünkü ben çok bağışlayan ve çok affedenim ve benim azabım da elem verici bir azabdır." (II, 192)

اطلع علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم من الباب الذي يدخل منه بنو شيبه فقال صلى الله عليه وسلم تضحكون ألا أراكم تضحكون أتضحكون قال ثم أدبر وكان على رؤوسنا الرخم حتى إذا كان عند الحجر قام ثم رجع إلينا القهقري قال اني خرجت حتى إذا كنت عند الحجر جاء جبرئيل فقال يا محمد إن الله يقول لم تقنط عبادي من رحمتي أني أنا الغفور الرحيم وأن عذابي هو العذاب الأليم

İbn'l-Mübarek, *ez-Zühed*, I, 312

904. "Allah'ın kullarına karşı şefkati, bir annenin çocuğuna karşı şefkatinden daha merhametlidir." (II, 192)

اللّٰهُ أَرْحَمُ بَعْدَهُ الْمُؤْمِنُ مِنَ الْوَالِدَةِ الشَّفِيقَةِ بَوْلِدِهَا

Hadis bu hali ile tespit edilmemiştir. Ancak Irâkî, hadisin müttefekun aleyh olduğunu bu hadisin Hz. Ömer'in naklettiği bir hadis içerisinde geçtiğini belirtmektedir.¹

905. "Kıyamet günü geldiğinde Allah Teâlâ arşın altından bir kitab çıkaracaktır. O kitabın içerisinde: "Rahmetim ğazabımı geçmiştir ve ben merhamet sahiblerinin en çok merhamet sahibiyim." yazılıdır. Cehennemden, cennet ehlinin iki mislini çıkaracaktır. (II, 193)

إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَخْرَجَ اللَّهُ تَعَالَى كِتَابًا مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ فِيهِ إِنْ رَحِمْتِي سَبَقَتْ غَضَبِي وَأَنَا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

فِيخْرَجُ مِنَ النَّارِ مِثْلًا أَهْلِ الْجَنَّةِ

Buhârî, *Tevhîd*, 22 (VI, 2700 (6986), 2712 Abdurezzak *el-Musannef*, XI, 411 (20858); (7015), 2745 (7115); Ebû Yâ'lâ, XI, 316 (6432); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 417 (7751), 418 (7757); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 275 (3270)

906. "Cehennemden bir kabze alınacak ve bununla cehennemden, asla hayır işlememiş bir topluluk çıkarılacaktır." (II, 193)

فَيَقْبِضُ قَبْضَةً مِنَ النَّارِ فَيَخْرُجُ مِنْهَا قَوْمًا لَمْ يَعْمَلُوا خَيْرًا قَطُّ

Buhârî, *Tevhîd*, 24 (VI, 2706 (7001); Müslim, *İman*, 302 (I, 167); İbnü Mende, *Kitâbü'l-İmân*, II, 804; Ahmed b. Hanbel, III, 94 (11917); Abdurezzak, *el-Musannef*, XI, 409 (20857)

907. "Allah tebârake ve teâla şöyle buyurur: "Kim benim günahları bağışlamaya gücümün yettiğini bilirse, şirk koşmadığı sürece başka günahlarına bakmam onu affederim." (II, 195)

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ مَنْ عَلِمَ مِنْكُمْ أُنَى ذُو قَدْرَةٍ عَلَى مَغْفَرَةِ الذُّنُوبِ غَفَرْتُ لَهُ وَ لَا أَبَالِي مَا لَمْ يَشْرِكْ بِي

شَيْئًا

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, VI, 64 (3), IV, 258 (3)

Hakim. el-Müstedrek, IV, 291 (7676); *Taberânî, el-Kebir*, XI, 241 (11615); Abd b. Humeyd, I, 206 (602)

908. "Kim düşman ile cihad etmekten korkarsa şu tesbîhatı çok söylesin: "Allah bütün günahlardan münezzehtir, hamd Allah'a mahsustur, Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah en büyüktür. Bunlar öncüdür, yanındadır, sonundadır. Onlar salihlerdir ve (ahrette nîmetler içinde) bakidirler." (II, 196)

من خاف العدو أن يجاهده فليكثر من سبحان الله و الحمد و لا إله إلا الله و الله أكبر فإنهن مقدمات مجنبات و

معقبات و هن الباقيات الصالحات

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 425 (607)

909. "Fakirlik dünyada meşakkat, âhirette ise sevinç sebebidir." (II, 198)

الفقر مشقة في الدنيا و مسرة في الآخرة

Tespit edilememiştir.

910. "Sabreden fakirler kayamet gününde Allah'ın meclisinde bulunacaklardır." (II, 198)

والفقراء الصبر هم جلساء الله عز وجل يوم القيامة

Tespit edilememiştir.

Hadisi İbn Hibban *ed-Duafâ*'sında İbn Adî *el-Kamil*'de *mevzu* olarak rivayet etmiştir. Şevkânî ve Irâkî de *mevzudur* demektedirler.¹

911. "Allah'ın gönderdiği bütün peygamberler koyun gütmüştür. (II, 200)

ما من نبي إلا رعى الغنم

ما بعث الله نبيا إلا رعى الغنم

Buhârî, *İcâra*, 2 (II, 789 (2143), *Enbiyâ*, 30 (III, 1250 (3225), *Et'ime* 48 (V, 2077 (5138); Ebû Dâvûd, *Harac*, 29 (II, 187), 36 (II; 193); Ahmed b. Hanbel, III, 326 (14537); İbn Hibbân, XIV, 261 (6351); Taberânî, *el-Kebir*, I,363 (1119); XXV,7 (1); Taberânî, *Evsat*, IV, 13 (3489); Ebû Yâ'lâ, IV,50 (2062); Bezzâr, I, 407 (286), IV, 215 (1382); Beyhakî, *es-*

¹ Münâvî, *Fezû'l-kadîr*, V, 287 (7332); Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 240, el-Elbânî, *es-Silsiletü'd-daîfe*, III, 581 (1394)

Sünenü'l-kübrâ, VI, 80 (11217); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 168 (6734); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 239;

912. "Güvenilir ve doğru sözlü tacir nebiler, sıdıklar ve şehidler ile beraberdir." (II, 200)

التاجر الصدوق الأمين مع النبيين والصديقين والشهداء

Tirmizî, *Büyü*, 4 (III, 515); Dârimî, *Büyü*, 8 (II, 322); Dârakutnî, *Büyü*, 1 (III, 7); Ahmed b. Hanbel, I, 299 (966)

913. "Doğru sözlü tacir kıyamet gününde arşın gölgesinde olacaktır." (II, 200)

التاجر الصدوق تحت ظل العرش يوم القيامة

İbnü Hacer bu hadis hakkında garib bir hadistir demektedir.¹ Ali el-Müttakî el-Hindî ve Suyûtî, Deylemi'nin *el-Firdevs*'inde ve İsfehânî'nin *et-Terğîb*'inde geçtiğini söylemektedirler.²

914. "Bir kimse sefere çıkar veya hastalanırsa, Allah o kimseye mukim veya sağlam iken yaptığı ibadetin ecri ile aynı ecri verir." (II, 201)

إذا مرض العبد أو سافر كتب الله له مثل ما كان يعمل مقيما صحيحا

Buhârî, *Cihad*, 132 (III, 1092 (2834); İbn Ebi'd-Dünya, *El-Meradu ve'l-keffârat*, I, 106 (123)

915. "Kul hastalandığı zaman Allah Teâlâ şerefli yazıcı meleklerle: "Ben onun ruhunu alıncaya veya afiyet verinceye (sağlığına kavuşturuncaya) kadar sağlığında işledikleri gibi yazın buyurur." (II, 202)

إذا مرض العبد قال الله للكروم الكاتبين اكتبوا لعبدي مثل الذي كان يعمل حتى أقبضه أو أعافيه

Hadis aynı lafızlar ile tesbit edilememiştir.

916. "Sihhatinde hastalığın için biriktir, hayatında ölümün için biriktir." (II,202)

خذ من صحتك لمرضك ومن حياتك لموتك

¹ İbnü Hacer, *el-Emâli'l-mutlaka*, I, 109

² Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I, 626 (6251); Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 11 (9218)

Buhârî, *Rikâk*, 3 (V, 2358 (6053), II, 471 (698); Tirmizî, IV, *Ahkâm*, 42 (III, 666); Taberânî, *el-Kebir*, XII, 417 (13537); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 262 (10247); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 312; İbn'l-Mübarek, *ez-Zühhd*, I, 5; Hennâd, *ez- Zühhd*, I, 288

917. "Bir kimse uyku bastırdığı halde gece namaz kılsa, namazının ecri yazıldığı gibi uykusu içinde sadaka ecri yazılır." (II, 202)

مامن امرىء تكون له صلاة بليل يغلبه عليها نوم إلا كتب له أجر صلاته وكان نومه عليه صدقة

Ebû Dâvûd, *Kiyâmü'l-leyl*, 20 (I, 419); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I,456 (1457); İbn'l-Mübarek, *ez-Zühhd*, I, 439

918. "Dünyada afiyet içinde yaşayanlar, bela ehline verilen sevapları görünce, dünyada cesetlerinin makaslar ile kesilmiş olmasını temenni ederler." (II, 202)

يود أهل العافية يوم القيامة حين يعطى أهل البلاء الثواب لو أن جلودهم كانت قرضت في الدنيا بالمقار

Taberânî, *el-Kebir*, XII, 182 (12829)

919. "Amel sahipleri getirilir ve mizanın başında amelleri(nin karşılığı) ödenir. Namaz kılanlar, oruç tutanlar, zekatını verenler hac vazifesini yerine getirenlerin amelleri mizana konulur. Sonra belaya düçar olanlar getirilir. Onların amelleri mizana konulmaz. Onlar için divan da açılmaz. Belaların üzerine döküldüğü gibi ecirler üzerine dökülür. Dünyada afiyet içinde yaşayanlar, bela ehline verilen sevapları görünce, dünyada cesetlerinin makaslar ile kesilmiş olmasını temenni ederler." (II, 202, 153)

فإذا كان يوم القيامة جيء بأهل الأعمال فوفوا أعمالهم بالميزان : أهل الصلاة والصيام والصدقة والحج ثم يؤتى

بأهل البلاء فلا ينصب لهم ميزان ولا ينشر لهم ديوان يصب عليهم الأجر صبا كما كان يصب عليهم البلاء صبا فيود

أهل العافية في الدنيا لو أنهم كانت تقرض أجسادهم بالمقاريض لما يرون ما يذهب به أهل البلاء من الثواب

Hadis'in İhya'dan nakledildiği anlaşılmaktadır, ancak başlangıcında değişiklik vardır.

Taberânî, *el-Kebir*, XII, 182 (12829)

920. "Kullar, bağışlanmak ve afiyetten daha güzel bir şey istememişlerdir." (II, 202)

ما سأل العباد شيئا أفضل من أن يغفر لهم ويعافيههم

Heysemî hadisi Bezzar'ın rivayet ettiğini belirtmektedir.¹

921. "Belaya uğramış bir topluluğa rastladı ve buyurdu ki: Burada Allah'tan afiyet dileyen kimse yok muydu?" (II, 202)

مر يقوم مبتلين فقال أما كان هؤلاء يسألون الله العافية

Heysemî hadisi Bezzâr'ın rivayet ettiğini belirtmektedir.²

922. "Hz. Abbas (r.a): "Ya Rasûlallah (s.a) bana bir şeyler öğret de ben Rabbimden isteyeyim." dedi. Peygamber (s.a): "afiyet iste" buyurdu. Sonra Allah'ın dilediği kadar sustu ve tekrar "Ya Rasûlallah (s.a) bana bir şeyler öğret de ben Rabbimden isteyeyim." dedi. Rasûlullah (s.a): "Dünya ve âhirette afiyet iste buyurdu." (II, 202)

قال العباس : يا رسول الله علمني شيئاً أسأله ربي قال : سل ربك العافية

قال : ثم لبث ما شاء الله ثم قال : يا رسول الله علمني شيئاً أسأله ربي قال : سل ربك العافية في الدنيا والآخرة

Ebû Yâ'lâ, XII, 55 (6696); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 24 (29185); Tirmizî, *Deavât*, 85 (V, 533)

923. "Nebi, (s.a) amcası Abbas'a (r.a): "Ey amca afiyet duasını çok yap." buyurdu." (II, 202)

أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لعمة العباس : يا عم أكثر الدعاء بالعافية

Taberânî, *el-Kebir*, XI, 330 (11908)

924. "Allahım senden dünya ve âhirette afiyet isterim." (II, 203)

اللهم إني أسألك العفو والعافية في الدنيا والآخرة

Tespit edilememiştir.

925. "Allahım senden dinim, dünyam, ehlim ve malım hakkında afiyet isterim. Allahım ayıplarımı ört." (II, 203)

اللهم إني أسألك العفو والعافية في ديني ودنياي وأهلي ومالي اللهم استر عوراتي

¹ Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 276 (17373)

² Heysemî, *Macmeu'z-zevâid*, X, 220 (17196)

Buhârî, *İstiskâ*, 2 (III, 241 (961); Ahmed b. Hanbel, II, 25 (4785); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 698 (1902); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 411 (1200); Taberânî, *el-Kebir*, XII, 343 (13296); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 35 (29278)

926. "Dünya köprüdür üzerinde iskan etmeyin geçin." (II, 204)

الدنيا قنطرة فاعبروها ولا تعمروها

Tespit edilememiştir.

Şerh esnasında haber olarak zikredilmiştir.

927. "İbrahim b. Abdillâh, Ali bin Hüseyin'e anlattı: "Farisi birisine: "Sizin melikleriniz içerisinde hangisi övgüye layıktır?" diye soruldu. "Erdeşir öne geçer ancak Nuşirevân bizim yanımızda örnek alınmaya değer." dedi. "Hangi ahlâkı üstün idi?" diye soruldu. "Hilm ve sakin davranışı." diye cevap verdi. "Bu ikisi himmetin yüceliğine işaret etmektedir." denildi." (II, 204)

حدثني إبراهيم بن عبد الله ذكر علي بن الحسين قال قيل لرجل من الفرس أي ملوككم كان أحمد عندكم قال لأردشير فضيلة السبق غير أن عندنا سيرة أنوشيروان قيل فأبي أخلاقه كان أغلب عليه قال الحلم والأناة قيل هما توأمان ينتجهما علو الهمة

İbn Ebi'd-Dünya, *Hilm*, I, 39 (36);

928. "Allah işlerin yüce olanlarını sever, sefih işleri hoşgörmez." (II, 204)

إن الله يحب معالي الأمور وأشرافها ويكره سفاسفه

Taberânî, *el-Kebir*, III, 131 (2894); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 150 (1076)

929. "İmanda gayretinizi yüce tutun." (II, 204)

علو الهمة من الإيمان

Tespit edilememiştir.

930. "Hile ve desise (yapanlar) cehennemdedir." (II, 205)

المكر والخداع في النار

Taberânî, *el-Kebir*, X, 138 (10234); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 37 (738)

931. "Alış veriş yapan her iki taraf, ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler. Eğer doğru sözlü olurlar ve malın eksiklerini beyan ederlerse, her ikisi hakkında bereketli olur. Eğer gizlerler ve yalan söylerlerse alışverişlerinin bereketi yok olur." (II, 205)

البيعان بالخيار ما لم يتفرقا فإن صدقا و بينا بورك لهما في بيعهما و إن كتما و كذبا محقت بركة بيعهم

Ahmed b. Hanbel, III, 402 (15349), 403 (15360), (15362), 434 (15614)

932. "Alışveriş yapan her iki taraf, ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler." (II,205)

المتبايعان بالخيار ما لم يفترقا

Ebû Dâvûd, *İcâra*, 51 (II, 294); Nesâî, *Büyû*, 9 (VII, 248); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, IV,10 (6057)

933. "Alışverişte kolaylık sağlayanlara Allah merhamet etsin." (II, 206)

رَحِمَ اللهُ سَهْلَ الْبَيْعِ سَهْلَ الشَّرَاءِ

رحم الله امراء سهل البيع سهل الشراء

Ebû Yâ'lâ, XII, 212 (6830)

934. "Aldanan kimse ecirde kazanmaz, öğülmez de." (II, 206)

المغبون لا محمود ولا مأجور

Taberânî, *el-Kebir*, III, 83 (2732); Ebû Yâ'lâ, XII,153 (6783)

935. "Fitne uykudadır. Uyandırana Allah lanet etsin." (II, 207)

الفتنة نائمة لعن الله من أيقظها

Suyûtî ve Ali el-Müttakî el-Hindî, Râfiî'nin *Emâli*'sinden den nakletmektedirler.¹
Aclûnî benzer bir rivayetin Nuaym b. Hammad'ın *el-Fiten*'inde geçtiğini belirtmektedir.²

936. "Sen (insanları) fitneye mi düşüreceksin ey Muâz?" (II, 208)

¹ Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I, 846 (8455); Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 186 (30891);

² Aclûnî, *Kesfü'l-hafâ*, II, 810 (1817)

Ahmed b. Hanbel, III, 299 (14226); İbn Huzeyme, III, 51 (1611), 64 (1634); İbn Hibbân, VI, 159 (2400); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 56 (235); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 315 (3605); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 85 (4879), 112 (5033), 116 (5055,5056); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, I, 213 (1174); Abd b. Humejd, II, 523 (1246)

937. "Biriniz insanlara imam olduğu zaman, namazı hafif kıldırın." (II, 208)

إذا صلى أحدكم بالناس فليخفف

Muvatta, *Cum'â*, 4 (I, 134); Nesâî, *İmamet*, 35 (II, 94); Ahmed b. Hanbel, II, 271 (7654); İbn Hibbân, V, 56 (1760); Abdurezzak *el-Musannef*, II, 362 (3713); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 117 (5058); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 290 (897); Temmâm er-Râzi, *el-Fevâid*, II, 53

938. "Rasûlullah, (s.a) karganın başını yere eğip kaldırdığı gibi, hızlı secde etmekten nehyetti." (II, 208)

ان رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن نقرة الغراب

Ahmed b. Hanbel, V, 446 (23809); İbn Ömer Eş-Şeybânî, *El-Âhâd ve'l-Mesânî*, IV, 216 (2201)

939. "Rasûlullah (s.a) rukûsunu ve secdesini tam yapmayan bir adam gördü ve: "Dön namazını kıl, çünkü sen namaz kılmadın." buyurdu." (II, 208)

رأى رجلا لا يتم ركوعه ولا سجوده فقال ارجع فصل فإنك لم تصل

Buhârî, *Salat*, 13 (I, 263 (724), 39 (274 (760), *İsti'zân*, 18 (V, 2307 (5897), *Eymân*, 14 (VI, 2455 (6290); Müslim, *Salat*, 45 (I, 298); Ebû Dâvûd, *Salat*, 144 (I, 287); Tirmizî, *Mevâkîf*, 110 (II, 100); Nesâî, *Salat*, 7 (II, 124), *Tatbîk*, 15 (II, 193), *Sehv*, 67 (III, 59, 60); Ahmed b. Hanbel, II, 437 (9633), IV, 340 (19019); İbn Huzeyme, I, 234 (461), 274 (545), 298 (590); İbn Hibbân, V, 212 (1890); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 369 (884); Dârakutnî, *Tahâret*, 1 (I, 95); Taberânî, *el-Kebir*, V, 35 (4520); Ebû Yâ'lâ, XI, 449 (6577); Abdurezzak *el-Musannef*, II,370 (3739); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 257 (2959); Beyhakî, *Şuâbü'l-*

îmân, III, 139 (3131); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 15 (2091); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 78

940. "Allah, rukûsunu ve secdesini tam yerli yerince yapmayanın yüzüne bakmaz." (II, 208)

وقال لا ينظر الله إلى من لا يقيم صلبه في ركوعه وسجوده

Şarih Hâdimî bu ifadeyi Münâvîden nakletmiştir Bu ifade *mevkuf* veya *maktu* bir haber olabilir çünkü haber olarak nakledilmektedir.¹

Tespit edilememiştir.

941. "İnsanların bilmediklerini söylemeyiniz. Allah ve Rasulünü yalanlamasını mı istiyorsunuz." (II, 209)

دعوا ما ينكرون أتريدون أن يكذب الله ورسوله

Deylemi *el-Firdevs*'te rivayet etmektedir. Buhârî'de ise şu ifadeler ile geçmektedir.

حدثوا الناس بما يعرفون أتحبون أن يكذب الله ورسوله

"İnsanlara bildiklerini (anlayabildiklerini) söyleyiniz, Onların Allah ve Rasülünü yalanlamasını mı arzu ediyorsunuz."

Buhârî, *İlim*, 49 (I, 59 (127)

942. "Şehidlerin efendisi; Hamza b. Abdülmuttalib ile zalim sultanın yanında hakkı söyleyen kimsedir." (II, 211)

سيد الشهداء حمزة بن عبد المطلب ورجل قال كلمة الحق عند سلطان جائر

إن أفضل الجهاد من قال كلمة الحق عند سلطان جائر

"Cihadın en üstünü zalim sultanın yanında hak sözü söylemektir."

İbn Hıbbân, *es-Sikat*, IX, 104; Taberânî, *el-Kebir*, IV, 238

943. "Fayda sağlamayan yerde susmak, konuşmaktan daha hayırlıdır." (II, 211)

¹ Hâdimî, *Berîka*, II, 208

الصمت خير من الكلام في غير منفعة

Tespit edilememiştir.

944. "Ya Rasûlallah, içinde salihler olduğu halde bir köy helak edilir mi?" "Evet." dedi. "Hangi sebeble ya Rasûlullah" diye sordular. "Allah'a isyana ses çıkarmamaları ve gevşekliklerinden dolayı." diye cevap verdi." (II, 212)

يا رسول الله أتملك القرية وفيها الصالحون ؟ قال " نعم " قيل : بم يا رسول الله ؟ قال " بتهاونهم وسكوتهم عن

معاصي الله

Taberânî, *el-Kebir*, XXIII, 271 (580)

945. "Ümmetinden bir kısım insanlar, kabirerinden domuz ve maymun suretine mahşer yerine sevkedileceklerdir. Bunun sebebi, kötülük yapanlara yakın olmaları, onlar ile yiyip, içmeleri ve oturup kalkmalarındır." (II, 212)

إن ناسا من أممي يحشرون من قبورهم على صورة القردة و الخنازير وما داهنوهم و آكلوهم و شاربوهم و

جالسوهم

Tespit edilememiştir.

946. "Bu dünya için bu dünyada kalacağın kadar, âhiret için de âhirette kalacağın kadar çalış. (II, 212, 215)

اعمل للدنيا بقدر بقائك فيها وللآخرة بقدر بقائك فيها

Ebû Nuaym bu haberi *maktu* olarak nakletmektedir.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 56; Ahmed b. Hanbel, *el-Vera*, I, 96

947. "Allah bir alime, nebilerden, hükümleri insanlara gizlemeden açıklayacaklarına dair aldığı misakı almadıkça, ilim vermez " (II, 212)

ما أتى الله عالما علما إلا أخذ عليه من الميثاق ما أخذ على النبيين أن يبينوه للناس ولا يكتبوه

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 235

948. "Kim bir ilmi öğrenir ve onu gizlerse, Allah kıyamet günündeo kimseyi ateşten gem ile gemler." (II, 212)

من علم علما فكتمه أجمه الله يوم القيامة بلجام من نار

Ebû Dâvûd, *İlim*, 9 (II, 345); Tirmizî, *İlim*, 3 (V, 29); İbn Mâce, *Mukaddime*, 24 (I, 97); Ahmed b. Hanbel, II, 263 (7561); İbn Hibbân, I, 297 (95); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 181 (344), 182 (345, 346); Tayâlisî, s. 330 (2534); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 334 (8251)

949. "Acı da olsa hak sözü söyle." (II, 212)

قل الحق و إن كان مرا

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 334 (8251); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 242 (4942); İbn Hibbân, II, 76 (361); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 168; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 378 (651)

950. "İnsanlara idareli davranmak sadakadır." (II, 212)

مدارة الناس صدقة

İbn Hibbân, II, 216 (471); Taberânî, *el-Kebir*, I, 146 (463); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 343 (8445); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 246; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 88 (91)

951. "Allah bana farzların ikamesini emrettiği gibi, insanları idare etmemi de emretti." (II, 213)

أمرني بمدارة الناس كما أمرني بإقامة الفرائض

İbn Merdeveyh, *el-Emâlî*, I, 215 (32)

أمرت بمدارة الناس كما أمرت بالصلاة

"Namaz ile emrolduğum gibi insanlara müdara etmek ile de emrolundum."

İbn Ebi'd-Dünya, *Müdârâtü'n-nâs*, I, 25 (4);

952. "Aişe (r.a) haber vermektedir. Bir adam Nebi'nin(s.a) yanına girmek üzere izin istedi. Nebi (s.a): "İzin verin, aşiretin çocuğu (veya aşiretin kardeşi) ne kötüdür." buyurdu. Adam Girer gimez söz aldı. Ben. "Ya Rasûlallah! (s.a)" dedim. "Söylediğini söyledin. Sonra sözü yumuşattım." Rasûlullah (s.a): "Ey Aişe insanların Allah'ın yanında en şerlisi, şerrinden korkularak bırakılanı ve terkedilenidir." (II, 213)

أن عائشة أخبرته أنه استأذن على النبي صلى الله عليه وسلم رجل فقال (ائذنوا له فبئس ابن العشيرة أو بئس أخو العشيرة) . فلما دخل ألان له الكلام فقلت له يا رسول الله قلت ما قلت ثم ألت له في القول ؟ فقال (أي عائشة

إن شر الناس منزلة عند الله من تركه أو ودعه الناس اتقاء فحش

إن شر الناس منزلة عند الله يوم القيامة الذين يكرمون اتقاء شرهم

(Hâdimî naklettiği hadisin sonunda من أكرم الناس إتقاء فحشه lafzını zikretmektedir ancak rivayetlerin nerede ise tamamında ودعه الناس اتقاء فحش ifadesi ile rivayet edilmektedir ancak İshak b. Râhûyeh'in rivayetinde benzer bir ifade mevcut

Buhârî, *Edeb*, 82 (V, 2271 (5780); Müslim, *Birr*, 73 (IV, 2002); Ahmed b. Hanbel, VI, 38 (24152); İbn Hibbân, X, 401 (4538); Abdurezzak *el-Musannef*, XI, 141 (20144); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 277 (3539); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 266 (8101); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 245 (20939); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, II, 3 10 (834), II, 308 (832); Abd b. Humejd, I, 121 (249)

953. "Her insanın üç dostu vardır. Dostun birisi: "İnfak ettiğin senin, tuttuğun senin değildir der." bu onun malıdır. Diğer dost: "Ben senin ile beraberim, Melikin kapısına geldiğinde ben seni terkeder ve dönerim." der. Bu da ailesidir. Üçüncü dostu: "Girdiğinde de çıktığında da seninle beraberim." der. İşte buda amelidir." (II, 215)

لكل إنسان ثلاثة أصدقاء : أما خليل : فيقول : ما أنفقت فلك و ما أمسكت فليس لك و ذلك ماله و أما خليل : فيقول : أنا معك فإذا أتيت باب الملك تركتك و رجعت فذاك أهله و حشمه و أما خليل : فيقول : أنا معك حيث

دخلت و حيث خرجت فذاك عمله

Hakim. el-Müstedrek, I, 527 (1375); Tayâlisî, s. 269 (2013); İbn Hibbân, VII, 374 (3108); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 146 (250); Taberânî, *Evsat*, III, 72 (2518); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 209 (3340); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 269

954. "Cemaat berekettir, sahur berekettir ve tirdid berekettir. (II, 216)

الجماعة بركة والسحور بركة والثريد بركة

el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî), I, 414 (323); İbnü'l-Ca'd, I,487 (3391)

955. "Hızlı yürümek mü'minin vakarını giderir." (II, 216)

سرعة المشي تذهب بهاء المؤمن

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 290

956. "Hızlı yürümek yüzdeki vakarı giderir." (II, 216)

سرعة المشي تذهب بهاء الوجه

Ebû'l-Kasım b. Bişrân *el-Emâlî* de zikretmektedir.¹

957. Nebi (s.a) Sa'd b. Muâz'a (r.a) doğru çok hızlı bir şekilde yürüdü." (II, 217)

إن النبي صلى الله عليه و سلم أسرع إلى سعد بن معاذ رضي الله عنه إسراعا كليا

Tespit edilememiştir.

958. "Sizin en hayırlınız ahlâkı en güzel olanınız ve omuzu çiğnenenizdir. Sizin en kötüleriniz de bağırp çağırın, lüzumsuz böbürlenmiş ve güzel konuşuyor görünmek için ağzını eğip bükenlerdir." (II, 217)

خياركم أحاسنكم أخلاقا الموطون أكنافا و إن شراركم الثرثارون المتفيهقون المتشدقون

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 234 (7988)

959. "İsa'ya (a.s) bizi cennete götürecek bir amel söyle dediler. Hiç konuşmayın dedi. "Biz buna güç yetiremeyiz dediler." O zaman hayır söylemenin dışında konuşmayın dedi." (II, 217)

قالوا لعيسى ابن مريم عليه السلام دلنا على عمل ندخل به الجنة؟ قال : لا تنطقوا أبدا قالوا : لا نستطيع ذلك

؟ قال : فلا تنطقوا إلا بخير

İbn Ebi'd-Dünya, *es Samt*, I, 66 (46);

960. "Allah'ın en çok buğz ettiği insan, husumetinde çok şiddetli davranan insandır." (II, 217)

¹ Ali el-Müttekî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, XV, 663 (41621)

Buhârî, *Mezâlim*, 15 (II, 867 (2325), *Tefsîr*, 3 (IV, 1644 (4251), *Ahkam*, 34 (VI, 2628 (6765); Müslim, *İlim*, 5 (IV, 2054); Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'an*, 3 (V, 214); Nesâî, *Kazâ*, 34 (VIII, 247); İbn Hıbbân, XII, 508 (5697); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 340 (8429); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X,108 (20084); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 483 (5987), VI, 301 (11036); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, III, 653 (1242)

961. "Mü'minler ağırbaşlı yumuşak kimsedir." (II, 217)

المؤمنون هينون لينون

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 272 (8128), 273 (8129); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V,180; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 114 (139), 115 (140); İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühed*, I, 130

962. "Yüceler yücesini unutup büyüklenen ve kibre kapılan kul ne kötü kuldur. Oyun eğlenceye dalıp başlangıcı ve sonu unutan kul ne kötü kuldur. Kabri ve imtihanı unutup isyan ve zulmeden kul ne kötü kuldur. Dünyayı din ile karıştıran kul ne kötü kuldur. Dini şüpheli şeyler ile karıştıran kul ne kötü kuldur. Korkusu kendisini hak yoldan uzaklaştıran kul ne kötü kuldur. Hırsı kendisini yöneten kul ne kötü kuldur. Hevası kendisini saptıran kul ne kötü kuldur." (II, 218)

بئس العبد عبد تخيل و اختال و نسي الكبير المتعال بئس العبد عبد سها ولها و نسي المبدأ و المنتهى بئس العبد

عبد بغي و عتا و نسي المقابر و البلا ينس العبد عبد يختل الدنيا بالدين بئس العبد عبد يختل الدين بالشبهات بئس العبد

عبد يصده الرعب عن الحق بئس العبد عبد طمع يقوده بئس العبد عبد هوى يضلّه

Tirmizî, *Kıyamet*, 17 (IV, 632); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 351 (7885)

963. "Ümmetim hakkında en çok korktuğum şey, hevalarına tabi olup haktan uzaklaşmalarıdır." (II, 218)

إن أخوف ما أخاف علي أممي اتباع الهوى فيصد عن الحق

Bu hali ile tesbit edilememiştir. Aşağıdaki şekli ile Hz. Ali'ye nisbet edilerek *mevkuf* olarak rivayet edilmektedir.

إن أحوف ما أخاف عليكم اتباع الهوى و طول الأمل أما اتباع الهوى فإنه يصد عن الحق و أما طول الأمل

فينسي الآخرة

"Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey, hevalarına tabi olmanız ve uzun emel-sahibi olmanızdır. Hevasına tabi olmak kişiyi haktan uzaklaştırır. Tûl-i emel ise âhireti unutturur."

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 369 (10613)

964. "Allah'ın, meleklerinin ve bütün insanların laneti, sözleri ve elbiseleri ile insanları karşılayan ve amellerinde buna muhalif hareket eden kimseye olsun." (II, 219)

من قهياً للناس بقوله ولباسه وخالف ذلك في أعماله فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين

Tespit edilememiştir.

965. "Namaz kılsada oruç tutsada ve kendisini Müslüman zannetsede münafığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, kendisine bir emanet bırakılsa ihanet eder ve söz verir, sözünde durmaz." (II, 219)

آية المنافق ثلاث وإن صام وصلى وزعم أنه مسلم : إذا حدث كذب وإذا أؤتمن خان وإذا وعد أخلف

Ebû Yâ'lâ, XI, 406 (6533); İbnü Mende, *Kitâbü'l-Îmân*, II, 606; Müslim, *Îman*, 109 (I, 78)

4. Tevbe

966. "Günahı işlerken istiğfar eden kimse alay eden kimse gibidir." (II, 222)

المستغفر من ذنب وهو مقيم عليه كالمستهزئ

Haber olarak nakledilen bu ifade hadis olarak tesbit edilememiştir Münâvî'nin *Feyzü'l-kadir*'inde aynı ifade ile geçmektedir.

967. "Kim Allah için hacc eder, çirkin söz konuşmaz, günah işlemez ise annesinden doğduğu gün gibi (günahsız) döner." (II, 227)

من حج لله فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته أمه

Buhârî, *Hac*, 4 (II, 553 (1449); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. s. 141 (896); Tayâlisî, s. 329 (2519); Ebû Yâ'lâ, XI, 61 (6198); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 470 (4088); Beyhakî, *es-*

Sünenü'l-kübrâ, V, 67 (8950); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 264; Abd b. Humejd, II, 440 (1004)

968. "Rasûlullah (s.a) arafat akşamında huccacın günahlarının affolunması için dua etti. Burada Allah'ın duasını kabul ettiği müjdesini aldı ve güldü." (II, 227)

ان رسول الله صلى الله عليه وسلم دعا عشية عرفة أن تغفر مظالم الحج وجد فيه حتى يستجيب الله دعوته
فضحك مستبشرا.

Hadis mana olarak nakledilmektedir.

Ahmed b. Hanbel, IV, 14 (16252); Ebû Yâ'lâ, III, 149 (1578); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 304 (346); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 118 (9264)

969. "Bilmelisin ki İslam kendisinden önceki günahları yok eder. Hicret te kendinden önceki günahları yok eder. Hacc da kendinden önceki günahları yok eder." (II, 227)

أما علمت أن الإسلام يهدم ما كان قبله ؟ وأن الهجرة تقدم ما كان قبلها ؟ وأن الحج يهدم ما كان قبله

Müslim, *Îman*, 192 (I, 112)

970. "Rasulullah'ın (s.a) Müzdelife'de Allah Teâlâ'dan huccacın, kul haklarına varıncaya kadar bütün günahlarının bağışlanmasını hepsini affetmesi için dua ettiği, Allah Teâlâ'nın da O'nun duasını kabul ettiği rivayet edilmiştir." (II, 227)

روي عنه عليه الصلاة والسلام أنه سأل من الله تعالى في المزدلفة أن يغفر ذنوب جميع الحجاج وقال في دعائه حتى الدماء
والمظالم وأجاب الله دعاءه

Tespit edilememiştir.

971. "Sizin en hayırlınız, imtihan edilip tevbe eden kimsedir." (II, 228)

خياركم كل مفتن تواب

Bezzâr, II, 280 (700); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 418 (7120, 7121); Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, II, 239 (1271); Hennâd, Hennad, *ez-Zühhd*, II, 458 (910)

972. "Borçluya bir müddet daha süre veren yahut bağışlayan kimseyi Allah hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde, arşının gölgesinde gölgelendirir." (II, 230)

من أنظر معسرا أو وضع له أظله الله يوم القيامة تحت ظل عرشه يوم لا ظل إلا ظله

Tirmizî, *Büyû*, 67 (III, 599); Müslim, *Zühd*, 74 (IV, 2301); Ahmed b. Hanbel, II, 359 (8696); İbn Hıbbân, XI, 423 (5044); Taberânî, *el-Kebir*, XIX, 168 (379); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 465 (22169), 547 (23021); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 357 (10757); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 20; Abd b. Humeyd, I, 147 (378); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 281 (459), 282 (461)

973. "Hz Ali (r.a) bir adamın namazdan sonra hızlıca istiğfar ettiğini görmüş ve ona: "Ey adam, süratli şekilde istiğfar etmek yalancılara istiğfarıdır." demiştir." (II, 231)

إن عليا رضي الله عنه رأى رجلا قد فرغ من صلاته و قال أستغفر الله و أتوب إليه سريعا قال يا هذا إن

سرعت اللسان بالإستغفار توبت الكذابين

Tespit edilememiştir.

974. "Günah vardır affolunmaz, günah vardır, terk olunmaz ve günah vardır affolunur. Affolunmayan günah şirkidir. Affolunan günah; kişi ile Allah arasında ki günahdır. Terk olunmayan günah ise kulların birbirlerine zulümleridir." (II, 231)

ذنب لا يغفر وذنب لا يترك وذنب يغفر فأما الذي لا يغفر فالشرك بالله وأما الذي يغفر فذنب بينه وبين الله

عزوجل وأما الذي لا يترك فظلم العباد بعضهم بعضا

Taberânî, *el-Kebir*, VI, 252 (6133); Taberânî, *Evsat*, VII, 312 (7595); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 79 (102)

975. "Rasûlullah (s.a) zamanında iki eman var idi. Onlardan bir tanesi kaldırıldı diğeri bakîdir. "Sen aralarında bulunduğun halde, Allah onlara azab etmez. Aralarında istiğfar dileyenler buldukça da Allah onlara azab etmez." (II, 231)

أمانان كانا على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم رفع أحدهما وبقي الآخر } وما كان الله ليعذبهم وأنت

فيهم وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون

Ahmed b. Hanbel, IV, 393 (19524), 403 (19623); Hakim, *el-Müstedrek*, I, 726 (1989)

5. Feraset

976. "Mü'minin ferasetinden korkunuz." (II, 234)

اتقوا فراسة المؤمن

Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'an*, 16 (V, 298); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 102 (7497); Taberânî, *Evsat*, III, 312 (3254); 23 (7843); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 94, VI, 118; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 183 (2042); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 387 (663)

6. Tefekkür

977. "Her şey hakkında tefekkür edin." (II, 235)

تفكروا في كل شيء

Ebû's-Şeyh Enes b. Malik'ten (r.a) rivayet etmiştir.¹

978. "Allah'ın yarattıkları hakkında tefekkür edin." (II, 237)

تفكروا في خلق الله

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 67; Hennâd, *Hennad, ez Zühed*, II, 469

979. "Tefekkür gibi ibadet yoktur." (II, 237)

لا عبادة كالنفكر

Taberânî, *el-Kebir*, III, 68 (2688); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 157 (4647); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 38 (836), 39 (838); Ahmed b. Hanbel, *el-Vera*, I, 122 (216)

980. "Senin en büyük düşmanın, iki yanının arasındaki nefsidir." (II, 240)

أعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك

Ebû Abdirrahman es-Sülemi, *Âdâbü's-Sohbe*, I, 68

¹ Ali el-Müttekî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, III, 206 (5704);

981. "Sağdaki melek soldaki melek üzerine amirdir. Kul bir iyilik yaptığı zaman hemen yazar. Bir kötülük işlediği zaman sağdaki melek, altı saat bekle, der. Eğer istiğfar ederse yazmaz. Eğer istiğfar etmez ise günahı yazar." (II, 247)

صاحب اليمين أمير على صاحب الشمال فإذا عمل العبد حسنة أثبتها وإذا عمل سيئة قال له صاحب اليمين

امكث ست ساعات فإذا استعفر لم يثبت عليه وإلا أثبت عليه السيئة

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 191 (7787); Taberânî, *el-Müsnedü 'ş-şâmiyyîn*, I, 269 (468); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 462

982. "Kulun kalbi müstakim olmadan imanı müstakim olmaz." (II, 249)

لا يستقيم إيمان عبد حتى يستقيم قلبه

Ahmed b. Hanbel, III, 198 (13071); Beyhakî, *Şuâbü 'l-îmân*, I, 41 (8); Kudâî, *el-Müsnedü 'ş-şihâb*, II, 62 (887)

7. Dilin Afetleri

983. "Kimin sözü çok olursa sürçmesi çok olur. Kimin sürçmesi çok olursa günahı çok olur. Kimin günahı çok olursa cehennem ona layık olur." (II, 251)

من كثر كلامه كثر سقطه ومن كثر سقطه كثر ذنوبه ومن كثر ذنوبه كانت النار أولى به

Taberânî, *Evsat*, VI, 328; Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, III, 74; Kudâî, *el-Müsnedü 'ş-şihâb*, I, 236 (372)

984. "Müslüman'ın dili kalbinin arkasındadır. Bir şey söylemek istediğinde önce kalbi ile düşünür sonra dili ile bunu ortaya koyar. Münafığın lisanı ise kalbinin önündedir. Bir şey aklına gelirse hemen onu dili ile ortaya koyar, kalbi ile hiç tartmaz." (II, 251)

لسان المؤمن وراء قلبه فإذا أراد أن يتكلم بشيء تدبره بقلبه ثم أمضاه بلسانه وإن لسان المنافق أمام قلبه فإذا

هم بشيء أمضاه بلسانه ولم يتدبره بقلبه

Irâkî, bu sözü *merfu* olarak bir yerde bulamadım ancak Haraitî'nin Hasan el-Basrî'den böyle diyorlar diyerek naklettiğini söylemektedir.¹

985. "Ahmak kişinin kalbi ağzındadır. Akıllı kişinin ise aklı kalbindedir." (II,251)

قلب الأحمق في فيه ولسان العاقل في قلبه

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 169 (4694)

986. "Akıllı kişi az konuşur, akılsız ise çok konuşur." (II, 251)

من كثر عقله قل كلامه و من كثر كلامه قل عقله

Hâdimî, Hz. Ali'den nakletmektedir.

Tespit edilememiştir.

987. "Gereksiz uğraşları terk etmesi kişinin müslümanlığının güzelliğindedir." (II, 251)

من حسن إسلام المرء تركه ما لا يعنيه

Muvatta, *Husnü'l-hulk*, 1 (II, 903); (*Muhammed rivayeti*), III, 450 (50); Tirmizî, *Zühd*, 11 (IV, 558); Ahmed b. Hanbel, I, 201 (1737); İbn Hıbbân, I, 4 66 (229); Taberânî, *el-Kebir*, III, 128 (2886); Taberânî, *Evsat*, III,188 (2881), VIII, 202 (8402); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 231 (1080); Abdurezzak *el-Musannef*, XI, 307 (20617); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 255 (4987); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 249; İbnü'l-Ca'd, I,428 (2925)

988. "İnsanların günahlarının çoğunluğu, gereksiz konularda konuşmalarındandır." (II, 253)

أكثر الناس ذنوبا أكثرهم كلاما فيما لا يعنيه

Tespit edilememiştir.

989. "İnsanlar dilleri ile kazandıkları sebebiyle yüz üstü cehenneme, atılacaklardır." (II, 253)

هل يكب الناس على وجوههم في النار إلا حصائد ألسنتهم

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, II, 65 (11)

İbn Mâce, *Fiten*, 12 (II, 1314); Tayâlisî, s. 76 (560); Taberânî, *Evsat*, VII, 283 (7503); Bezzâr, VI, 273 (2302); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 38 (2806); Ebi Asım, *ez-Zühd*, I, 18

990. "Bir adam öldü. "Bu cennetlik midir?" denildi. Mustafa (s.a): "Bilmiyor musunuz? Herhalde o gereksiz şeyleri konuşuyor ve gerekli şeyleri ihmal ediyordu." (II, 253)

مات رجل فقيل له أبشر بالجنة فقال المصطفى صلى الله عليه وعلى آله وسلم أولا تدري فلعله كان يتكلم فيما لا يعنيه أو يخجل بما يعنيه

Tirmizî, *Zühd*, 11 (IV, 558); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 261 (5010)

991. "İnsan bazı kelimeleri, "Bunda bir kötülük yoktur." diye konuşur, diğer insanlar buna gülerler. Bu konuştukları sebebi ile o kişi semadan daha uzak bir yere düşer." (II, 254)

إن الرجل ليتكلم بالكلمة لا يرى بها بأسا ليضحك بها القوم و إنه ليقع بها أبعد من السماء

İbn Mâce, *Fiten*, 12 (II, 1313); Ahmed b. Hanbel, II, 236 (7214)

992. "Kendi aybı ile uğraşması, başkalarının ayıpları ile uğraşmakatan alıkoyan kimseye müjdeler olsun. Malının fazlasını infak eden, sözünün fazlasını tutan, sünnete sarılan ve bid'ate meyletmeyen kimseye müjdeler olsun. (II, 255)

طوي لمن شغله عيبه عن عيوب الناس و أنفق الفضل من ماله و أمسك الفضل من قوله و وسعته السنة فلم يعدل عنها إلى البدعة

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 55 (10563); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 203; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 358; Temmâm er-Râzi, *el-Fevâid*, I, 208

993. "Tuba cennette, yüz yıllık mesafeyi tutan genişlikte bir ağaçtır. Cennet ehlinin giyecekleri onun yapraklarından çıkar." (II, 255)

طوي شجرة في الجنة مسيرة مائة عام ثياب أهل الجنة تخرج من أكمامها

Ahmed b. Hanbel, III, 71 (11691); İbn Hıbbân, XVI,429 (7413);

994. "Tuba, Allah'ın cennette kendi eliyle diktiği ve ruhundan nefhettiği bir ağaçtır." (II, 255)

طوبى شجرة في الجنة غرسها الله تعالى بيده ونفخ فيها من روحه

İbn Cerir, *Tefsiru't-Taberî*, VII, 379,

Ali el-Müttakî el-Hindî, İbnü Mürdeveyh'ten nakletmektedir.¹

995. "Tuba, boyutlarını Allah'tan başkasının bilmediği bir ağaçtır. Bir binici dallarından bir dalın altında yetmiş mevsim gidebilir." (II, 255)

طوبى شجرة لا يعلم طولها إلا الله فيسير الراكب تحت غصن من أغصانها سبعين خريفا

Tespit edilememiştir.

996. "Uzunca müddet susardı." (II, 256)

كان يطبل الصمت

Taberânî, *el-Kebir*, II, 226 (1933), 239 (1999)

997. "Ben Rasûlullah (s.a) ile birlikte bir hurma bahçesinde beraberdim. Bir Yahûdi kendisine ruh hakkında sordu. Bir saat durdu. Biz kendisine vahiy geldiğini zannediyorduk. Sonra buyurdu: "Sana ruhdan soruyorlar. De ki; ruh rabbinin emrindedir. Ondan size az bir ilim verilmiştir." (II, 256)

كنت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في نخل فعرض له يهود فسألوه عن الروح فوقف ساعة فظننا أنه

يوحى إليه ثم قال : { ويسألونك عن الروح قل الروح من أمر ربي وما أوتيتم من العلم إلا قليلا

Bezzâr, V, 332 (1955)

998. "Kim dinini değiştirirse onu öldürünüz." (II, 259)

من بدل دينه فاقتلوه

Buhârî, *İstîtâbe*, 2 (VI, 2537 (6524), *Îtisâm*, 2 (VI, 2681 (6855); Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 1 (II, 530); Tirmizî, *Hudûd*, 25 (IV, 59); Nesâî, *İstîzân*, 13 (VII, 104, 105); İbn Mâce, *Hudûd*, 2 (II, 848); Ahmed b. Hanbel, I, 217 (1871), 282 (2551, 2552), 322 (2968), V, 231 (22068); İbn Hibban, *Sahîh*, X, 327 (4475), XII, 421 (5606); Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 620 (6295)

¹ Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, XIv, 530 (39252);

999. "Rasûlullah (s.a) ile birlikte oturuyorduk. Birden kötü kokan bir rüzgar esti. Efendimiz (s.a): "Biliyor musunuz bu rüzgar nedir? Bu mü'minlerin gıybetini yapanların rüzgarıdır." buyurdu." (II, 261)

كنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فارتفعت لنا ريح منتنة فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : تدرّون ما هذه الريح ؟ هذه ريح الذين يفتابون المؤمنين

Ahmed b. Hanbel, III, 351 (14826); İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samtü*, I, 138 (216);

1000. "Kim bir müslümanın malını gasbeder, zimmetine geçirirse, Allah o kimseye cehennemi vacib kılar ve cenneti de haram kılar." (II, 262)

من اقتطع حق امرئ مسلم بيمينه فقد أوجب الله له النار وحرم عليه الجنة

Müslim, *İman*, 218 (I, 122); Muvatta, *Akdiye*, 8, (II, 727); Nesâî, *Kazâ*, 30 (VIII, 246); Ahmed b. Hanbel, V, 260 (22293); Dârimî, *Büyû*, 62 (II, 345); Taberânî, *Evsat*, VII, 375 (7768), IX, 90 (9219); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 216 (4838); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 481 (5980)

1001. "Heykel yapanlar cehennemde olacak. Yaptığı her bir surete kişilik verilecek ve bu o kimseye azab edecek." (II, 267)

كل مصور في النار يجعل له بكل صورة صورها نفسا فتعذبه في جهنم

Müslim, *Libas*, (III, 1670); Ahmed b. Hanbel, I, 308 (2811)

1002. "Her duyduğunu söylemesi, kişiye günah olarak yeterlidir." (II, 270, 330)

كفى بالمرء كذبا أن يحدث بكل ما سمع

Hakim. el-Müstedrek, II, 25 (2196); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 304 (1415); Müslim, *İman*, 5 (I, 10); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 80 (II, 716)

كفى بالمرء إثما أن يحدث بكل ما سمع

"Her duyduğunu söylemesi, kişiye günah olarak yeter."

Müslim, *İman*, 5 (I, 10); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 80 (II, 716); İbn Hıbbân, I, 213 (30); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 195 (381,382); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 305 (1416); İbn'l-Mübarek, *ez-Zühhd*, I, 255

1003. "Rasûlullah (s.a) rüyasında, yalancılara demirden kancalar ile azap edildiğini görmüştür." (II, 271)

إنه عليه السلام رأى الكذاب يعذب بالكلوب من حديد

Tespit edilememiştir.

1004. "Cennete ihtiyar kadınlar girmeyecektir." (II, 273, 426)

لا يدخل الجنة عجوز

Tirmizî, eş-Şemâil, I, 199

1005. "Hz. Ali (r.a) kızını, kendisi ile evleneceği için, göstermek üzere Ömer b. Hattab'a (r.a) gönderdi ve ona, "Helalliğe razı oldun mu?" diye sor dedi. Bununla evliliği kasetmişti." (II, 273)

إن عليا رضي الله عنه أرسل ابنته إلى عمر بن الخطاب رضي الله عنه يعرضها عليه ليتزوجها و قال لها قولي له هل رضيت الحلة و أراد به الزوجية

Tespit edilememiştir.

1006. "İçine şüphe veren şeyi terk et, şüphe duymadığın şeyi al. Zira sen Allah için terk ettiğin şeyin yokluğunu hissetmezsin." (II, 275)

دع ما يريبك إلى ما لا يريبك فإنك لن تجد فقد شيء تركته الله

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 352; Ebû'ş-Şeyh el-İsfehânî, *el-Emsâl fi'l-hadîs*, I, 77; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîh-u Bağdâd*, II, 220, 387

1007. "Bir kadın Nebî'nin (s.a) yanına girdi. Ben, kısılgına işaret ederek "Böylece." dedim. Nebî: (s.a): "Sen muhakkak gıybet ettin." buyurdu." (II, 276)

دخلت امرأة على النبي صلى الله عليه وسلم فقلت بيدي هكذا أي أنها قصيرة فقال النبي صلى الله عليه وسلم "قد اغتبتها"

Ahmed b. Hanbel, VI, 206 (25749); İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samtü*, I, 135 (206, 207), *el-Ğıybetü ve'n-nemîme*, I, 77 (69), 82 (74)

1008. "Gıyabında kardeşinin ırzını koruyan kimseyi, Allah cehennemden mutlaka korur." (II, 287)

من ذب عن عرض أخيه بالغيبة كان حقا على الله عز وجل أن يقيه من النار

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 67; Taberânî, *el-Kebir*, XXIV, 176 (443); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 230 (25539); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, V,1 84 (28); İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samtü*, I, 148 (240), *el-Ğıybetü ve'n-nemîme*, I, 98 (104)

1009. "Allah, İki kişi arasında kovuculuk yapan kimsenin kabrine, kıyamete kadar onu yakacak bir ateş musallat kılar." (II, 287)

من مشى بالنميمة بين اثنين سلط الله عليه في قبره نارا تحرقه الى يوم القيامة

el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî), I,309

1010. "Kovucular kıyamet gününde maymun suretinde haşr edileceklerdir." (II, 287)

إن النمامين يحشرون يوم القيامة على صورة القردة

Tespit edilememiştir.

1011. "Kovuculuk, sövme, hased ve kıskançlık yapanlar cehennemdedir. Mü'minin kalbinde bunlar bulunmaz." (II, 287)

لنميمة والشتيمة والحقد والحمية في النار لا يجتمعن في صدر المؤمن

Tespit edilememiştir.

1012. "İsrâîl oğullarına kıtlık geldi. Musa (a.s) onları üç kere duaya götürdü duaları kabul olunmadı." (II, 287)

أصاب بني إسرائيل قحط فخرج بهم موسى عليه السلام ثلاث مرات فلم تستجب لهم دعائهم

Tespit edilememiştir.

1013. "Allah faizi, yiyeni, yedireni, katibini ve şahidini lanetlemiştir." (II, 289)

لعن الله الربا و آكله و موكله و كاتبه و شاهده

أن النبي صلى الله عليه وسلم لعن الربا و آكله و موكله و كاتبه و شاهده

Taberânî, *el-Kebir*, X, 92 (10057); *Evsat*, VII,127 (7063);

1014. "Allah kadın elbisesi giyen erkeğe ve erkek elbisesi giyen kadına lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله الرجل يلبس لبسة المرأة والمرأة تلبس لبسة الرجل

لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الرجل يلبس لبسة المرأة والمرأة تلبس لبسة الرجل

Ebû Dâvûd, *Libas*, 28 (II, 458); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 215 (7415);

1015. "Allah hırsıza lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله السارق

Buhârî, *Hudûd*, 7 (VI, 2489 (6401), 13 (2493 (6414), Müslim, *Hudûd*, 7 (III, 1311); Nesâî, *Katû's-sârik*, 1 (VIII, 65); İbn Mâce, *Hudûd*, 22 (II, 862); Ahmed b. Hanbel, II, 253 (7430); İbn Hibbân, XIII, 58 (5748); *Hakim, el-Müstedrek*, IV, 420 (8140); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 475 (28102); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 253 (16931); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 27 (7358)

1016. "Allah yüzünü değiştirmek için boyatan ve boyayana lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله القاشرة و المقشورة

Ahmed b. Hanbel, VI, 250 (26171)

1017. "Allah erkeklere binzeyen kadınlara ve kadınlara benzeyen erkeklere lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله المتشبهات من النساء بالرجال والمتشبهين من الرجال بالنساء ل

Taberânî, *Evsat*, IV, 212

1018. "Allah (c.c) hulle yapana yaptırana lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله المحلل والمحلل له

Ebû Dâvûd, *Nikah*, 15 (I, 633); İbn Mâce, *Nikah*, 33 (I, 623); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 292 (36192, 36193, 36194); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 208 (13964); İbn Carud, *el-Müntekâ*, I, 172 (684)

1019. "Allah cenazenin arkasından ağlayanlara ve onları dinleyenlere lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله النائحة والمستمعة

لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم النائحة والمستمع

Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 25 (II, 212); Ahmed b. Hanbel, III, 65 (11640);

1020. "Allah (c.c) saç ekleyene ve ekletene lanet etmiştir. " (II, 289)

لعن الله الواصلة والمستوصلة

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 170 (7813); Ahmed b. Hanbel, II, 339 (8454); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 170 (7813); Ahmed b. Hanbel, VI, 111 (24848), 228 (25951), 345 (26963), 346 (26976), 353 (27024)

1021. "Allah, kabir ziyaretçilerine lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله زائرات القبور

İbn Hibbân, VII, 452 (3178); eş-Şâfiî, *el-Müsned*, I, 642 (603)

1022. "Allah ashabıma sövene, lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله من سب أصحابي

Taberânî, *el-Kebir*, XII, 434 (13588); *Evsat*, VII, 114 (7015)

1023. "Allah dinarın kuluna lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله عبد الدينار

لعن عبد الدينار

"Dinarın kulu lanetlenmiştir."

تعس عبد الدينار وعبد الدرهم

Buhârî, *Cihad*, 69 (III, 1057); Tirmizî, *Zühd*, 42 (IV, 587); İbn Mâce, *Zühd*, 8 (II, 1385, 1386); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 159 (18279), X, 245 (20936); İbn'l-Mübarek, *ez Zühd*, I, 198

1024. "Allah anne ile çocuğunun arasını ayırana lanet etmiştir." (II, 289)

لعن الله من فرق بين الوالدة وولدها

Beyhakî, Şua'bü'l-Îmân, VII, 484 (11081)

1025. "Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti, zulümle Medîne ehlini korkutan kimsenin üzerine olsun." (II, 290)

من أخاف أهل المدينة ظلما أخافه الله وعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين

Ahmed b. Hanbel, IV, 55 (16606); *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, I, 467 (395)

1026. "Ona lanet etme çünkü o bunu yapmaya memurdur. Kim bir şeye lanet ederse ve lanet ettiği lanete ehil değil ise, lanet söyleyene döner." (II, 291)

لا تلعنها فإنها مأمورة وإنه من لعن شيئا ليس له بأهل رجعت اللعنة عليه

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 45 (II, 695)

1027. "Ona (horoza)lanet etme çünkü o nebilerden bir nebiyi namaza uyandırmıştır." (II, 291)

لا تلعنها فإنها نبهت نبيا من الأنبياء للصلاة

Ebû Yâ'lâ, V, 333 (2959), 429 (3120)

1028. "Pireye sövmeyin, çünkü o bir nebiyi sabah namazına uyandırmıştı." (II, 291)

لا تسبه (اي البرغوث) فإنه أيقظ نبيا لصلاة الفجر

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 424 (1237); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 485 (33146)

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV,3 00 (5179), 301 (5180); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 15 (2598); Taberânî, *Kitâbü'd-duâ*, I, 569 (315)

1029. "Allah, anne ve babasına lanet edene, Allah'tan başkası için kurban kesene, hayızlı kadına yaklaşana ve yer yüzünün işaretlerini değiştirene lanet etmiştir." (II, 291)

لعن الله من لعن والديه و لعن الله من ذبح لغير الله و لعن الله من آوى محدثا و لعن الله من غير منار الأرض

Müslim, *Edâhî*, 44 (III, 1567); Ahmed b. Hanbel, I, 108 (855), 317 (2915); İbn Hıbbân, XIV, 570 (6604); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s.20 (17); Taberânî, *el-Kebir*, XI, 218 (11546); Ebû Yâ'lâ, I, 450 (602); Bezzâr, II, 132 (491)

1030. "Allah saç ekene ve ektirene, dövme yapana ve yaptıranı lanet etmiştir." (II, 291)

لعن الله الواصلة والمستوصلة و الواثمة والمستوشمة

Buhârî, *Libâs*, 81 (V, 2216 (5589), 2217 (5593); Tirmizî, *Edeb*, 33 (V, 105); Ahmed b. Hanbel, II, 339 (8454); Tayâlisî, s. 251 (1825); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 202 (25230); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 426 (4027); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 169 (7811), 170 (7813)

1031. Allah, içkiye, onu içene, sunana, satana, satın alana, sıkana, sıkıranı, taşıyana, kendisi lehine taşınana ve parasını yiyene lanet etmiştir." (II, 292)

لعن الله الخمر و شاربها و ساقيتها و بائعها و مبتاعها و عاصرها و معتصرها و حاملها و المحمولة إليه و آكل

ثمنها

Ebû Dâvûd, *Eşribe*, 2 (II, 350); Ahmed b. Hanbel, II, 97 (5716); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 37 (2235); Taberânî, *Evsat*, VIII, 16 (7816); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 45 (753); Ebû Yâ'lâ, IX, 431 (5583); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 327 (10559), VI, 12 (10828)

1032. "Allah, affetmesi sebebi ile, kulun ancak izzetini artırır." (II, 295)

ما زاد الله عبدا بعفو الا عزا

Müslim, *Birr*, 69 (IV, 2001); *Muvatta, Sadaka*, 2 (II, 1000); Dârimî, *Zekât*, 35 (I, 468); İbn Huzeyme, IV, 97 (2438); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 319 (8328)

1033. "Feleğe sövmeyiniz, çünkü feleğin kendisi (feleğe izafe edilen şeylerin yaratıcısı) Allah'tır." (II, 295)

لا تسبوا الدهر فإن الله هو الدهر

Müslim, *Elfâz*, 3, 5 (IV, 1762); Ahmed b. Hanbel, II, 395 (9126), V, 299 (22605), 311 (22706); Taberânî, *Evsat*, I, 199 (637); Ebû Yâ'lâ, X, 452 (6066); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 365 (6283); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 457 (11487); Taberânî, *el-Müsnedü's-*

şâmiyyîn, I, 166 (277); Abd b. Humejd, I, 97 (197); Kudâî, *el-Müsnedü'ş-şihâb*, II, 79 (920); Taberânî, *Kitâbü'd-duâ'*, I, 563, 564, 565; Temmâm er-Râzi, *el-Fevâid*, I, 123, II, 61

1034. "Felek vurdu demeyin, zira felek Allah'tır." (II, 295)

ولا تقولوا خيبة الدهر فإن الله هو الدهر

Buhârî, *Edeb*, 101 (V, 2286); Müslim, *Elfâz*, 3, 4 (IV, 1762); *Muvatta, Kelam*, 3 (II, 984); Ahmed b. Hanbel, II, 259 (7509), 394 (9105); İbn Hıbbân, XIII, 21 (5713); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 269 (769,770); Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 436 (20938); Taberânî, *el-Müsnedü'ş-şâmiyyîn*, IV, 272 (3257)

1035. "Beyaz horoza sövmeyiniz zira o benim dostumdur, ben de onun dostuyum. Onun düşmanı benim de düşmanımdır. Beni hak ile gönderene yemin ederim ki, eğer Adem oğlu onun yakınında olanı bilse idi onun etini ve tüyünü altınla ve gümüş ile değiştirmezdi. O sesinin ulaştığı yere kadar cinleri kovmaktadır." (II, 296)

لا تسبوا الديك الأبيض فإنه صديقي وأنا صديقه وعدوه عدوي والذي بعثني بالحق لو يعلم بنو آدم ما في قلبه

لاشتروا لحمه وريشه بالذهب والفضة وإنه ليطرد مدى صوته من الجن

Ali el-Müttakî el-Hindî, Ebû'ş-Şeyh'ten nakletmektedir¹. Aclûnî ise hadisin *münker* olduğunu, senesinde Abdullah b. Salih'in bulunduğunu, kendisinin iyi bir kimse olduğunu, ancak hadislerinin *münker* kabul edildiğini belirtmektedir.²

1036. "Horoz namaz için nida eder. Kim beyaz horoz edinirse üç şeyden; kahinin, sihirbazın ve şeytanın şerrinden korunur." (II, 296)

الديك يؤذن بالصلاة من اتخذ ديكا أبيض حفظ من ثلاثة : من شر كل شيطان وساحر وكاهن

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 300 (5177)

1037. "Ölülere sövmeyiniz." (II, 296)

لا تسبوا الأموات

Buhârî, *Cenâiz*, 95 (I, 470 (1329), *Rikâk*, 42 (V, 2388 (6151); Nesâî, *Cenâiz*, 52 (IV, 53); Ahmed b. Hanbel, IV, 252 (18235), VI, 180 (25509); Dârimî, *Siyer*, 68 (II, 311); İbn Hıbbân, VII, 290 (3021), 292 (3022); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 541 (1419); Taberânî, *el-*

¹ Ali el-Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, XII, 606 (35288)

² Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 304

Kebir, XX, 420 (1013); *es-Sağîr*, I, 353 (590); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, III, 46 (11987); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 287 (6678); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 75 (6979); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, III, 623 (1199); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. s. 121 (746); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 80 (923)

1038. "Ölülere sövmeyiniz, zira bununla dirilere eza verirsiniz." (II, 296)

لا تسبوا الأموات فتؤذوا الأحياء

Tirmizî, *Birr*, 51 (IV, 353); Ahmed b. Hanbel, IV, 252 (18234, 18235); İbn Hıbbân, VII, 292 (3022); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 25 (7278), XX, 420 (1013); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 81 (925);

1039. "Kim cahiliyeden birisine taziyede bulunursa babası ile onu kötölemesin ve onu gizlemesin de." (II, 298)

من تعزى بعزى الجاهلية ؛ فأعضوه بمن أبيه ولا تكنوا

Ahmed b. Hanbel, V, 136 (21272); İbn Hıbbân, VII, 424 (3153), İbn Hıbbân, VII, 424; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 334 (963); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 272 (8864)

1040. "Allah'ın ahlâkı ile ahlaklanınız." (II, 298)

تخلقوا بأخلاق الله

Tespit edilememiştir.

1041. "Sözünde ve davranışlar çirkin olanların cennete girmeleri haramdır." (II, 298)

الجنة حرام على كل فاحش أن يدخلها

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 88; İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samtü*, I, 183 (322);

1042. "Cenaze ağlayıcıları, ölmeden önce tevbe etmezler ise kıyamet gününde, üzerlerinde katrandan bir elbise ve ateşten bir zırh ile yerlerinden kalkarlar." (II, 299)

النائحة إذا لم تتب قبل موتها تقام يوم القيامة وعليها سربال من قطران ودرع من جرب

Ahmed b. Hanbel, V, 342 (22954); İbn Hıbbân, *Sahîh*, VII, 412 (3143); Taberânî, *Kebîr*, III, 285 (3425); Ebû Yâ'lâ, III, 148 (1577); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III, 60 (12103); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, VII, 240 (10159)

1043. "Bu ağlayıcılar kıyamet gününde cehennemde iki saf olacaklar. Bir saf sağ tarafa bir saf sol tarafa ve cehennem ehline doğru, köpeklerin uluduğu gibi uluyacaklar." (II, 299)

إن هذه النوائح يجعلن يوم القيامة صفين في جهنم : صف عن يمينهم وصف عن يسارهم فينبحن على أهل النار
كما تنبح الكلاب

Taberânî, *Evsat*, V, 251 (5229)

1044. "Yanaklarına vuranlar, ceplerini yırtanlar ve cahiliyet çağrısı ile çağırnanlar bizden değildir." (II, 299)

ليس منا من ضرب الحدود أو شق الجيوب أودعا بدعوى الجاهلية

Müslim, *İman*, 165 (I, 99); Ahmed b. Hanbel, I, 456 (4361); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 240 (10156)

1045. "Nebi (s.a) ensardan bir sahabînin defninden döndüğünde, eşinin davetine icebet etti. Yemek getirildi. Rasulullah (s.a) elini yemeğe uzattı, Orada bulunan topluluk da ellerini uzattılar ve yemeğe başladılar. Rasûlullah (s.a) da ağzında bir lokma çiğniyordu. " (II, 300)

إنه صلى الله تعالى عليه وسلم حين رجع من دفن أنصاري استقبله داعي امرأته فجاء وجيء بالطعام فوضع يده
ووضع القوم فأكلوا ورسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم يلوك أي يمضغ لقمة في فيه

Ebû Dâvûd, *Büyû*, 3 (II, 263); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 335 (10607)

1046. "Ca'fer'in ailesine yemek yapınız. Zira onların yeterince meşguliyetleri vardır." (II, 301)

إصنعوا لأهل جعفر طعاما فإنه قد جاءهم ما يشغلهم

Tirmizî, *Cenâiz*, 21 (III, 323); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 361 (1662); Abdurezzak *el-Musannef*, III, 550 (6665)

1047. "Caferin ailesine yemek yapınız, zira onların başına yeterince meşgul edecek iş gelmiştir."

اصنعوا لآل جعفر طعاما فإنه قد أتاهم أمر شغلهم

Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 26 (II, 212); Dârakutnî, *Cenâiz*, 7, 16 (II, 78, 87); Taberânî, *el-Kebir*, II, 108 (1472); İbn Mâce, *Cenâiz*, 59 (I, 514); Ahmed b. Hanbel, I, 205 (1751), V, 384 (23314); Bezzâr, VI, 204 (2245)

1048. "Güzel ahlak, büyük olan Allah'ın ahlâkıdır." (II, 302)

حسن الخلق خلق الله الأعظم

Taberânî, *Evsat*, VIII, 184 (8344); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 175

1049. "Güzel ahlak, güneşin buzu erittiği gibi hataları eritir." (II, 302)

حسن الخلق يذيب الخطايا كما تذيب الشمس الجليد

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 247 (8036)

1050. "Güzel ahlak dinin yarısıdır." (II, 302)

حسن الخلق نصف الدين

Hatîb el-Badâdî, *Târîhu Bağdâd*, XII, 11 (6370); Deylemî, *el-Firdevs* I, (420)¹

1051. "Alim ilme özenir cahil ise ğadab ve vurma kırmaya özenir." (II, 304)

العالم يغبط بالعلم و الأدب و الجاهل يغبط بالضرب و الغضب

Tespit edilememiştir.

1052. "İnsanların himmeti dağları yerinden oynatır." (II, 304)

همة الرجال تقلع الجبال

Tespit edilememiştir.

1053. "Alimlerin meclisine devam et ve hakimlerin sözlerini dinle çünkü Allah, yağmurun nemi ile ölü arzi dirilttiği gibi hikmet nuru ile ölü kalpleri diriltir." (II, 304)

عليك بمجالسة العلماء و اسمع كلام الحكماء فإن الله يحيي القلب الميت بنور الحكمة كما يحيي الأرض الميتة

بوابل المطر

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 199 (7910); er-Ramehurmuzî, *Emsâlü'l-hadîs*, I, 88

¹ Suyûtî, *Câmiu's-sağîr*, I, 647 (2466); Ali el-Müttekî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, III, 7 (5141);

1054. "Hikmet hakimin yitiğidir. Nerede bulursa onu almaya daha layıktır."
(II, 304)

كلمة الحكمة ضالة الحكيم أخذها حيث وجدها

Tirmizî, *İlim*, 19 (V, 51); İbn Mâce, *Zühd*, 15 (II, 1395); Taberânî, *el-Kebir*, II, 265 (2111); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 240 (35681); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 118 (146)

1055. "Güzel söz sadakadır," (II, 306)

الكلمة الطيبة صدقة

Buhârî, *Cihâd*, 126 (III, 1090 (2827), *Edeb*, 34 (V, 2241; Müslim, *Zekât*, 56 (II, 699); Ahmed b. Hanbel, II, 316 (8168) 374 (8856), 350 (8593); İbn Huzeyme, II, 374 (1493), 375 (1494); İbn Hibbân, II, 219 (472); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 202 (3325), VII, 488 (11088); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 229 (5667), IV, 187 (7609); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 89 (93); İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd*, I136

1056. "Bütün insanlar ile müşavere etmekten sakın. Çünkü bu üstünlüğü gömüp gafleti ortaya çıkarmaktır." (II, 306)

إياكم و مشاورة الناس فإنها تدفن العزة و تظهر الغرة

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 342 (8443)

1057. "Şarkı, suyun otları yeşerttiği gibi kalpte nifakı yeşertir." (II, 307)

الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء البقل

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 223 (20797)

1058. "Şarkı suyun ekini yeşerttiği gibi kalpte nifakı, zikir de imanı yeşertir."
(II, 307)

الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء الزرع والذكر ينبت الإيمان في القلب كما ينبت الماء الزرع

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 223 (20796)

Suyun ekini yeşerttiğ gibi şarkı, kalpte nifakı yeşertir. " (II, 307)

الغناء ينبت النفاق في القلب كما ينبت الماء الزرع

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 279 (5100); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 223 (20796)

1059. "Nikahı ilan ediniz ve def çalınız" (II, 310)

أعلنوا النكاح واضربوا عليه بالغربال يعني الدف

Bezzâr, VI, 170 (2214)

1060. "Ensarın bayram olarak kutladığı Buâs gününde, ensarın cariyelerinden ikisi yanımda şarkı söyler iken Ebû Bekr (r.a) yanıma girdi. Şarkı söylemeyi bıraktılar. Ebû Bekr: (r.a): "Bu bayram gününde Rasûlullah'ın (s.a) evende şeytanın sözlerini mi söylüyorsunuz." dedi. Rasûlullah (s.a): "Ey Eba Bekr, her kavmin bir bayramı vardır. Buda bizim bayramımız." (II, 310)

دخل علي أبو بكر وعندي جاريتان من جوارى الأنصار تغنيان بما تقاولت به الأنصار يوم بعثت قالت وليستا بمغنيتين فقال أبو بكر أمزموه الشيطان في بيت رسول الله صلى الله عليه وسلم ؟ وذلك في يوم عيد فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم يا أبا بكر إن لكل قوم عيداً وهذا عيدنا

Buhârî, *İydeyn*, 3 (I, 324 (909); Müslim, *Zekât*, 16 (II, 607); Ahmed b. Hanbel, VI, 186 (25575); İbn Hibbân, XIII, 187 (5877); Taberânî, *el-Kebir*, XXIII, 181 (288); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 224 (20801); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, II, 272 (780)

1061. "Mekke'nin fethi esnasında Rasûlullah'ı (s.a) Sure-i Feth'i okurken sesinin titrettiğini gördüm. Eğer insanlar etrafına toplanmasa idi sesini titreterek okumya devam edecekti." (II, 311)

رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم فتح مكة على ناقته وهو يقرأ سورة الفتح يرجع وقال لولا أن يجتمع الناس حولي لرجعت كما رجعت

Buhârî, *Meğâzî*, 46 (IV, 1560 (4031), *Fedâilü'l-Kur'an*, 30 (1925 (4760); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 390 (2154); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 53 (2252); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. s. 171 (1111)

1062. "Nebi'ye, (s.a): "İnsanların Kur'an okurken en güzel sesinin kim olduğu soruldu:" "Allahtan korkarak okuduğunu gördüğün kişidir." buyurdu." (II, 312)

سئل النبي صلى الله عليه وسلم من أحسن الناس صوتا بالقرآن قال من إذا سمعت قراءته رأيت أنه يخشى الله

عز وجل

Taberânî, *Evsat*, II, 311 (2074); İbn Mâce, *Salat*, 176 (I, 425); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 64; Hennad, *ez-Zühhd*, I, 38 (115)

1063. "Allah'ın bütün nebilere güzel yüzlü ve güzel seslidir. Sizin nebinizde sesi ve yüzü güzeldir ama makam yapmaz." (II, 312)

ما بعث الله نبيا إلا حسن الوجه حسن الصوت وكان نبيكم حسن الوجه حسن الصوت وكان لا يرجع

Tirmizî, *eş-Şemâil*, I, 261 (320)

1064. "Davud ailesine verilen dua ayetlerinden bana da verildi." (II, 312)

لقد أوتيت مزارا من مزامير آل داود

Buhârî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 30 (IV, 1925 (4761); Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 236 (I, 546); İbn Hıbbân, XVI, 169 (7197); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 525 (2604); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 12 (4484), X, 230 (20843)

1065. "Allah Kur'an'ı, makam ile açıktan okumaya izin verdiği gibi başka bir şeye izin vermemiştir." (II, 317)

ما أذن الله عز وجل لشيء كأذنه لني يتغنى بالقرآن يجهر به

Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 233, 234 (I, 545, 546); Ebû Dâvûd, *Fedâilü'l-Kur'an*, 20 (I, 465); Nesâî, *Salat*, 83 (II, 180); Ahmed b. Hanbel, II, 450 (9804); Dârimî, *Salat*, 171 (I, 416), *Fedâilü'l-Kur'an*, 34 (II, 564); İbn Hıbbân, III, 30 (752); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 527 (2608); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 12 (4485); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 348 (1090)

1066. "Bir kadın kabristana gittiğinde, yedi kat yerlerin ve göklerin melekleri ona lanet ederler. O kadın lanet içerisinde yürür. Bir kadın da hayırlı bir şey için davet edildiği halde evinden çıkmazsa, Allah ona hacc ve umre sevabı verir." (II, 321)

أيما امرأة خرجت إلى مقبرة تلعنها ملائكة السموات السبع والأرضين السبع فتمشي في لعنة الله و أيما امرأة

دعيت لخير و لا تخرج من بيتها يعطيها الله تعالى ثواب حجة و عمرة

Tespit edilememiştir.

1067. "Kim müslüman kardeşinin aybını örterse Allah da kıyamet gününde onun aybını örter." (II, 323)

من ستر أخاه المسلم في الدنيا ستره الله يوم القيامة

Ahmed b. Hanbel, IV, 62 (16647), V, 375 (23233)

1068. "Kim bir mü'minin bir aybını örterse sanki ölüyü diriltmiş gibidir." (II, 323)

من ستر على مؤمن عورة فكأنما أحيا ميتا

Taberânî, *el-Kebir*, VII, 312 (7231)

1091. "Bir adam Nebi'ye (s.a) geldi şöyle sordu: "Bir adam bana geldi ve malımı benden almak isterse ne yapmalıyım?" Peygamber (s.a) O'na: "Allah'ı hatırlat" buyurdu. Adam: "Peki hatırlamıyorsa." Efendimiz (s.a): "Etrafından yardım iste." buyurdu. "Etrafımda Müslümanlardan bir kimse kimse yoksa." dedi. Rasûlullah (s.a): "Sultandan yardım iste" dedi. "Sultan yüz çevirirse." diye mukabele etti. Rasûlullah: (s.a): "O zaman malın için savaş, malını koru yahut âhiret şehidlerinden ol." buyurdu." (II, 323)

جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال الرجل يأتيني فيريد مالي قال ذكره بالله قال فإن لم يذكر قال

فاستعن عليه من حولك من المسلمين قال فإن لم يكن حولي أحد من المسلمين قال فاستعن عليه بالسلطان قال فإن نأى

السلطان عني قال قاتل دون مالك حتى تكون من شهداء الآخرة أو تمنع مالك

Nesâî, *Tahrîmü'd-dem* 21 (VII, 113); Ahmed b. Hanbel, V, 294 (22567); Taberânî, *el-Kebir*, XX, 314 (747, 748), 315 (749); Taberânî, *Evsat*, II, 170 (1611); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 468 (28043); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 308 (3544)

1069. "Kim ihtiyacı olmadığı halde dilenirse ateş yemiştir." (II, 326)

من سأل من غير فقر فإنما يأكل الجمر

İbn Huzeyme, IV, 100 (16729); Ahmed b. Hanbel, IV, 165 (17543); Taberânî, *el-Kebir*, IV, 15 (3506, 3507, 3508); Tahâvî, *Şerh-u meâni'l-âsâr*, II, 19 (2783)

1070. "Şu üç şeyin dışında Adem oğluna bir hak yoktur: Ayakta kalacak kadar yemek yemek, vücudunu örtecek kadar elbise sahibi olmak ve içine sığınacak kadar ev. Bunun üstünde hesaba çekilecektir." (II, 328)

لا حق لابن آدم إلا في ثلاث : طعام يقيم صلبه وثوب يوارى عورته وبیت يسكنه فما زاد فهو حساب

(ليس لابن آدم حق في سوى هذه الخصال بيت يسكنه وثوب يوارى عورته وجلف الخبز والماء)

Tirmizî, *Zühd*, 30 (IV, 571); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 157 (6180); Abd b. Humeyd s. 46 (46); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. s. 465 (3208)

1071. "Rasûlullah (s.a): "Yaprağını dökmeyen bir ağaç vardır. Müslüman bu ağaç gibidir. Bilin bakalım bu ağaç hangisidir" buyurdu. İnsanlar vadideki ağaçları düşünmeye başladılar. Abdullah b. Ömer (r.a) "Ben onun hurma ağacı olduğunu düşündüm ama söylemekten utandım" dedi. Sonra: "O ağaç hangisidir bize söyle ya Rasûlallah. (s.a)" dediler. Rasûlullah (s.a): "O hurma ağacıdır" buyurdu. Bunu Ömer'e (r.a) bahsettim "Eğer hurma dese idin, bana bu şundan şundan daha sevimli olurdu." dedi." (II, 331)

ان من الشجر شجرة لا يسقط ورقها وانما مثل المسلم فحدثوني ما هي فوقع الناس في شجرة البوادی قال عبد

الله بن عمر ووقع في نفسى انما النخلة فاستحييت ثم قالوا حدثنا ما هي يا رسول الله فقال هي النخلة قال فذكرت ذلك

لعمر فقال لان تكون قلت هي النخلة أحب إلى من كذا وكذا

Müslim, *Sıfâtü'l-münâfikîn*, 63 (IV, 2164); Taberânî, *Evsat*, III, 199 (2916), V, 24 (4571)

1072. "Allahım senden, Nebi'n Muhammed ile istiyorum..."³³³

اللهم إني أسألك بمحمد نبيك

Ebü's Şeyh, *es-Sevâb*¹

1073. "Ben senden doğum olarak büyüğüm ama sen benden hayırlı ve üstünsün." (II, 335)

أنا أكبر منك مولدا وأنت خير مني وأفضل

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, I, 269

1074. "Rasûlullah'a (s.a) bir heyet geldi. Onlardan birisinin Ebû'l-Hakem diye künyelendiğini duydu. Onu yanına çağırdı ve Hakem olan Allah'tır ve hüküm de O'na aittir. Niçin bu şekilde künyelendin, diye sordu. Adam: kavmim ayrılığa düştüklerinde bana gelirler ve ben aralarında hüküm veririm ve her iki tarafta buna razı olurlar." (II, 337)

لما وفد إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم سمعه وهم يكتنون هانئا أبا الحكم فدعاه رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال له إن الله هو الحكم وإليه الحكم فلم تكني أبا الحكم فقال إن قومي إذا اختلفوا في شيء أتوني فحكمت بينهم فرضي كلا الفريقين

Nesâî, *Kazâ*, 7 (VIII, 226); Hakim, *el-Müstedrek*, I, 75 (62)

1075. "Çirkin isimleri değiştirdi." (II, 337)

كان يغير الاسم القبيح

Tirmizî, *Edeb*, 66 (V, 135);

1076. "Bir kadın Rasûlullah'a (s.a) geldi ve: "Benim bir çocuğum oldu ve ismini Muhammed ve künyesini de Ebû'l-Kasım koydum. Bana, senin bundan hoşlanmadığın söylendi. Rasûlullah (s.a): "İsmim helal olduğunda künyem haramdır. Künyem haram olduğunda ismim helaldir." buyurdu." (II, 337)

جاءت امرأة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت يارسول الله إني قد ولدت غلاما فسميته محمدا وكنيته أبا القاسم فذكر لي أنك تكره ذلك فقال " ما الذي أحل اسمي وحرم كنيتي ؟ " أو " ما الذي حرم كنيتي وأحل اسمي

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 68 (II, 710); Taberânî, *Evsat*, II, 9 (1057); *es-Sağîr*, I, 32 (16); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX,309

1077. "Sizler kıyamet gününde isimleriniz ve babalarınızın isimleri ile çağrılacaksınız. İsimlerinizi güzelleştiriniz." (II, 337)

إنكم تدعون يوم القيامة بأسمائكم وأسماء آبائكم فأحسنوا أسماءكم

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 61 (II, 705); Ahmed b. Hanbel, V, 194 (21739); Dârimî, *İstîzân*, 59 (II, 380); İbn Hibbân, XIII,135 (5818); Beyhakî, *Şuâbü'l-İmân*, VI, 393 (8633); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 306 (19091); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 152; Abd b. Humeyd, I, 101 (213); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 360 (2492)

1078. "Peygamberlerin isimleri ile isimleniniz." (II, 337)

سموا بأسماء الأنبياء

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 394 (8636); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 306 (19090)

تسموا بأسماء الأنبياء

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 61 (II, 705); Nesâî, *Hiyel*, 3 (VI, 218); Ahmed b. Hanbel, IV, 345 (19054); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 284 (814); Ebû Yâ'lâ, XIII, 86 (7169); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, III, 37 (4406)

1079. "Allah'ın en çok sevdiği isimler, Abdullah, Abdurrahman dır. En doğru isimler ise Haris ve Hemmam isimleridir." (II, 337)

أحب الأسماء إلى الله عبد الله وعبد الرحمن وأصدقها حارث وهمام

Dâvûd, II, 705 (4950); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 306 (19090);

1080. "Facir olanı söyleyiniz ki insanlar ondan sakınsınlar." (II, 341)

اذكروا الفاجر بما فيه يحذره الناس

Taberânî, *Evsat*, IV, 7, *es-Sağîr*, I, 357 (598); Beyhakî, *Şuâbü'l-Îmân*, VII, 109 (9666); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 210 (20703); Hatîb el-Bağdâdî, *Tarîhu Bağdâd*, I, 382 (349), VII, 262 (3745)

1081. "Kureyşliler, Mahzûmîlerden hırsızlık yapan bir kadının durumunu fazla önemsediler ve o kadın için "Rasûlullah (s.a) ile kim konuşacak?" diye (aralarında) müzakere ettiler. (İçlerinden bazıları) "Rasûlullah'ın (s.a) çok sevdiği Üsâme b. Zeyd'den başkası buna cesaret edemez." dediler. Üsâme Rasûlullah (s.a) ile konuştu. Rasûlullah (s.a): "Ey Üsâme Allah'ın hadleri hususunda şefaet etmek mi istiyorsun?" dedi ve kalkarak bir hutbe irad buyurdu. "Sizden öncekiler, zengin birisi bir suç işlediğinde cezayı tatbik etmezler, zayıf birisi işlediğinde ise cezayı hemen tatbik ederlerdi ve bu yüzden helak oldular. Allah'a yemin olsun ki Muhammed'in (s.a) kızı Fatıma çalsa idi onun elini de keserdim." (II, 342)

الله عليه أن قريشا أهمهم شأن المرأة المخزومية التي سرقت فقالوا ومن يكلم فيها رسول الله صلى

وسلم؟ فقالوا ومن يجترئ عليه إلا أسامة ابن زيد حب رسول الله صلى الله عليه وسلم فكلمه أسامة فقال رسول الله

صلى الله عليه وسلم (أتشفع في حد من حدود الله) . ثم قام فاختطب ثم قال (إنما أهلك الذين قبلكم أنهم كانوا إذا سرق فيهم الشريف تركوه وإذا سرق فيهم الضعيف أقاموا عليه الحد وايم الله لو أن فاطمة بنت محمد سرقت لقطعت يدها

Buhârî, *Enbiyâ*, 52 (III, 1282 (3288); Müslim, *Hudûd*, 8 (III, 1311); Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 4 (II, 527); Tirmizî, *Hudûd*, 6 (IV, 37); İbn Hibbân, X, 248 (4402); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 253 (16932); Nesâî, *Katû's-sârik*, 6 (VIII, 74), *es-Sünenü'l-kübrâ* IV, 333 (7388)

1082. "Kaza (muhakeme) hususunda şefaati arayan kimseyi, Allah kendi başına bırakır. Bunu hoş görmeyen kimseyi koruması için meleklerini indirir." (II, 342)

من ابتغى القضاء وسأل فيه شفعا وكل إلى نفسه ومن أكره عليه أنزل الله عليه ملكا يسدده

Tirmizî, *Ahkâm*, 1 (III, 614); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 100 (20037);

1083. "Kim kardeşinin arkasından onun için dua ederse görevli bir melek "Âmin bir mislide senin için olsun." der." (II, 343)

من دعا لأخيه بظهر الغيب قال الملك الموكل به أمين ولك بمثل

Müslim, *Zikr*, 87 (IV, 294); Ebû Dâvûd, *Vitr*, 29 (I, 480); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 353 (6224); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 219

1084. "Kim hidayete çağırırsa, hidayete tabi olanların ecirleri kadar o kimseyede ecir verilir ve onların ecirlerinden bir şey eksilmez." (II, 343)

من دعا إلى هدى كان له من الأجر مثل أجور من تبعه لا ينقص ذلك من أجورهم شيئا

Müslim, *İlim*, 16 (IV, 2060); Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 6 (II, 612)

1085. "Rasûlullah'a (s.a) bir dilenci veya ihtiyaç sahibi geldiği zaman: "Şefaati ediniz, ecir kazanınız. Allah, Rasûlünün lisanı ile dilediği hükmü yerine getirsin" buyururdu." (II, 345)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا جاءه السائل أو ذو الحاجة قال اشفعوا تؤجروا وليقض الله عز وجل

على لسان رسوله ما شاء

Buhârî, *Zekât*, 20 (II, 520 (1365); Ahmed b. Hanbel, IV, 400 (19599), 409 (19682); El-Kudâî, *el-Müsnedü 'ş-şihâb*, I, 363 (620); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, VII, 120;

1086. "Rasûlullah'a (s.a) ihtiyacını isteyen birisi geldiği zaman, birlikte oturduğu insanların yanına gider ve: "Şefaât ediniz, ecir kazanınız ve Allah, Rasûl'ünün lisanı ile sevdiği hükmü yerine getirsin." buyurdu." (II, 345)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أتاه طالب حاجة أقبل على جلسائه فقال اشفعوا فلتؤجروا وليقض الله
على لسان نبيه ما أحب

Müslim, *Birr*, 145 (IV, 2026); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, II, 90

1087. "Miraca çıktığım gece, dudakları ateşten makaslar ile kesilen insanlar gördüm. "Bunlar kimdir ey Cebrâîl?" dedim. Cebrâîl: "Bunlar ümmetinin hatipleridir, İnsanlara iyiliği emrederler, kitabı okudukları halde kendilerini unuturlar. Onlar akıl etmezler mi?" dedi." (II, 350)

رأيت ليلة أسرى بي رجلا تقرض شفاههم بمقاريض من نار فقلت يا جبريل من هؤلاء قال هؤلاء خطباء من
أمتك يأمرون الناس بالبر وينسون أنفسهم وهم يتلون الكتاب أفلا يعقلون

Ahmed b. Hanbel, III, 339 (13539); İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samt*, I, 249 (509); İbn Hibbân, I, 249 (53); Taberânî, *Evsat*, VIII, 144 (8223); Ebû Yâ'lâ, VII, 69 (3992); Ebû Nuaym, *Hilyetü 'l-evliya*, VI, 249; *el-Müsnedü 'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, I, 70 (26), II, 768 (769); İbn'l-Mübarek, *el-Müsned*, I, 15, I, 79

1088. "Canımı elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki ümmetimden bir gurup kabirlerinden domuz ve maymun suretinde çıkarılacaktır. Bu isyanı hoş görmelerinden ve onları nehiyden geri durmalarındır."

والذي نفسي بيده ليخرجن من أمتي من قبورهم في صورة القردة والخنزير بمداهنتهم في المعاصي وكفهم عن
النهي

Hâdimî'nin Nisab'dan naklettiği hadisin aynısı tesbit edilememiştir. Ancak şu rivayetler aynı anlamı ifade etmektedir.

Ebû Abdillâh el-İsfehânî, *Meclisün fî rûyetillâh*, I, 390

1089. "Ya iyiliği emreder kötülükten sakındırırınız, ya da Allah size şerhlerinizi musallat kılar, hayırlılarınız dua ederde duaları kabul edilmez." (II, 351)

لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر أو ليسلطن الله عليكم شراركم ثم يدعو خياركم فلا يستجاب لكم

Taberânî, *Evsat*, II, 99 (1379); Bezzâr, I, 292 (188); *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, II, 767; İbn Ebi'd-Dünya, *Ukûbât*, I, 38 (34)

1090. "Cebrâîl (a.s) Lut'un (a.s) Kavmini amelleri sebebi ile helak etmekle emrolunduğu zaman yer yüzüne iner ve kanadını yere vurur. Bu vuruşun şiddetinden sular göğe fişkirir. Kanadında Lut (a.s) kavminden elli şehir vardır. Bir an oraya nazar eder. Görür ki seksenbin erkek ve kadın teheccüd namazı kılmaktalar. Kötü fiili işleyenler ise otuzüç kişiyi geçmemektedir. Rabbine niyazda bulunur ve der ki: "Allahım şu kadar kimse teheccüdde. Bunları nasıl helak ederim?" Allahu Teâlâ: "Ey Cebrâîl, ben onlardan bunu kabul etmiyorum. Çünkü onlar iyiliği emretmediler ve kötülükten vazgeçirmeye çalışmadılar." buyurur." (II, 351)

أن جبرائيل عليه السلام حين أمر ان يهلك قوم لوط بأعمالهم نزل فضرب جناحه في الأرض حتى الماء و نهض

للعروج إلى السماء و على جناحه خمس مدائن من مدائن قوم لوط و نظر فيها ساعة فرآى ثمانين ألفا من الرجال و

النساء يتهجدون و الذين يعملون الخبائث لا يزيدون عن ثلاث و ثلاثين و ناجى ربه فقال إلهي كيف أهلك قوما و فيهم

كذا و كذا في التهجد قال يا جبرائيل لا أتقبل منهم لأنهم لم يأمرؤا بالمعروف و لم ينهؤا عن المنكر

Tespit edilememiştir.

1091. "Amellerin Allah'a en sevimsisi, Allah'a iman sonra akrabalar ile iyi ilişkileri sürdürmek, iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmaya çalışmaktır." (II, 352)

أحب الأعمال إلى الله إيمان بالله ثم صلة الرحم ثم الأمر بالمعروف و النهي عن المنكر

Tespit edilememiştir.

1092. Ebû Ubeyde, "Ya Rasûlallah (s.a) şehidlerin hangisi Allah (cc)yanında en üstündür" dedim. Rasûlullah (s.a) "Zalim valiye gidip iyiliği emredip kötülükten vaz geçirmeye çalışır iken öldürülen kimsedir. Eğer öldürülmez ise yaşadığı sürece kalemler onun ecrini yazamaz" buyurdu." (II, 355)

حديث أبي عبيدة " قلت يا رسول الله أي الشهداء أكرم على الله عز وجل ؟ قال : رجل قام إلى وال جائر فأمره بالمعروف ونهاه عن المنكر فقتله فإن لم يقتله فإن القلم لا يجري عليه بعد ذلك وإن عاش ما عاش

Taberânî, el-Müsnedü's-şâmiyyîn, IV, 356 (3541)

Irâkî, hadisi Bezzâr'ın rivayet ettiğini ancak *فإن لم يقتله* lafzından itibaren bulunmadığını bu kısmın münker olduğunu beyan etmektedir.¹

1093. "Ya Rasûlullah, içinde salih kimseler olduğu halde bir yer helak edilir mi?" denildi. Rasûlullah (s.a): "Evet, ma'siyet işleyenlere karşı suskun kalmaları ve onları hoşgörmeleri sebebiyle." buyurdu." (II, 356)

قيل أو قلت يا رسول الله تخسف الأرض و فيها الصالحون قال نعم بادهاهم و سكوتهم على أهل المعاصي

Tespit edilememiştir.

1094. "Bir zaman gelecektir ki mü'minlerin kalpleri tuzun su içerisinde eridiği gibi eriyecektir. "Bunun sebebi nedir?" denildi. "Kötülüğü görüp değiştirmeye güç yetirememeleri sebebi ile." buyurdu." (II, 356)

يأتي على الناس زمان يذوب فيه قلب المؤمن كما يذوب الملح في الماء قيل : مم ذاك ؟ قال : مما يرى من المنكر

لا يستطيع يغيره

İbn Ebi'd-Dünya, *el-Ukûbât*, I,47 (46)

1095. "İnsanlar uykuda iken namaz kılanlar..." (II, 357)

صلى بالليل و الناس نيام...

Tirmizî, *Birr*, 53 (IV, 354); İbn Huzeyme, III, 306 (2137); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 215 (3360), 404 (3892)

1096. "Mü'minler vakur ve yumuşak kimselerdir." (II, 358)

المؤمنون هينون لينون

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 272 (8128), 273 (8129); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 180; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 114, 115 (139,140); İbn'l-Mübarek, *ez-Zühd*, I, 130

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ilyâ*, II, 247

1097. "Kim Müslüman kardeşinin ayıplarını araştırırsa, Allah da o kişinin ayıplarını araştırır. Allah kimin ayıplarını araştırırsa, göç vadisinde bile olsa onu rezil eder." (II, 359)

من تتبع عورة أخيه المسلم تتبع الله عورته ومن تتبع الله عورته يفضحه ولو في جوف رحلة

Tirmizî, *Birr*, 85 (IV, 378)

1098. "Kim Müslüman kardeşinin ayıplarını araştırırsa Allah da o kişinin ayıplarını araştırır. Allah kimin ayıplarını araştırırsa, evinin içinde bile olsa onu rezil eder."

من تتبع عورة أخيه تتبع الله عورته ومن تتبع الله عورته يفضحه في جوف بيته

Ebû Yâ'lâ, III, 237 (1675); XIII, 343 (7423); Abdurezzak, *el-Musannef*, XI, 176 (20251); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 521 (11196); Temmâm er-Râzi, *el-Fevâid*, I, 104

1099. "Büyüklerin önünde yürümek büyük günahlardandır. Büyüklerin önünde yürüyen ancak melundur." "Büyükler kimlerdir ya Rasûlallah (s.a)?" dediler. "Salihler ve alimlerdir." buyurdu." (II, 360)

المشي بين يدي الكبراء من الكبائر ولا يمشي بين يدي الكبراء إلا ملعون قالوا و ما الكبراء يا رسول الله قال

العلماء و الصالحون

Tespit edilememiştir.

1100. "Rabbimin evinde bana ta'zim etmeyin" (II, 361)

لا تعظموني في بيت ربي

Mescitte bana ta'zim etmeyin"

لا تعظموني في المسجد

Tespit edilememiştir.

Aclûnî, aslı bulunmamıştır demektedir.¹

1101. "Kim bir köleye bir ayet öğretirse, öğreten kişi onun efendisidir. Öğrenen kişi, kendisine öğreten ile alay etmesi ve incitmesi doğru değildir." (II, 361)

¹ Aclûnî, *Keşfü'l-hâfâ*, II, 2021 (3050)

من علم عبدا آية من كتاب الله فهو مولاه لا ينبغي له أن يخذله ولا يستأثر عليه

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 112 (7528); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 406 (2214);
Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 7 (818)

1102. "Ezanı işittikten sonra haram olduğundan iş yapmaz idi. Büktüğü ipini bırakırdı." (II, 362)

إذا سمع الأذان فما عمل بعد فحرام و كانت تضع غزها

Tespit edilememiştir.

1103. "Müezzini işittiğiniz zaman onun söylediklerinin aynısını siz de söyleyin." (II, 363)

إذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول

Müslim, *Salat*, (I, 288); Ebû Dâvûd, *Salat*, 36 (I, 199); Tirmizî, *Menâkıb*, 1 (V, 586);
Nesâî, *Ezan*, 37 (II, 25); İbn Huzeyme, I, 218 (418); İbn Hibbân, IV, 583 (1686), 588 (1690),
590 (1692); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 510 (1642), VI, 16 (9873); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, I, 143 (801); Nesâî, *Ameli'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 158

1104. "İmam (minbere) çıkınca namaz da yoktur konuşma da yoktur." (II, 365)

إذا خرج الإمام فلا صلاة ولا كلام

Zeylâî, Beyhakî'nin Zührî'den maktû olarak rivayet eteğini belirtmektedir.¹

1105. "Mü'minin güzel gördüğü şey Allah yanında da güzeldir." (II, 368)

ما رآه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن

Ahmed b. Hanbel, I, 379; Tayâlisî, s. 33 (246); Bezzâr, V, 212 (1816); Ebû Nuaym,
Hilyetü'l-evliya, I, 375

1106. "Ümmetim dalalet üzere birleşmez." (II, 368)

لا تجتمع أمتي على الضلالة

Hakim. el-Müstedrek, I, 199 (391), 200 (392); Taberânî, *el-Kebir*, XII, 447 (13623)

¹ Zeylâî, *Nasbu'r-riye*, II, 138

1107. "Allah kullarının kalbine nazar kıldı onların içerisinde Muhammed'i (s.a) peygamber olarak gönderdi. Sonra kullarının kalplerine tekrar nazar kıldı. Onlar içerisinde O'na arkadaşlar seçti. Onları dinine yardımcı ve Nebi'sinin vezirleri kıldı. Müslümanların güzel gördükleri Allah yanında da güzeldir." (II, 368)

إن الله نظر في قلوب العباد فاختر محمدا صلى الله عليه وسلم فبعثه برسالته ثم نظر في قلوب العباد فاختر له
"أصحابا فجعلهم أنصار دينه ووزراء نبيه " فما رآه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن

Tayâlisî, s. 33 (246); Taberânî, *el-Kebir*, IX, 112 (8583); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 375

1108. "Asırların en hayırlısı benim asrımdır." (II, 368)

خير القرون قرني

Buhârî ve Müslim *خير أمي القرن الذين بعثت فيهم* ve *خير الناس قرني* , *خيركم قرني* ثم الذين يلونهم ile nakletmektedir.

Buhârî, *Şehâdât*, 9, *Fedâilü eshâbi'n-Nebî*, 1, *Rikâk*, 7, *Eymân*, 10; Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 21, 211, 214, 215; Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 9; Tirmizî, *Fiten*, 45, *Şehâdât*, 4, *Menâkıb*, 56; İbn Mâce, *Ahkâm*, 27; Ahmed b. Hanbel, I, 378, 417, 438, 442, II, 228, 410,

1109. "Ümmetim yetmiş üç millete ayrılacaktır. Biri hariç tümü cehennemdedir". "Bu tek olan nedir?" denildi. "Benim ve ashabımın üzerinde olduğumuz yoldur." buyurdu." (II, 368)

ستفترق أمي على ثلاث وسبعين ملة كلها في النار غير واحدة قيل وما تلك الواحدة؟ قال ما أنا عليه اليوم

وأصحابي

Hakim. el-Müstedrek, I, 218 (444); İbn Asâkir, *Târih-u Dimeşk*, XIII, 98, XXXIII, 368, 370, LXII, 156

1110. "Hikmet mü'minin kaybolmuş malıdır. Onu nerede görürse alır." (II, 369)

الحكمة ضالة المؤمن يأخذها إذا وجدها

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 240 (35681)

1111. "Kim sabah namazını cemaat ile birlikte kılar ve güneş doğuncaya kadar oturur sonra iki rekat namaz kılsa, tam olarak hac ve umre yapmış gibi ecre nail olur." (II, 369)

من صلى الفجر في جماعة ثم قعد يذكر الله تعالى حتى تطلع الشمس ثم صلى ركعتين كانت له كأجر حجة
وعمره تامة تامة تامة

Tirmizî, *Sefer*, 22 (II, 481);

1112. "Sabah namazında güneş doğuncaya kadar cemaatla beraber oturup Allah'ı zikretmek, bana İsmail (a.s) neslinden dört köleyi azad etmekten daha sevimli gelir. İkinci namazından sonra güneş batıncaya kadar oturup Allah'ı zikretmek, bana dört köle azad etmekten daha sevimlidir." (II, 369)

أن أقعد مع قوم يذكرون الله تعالى من صلاة الغداة حتى تطلع الشمس أحب إلي من أن أعتق أربعة من ولد
إسماعيل ولأن أقعد مع قوم يذكرون الله من صلاة العصر إلى أن تغرب الشمس أحب إلي من أن أعتق

Ebû Dâvûd, *İlim*, 13 (II, 347)

1113. "İki adam abdest bozdukları zaman her biri arkadaşından avret mahallini gizlesin ve her ikisinde bu halde konuşmasın. Zira Allah buna kızar." (II, 370)

إذا تغوط الرجلان فليتوار كل واحد منهما عن صاحبه ولا يتحدثان على طرفهما فإن الله يمقت على ذلك

İbn Hıbbân, IV, 270 (1422)

1114. "Nefsinize, evladınıza ve malınıza beddua etmeyiniz, zira Allah'ın, istenenleri verdiği bir vakte rast gelir ve kabul olur." (II, 371)

لا تدعوا على أنفسكم ولا تدعوا على أولادكم ولا تدعوا على أموالكم لا توافقوا من الله ساعة يسأل فيها
عطاء فيستجيب لكم

Müslim, *Zühd*, 74 (IV, 2304); İbn Hıbbân, XIII, 51 (5742)

1115. "İki dua vardır ki yüce arşa varıncaya kadar onlara hiçbir örtü yoktur: Birisi anne ve babanın evlatlarına yaptıkları beddua, diğeri mazlum kişinin kendisine zulmeden kimseye yaptığı beddua." (II, 371)

دعوتان لا حجاب لهما حتى تبلغ العرش الكريم دعوة الوالدين على ولدهما و دعوة المظلوم على ظالمه

Tespit edilememiştir.

1116. "Mazlum kişi zalime beddua eder. Bu dua ona kafi gelir. Fazlası kıyamet günü için mazlumun yanında kalır." (II, 372)

إن المظلوم ليدعو على الظالم حتى يكافئه ثم يبقى للظالم عنده فضلة يوم القيامة

Tespit edilememiştir.

Irâkî, bu sözün aslını bulamadığını, Şevkânî ise mevzû olduğunu beyan etmektedir.¹

1117. "Kim kendisine zulmeden kimseye beddua ederse ona yardım edilir." (II, 372)

من دعا على من ظلمه فقد انتصر

Tirmizî, *Deavât*, 103 (V, 554); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 74 (29576); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 242 (386), 243 (387,388)

1118. "Dikkat edin! Size, ahlâkı olmayan, namazı, zekatı, haccı ve imanı kabul olmayan bir topluluğu haber vereyim mi? Onlar Allah'tan uzaktırlar. "Ya Rasûlallah onlar kimlerdir?" denildi. Rasûlullah (s.a): "Ümmetinden bir topluluktur; Ezanı işittikleri zaman hazırlanmaya başlarlar. Abdestlerini alırlar ve mescide koşarlar. Hafif iki rekat namaz kılarlar sırtlarını mihramlarına dönerler ve dünya işine dalarlar. Allah'a yemin olsun ki melekler: "Ey Allah'ın buğz ettikleri susunuz, ey Allah'ın kızdığı kimseler susunuz, ey Allah düşmanları susunuz. Allahın laneti üzerinize olsun." der dururlar. Namaz kıldıkları zaman namazları yüzlerine vurulur. Ayrıldıkları zaman Allah'ın kızgınlığında ayrılırlar." (II, 375)

ألا أدلكم على قوم لا خلاق لهم ولا صلاة لهم ولا زكاة لهم ولا حج لهم ولا إيمان لهم وهم عن الله مبعدون

قيل و من هم يا رسول الله قال قوم من أمتي إذا سمعوا الأذان أخذوا في جهازهم هم أسبغوا وضوئهم و راحوا إلى

مساجدهم و ركعوا ركعتين خفيفتين و ولوا ظهورهم إلى محارهم يخوضون في أمر دنياهم فوالله لا تزال الملائكة تقول لهم

اسكتوا يا بغضاء الله اسكتوا يا مقتاء الله اسكتوا يا أعداء الله اسكتوا فعليكم لعنة الله فإذا صلوا ضربت وجوههم

بصلاتهم وانصرفوا و قد سخط الله عليهم

Tespit edilememiştir.

¹Irâkî, *Tahrir-u ehadisil-ihya*, III, 84 (3); Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmûâ*, I, 211

1119. "Nebi (s.a) hoş olmayan isimleri güzel isimlere değiştirdi. Zeyneb'in ismi Berra idi. Kendi nefsinin tezkiye eden manasına olan bu ismi Zeyneb ismi ile değiştirdi. "Berra'nın (tezkiyenin) yanından çıktı denilmesini hoş görmezdi. Bir adama: "İsmin ne?" denildi. "Hüzn" dedi. "Hayır Sehl" dedi. Âsiye ismini Cemile ismine değiştirdi. Bir adama: "İsmin nedir?" diye soruldu. "Esrâm" dedi. "Hayır Zürâ'sın." buyurdu. Harbâ ismini Selma'ya, Muzdacî ismini Münbaîs ve Arzâ'yı Afrâ'yı Hadrâ'ya değiştirdi. Şuâbü'd-Dalâle ismini Şuâbü'l-Hüda ile, Benü'z-Zîne ismini Benü'r-Rüşde ismi ile değiştirdi." (II, 375)

وقد غير النبي صلى الله عليه وسلم الأسماء المكروهة إلى أسماء حسنة فكانت زينب تسمى برة . فقيل : تزكي

نفسها فسموها زينب وكان يكره أن يقال : خرج من عند برة . وقيل لرجل : ما اسمك ؟ قال : حزن قال : بل سهل

وغير اسم عاصية فسموها جميلة وقال لرجل : ما اسمك ؟ قال : أصرم قال : بل أنت زرعة وسمى حربا : سلما وسمى

المضطجع : المنبعث وأرضا يقال لها : عفرة سماها : خضرة وشعب الضلالة سماه : شعب الهدى وبنو الزينة سماهم : بني

الرشدة

1120. "Ben Berra ismini koymuştum Rasûlullah (s.a) bu isimden nehyetti ve "Nefislerinizi tezkiye etmeyiniz Kimin birr olduğunu en iyi Allah bilir" buyurdu. "Peki nasıl isimlendirelim?" dediler. "Onu Zeyneb diye isimlendirin." buyurdu" (II, 375)

إن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهي عن هذا الاسم وسميت برة فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم (لا :

تركوا أنفسكم الله أعلم بأهل البر منكم) فقالوا بم نسميها ؟ قال (سموها زينب

Müslim, *Edeb*, 19 (III, 1687); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 62 (II, 706)

1121. "Zamanın sonunda (kıyamet yaklaştığında) mescitlerde halka halka oturan topluluklar olacak. Onların önderi dünyadır. Onlar ile oturup kalkmayınız. Allah'ın onlara ihtiyacı da yoktur." (II, 375)

سيكون في آخر الزمان قوم يجلسون في المساجد حلقا حلقا إمامهم الدنيا فلا تجالسوهم فإنه ليس لله فيهم حاجة

Tespit edilememiştir.

1122. "Şu üç söz dışında mescitte konuşulan bütün sözler boş ve günah sözlerdir; Namaz kılanın sözü, zikreden söz, bir şey isteyen ve onu verenin sözü." (II, 375)

كل كلام في المسجد لغو إلا كلام ثلاثة مصل أو ذاکر أو سائل حق أو معطيه

Tespit edilememiştir.

1123. Mescitte dünya kelamı konuşanların bütün amelleri heba olmuştur.” Bir rivayette "Kırk yıl" ifadesi vardır.” (II, 376)

من تكلم بكلام الدنيا في المسجد أحبط الله عمله – وفي رواية أعماله أربعين سنة

Tespit edilememiştir.

Hâdimî, hadis hakkında Sanânî'den ve Aliyyü'l-Kâri'den mevzu olduğuna dair nakiller yapmaktadır.¹

1124. "Kıyamet günü olduğunda bir münadi: "Allah'ın düşmanları ayağa kalksın!" diye nida edecek. Sadece mescitte dilenenler ayağa kalkacaklar.” (II, 377)

إذا كان يوم القيامة نادى مناد ألا ليقم أعداء الله فلا يقم أحد إلا سؤال المسجد

Tespit edilememiştir.

1125. "Allah, yalan yere yemin eden kimseyi, cehenneme atacaktır.” (II, 379)

من حلف كاذبا أدخله الله النار

"Eğer o yalan yere yemin etmiş ise Allah (c.c) O'nu cehenneme atar"

إن هو حلف كاذبا أدخله الله عزوجل النار

Taberânî, *el-Kebir*, I, 233 (638); İbn Hibbân, XI, 478 (5084)

1126. "Yemin kazancı yok eder, sermayeyi tüketir.” (II,379)

الحلف منفقة للسلعة ممحقة للكسب

Şeyhayn'de geçtiği ifade edilen اليمين الغموس ifadeleri hadisin kendi ifadeleri olmayıp hadis lafızlarının şerhi durumunda olmaktadır. Yoksa Şeyhayn'de اليمين الغموس lafızları ile geçmemektedir. Bilakis الحلف lafzı ile geçmektedir.

1127. "Yalan yere yemin etmek, malı yok eder, evleri harab eder.” (II, 380)

¹ Hâdimî, *Berika*, II, 376

واليمين الغموس تذهب المال وتذر الديار بلاقع

Taberânî, *Evsat*, II, 19 (1092); Deylemî, *el-Firdevs*, V, (9054)

1128. "Kim yemin ederse "Ka'be'nin Rabbi'ne" diye yemin etsin." (II, 383)

من حلف فليحلف برب الكعبة

Ahmed b. Hanbel, VI, 371 (27138); Taberânî, *Kebîr*, XXV, 13 (5); Beyhakî. *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 216 (5602);

1129. "Doğru olarak Allah'a yemin eden kimse, Allah'ı tesbih etmiş kimse gibidir." (II, 384)

من حلف بالله صادقا كان كمن سبح الله تعالى

Tirmizî, "Böyle merfu bir haber bilmiyorum" demektedir.¹

Tespit edilememiştir.

1130. "İrzınızı malınız ile koruyunuz." (II, 385)

ذبوا عن أعراضكم بأموالكم

Hatîb el-Bağdâdî, *Tarîhu Bağdâd*, IX, 107 (4707)

1131. "Kim Müslümanlar arasında hükmetmek ister ve ona kavuşur da adaleti zulmüne galip olursa o kimse cenetlik olur. Zulmü adaletine galip olursa o kimse de cehennemlik olur." (II, 385)

من طلب قضاء المسلمين حتى يناله ثم غلب عدله جوره فله الجنة ومن غلب جوره عدله فله النار

Ebû Dâvûd, *Akdiye*, 2 (II, 323); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 88 (19952)

1132. "Bir saat adalet ile hükmetmek, bir yıllık ibadetten hayırlıdır." (II, 387)

عدل ساعة خير من عبادة سنة

Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Fadîletü'l-âdilîn*, I, 177 (15)

¹ Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 1466 (2469)

1133. "Hakimler üç türdür. İkisi cehennemlik biri cennetlidir. Bir adam, hakkı bilir ve onunla hükmederse o kimse cennetlidir. Diğerleri de bilgisizce hükmeder veya hakkı bildiği halde zulüm ederse, bu kimseler de cehennemlidir." (II, 388)

القضاة ثلاثة اثنان في النار و واحد في الجنة : رجل علم الحق فقضى به فهو في الجنة و رجل قضى للناس على جهل فهو في النار و رجل عرف الحق فجار في الحكم فهو في النار

İbn Mâce, *Ahkâm*, 3 (II, 776); Ebû Dâvûd, *Akdiye*, 2 (II, 322); Taberânî, *Evsat*, IV, 63 (3616)

1134. "Hakimler üç çeşittir. İki tür hakim cehennemlik bir tür hakim cennetlik tir. Bir hakim hakkı bildiği halde hakkın dışında hükmeder. Bu cehennemlidir. Bir hakim de vardır ki insanların haklarını yok eder, buda cehennemlidir. Hak ile hükmeden hakim ise cennetlidir." (II, 388)

القضاة ثلاثة قاضيان في النار وقاض في الجنة رجل قضى بغير الحق فعلم ذلك فذاك في النار وقاض لا يعلم فأهلك حقوق الناس فهو في النار وقاض قضى بالحق فذلك في الجنة

Tirmizî, *Ahkâm*, 1 (III, 612); Taberânî, *el-Kebir*, II, 20 (1154), 21 (1156); Taberânî, *Evsat*, VII, 39 (6786); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 155 (989); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 209 (317); Ebû's Şeyh, *el-Keremü ve'l-cûd*, I,65

1135. "Hakim hükmünde ictihat eder ve isabet ederse iki ecir alır hata ederse bir ecir alır." (II, 388)

إذا اجتهد الحاكم فأصاب فله أجران وإن أخطأ فله أجر

İbn Carud, *el-Müntekâ*, I, 249 (996)

1136. "İki kimsenin dışında kimseye hased etmek yoktur (caiz değildir). Allah'ın kendisine mal verdiği ve bu malı hak yolunda sarfeden adama ve Allah'ın hikmet verdiği ve bununla hükmeden ve başkalarına öğreten kimseye (gıpta edilebilir)." (II, 388, 412)

لا حسد إلا في اثنتين رجل آتاه الله مالا فسلط على هلكته في الحق ورجل آتاه الله الحكمة فهو يقضي بما

ويعلمها

Buhârî, *İlim*, 15 (I, 39 (73), *Zekât*, 5 (II, 510 (1343); *Fedâilü'l-Kur'an*, 20 (IV, 1919 (4738), *Ahkam*, 3 (VI, 2612 (6722), *Îtisâm*, 13 (2668 (6886) *Tevhîd*, 45; Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn*, 266, 268 (I, 559); İbn Mâce, *Zühd*, 22 (II, 1407); Taberânî, *Evsat*, II, 200 (1712); Ebû Yâ'lâ, IX, 11 (5078), 147 (7528); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 73 (7528)

1137. "Kıyamet gününde Allah'ın (c.c) gölgesine önce kimin geleceğini biliyor musunuz?" "Allah ve rasulu daha iyi bilir." dediler. "Hak kendisine verildiği zaman bunu kabul eden, kendisinden bir şey istendiği zaman onu veren ve kendi nefsi için ne hüküm verir ise başkalarına da aynı hükmü veren kimsedir." (II, 388)

هل تدرون من السابقون إلى ظل الله تعالى يوم القيامة قالوا الله ورسوله أعلم قال الذين إذا أعطوا الحق قبلوه وإذا سئلوا بذلوه وإذا حكموا للمسلمين حكموا كحكمهم على أنفسهم

Ahmed b. Hanbel, VI, 67 (24424), 69 (24443); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 504 (11139); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, I, 16, II, 187; Ahmet Bin Hanbel, *ez-Zühd*, I, 400

1138. "Adalet ile hükmedenler kıyamet gününde arşın sağında nurdan minlerler üzerinde olacaklardır. Her iki tarafı da sağdır." (II, 388)

المقسطون على منابر من نور يوم القيامة على يمين العرش وكلنا يديه يمين

Hadis bu ifadeler ile tesbit edilememiştir ancak takdim te'hir ile aşağıdaki kaynaklar da rivayet edilmiştir

المقسطون عند الله يوم القيامة على منابر من نور عن يمين الرحمن عز وجل وكلنا يديه يمين

Müslim, *İmâra*, 18 (III, 1458); Ahmed b. Hanbel, II, 160 (6492); İbn Hibbân, X, 336 (4484); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 39 (34035); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 87 (19949); Abd b. Humeyd, II, 268 (588)

1139. "Kim kaza işini üstlenirse, bıçaksız kurban edilmiştir." (II, 388)

من ولي القضاء فقد ذبح بغير سكين

Tirmizî, *Ahkâm*, 1 (III, 614); Ebû Dâvûd, *Akdiye*, 1 (II, 322); Taberânî, *Evsat*, IX, 49 (9103); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 96 (20007); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 246 (396)

1140. "İnsanların çoğu hakimlikten sakınmalıdır." (II, 388)

أكثر الناس في معرض التحذير من القضاء

Tespit edilememiştir.

1141. "Allah'ın en çok buğz ettiği, Allah'tan en uzak olan kimse, Muhammed ümmetinin işlerinden birini görmek üzere görev üstlenip sonra aralarında adalet ile hükmetmeyen kimsedir." (II, 389)

إن أعجب الناس على الله و أبغض الناس إلى الله و أبعد الناس من الله رجل ولاه من أمر أمة محمد صلى الله عليه
و سلم شيئاً ثم لم يعدل بينهم

Tespit edilememiştir.

1142. "Hakimler kıyamet gününde sultanlar ile, alimler ise nebiler ve rasüller ile birlikte haşr olacaklardır." (II, 389)

القضاة يحشرون يوم القيامة مع السلاطين ويحشر العلماء مع الأنبياء والمرسلين

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 99 (20027)

1143. "Sizler emirlik görevini hırsla istiyorsunuz, ama bu sizin için kıyamet gününde cennetten uzaklık olacaktır." (II, 89)

إنكم ستحرصون على الإمارة و إنما ستكون ندامة و حسرة يوم القيامة

Buhârî, *Ahkam*, 7 (VI, 2613 (6729); Nesâî, *Kazâ*, 5 (VIII, 225); Ahmed b. Hanbel, II, 448 (9790); İbn Hıbbân, X, 334 (4482); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 129 (5127), X, 95 (20000); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 463 (5927, 5928), IV, 436 (7836), V, 227 (8747); İbn'l-Mübarek, *el-Müsned*, I, 165 (269)

1144. "Allah bir kula, insanların idaresi (muhafazası) ile ilgili bir makamı nasib etmiş ve o insanları aldatmış ve bu halde ölmüşse, Allah cenneti o kimseye haram kılar." (II, 391)

ما من عبد يسترعيه الله يموت يوم يموت وهو غاش لرعيته إلا حرم الله عليه الجنة

Müslim, *İman*, 227 (I, 125); İbnü Mende, *Kitâbü'l-imân*, II, 618, III, 1459 (21); Dârimî, *Rikak*, 77 (II, 417); İbn Hıbbân, X, 346 (4495); Taberânî, *el-Kebir*, XX, 207 (474); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 13 (7362); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 41 (17680); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 458 (3140); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 22 (805)

1145. "Allah bir kula bir topluluğun idaresini (muhafazası ile ilgili bir makamı) nasib eder ve o kul muhafaza etmez ihanet ederse cennetin kokusunu bile bulamaz."

ما من عبد يسترعيه الله رعية فلم يحطها بنصحه إلا لم يجد رائحة الجنة

Buhârî, *Ahkam*, 8 (VI, 2614 (6731)

1146. "Bir emir müslümanların emirliğini üstlenir, onların işleri için gayret göstermez ve onlara doğruyu anlatmazsa onlar ile birlikte cennete giremez." (II, 391)

ما من أمير يلي أمر المسلمين ثم لا يجهد لهم وينصح إلا لم يدخل معهم الجنة

Müslim, *Îman*, 229 (I, 125), *Îmâra*, 22 (III, 1459)

1147. "Hz. Ali (r.a) minberden bir hutbe irad etti ve bu hutbesinde şöyle dedi: "Ey insanlar Rasûlullah'ı (s.a) şöyle derken işittim. "Bir vali veya hakim kıyamet gününde getirilir ve sıratın üstünde Allah'ın huzurunda durdurulur. Sonra melekler amel defterini şahitleri ve eli altında olanlar ile birlikte, adil mi yoksa zulüm mü etmiş, ortaya sererler. İnsanların huzurunda okunur. Eğer adil ise Allah ona kurtuluş verir. Adil değil ise sırat eksilmeye başlar. Sıratın ayrılışında her azasının arası yüz senedir." (II, 392)

عن علي رضي الله عنه أنه خطب على المنبر و قال في خطبته أيها الناس سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول ليس من وال و لا قاض إلا يؤتى يوم القيامة حتى يوقف بين يدي الله تعالى على الصراط ثم تنشر الملائكة صحيفة عمله مع دعيته و مع تحت يده أ عدل أم جار فيقرؤها على رؤس الخلائق فإن كان عدلا نجاه الله تعالى و إن كان غير عدل انتقض به الصراط إنتقاضه صار بين كل عضو من أعضائه مسيرة مائة سنة

Tespit edilememiştir.

1148. "Emirin siyah bir aslan, hakimin vahşi bir kurt, tacirin hırslayan bir köpek gibi olduğu ve mü'minin bunların aralarında, iki koyun arasındaki boynuzsuz bir koyun gibi olduğu zamanda haliniz nasıl olur. Onlar sığınak değildir. Sonra Rasûlullah (s.a): "Köpek, kurt ve aslanın arasında ki bir koyun ne yapabilir, buyurdu." (II, 393)

كيف بكم إذا كان زمان يكون الأمير فيه كالأسد الأسود والحاكم فيه كالذئب الأمعط والتاجر كالكلب

الهرار والمؤمن الضعيف ما بينهم كالشاة الوهى بين الغنمين ليس لهم مأوى ثم قال صلى الله عليه وسلم كيف يكون حال

الشاة بين أسد وذئب وكلب

Enes b. Mâlik'den (r.a) rivayet edilen bu hadis hakkında Şevkânî ve ibn Hacer batıl ve mevzu olduğunu söylemektedirler¹

1149. "Allah bir kimseyi müslümanların işlerini görmeye memur eder, o kimse müslümanların ihtiyaçlarını karşılamaz ise Allah'ta (c.c) kıyamet gününde onun ihtiyaçlarını karşılamaz."

من ولاه الله شيئاً من أمور المسلمين فاحتجب دون حاجتهم وخلتهم وقرهم احتجب الله عنه يوم القيامة دون

حاجته وخلته وقره

Ebû Dâvûd, *Harac*, 13 (II, 150)

1150. "Kıyamet gününde vali olan kimse getirilir ve cehennemin üzerindeki bir köprünün üzerinde durdurulur. Köprü sarsılır. Bütün eklemleri yarından ayrılır. Eğer amelinde itaatli ise geçer eğer asi bir kimse ise köprü onu kaydırır ve elli yıllık mesafede cehenneme düşer." Ömer b. Hattab (r.a): "Kim bundan sonra görev talep eder ey Eba Zer" dedi. Ebû Zer: "Nefsini günahattan arındıran ve toprağa (gireceğini düşünerek) özünü doğrultan kimse." diye cevap verdi." (II, 393)

يجاء بالوالي يوم القيامة فينبذ به على جسر جهنم فيرتج به الجسر إرتجاجة لا يبقى منه مفصل إلا زال عن مكانه

فإن كان مطيعاً في علمه مضى وإن كان عاصياً إنحرف به الجسر فهوى به إلى نار جهنم مقدار خمسين عاماً فقال عمر من

لطلب العمل بعد هذا يا أبا ذر فقال من سلمت نفسه و الصدق خده بالتراب

Tespit edilememiştir.

1151. "Sanduka Rabbi'ne şikayetçi olur ve der ki: "Ey Rabbim bana sadece müşrikler konulmaktadır. Ona: "Kâdîların dükkanlarının yalana sabrettikleri gibi sende sabret" diye vahyolunur." (II, 394)

¹ Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 210 ; İbn Hacer, *Lisânü'l-mîzân*, I, 73

اشتكت النواويس إلى ربها فقالت : يا رب إنه لا يلقي فينا إلا مشرك فأوحى إليها أن اصبري كما صبرت

دكاكين القضاة على الزور

Tespit edilememiştir.

1152. "Ben ve amca oğullarımdan iki kişi Rasûlullah'ın (s.a) yanına girdik. Onlardan bir tanesi: "Ya Rasûlallah (s.a) Allah'ın sana tevdi ettiği görevlerden bize de versen de yapsak" dedi. Diğeri de benzer sözler söyledi. Rasûlullah (s.a): "Allah'a yemin olsun ki, bu görevi isteyene ve bunda hırs gösterene vermem buyurdu." (II, 395)

دخلت على النبي صلى الله عليه وسلم أنا ورجلان من بني عمي فقال أحدهما يا رسول الله أمرنا على بعض ما

ولاك الله وقال الآخر مثل ذلك فقال : إنا والله لا نولي هذا العمل أحدا سألناه أو أحدا حرص عليه

Müslim, *İmâra*, 14 (III, 1454); İbn Hibbân, X, 333 (4481); Ebû Yâ'lâ, XIII, 250 (7320); Abdürrezzak, *el-Musannef*, VII, 210 (12821); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 419 (32541); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 100 (20035); İbn Cârûd, *el-Müntekâ*, I, 92 (337)

1153. "Bir kavmi fitneye düşüreceğin zaman fetneye düşmeden beni öldür." (II,397)

وإذا أردت بقوم فتنة فتوفني غير مفتون

Tirmizî, *Tefsîr*, 39 (V, 368) Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, V, 243 (22162, 378 (23258) Hakim. *el-Müstedrek*, I, 708 (1932)

1154. "Sizin en hayırlınız ömrü uzun ve ameli güzel olanınızdır." (II, 397)

خياركم من طال عمره وحسن عمله

Tirmizî, *Zühd*, 21 (IV, 565), 22, (IV, 566); Ahmed b. Hanbel, IV, 188 (17716), 190 (17734), V, 40 (20431), 43 (20461); Dârimî, *Rikak*, 30 (II, 398); Ahmed b. Hanbel, IV, 190 (17734), V, 47 (20498); İbn Hibbân, VII, 248; Tayâlisî, s. 116 (864); Taberânî, *Evsat*, II, 118 (1441); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 81 (818); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 70 (34265); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 371; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 111; İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 492 (3431); Temmâm er-Râzî, *El-Fevâid*, I, 189; İbn Ömer Eş-Şeybânî, *El-Âhâd ve'l-Mesânî*, III, 51 (1356); İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd*, I, 472. *el-Müsne'd*, I, 46; Hennâd, *ez-Zühd*, II, 402

1155. "İnsanların en şerlisi ömrü uzun olup amelleri kötü olandır." (II, 398)

شر الناس من طال عمره وساء عمله

Tirmizî, *Zühd*, 22 (IV, 566); Ahmed b. Hanbel, V, 40 (20431), 43 (20461), 47 (20498, 20499), 48 (20509), 49 (20518), 50 (20523); Dârimî, *Rikak*, 30 (II, 398); Taberânî, *Evsat*, V, 327 (5449); Taberânî, es-Sağîr, II, 81 (818); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 90 (34424); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 353

1156. "İnsan öldüğü zaman ameli kesilir (yaptıkları amel defterine yazılmaz). Şu üç şey bunun dışındadır. Devam eden sadakalar, kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine hayır duada bulunan evlat." (II, 398)

إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة إلا من صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له

Müslim, *Vasıyyet*, 14 (III, 1255); Nesâî, *Vesâyâ*, 8 (VI, 251); Ahmed b. Hanbel, II, 372 (8831); Ebû Yâ'lâ, XI, 343 (6457); Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, III, 247 (3447); İbnü Asâkir, *Tarih-u Dimeşk*, LI, 113; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 278 (12415); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 109 (6478)

Hadis sahih hadislerdendir.

1157. "Altı şeyden önce amel etmekte acele ediniz." (II, 400)

بادروا بالأعمال ستا

Müslim, *Fiten*, 128,129 (IV, 2267); İbn Mâce, *Fiten*, 28 (II, 1348); Ahmed b. Hanbel, II, 324 (8286), 337 (8427), 372 (8836), 407 (9267), 511 (10648); İbn Mende, *Kitâbü'l-İmân*, II, 921 (1007), 922 (1010); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 561 (8574); Tayâlisî, s. 332 (2549); Taberânî, *el-Kebir*, XVIII, 36 (60), *Evsat*, VIII, 234 (8498); Ebû Yâ'lâ, XI, 397 (6516)

1158. "İçlerinde, akrabaları ile ilişkilerini kesenlerin bulunduğu bir topluluğa Allah'ın rahmeti inmez." (II, 400)

لا تنزل الرحمة على قوم فيهم قاطع رح

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 36 (63); Hennâd, *ez-Zühd*, II, 489

1159. "Zina yapmayın, zira kadınlarınızın zevki gider. Sizler iffetli olunuz ki kadınlarınız da iffetli olsunlar. Filan kabilenin erkekleri zina yaptılar, kadınları da zina yapmaya başladı." (II, 401)

لا تزونا فتذهب لذة نساءكم وعفوا تعف نساؤكم أن بني فلان زنوا فزنت نساؤهم

Tespit edilememiştir.

1160. "Kim mü'min kardeşinin, kendisine yaptığı eziyetten dolayı özür dilemesini kabul etmez ise, Kevser havzının başına gelemesiz." (II, 4001)

ومن اعتذر إلى أخيه المسلم من شيء بلغه عنه فلم يقبل عذره لم يرد على الحوض

Taberânî, *Evsat*, VI, 241

Bir rivayette "haklı veya haksız" ifadesi vardır."

زاد في رواية محققا كان أو مبطلا

Hakim. el-Müstedrek, IV, 170 (7258)

1161. "Başkalarının kadınlarına karşı iffetli olun ki sizin kadınlarınız da iffetli olsunlar. Babalarınıza iyi davranın ki sizin evlatlarınız da size karşı iyi davransınlar. Pişmanlıkla birisi kardeşine gelirse, haklı veya haksız olsun onu kabul etsin. Eğer kabul etmez ise Kevser havzına gelemesiz." (II, 401)

عفوا عن نساء الناس تعف نساؤكم و بروا آباءكم تبركم أبناؤكم و من أتاه أخوه متصلا فليقبل ذلك منه محققا

كان أو مبطلا فإن لم يفعل لم يرد على الحوض

Hakim. el-Müstedrek, IV, 170 (7258), 171 (7259); Taberânî, *Evsat*, I, 299 (1002); VI, 241; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 335

1162. "Onun (Kur'an) hakkında kendi reyini ile konuşup hata edenler küfre düşmüştür." (II, 403)

من قال فيه برأيه فأخطأ فقد كفر

Tespit edilememiştir.

1163. "Allahım O'na ilmi ve te'vîli öğret." (II, 408)

اللهم علمه التأويل

Hakim. el-Müstedrek, III, 617 (6287); Taberânî, *el-Kebir*, X, 238 (10587)

1164. "Herhangi bir mü'min, Allah'ın yarattıklarından birisini sevindirse Allah bu sevinçten, Allah'a ibadet eden, Allah'ı yücelten, Allah'ı birleyen bir melek yaratır. Mü'min kabrine konulduğu zaman mü'minin başkasına yaşattığı bu sevinç gelir ve: "Beni tanıyor musun?" der. Mü'min: "Sen kimsin?" der Sevinç: "Ben senin filan mü'mine yaşattığın sevincim. Bu gün ben senin yalnızlığında yoldaşımın, sana delilini telkin edeceğim, senin kelime-i tevhidde sabit kalmanı sağlayacak, kıyamette sana şahitlik edecek, rabbinden sana şefaahat isteyecek ve sana cennette yerini göstereceğim." diyecektir."

ما من مؤمن أدخل سرورا إلا خلق الله من ذلك السرور ملكا يعبد الله ويمجده ويوحده فإذا صار المؤمن في
لحده أتاه السرور الذي أدخله عليه فيقول له أما تعرفني فيقول له من أنت فيقول أنا السرور الذي أدخلتني على فلان أنا
اليوم أونس وحشتك وألقنك حجتك وأثبتك بالقول الثابت وأشهد بك مشهد القيامة وأشفع لك من ربك وأريك
مزلتك من الجنة

İbn Ebi'd-Dünya, *Kazâü'l-havâic*, I, 97

1165. "Kim bir mü'mini içine düştüğü zorluktan kurtarırsa, Allah'ta O mü'mini kıyamet gününün zorluklarından kurtarır. Kim bir mü'minin ayıplarını örterse Allah'ta kıyamet gününde O'nun ayıplarını örter." (II, 410)

من فرج عن مؤمن كربة من كرب الدنيا فرج الله عنه كربة من كرب يوم القيامة ومن ستر مسلما ستره الله
يوم القيامة

Tirmizî, *Hudûd*, 3 (IV, 34); İbn Hibbân, II, 292 (534); Taberânî, *Evsat*, I, 63 (178), *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 165 (1118); Beyhakî, *Şuâbü'l-İmân*, VII, 105 (9650); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 309 (7287,7291); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 132 (169), 290 (476)

1166. "Kim bir mü'mine silah ile işaret ederse, o mü'min, annesi veya babası bile olsa, melekler o'na lanet eder." (II, 410)

من أشار إلى أخيه بمجديدة فإن الملائكة تلعنه حتى وإن كان أخاه لأبيه وأمه

Müslim, *Birr*, 125 (IV, 2020)

1167. "Kim Kur'an'dan okunan bir bölümü dinlerse, ona kat kat ecir verilir. Kim de Allah'ın kitabını okursa bu onun için kıyamet gününde nur olur." (II, 411)

من استمع إلى آية من كتاب الله كتبت له حسنة مضاعفة ومن تلا آية من كتاب الله كانت له نورا يوم القيامة

Ahmed b. Hanbel, II, 341 (8475); Abdurezzak *el-Musannef*, III, 373 (6013)

1168. "Anne ve babaya iyilik etmek, namaz kılmaktan, oruç tutmaktan, hac ve umre yapmaktan ve cihad etmekten daha faziletlidir." (II, 412)

بر الوالدين أفضل من الصلاة والصوم والحج والعمرة والجهاد

Tespit edilememiştir.

1169. "Cennet annelerin ayakları altındadır." (II, 412)

الجنة تحت أقدام الأمهات

Kudâî, *el-Müsnedü 'ş-şihâb*, I, 102 (119)

1170. "Bir köle kaçtığına namazı kabul olmaz." (II, 413)

إذا أبق العبد لم تقبل له صلاة

Müslim, *Îman*, 124 (I, 83); Nesâî, *Tahrîm*, 12 (VII, 102); Taberânî, *el-Kebir*, II, 325 (2357); VI, 381 (8595); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, II, 299 (3512), 300 (3513)

1171. "Her hangi bir köle sahiplerinden kaçtığı zaman onlara dönünceye kadar küfretmiştir." (II, 413)

أما عبد أبق من مواليه فقد كفر حتى يرجع إليهم

Müslim, *Îman*, 122 (I, 83); İbnü Mende, *Kitâbü 'l-îmân*, II, 677; Abdullah ibn Ahmed, *es-Sünneh*, I, 354; Taberânî, *el-Kebir*, II, 320 (2332); Beyhakî, *Şuâbü 'l-îmân*, VI, 382 (8596)

1172. "Eğer bir köle sahiplerinden kaçmış ise, cihad ederken bile öldürülse cehenneme girecektir." (II, 413)

أما عبد مات في إباقة دخل النار وإن قتل في سبيل الله

Taberânî, *Evsat*, IX, 96 (9232); Beyhakî, *Şuâbü 'l-îmân*, VI, 383 (8599)

1173. "Gözler, eller, ayaklar, hepsi zina ederler ferc de zina eder." (II, 416)

العينان تزنيان واليدين تزنيان والرجلان تزنيان والفرج يزني

Ahmed b. Hanbel, I, 412 (3912); Ebû Yâ'lâ, IX, 246 (5364); Bezzâr, V, 332 (1956); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 98; Taberânî, *el-Kebir*, X, 155 (10303)

1174. "Yahudiler ve Hristiyanlarla yolda karşılaştığınızda selama önce siz başlamayınız ve onları kenara çekilmeye zorlayınız." (II, 416)

لا تبدؤوا اليهود ولا النصارى بالسلام فإذا لقيتم أحدهم في طريق فاضطروه إلى أضيقه

Müslim, *Selam*, 13 (IV, 1707); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 138 (II, 773); Tirmizî, *Siyer*, 41 (IV, 154); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 416 (8903)

1175. "Güvercin şeytandır." (II, 417)

الحمام شيطان

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 244 (6534); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 19 (19547);

1176. "Size selam verdiklerinde "Size de aynısı olsun "deyiniz." (II, 417)

إذا سلموا عليكم فقولوا وعليكم

Müslim, *Selam*, 8 (IV, 1706); İbn Mâce, *Edeb*, 13 (II, 1219); Ahmed b. Hanbel, III, 210 (13216), IV, 143 (17334), 233 (18074), VI, 398 (27279, 27280); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 377 (1102); Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 290 (743); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 250 (25761); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 103 (10217); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 305

1177. "Ehli kitaptan birisi size selam verdiği zaman "Ve aleyküm" deyiniz." (II,417)

إذا سلم عليكم أحد من أهل الكتاب فقولوا وعليكم

İbn Mâce, *Edeb*, 13 (II, 1219); Tirmizî, *Tefsîr*, 58 (V, 407); Ahmed b. Hanbel, III, 262 (13792); Ebû Yâ'lâ, V, 425 (3114); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 249 (25760)

1178. "Zulüm ve zulmü yapanlar cehennemdedir." (II, 417)

الظلمة و أعاونهم في النار

Deylemi, *el-Firdevs*, III, (4000); Suyûtî, *Câmiu's-es-Sağîr*, I, 811 (8106)

1179. "Bir Yahudi peygamberimize bir koyunun sütünü sağdı. Peygamberimiz ona "Allahım onu güzel kıl, saçını şundan, şundan daha siyah kıl." diye dua etti. Ma'mer der ki : Katâde'den işittim, O adam yetmiş seneyi geçgin yaşadı ve saçı ağarmadı." (II, 418)

حلب يهودي للنبي صلى الله عليه وسلم نعمة فقال اللهم جملة فاسود شعره حتى صار أشد سوادا من كذا وكذا قال معمر وسمعت غير قتادة يذكر أنه عاش نحو من سبعين سنة لم يشب

Abdürrezzak, *el-Musannef*, X,392 (19462) İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V,255 (25825), VI, 105 (29834), 322 (31757)

1180. "Yahudi ve Hristiyanlara selam veriniz ama ümmetimin Yahudilerine selam vermeyiniz. "Ümmetinin Yahudisi kimlerdir?" denildi. "Namazını terk edenlerdir." buyurdu." (II, 418)

سلموا على اليهود والنصارى ولا تسلموا على يهود أمي قيل ومن يهود أمتك قال تراك الصلاة

Tespit edilememiştir.

1181. "Kendisi ile istişarede bulunulacak kimse, güvenilen kimsedir." (II, 419)

المستشار مؤتمن

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 114 (II, 755); Tirmizî, *Edeb*, 57 (V, 125); İbn Mâce, *Edeb*, 37 (II, 1233); Ahmed b. Hanbel, V, 274 (22414); Dârimî, *Siyer*, 13 (II, 288); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 145 (7178); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 99 (256); Taberânî, *el-Kebir*, II,214 (1879), XI, 409 (12162); Taberânî, *Evsat*, VI, 87; Ebû Yâ'lâ, XII, 333 (6906), 371 (6942); Bezzâr, VI, 153 (2195); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 145 (4604), 146 (4606) Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 112 (20109,20110); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 190; Abd b. Humejd, I, 106 (235); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 38 (4), 39 (5)

1182. "Yatsı vaktini karanlığın koyulaştığı zamana ertelemek müstehabdır. Ondan önce uyumak ve ondan sonra konuşmak mekruhtur." (II, 420)

كان يستحب أن يؤخر العشاء التي تدعوها العتمة وكان يكره النوم قبلها والحديث بعده

Buhârî, *Mevâkît*, 12 (I, 201 (522), 38 (215 (574); Nesâî, *Mevâkît*, 16, 20 (I, 262, 265); Ahmed b. Hanbel, IV, 423 (19811); İbn Huzeyme, I, 178 (346); İbn Hibbân, IV, 369 (1503); Ebû Yâ'lâ, XIII, 344 (7425); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 472 (1512), 477 (1524)

1183. "Namaz kılan ve yolculuk yapandan başkası için gece konuşmak yoktur." (II, 420)

لا سمر إلا لمصل أو مسافر

Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, IV, 330 (6692);

لا سمر الا لأحد رجلين لمصل أو مسافر

"Namaz kılan ve yolculuk yapandan ikisinin dışında başkası için gece konuşmak yoktur."

Ahmed b. Hanbel, I, 412 (3917), 444 (4244)

1184. "Rasûlullah (s.a) hayatının sonlarında, bir gece bize yatsı namazı kıldırmişti. Selam verdiği zaman, buyurdu ki: "Bu geceyi görüyorsunuz, bundan yüz sene sonra, şu anda yeryüzünde bulunanlardan hiç kimse kalmayacaktır." (II, 420)

صلى بنا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات ليلة صلاة العشاء في آخر حياته فلما سلم قال أرأيتمكم ليبتكم

هذه على رأس مائة سنة منها لا يبقى ممن هو على ظهر الأرض أحد

Tirmizî, *Fiten*, 64 (IV, 520); Buhârî, *Mevâkît*, 38 (I, 216 (576); Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 217 (IV, 1965); Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 18 (II, 528); Ahmed b. Hanbel, II, 88 (5617), 121 (6028); İbn Hıbbân, VII, 256 (2989); Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 275 (20534); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 453 (1971); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 441 (5871); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 227 (3147)

1185. "Rasûlullah (s.a) gece Ebû Bekr'in (r.a) yanında müslümanların işlerini konuşuyordu ve ben O'nunla beraberdim. " (II, 420)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يسمر عند أبي بكر الليلة كذلك في الأمر من أمر المسلمين وأنا معه

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يسمر مع أبي بكر في الأمر من أمر المسلمين وأنا معهما

"Rasûlullah (s.a) gece Ebû Bekr'in (r.a) ile beraber müslümanların işlerini konuşuyordu ve ben onlarla beraberdim. "

Tirmizî, *Mevakît*, 13 (I, 315); Ahmed b. Hanbel, I, 26 (178), 34 (228); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 79 (6689)

1186. "Ümmetimin kadınları için haramdır." (II, 424)

حرام على نساء أمتي

Hakim. el-Müstedrek, IV, 322 (7784)

1187. "Eğer Nebi (s.a) kendisinden sonra kadınların neler yaptığını bilseydi, evlerinden çıkmalarına mani olurdu." (II, 425)

لو علم النبي صلى الله عليه وسلم ما أحدث النساء بعده لمنعهن من الخروج

لو أدرك رسول الله صلى الله عليه وسلم ما أحدث النساء لمنعهن

Buhârî, Salat, 79 (I, 296 (831)

1188. "Ben şaka yaparım (ama) haktan başkasını söylemem. (II, 426)

إني وإن داعبتكم فلا أقول إلا حقا

Tirmizî, Birr, 57 (IV, 357); Ahmed b. Hanbel, II, 340 (8462)

1189. "Ben size şaka yapsa idim ancak hakkı söyledim." (II, 426)

إني لأمزح ولا أقول إلا حقا

Taberânî, el-Kebir, XII, 391 (13443); Taberânî, Evsat, I, 298 (995), VII, 32 (6764), 219 (7322); Taberânî, es-Sağîr, II, 59 (779)

1190. "Gözünde beyaz olan kocan." (II, 426)

زوجك الذي في عينيه بياض

Tespit edilememiştir.

1191. "Ben seni bir devenin yavrusuna bindireceğim." (II, 426)

إني حاملك على ولد الناقة

Tirmizî, Birr, 57 (IV, 357); Ebû Dâvûd, Edeb, 84 (II, 718); Ahmed b. Hanbel, III, 267 (13844); Buhârî, el-Edebü'l-müfred, s. 102 (268); Ebû Yâ'lâ, VI, 412 (3776); Beyhakî, Şuâbü'l-îmân, IV, 317 (5242); Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, X, 248 (20957)

1192. "Sizden biriniz kardeşinin esasını şaka veya ciddi olarak almasın. (II, 427)

لا يأخذ أحدكم عصا أخيه لاعتبا أو جادا

Tirmizî, *Fiten*, 2 (IV, 462); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 85 (II, 719); Ahmed b. Hanbel, IV, 221 (17970, 17971)

1193. "Allah, mü'mini korkutan kimseyi, kıyamet gününün korkularından emin kılmamaya hak sahibidir." (II, 427)

من أخاف مؤمنا كان حقا على الله أن لا يؤمنه من أفراع يوم القيامة

Taberânî, *Evsat*, III, 24 (2350)

1194. "Kardeşinle dalga geçip alaya alma." (II, 428)

لا تمار أخاك ولا تمازحه

Tirmizî, *Birr*, 58 (IV, 359); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 142 (394); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 344

1195. "Gerçek zenginlik mal zenginliği değil, gönül zenginliğidir." (II, 428)

ليس الغنى عن كثرة العرض ولكن الغنى غنى النفس

Buhârî, *Rikâk*, 15 (V, 2368 (6081); Müslim, *Zekât*, 120 (II, 726); Tirmizî, *Zühd*, 40 (IV, 586); İbn Mâce, *Zühd*, 9 (II, 1386); Ahmed b. Hanbel, II, 243 (7314), 261 (7546), 315 (8159), 389 (9050), 438 (9645), 443 (9716); İbn Hıbbân, II,453 (679); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 105 (276); Taberânî, *Evsat*, VII, 203 (7274); Ebû Yâ'lâ, V, 404 (3079), XI, 132 (6259), 461 (6583), 478 (6599); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 290 (10343); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 99; İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, I, 331 (320), 332 (321); *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, I, 406 (313); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 281 (3295); Abd b. Humejd, s. 458 (1063); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 211 (1207,1208)

1196. "Az bir tebessümde izni bildirme vardır, özellikle maslahat için. (II, 429)

إيدان بالإذن في قليل الضحك لا سيما لمصلحته

Tespit edilememiştir.

1197. "Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız." (II, 429)

لو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا

Buhârî, *Tefsîr*, 108 (IV, 1689 (4345), *Nikâh*, 106 (V, 2002 (4923), *Rikâk*, 27 (2379 (6120,6121); Müslim, *Fedâil*, 134 (IV, 1832); Tirmizî, *Zühd*, 9 (IV, 556); Nesâî, *Küsûf*, 10, 23 (III, 132, 152); İbn Mâce, *Zühd*, 19 (II, 1402); Ahmed b. Hanbel, II, 312 (8109), 432 (9574), 453 (9846); *Muvatta'*, *Küsûf*, 1 (I, 186); Dârimî, *Rikak*, 26 (II, 396); İbn Huzeyme, II, 324 (1395)

1198. "Övülmeysi allah'tan daha çok seven kimse yoktur." (II, 430)

ليس أحد أحب إليه المدح من الله

Buhârî, *Tefsîr*, 123, *Nikah*, 106, *Tevhîd*, 15; Müslim, *Tevbe*, 32; Tirmizî, *Deavât*, 96; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 381, 425

1199. "Allah'ın nebilerini birbirinde üstün saymayınız." (II, 432)

لا تفضلوا بين أنبياء الله

Buhârî, *Enbiya*, 36; Müslim, *Fedâil*, 159; Ebu Dâvûd et-Tayaâlisî, *el Müsned*; I, 312; Beyhakî, *Şuâbü'l-îman*, I, 309, II, 182.

1200. "Ben Adem oğlunun efendisiyim bununla öğünmüyorum. Elimde Livâü'l-Hamd vardır ben bununla da öğünmüyorum. O gün Adem ve ondan sonra gelen bütün nebiler benim sancağımın altında olacaklardır. Arzın kendisi için yarıldığı ilk kişiyim. Bununla da öğünmüyorum. Ben kendisine ilk şefaathakki verilmiş ve şefaathakki kabul edilmiş kişiyim.bununla da öğünmüyorum." (II, 433)

أنا سيد ولد آدم يوم القيامة ولا فخر ويبيدي لواء الحمد ولا فخر وما من نبي يومئذ آدم فمن سواه إلا تحت

لوائي وأنا أول من تنشق عنه الأرض ولا فخر وأنا أول شافع وأول مشفع ولا فخر

Müslim, *Fedâil*, 3; Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 14; Tirmizî, *Tefsîr*, 18, *Menâkıb*, 1; İbn. Mâce, *Zühd*, 37; Ahmed b. Hanbel, I, 4, 281.

1201. "Sizin peygamberiniz, dört şefaathakcinin dördüncüsüdür. Bunlar Cebrâîl, sonra İbrâhîm sonra Musâ yahut İsa."

يشفع نيكم رابع أربعة جبريل ثم إبراهيم ثم موسى أو عيسى

Hâkim, *Müstedrek*, IV, 541, 641.

1202. "Ben onu cehennemde ortasında buldum ve kenara çıkardım." (II, 433)

وجدته في غمرات من النار فأخرجته إلى ضحضاح

Müslim, *Îman*, 358; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 625; Ebû Yâlâ, *el-Müsned*, XII. 54, Humeydî, *el-Müsned*, I, 219.

1203. "Şefaata ile kafirin azabı hafifletilir." (II, 433)

إن الكافر يخفف العذاب بالشفاعة

Tespit edilememiştir.

1204. "Kıyamet gününde ümmeti en çok olan peygamber ben olacağım ve cennetin kapısını ilk ben çalacağım." (II, 434)

أنا أكثر الأنبياء تبعاً يوم القيامة وأنا أول من يقرع باب الجنة

Müslim, *Îman*, 331; İbn Mâce, *Zühd*, 36; Ahmed b. Hanbel, II, 341.

1205. "Mü'min yüzüne karşı övüldüğü zaman iman kalbinde gelişir." (II, 435)

إذا مدح المؤمن في وجهه ربا الإيمان قلبه

Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 690; Taberânî, *Taberânî, Kebîr*, I, 170;

1206. "Medh etmekten sakınınız." (II, 435)

إياكم و المدح

Beyhakî, *Şuâbü'l-îman*, IV, 226.

1207. "Bir kulun, rabbinin yanındaki değerini öğrenmek istiyorsanız, onun arkasından nasıl hüsnü sena ediliyor ona bakınız." (II, 436)

إذا أحببتهم ان تعلموا ما للعبد عند ربه فانظروا ماذا يتبعه من حسن الثناء

Muvatta', *Hüsnü'l-hulk*, 1606; Ebu Naaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, VI, 5.

1208. "Allah bir kulu sevdiği zaman onun sevgisini meleklerin kalbine atar. Bir kula buğz ettiğinde ise onun buğzunu meleklerinin kalbine atar. Sonra (bu sevgi ve buğuz) ademoğlunun kalbine atılır." (II, 437)

إذ أحب الله عبدا قذف حبه في قلوب الملائكة وإذا أبغض الله عبدا قذف بغضه في قلوب الملائكة ثم يقذفه في قلوب

الآدميين

Ebu Naaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, III, 77;

1209. "Kadın çıplak bedenini kadının vücuduna sürmesin sonra onun vasıflarını kocasına anlatır da (kötülüğe sebep olur)." (II,437)

لا تباشر المرأة المرأة فتنعتها لزوجها

Buhârî, *Nikah* 117; Ebû Dâvûd, *Nikah* 44; Tirmizî, *Edeb* 38; Ahmed b. Hanbel, I, 380, 387.

1210. "Şiir bir sözdür. Güzeli sözün güzeli gibi, çirkini de sözün çirkini gibidir." (II, 438)

الشعر كلام حسنه كحسن الكلام وقبيحه كقبيحه

Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, s. 299; Şafiî, *Müsnedü's-Şafiî*, s. 366; Dârakutnî, *Sünen*, IV, 156, Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 68, X, 237.

1211. "Rasûlullah (s.a) ile yüz kerenin üzerinde meclisinde birlikte oldum. Ashabı, birbirlerine cahiliye şiirlerinden okurlar ve aralarında müzakere ederlerdi. Rasûlullah (s.a) susar ve tebessüm ederdi." (II, 438)

جالست النبي صلى الله عليه وسلم أكثر من مائة مرة فكان أصحابه يتناشدون الشعر ويتذاكرون أشياء من أمر

الجاهلية وهو ساكت فرما تبسم معهم

Tirmizî, *Edeb*, 70; İbn. Hıbbân, *Sahîh*, XIII, 96;

1212. "Muhakkak şiirden bir kısmı hikmettir. Ve beyan (güzel konuşma) sihir (gibi)dir. " (II, 438)

إن من الشعر لحكمة وإن من البيان لسحرا

Muvatta, *Kelam*, 3, (II, 986); Buhârî, *Nikâh*, 48 (V, 1976 (4851), *Tıb*, 50 (2176 (5434); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 86 (II, 720), 87 (II, 721); Ahmed b. Hanbel, IV, 263 (18343); Dârimî, *Salat*, 199 (I, 440); *Hakim. el-Müstedrek*, III, 710 (6568); Taberânî, *el-Kebir*, X, 83 (10025); Taberânî, *Evsat*, VII, 341 (7671); Bezzâr, V, 289 (1908); Beyhakî, *es-Sünenü'l-*

kübrâ, III, 208 (5553); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, III, 224; Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 98 (963)

إن من الشعر لحكمة

İbn Mâce, *Sıyâm*, 49 (II, 1235); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 269, VIII, 309; Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, I, 293

1213. "Ben yalamı olmayan bir peygamberim. Ben Abdulmuttalib'in oğluyum."
(II, 438)

أنا النبي لا كذب أنا ابن عبد المطلب

Buhârî, *Cihad*, 52 (III, 1051 (2709), 60 (1054 (2719), 96 (1071 (2772), 164 (1107 (2877), *Meğâzî*, 51 (IV, 1568 (4061,4062); İbn Hıbbân, XI, 90 (4770), XIII, 84 (5771); Taberânî, *el-Kebir*, VII, 298 (7191); Ebû Yâ'lâ, III, 271 (1727); Saîd b. Mansur, *Sünen*, II, 302 (2839, 2840); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 149 (133); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 394

1214. "Sen bir panmaksın ki kanadın, bütün karşılaştığın Allah yolundadır."
(II, 438)

هل أنت إلا إصبع دميت وفي سبيل الله ما لقيت

Buhârî, *Cihad*, 9 (III, 1031 (2648); Tirmizî, *Tefsîr*, 81 (V, 442); Ebû Yâ'lâ, III, 101 (1533); Saîd b. Mansur, *Sünen*, II, 304 (2846); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 159 (10456); Humeydî, *el-Müsned*, II, 341 (776)

1215. "Onbir kadın oturmuşlar, kocalarının haberlerinden hiçbir şeyi saklamayacaklarına dair kendi aralarında sözleşmişlerdi.

Birinci kadın anlattı: "Benim kocam sarp dağ başında arık deve etidir. (Dağ) düz değildir ki çıkılsın, (deve) semiz değildir ki götürülsün!" demiş.

İkincisi: "Kocamın haberini ifşa edemem, çünkü korkarım. Onu (bitirmeden) bırakamam. Onu anarsam irisini ufağını söylerim." demiş

Üçüncüsü: "Kocam uzun boyludur. Konuşursam boşanırım, susarsam muallakta burakılırım." demiş.

Dördüncüsü: "Kocam Tihâme gecesı gibidir. Ne sıcaktır ne soğuk. (Ondan) ne korkulur ne bıılır." demiş.

Beşincisi: Kocam (içeri) girerse pars, (dışarı) çıkarsa arslan kesilir. Emniyet ettiğı şeyi sormaz." demiş.

Altıncısı: "Kocam yerse dürer, içerse sömürür, yatarsa sarınır. Kederi anlamak için elini sokmaz." demiş.

Yedincisi: "Kocam tohumsuzdur yahut karanlıktır. İşleri üzerine yılmıştır. Her dert onu bulur. Baş yarığı mı yahut kol kırığı mı istersin. Yahut ikisini de sana bir araya toplayıversin." demiş.

Sekizincisi: "Kocamın kokusu zâferân, teni de tavşandır." demiş.

Dokuzuncusu: "Kocam direğı yüksek, kını uzun, külu çok, evi meclise yakın bir adamdır." demiş.

Onuncusu: "Kocam Maliktir amma ne malik! Malik bundan çok daha hayırlıdır. Onu çok çöken az dolaşan develeri vardır. Ud sesini işittiler mi helak olduğunu anlarlar." demiş.

Onbirincisi: "Kocam Ebû Zer'dir. Amma ne Ebû Zer! Zînetten kulaklarımı şakırdattı, pazularımı yağla doldurdu. Beni sevindirdi. Benim de gönlüm ferah oldu. Beni dağ başında, bir koyun sürücüğü sahibinde buldu da, at kişnemesine, deve sesine sahip harman döven, tınaz savuran bir aileye kattı. İşte onun yanında konuşuyor kötü karşılanmıyorum, Uyuyor sabahlıyorum. İçiyor ve kaniyorum. Ebû Zer'in annesi de ne Ebû Zer annesi! Ambarları büyük ve evi geniş. Ebû Zer'in oğlu da ne Ebû Zer'in oğlu yatağı soyulmuş hurma lifi gibi. Kendisini bir kuzunun budu doyurur. Ebû Zer'in kızı da ne Ebû Zer'in kızı. anasına babasına mutî, çarşaf dolusu ortağını çatlatan takımından. Ebû Zer'in cariyesi de ne Ebû Zer cariyesi. Bizim laflarımızı yalmaz, zahremizi döküp saçmaz, evimizi de kuş yuvasına çevirmez.

Tulumlarımızda süt çalkalınırken Ebû Zer çıktı ve bir kadına rastladı ki, yanında pars gibi iki çocuğı var. Böğrünün altındaki iki nar tanesi ile oynuyorlar. Hemen beni boşayıp onu nikahladı. Ben de ondan sonra eşraftan bir kocaya vardım ki, küheylan bir ata biner. Eline hattî mızrak alır, evime bir çok develer getirir. Bana her hayvandan bir çift verdi: "Ye Ümmü Zer akrabana da ver." dedi. Ama onun bana verdiğı her şeyi toptasam Ebû Zer'in kaplarının en küçüğünü doldurmaz." demiş.

Aiše (r.a) "Rasûlullah bana "Ben senin için Ümmü Zer'e nisbetle Ebû Zer gibiyim buyurdular." demiştir." (II, 443)

جلس إحدى عشرة امرأة فتعاهدن وتعاقدن أن لا يكتمن من أخبار أزواجهن شيئا قالت الأولى زوجي لحم حمل
 غث على رأس جبل لا سهل فيرتقى ولا سمين فينتقل . قالت الثانية زوجي لا أث خبره إني أخاف أن لا أذره إن أذكره
 أذكر عجره وبجره . قالت الثالثة زوجي العشق إن أنطق أطلق إن أسكت أعلق . قالت الرابعة زوجي كليل تمامة لا حر
 ولا قر ولا مخافة ولا سامة . قالت الخامسة زوجي إن دخل فهد إن خرج أسد ولا يسأل عما عهد . قالت السادسة
 زوجي إن أكل لف وإن شرب أشتف وإن اضطجع التف ولا يولج الكف ليعلم البث . قالت السابعة زوجي غياياء
 وعياياء طباقاء كل داء له داء شجك أو فلك أو جمع كلالك . قالت الثامنة زوجي المس مس أرنب والريح ريح زرنب
 . قالت التاسعة زوجي رفيع العماد طويل النجاد عظيم الرماد قريب البيت من الناد . قالت العاشرة زوجي مالك وما
 مالك مالك خير من ذلك له إبل كثيرات المبارك قليلات المسارح وإذا سمعن صوت المزهر أيقن أنهن هوالك . قالت
 الحادية عشرة زوجي أبو زرع فما أبو زرع أناس من حلي أذني ومأ من شحم عضدي وبجحي فيجحت إلي نفسي
 وجدني في أهل غنيمة بشق فجعلني في أهل سهيل وأطيظ ودانس ومنق فعنده أقول فلا أقبح وأرقد فأصبح وأشرب
 فأتنح . أم أبي زرع فما أم أبي زرع عكومها رداح وبيتها فساح . ابن أبي زرع فما ابن أبي زرع مضجعه كمسل شطبة
 ويشبعه ذراع الجفرة . بنت أبي زرع فما بنت أبي زرع طوع أبيها وطوع أمها وملء كسائها وغيظ جارتما . جارية أبي
 زرع فما جارية أبي زرع لا تبث حديثها تبثنا ولا تنقث ميرتنا تنقيتنا ولا تملأ بيتنا تعشيشا قالت خرج أبو زرع
 والأوطاب تمخض فلقي امرأة معها ولدان لها كالفهدين يلعبان من تحت خصرها برمانتين فطلقني ونكحها فنكحت بعده
 رجلا سريا ركب شريا وأخذ خطيا وأراح علي نعم ثريا وأعطاني من كل رائحة زوجا وقال كلي أم زرع وميري أهلك
 قالت لو جمعت كل شيء أعطانيه ما بلغ أصغر أنية أبي زرع قالت عائشة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (كنت
 لك كأي زرع لأم زرع

Buhârî, *Nikâh*, 82 (V, 1988 (4893); Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 92 (IV, 1896); İbn Hibbân, XVI, 25 (7104); *Hakim. el-Müstedrek*, III, 628 (6318); Taberânî, *el-Kebir*, IV, 278 (4418); Ebû Yâ'îlâ, VIII, 154 (4701), 160 (4702,4703); Abdürrezzak, *el-Musannef*, VIII, 8 (14077); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 311 (5217); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 20 (10875)

1216. "Ben sana, bedene hafif ama mizanda ağır bir amel öğreteyim mi?" "Evet ya Rasûlullah (s.a)." dedim. "Susmak, güzel ahlak ve gereksiz şeyleri terk etmek." buyurdu." (II, 445)

ألا أعلمك بعمل خفيف على البدن ثقيل في الميزان ؟ قلت : بلى يا رسول الله قال : هو الصمت وحسن الخلق
وترك ما لا يعينك

İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samt*, I, 94 (112)

1217. "Kalbinde kasvet, bedeninde sıkıntı ve rızıkında bir daralma gördüğün zaman bil ki gereksiz şeyler söylemişindir." (II, 445)

إذا رأيت قساوة في قلبك ووهنا في بدنك وحرمانا في رزقك فاعلم أنك تكلمت فيما لا يعينك

Hâdimî *Tenbihü 'l-ğâfilîn*'i kaynak göstererek peygamberimize atfen naklettiği bu sözü Münâvî, Malik b. Dinar'a atfen nakletmektedir.¹

1218. "Rasûlullah (s.a) selam verdiği zaman üç kere selam verir, konuştuğu zaman bir kelimeyi üç defa tekrar ederdi." (II, 446)

كان إذا سلم سلم ثلاثا وإذا تكلم بكلمة أعادها ثلاثا

كان كلام رسول الله صلى الله عليه وسلم كلاما فصلا يفهمه كل من سمعه

Rasûlullah (s.a) konuştuğu zaman onu dinleyen herkesin anlayacağı şekilde tek tek konuşurdu."

Buhârî, *İsti'zân*, 13 (V, 2305, (5890); Tirmizî, *İstîzân*, 28 (V, 72); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 18 (II, 676); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 300 (26296)

1219. "Bir adam Nebi'nin (s.a) yanında konuşmayı uzattı, Nebi (s.a) "Dilinin önünde kaç perde var?" diye sordu. "Dudaklarım ve dişlerim." dedi. "Sözünü geri çeviremiyorlar mı?" buyurdu. (II, 446)

تكلم رجل عند النبي صلى الله عليه وسلم فأكثر فقال " كم دون لسانك من حجاب ؟ " فقال : شفتاي

وأسناني قال " أفما كان لك ما يرد كلامك

İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samt*, I, 307 (730), 86 (93)

¹ Münâvî, *Feyzü'l-kadir*, I, 286

1220. "Allah bana, konuşmamın zikir, susmamın fikir ve bakışımın ibret olmasını emretti." (II, 446)

إن الله أمرني أن يكون نطقي ذكرا وصمتي فكرا ونظري عبرة

Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 189 (1159)

1221. "Kim Kur'an'ı Kerim'i okur ve onun ile dünyalık yerse, kıyamet gününde yüzünde derisi olmayan kemik olarak gelir" (II, 449)

من قرأ القرآن يتأكل به الناس جاء يوم القيامة ووجهه عظم ليس عليه لحم

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 532 (2625); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 168 (7741); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 274 (3526)

1222. "Kur'an'ı okuyunuz ve onunla kazandıklarınızı yemeyiniz." (II, 449)

اقرأوا القرآن ولا تأكلوا به

İbn Abdilber, *et-Temhid*, XXI, 114; Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 532 (2624);

1223. "Bana ümmetimin günaları arzolundu. Onların içerisinde, Kur'an'ı ezberleyip de unutmalarından daha büyüğünü görmedim." (II, 450)

عرضت علي ذنوب أممي فلم أر ذنبا أعظم من سورة من القرآن أو آية أوتيها رجل ثم نسيها

Ebû Dâvûd, *Salat*, 16 (I, 179); Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 19 (V, 178); Taberânî, *Evsat*, VI, 308; Taberânî, *es-Sağîr*, I, 330 (547); Ebû Yâ'lâ, VII, 253 (4265); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 334 (1966); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 440 (4110)

1224. "Allah, (cc) bazılarının kötülüğünden dolayı bir toplumun tamamına azab etmez. Eğer kötülük toplumun arasında yayalıp, toplum fertleri onu düzeltmeye güç yetirdiği halde düzeltmeye çalışmazlarsa hususi ve umumi azap indirir." (II, 451)

ان الله عز وجل لا يعذب العامة بعمل الخاصة حتى يروا المنكر بين ظهرايهم وهم قادرون على ان ينكروه فلا

ينكروه فإذا فعلوا ذلك عذب الله الخاصة والعامة

Ahmed b. Hanbel, IV, 192 (17756); Abd b. Humeyd, I, 131 (269); İbn Ömer eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesanî*, IV, 387 (2431); Taberânî, *el-Kebir*, XVII, 138 (343)

1225. "Kendiniz yapmasanız da iyiliği emrediniz ve kötülüğü yapıyor olsanız da kötülükten men ediniz." (II, 451)

مروا بالمعروف و إن لم تعملوا به كله و انموا عن المنكر و إن لم تنتهوا عنه كله

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 89 (7570)

1226. "Müslüman'ın Müslüman üzerinde beş hakkı vardır. Selamını almak, hasta olduğunda ziyaret etmek, cenazesini teşcî etmek, davetine icabet etmek ve aksırıp elhamdülillah dediği zaman, Allah'tan rahmet dilemek." (II, 454)

حق المسلم على المسلم خمس رد السلام و عيادة المريض و اتباع الجنائز و إجابة الدعوة و تشميت العاطس

Buhârî, *Cenâiz*, 2 (I, 418 (1183); Müslim, *Selam*, 4 (IV, 1704); Ahmed b. Hanbel, II, 540 (10979); İbn Hibbân, I, 476 (241); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s.343 (991); Taberânî, *Evsat*, IV, 260; Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII,3 (9243); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 386 (6408); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 64 (10049); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 239 (221)

1227. "Hasta ziyare etmek için bir mil yürü, iki kişinin arasını bulmak için iki mil yürü, bir kardeşini ziyaret için üç mil yürü." (II, 455)

امش ميلا عد مريضا امش ميلين أصلح بين اثنين امش ثلاثة أميال و زر أخا في الله عز وجل

İbn Ebi'd-Dünya, *el-İhvân*, I, 152 (101)

1228. "Kim bir cenazenin teşcîinde, namaz kılınıncaya kadar bulunursa bir kîrâd ecir alır. Defnoluncaya kadar duran, iki kîrâd ecir alır. "Kîrâd nedir?" diye soruldu. "İki koca dağ büyüklüğüdür." buyurdu." (II, 456)

من شهد الجنائزة حتى يصلي فله قيراط و من شهد حتى تدفن كان له قيراطان . قيل وما القيراطان ؟ قال (

مثل الجبلين العظيمين

Buhârî, *Cenâiz*, 57 (I, 445 (1261); Müslim, *Cenâiz*, 52 (II, 652); Ahmed b. Hanbel, II, 401 (9197); İbn Hibbân, VII, 347 (3078); Abdürrezzak, *el-Musannef*, III, 447 (6266); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 412 (6536); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 645 (2122)

1229. "Bir kimseyi hayırla yad ederseniz, o kimseye cennet vacip olur, bir kimseyi de şer ile yad ederseniz, o kimseye cehennem vacip olur." (II, 456)

من أثبتتم عليه خيرا وجبت له الجنة ومن أثبتتم عليه شرا وجبت له النار

Müslim, *Cenâiz*, 60 (II, 655); Nesâî, *Cum 'â*, 45 (IV, 49); Ahmed b. Hanbel, III, 186 (12961); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, I, 629 (2059)

1230. "Fakat Allah dediklerini tasdik etti, O'nu da bilmediği şeylerden dolayı affetti." (II, 456)

ولكن الله صدقهم فيما يقولون و غفر له ما لا يعلمون

Tespit edilememiştir.

1231. "Bir kimsenin aksırdığında, yüksek sesle "Elhamdülillahî rabbi'l-âlemîn ala külli hâl." derse, ebedi olarak diş ve kulak ağrısı çekmez." (II, 457)

من قال عند عطسة سمعها الحمد لله رب العالمين على كل حال ما كان لم يجد وجع الضرس ولا الأذن أبدا

Buhârî, *el-Edebü 'l-müfred*, s. 319 (926); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 459 (8273)

1232. "Kim aksırır aksırmaz hamd ederse böğür ağrısından kurtarılır ve ebedi olarak diş ağrısından şikayet etmez." (II, 457)

من بادر العاطس بالحمد عوفي من وجع الخاصرة ولم يشتك ضرسه أبدا

Taberânî, *Evsat*, VII, 155 (7141)

1233. "Yüzünü eli veya elbisesi ile örttü." (II, 457)

غطى وجهه بيده أو بثوبه و غرض بها صوته

Tirmizî, *Edeb*, 6 (V, 86); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 325 (7796)

1234. "Aksıran kimse yüzünü avcu ile kapatsın ve sesini kıssın." (II, 457)

إذا عطس أحدكم فليضع كفيه على وجهه و ليخفض صوته

Hakim. el-Müstedrek, IV, 293 (7684); Beyhakî, *Şuâbü 'l-îmân*, VII, 31 (9353); İbn Abdî'l-Berr, *et-Temhid*, XVII, 335

1235. "Derin esneme ve şiddetli aksırık şeytandandır." (II, 457)

إن الثآؤب الرفيع والعطس الشديد من الشيطان

Tespit edilememiştir.

1236. "Aksıran kimse: "Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'adır" desin. Orada bulunan: "Allah sana rahmet etsin desin." Aksıran kimse tekrar: "Allah sizi ve bizi bağışlasın." diye mukabele etsin." (II, 458)

إذا عطس أحدكم فليقل الحمد لله رب العالمين وليقل له من يرد عليه يرحمك الله وليقل يغفر الله لنا ولكم

Buhârî, *Edeb*, 126 (V, 2298 (5870); Tirmizî, *Edeb*, 3 (V, 82); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 90 (II, 726); İbn Mâce, *Edeb*, 20 (II, 1224); Ahmed b. Hanbel, I, 120 (972, 973), 122 (995), II, 353 (8616); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 296 (7693, 7694, 7695), 297 (7696); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 319 (927), 322 (934); Tayâlisî, s. 81 (591)167 (1203), 305 (2315); Taberânî, *el-Kebir*, VII, 58 (6369); Taberânî, *Evsat*, VI, 25; Abdürrezzak, *el-Musannef*, X, 451 (19677) Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 27 (9336), 30 (9347)

1237. "Bir adam, "Evde annem ile beraber kalıyorum, annemin yanına girerken izin istemeli miyim?" dedi. Rasûlullah (s.a): "Evet yanına girerken izin istemelisin." dedi. Adam: "Ben ona hizmet ediyorum." dedi Rasûlullah (s.a): "Annemi çıplak görmek ister misin?" diye sordu. Adam: hayır dedi. Rasûlullah (s.a): "Öyle ise yanına girerken izin iste, buyurdu." (II, 459)

أستأذن على أمي فقال نعم قال الرجل إني معها في البيت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم استأذن عليها

فقال الرجل إني خادمها فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم استأذن عليها أتحب أن تراها عريانة قال لا قال فاستأذن

عليها

Muvatta, *İstîzân*, 1 (II, 963); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 42 (17600); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 97 (13336); İbn Abdi'l-Berr, *et-Temhid*, XVI, 229

1238. "Nebi (s.a) evde olduğu bir sırada, bir adam "أأج" "Girebilir miyim?" diyerek izin istedi. Nebi (s.a): hizmetcisine "Çık ve ona izin istemiye öğret." buyurdu. Hizmetçi o kimseye: "Allah'ın selamı üzerinize olsun, girebilir miyim de!" dedi. Adam onu dinledi ve "Allah'ın selamı üzerinize olsun, girebilir miyim?" dedi. Nebi (s.a) de izin verdi ve adam girdi." (II, 459)

استأذن على النبي صلى الله عليه وسلم وهو في بيت فقال أألج؟ فقال النبي صلى الله عليه وسلم لخادمه " أخرج إلى هذا فعلمه الاستئذان فقل له قل السلام عليكم أدخل؟ " فسمعه الرجل فقال السلام عليكم أدخل؟ فأذن له النبي صلى الله عليه وسلم فدخل

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 127 (II, 766); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 242 (25672); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 340 (17445); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 337

1239. "Evlatlarınıza yedi yaşında namazı emrediniz. On yaşına geldiklerinde (namaz kılmazlarsa) onları dövünüz. Yataklarında aralarını ayırınız." (II, 459, 476)

مروا أولادكم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين واضربوهم عليها وهم أبناء عشر سنين وفرقوا بينهم في المضاجع

Ebû Dâvûd, *Salat*, 26 (I, 187)

8. Kulağın Afetleri

1240. "İstemediği halde masiyet yerinde bulunan kimse orada bulunmayan gibidir. Bulmadığı halde orayı sevende orada gibidir." (II, 469)

من حضر معصية فكرهها فكأنه غاب عنها ومن غاب عنها فأحبها فكأنه حضرها

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 266 (14330)

1241. "İki parmağını iki kulağına soktu." (II, 469)

أدخل إصبعيه في أذنيه

Ahmed b. Hanbel, II, 98 (5732), VI, 359 (27063); Ebû Yâ'lâ, II, 86 (739), 99 (755); Buhârî, *Ezan*, 19 (I, 227); Müslim, *İman*, 269 (I, 152); Tirmizî, *Salat*, 144 (I, 375); İbn Mâce, *Menâsik*, 4 (II, 965); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, X, 523 (18105)

1242. "Yüksek sesle zikreden kimse, orada olmayana ya da sağıra çağırıyor." (II, 471)

من رفع صوته بالذكر لا يدعوا أصم و لا غابا

Hadis bu ifadeler ile tesbit edilememiştir ancak aynı manayı ifade etmek üzere aşağıdaki şekli ile müttfekun aleyhh olarak rivayet edilmektedir. أصم و لا غابا إنكم لا تدعون

Buhârî, *Cihâd*, 129 (III, 1091 (2830), *Deavât*, 50 (V, 2346 (6021), 67 (2354 (6046), Kader, 6 (VI, 2437 (6236), *Eymân*, 1 (2690 (6952); Ahmed b. Hanbel, IV, 417 (19790); Tayâlisî, s. 67 (493); Ebû Yâ'lâ, XIII, 187 (7252); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 85 (29665); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 398 (7680,7681); Abd b. Humejd, I, 191 (542); İbn Huzeyme, IV, 149 (2563); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 445 (662)

1243. "Zikrin en hayırlısı gizli olanıdır." (II, 471)

خير الذكر الخفي

Ahmed b. Hanbel, I, 172 (1477), 180 (1559), 187 (1623); İbn Hibbân, III, 91 (809); Ebû Yâ'lâ, II, 81 (731); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 85 (29663), VII, 84 (34377); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 406 (551,552), 407 (554), VII, 296 (10369); Abd b. Humejd, I, 76 (137); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 217 (1218)

1244. "Ey insanlar sesinizi kısın. Muhakkak ki sizler burada olmayana ya da sağıra çağırılmıyorsunuz." (II, 472)

يا أيها الناس اربعوا على أنفسكم فإنكم لا تدعون أصم ولا غائبا

Buhârî, *Cihâd*, 129 (III, 1091 (2830), *Deavât*, 50 (V, 2346 (6021), *Deavât*, 67 (V, 2354 (6046), Kader, 6 (VI, 2437 (6236), *Tevhîd*, 9 (2690 (6952); Ahmed b. Hanbel, IV, 417 (19760); Tayâlisî, s. 67 (493); Ebû Yâ'lâ, XIII, 187 (7252); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 85 (29665); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 398 (7680-7681); Abd b. Humejd, I, 191 (542); İbn Huzeyme, IV, 149 (2563); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 445 (662)

1245. "Kim görmediği bir rüyayı anlatırsa, iki saçı bağlamakla mükellef tutulacak ve yapamayacaklardır. Kim, kindisinden kaçıp konuşmalarını duymasını istemedikleri halde başkalarının konuşmalarını dinlerse, kıyamet gününde kulağına kurşun dökülecektir. Kim de heykel-yaparsa, yaptıklarına ruh üflemeyle mükellef tutularak azab edilecektir. O ruh üfleyecek değildir." (II, 473)

من تحلم بحلم لم يره كلف أن يعقد بين شعيرتين ولن يفعل ومن استمع إلى حديث قوم وهم له كارهون أو

يفرون منه صب في أذنه الآنك يوم القيامة ومن صور صورة عذب وكلف أن ينفخ فيها وليس بنافخ

Buhârî, *Tâ'bîr*, 45 (VI, 2581 (6635); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 399 (1167); Taberânî, *el-Kebîr*, XI, 334 (11923)

9. Gözün Afetleri

1246. "Üç şey gözü cilalandırır; yeşile bakmak, akan suya bakmak, güzel yüze bakmak." (II, 478)

ثلاثة يجلبن البصر النظر إلى الخضرة وإلى الماء الجاري وإلى الوجه الحسن

Tespit edilememiştir.

1247. "Üç şey gözün kuvvetini artırır; sürme, yeşile bakmak, güzel yüze bakmak." (II, 478)

ثلاث يزدن في قوة البصر الكحل بالإثمد والنظر إلى الخضرة والنظر إلى الوجه الحسن

Tespit edilememiştir.

1248. "Sizden biriniz cariyesini kölesi ya da işçisiyle evlendirirse onun avretine bakmasın. Avret göbekte diz kapağı arasındır." (II, 480)

إذا زوج أحدكم أمته عبده أو أجيده فلا تنظر إلى عورته والعورة فيما بين السرة والركبة

Ebû Dâvûd, *Salat*, 26 (I, 187), *Libas*, 34 (II, 462); Dârakutnî, *Salat*, 2 (I, 230); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 226 (3036), VII, 94 (13315); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 26; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 229 (3053)

1249. "Eşin ve cariyenden başkasına bakma." (II, 481)

غض بصرك إلا عن أمتك وامراتك

Tespit edilememiştir.

1250. "Sizden biriniz eşyle beraber olduğunda, eşeklerin soyunduğu gibi soyunmayın." (II, 481)

إذا أتى أحدكم أهله فلا يتجردان تجرد البعيرين

Tesbit edilememiştir.

1251. "Sizden biriniz eşyle beraber olduğunda örtünsün, zira melekler haya eder, şeytan orada olur. Şeytan orada olunca doğacak çocuğa ortak olur." (II, 481)

إذا أتى أحدكم أهله فليستتر فإنه إذا لم يستتر استحيت الملائكة وخرجت وحضره الشيطان فإذا كان بينهما
ولد كان الشيطان فيه شريك

Tespit edilememiştir.

1252. "Avretini eşin ve cariyen dışındakilere gösterme." (II, 483)

احفظ عورتك إلا من زوجتك و ما ملكت يمينك

Tespit edilememiştir.

1253. "O'na bak zira aranızın uyuşması için bu daha hayırlıdır." (II, 486)

أبصرها فإنه أحرى أن يؤدم بينكما

انظر إليها فإنه أحرى أن يؤدم بينكما

Tespit edilememiştir.

1254. "İki haslet vardır ki kimde bulunursa Allah onu şükredici ve sabredici olarak yazar. Bu sıfatların olmadığı kimseler de şükredici ve sabredici olarak yazılmaz. Dini hususunda, kendinden üstekilere bakıp onlara uyan, dünyevi hususlarda kendisinden aşağıda olanlara bakıp, kendisine olan fazlından dolayı Allah'a (c.c) hamd eden kimseyi Allah, şükredici ve sabredici yazar. Dini hususlarda kendinden aşağılara bakan, dünyevi hususlarda kendinden yukarılara bakıp kavuşamadığı şeylere esef eden kimseyi, Allah şükredici ve sabredici olarak yazmaz." (II, 487)

خصلتان من كانتا فيه كتبه الله شاكرا صابرا ومن لم تكونا فيه لم يكتبه الله شاكرا ولا صابرا من نظر في دينه إلى
من هو فوقه فاقتدى به ونظر في دنياه إلى من هو دونه فحمد الله على ما فضله به عليه كتبه الله شاكرا صابرا ومن نظر
في دينه إلى من هو دونه ونظر في دنياه إلى من هو فوقه فأسف على ما فاتته منه لم يكتبه الله شاكرا ولا صابرا

Tespit edilememiştir.

1255. "Bir adam izin olmadan senin evine baktığı anda, sen bir taş parçası alırsan ve onun gözü çıkarsa sana bir günah yoktur." (II, 488)

لو أن امرأ اطلع عليك بغير إذن فخذفته بحصاة ففقت عينه لم يكن عليك جناح

Tespit edilememiştir.

1256. "Kim bir kardeşinin yazısını izinsiz bakarsa, ateşe girmiş gibidir." (II,489)

من اطلع في كتاب أخيه بغير أمره فكأنما اطلع في النار

Tespit edilememiştir.

1257. "Allah'ın (c.c) hakkı dışında kim bir Müslümana bakar ve bakışıyla korkutursa, Allah (c.c)'da onu kıyamet günü korkutur." (II, 489)

من نظر إلى مسلم نظرة يخيفه بها في غير حق الله أخافه الله يوم القيامة

Tespit edilememiştir.

10. Elin Afetleri

1258. Cüzamlılara bakışı uzatmayın." (II, 490)

لا تدبوا النظر إلى المجذمين

İbn. Mâce, *Tıb*, 44; Ahmed b. Hanbel, I, 78, 233; Taberânî, *Kebîr*, XI, 106, XX, 112, *Evsat*, IX 107; Ebû Yâîâ, *el-Müsned*, XII, 145.

1259. "Cüzamlılara, onları rahatsız edecek şekilde uzun süre bakmayın. ve sizinle onlar arasında bir mızrak mesafe olsun." (II, 490)

لا تدبوا النظر إلى المجذمين وإذا كلمتموهم فليكن بينكم وبينهم قيد رمح

Ahmed b. Hanbel, I, 78, 233.

1260. "Sizden biriniz namaz kılariken gözlerini kapatmasın." (II, 490)

إذا قام أحدكم في الصلاة فلا يغمض عينيه

Taberânî, *Kebîr*, XI, 34, *Evsat*, II, 356, Sağîr, I, 37.

1261. "Allah'ın (c.c) azabıyla azap etmeyin." (II, 491)

لا تعذبوا بعذاب الله

Tespit edilememiştir.

1262. "Biz Mina'da Nebi (s.a) ile birlikte idik. Bir yılana rastladı. "Onu öldürün!" buyurdu. Yılan bir taşın içerisine kaçtı. "Bana yapraklı bir hurma dalı ve ateş getirin, onu ateşle yakayım." buyurdu." (II, 491)

كنا مع النبي صلى الله عليه وسلم بمنى فمرت حية فقال اقتلوها فسبقتنا إلى جحر فدخلت فقال هاتوا سعفة
ونارا فأضرمها نارا

Tespit edilememiştir.

1263. "Hz. Ali (r.a) bir kavmi ateşte yaktı. Bu haber İbn Abbas'a ulaştı. Ben olsaydım böyle yapmazdım, çünkü Rasûlullah (s.a): "Allah'ın azabı ile azab etmeyiniz" buyurmaktadır. Ben onları Nebi'nin (s.a) dediği gibi öldürürdüm. "Kim dinini değiştirirse onları öldürünüz." (II, 491)

أن عليا رضي الله عنه حرق قوما فبلغ ابن عباس فقال لو كنت أنا لم أحرقهم لأن النبي صلى الله عليه وسلم
قال (لا تعذبوا بعذاب الله) . ولقتلتهم كما قال النبي صلى الله عليه وسلم (من بدل دينة فاقتلوه

Tespit edilememiştir.

1264. "Yüzü çirkinleştirmeyin. Allah(c.c) Adem'i (a.s) kendi suretinde yarattı." (II, 491)

لا تقبحوا الوجه فإن الله خلق آدم على صورت

Tespit edilememiştir.

1265. "Allahın, meleklerin ve bütün insanların laneti, kendisini babasından başkasına nisbet eden kişi ve başka efendiye intisab eden kölenin üzerinedir." (II, 495)

ومن ادعى إلى غير أبيه أو تولى غير مواليه فعليه لعنة الله و الملائكة والناس أجمعين

Tespit edilememiştir.

1266. "Allah'ın, (c.c) meleklerin ve bütün insanların laneti hayvanlara müslle yapanların üzerinedir." (II, 500)

من مثل بحيوان فعليه لعنة الله و الملائكة والناس أجمعين

Tespit edilememiştir.

1267. "Kim yabancı bir kadının elini tutarsa kıyamet günü avcuna bir kor konur." (II, 500)

من مس امرأة ليس منها بسبيل وضع على كفه حجرة يوم القيامة

Tespit edilememiştir.

1268. "İki mü'min karşılaşır da musafaha ederlerse, daha ayrılmadan her ikisinde günahları bağışlanır." (II, 500)

ما من مسلمين يلتقيان فيتصافحان إلا غفر لهما قبل أن يفترقا

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 141 (II, 715); Tirmizî, *İstîzân*, 31 (V, 74); İbn Mâce, *Edeb*, 15 (II, 1220); Ahmed b. Hanbel, IV, 289 (18570), 303 (18721); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 246 (25717); Beyhakî, *es Sünenü'l-kübrâ*, VII, 99 (13349)

Hadis bu hali ile nakledilmektedir. Ancak Münâvî'nin Feyzü'l-kadir'inden nakil yaparken şerhi ile birlikte naklettiği için aşağıdaki şekilde nakledilmiştir aslında Münâvî'de bu hadisi şerh ederken ذكرين أو اثنين kelimelerini parantezin dışına koymuştur. Buradan şunu anlıyoruz ki Hâdimî hadisleri naklederken konuyu ortaya koymak için daha çok hadislerin manasına yoğunlaşmış ve izahında hadis ile şerh arasında hadislerin tefrikini sağlayacak işaretlere fazla önem vermemiştir. Bu belki de o zamanın bir usulü değildir.

1269. "Bir adam: "Bizden bir adam kardeşi ile karşılaşmışta onu eğilip selamlayarak karşılayabilir mi ya Rasûlallah (s.a)?" dedi. "Hayır." dedi. Adam: "Öpebilir mi?" diye sordu. Rasûlallah (s.a)" "Hayır." dedi. Adam: "Musafaha edebilir mi?" dedi. Rasûlallah (s.a) "Evet." buyurdu." (II, 500)

قال رجل يا رسول الله الرجل منا يلقي أخاه أو صديقه أينحي له ؟ قال : لا قال : أفيلتمه ويقبله قال : لا قال

: فيأخذ بيده ويصافحه ؟ قال : نعم

Tirmizî, *İstîzân*, 31 (V, 75)

Tirmizî hasen garip demektedir. el-Elbânî'de aynı yönde görüş bildirmektedir.¹

1270. "Müslüman kardeşiyle musafahalaşan ve elini hareket ettiren kimsenin günahları dökülür." (II, 500)

¹ Tirmizî, *Sünen*, V, 75 (2728)

من صافح أخاه المسلم وحرك يده تناثرت عنه ذنوبه

Tespit edilememiştir.

1271. "Mü'min, mü'min kardeşiyle karşılaştığı zaman selam verir ve onun elini tutup müsafaha yaparsa, ağacın yapraklarının döküldüğü gibi her ikisinin de günahları dökülür." (II, 501)

إن المؤمن إذا لقي المؤمن فسلم عليه وأخذ بيده فصافحه تناثرت خطاياهما كما يتناثر ورق الشجر

Tespit edilememiştir.

1272. "İki Müslüman karşılaştığında arkadaşına selam veren, arkadaşını sevindirdiği için Allah'a (c.c) daha sevimlidir." (II, 501)

إذا التقى المسلمان فسلم أحدهما على صاحبه كان أحبهما إلى الله أحسنهما بشرا بصاحبه

Tespit edilememiştir.

1273. "Musafaha ettiğiniz zaman baş parmakla tutunuz. Çünkü onda bir damar vardır. Muhabbet meydana gelir." (II, 501)

إذا صافحتم فخذوا الإبهام فإن فيه عرقا ينشعب منه المحبة

Tespit edilememiştir.

1274. "Hz. Ali (r.a) satranç oynayan bir kavmin yanından geçti ve dedi ki: "Taptığınız bu şeyler nelerdir?" (II, 503)

عن علي أنه مر بقوم يلعبون بالشطرنج فقال : (ما هذه التماثيل التي أنتم لها عاكفون

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 287 (26158); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 241 (6518); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 212 (20718, 20719)

1275. "Kim satranç oynarsa lanetlenmiştir." (II, 504)

من لعب الشطرنج فهو ملعون

Tespit edilememiştir.

1276. "Satranç oynayan lanetlenmiştir ve ona bakan kimse domuz eti yemiş gibidir." (II, 504)

ملعون من لعب بالشطرنج و الناظر إليها كالأكل لحم الخنزير

Ahmed b. Hanbel, *el-Vera*, I, 92

1277. "Defle bile olsa düğünü ilan ediniz." (II, 504)

أعلنوا الزفاف و لو بالدفاف

Bu ifadeler ile hadis tesbit edilememistir. Aşağıda ki hadisler aynı manayı ifade etmektedir.

أعلنوا النكاح واضربوا عليه بالغربال يعني الدف

"Def çalarak nikahı ilan ediniz."

Tirmizî, *Nikah*, 6, 15 (III, 398, 411); İbn Mâce, *Nikah*, 20 (I, 611); Ahmed b. Hanbel, IV, 5 (16175); İbn Hıbbân, IX, 374 (4066); Ebû Yâ'lâ, V, 10 (2618); Said b. Mansur, Sünen, I, 172 (627); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, III, 495 (16397); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, VII, 290 (14476); Ahmed b. Hanbel, IV, 5 (16175); İbn Hıbbân, IX, 374 (4066); Bezzâr, VI, 170 (2214)

1278. "Nebi (s.a) yüklü hayvanı ayakta bekletmeyi nehyetti." (II, 505)

نهى أن تصبر البهائم

نهى النبي صلى الله عليه وسلم أن تصبر البهائم

Buhârî, *Zebâih*, 25 (V, 2100 (5194); Müslim, *Sayd*, 58 (III, 1549); Ebû Dâvûd, *Edâhî*, 11 (II, 110); Nesâî, *Dahâyâ*, 41 (VII, 238); Ahmed b. Hanbel, III, 117 (12182), 171 (12769), 191 (13005); Taberânî, *Evsat*, II, 331; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 258 (19862); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, IX, 334 (19262); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, III, 72 (4528)

1279. "Biriniz evinde abdest alıp sonra camiye giderse dönünceye kadar namazdadır." (II, 506)

إذا توضأ أحدكم في بيته ثم أتى المسجد كان في صلاة حتى يرجع

Muvatta, *Vaktü's-Salat*, 1 (I, 52); İbn Huzeyme, I, 226 (439), 229 (447); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 324 (744)

1280. "Ya hepsini tıraş ediniz yahut hepsini bırakınız." (II, 509)

احلقوه كله أو اتركوه كله

Ebû Dâvûd, *Teraccül*, 14 (II, 483); Nesâî, *Zînet*, 3 (VIII, 130); İbn Hıbbân, XII, 318 (5508); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, V, 407 (9296)

1281. "Etrafı bırakılıp üstü alınan çocuğun başındaki saça, şeytan oturur." (II, 509)

مقعد الشيطان القزح في رؤس الصبيان

Bu ifadeler ile tesbit edilememiştir ancak şahidleri vardır.

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن القزح

"Rasûlullah (s.a) etrafı bırakılıp ortası alınarak yapılan tıraşı yasakladı."

Buhârî, *Libâs*, 70 (V, 2214 (5577,5576); Müslim, *Libas*, 113 (III, 1675); Ebû Dâvûd, *Teraccül*, 14 (II, 482); Nesâî, *Zînet*, 5 (VIII, 130), 58 (VIII, 182); İbn Mâce, *Tıb*, 38 (II, 1201); Ahmed b. Hanbel, II, 4 (4473)

1282. "Bıyıklarınızı kısaltınız, sakalı bırakınız." (II, 509, 618)

قصوا الشوارب وأعفوا اللحى

Ahmed b. Hanbel, II, 229 (7132); Taberânî, *el-Kebir*, XI, 152 (11335); Taberânî, *Evsat*, IX, 162 (9426)

1283. "Bıyıklarınızı kazıyınız, sakalı bırakınız." (II, 510, 618)

أحفوا الشوارب وأعفوا اللحى

Müslim, *Taharet*, 52 (I, 222); Tirmizî, *Edeb*, 18 (V, 95); Nesâî, *Taharet*, 15 (I, 16), *Zînet*, 2, 56 (VIII, 129, 181); Ahmed b. Hanbel, II, 16 (4654); Taberânî, *Evsat*, VII, 238 (7380); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 75 (807); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, V, 407 (9294); Tahâvî, *Şerh-u meâ 'ni 'l-âsâr*, VI, 230 (6078, 6082)

1284. "Rasûlullah (s.a) sakalının hem boyundan hem eninden ahrdı." (II, 510)

كان يأخذ من طول لحيته وعرضها

İbn Abdilber, *et-Temhîd*, XXIV, 146

1285. "Ahir zamanda bir topluluk gelecek güvercin kanatları gibi boyanacaklar. Onlar cennetin kokusunu duyamayacaklar." (II, 510)

يكون قوم في آخر الزمان يختضبون بهذا السواد كحواصل الحمام لا يجدون رائحة الجنة

Ebû Dâvûd, *Teraccül*, 20 (II, 486); Nesâî, *Zînet*, 15 (VIII, 138); Ahmed b. Hanbel, I, 273 (2470); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 311 (14601)

1286. "Siyah boya cehennemliklerin boyasıdır." (II, 510)

الخضاب بالسواد خضاب أهل النار

Hakim. el-Müstedrek, III, 604 (6239)

1287. "İlk defa siyaha boyanan firavundur." (II, 510)

وأول من اختضب بالسواد فرعون

İbn ebî's Şeybe, *el-Musannef*, VII, 254 (35818); Deylemî, *el-Firdevs*, I, (Hadis Nr. 47)

1288. "Beyaz kılları koparmayın o müslümanın nurudur." (II, 510)

لا تنتفوا الشيب فإنه نور المسلم

Ahmed b. Hanbel, II, 179 (6672), 210 (6962); Abdurezzak, *el-Musannef*, XI, 155 (20186)

1289. "Yahudi ve Hristiyanlar kınayla boyamazlar, siz onlara muhalefet ediniz." (II, 510)

إن اليهود والنصارى لا يصبغون فخالفوهم

Buhârî, *Enbiyâ*, 51 (III, 1275 (3275), *Libâs*, 65 (V, 2210 (5559); Müslim, *Libas*, 80 (III, 1663); Nesâî, *Zînet*, 64 (VIII, 185); Ahmed b. Hanbel, II, 240 (7272), 309 (8069), 401 (9198); İbn Hibbân, XII, 284 (5470); Taberânî, *Evsat*, VIII, 196 (8386); Ebû Yâ'lâ, X, 366 (5957), 399 (6003); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 182 (24999); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 211 (6393,6395); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 309 (14588); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 415 (9342); Abd b. Humeyd, *el-Müsned*, II, 471 (1108)

1290. "Kına ile boyanınız. Çünkü Allah, melekleri, nebileri, rasûlleri denizde ve karada balıklara varıncaya kadar bütün yaratıklar ve yuvasındaki kuşlar, kına ile boyanan kimseye, boya çıkıncaya kadar istiğfar dilerler." (II, 511)

اختضبوا فإن الله وملائكته وأنبياءه ورسوله وكلما ذرأ وبرأ حتى الحيتان في بحارها والطير في أوكارها يصلون

على صاحب الخضاب حتى ينصل خضابه

Hatîb El-Bağdâdî, *Târîhu 'l-Bağdâd*, III, 194 (1235)

1291. "Nebi (s.a) iki kabre uğradı. Buyurdu ki: "Bu ikisi azab görmektedir. Ancak azab görmeleri büyük günahtan değil. Birisi bevlene dikkat etmezdi, diğeri ise kovuculuk yapardı". Sonra yerden yaş bir dal aldı, ikiye böldü ve her bir kabre dikti." dediler ki: "Ne için yaptın ya Rasûlallah (s.a)?" "Umulur ki kuruyuncaya kadar azablarımı hafifletir." buyurdu." (II, 511)

مر النبي صلى الله عليه وسلم بقبرين فقال (إنهما ليعذبان وما يعذبان في كبير أما أحدهما فكان لا يستتر من

البول وأما الآخر فكان يمشي بالنميمة) . ثم أخذ جريدة رطبة فشققها نصفين فغرز في كل قبر واحدة . قالوا يا رسول

الله لم فعلت هذا ؟ قال (لعله يخفف عنهما ما لم ييبسا

Buhârî, *Vudû*, 55 (I, 88 (215), *Cenâiz*, 80 (458 (1295); Nesâî, *Cenâiz*, 116 (IV, 106); İbn Mâce, *Taharet*, 26 (I, 125); Ahmed b. Hanbel, I, 225 (1980); Dârimî, *Taharet*, 61 (I, 205); İbn Hıbbân, VII, 399 (3129); Taberânî, *Evsat*, VI, 337; Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 216 (7869); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, III, 52 (12045); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, II, 412 (3943); Nesâî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, I, 664 (2196); Abd b. Humeyd, I, 210 (620); İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd*, I, 433; Hennâd, *ez-Zühd*, II, 575

1292. "Rasûlullah (s.a) sağ elini yemek ve temizlik için, sol elini helada eziyeti gidermek için kullanırdı." (II, 512)

كانت يد رسول الله صلى الله عليه وسلم اليمنى لظهوره وطعامه وكانت يده اليسرى لخلائه وما كان من أذى

Ebû Dâvûd, *Taharet*, 18 (I, 55); Ahmed b. Hanbel, VI, 265 (26326); Beyhakî, *es-Sünenü 'l-kübrâ*, I, 113 (547); Ahmed b. Hanbel, VI, 265 (26328); Beyhakî, *Şuâbü 'l-îmân*, V, 77 (5840)

1293. "Sağ eline ekmek, sol eline karpuz alır, bir defa birinden sonra diğlerinden yerdi." (II, 512)

كان يأخذ الخبز بيمينه و البطيخ بيساره فيأكل من هذا مرة و من هذا أخرى

"Sağ eline hurma, sol eline karpuz alır, hurma ile karpuzu yerdi."

كان يأخذ الرطب بيمينه و البطيخ بيساره فيأكل الرطب بالبطيخ

Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 134 (7137); Taberânî, *Evsat*, VIII, 44 (7907); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 111 (5995)

1294. "Sizden biriniz sağ eliyle yesin, sağ eliyle içsin, sağ eliyle alsın, sağ eliyle versin." (II, 512)

ليأكل أحدكم بيمينه وليشرب بيمينه وليأخذ بيمينه وليعط بيمينه

İbn Mâce, *Et'ime*, 8 (II, 1087); Taberânî, *Evsat*, VII, 35 (6775)

1295. "Her işe sağdan başlamayı severdi." (II, 513)

كان يحب التيامن

Nesâî, *Taharet*, 90 (I, 78), *Zînet*, 63 (VIII, 185); İbn Huzeyme, I, 91 (179), 122 (244); İbn Hıbbân, III, 371 (1091); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 89 (116), V, 411 (9320)

1296. "Akik yüzük kullanın zira fakirliği giderir." (II, 514)

تختموا بالعقيق فإنه ينفي الفقر

İbn Adî, *el-Kâmil fi'z-zuâfâ*, VII, 146

İbn Hacer hadisin ricalinden Hüseyin b. İbrahim el-Bâbî yi anlatırken: "Mevzu olan bu sözü rivayet etmektedir." der.¹

1297. "Akik yüzük kullanın zira o mübarektir." (II, 514)

تختموا بالعقيق فإنه مبارك

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 201 (6357)

1298. "Kim akik yüzük kullanırsa bütün hayırlara erişir." (II, 514)"

تختم بالعقيق وفق لكل خير

¹ İbn Hacer, *Lisânü'l-mîzân*, II, 268

Tespit edilememiştir.

1299. "Kim akik yüzük kullanırsa taundan emin olur, maişeti kolaylaşır, kalbi güçlenir, insanlar onun heybetinden çekinirler ve hacetlerini karşılaması kolaylaşır." (II, 514)

من تختم به أمن من الطاعون وتيسرت له أمور المعاش ويقوى قلبه ويهابه الناس ويسهل عليه قضاء الحوائج

Tespit edilememiştir.

1300. "Akik yüzük ediniz. Zira o yüzük birinde olduğu müddetçe ona üzüntü isabet etmez." (II, 514)

تختموا بالخواتم العقيق فإنه لا يصيب أحدكم غم ما دام عليه

Tespit edilememiştir.

1301. "Demirden bile olsa bir yüzük edin." (II, 515)

فالتمس ولو خاتم من حديد

Buhârî, *Nikâh*, 33 (V, 1968 (4829); Tirmizî, *Nikah*, 22 (III, 421)

انظر ولو خاتم من حديد

أعطها ولو خاتم من حديد

Demirden bile olsa bir yüzük bak (ver)."

Buhârî, *Nikâh*, 15 (V, 1956 (4799), 1975 (4847); Müslim, *Nikah*, 76 (II, 1040); Ebû Yâ'lâ, XIII, 450 (7539); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 23 (8061)

1302. "Onu (Yüzüğü) sağ eline al." (II, 515)

اجعله في يمينك

Tespit edilememiştir.

1303. "Muâzın yüzüğüne varıncaya kadar her şeyi iman etmiştir." (II, 516)

آمن كل شيء من معاذ حتى خاتمته

İbnü's-Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 476

1304. "Hediyeleşin, birbirinizi seversiniz." (II, 517)

تَمَادُوا تَحَابُوا

Muvatta, *Husnü'l-hulk*, 16 (II, 908); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 208 (594); Taberânî, *Evsat*, VII, 190 (7240); Ebû Yâ'lâ, XI, 9 (6148); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 479 (8976); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 169 (11726,11727); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 381 (657); İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-Ahlâk*, I, 110 (361)

1305. "Rüşvet alanada verenede Allah (c.c) lanet etmiştir." (II, 517)

لعنة الله على الراشي والمرتشي

İbn Mâce, *Ahkâm*, 2 (II, 775); Ahmed b. Hanbel, II, 212 (6984); Abdurezzak *el-Musannef*, VII, 148 (14669); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 406 (2767); Taberânî, *Kitâbü'd-duâ'*, I, 578 (179)

1306. "Hüküm verme hususunda, rüşvet alanada verenede Allah (c.c) lanet etmiştir." (II, 517)

لعن الله الراشي والمرتشي في الحكم

Ahmed b. Hanbel, II, 387 (9011, 9019); İbn Hibbân, XI, 467 (5076); Taberânî, *el-Kebir*, XXIII, 398 (951); Taberânî, *Kitâbü'd-duâ'*, I, 579

1307. "Kim Cuma günü tırnaklarını keserse, diğer cumaya kadar onu belalardan korur" (II, 519)

من قلم أظفاره يوم الجمعة أغبته من البلايا إلى الجمعة الأخرى

"Kim Cuma günü tırnaklarını keserse Allah onu dertten kurtarır ve şifaya kavuşturur."

من قلم أظفاره يوم الجمعة أخرج الله منه الداء وأدخل عليه الدواء

Abdürrezzak, *el-Musannef*, III, 199; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 483 (5570)

11. Karnın Afetleri**1308. "Allah, size haram kıldığı şeylerde şifa kılmadı." (II, 525)**

إن الله لم يجعل شفاءكم فيما حرم عليكم

Buhârî, *Eşribe*, 14 (V, 2129); Taberânî, *el-Kebir*, XXIII, 326 (749); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 38 (23492), 75 (23832); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 5 (19463, 19464); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, I, 018 (613), 109 (616); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, IV, 139 (98)

1309. "Karnını dolduranlar melekût âlemine giremezler." (II, 526)

لا يدخل ملكوت السماء من ملاً بطنه

Tespit edilememiştir.

Irâkî, "bu sözün aslını bulamadım" demektedir.¹

1310. "Çok yiyip içerek kalplerinizi öldürmeyiniz." (II, 526)

لا تميموا القلوب بكثرة الطعام والشراب

Tespit edilememiştir.

Irâkî, "bu sözün aslını bulamadım" demektedir.²

1311. "İnsan oğlu karnından daha şerli bir kap doldurmamıştır. Üç öğün adem oğlunun ayakta kalması için yeterlidir. Buna imkân yoksa üçte biri yemek üçte biri içecek ve üçte biri de nefes içindir." (II, 526)

ما ملاً آدمي وعاء شرا من بطنه حسب ابن آدم ثلاث أكالات يقمن صلبه فإن كان لا محالة فثلث طعام و ثلث

شراب و ثلث لنفسه

Hakim. el-Müstedrek, IV, 367 (7945); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 28 (5648, 5649, 5650); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 136 (1946)

1312. "Öyle bir zaman gelecek ki, adam, mal haramdan mı yoksa helalden mi, nereden geldi? aldırmayacak." (II, 528)

يأتي على الناس زمان لا يبالي الرجل من أين أصاب المال من حلال أو حرام

Nesâî, *Büyük*, 2 (VII, 243); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 3 (6041)

1313. "Allah (c.c) şişman adamdan hoşlanmaz." (II, 529)

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, II, 42

² Irâkî, *age.*, II, 44 (4)

إن الله يكره الرجل السمين

"Allah (c.c) şişman adama buğzeder."

إن الله ليبغض الرجل السمين

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII,166

1314. "İbn Ömer (r.a) yalnız başına yemek yemez, mutlaka sofrasında bir fakir bulunur, onunla birlikte yerdi. Onunla birlikte yemesi için sofraya bir fakir aldım. O, çok yedi. İbn Ömer Bana dedi ki: "Ey Nafi' bu adamı bir daha sofraya alma. Ben Rasûlullah'ın (s.a) söyle dediğini işittim: "Mü'min bir midesi ile yer, kafir yedi midesi ile yer." (II, 530)

كان ابن عمر لا يأكل حتى يؤتى بمسكين يأكل معه فأدخلت رجلا يأكل معه فأكل كثيرا فقال يا نافع لا تدخل هذا علي سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول (المؤمن يأكل في معي واحد والكافر يأكل في سبعة أمعاء

Buhârî, *Büyû*, 73 (V, 2061; Müslim, *Eşribe*, 182 (III, 1631); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 22 (5629)

Mü'minin bir kafirin yedi midesi ile yediğini ifade eden bir çok hadis rivayeti mevcuttur. Nafi'nin İbn Ömer'den rivayeti bunlardır

Tirmizî, *Et'ime*, 20 (IV, 266)

1315. "Kim evinin kapılarını topraktan edinirse melekler onu ziyaret eder." (II, 533)

من اتخذ اواني بيته حزفا زارته الملائكة

Tespit edilememiştir.

1316. "Kim davete icabet etmezse Ebû'l-Kasım'a isyan etmiştir." (II, 535)

من لم يجب الدعوة فقد عصى أبا القاسم

Ebû Yâ'lâ, X, 295 (5891)

1317. "Kim davete icabet etmezse Allah (c.c) ve Rasulüne isyan etmiştir." (II, 535)

من لم يجب الدعوة فقد عصى الله ورسوله

Müslim, *Nikah*, 110 (II, 1054); Ahmed b. Hanbel, II, 61 (5263), 267 (7613); İbn Hibbân, XII, 116 (5304), 119 (5305); Tayâlisî, s. 306 (2332); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 261 (14298), 262 (14301); El-Humeydî, *el-Müsned*, II, 493 (1170)

1318. "Yediğinizde ve içtiğinizde: "O Allah ki ismiyle anıldığı zaman yerde ve gökde hiçbir şeyin zarar vermediği hay ve kayyum olan Allah'ın Adîla başlarım"de. Böyle dersin içinde zehir bile olsa sana hiçbir şey zarar vermez." (II, 535)

إذا أكلت طعاما أو شربت شرابا فقل : بسم الله وبالله الذي لا يضر مع اسمه شيء في الأرض ولا في السماء يا حي يا قيوم إلا لم يصبك منه داء ولو كان فيه سم

Deylemî, *el-Firdevs*, I (Hadis Nr. 1106).

Şevkânî, senesinde metruk ve müttehem kimselerin olduğunu belirtir.¹

1319. "Siz sol elinizle yiyip, içmeyiniz çünkü şeytan sol eliyle yerve içer." (II, 536)

لا يأكلن أحد منكم بشماله ولا يشربن بما فإن الشيطان يأكل بشماله ويشرب بما

Müslim, *Eşribe*, 106 (III, 1598); Ahmed b. Hanbel, II, 128 (6117), 134 (6184); İbn Hibbân, XIII, 246 (5923); Şafi'i, *el-Müsned*, I, 236 (1171), Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 199 (6892)

1320. "Bir adam yemek yiyor, Nebi'de (s.a) ona bakıyordu. Adam başlarken besmele çekmemişti. Son lokmasında; "Öncesinde ve sonrasında Allah'ın Adîla." dedi. Nebi (s.a): "Şeytan da onunla beraber yedi, besmele çekince içindekinin hepsini kustu." buyurdu." (II, 536)

إن رجلا كان يأكل و النبي صلى الله عليه و سلم ينظر فلم يسم الله حتى كان في آخر طعامه فقال : بسم الله أوله و آخره فقال النبي صلى الله عليه و سلم : ما زال الشيطان يأكل معه حتى سمى فما بقي في بطنه شيء إلا قاءه

Hakim. el-Müstedrek, IV, 121 (7089)

1321. "Rasûlullah (s.a) "Su kabına üfleme ve nefes vermeyi yasakladı." (II, 538)

¹ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-Mecmûâ*, I, 155

هـى أن يتنفس في الإناء وأن ينفخ فيه

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 106 (24168, 24171), 107 (24180); Abdürrezzak, *el-Musannef*, X, 426 (19584); Taberânî, *el-Kebir*, XI, 349 (11978); Müslim, *Eşribe*, 121 (III, 1601); *Taharet*, 65 (I, 225); Ebû Dâvûd, *Eşribe*, 20 (II, 364); Tirmizî, *Eşribe*, 15 (IV, 304); Nesâî, *Taharet*, 42 (I, 43); Ahmed b. Hanbel, I, 220 (1907); V, 295 (22575); İbn Hıbbân, XII, 32 (5228), 136 (5316); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 154 (7206), 155 (7207); Ebû Yâ'lâ, IV, 290 (2402)

1322. "Rasûlullah (s.a) "Hurmaya, yiyeceğe ve içeceğe üflemeyi nehyetti." (II, 538)

هـى أن ينفخ في الطعام والشراب والتمرة

Taberânî, *el-Kebir*, XI, 296 (11789)

1323. "Nebi (s.a) içti sol tarafında Ebû Bekr, sağ tarafında ise bir ârâbî oturuyordu. Fazlasını ârâbîye verdi ve "sağdan sağa" buyurdu." (II, 538)

فشرب وعن يساره أبو بكر وعن يمينه أعراي فأعطى الأعراي فضله ثم قال (الأيمن فالأيمن

Buhârî, *Müsâkât*, 2 (II, 830 (2225), *Eşribe*, 13 (V, 2129 (5289), 17 (2130 (5296); Müslim, *Eşribe*, 124, 125 (III, 1603); Ebû Dâvûd, *Eşribe*, 19 (II, 364); Tirmizî, *Eşribe*, 19 (IV, 306); İbn Mâce, *Eşribe*, 22 (II, 1133); Ahmed b. Hanbel, III, 110 (12098), 113 (12142), 197 (13061), 231 (13446); Dârimî, *Eşribe*, 18 (II, 160); İbn Hıbbân, XII, 150 (5333), 151 (5334), 152 (5336), 153 (5337); Tayâlisî, s. 280 (2094); Ebû Yâ'lâ, VI, 252 (3552); Abdürrezzak, *el-Musannef*, X, 425 (19582); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 108 (24195); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 125 (6034); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 285 (14444); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 193 (6861,6862)

1324. "Büyüğün, büyüğün. (Yaşça senden büyük olan konuşsun.)" (II, 538)

كبر كبر أي يتكلم الأكابر منكم في السن

Buhârî, *Ebvâbü'l-cizye*, 12 (III, 1158 (3002), *Ahkam*, 38 (VI, 2630 (6769); Müslim, *Kasâme*, 6 (III, 1291); Ebû Dâvûd, *Diyât*, 8 (II, 585); Nesâî, *Kasâme*, 3 (VIII, 5, 6), 4 (VIII, 11), İbn Mâce, *Diyât*, 28 (II, 892); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 731 (2004), III, 344 (5325); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 461 (10994); eş-Şâfî, *el-Müsned*, I, 349 (1607), 350 (1611);

Taberânî, *el-Kebir*, VI, 101 (5630), XIX, 318 (720); Abdürrezzak, *el-Musannef*, X, 29 (18258); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 229 (2618)

1325. "Büyükten başlayınız" (II, 538)

ابدءوا بالكبير

Taberânî, *Evsat*, IV, 129 (3786); Ebû Yâ'lâ, IV, 315 (2425)

1326. "Yemeğe tuzla başla ve tuzla bitir. Kim yemeğe tuzla başlar ve bitirirse yetmiş iki dertten kurtulur." (II, 540)

افتح طعامك بالملح واختم به فإن من افتح طعامه بالملح و اختم به عوفي من إثنين و سبعين نوعا

"Yemeğe tuzla başlayın tuzla bitirin. Çünkü tuzda yetmiş derdin devası vardır. Birincisi cüz zamdır. Sonra delilik, sedef hastalığı ve diş ağrısıdır."

ابدأ بالملح واختم بالملح فان بالملح شفاء من سبعين داء أولها الجذام والجنون والبرص ووجع الاضراس

el-Müsnedü'l-Hâris I, 526 (469)

1327. "Sizler yemeğe oturduğunuzda, tuzla başlayın." (II, 540)

إذا قرب أحدكم الطعام فليبدأ بالملح

Tespit edilememiştir.

1328. "Ekmeği ikram ediniz." (II, 540)

أكرموا الخبز

Hakim. *el-Müstedrek*, IV, 136 (7145); Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 335 (840); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 84 (5869); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 246; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 32 (15); Temmâm er-Râzi, *el-Fevâid*, I, 209 (494), 329, 330

1329. "Meyvayı ekmeğin üzerine koydu, bu bunu idare eder." dedi." (II, 541)

وضع ثمرة على كسرة وقال هذه أدام هذه

"Nebi'yi (s.a) bir parça arpa ekmeğini alıp üzerine bir hurma koyduğunu sonra "Bu bunu idare eder" deyip yediğini gördüm"

رأيت النبي صلى الله عليه وسلم أخذ كسرة من خبز شعير فوضع عليها تمرة ثم قال : هذه أدام هذه فأكلها

Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 286

1330. "Ekmek ikram ediniz, çünkü onu Allah (c.c) ikram etti. Kim ekmek ikram ederse Allah da (c.c) ona ikram eder." (II, 541)

أكرموا الخبز فإن الله أكرمه فمن أكرم الخبز أكرمه الله

Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 335 (840)

1331. "Ekmek önünüze gelinceye kadar onda üçyüz altmış sanatkar çalışır. Bunların ilki Mîkâîl, (a.s) rahmet hazinelerinden suyu ölçerek gönderir. Sonra bulutu güneşi ayı yıldızları melekler idare ederler. Hava ve yer melekleri ile yer yüzündeki canlılar, sonra ekmekçi: "Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız sayamazsınız." (II, 541)

لا يستدير الرغيف ويوضع بين يديك حتى يعمل فيه ثلاثمائة وستون صناعا أو لهم ميكائيل عليه السلام الذي

يكييل الماء من خزائن الرحمة ثم الملائكة التي ترجى السحاب والشمس والقمر والأفلاك وملائكة الهواء ودواب الأرض

وآخرهم الخباز } وإن تعدوا نعمة الله لا تحصوها

Tespit edilememiştir.

1332. "Allah'ın, (c.c) göğün bereketinden indirdiği, yerin bereketinden çıkardığı ekmeği ikram ediniz." (II, 541)

أكرموا الخبز فإن الله أنزله من بركات السماء وأخرجه من بركات الأرض

Taberânî, *Evsat*, VIII, 247 (8539)

Ali el-Müttakî ve Suyûtû, hadîsi Hakîm et-Tirmizî'nin rivayet ettiklerini va zayıf olduğunu belirtir. Şevkânî ve Aclûnî de hadisin bir çok tarikinin olduğunu ama tamamının zayıf olduğunu belirtmektedirler.¹

1333. "Hasan b. Ali (r.a) abdes almaya gitti. Orada suyun giderinde bir lokma veya bir parça ekmek gördü. Onu aldı, üzerindeki pislikleri temizledi, yıkadı ve sonra

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ümmâl*, XV, 358; Suyûtû, *el-Câmiu's-sağîr*, I, 306; Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 329; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 192

onu kölesine verdi: "Abdest aldığımda bunu bana hatırlat!" dedi. Abdest aldıktan sonra kölesine: "Bana o lokmayı veya parçayı ver." dedi. Köle: "Efendim ben onu yedim" dedi. Hz. Hasan: "Öyle ise sen Allah için hürsün." dedi. Köle: "Ne için beni azad ediyorsun efendim?" diye sordu. Dedi ki: "Ben Muhammed'in (s.a) kızı Fatıma'dan (r.a) babasından şöyle hatırladığını işittim: "Kim bir ekmek parçasına atık su giderinden alır, ondaki ezaları giderir, yıkar ve yerse o lokma karnına inmeden günahları affolur. Ben cennetlik birini hizmetçi olarak kullanamam." dedi." (II, 541)

وعن الحسن بن علي أنه دخل المتوضأ فأصاب لقمه - أو قال : كسرة - في مجرى الغائط و البول فأخذها فأماط عنها الأذى فغسلها غسلًا نعمًا ثم دفعها إلى غلامه فقال : يا غلام ذكرني بما إذا توضأت فلما توضأ قال للغلام : يا غلام ناولني اللقمة - أو قال : الكسرة - فقال : يا مولاي أكلتها قال : فاذهب فأنت حر لوجه الله قال : فقال له الغلام : يا مولاي لأي شيء أعتقتني ؟ قال : لأني سمعت من فاطمة بنت رسول الله تذكر عن أبيها رسول الله صلى الله عليه وسلم - : من أخذ لقمه - أو كسرة - من مجرى الغائط و البول فأخذها فأماط عنها الأذى وغسلها غسلًا نعمًا ثم أكلها لم تستقر في بطنه حتى يغفر له فما كنت لأستخدم رجلا من أهل الجنة

Ebû Yâ'lâ, XII, 117 (6750)

1334. "Kim kurban bayramı günü, namaz kılınıncaya kadar sabrederse benim şefaati ona vacib olur. Kim de namaz kılınıncaya kadar oruç tutarsa, sanki altmış bin yıl ibadet etmiş gibi olur." (II, 542)

من ضرب يوم النحر إلى أن يصلى و جب له شفاعتي يوم القيامة ومن صام يوم النحر إلى أن يصلى صلاة العيد فكأنما عبد الله ستين ألف سنة

Tespit edilememiştir.

1335. "Soğuyuncaya kadar sıcak yemeyi yasakladı." (II, 542)

نهى عن الطعام الحار حتى يبرد

Beyhakî, Şuâbü'l-îmân, V, 93 (5911)

1336. "Buharı gidinceye kadar." (II, 542)

حتى تذهب فورة دخانه

Taberânî, *el-Kebir*, XXIV, 66 (172)

1337. "Allah (c.c) bize ateş yedirmedi." (II, 542)

إن الله لم يطعمنا نارا

Taberânî, *Evsat*, VII, 113 (7012); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 144 (934)

1338. "Benim bir gücüm ve kuvvetim olmadan beni rızıklandıran, bu taam ile beni doyuran Allah'a (c.c) hamd olsun." derse gelmiş ve gelecek bütün günahları bağışlanır." (II, 544)

الحمد لله الذي أطعمني هذا الطعام ورزقنيه من غير حول مني ولا قوة غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر

Tirmizî, *Deavât*, 56 (V, 508); Ebû Dâvûd, *Libas*, 1 (II, 440); Ebû Yâ'lâ, III, 67 (1498); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 181 (6285)

1339. Kim bir kahine gider de bir şey sorarsa, kırk gün tevbesi kabul olmaz. Eğer onu doğrularsa kafir olur." (II, 547)

من أتى كاهنا فسأله عن شيء حجبت عنه التوبة أربعين ليلة فإن صدقه بما قال كفر

Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 69 (169)

12. Cinsel Afetler

1340. "Def-i hacet için gittiğinizde kibleye yüzünüzü, arkanızı, sırtınızı dönmeyin, doğuya ve batıya da dönmeyin." (II, 549)

إذا أتى أحدكم الغائط فلا يستقبل القبلة ولا يستدبرها ولا يولها ظهره شرقا أو غربا

Buhârî, *Vudû*, 11 (I, 66 (144); *Muvatta*, *Kible*, 1 (I, 193); Ebû Dâvûd, *Taharet*, 4 (I, 49); Nesâî, *Taharet*, 21 (I, 23); İbn Hibbân, IV, 263 (1416); Taberânî, *el-Kebir*, IV, 141 (3931, 3935), 150 (3975); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 93 (447); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, IV, 223 (6102)

1341. "Hafsa'nın (r.a) evinde, Şam yönüne dönmüş, sırtı Ka'be'ye dönük olarak hacetini def etmişti" (II, 549)

"قضى حاجته في بيت حفصة مستقبل الشام مستدبر الكعبة

"Kız kardeşim Hafsa'nın (r.a) evinde idim. Rasûlullah'ı (s.a) Şam yönüne dönmüş, sırtı kibleye dönük olarak def-i hacet için oturduğunu gördüm." (II, 559)

رقيت على بيت أختي حفصة فرأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم قاعدا لحاجته مستقبل الشام مستدبر

القبلة

Müslim, *Taharet*, 62 (I, 224); Ahmed b. Hanbel, II, 12 (4606), 13 (4617); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 92 (442)

1342. "Ka'be'ye dönerek def'i hacet yaptı." (II, 549)

قضاها مستقبل الكعبة

رواه ابن ماجه بإسناد حسن أنه قضاها مستقبل الكعبة

Hâdimî, Münâvî'den naklen hadisi Manen naklederek İbn Mâce'nin tahrir etteğini belirtmektedir. İbn Mâce'nin tahrir ettiği hadis lafız itibarı ile farklı olmakla beraber aynı manayı ifade etmektedir.

İbn Mâce, *Taharet*, 18 (I, 117)

1343. "Lanetlenmiş üç şeyden sakının. " denildi ki: "Lanetlenmiş olan şeyler nelerdir, Ya Rasûlallah (s.a)? "Sizden birinizin, insanların gölgelendiği yerde, yolda ve su kenarında def-i hacet için oturmasıdır." buyurdu." (II, 550)

اتقوا الملاعن الثلاث قيل ما الملاعن يا رسول الله قال ان يقعد أحدكم في ظل يستظل فيه أو في طريق أو في نفع

ماء

Ahmed b. Hanbel, I, 299 (2715)

1344. "Nebi (s.a) kavmin çöplüğüne geldi. Ayakta bevletti sonra su istedi. Ben su götürdüm. Su ile abdest aldı." (II, 550)

أتى النبي صلى الله عليه وسلم سباطة قوم فبال قائما ثم دعا بماء فجننته بماء فتوضأ

Buhârî, *Vudû*, 60 I, 90 (222), *Mezâlim*, 28 (II, 874 (2339); Müslim, *Taharet*, 73 (I, 228); Ebû Dâvûd, *Taharet*, 12 (I, 53); Tirmizî, *Taharet*, 9 (I, 19); Nesâî, *Taharet*, 17, 24 (I, 19); İbn Mâce, *Taharet*, 13 (I, 111); Ahmed b. Hanbel, V, 382 (23289, 23294); Dârimî, *Taharet*, 9 (I, 179); İbn Huzeyme, I, 35 (61); İbn Hibbân, IV, 272 (1424)

1345. "İğdiş etmekten men etti. (II, 550)

نهي عن الإحصاء

İbn Asâkir, İbn Ömer'den (r.a) rivayet etmektedir.¹

1346. "Rasûlullah (s.a) adil olarak taksim etti ve: "Allahım bu benim yapabildiğim taksimim. Senin malik olduğun ama benim malik olamadığım hususta beni cezalandırma." buyurdu. (II, 552)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يقسم فيعدل ويقول " اللهم هذا قسمي فيما أملك فلا تلمني فيما تملك ولا أملك

Ebû Dâvûd, *Nikah*, 38 (I, 648); Dârimî, *Nikah*, 25 (II, 193); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 204 (2761); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 298 (14521,1522)

1347. "Eşleri arasında günleri taksim etti ve bu taksimatında adil oldu ve sonra şöyle buyurdu: "Allahım bu benim yapabildiğim taksimim. Senin malik olduğun ama benim malik olamadığım hususta beni cezalandırma." (II, 552)

كان يقسم بين نسائه فيعدل و يقول : اللهم هذا قسمي فيما أملك فلا تلمني فيما تملك و لا أملك

Tirmizî, *Nikah*, 41 (III, 446); İbn Mâce, *Nikah*, 47 (I, 663); Ahmed b. Hanbel, VI, 144 (25154); İbn Hibbân, X, 5 (4205); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 37 (17540, 17541); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 281 (8891); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, III, 756 (1370)

13. Ayakların Afetleri

1348. "Bir kimsenin iki eşi olur, birisine fazla meylederse Kıyamet gününde iki parça halinde, biri diğerindin daha büyük gelecektir." (II, 553)

من كان له امرأتان يميل لإحدهما على الأخرى جاء يوم القيامة أحد شقيه مائل

Nesâî, *Nisâ*, 2 (VIII, 63); Ebû Dâvûd, *Nikah*, 38 (I, 648); İbn Mâce, *Nikah*, 47 (I, 633); Dârimî, *Nikah*, 24 (II, 193); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 413 (8713)

¹ Ali el-Müttekî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, XVI, 268 (44418);

1349. "İyi bir evlat, anne veya babasına rahmet nazarı ile bir defa baksa, Allah bu nazardan makbul ve mebrur bir hac ecri verir. Dediler ki: "Ya Rasûlallah (s.a) bir günde yüz kere bakarsa?" "Allah bundan daha büyüktür." buyurdu." (II, 553)

ما من رجل بار ينظر إلى والديه أو والدته نظرة رحمة إلا كتب الله تلك النظرة حجة متقبلة مبرورة قالوا يا رسول الله وإن نظر في اليوم مائة مرة قال الله أكبر من ذلك

İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-Ahlâk*, I, 74 (215)

1350. "Bir kavimde fuhuş ortaya çıkar, hatta bunu açık açık yaparlarsa mutlaka o kavim arasında taun ortaya çıkar." (II, 554)

لم تظهر الفاحشة في قوم قط حتى يعلنوا بها إلا فشا فيهم الطاعون

İbn Mâce, *Fiten*, 22 (II, 1332)

1351. "Veba cinden olan düşmanlarınızın sebep olduğu bir acıdır ve ümmetim için şهادettir." (II, 554, 555)

الطاعون وخز أعدائكم من الجن و هو لكم شهادة

Hakim. el-Müstedrek, I, 114 (158)

1352. "Veba ümmetim için şهادettir ve cinden olan düşmanlarınızın sebep olduğu bir acıdır." (II, 554)

الطاعون شهادة لأمتي و وخز أعدائكم من الجن

Taberânî, *Evsat*, V, 353 (5531)

1353. "Kim orada ölürse şehiddir. Kim orada kalırsa, Allah yolunda gaza eden murabıtlar gibidir. Oradan kaçanlar ise hapten kaçan gibidir." (II, 555)

من مات فيه مات شهيدا ومن أقام فيه كان كالمرابط في سبيل الله ومن فر منه كان كالفار من الزحف

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 48 (7330)

1354. "Taunda, boğularak, karın, ağrısından, yangında ve çocuk doğururken ölmek, ümmetimin şهادettir." (II, 555)

الطاعون والغرق والبطن والحرق والنفساء شهادة لأمتي

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 48 (7330)

1355. "Veba, ğudde (sığır vebası) gibidir. Orada kalan harpte şehid olan gibidir. Oradan kaçan harpten kaçan gibidir." (II, 555)

الطاعون غدة كغدة البعير المقيم بها كالشهيد والفار منه كالفار من الزحف

1356. "Allah onu (vebayı) mü'minler için rahmet kılmıştır. Mü'minin bulunduğu beldede veba olur da sabrederek, Allah'ın takdir etmediği bir şeyin kendisine isabet etmeyeceğine inanarak orada kalırsa, Allah ona şehid ecri verir." (II, 555)

أن الله جعله رحمة للمؤمنين ليس من أحد يقع الطاعون فيمكث في بلده صابرا محتسبا يعلم أنه لا يصيبه إلا ما

كتب الله له إلا كان مثل أجر شهيد

Buhârî, *Enbiyâ*, 52 (III, 1281 (3287)

1357. "Ümmetimin sonu yaralanmak ve düşmanınız olan cinlerin sebep olduğu taun olacaktır. Hepsinde şehadet vardır." (II, 555)

فناء أمتي بالطعن و الطاعون و خز أعدائكم من الجن و في كل شهادة

Ahmed b. Hanbel, IV, 395 (19546); Tayâlisî, s. 72 (534); Taberânî, *Evsat*, II, 376 (2273), III, 367 (3422), VIII, 239 (8512); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 219 (351)

1358. "Sabredene şehid sevabı vardır." (II, 555)

من صبر كان له أجر شهيد

Ahmed b. Hanbel, III, 352 (14835); Taberânî, *Evsat*, IX, 13 (8980)

1359. "Allahım! Ümmetimin sonunu senin yolunda savaşmak, yaralanmak ve veba kıl." (II, 556)

اللهم اجعل فناء أمتي قتلا في سبيلك بالطعن و الطاعون

Ahmed b. Hanbel, IV, 238 (18105); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 102 (2462); İbn Ömer eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesanî*, IV, 450 (2503)

1360. "Veba Rabbinizin rahmeti ve nebinizin duasıdır." (II, 556)

الطاعون رحمة ربكم ودعوة نبيكم

Taberânî, *el-Kebir*, XX, 116 (230); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 161 (30335); Abd b. Humejd, I, 74 (129)

1361. "Mekke ve Medine'ye deccal ve taun giremez." (II, 556)

المدينة ومكة لا يدخلهما الدجال ولا الطاعون

İbn Hacer, Ömer b. Şeybe'nin Kitâbu Mekke'sinde sahih sened ile bu hadisi rivayet ettiğini belirtmektedir.¹

1362. "Ber yerde veba olduğunu duyarsanız oraya gitmeyiniz. Sizin bulunduğunuz bir yerde veba olursa oradan kaçarak çıkmayınız." (II, 556)

إذا سمعتم بالوباء في أرض فلا تقدموا عليه وإذا وقع في أرض وأنتم بها فلا تخرجوا فرارا منه

Buhârî, *Tıb*, 29 (V, 2164 (5398), *Hıyel*, 12, (VI, 2557 (6572); Müslim, *Selam*, 100 (IV, 1740); Ahmed b. Hanbel, I, 192 (1666); İbn Hibbân, VII, 216 (2952), 218 (2953); Taberânî, *el-Kebir*, I, 130 (268, 269); Ebû Yâ'lâ, II, 149 (837); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 376 (6348); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 362 (7521, 7522)

1363. "Sizden birinizin, korun üzerine oturması, elbisesini yakıp cildine ulaşması, kabrin üzerine oturmasından daha hayırlıdır." (II, 560)

لأن يجلس أحدكم على جمرة فتحرق ثيابه فتخلص إلى جلده خير له من أن يجلس على قبر

Müslim, *Cenâiz*, 96 (II, 667); Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 73 (II, 236); Nesâî, *Cenâiz*, 105 (IV, 95); İbn Mâce, *Cenâiz*, 45 (I, 499); Ahmed b. Hanbel, II, 311 (8093), 444 (9730); Tayâlisî, s. 331 (2544); Taberânî, *Evsat*, I, 217 (706); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, III, 26 (11777); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 79 (7006); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 657 (2171); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, I, 516 (2715)

1364. "Kabirlerin üzerine oturmayınız" (II, 560)

لا تجلسوا على القبور

Müslim, *Cenâiz*, 97(II, 668); Tirmizî, *Cenâiz*, 57 (III, 367); Ahmed b. Hanbel, IV, 135 (17255); İbn Huzeyme, II, 7 (793); İbn Hibbân, VI, 90 (2320), 93 (2324); *Hakim. el-*

¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* X, 191

Müstedrek, III, 243 (4969), 244 (4974, 4975, 4976); Taberânî, *el-Kebir*, IXX, 193 (433); Ebû Yâ'lâ, III, 83 (1514); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 435 (4074), IV, 79 (7007) ; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 38; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 329 (580), 330 (581); Abd b. Humejd, I, 172 (473)

1365. "Ben sizi kabir ziyaretinden nehyetmiştim. Bundan sonra ziyaret ediniz çünkü kalbi inceltir. Gözü yaşartır ve ahireti hatırlatır. Hasret demeyiniz." (II, 560)

كنت نهيتكم عن زيارة القبور ألا فزوروها فإنه يرق القلب و تدمع العين و تذكر الآخرة و لا تقولوا هجرا

Hakim. el-Müstedrek, I, 532 (1393); Müslim, *Nikah*, 21 (II, 1023); İbn Mâce, *Cenâiz*, 47 (I, 501); Ahmed b. Hanbel, I, 145 (1235); İbn Hibbân, III, 261 (981); Ebû Yâ'lâ, I, 240 (278); Abdurrezzak, *el-Musannef*, III, 569 (6708)

1366. Allah (c.c) kabirleri ziyaret eden kadınları lanetledi." (II, 560)

لعن الله زائرات القبور

İbn Hibbân, VII, 452 (3178)

لعن الله زوارات القبور

"Allah (c.c) kabirleri ziyaret eden kadınları lanetledi."

Tayâlisî, s. 311 (2358); Ebû Yâ'lâ, X, 314 (5908); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 78 (6996)

1367. "Ya Rasûlallah (s.a) kabirleri ziyaret ettiğimizde nasıl diyelim." buyurdu ki: "Mü'minlerin diyarına selam olsun. Allah bizden önce gelenlere ve sanra gelenlere rahmet etsin. Allah dilediğinde bizde size kavuşacağız." deyin." (II, 560)

يا رسول الله كيف أقول إذا زرت القبور قال : قولي السلام على أهل الديار من المؤمنين والمؤمنات ويرحم الله

المتقدمين منا والمستأخرين وإنا إن شاء الله بكم لاحقون

Müslim, *Cenâiz*, 103 (II, 669), II, 671 (104); Nesâî, *Cenâiz*, 103 (IV, 91, 94); İbn Mâce, *Cenâiz*, 36 (I, 494); Ahmed b. Hanbel, V, 353 (23035), 359 (23089), VI, 221 (25897); Abdürrezzak, *el-Musannef*, III, 576 (6722)

1368. "Kim şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur." (II, 561)

من وقع في الشبهات وقع في الحرام

Müslim, *Müsâkât*, 107 (III, 1219); Ebû Dâvûd, *Büyû*, 3 (II, 263); Dârimî, *Büyû*, 1 (II, 319); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 448 (22003); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 50 (5740); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 264 (10180); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 136

1369. "Kıyamet gününde hakları elbette sahiplerine ödeyeceksiniz. Boynuzsuz koyunun hakkı, boynuzlu koyundan alınacaktır." (II, 563)

لتؤدن الحقوق إلى أهلها يوم القيامة حتى يقاد للشاة الجلاحاء من الشاة القرناء

Müslim, *Birr*, 60 (IV, 1997); Tirmizî, *Kıyâmet*, 2 (IV, 614); Ahmed b. Hanbel, II, 301 (7983), II, 411 (9322); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 93 (11285)

1370. "Allah'ın en çok buğz ettiği Kur'an okuyucusu, idarecilere gidenlerdir." (II, 564)

أبغض القراء إلى الله عز وجل اللذين يأتون الأمراء

Taberânî, *Kitâbü'd-Duâ*, I, 411 (1388)

1371. "Alimler, sultanlar ile karışmadıkları sürece, peygamberlerin Allah'ın kulları üzerinde güvencesidir. Eğer böyle yaparlarsa, peygamberlere ihanet etmiş olurlar. O zaman onlardan sakının ve uzaklaşın." (II, 564)

العلماء أمناء الرسل على عباد الله تعالى ما لم يخالطوا السلاطين فإذا فعلوا ذلك فقد خانوا الرسل فاحذروهم

واعترلوهم

1372. "Eğer insanlar ezanda ve ilk safta neyin olduğunu bilseler ve bunu da yarışarak bulabileceklerini anlasalardı, onu bulabilmek için yarışırlardı." (II, 567)

لو يعلم الناس ما في النداء و الصف الأول ثم لم يجدوا إلا أن يستهموا عليه لاستهموا

Buhârî, *Ezan*, 9 (I, 222 (590), *Cemâat*, 4 (233 (624), *Şehâdât*, 30, (II, 955 (2543); Müslim, I, 325 (129); Nesâî, *Mevakît*, 22 (I, 269), *Ezan*, 31 (II, 23); *Muvatta*, *Salat*, 3 (I, 68), *Cum'â*, 2 (I, 131); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 118 (3054); İbn Huzeyme, III, 25 (1554); Ahmed b. Hanbel, II, 236 (7225), 278 (7724), 303 (8009); İbn Hibbân, V, 527 (2153); Abdürrezzak, *el-Musannef*, I, 524 (2007); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 118 (3054), *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 428 (1861)

1373. "Ateşten bir kadeh içmem içki içmemden, bir kadeh içki içmem, cumayı terk etmemden, cumayı terk etmem ise insanların omuzunu çiğnememden daha hayırlıdır." (II, 567)

لأن أشرب قدحا من النار أحب إلي من أن أشرب من خمر و لأن أشرب قدحا من خمر أحب إلي من أن أترك صلاة الجمعة و لأن أترك صلاة الجمعة أحب إلي من أن أتخطى رقاب الناس

Tespit edilememiştir."

1374. "Müslümanın müslüman üzerinde beş hakkı vardır: Selamı reddetmek, hastayı ziyaret etmek, cenazeyi teşyi' etmek, davete icabet etmek ve aksırıp hamd ettiğinde ona rahmet dilemek." (II, 568)

حق المسلم على المسلم خمس رد السلام و عيادة المريض و اتباع الجنائز و إجابة الدعوة و تشميت العاطس

Buhârî, *Cenâiz*, 2 (I, 418 (1183); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 386 (6408); Müslim, *Salat*, 4 (IV, 1704); Ahmed b. Hanbel, II, 540 (10979); İbn Hibbân, I, 476 (241); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 500 (1292); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 343 (991); Taberânî, *Evsat*, IV, 260 (261); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 3 (9243); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 386 (6408)

1375. "Düğüne ve benzerlerine davet edilen mutlaka icabet etsin." (II, 569)

من دعي إلى عرس أو نحوه فليجب

Müslim, *Nikah*, 101 (II, 1052); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 262 (14303); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 5 (1688)

1376. Müslümanın müslüman üzerinde altı hakkı vardır. "Onlar nelerdir ya Rasûlallah (s.a)?"denildi. "Karşılaştığın zaman selam ver, seni davet ettiğinde davetine icabet et, senden nasihat istediğinde nasihat et, aksırıp hamd ettiğinde rahmet dile, hastalandığı zaman ziyaret et ve öldüğü zaman cenazesini takib et." (II, 569)

حق المسلم على المسلم ست قيل ما هن؟ يا رسول الله قال إذا لقيته فسلم عليه وإذا دعاك فأجبه وإذا

استنصحك فانصح له وإذا عطس فحمد الله فسمته وإذا مرض فعده وإذا مات فاتبعه

Müslim, *Selam*, 5 (IV, 1704); Ahmed b. Hanbel, II, 372 (8832), 412 (9330); İbn Hibbân, I, 477 (242); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 319 (925); Ebû Yâ'lâ, I, 392 (509), XI, 390 (6504); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 529 (9167); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 347

(10691), X, 108 (20082); *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, II, 856 (910); Temâm er-Râzi, *el-Fevâid*, I, 339

1377. "Müslümanın müslüman üzerinde otuz hakkı vardır. Onu yerine getirilmeden kurtuluş yoktur: "Affetmek, hatasını bağışlamak, kötü durumundan ibret almak, aybını örtmek, sürçmesini bağışlamak, özrünü kabul etmek, gıybeti yapıldığında katılmamak, nasihat vermeye devam etmek, dostluğunu muhafaza etmek, zimmetine riayet etmek, sevgisine cevap vermek, cenazesine katılmak, davetini kabul etmek, hediyesini kabul etmek, ziyaret etmek, iyiliğine teşekkür etmek, yardımına teşekkürle karşılık vermek, ailesini muhafaza etmek, hacetini gidermek, meselesinde yardımcı olmak, hoş söz söylemek, ikramını kabul etmek, yeminini tasdik etmek, zalim de mazlum da olsa yardım etmek, dostlukta bulunmak, düşmanlıkta bulunmamak, kendisi için sevdiğini onun için de sevmek, kendisi için hoş görmediğini onun içinde hoş görmemek." (II, 569)

للمسلم على المسلم ثلاثون حقاً لا براءة له منها إلا بالأداء والعفو يغفر زلته ويرحم عبرته ويستتر عورته ويقبل
عثرته ويقبل معذرتة ويرد غيبته ويديم نصيحته ويحفظ خلته ويرعى ذمته ويعود مودته ويشهد ميتته ويجيب دعوتة ويقبل
هديته ويكافئ صلته ويشكر نعمته ويحسن نصرته ويحفظ حليلته ويقضي حاجته ويشفع مسألته ويطيب كلامه ويبر إنعامه
ويصدق أقسامه وينصره ظالماً أو مظلوماً ويواليه ولا يعاديه ويجب له من الخير ما يجب لنفسه ويكره له من الشر ما يكره
لنفسه

İsfehâni Hz. Ali'den (r.a) kendi senedi ile rivayet etmektedir ¹

14. Diğer Azaların Afetleri

1378. "Kardeşine icabet ederek orucunu aç, yerine birgün kaza et" (II, 570)

أجب أحاك واقض يوماً مكانه

Bu lafızlarla tespit edilememiştii ancak aşağıdaki rivayetler de aynı manayı ifade etmektedir.

أخوك صنع طعاماً ودعاك أفطر واقض يوماً مكانه

¹ Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, III, 390 (3736)

"Kardeşin yemek yapıp seni davet ettiğinde onunu davetine icabet ederek orucunu aç, yerine bir gün orucunu kaza edersin."

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 263 (14314)

1379. "Ok atmak, yarış tutmak ve eşi ile birlikte olmanın dışında bütün oyunlar haramdır " (II, 571)

كل لعب حرام إلا من الرمي و المسابقة و الملاعبة

Tespit edilememiştir.

1380. "Ancak âhiret hayatı vardır. Muhacir ve ensara yardım ediniz." (II, 573)

اللهم لا عيش إلا عيش الآخرة فأكرموا الأنصار و المهاجرة

Tespit edilememiştir.

1381. "Rasûlullah (s.a) Ali'ye (r.a): "Beni dinle." dedi ve üç defa sağda nefy solda ısbat ederek, gözleri kapalı (kelime-i tevhidi) söylettirdi." (II, 575)

أنه صلى الله عليه و سلم قال لعلي اسمع مني ثلاث مرات نافية عن يمينه مثبتا إلى شماله مغمضا عينيه

Tespit edilememiştir.

1382. "Allah, insanlardan daha çok haya edilmeye layıktır." (II, 579)

فالله أحق أن يستحيي منه الناس

Tirmizî, *Edeb*, 22, 39 (V, 97, 110) ;İbn Mâce, *Nikah*, 28 (I, 618); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 199 (7358); Taberânî, *el-Kebir*, XIX, 412 (991), 413 (993); Abdürrezzak, *el-Musannef*, I, 287 (1106); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 150 (7753); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 94 (13316); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 122

1383. "Dünyada ipeği giyen ahirette giyemeyecektir." (II, 579)

من لبس الحرير في الدنيا لم يلبسه في الآخرة

Buhârî, *Libâs*, 24 (V, 2194 (5495, 5496); Müslim, *Libas*, 21 (III, 1645), 1646 (22); Tirmizî, *Edeb*, 52 (V, 122); İbn Mâce, *Libas*, 16 (II, 1187); Ahmed b. Hanbel, I, 26 (181), 37 (251), III, 23 (11195), IV, 5 (16163); İbn Hıbbân, XII, 251 (5435), 253 (5437); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 157 (7216), 212 (7404); Tayâlisî, s. 10 (43), 294 (2217); Taberânî, *el-Kebir*,

X, 11 (9779); Ebû Yâ'lâ, XII, 192 (6815), 195 (6817); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 151 (24643); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. S. 153 (975); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, IV, 251 (6220)

1384. "Rasûlullah (s.a) kırmızı bir elbise giymişti." (II, 581)

أن النبي صلى الله عليه وسلم لبس حلة حمراء

Bu ifadeler ile hadis tespit edilememişti. Hâdimî hadisin mefhumunu ifade etmiştir. Bu manada bir çok hadis vardır.

Buhârî, *Salat*, 16 (I, 147 (369), *Menâkıb*, 20 (III, 1303 (3358), *Libâs*, 34 (V, 2198 (5510); Müslim, *Salat*, 249, 250 (I, 360), IV, 1818 (91,92); Ebû Dâvûd, *Salat*, 34 (I, 198), *Cenâiz*, 30 (II, 216), *Libas*, 18 (II, 451), *Teraccül*, 9 (II, 480); Tirmizî, *Salat*, 144 (I, 375), *Libas*, 4 (IV, 219), *Edeb*, 47 (V, 118), *Menâkıb*, 8 (V, 598); Nesâî, *Kible*, 21 (II, 73)

1385. "Kırmızı elbisenin içinde Rasûlullah'dan (s.a) daha güzel bir insan görmedim." (II, 581)

ما رأيت أحدا من الناس أحسن في حلة حمراء من رسول الله

ما رأيت أحد أحسن في حلة حمراء من النبي صلى الله عليه وسلم

Buhârî, *Libâs*, 66 (V, 2211 (5561); Müslim, *Fedâil*, 92 (IV, 1818); Ebû Dâvûd, *Teraccül*, 9 (II, 480); Nesâî, *Zînet*, 9 (VIII, 133); Ahmed b. Hanbel, IV, 290 (18581), 295 (18636), 300 (18688); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 412 (9326)

1386. "Rasûlullah'ı (s.a) kırmızı bir elbisenin içinde gördüm. Bilal (r.a) Rasûlullah'ın abdest suyunu almıştı. İnsanlar bu suyu saçıyorlardı. Kime bundan bir su gelirse o mesh ediyordu. Bir şey gelmeyenler ise arkadaşının ıslak elini tutuyordu. Sonra Bilal'i (r.a) gördüm, bir baston almış getirip dikmişti. Nebi (s.a) kırmızı bir elbise olduğu halde çıktı insanlara iki rekat namaz kıldırды, İnsanlar ve hayvanlar bastonun önünden geçiyorlardı." (II, 581)

رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم في قبة حمراء من آدم ورأيت بلالا أخذ وضوء رسول الله صلى الله عليه

وسلم ورأيت الناس يبتدرون ذاك الوضوء فمن أصاب منه شيئا تمسح به ومن لم يصيب منه شيئا أخذ من بلل يد صاحبه

ثم رأيت بلالا أخذ عترة فركزها وخرج النبي صلى الله عليه وسلم في حلة حمراء مشمرا صلى بالناس ركعتين ورأيت الناس والدواب يمرون من بين يدي العترة

Buhârî, *Salat*, 16 (I, 147) (369)

"Rasûlullah'ı kurban gecelerinde gördüm üzerinde kırmızı bir elbise vardı."

رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم في ليلة أضحيان و عليه حلة حمراء

Hakim. el-Müstedrek, II, 668 (4219), IV, 206 (7383)

1387. "Cuma ve bayram günleri kırmızı bir elbise giyerdi." (II, 581)

كان يلبس برده الأحمر في العيد والجمعة

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 247 (5778), 280 (5931); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 481 (5549)

1388. "Cuma günleri kırmızı bir pelerin giyerdi." (II, 582)

كان يلبس يوم العيد بردة حمراء

Taberânî, *Evsat*, VII, 316 (7609)

1389. "Rasûlullah (s.a) sarıya boyanmış iki elbise gördü ve: "Bunlar kafir elbiseleridir, sakın giymeyiniz!" buyurdu." (II, 582)

رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم علي ثوبين معصفرين فقال (إن هذه من ثياب الكفار فلا تلبسها

Müslim, *Libas*, 27 (III, 1647); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 60 (8900)

1390. "Rasûlullah (s.a) sarıya boyanmış iki elbise gördü ve: "Bunları annen mi giymeni söyledi?" buyurdu. "Yıkayayım mı?" dedim. "Bilakis yak buyurdu." (II, 582)

رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم علي ثوبين معصفرين فقال أمك أمرتك بهذا قلت أغسلهما قال بل

أحرقهما

Müslim, *Libas*, 28 (III, 1647); Taberânî, *Evsat*, II, 219 (1788); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 21

1391. "Şeytan kırmızıyı sever. Kırmızıdan ve göz alıcı elbiselerden sakının." (II, 582)

إن الشيطان يحب الحمرة فأياكم والحمرة وكل ذي ثوب شهرة

Taberânî, *Evsat*, VII, 353 (7708); Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 77 (19965), 79 (19975)

1392. "Üzerinde iki kırmızı elbise olan bir adam Rasûlullah'ın (s.a) yanına geldi ve selam verdi. Rasûlullah (s.a) onun selamına mukabele etmedi." (II, 582)

مر على النبي صلى الله عليه وسلم رجل و عليه ثوبان أحمران فسلم فلم يرد عليه رسول الله صلى الله عليه و

سلم

Hakim. el-Müstedrek, IV, 211 (7399)

1393. "Kırmızı şeytanın süsüdür. Şeytan kırmızıyı sever." (II, 582)

إن الحمرة من زينة الشيطان وإن الشيطان يحب الحمرة

Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 77 (19965), 79 (19975); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*, s. 464 (3200)

1394. "Kim haksız yere bir karış yer alırsa, kıyamet gününde Allah, o yeri yedi kat derinliği ile birlikte o kimsenin boynuna yükler." (II, 586)

من اقتطع شبرا من الأرض ظلما طوقه الله إياه يوم القيامة من سبع أرضين

Müslim, *Müsâkât*, 137 (III, 1230); Ebû Yâ'lâ, II, 253 (959); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 98 (11312)

1395. "Kim haksız yere yer yüzünden az bir şey alırsa, kıyamet gününde yedi kat yerin dibine batırılır." (II, 586)

من أخذ من الأرض شيئا بغير حقه خسف به يوم القيامة إلى سبع أرضين

Buhârî, *Mezâlim*, 14 (II, 866 (2322); Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 269 (690)

1396. "Kim haksız yere bir yer alırsa Allah, kendisine kızgın olduğu halde Allah'a kavuşur." (II, 586)

من اقتطع أرضا ظلما لقي الله وهو عليه غضبان

İbnü Mende, *Kitâbü'l-Îmân*, II, 633; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 484 (5990); İbnü Cârûd, *el-Müntekâ*, I, 251 (1004)

1397. "Ben Rasûlullah'ın (s.a) yanında idim. Ensardan bir adam geldi ve: "Ya Rasûlallah (s.a) ölümlerinden sonra anne ve babam için yapacağım bir iyilik kalmış mıdır?" diye sordu. Rasûlullah (s.a): "Evet dört şeydir; Onlar için (cenaze) namaz kılmak, onlara istiğfar dilemek, kendilerinden sonra sözlerini yerine getirmek ve arkadaşlarına ikram ederek sıla-i rahim yapmaktır. Onlar hayatta iken onların dostlarını ziyaret etmen, sıla-i rahim değildir. Onlar öldükten sonra onlara iyilik olur." (II, 588)

كنت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم إذ جاءه رجل من الأنصار فقال : يا رسول الله هل بقي من بر أبي شيء أبرهما به بعد موتهما قال : نعم أربعة : الصلاة عليهما والاستغفار لهما وإنقاذ عهدهما من بعدهما وإكرام صديقيهما
وصلة الرحم التي لا رحم لك إلا من قبلهما فهذا الذي بقي من برهما بعد موتهما

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 28 (6684)

1398. "Ey Müslümanlar topluluğu, Alah'tan korkun ve akrabalarınız ile iyi ilişkilerinizi devam ettirin. Çünkü sıla-i rahimden daha çabuk sevap alacağınız bir amel yoktur. Zulümden sakınınız. Çünkü cezası zulümden daha çabuk olan başka bir amel yoktur. Anne babanıza kötü davranmaktan sakınınız. Çünkü cennetin kokusu bin yıllık mesafeden duyulur. Anne babasına kötü davrananlar, akrabalarını ziyaret etmeyenler, ihtiyarladığı halde zina edenler ve büyüklenmek Allah'a mahsus iken kibirle elbisesini çekiştirenler, onun kokusunu duyamayacaktır. Yalanın tamamı günahtır. Ancak mü'mine fayda sağlayan ve dinden bir zararı def eden bunun dışındadır. Cennete bir çarşı vardır. Burada bir şey alınıp satılmaz. Orada yalnızca resimler vardır. Kim bir adamın veya kadının resimini arzu ederse oraya girer." (II, 589)

يا معشر المسلمين اتقوا الله وصلوا أرحامكم فإنه ليس من ثواب أسرع من صلة رحم وإياكم والبعي فإنه ليس من عقوبة أسرع من عقوبة بغي وإياكم وعقوق الوالدين فإن ریح الجنة يوجد من مسيرة ألف عام والله لا يجدها عاق ولا قاطع رحم ولا شيخ زان ولا جار إزاره خيلاء إنما الكبرياء لله رب العالمين والكذب كله إثم إلا ما نفعت به مؤمنا

ودفعت به عن دين وإن في الجنة لسوقا ما يباع فيها ولا يشتري ليس فيها إلا الصور فمن أحب صورة من رجل أو امرأة

دخل فيها

Taberânî, *Evsat*, VI, 18; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, V. 217 (8533), VIII, 271 (13436)

1399. "Bir adam Nebi'ye (s.a) geldi ve cihada katılmak için izin istedi. Rasûlullah (s.a): "Annen baban sağ mı?" diye sordu. "Evet." dedi. "O ikisinin hizmetine gayret et." buyurdu." (II, 589)

جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فاستأذنه في الجهاد فقال (أحي والدك) . قال نعم قال (ففيهما

فجاهد

Buhârî, *Cihâd*, 136 (III, 1094 (2842); Tirmizî, *Cihad*, 2 (IV, 191); Nesâî, *Cihad*, 5 (VI, 10); Ahmed b. Hanbel, II, 165 (6544), 188 (6765), 193 (6811), 197 (6858), 221 (7062); Tayâlisî, s. 289 (2254); Taberânî, *Evsat*, III, 11 (2310), IX, 18 (8998); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 517 (33457); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 25 (17605); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, V, 66, 68, VII, 235; Temmâm er-Râzi, *el-Fevâid*, I, 263

1400. "Bir adam Rasûlullah'a (s.a) gelerek: "Ben cihad etmek istiyorum ama buna güç yetiremiyorum." dedi. Rasûlullah (s.a): "Anne ve babandan biri kaldı mı?" diye sordu. "Annem var." dedi. "Ona yaptığın iyiliği Allah hayır kılar. Sen bunu yaparsan ve annen senden razı olursa, sen hac ve umre yapmış, cihad etmiş olursun. Ona iyilik hususunda Allah'tan (c.c) kork." buyurdu." (II, 589)

أتى رجل رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال : إني أشتهي الجهاد ولا أقدر عليه قال : هل بقي من والدك

أحد ؟ قال : أمي قال : فأبى الله في برها فإذا فعلت ذلك فأنت حاج ومعتمر و مجاهد فإذا رضيت عنك أمك فاتق الله

وبرها

Ebû Yâ'lâ, V, 149 (2760); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 144 (218); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 179 (7835)

1401. "Ben hicret etmek üzere sana biat etmeye geldim. Anne ve babamı ağlar bıraktım." dedi. Rasûlullah (s.a): "Dön onları ağlattığın gibi güldür." buyurdu." (II,589)

إني جنت أبايعك على الهجرة و تركت أبواي يبكيان قال : فارجع إليهما فاضحكهما كما أبكيتهما

Ebû Dâvûd, *Cihad*, 31 (II, 21); Nesâî, *Beyât*, 10 (VII, 143); Ahmed b. Hanbel, II, 160 (6490); İbn Hibbân, II, 163 (419); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 168 (7250); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, I, 21 (19); Taberânî, *el-Kebir*, II, 349 (2464); Bezzâr, VI, 388 (2409); Said bin Mansur, *Sünen*, II, 131 (2335); Abdürrezzak, *el-Musannef*, V, 175 (9285); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 176 (7827); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 26 (17607,17608); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 425 (7786), V, 213 (8697); Humeydî, *el-Müsned*, II, 267 (584); Ebû Abdillâh el-Mervezî, *el-Birr ve's-sıla*, I, 36, 37

1402. "Ayaklarına sarıl, cenneti kokla" (II, 589)

إلزم رجلها فشم الجنة

Hennad, *ez-Zühd*, II, 484 (990); İbn Mâce, *Cihad*, 12 (II, 929); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 311 (8162)

1403. "Bir adam "Ya Rasûlallah (s.a) anne ve babanın çocuğu üzerinde hakkı nedir?" diye sordu. Rasûlallah (s.a): "Onlar senin hem cennetindir, hem cehennemindir." buyurdu." (II, 589)

أن رجلا قال يا رسول الله ما حق الوالدين على ولدهما؟ قال هما جنتك ونارك

İbn Mâce, *Edeb*, 1 (II, 1208)

1404. "Bir adam Ebû'd Derdâ'ya (r.a) geldi ve: "Benim bir hanımım var annem onu boşamamı emrediyor" dedi. Ebû'd-Derdâ (r.a): "Rasûlallah'tan (s.a) şöyle buyurduğunu işittim: "Anne ve baba cennet kapılarının ortasıdır. Sen dilersen bu kapıyı al, dilersen bırak." (II, 589)

أن رجلا أبا الدرداء فقال إن لي امرأة وإن أمي تأمرني بطلاقها فقال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم

يقول الوالد أوسط أبواب الجنة فإن شئت فأضع هذا الباب أو أحفظه

Tirmizî, *Eşribe*, 3 (IV, 311); Hakim, *el-Müstedrek*, II, 215 (2799); İbn Mâce, *Talak*, 36 (I, 675)

1405. "Abdullah b. Ömer anlatır: "Benim sevdiğim bir hanımım var idi. Ömer (r.a) ondan hoşlanmıyordu ve bana: "Onu boş!" dedi. Ben bundan sakındım. Bunu

Nebi'ye (s.a) anlattı. Nebi (s.a) bana: "Babana itaat et!" buyurdu. Ve ben onu boşadım." (II, 589)

كانت تحتي امرأة أحبها و كان عمر يكرهها فقال عمر : طلقها فأبيت فذكر ذلك للنبي صلى الله عليه و سلم

فقال : أتع أباك و طلقها فطلقتها

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 120 (II, 757); İbn Mâce, *Talak*, 36 (I, 675); Ahmed b. Hanbel, II, 20 (4711), 42 (5011); İbn Hıbbân, II, 170 (427); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 169 (7253), II, 215 (2798); Taberânî, *el-Kebir*, XII, 325 (13250); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 456 (10985); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. s. 405 (2762)

1406. "Anne ve babasına iyilik yapanlara müjde. Allah onların ömrünü uzatır." (II, 589)

من بر والديه طوي له زاد الله في عمره

Hakim. el-Müstedrek, IV, 170 (7257); Taberânî, *el-Kebir*, XX, 198 (447); Ebû Yâ'lâ, III, 65 (1494)

1407. "Helak olsun, helak olsun, helak olsun. "Kim Ya Rasûlallah (s.a)" denildi. "Anne ve babasının veya ikisinden birisinin ihtiyarlığına yetişip te cennete giremeyen kimse" buyurdu." (II, 589)

رغم أنفه ثم رغم أنفه ثم رغم أنفه قيل من ؟ يا رسول الله قال من أدرك والديه عند الكبر أحدهما أو كليهما ثم

لم يدخل الجنة

Müslim, *Birr*, 10 (IV, 1978)

1408. "Rasûlullah (s.a) minbere çıktı. Birinci basamağa ayağını basınca "Âmîn." dedi. Sonra diğer basamağa çıktı ve "Âmîn." dedi. Sonra üçüncü basamakta tekrar "Âmîn." dedi. Sonra: "Cebrâîl bana geldi: "Ya Muhammed Ramazana erişip affolmayanı Allah rahmetinden uzaklaştırın." dedi, ben de "Âmîn." dedim. "Anne ve babasına veya birisine yetişip cehenneme gireni Allah rahmetinden uzaklaştırın." dedi. Ben de "Âmîn." dedim. "Yanında ismin anıldığı halde sana salatü selam getirmeyeni Allah rahmetinden uzaklaştırın." dedi, ben de "Âmîn." dedim." (II, 590)

صعد رسول الله صلى الله عليه وسلم المنبر فلما رقي عتبة قال : (آمين) ثم رقي عتبة أخرى فقال : (آمين)

ثم رقي عتبة ثالثة فقال : (آمين) ثم قال : (أتاني جبريل فقال : يا محمد من أدرك رمضان فلم يغفر له فأبعده الله قلت :

آمين قال : ومن أدرك والديه أو أحدهما فدخل النار فأبعده الله قلت : آمين فقال : ومن ذكرت عنده فلم يصل عليك

فأبعده الله قل : آمين فقلت : آمين

İbn Hibbân, II, 140 (409); Taberânî, *el-Kebir*, XI, 82 (11115), XII, 83 (12551); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, II, 215 (1572); Temmâm er-Râzî, *el-Fevâid*, II, 13

1409. "Bir adam Nebi'ye (s.a) geldi ve: "Ya Rasûlallah (s.a) ben, Allah'tan başka ilah olmadığına, senin Allah'ın (c.c) kulu ve elçisi olduğuna şahadet ediyor, beş vakit namazımı kıyıyor, malımın zekatını veriyor ve ramazan orucunu tutuyorum." dedi. Rasûlullah (s.a): "Kim bu hal üzere ölürse, kıyamet gününde nebiler, siddîklar ve şehidler ile birlikte olur." İşaret parmağını şöylece yukarı kaldırdı ve: "Anne ve babasına zulüm etmedikçe!" buyurdu." (II, 590)

جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال : يا رسول الله شهدت أن لا إله إلا الله وأنت رسول الله

وصليت الخمس وأديت زكاة مالي وصمت شهر رمضان . فقال النبي صلى الله عليه وسلم : " من مات على هذا كان

مع النبيين والصديقين والشهداء يوم القيامة هكذا - ونصب إصبعيه - ما لم يعق والديه

İbn Huzeyme, III, 340 (2212); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 138 (2939); İbn Abdilber, *et-Temhîd*, V, 78

1410. "Anne ve babaya iyilik etmek, namazdan, oruçtan, hacdan, umreden ve cihaddan daha üstündür." (II, 590)

بر الوالدين أفضل من الصلاة والصوم والحج والعمرة والجهاد

İrâkî, Şevkânî, ve Muhammet Tahir b. Ali es-Siddîkî, bunun herhangi bir hadis kaynağında bulunmadığını beyan etmektedirler.¹

1411. "Annenin çocuğu üzerinde iki misli hakkı vardır." (II, 590)

بر الوالدة على الولد ضعفان

Tespit edilememiştir.

¹ İrâkî, *Tahrîc-ü ehâdisi'l-ihya*, II, 193 (4); Şevkânî, *el-Fevâid*, I, 257 (125); Muhammet Tahir b. Ali es-Siddîkî, *Tezkiratü'l-mavdûât*, I, 1614

1412. "Annenin duası daha çabuk kabul olunur" buyurdu. "Bunun sebebi nedir ya Rasûlallah (s.a)?" denildi: "Anne babadan daha merhametlidir ve rahimin duası düşmez." buyurdu." (II, 590)

دعوة الوالدة أسرع إجابة . قيل : يا رسول الله ولم ذاك ؟ قال : هي أرحم من الأب ودعوة الرحم لا تسقط

Tespit edilememiştir.

Irâkî, "Aslını buamadım" demektedir.¹

1413. "Çocuğun yedinci gününde akikası kesilir ve isim konulur. Bununla onun hakkındaki bir takım ezalar giderilir. Altı yaşına geldiği zaman, terbiye edilir. Yedi yaşında yatağı ayrılır, on üç yaşına geldiğinde namaz ve oruç için (yapmaz ise) dövülür. On altısına gelince babası onu evlendirir ve elinden tutarak: "Ben seni terbiye ettim, öğrettim ve nikahladım. Dünyada fitneden, ahirette azabından Allah'a sığınırım." der." (II, 590)

الغلام يعق عنه يوم السابع ويسمى ويماط عنه الأذى فإذا بلغ ست سنين أدب فإذا بلغ سبع سنين عزل فراشه

فإذا بلغ ثلاثة عشر ضرب على الصلاة والصوم فإذا بلغ ستة عشر زوجه أبوه ثم أخذ بيده وقال قد أدبتك وعلمتك

وأنكحتك أعوذ بالله من فتنك في الدنيا وعذابك في الآخرة

Ebû'ş-Şeyh ibn Hibban, *Kitâbü'd-Dahâyâ*'sında rivayet etmektedir.²

1414. "Büyük kardeşin küçük kardeş üzerindeki hakkı, babanın evladı üzerindeki hakkı gibidir." (II, 591)

حق كبير الإخوة على صغيرهم كحق الوالد على ولده

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 210 (7929)

1415. "Bütün çocuklar İslam fitratı üzere doğar, Anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsî yapar." (II, 592)

كل مولود يولد على فطرة الإسلام وأبواه يهودانه وينصرانه ويمجسانه

"Bütün çocuklar fitrat üzere doğar, Anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsî yapar."

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-ihyâ*, II, 195 (4)

² Irâkî, *age.*, II, 196 (7)

كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصره أو يمجسانه

"Bütün çocuklar İslam fitratı üzere doğar,

ما من مولود يولد إلا على فطرة الإسلام

İbn Hibbân, I, 341 (132); Taberânî, *el-Kebir*, I, 283 (827)

كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصره أو يمجسانه

Buhârî, *Cenâiz*, 91 (I, 465; Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 17 (II, 642); Tirmizî, *Kader*, 5 (IV, 447); Ahmed b. Hanbel, II, 233 (7181), 275 (7698), 393 (9091); İbn Hibbân, I, 336 (128), 337 (129), 338 (130), 342 (133); Tayâlisî, s. 319 (2433); Ebû Yâ'lâ, XI, 197 (6306), 282 (6394); Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 119 (20087); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 203 (11925)

1416. "Hasan b. Ali'ye (r.a) dilini çıkarır, çocukları görünce, onlarla şakalaşarak üzerine yürürdü." (II, 592)

كان يدلح لسانه للحسن بن علي فيرى الصبي فيهش إليه

İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî ğarîbi'l-eser*, I, 438

1417. "İçlerinde akrabaları ile ilişkilerini kesen kimselerin bulunduğu bir topluluğa Allah'ın rahmeti inmez." (II, 594)

إن الرحمة لا تنزل على قوم فيهم قاطع رحم

Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 36 (63)

1418. "Sıla-i rahim ömrü uzatır." (II, 595)

صلة الرحم تزيد في العمر

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 261 (8014); Taberânî, *Evsat*, I, 289 (943); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 34; Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 244 (3442); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 93 (100), 94 (102)

1419. "Sadaka ve silayı rahim beldeleri mamur kılar ve ömrü uzatır. (II, 595)

الصدقة و الصلة تعمران الديار و تزيدان في العمر

Tespit edilememiştir.

1420. "Büreyde'den (r.a): Bir ârâbî peygamber'den (s.a) bir mucize istedi. Nabi (s.a) "Şu ağaca deki: "Rasûlullah (s.a) seni çağırıyor!" Adam söyledi. Ağaç sağa, sola, öne, arkaya sallandı ve köklerini kopararak, yeri kazıyıp toz kaldırarak Nebi'nin (s.a) önüne kadar geldi ve: "Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Peygamberi." dedi. Ârâbî: "Yeter yerine dönsün." dedi. Ağaç yerine döndü ve köklerini tekrar toprağa gömdü. Ârâbî: "Bana izin ver sana secde edeyim." dedi. Nebi (s.a): "Bir insanın bir insana secde etmesini emretse idim, kadının kocasına secde etmesini emrederdim:" buyurdu. "İzin ver o zaman elini ve ayağını öpeyim." dedi. Ona izin verdi." (II, 596)

و عن بريدة : سأل أعرابي النبي صلى الله عليه وسلم آية فقال له : قل لتلك الشجرة رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعوك قال : فمالت الشجرة عن يمينها و شمالها و بين يديها و خلفها فتقطعت عروقها ثم جاءت تحد الأرض تجر مغبرة حتى وقفت بين يدي رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال : السلام عليك يا رسول الله قال الأعرابي : مرها فلترجع إلى منبتها فرجعت فدلّت عروقها فاست فقال الأعرابي : ائذن لي أسجد لك قال : لو أمرت أحدا أن يسجد لأحد لأمرت المرأة أن تسجد لزوجها قال : فأذن لي أن أقبل يديك و رجلك فأذن له

Kâdî Iyâd, *eş-Şifâ*, I, 224

1421. "Böyle yapmayınız. Bir insanın bir insana secde etmesini emretse idim, Allah'ın onlar üzerinde kıldığı haklarından dolayı, kadınların kocalarına secde etmelerini emrederdim." (II, 596)

فلا تفعلوا لو كنت أمرا أحدا أن يسجد لأحد لأمرت النساء أن يسجدن لأزواجهن لما جعل الله لهم عليهن من

الحق

Ebû Dâvûd, *Nikah*, 40 (I, 650); *Hakim. el-Müstedrek*, II, 204 (2763); Taberânî, *el-Kebir*, XVII, 183 (486), XVIII, 351 (895), XX, 174 (373); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 261 (8785, 8788); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 291 (14482)

1422. "Ensardan birinin bir devesi vardı. Deve sahiplerini üzerine çıkartmıyordu. Ensar Rasûlullah'a geldiler ve: "Bizim bir devemiz vardı sahiplerini unuttu bizi sırtına çıkartmıyor bu bize zor gelmekte. Hurmalarımız, ekinlerimiz susadı. Rasûlullah (s.a) ashabına: "Kalkın." buyurdu. Kalktılar devenin bulunduğu yere doğru yürüdüler. Nebî (s.a) devenin bulunduğu yere girdi. Bir kadın: "Bu köpek gibi oldu

sana saldırmasından korkarız.” dedi. Rasûlullah (s.a): "Bana bir zararı olmaz.” buyurdu ....” (II, 596)

كان أهل بيت من الأنصار لهم جمل يستنون عليه وان الجمل استصعب عليهم فمنعهم ظهره وان الأنصار جاؤوا إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا انه كان لنا جمل نسني عليه وانه استصعب علينا ومنعنا ظهره وقد عطش الزرع والنخل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأصحابه قوموا فقاموا فدخل الحائط والجمل في ناحية فمشى النبي صلى الله عليه وسلم نحوه فقالت الأنصار يا نبي الله انه قد صار مثل الكلب الكلب وأنا نخاف عليك صولته فقال ليس علي منه بأس...

Ahmed b. Hanbel, III, 158 (12635)

1423. "Kıyamet gününde kadına ilk sorulacak olan sıla-i rahim ve kocasının hakkıdır.” (II, 596)

أول ما تسأل عنه المرأة يوم القيامة عن صلاحها وعن حق زوجها

Mevkuf haber.

Abdürrezzak, *el-Musannef*, XI, 304 (20607)

1424. "Kadın namaz kılsa ve kocasına itaat etmese, kocasına itaat edinceye kadar namazı reddedilir.” (II, 596)

إن المرأة إذا صلت ولم تدع لزوجها ردت صلاحها حتى تدعو له

Tespit edilememiştir.

1425. "Hayızlı kadından bir şey istediğinde ferici üzerine bir örtü koyardı.” (II,597)

كان إذا أراد من الحائض شيئاً ألقى على فرجها ثوبا

Ebû Dâvûd, *Taharet*, 106 (I, 120)

1426. "Rasûlullah (s.a) hayızlı eşlerine dokunmak istediğinde onun izar giyinmesini emrederdi. Sonra ona dokunurdu” (II, 597)

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذ أراد أن يباشر امرأة من نسائه وهي حائض أمرها أن تنزر ثم يباشرها

Buhârî, *Gusûl*, 15 (I, 115 (296); Ebû Dâvûd, *Nikah*, 46 (I, 657); Abd b. Humeyd, I, 447 (1551)

1427. "Kişinin ailesi için yaptığı harcama sadakadır." (II, 599)

ما أنفق الرجل على أهله فهو صدقة

Buhârî, *İman*, 39 (I, 30 (55); Nesâî, *Zekât*, 60 (V, 69); İbn Hıbbân, X, 50 (4239); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 36 (2325); Ebû Abdillâh el-Mervezî, *el-Birr ve's-sıla*, I, 161, 167

1428. "Kişiyeye kendi ağzına ve eşinin ağzına götürdüğü lokmadan dolayı ecir verilir." (II, 599)

إن الرجل ليؤجر في اللقمة يرفعها إلى فيه وإلى في امرأته

Buhârî, *Ferâiz*, 5 (VI, 2476 (6352); Ebû Dâvûd, *Vesâyâ*, 2 (II, 125); Tirmizî, *Vesâyâ*, 1 (IV, 430); Ahmed b. Hanbel, I, 173 (1487,1492); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 263; Bezzâr, IV, 28 (1190); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 375 (6347); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 377; Abd b. Humeyd, I, 77 (139); Ebû Abdillâh el-Mervezî, *el-Birr ve's-sıla*, I, 162 (317,318); İbn Hıbbân, X, 60 (4249); Ebû Yâ'lâ, II, 81 (730), 92 (747); Said bin Mansur, *Sünen*, I, 105 (330); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 414 (8715); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 467 (15474); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 239 (3186); Abd b. Humeyd, I, 75 (133); Humeydî, *el-Müsned*, I, 36 (66)

1429. "Kişinin evi, ailesi, çocuğu ve hizmetçisi için yaptığı harcamalar, kendisi için sadakadır." (II, 599)

ما أنفق الرجل في بيته وأهله وولده وخدمه فهو له صدقة

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 95 (7476); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 173 (1132)

1430. "Hepiniz çobansınız ve güttüğünüzden mesulsünüz." (II, 599)

كلكم راع وكلكم مسؤول عن رعيته

Buhârî, *Cum'â*, 10 (I, 304 (853), *Nikâh*, 81 (V, 1988 (4892), 89 (1996 (4904), *Ahkam*, 1 (VI, 2611 (6719); Müslim, *İmâra*, 20 (III, 1459); Ebû Dâvûd, *Harac*, 1 (II, 145); Tirmizî, *Cihad*, 27 (IV, 208); Ahmed b. Hanbel, II, 5 (4495,5167), 111 (5901), 121 (6026); İbn Hıbbân, X, 342 (4490), 343 (4490); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, I, 81 (206); Taberânî, *Evsat*, IV, 170 (3890)

1431. "Kim güttüğüne ihanet ederse, o cehennemdedir." (II, 599)

أيما راع غش رعيته فهو في النار

İbnü Mende, *Kitâbü'l-Îmân*, II, 620 (560)

1432. "Nebi (s.a) erkekleşen kadınları ve kadınlaşan erkekleri lanetlemiş: "Onları evlerinizden çıkarınız." buyurmuştur. Ravi: "Rasûlullah (s.a) filanı, Ömer (r.a) filanı çıkarmıştır." diye rivayet eder." (II, 600)

لعن النبي صلى الله عليه وسلم المخنثين من الرجال والمترجلات من النساء وقال (أخرجوهم من بيوتكم) .

قال فأخرج النبي صلى الله عليه وسلم فلانا وأخرج عمر فلانا

Buhârî, *Libâs*, 60 (V, 2207 (5547), *Muhâribîn*, 18 (VI, 2508 (6445); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 53 (II, 700); Tirmizî, *Edeb*, 34 (V, 106); Ahmed b. Hanbel, I, 225 (1982), 227 (2006), 237 (2123); Dârimî, *İstîzân*, 21 (II, 364); İbn Hıbbân, XIII, 61 (5750); Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 85 (205)

1433. "Köle kaçak iken ölürse, Allah yolunda savaşıyor bile olsa, cehennemdedir." (II, 601)

أيما عبد مات في إباقه دخل النار وإن قتل في سبيل الله

Taberânî, *Evsat*, IX, 96 (9232)

1434. "Kötü efendi (köle sahibi) cennete giremeyecektir. Bir adam: "Ya Rasûlallah (s.a) sen bize, bu ümmetin, kölesi ve yetimleri en çok ümmet olacağını haber vermemiş mi idin?" diye sordu. Rasûlullah (s.a): "Evet çocuklarınıza nasıl davranıyor iseniz onlara da öyle davranınız. Kendi yediklerinizden onlara yediriniz." buyurdu. "Bunun dünyada bize faydası nedir?" dediler. "Allah yolunda üzerinde cihad ettiğin itaatli bir at gibidir. Kölen sana kafidir. Namaz kılsa senin kardeşindir. Namaz kılsa senin kardeşindir." buyurdu." (II, 601)

لا يدخل الجنة سيئ الملكة فقال رجل يا رسول الله أليس أخبرتنا أن هذه الأمة أكثر الأمم مملوكين وأيتاما قال

بلى فأكرمهم كرامة أولادكم وأطعموهم مما تأكلون قالوا فما ينفعنا في الدنيا يا رسول الله قال فرس صالح ترتبطه تقاتل

عليه في سبيل الله ومملوكك يكفيك فإذا صلى فهو أخوك فإذا صلى فهو أخوك

Ahmed b. Hanbel, I, 12 (75); İbn Mâce, *Edeb*, 10 (II, 1217); Ebû Yâ'lâ, I, 94 (94); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IV, 164; Ebû Bekr el-Mervezî, *el-Müsned*, I, 166 (97)

1435. "Onlara yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin." (II, 602)

أطعموهم مما تطعمون و ألبسوهم مما تلبسون

Hadis bu lafızlar iele kaynaklarda geçmemektedir *تطعمون* yerine *تأكلون* kelimesi ile Buhârî ve Müslim başta olmak üzere nerede ise bütün kaynaklarda geçmektedir.

أطعموهم مما تأكلون و ألبسوهم مما تلبسون

Buhârî, *Itk*, 15 (II, 899 (15); Müslim, *Eymân*, 38 (III, 1282), *Zühd*, 74 (IV, 2302); İbn Mâce, *Edeb*, 10 (II, 1216, 1217); Ahmed b. Hanbel, I, 12 (75), IV, 35 (16456); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 75 (187), 76 (188), 79 (199), 257 (738); eş-Şafîî, *el-Müsned*, I, 305 (1452); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 287 (8104), XIX, 168 (379), XXII, 243 (636); Ebû Yâ'lâ, I, 94 (94); Abdürrezzak, *el-Musannef*, IX, 440 (17934); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 371 (8560, 8561); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 8 (15557)

1436. "Eğer gücünün üstünde bir şey ile mükellef tutarsa, ona yardım etsin." (II,603)

فإن كلفه بما لا يقدر عليه فليعنه

Bu lafızlar ile tesbit edilememiştii aynı manayı deruhte eden şu lafızlar ile mevcuttur.

فإن كلفه ما يغلبه فليعنه عليه

Buhârî, *Edep*, 44 (V, 2248 (5703); Müslim, *Eymân*, 39 (III, 1282); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 124 (II, 761); Tirmizî, *Birr*, 29 (IV, 334); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 77 (194); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 7 (15554); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, IV, 356 (6792)

1437. "Sahib olduğunuz köleler hakkında Allah'tan korkunuz. Onlara yediklerinizden yedirip, giydiklerinizden giydiriniz ve gücünün üstünde iş ile mükellef tutmayınız. Eğer onu severseniz tutunuz, sevmezseniz satınız. Allah'ın yarattıklarına azab etmeyiniz. Allah, sizi ona sahib kıldı. Eğer dileseydi sizi onun kölesi yapardı." (II,603)

اتقوا الله فيما ملكت أيمانكم أطعموهم مما تأكلون أتكسوهم مما تلبسون ولا تكلفوهم من العمل ما لا يطيقون
فما أحببتهم فأمسكوا وما كرهتم فبيعوا ولا تعذبوا خلق الله فإن الله ملككم إياهم ولو شاء لملكهم إياكم

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 124 (II, 761); Ahmed b. Hanbel, I, 78 (585); İbn Hibbân, XIV, 570 (6605); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 67 (158); Taberânî, *el-Kebir*, XIX, 41 (89); Ebû Yâ'lâ, I, 447 (596); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 477 (11053); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 11 (15578)

1438. "Siz bir köle satın aldığınızda ilk olarak ona tatlı yediriniz. Çünkü bu onun nefesine hoş gelecektir." (II, 603)

إذا ابتاع أحدكم الخادم فليكن أول شيء يطعمه الحلوى فإنه أطيب لنفسه

الخادم *el-Hâdim* yerine الجارية *el-Cariye* kelimesi ile gelmektedir.

Taberânî, *Evsat*, II, 199 (6)

1439. "Akraba olan komşunun üç hakkı vardır. Komşuluk hakkı, İslam hakkı ve akrabalık hakkı. İki hakkı olan, müslüman komşudur. İslam hakkı, ve komşuluk hakkı. Müşrik komşunun ise bir hakkı vardır, o da komşuluk hakkıdır." (II, 604)

الجار المسلم ذو الرحم فله حق الجوار وحق الإسلام وحق الرحم وأما الذي له حقان فالجار المسلم له حق

الجوار وحق الإسلام وأما الذي له حق واحد فالجار المشرك

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 83 (9560); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, III, 339 (2430)

1440. "Komşunun köpeğine taş atarsan, ona eza vermiş olursun." (II, 604)

إذا أنت رميت كلب جارك فقد أذيتته

Irâkî, "Aslını bulamadım." demektedir.¹

Tespit edilememiştir.

1441. "Üç komşusu kendisinden razı olarak ölen kimseyi Allah affeder." (II,605)

¹ Irâkî, *Tahrîc-ü ehâdîsi'l-İhya*, II, 186 (7)

من مات و له جيران ثلاثة كلهم راضون عنه غفر له

Tespit edilememiştir.

1442. "Kim haksız yere komşusuna eziyet ederse, Allah o kimseye cenneti haram kılar ve o kimsenin gideceği yer cehennemdir. Dikkat ediniz, Allah kişiye, ehlinden sorduğu gibi komşusundan da soracaktır. Kim komşusunun hakkını zayı ederse bizden değildir." (II, 605)

ومن أذى جاره من غير حق حرم الله عليه الجنة ومأواه النار الا وان الله يسأل الرجل عن جاره كما يسأله عن

حق أهل بيته فمن ضيع حق جاره فليس منا

el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî), I, 309

1443. "Ev almadan önce komşu arayınız." (II, 606)

التمسوا الجار قبل شراء الدار

Kudâî, el-Müsnedü's-şihâb, I, 412 (709)

1444. "Komşunun hürmeti annenin hürmeti gibidir." (II, 606)

حرمة الجار كحرمة الأم

الأم =Anne Lafzı ile bulunamamıştır

كحرمة أبيه حرمة الجار على الجار

İbn Ebi'd-Dünya, Mekârimü'l-ahlâk, I, 101 (323)

1445. "Komşusu aç iken tok yatan gerçek mü'min değildir." (II, 606)

ليس بالمؤمن الذي يبيت شعبانا و جاره جائع إلى جنبه و منها

Hakim. el-Müstedrek, II, 15 (2166); Beyhakî, Şuâbü'l-îmân, III, 225 (3389), VII, 76 (9536); Taberânî, el-Kebir, I, 259 (751); Ebû Yâ'lâ, V, 92 (2699); Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, X, 3 (19452)

1446. "Ev almadan komşu, yola çıkmadan yol arkadaşı arayınız." (II, 606)

التمسوا الجار قبل الدار والرفيق قبل الطريق

Taberânî, *el-Kebir*, IV, 268 (4379); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 412 (709)

1447. "Cebrâîl (a.s) bana şu yandan on, şu yandan on, şu yandan on ve şu yandan on olmak üzere kırka kadar komşuyu vasiyyet etti." (II, 606)

أوصاني جبريل عليه السلام بالجار إلى أربعين دارا عشرة من ههنا وعشرة من ههنا وعشرة من ههنا وعشرة من ههنا وعشرة من ههنا
ههنا

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 276 (12392)

1448. "Kardeşlerinizi çoğaltın çünkü her mü'minin şefaati vardır." (II, 608)

استكثروا من الإخوان فإن لكل مؤمن شفاعاة

İbnü'n-Neccâr, Tarih'inde, zafiyetine işaret eden ص rumuzu ile rivayet etmektedir.¹

1479. "Sizden biriniz kardeşini severse, sevdiğini ona bildirsin." (II, 609)

إذا أحب أحدكم أخاه فليعلمه انه يحببه

"Sizden biriniz kardeşini severse bunu ona haber vesin"

إذا أحب أحدكم أخاه فليخبره

Ahmed b. Hanbel, IV, 130 (17210); Tirmizî, *Zühd*, 53 (IV, 599); İbn Hıbbân, II, 330 (570); *Hakim. el-Müstedrek*, IV, 189 (7322); Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, s. 191 (542); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 59 (10034); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 99; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 282 (491); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 446 (765,766); İbn Ömer eş-Şeybânî, *el-âhâd ve'l-mesânî*, IV, 393 (2440); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 231

1449. "Sizden biriniz bir kimseyi severse bunu ona haber versin. Çünkü kendisi ona karşı ne hissederse oda kendisine karşı onu hisseder." (II, 609)

إذا أحب أحدكم عبدا فليخبره فإنه يجد له مثل الذي يجد له

İbn Ebi'd-Dünya, *el-İhvân*, I, 126 (74)

¹ Ali el-Müttekî el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, IX, 4, (24642); Aclûnî, *Keşfü'l-hâfâ*, I, 137 (352)

1450. "Müslüman kardeşlerinizi çoğaltınız, Çünkü Rabbiniz çok diri ve cömerttir, kardeşleri arasında kuluna azab etmez." (II, 609)

استكثروا من الإخوان المؤمنين فإن ربكم حي كريم يستحي أن يعذب عبده بين إخوانه

Tespit edilememiştir.

1451. "Rasûlullah (s.a) bir asaya dayanarak bizim yanımıza çıktı. Ben ayağa kalktım. "Acemlerin birbirlerine ta'zim için ayağa kalktıkları gibi ayağa kalkmayınız." buyurdu." (II, 611, 162)

خرج علينا رسول الله صلى الله عليه و سلم متوكئا على عصا فقامت إليه فقال : لا تقوموا كما تقوم الأعاجم

يعظم بعضهم بعضا

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 152 (II, 779); Ahmed b. Hanbel, V, 253 (22235); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 233 (25581); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 469 (8937) Kâdî İyâd, *eş-Şifâ*, I, 105

1452. "Ayağa kalkmayı hoş görmezdi." (II, 612)

كان يكره القيام

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 231 (8453)

1453. "Efendiniz için ayağa kalkınız." (II, 612)

قوموا إلى سيدكم

Buhârî, *Cihad*, 165, (III, 1107 (2878), *Meğâzî*, 28 (IV, 1511 (3895), *İstîzân*, 26 (V, 2310 (5907); Müslim, *Cihad*, 64 (III, 1388); Ebû Dâvûd, *Edeb*, 144 (II, 776); Ahmed b. Hanbel, III, 22 (11184), 71 (11698), VI, 141 (25140); İbn Hibbân, XV, 498 (7028); Taberânî, *el-Kebir*, VI, 6 (5323); Said b.Mansur, *Sünen*, II, 343 (2964); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VII, 373 (36796), 379 (36830); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VI, 466 (8925,8926); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 57 (11096); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, II, 544 (1126); Abd b. Humeyd, I, 307 (995)

1454. "Rasûlullah (s.a) İkrime ve Adî için ayağı kalkmıştı." (II, 612)

أنه صلى الله عليه و سلم قام لعكرمة و لعدي

Tespit edilememiştir.

1455. "İnsanların seviyesine ininiz." (II, 612)

أنزلوا الناس منازلهم

Ebû Dâvûd, *Edeb*, 20 (II, 677); Müslim, *Mukaddime* (I, 4)

1456. "Nebi (s.a) beyaz kılların koparılmasını yasaklamış. Ve "Onlar müslümanın nurudur." buyurmuştur." (II, 617)

أن النبي صلى الله عليه وسلم نهي عن نتف الشيب وقال إنه نور المسلم

Tirmizî, *Edeb*, 56 (V, 125); Nesâî, *Zînet*, 13 (VIII, 136); İbn Mâce, *Edeb*, 25 (II, 1226); Ahmed b. Hanbel, II, 206 (6924), 207 (6937), 212 (6989); Said b. Mansur, *Sünen*, II, 161 (2418); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 266 (25951); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, V, 209 (6386); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 311 (14604), Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 414 (9337)

1457. "Sakalında ilk beyazı fark eden kendisi oldu. "Ya Rab bu nedir?" dedi. "Vakar " dedi. "Allahım, vakarımı artır." diye dua etti." (II, 617)

أول الناس رأى الشيب فقال يا رب ما هذا قال الوقار قال رب زدني وقارا

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, V, 317 (26467), VI, 331 (31832), VII, 247 (35739)

1458. "Siyaha yaklaşmayın" (II, 617)

لا تقربوا السواد

Ahmed b. Hanbel, III, 247 (13613); Taberânî, *Evsat*, V, 227 (5160)

1459. "Saçları dağınık bir adam Rasûlullah'a (s.a) geldi: "Yeter ya saçlarına iyi davran ya tıraş et!" buyurdu." (II, 619)

أنه أتى النبي صلى الله عليه وسلم رجل ثائر الرأس فقال مه أحسن إلى شعرك أو احلقه

Nesâî, *Zînet*, 60 (VIII, 183)

1460. "Bineğinin üzerinde durarak hitab etti." (II,625)

خطب علي راحلته واقفا

Münzirî, İsmail b. Ayyâş'tan rivayet etmektedir. Bu rivayet tartışmalıdır.¹

1461. "Allah'ın yanında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşı yanında hayırlı oladır." (II, 626)

خير الأصحاب عند الله خيره لصاحبه

Ahmed b. Hanbel, II, 167 (6566); Dârimî, *Siyer*, 3 (II, 284); İbn Huzeyme, IV, 140 (2539); İbn Hibbân, II, 276 (518), 277 (519); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 610 (1620), II, 111 (2490), IV, 181 (7295); Said b.Mansur, *Sünen*, II, 151 (2388); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, VII, 77 (9541); Abd b. Humeyd, I, 136 (342); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 224 (1235)

1462. "Adem oğlunun rahatsız olduğu şeyden melekler de rahatsız olurlar." (II,626)

فإن الملائكة تتأذى مما تتأذى منه بنو آدم

Taberânî, *es-Sağîr*, I, 45 (37)

1463. "Soğan ve sarımsak yiyen kimse bizden (yahut mescidimizden) uzak dursun, evinde otursun." (II, 626)

من أكل ثوما أو بصلا فليعتزلنا أو ليعتزل مسجداً وليقعد في بيته

Buhârî, *Îtisâm*, 24 (VI, 2678 (6926); Müslim, *Mesâcid*, 73 (I, 394); Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 387); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 50 (13108)

من أكل ثوما أو بصلا فليعتزلنا أو ليعتزل مسجداً

"Soğan ve sarımsak yiyen kimse bizden (yahut mescidimizden) uzak dursun."

Buhârî, *Et'ime*, 47 (V, 2077 (5137), *Îtisâm*, 24 (VI, 2678 (6926); Müslim, *Mesâcid*, 73 (I, 394); Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 387); İbn Huzeyme, III, 83 (1664); Taberânî, *Evsat*, IX, 137 (9347); Taberânî, *es-Sağîr*, II, 258 (1126); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 50 (13108)

1464. "Bu ağaçtan yiyen kimse mescidlere yaklaşmasın." (II, 626)

من أكل من هذه الشجرة فلا يقربن المساجد

¹ Azîmâbâdî, *Avnü'l-mâbûd*, VII, 169

Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 388); İbn Huzeyme, III, 82 (1661); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 75 (4828)

فلا يقربن مسجدنا Bizim mescidimize yaklaşmasın ifadesi ile geçtiği kaynaklar.

Buhârî, *Salat*, 76 (I, 291, 292 (815), *Et'ime*, 47 (V, 2076 (5136); Müslim, *Mesâcid*, 71, 72, 74 (I, 394); Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 388, 389); Ahmed b. Hanbel, II, 266 (7599), 429 (9540), III, 374 (15056), IV, 19 (16292)

1465. "Rasûlullah (s.a) pırasa ve soğan yemekten bizleri nehyetti. İhtiyaç dolayısı ile yedik. Buyurdu ki: "Kim bu kötü kokan ağaçtan yerse, bizim mescidimize yaklaşmasın. Çünkü melekler insanların rahatsız olduğu şeylerden rahatsız olurlar." (II,627)

فهي رسول الله صلى الله عليه وسلم عن أكل البصل والكراث فغلبتنا الحاجة فأكلنا منها فقال من أكل من هذه الشجرة المنتنة فلا يقربن مسجدنا فإن الملائكة تأذى مما يتأذى منه الإنس

Müslim, *Mesâcid*, 72, 74, 75 (I, 394)

فهي عن أكل البصل و الكراث و الثوم

Soğan pırasa ve sarımsağı yemeyi yasaklamıştı."

Tayâlisî, s. 288 (2171)

من أكل الثوم أو البصل من الجوع أو غيره فلا يقربن مسجدنا

"Açlıktan soğan ve sarımsak yiyen bizim mescidimize yaklaşmasın."

Buhârî, *Vudû*, 11 (I, 291 (144)

فهي عن أكل الثوم إلا مطبوخا

"Pişirilmeden yemekten yasaklamıştı."

Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 389); Tirmizî, *Et'ime*, 14 (IV, 262); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 78 (4844)

فهي عن أكل الثوم

Buhârî, *Meğâzî*, 36 (IV, 1543 (3978); Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 389)

1466. "Rasûlullah'ın en son yediği yemeğin içinde soğan vardı." (II, 627)

إن آخر طعام أكله رسول الله صلى الله عليه وسلم طعام فيه بصل

Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 389); Ahmed b. Hanbel, VI, 89 (24629); Taberânî, *Evsat*, VIII, 59 (7958); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 77 (4841); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 158 (6680); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 308; Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, II, 195 (1176)

1467. "Siz sarımsağı yiyiniz. Eğer melek ile konuşmasaydım ben de yerdim." (II, 627)

كلي الثوم نيا فلولا أني أناجي الملك لأكلته

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 316

1468. "Sarımsağı yiyiniz ve onunla tedavi yapınız. Çünkü onda yetmiş derdin şifası vardır. Eğer melek bana gelmeseydi ben de yerdim." (II, 627)

كلوا الثوم وتداووا به فإن فيه شفاء من سبعين داء ولولا أن الملك يأتيني لأكلته

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 50 (17)

1469. "Onu yiyebilirsiniz. Sizden onu yiyen kimse, kokusu gidinceye kadar mescidimize yaklaşmasın." (II, 627)

كلوه و من أكله منكم فلا يقرب هذا المسجد حتى يذهب ريحه منه

Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 40 (II, 388); İbn Hibbân, V, 439 (2085); İbn Huzeyme, III, 85 (1669)

1470. "İslam'ın kulpu ve dinin temel kaidesi üçtür. Kim İslam'ın üzerine bina edildiği bu üç esastan bir tanesini terk ederse o kafirdir ve kanı helal olur. Bunlar; Allah'tan başka ilah olmadığına şهادet etmek, namaz kılmak ve ramazan orucunu tutmak." (II, 629)

عرى الإسلام و قواعد الدين ثلاثة عليهن أسس الإسلام من ترك واحدة منهن فهو بها كافر حلال الدم :

شهادة أن لا إله إلا الله و الصلاة المكتوبة و صوم رمضان

Ebû Yâ'lâ, IV, 236 (2349)

1471. "Namazı terk etmek küfür ile şirk arasındadır." (II, 629)

بين الشرك و الكفر ترك الصلاة

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 33 (2793);

1472. "Kim ikindi namazını terk ederse bütün amelleri boşa gitmiştir." (II, 629)

من ترك صلاة العصر فقد حبط عمله

Buhârî, *Mevâkîf* 14 (I, 203 (528); Nesâî, *Salat*, 15 (I, 236); Ahmed b. Hanbel, V, 350 (23009), 357 (23076); İbn Hibbân, IV, 332 (1470); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 153 (364)

1473. "Namazı terk eden kişi, Allah kendisine kızgın olduğu halde O'na kavuşur." (II, 629)

من ترك صلاة لقي الله وهو عليه غضبان

Taberânî, *el-Kebir*, XI, 294 (11782)

1474. "Namaz dinin direğidir. Kim namazı kılsa dini ikame etmiş, kim de terk ederse dini yıkmış olur." (II, 629)

الصلاة عماد الدين فمن أقامها فقد أقام الدين ومن هدمها فقد هدم الدين

Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III,39 (2807) (Beyhakî, hadisin zayıf olduğunu söylemektedir.)

1475. "Mustafa (s.a) ailesinden en çok sevdiği Fatıma ve Ali'yi (r.a) bir gecede iki kere namaz için uykularından uyandırdı. Ali (r.a) ikincisinde gözlerini açmaya çalışarak, "Vallahi Allah farz kılmadıkça kılmayacağım. Bizim canımız onun elindedir. Eğer dileyseydi emir gönderirdi." dedi. Nebi (s.a) ellerini dizlerine vurarak: "Bize farz kılınmadıkça namaz kılmayacağım. İnsan ne çok mücadele edendir." diyerek geri döndü." (II, 629)

أيقظ المصطفى صلى الله عليه وسلم أحب آل فاطمة وعلياً في ليلة واحدة مرتين من نومهما حتى جلس علي في

الثانية وهو يعرك عينيه ويقول والله ما نصلي إلا ما كتب لنا إنما أنفسنا بيد الله فإذا شاء أن يبعثنا بعثنا فولى النبي صلى

الله عليه وسلم وهو يضرب بيديه على فخذه ويقول ما نصلي إلا ما كتب لنا } وكان الإنسان أكثر شيء جدلاً

Hadimi Münâvin'in şerhinde naklettiği bu olayı aynen nakletmektedir. Herhangi bir hadis kaynağında Tespit edilememiştir."

1476. "Kulun kıyamet gününde ilk hesaba çekileceği şey namazdır. Eğer namazı düzgün olursa diğerleri de düzgün olacak, namazı bozuk ise diğer amelleri de bozuk olacaktır." (II, 629)

أول ما يحاسب به العبد يوم القيامة الصلاة فإن صلحت صلح له سائر عمله و إن فسدت فسد سائر عمله

Taberânî, *Evsat*, II, 240 (1859)

1477. "Bizim ile onlar arasındaki ahd namazdır. Kim namazı terk ederse kafir olur." (II, 629)

العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة فمن تركها فقد كفر

Tirmizî, *Îman*, 9 (V, 13); Nesâî, *Salat*, 8 (I, 231); Ahmed b. Hanbel, V, 346 (22987); İbn Hıbbân, IV, 305 (1454); Dârakutnî, *İydeyn* 2 (II, 52); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 167 (30396); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 366 (6291); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 145 (329)

1478. "Ölüm meleği geldiğinde abdestli olursan şehadet seni geçmez, şehid olarak ölürsün." (II, 630)

إن أتاك ملك الموت و أنت على وضوء لم يفتك الشهادة

Tespit edilememiştir.

1479. "Mescide komşu olanın, mescidin dışında namazı olmaz" (II, 631)

لا صلاة لجار المسجد إلا في المسجد

Hakim. el-Müstedrek, I, 373 (898); Dârakutnî, *Salat* 79 (I, 419); Abdürrezzak, *el-Musannef*, I, 497 (1915); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 303 (3469); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 57 (4721, 4722, 4724), 111 (5028), 174 (5381); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, I, 394 (2140)

1480. "Ezanı duyan kişi özrü dışında icabet etmezse (cemaate katılmazsa) namazı yoktur." (II, 631)

من سمع النداء فلم يجب فلا صلاة له إلا من عذر

İbn Hibbân, V, 415 (2064), 449 (2095); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 174 (5375, 5379), 185 (5432); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*. s. 85 (482)

1481. "Öyle kastediyorum ki; emredeyim odun toplansın, emredeyim namaz için ezan okunsun sonra birisine, cemaate namaz kıldırmasını söyleyeyim, arkama adamları alayım ve onların evlerini üzerlerine yakayım." (II, 631)

لقد هممت أن آمر بحطب فيحتطب ثم آمر بالصلاة فيؤذن بها ثم أمر رجلا فيؤم الناس ثم أخالف إلى رجال فأحرق عليهم بيوتهم

eş-Şafiî, *el-Müsned*, I, 52 (213); Ebû Yâ'lâ, XI, 222 (6338); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 55 (4709); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, IV, 273 (3259)

1482. "Kim ezanı işitir ve onun cemaate katılmasını engelleyecek bir özrü bulunmaz ise kıldığı namazı kabul edilmez. "Özür nedir?" dediler. "Korku ve hastalıktır." buyurdu." (II, 631)

من سمع المنادي فلم يمنعه من اتباعه عذر " قالوا وما العذر ؟ قال " خوف أو مرض لم تقبل منه الصلاة التي صلى

Ebû Dâvûd, *Salat*, 46 (I, 206); Dârakutnî, *Salat*, 79 (I, 420); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 75 (4826)

1483. "Rukuda ve secdede sırtını tam düz tutmayan kimsenin namazı tam değildir." (II, 632)

لا تجزئ صلاة لا يقيم الرجل فيها ظهره في الركوع والسجود

Tirmizî, *Salat*, 196 (II, 51); Nesâî, *Salat*, 54 (II, 214), 88 (II, 183); İbn Mâce, *Salat*, 16 (I, 282); Dârimî, *Salat*, 78 (I, 350); İbn Huzeyme, I, 333 (666); İbn Hibbân, V, 217 (1892); Taberânî, *el-Kebir*, XVII, 212 (578), 213 (581), 214 (583); Abdürrezzak, *el-Musannef*, II, 369 (3736); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 256 (2956); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 234 (699), I351 (1100); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 116

"Rukuda ve secdede belini düz tutmayanın namazı tam değildir."

لا تجزي صلاة لا يقيم الرجل فيها صلبه في الركوع والسجود

İbn Carûd, *el-Müntekâ*, I, 59 (195)

1484. "Dön ve namaz kıl. Çünkü sen namaz kılmadın." (II, 632)

ارجع فصل فإنك لم تصل

Buhârî, *Salat*, 13 (I, 263 (724), 39 (274 (760), *Tevhîd*, 58 (V, 2307 (5897), *Eymân*, 14 (VI, 2455 (6290); Müslim, *Salat*, 45 (I, 298); Ebû Dâvûd, *Salat*, 144 (I, 287); Tirmizî, *Salat*, 226 (II, 100); Nesâî, *Salat*, 7 (II, 124), 15 (II, 193), *Sehv*, 67 (III, 59, 60); Ahmed b. Hanbel, II, 437 (9633), IV, 340 (19019); Dârimî, *Salat*, 78 (I, 350); İbn Huzeyme, I, 234 (461), 274 (545), 298 (590); İbn Hibbân, V, 212 (1890); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 369 (884); Dârakutnî, *Taharet*, 36 (I, 95); Taberânî, *el-Kebir*, V, 35 (4520), 36 (4521), 37 (4522, 4525), 39 (4528); Ebû Yâ'lâ, XI, 449 (6577), 497 (6622), 498 (6623); Abdürrezzak, *el-Musannef*, II, 370 (3739); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 257 (2959); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 139 (3131); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 15 (2091); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, IX, 78

1485. "Eğer bu halde ölürse, Muhammed (s.a) milletinin dışında bir hal üzere ölür. Sonra Rasûlullah (s.a): "Rukûlarını tam yapmayanlar ve secdede burunlarını dikenler." buyurdu." (II, 632)

لو مات هذا على حاله هذه مات على غير ملة محمد صلى الله عليه وسلم ثم قال رسول الله صلى الله عليه

وسلم : مثل الذي لا يتم ركوعه وينقر في سجوده

Taberânî, *el-Kebir*, IV, 115 (3840); Ebû Yâ'lâ, XIII, 107 (7184); İbn Ömer eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, I, 456 (635)

1486. "Eğer ölürsen, Muhammed'in (s.a) sünnetinin dışında ölürsün." (II, 632)

لو مات مت على غير سنة محمد صلى الله عليه وسلم

Buhârî, *Salat*, 48 (I, 279 (775)

1487. "Eğer ölürsen Allah'ın, Muhammed'i yarattığı fitratın dışında ölürsün." (II, 632)

لو مات مت على غير الفطرة التي فطر الله محمد صلى الله عليه وسلم

Buhârî, *Salat*, 37 (I, 273 (758); İbn Hibbân, V, 219 (1894); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 386 (3811)

1488. "Hırsızların en kötüsü rukusunu ve secdelerini tam yapmayarak namazını çalandır." (II, 633)

أسوء السرقة الذي يسرق صلاته لا يتم ركوعها ولا سجودها

Muvatta, Kasrı's-salat, 72 (I, 167); Ahmed b. Hanbel, III, 56 (11549); Dârimî, *Salat*, 78 (I, 350); İbn Huzeyme, I, 331 (663); İbn Hıbbân, V, 209 (1888); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 352 (835), 353 (836); eş-Şafiî, *el-Müsned*, I, 163 (790); Taberânî, *el-Kebir*, III, 242 (3283)

1489. "Belini tam düzeltmeyen namazı yoktur." (II, 633)

لا صلاة لمن لم يقم صلبه

İbn Hıbbân, V, 217 (1891); İbn Ömer Eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, III, 297 (1678)

1490. "Namazda belini tam tutmayanın hali, doğumu yaklaşıp çocuğunu doğurmadan düşüren kadının hali gibidir. Onun ne hamileliği vardır, nede çocuğu vardır." (II, 633)

مثل الذي لا يقيم صلبه في صلاته كمثل حبلى حملت فلما دنا نفاسها أسقطت فلا هي ذات حمل ولا هي ذات

ولد

Ebû Yâ'lâ, I, 267 (315)

1491. "Sizden birinizin namazı, abdestini Allah'ın emrettiği şekilde tam almadıkça olmaz. Yüzünü, dirseklerine kadar kollarını ve topuclarına kadar ayaklarını yıkar, başına mesheder. Sonra Allah'ı tekbir ede ve ona hamdeder. Kur'an'dan izin verilen ve kolay olacak kadar okur." (II, 633)

لا تتم صلاة أحدكم حتى يسبغ الوضوء كما أمره الله عزوجل فيغسل وجهه ويديه إلى المرفقين ويمسح برأسه

ورجليه إلى الكعبين ثم يكبر الله عزوجل ويحمده ثم يقرأ من القرآن ما أذن له فيه وتيسر

Ebû Dâvûd, *Salat*, 144 (I, 288); Dârimî, *Salat*, 78 (I, 350); Dârakutnî, *Tahâret*, 36 (I, 95); Taberânî, *el-Kebir*, V, 37 (4525); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 44 (198), II, 345 (3673); İbn Carûd, *el-Müntekâ*, I, 58 (194)

1492. "Saflarınızı sık tutunuz. Allah'a yemin olsun ki, ya saflarınızı sıkı tutarsınız yada Allah kaplerinizi birbirinize karşı getirir." (II, 633)

أقيموا صفوفكم فوالله لتقيمن صفوفكم أو ليخالفن الله بين قلوبكم

Ebû Dâvûd, *Salat*, 93 (I, 234); Ahmed b. Hanbel, IV, 276 (18453); İbn Huzeyme, I, 82 (160); İbn Hıbbân, V, 549 (2176); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 76 (362), III, 100 (4964)

1493. "Saflarınızı düz tutun, omuzlarınızı hizalayın, boşlukları doldurun. Kardeşlerinizin ellerine dokunun, şeytana açıklık burakmayın. Kim safı birleştirirse Allah onu birleştirir, kim de safı keserse Allah da onu keser." (II, 633)

أقيموا الصفوف وحاذوا بين المناكب وسدوا الخلل ولينوا بأيدي إخوانكم ولا تدرؤا فرجات للشيطان ومن وصل صفا وصله الله ومن قطع صفا قطعه الله

Ebû Dâvûd, *Salat*, 93 (I, 235); Taberânî, *el-Kebir*, XVII, 217 (598); Taberânî, *Evsat*, IX, 178 (9470); Abdürrezzak, *el-Musanef*, II, 48 (2441); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 101 (4967)

1494. "Safları tam tutun omuzları aynı hizaya getirin ve susup dinleyin." (II,633)

أقيموا الصفوف وحاذوا المناكب وأنصتوا

Abdürrezzak, *el-Musanef*, II, 48 (2441)

1495. "Saflarınızı tam tutunuz ve birleştiriniz. Canımı elinde bulundurana yemin olsun ki, beyaz koyunların arasındaki kara koyunlar gibi, şeytanın, saflarınızın arasında, dolaştığını görüyorum." (II, 634)

أقيموا صفوفكم و تراصوا فوالذي نفسي بيده إني لأرى الشياطين بين صفوفكم كأنها غنم عفر

Tayâlisî, s. 282 (2108); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VI, 309

1496. "Ya saflarınızı düzeltirsiniz, ya da yüzleriniz kararır yahut gözleriniz kapanır." (II, 634)

لتسون الصفوف أو لتطمسن وجوهكم أو لتغمضن أبصاركم

Ahmed b. Hanbel, V, 258 (22279); Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 213 (7859)

1497. "Namazda güzel saf tutun." (II, 634)

Ahmed b. Hanbel, II, 485 (10295); İbn Hibbân, V, 552 (2179)

1498. "Rasûlullah (s.a) safın bir kenarına geçer, cemaatin göğüslerini ve omuzlarını aynı hizaya getirirdi. "Birbiriniz ile ters durmayın yoksa kalpleriniz ters olur. Allah ve melekleri ilk saftakiler için rahmet diler." (II, 634)

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأتي ناحية الصف ويسوي بين صدور القوم و مناكبهم و يقول : لا

تختلفوا فتختلف قلوبكم إن الله و ملائكته يصلون على الصفوف الأول

İbn Huzeyme, III, 26 (1557); Ahmed b. Hanbel, IV, 285 (18539); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 765 (2112); Taberânî, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, I, 435 (767)

1499. "Saflarınızı düzgün tutunuz ki kalpleriniz düzelsin. Sıklaşın ki rahmete eresiniz." (II, 634)

استنوا تستو قلوبكم و تراصوا تراحموا

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 309 (3533); Taberânî, *Evsat*, V, 214 (5121); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, X, 114

1500. "Rasûlullah (s.a) gece ikişer rekat kılarđı, namazdan ayrılınca dişini fırçalardı." (II, 637)

كان يصلي بالليل ركعتين ركعتين ثم ينصرف فيستاك

Ahmed b. Hanbel, I, 218 (1881); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 244 (514); Taberânî, *el-Kebir*, XII, 17 (12337); Ebû Yâ'lâ, V, 82 (2681); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 163 (405), 424 (1343)

1501. "Misvak ile kılınan namaz misvak olmadan kılınan namazdan yetmiş kat daha üstündür." (II, 637)

فضل الصلاة بالسواك على الصلاة بغير سواك سبعين ضعفا

Ahmed b. Hanbel, VI, 272 (26383); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 26 (2773)

1502. "Eğer ümmetime (yahut insanlara) zorluk vermeyeceğimi bilseydim, onlara her namazda misvak kullanmalarını emrederdim." (II, 637)

لولا أن أشق على أمتي أو على الناس لأمرتهم بالسواك مع كل صلاة

Buhârî, *Cum 'â*, 7 (I, 303 (847); Ahmed b. Hanbel, V, 410 (23533); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 37 (153,154); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 386; Dârimî, *er-Reddü ale'l-cehmiyye*, I, 78 (131)

1503. "Eğer ümmetime zorluk vermeyeceğimi bilseydim, onlara her namazda misvak kullanmalarını emr ederdim." (II, 637)

لولا أن أشق على أمتي لأمرتهم بالسواك عند كل صلاة

Ebû Dâvûd, *Taharet*, 25 (I, 59); Tirmizî, *Taharet*, 18 (I, 34); Nesâî, *Taharet*, 7 (I, 12); İbn Mâce, *Taharet*, 7 (I, 105); Ahmed b. Hanbel, I, 120 (967), II, 429 (9544), V, 193 (21730); Taberânî, *el-Kebir*, V, 243 (5223), 244 (5224), XII, 375 (13389), 435 (13592); Taberânî, *Evsat*, VII, 253 (7424), VIII, 217 (8448); Ebû Yâ'lâ, XIII, 39 (7127), 52 (7143); Bezzâr, II, 121 (478); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 155 (1786); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 37 (155); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, I, 44 (229)

1504. "Misvak ile kılınan namaz misvak olmadan kılınan namazdan yetmiş kat daha üstündür." (II, 637,638)

صلاة بسواك أفضل من سبعين صلاة بغير سواك

"Misvakla kılınan iki rekat namaz misvak olmadan kılınan yetmiş rekattan daha üstündür"

ركعتان يستاك فيهما العبد أفضل من سبعين ركعة لا يستاك فيها

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 156 (1803)

1505. "Kur'an'ın yolunu temizleyiniz." (II, 638)

طهروا مسالك القرآن

Tespit edilememiştir.

1506. "Abdest imanın (namazın) yarısı, misvak ta abdestin yarısıdır." (II, 638)

الوضوء شطر الإيمان والسواك شطر الوضوء

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 156 (1803)

1507. "Size misvakı tavsiye ederim. Çünkü o ağzı güzelleştirir ve Rabb'in rızasına vesile olur." (II, 638)

عليكم بالسواك فإنه مطيبة للفم ومرضاة للرب

"Misvak ağzı temizler. Rabbin rızasını kazandırır ve gözleri cilalandırır."

السواك مطهرة للفم مرضاة للرب و مجلاة للبصر

Ahmed b. Hanbel, II, 108 (5865); İbn Hıbbân, III, 352 (1070); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, III, 27 (2776)

1508. "Allah, gevşeklikle üç cumayı terk eden kişinin kalbin mühürler." (II, 638)

من ترك ثلاث جمع قماونا بما طبع الله على قلبه

Ebû Dâvûd, *Salat*, 204 (I, 344); Nesâî, *Cum'â*, 2 (III, 88); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 415 (1034); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 516 (1656)

1509. "Özürsüz üç cumayı terk eden münafıklardan yazılır." (II, 638)

من ترك ثلاث جمعات من غير عذر كتب من المنافقين

Taberânî, *el-Kebir*, I, 170 (422)

1510. "Haydi hurmanı para ile sat, sonra paran ile hurma al." (II, 642)

هلا بعت تمرًا بسلعة ثم ابتعت بسلعتك تمرًا

Tespit edilememiştir.

1511. "Kişi kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık, nişanının üzerine nişan yapmasın." (II, 644)

لا يساوم الرجل على سوم أخيه ولا يخطب على خطبة أخيه

Nesâî, *Büyü*, 19 (VII, 258); Ahmed b. Hanbel, II, 487 (10321); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 120 (11431); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 14 (6093)

1512. "Kim anne ile çocuğunun arasını ayırırsa Allah da kıyamet gününde onunla sevdiklerinin arasını ayırır." (II, 645)

من فرق بين والدها وولدها فرق الله بينه وبين أحبته يوم القيامة

Tirmizî, *Siyer*, 17 (IV, 134); Ahmed b. Hanbel, V, 412 (23546); Taberânî, *el-Kebir*, IV, 182 (4080); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 126 (18089); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, I, 280 (456)

1513. "Ayıran bizden değildir." (II, 645)

من فرق فليس منا

Taberânî, *el-Kebir*, XX, 228 (535); Taberânî, *Kitâbü'd-duâ*, I, 582

1514. "Eğer köpekler bir ümmet olsaydı, onların öldürülmesini emrederdim. Onlardan kara olan her hayvanı öldürün." (II, 645)

لولا أن الكلاب أمة من الأمم لأمرت بقتلها فاقتلوا منها كل أسود بهيم

Ebû Dâvûd, *Edâhî*, 21 (II, 120); Tirmizî, *Et'ime*, 2 (IV, 80); Taberânî, *Evsat*, I, 162 (508), VIII, 41 (7899); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 263 (19924); Tahâvî, *Şerh-umeâ'ni'l-âsâr*, IV, 54 (5271); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VII, 111; Abd b. Humeyd, I, 181 (503), 426 (1463); İbnü'l-Ca'd, *el-Münteka*, s. 462 (3181)

1515. "Menfaat temin eden her borç faizdir." (II, 650, 738)

كل قرض جر منفعة فهو ربا

"İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, IV, 327 (20690); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 349 (99), 350 (10715); *el-Müsnedü'l-Hâris (Zevâid-i Heysemî)*, I, 500 (437); Tahâvî, *Şerh-umeâ'ni'l-âsâr*, IV, 99 (5440)

1516. "Namazda gevşeklik gösterenler, sema ve arzdaki bütün mahlukata eza vermektedirler. Çünkü melekler, Allah'a itaatli kulların amellerinin nurlarının göğe yükselmesinden ferahlık duyarlar." (II, 656)

إن من تهاون الصلاة فقد آذى جميع الخلائق من أهل الأرض و السماء فإن الملائكة يفرحون بصعود أنوار

الأعمال من المطيعين

Tespit edilememiştir.

15. Takvadan Zannedilen Hususlar

1517. " (Ayak kabılarınla namaz kılarak) yahudilere muhalefet edin, çünkü onlar mestleri ve ayakkabılarıyla namaz kılmazlar." (II, 661)

خالقوا اليهود فإنهم لا يصلون في خفافهم و لا نعالمهم

Ebû Dâvûd, *Salat*, 88 (I, 232); Hakim, *Hakim. el-Müstedrek*, I, 391 (956); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 432 (4056); Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, II, 1189 (2246);

1518. "Yahudi bir kadın bir koyun kızarttı ve zehirledi. Sonra onu Rasûlullah'a hediye etti. Rasûlullah (s.a) bir kol aldı ve ondan biraz yedi. Ashabından bir gurup onunla birlikte yediler. Sonra Rasûlullah (s.a): "Elinizi ondan çekiniz!" buyurdu. Sonra kadını, haber göndererek çağırdı: "Bu koyunu zehirledin mi?" dedi. Kadın: "Sana bunu kim haber verdi?" dedi. Elindeki kolu göstererek: "Bu haber verdi." buyurdu. Kadın "Evet." dedi. "Ne istedin?" diye sordu. "Dedim ki: "Eğer nebi ise bu ona zarar vermez. Nebi değil ise biz ondan kurtuluruz." Rasûlullah (s.a) kadını affetti, onu cezalandırmadı. Ashabından bu etten yiyenlerden bazıları vefat etti. Peygamber (s.a) bundan sonra hacamat ile kan aldırdı. Rasûlullah'ı ensardan dostu Ebû Hind, boynuz ve ustura ile hacamat etti." (II, 663)

أن يهودية من أهل خيبر سمت شاة مصلية (هي المستوية بالصلاء النار) ثم أهدتها لرسول الله صلى الله عليه

وسلم فأخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم الذراع فأكل منها وأكل رهط من أصحابه معه ثم قال لهم رسول الله صلى

الله عليه وسلم " ارفعوا أيديكم " وأرسل رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى اليهودية فدعاها فقال لها " أسممت هذه

الشاة ؟ " قالت اليهودية من أخبرك ؟ قال " أخبرني هذه في يدي " للذراع قالت نعم قال " فما أردت إلى ذلك " قالت

قلت إن كان نبيا فلن يضره وإن لم يكن نبيا استرحنا منه فعفا عنها رسول الله صلى الله عليه وسلم ولم يعاقبها وتوفي

بعض أصحابه الذين أكلوا من الشاة واحتجم رسول الله صلى الله عليه وسلم على كاهله من أجل الذي أكل من الشاة

حجمه أبو هند بالقرن والشفرة وهو مولى لبني بياضة من الأنصار

Hadisin naklinde Cabir hadisinde ifadeleri بن البراء من لقمة تناوها منها أمر بقتلها فلما مات بشر

geçmemektedir. Başka rivayetlerden buraya anlam olarak eklenmiştir. Anlam olarak, çünkü bu ifadelerin nakledildiği Beyhakî'nin rivayetinde mesele tartışmalı olarak rivayet edilmektedir.

Ebû Dâvûd, *Diyât*, 6 (II, 581); Dârimî, *Mukaddime*, 11 (I, 46); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 46 (15787)

فلما مات بشر بن البراء من لقمة تناولها منها أمر بقتلها

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VIII, 47 (15792)

1519. "Kim benim sünnetime muhalefet ederse benden değildir." (II, 671)

من خالف سنتي فليس مني

Hatîb el-Bağdâdî, *Târîh-u Bağdat*, VII, 209 (3678)

1520. "Dinlerin Allah'a en sevimlisi hanîf olanıdır. "Hanîf olmak nasıldır?" denildi." Kolay olmaktır." buyurdu." (II, 671)

أحب الأديان إلى الله الحنيفية قيل وما الحنيفية قال السمحة قال الإسلام الواسع

Abdürrezzak, *el-Musannef*, I, 74 (238)

1521. "Kedinin artığı temizdir." (II, 675,700)

سؤر الهرة طاهر

Bu ifade ile hadis tesbit edilememiştir, ancak bu fikhi hüküm olarak geçmektedir. Bu hükümlerin çıkarıldığı hadisler ise aşağıdadır.

"O necis değildir o etrafınızda sürekli dolaşandır."

إنما ليست بنجس إنما هي من الطوافين عليكم أو الطوافات

Ebû Dâvûd, *Taharet*, 38 (I, 67); Tirmizî, *Taharet*, 69 (I, 153); Nesâî, *Taharet*, 54 (I, 55), *Miyah*, 8 (I, 178); Ahmed b. Hanbel, V, 303 (22633), 309 (22689); *Muvatta*, *Taharet*, 13 (I, 22); Dârimî, *Taharet*, 58 (I, 203); İbn Huzeyme, I, 54 (104); İbn Hıbbân, IV, 114 (1299); eş-Şafiî, *el-Müsned*, I, 9 (11); Dârakutnî, *Tahâret* 23 (I, 70); Abdürrezzak, *el-Musannef*, I, 100 (352); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 36 (325), VII, 308 (36348); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 245 (1092); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 76 (63); Tahâvî, *Şerh-u meâ'ni'l-âsâr*, I, 18 (42), 19 (43,46); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, II, 436 (1003), 458 (1030)

1522. "Arzın temizlenmesi, kurumasıdır." (II, 678)

زكاة الأرض يبسها

İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 59 (624)

1523. "Sizden biriniz mescide gittiğinde baksın, eğer ayakkabıları temiz değil ise onları çıkarın, temiz ise onlarla namazını kılın" (II, 682)

إذا أتى أحدكم المسجد فلينظر فإن رأى في نعليه أذى فليخلعهما وإلا فليصل فيهما

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 402 (3889); Tayâlisî, s. 286 (2154)

1524. Bir adam Rasûlullah'a (s.a) geldi ve: "Ben namaza başladım, içimdeki bir vesveseden dolayı namazı iki mi kıldım üç mü kıldım bilmiyorum." dedi. Bunun üzerine, Rasûlullah (s.a): "İçinde böyle bir vesvese hissettiğinde, işaret parmağını sol dizine bastır, "Allah'ın Adîla." de. Bu şeytanı uzaklaştırır." buyurdu." (II, 689)

أن رجلا أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال إني أدخل في صلاتي فلم أدرأ على شفع أم على وتر من

وسوسة أجدها في صدري فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا وجدت ذلك فاطعن أصبعك هذه يعني السبابة في

فخذك اليسرى وقل بسم الله فإنها سكن الشيطان أو مديته

Ukaylî, *ed-Duâfâ*, IV, 209

1525. "Abdest aldığında azalarını iyice ıslat." (II, 689)

إذا توضأت فانتضح

Tirmizî, *Taharet*, 38 (I, 71)

1526. "Ben kolay ve temiz bir din ile gönderildim." (II, 691)

إنما بعثت بالحنفية السمحة

Taberânî, *el-Kebir*, VIII, 170 (7715)

1527. "Kimse din ile boy ölçüşemez, din ona galip gelir." (II, 693)

ولن يشاد الدين أحد إلا غلبه

Buhârî, *İman*, 28 (I, 23 (39)); Nesâî, *İman*, 28 (VIII, 121); İbn Hibbân, II, 63 (351); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 537 (11765)

1528. "Muhakkak bu din sağlamdır. Onda rıfk ile derinleşin. (II, 693)

إن هذا الدين متين فأوغل فيه برفق فإن المنبت لا أرضا قطع ولا ظهرا أبقى

Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 18 (4520); Kudâî, *el-Müsnedü's-şihâb*, II, 184 (1147)

1529. "Vesvese açık imandır." (II, 694)

الوسوسة صريح الإيمان

Müslim, *Îman*, 209 (I, 119); İbnü Mende, *Kitâbü'l-Îmân*, I, 471 (69, 340, 341), 473 (345), 474 (346); İbn Hibbân, I, 361 (149); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, I, 301 (339), 303 (343); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI, 172 (10508); Hennad, *ez-Zühd*, II, 470 (949, 950); Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, II, 722 (777, 778), I, 420, 422; Taberânî, *Kitâbü'd-Duâ'*, I, 380 (1269)

1530. "Vesvese imanan özüdür." (II, 694)

الوسوسة محض الإيمان

Müslim, *Îman*, 209 (I, 119); İbnü Mende, *Kitâbü'l-Îmân*, I, 471 (69,340,341), 474 (346, 347); Müslim, *Îman*, 211 (I, 119); Ahmed b. Hanbel, VI, 106 (24796); Taberânî, *el-Kebir*, X, 83 (10024); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, III, 1022 (1770), 1039 (1796); Hennad, *ez-Zühd*, II, 47; Nesâî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, I, 420 (664, 665, 666, 667)

1531. "Allah ümmetimi, söylemedikce ve yapmadıkça içinden geçenler hususunda bağışlamıştır." (II, 695)

إن الله عفا عن أمي ما حدثت به أنفسها ما لم تعمله أو تكلم به

İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, I, 83 (8)

1532. "Allah ümmetimi, söylemedikce ve yapmadıkça içinden geçenler hususunda bağışlamıştır."

إن الله تجاوز عن أمي ما حدثت به أنفسها ما لم تعمل أو تتكلم

Buhârî, *Talak*, 10 (V, 2020 (4968); İbnü Mende, *Kitâbü'l-Îmân*, I, 477 (351); Dârakutnî, *Nüzûr*, 1 (IV, 171); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X, 61 (19799); İshak b. Râhûyeh, *el-Müsned*, I, 80 (5), 82 (6), 83 (8)

1533. "Seni şüpheye sevkeden şeyleri terk et, seni şüpheye düşürmeşecek şeyleri al." (II, 706,714)

دع ما يريبك إلى ما لا يريبك

Buhârî, *Büyû*, 3 (II, 723); Tirmizî, *Kıyâmet*, 60 (IV, 668); Nesâî, *Eşribe*, 50 (VIII, 327); Ahmed b. Hanbel, I, 200 (1723,1727), III, 112 (12120), 153 (12572); Dârimî, *Mukaddime*, 20 (I, 71, 72), *Büyû*, 2 (II, 319); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 116 (166); II, 15 (2169), 16 (2170), IV, 110 (7046); Taberânî, *el-Kebir*, III, 75 (2708), 76 (2711), XXII, 78 (193), 81 (197), 147 (399); Taberânî, *es-Sağîr*, I, 180 (284); Ebû Yâ'lâ, XII, 132 (6762); Bezzâr, IV, 175 (1336); Said b. Mansur, *Sünen*, II, 142 (2365); Abdürrezzak, *el-Musannef*, IV, 540 (8791), III, 474 (16160); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 335 (10601)

1534. "Bazen müşriklerin hediyelerini kabul ederdi." (II, 709)

قد يقبل هدايا المشركين

Hüküm olarak *Siyer-i kebir*'den nakledilmiştir bununla ilgili hadisler aşağıdadır:

Ebû Dâvûd, *Harac*, 35 (II, 187); Tirmizî, *Taharet*, 18 (IV, 139); Dârimî, *Siyer*, 53 (II, 304); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 515; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 215 (36); İbn Carûd, *el-Müntekâ*, I, 279 (2)

1535. "İlk vakıf yapan Ömer'dir (r.a). Rasûlullah (s.a) zamanında Hayber'den hissesine düşeni vakfetmişti." (II, 711)

أول من وقف عمر و كان في عهده صلى الله عليه و سلم لسهمه من خيبر

Buhârî hadislerinden çıkarılmış bir hüküm olarak serdedilmiştir. İlgili hadisler şunlardır:

Buhârî, *Şurût*, 19 (II, 982 (2586), *Vesâyâ*, 30 (III, 1020 (2621); Müslim, *Vasıyyet*, 15 (III, 1255); Ebû Dâvûd, *Vesâyâ*, 13 (II, 130); Nesâî, *Ahbâs*, 2 (VI, 230, 231); İbn Mâce, *Ahkâm*, 31 (II, 801); Ahmed b. Hanbel, II, 12 (4608); İbn Huzeyme, IV, 118 (2485); Dârakutnî, *Ahbâs* 1 (IV, 187)

1536. "Ümmetim yağmur gibidir, evveli mi, sonu mu hayırlıdır bilinmez." (II,713)

مثل أممي مثل المطر لا يدرى أوله خير أم آخره

Tirmizî, *Emsâl*, 6 (V, 152); Ahmed b. Hanbel, IV, 319 (18901); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, II, 231

1537. "Ümmetim mübarek bir ümmettir. Evveli mi, sonu mu hayırlıdır bilinmez." (II, 713)

أمّتي أمة مباركة لا يدرى أولها خير أو آخرها خي

1538. "Haram bellidir, helal bellidir. Bir de bu ikisi arasında şüpheli şeyler vardır. İnsanların çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden kaçarsa, dinini ve ırzını korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşer. Bir koruluğun kenarında koyunlarını otlatan çoban gibi. Koyunları her an koruluğa girebilir. Dikkat edin! Her melikin koruluğu vardır. Ve Allah'ın koruluğu haramlarıdır. Uyanık olun! Cesette bir et parçası vardır. O düzgün oldukça, bütün ceset düzgün olur o buzulunca, bütün ceset bozulur. Dikkat edin! O kalptir." (II, 714,734)

الحلال بين والحرام بين وبينهما مشتبهات لا يعلمها كثير من الناس . فمن اتقى الشبهات واستبرأ لدينه وعرضه . ومن وقع في الشبهات وقع في الحرم كالراعي حول الحمى يوشك أن يرتع فيه . ألا وإن لكل ملك حمى . ألا وإن حمى الله محارمه . ألا وإن في الجسد مضغة إذا صلحت صلح الجسد كله . وإذا فسدت فسد الجسد كله . ألا وهي القلب

İbn Mâce, *Fiten*, 14 (II, 1318); Ahmed b. Hanbel, IV, 270 (18398); Dârimî, *Büyû*, 1 (II, 319); Taberânî, *Evsat*, II, 204 (1735); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, V, 264 (10180)

1539. "Vera sahibi, şüpheli şeylerde bile dikkatli olan kimsedir." (II, 715)

الورع الذي يقف على الشبهات

Taberânî, *el-Kebir*, XXII, 81 (197)

1540. "Rasûlullah (s.a) kabri kireçle yapmayı, üzerinde oturmayı ve üzerine bina yapmayı yasaklamıştır." (II, 740)

نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يجصص القبر وأن يقعد عليه وأن يبني عليه

Müslim, *Cenâiz*, 94 (II, 667); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, III, 25 (11764); Abd b. Humeyd, I, 325 (1075)

1541. "Mü'min'in kabri üzerine düşen damla ve esen yel günalları için keffarettir." (II, 740)

خفق الرياح و قطر الأمطار على قبر المؤمن كفارة لذنوبه

Tespit edilememiştir.

1542. "Mü'min'in kalbi Rahman'ın iki parmağı arasındadır. Dilerse dinde sabit kılar, dilerse sapıtır." (II, 741)

قلب ابن آدم بين أصبعين من أصابع الرحمن إذا شاء أقامه و إذا شاء أزاغه

Müslim, *Kader*, 17 (IV, 2045); Abdullah b Ahmed, *es-Sünne*, I, 267 (495), II, 530 (1225, 1226, 1227); İbn Mâce, *Mukaddime*, 13 (I, 72), II, 1260 (3834); Ahmed b. Hanbel, II, 168 (6569); İbn Hibbân, III, 184 (902), 222 (943); *Hakim. el-Müstedrek*, I, 706 (1926); II, 317 (3140); Taberânî, *el-Kebir*, VII, 117 (6557); Taberânî, *Evsat*, II, 147 (1530); III, 33 (2381); Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 414 (7738); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya*, VIII, 45, 122; İshak b. Râhûyeh, III, 755 (1369)

1543. "Ben Adem oğlunun efendisiyim. Bununla övünmüyorum. Elimde livâü'l-hamd vardır. Ben bununla da övünmüyorum. O gün Adem ve ondan sonra gelen bütün nebiler benim sancağımın altında olacaklardır." (II, 742)

أنا سيد ولد آدم يوم القيامة ولا فخر وبيدي لواء الحمد ولا فخر وما من نبي يومئذ آدم فمن سواه إلا تحت

لوائي

Tirmizî, *Tefsîr*, 18 (V, 308)

1544. "Ben rasûllerin komutanıyım, bunda övünme yoktur." (II, 742)

أنا قائد المرسلين ولا فخر

Dârimî, *Mukaddime*, 8 (I, 40); Taberânî, *Evsat*, I, 61 (170)

1545. "Ben tabileri en çok olan peygamberim." (II, 742)

أنا أكثر الأنبياء تبعاً

Müslim, *İman*, 330,331 (I, 188); İbn Mâce, *Zühd*, 36 (II, 1438); İbnü Mende, *Kitâbü'l-İmân*, II, 855, 856, 857; Ebû Yâ'lâ, II, 303 (1028), VII, 46 (3959), 51 (3967); İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, VI, 309 (31681), 325 (31781), VII, 46 (34104); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 4 (17492); Abd b. Humeyd, I, 284 (904)

1546. "Hamd şükrün başıdır." (II, 743)

الحمد رأس الشكر

Abdürrezzak. *el-Musannef*, X, 424 (19574); Beyhakî, *Şuâbü'l-îmân*, IV, 96 (4395)

B. Değerlendirme

Hadimi'nin *el-Berika* da kullandığı hadislerin niteliği hakkında bir fikir verebilmesi maksadı ile şöyle bir döküm yapmak faydalı olacaktır.

El-Berika, 'da, *Tarika* 'da zikredilenlerin dışında bin altı yüz seksen hadis geçmektedir. Bunlardan yüz otuz üç tanesi mükerrerdir. Kitapta bin beş yüz kırk beş hadis zikredilmektedir.

Zikredilen bu bin beş yüz kırk beş hadisten altı yüz altmış bir tanesi Kütüb-i sitte'de geçmektedir. Bunlardan iki yüz seksen iki tanesi Buhârî'de, iki yüz altmış yedi tanesi ise Müslim'de geçmektedir. Burada geçen hadislerin yaklaşık iki yüz kadarının kaynağını Tespit edilememiştir.

Hadislerin sıhhat durumunu gösteren bir başka ölçü de şu olabilir.

Hadislerden ilk iki yüz tanesinin tahriri yapılmış, diğerlerinin ise kaynaklarını tespit edilmiştir. İki yüz hadis içerisinde yüz yedi hadis Kütüb-i sitte de geçmektedir. Yüz iki tanesi sahih, on bir tanesi hasen, yetmiş bir tanesi zayıf hadis, dört tanesi mevzu olduğu söylenen hadislerdendir. Sekiz tanesinin ise kaynağını Tespit edilememiştir. Bu iki yüz hadis içerisinde dört tane de mevkuf haber geçmektedir.

el-Berika'da kullanılan hadisler, ilk iki yüz hadis esas alındığı zaman, % 51'i sahihtir. Zayıf hadis oranı ise (mevzu olanlar ve tespit edilemeyenler hariç tutulacak olursa) % 35,5 dır

Bunu şöyle bir tablo içerisinde göstermek gerekirse:

Sahih Hadis	102	% 51
Hasen Hadis	11	% 5,5
Zayıf Hadis	71	% 35,5
Mevzu Hadis	4	% 2
Tespit edilemeyen	8	% 4
Mevkuf	4	% 2
Toplam	200	% 100

Buradan Şunu söyleyebiliriz ki, *el-Berika* bir kısıım insanların söylediği gibi tamamen uydurma hadislerin bulunduğu bir kitap, yahut ta bütün hadisleri Peygamber'e (s.a) onaylatılmıŐ sahih hadislerin bulunduğu bir hadis kitabı da değildir. İçlerinde sahih haberlerin olduğu gibi bazı zayıf haberlerin de bulunduğu, okunması ama içinde geçen hadislerin araştırılması gereken bir kitaptır.

SONUÇ

On sekizinci asrın değerli alimlerden birisi olarak Ebû Saîd el-Hâdimî, binlerce talebe yetiştirmiş, onlarca eser bırakmış, dinî hakikatleri geleceğe ulaştırmakta bir köprü olmaya çalışmıştır.

Hadis ilmi ile ilgili olarak yapmış olduğu bu şerh çalışması daha sonra gelen alimlere, hadis yorumları ile yol göstermiştir.

Hâdimî, *el-Berîka*'da hadisleri yorumlarken, hadislerin sıhhat durumunu tespitten sonra, şayet hadis *sahih* veya *hasen* hadis ise ondan istinbat edilen hükümlere işaret etmiştir. Bu hükümler, daha ziyade kadîm ulemadan naklen sonraki nesillere ulaştırılmıştır. Şayet hadis *zayıf* ise, daima kıyası öne geçirmiş, *zayıf* hadisi her hangi bir hükme mesnet olarak kabul etmemiştir. Zayıf hadisle amel meselesi hakkında yazdığı "*Risale fi'l-hadisi'd daif la yesbütü bihi'l-ahkâmü's-şeri'yyetü*" isimli risalesinde, hakkında *sahih* ve *kat'î* nass bulunmayan bir konuda kıyasın esas alınması gerektiğini, kıyas ile hükmü tespit ettikten sonra *zayıf* hadisler ile amelin caiz olduğunu belirtmiştir. Zayıf hadislerin rivayetinde her hangi bir kısıtlama getirilmemesi gerektiğini, hadisleri rivayetin, her durumda caiz olduğunu açıklamıştır. Mevzu hadislerle alakalı olarak ise mevzu olduğuna dikkat çekmek şartı ile nakledilebileceğini, aksi halde caiz olamayacağını vurgulamıştır.

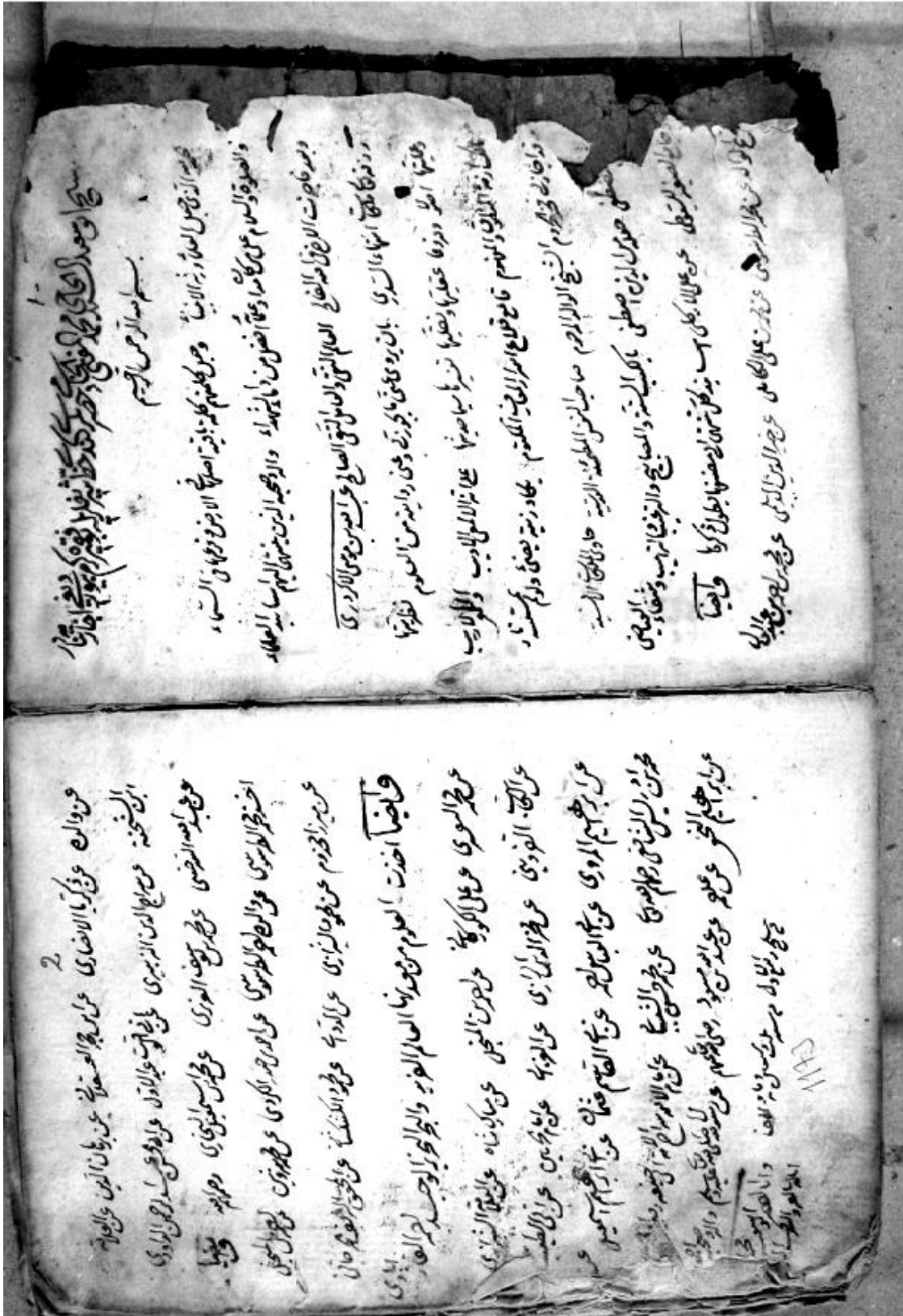
İlimden maksadın, Allah'a yakınlaşmak olduğunu, aynı zamanda alimin topluma karşı da sorumluluğunun bulunduğunu anlatmış, toplum hayatındaki bid'atlerin, Peygamber'in (s.a) sünnetini öğrenerek giderilebileceğini anlatan Hâdimî, bu gaye ile bu kitabını te'lif ettiğini belirtmiştir.

Kitabında sekizyüze yakın hadisi şerh etmiş bu hadislerin izahı sırasında aynı konudaki konu ile ilgili başka hadisleri zikretmiştir ki, burada geçen hadislerin toplamı mükerrerler hariç bin beş yüz kırk yedi tanedir. Bu hadisler bazen aynı manayı destekleyecek hadisler olmuştur. Bazen de anlatılan konuya muhalif haberler olmuştur. Her ikisini de zikrederek bunlara arasında te'lif veya tercih yapmıştır. Bir meseleyi izah ederken o konuda söylenmiş olan müsbet veya menfi ne varsa zikretmiş ve bunları çözümlenmiştir. Bu sebeple mevzu haberlere de yer vermiş ama bu sözlerin mevzu olduklarına dair nakilleri de belirtmiştir.

Bu çalışmada bin beş yüz hadisin kaynakları tespit edilmiş, bunlardan iki yüz tanesinin kısa değerlendirmeleri yapılmıştır. Tamamının yapılması doktora tezinin hacmini aşmış olacağından bu durumun mazur karşılanacağını umuyoruz.

Kendi beldemizden yetişmiş böyle değerli alimlerin eserlerinin gün yüzüne çıkarılmasında bu yola gönül vermiş genç arkadaşlarımıza pek önemli vazifeler düşmektedir. Bu tarihe karşı bir sorumluluk olduğu gibi gelecek kuşaklara karşı da bir vazifedir.

Ek 1

Ebû Saîd Hâdimî'nin öğrencisi Abdullah b. Musa Eğirdirî için yazdığı icazetname.

Ek 2

Ebû Saîd Hâdimî'nin icazetname devamında öğrencisine tavsiyeleri.

BİBLİYOGRAFYA

Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed el-Kissî (249/863), *el-Müsned*, (thk. Subhi el-Bedrî ve Mahmûd Muhammed Halil es-Saîdî), Kahire 1988.

Abdürrezzâk, Ebû Bekr b. Hemmam es San'ânî (211/826), *el-Musannef*, (thk. Habîburrahmân el-Âzamî) Beyrut 1403.

Abdullah b. Mübârek(181), *Kitâbü'z-zühd*, Beyrut, ts

Aclûnî, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî (1162/1748), *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs amme's-tehera mine'l-ehâdîsi alâ elsineti'n-nâs*, Kâhire, ts.

Ahmed b. Hanbel, (241/855), *el-Müsned*, Kahire, 1313.

-----, *el-İlel ve mârifetü'r ricâl* (thk. Vasiyyullah b. Muhammed Abbas), Beyrut-Riyad, 1988.

Aliyyü'l-Kârî, Ebû'l-Hasen Nûreddîn b. Alib. Sultan, (1014/1605), *el-Masnû' fî ma'rifeti'l-hadîs el-mevdû* (thk. Abdülfettâh Ebû Ğudde), Haleb, 1414.

Beyhakî, Ebû Bekr (458/1066), *es-Sünenü'l-kübrâ* (thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ), Mekke 1994.

-----, *Şuabu'l-îmân*, thk Muhammed es Sâîd Besyûnî, Beyrut, 1410.

Bezzar, Ebû Bekr. Ahmed b.Amr(292/905), *el-Müsned*, Medîne, 1409.

Birgivî, Mehmed, (981/1573), *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye ve's-sîratü'l-Ahmediyye*.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (256/869), *ed-Duafâü's-sağîr*, Haleb 1396

-----, *el-Edebü'l-müfred*, (thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî), Beyrut 1989.

-----, *et-Tarîhu'l-kebîr* (thk. Es Seyyid Hâşim en Nedvî).

-----, *et-Tarîhu's-es-Sağîr*, Haleb-Kahire, 1977.

Bursalı, Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri Tarihi; Matbaa-i Amire 1333 İst.

Bûsirî, Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr el-Kinânî (840/1436), *Misbâhü'z-zücâce fî zevâid-i İbn Mâce*, Beyrut 1986.

Çeker, Orhan, *Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin Mecâmiû'l-hakayık Adlı Eseri*, S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı, 8 s. 43-52

Dârakutnî, Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer (385/995), Sünen, (thk. Abdullah Haşim Yemânî) Beyrut 1966

-----, *el-Ilelü'l-vâride li'l-ehâdisin nebeviyye*, (thk. Mahfuz Rahmân), Riyad, 1985.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah (255/868), *Sünen*, Kahire, 1987

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eşâs es Sicistânî (275/888), *Sünen*, İstanbul, 1988

Ebû Nuâym, Ahmed b. Abdillan el-İsfehânî (430/139), *ed-Dûâfâ*, Daru's-sekâfe, 1984.

-----, *Hilyetü'l-evliya*, Beyrut, 1405.

Ebû Yâlâ, Ahmed b. Ali el-Mevsilî (307/919), *el-Müsned*, Dimaşk, 1407.

el-Elbânî, Muhammed Nâsirüddîn (1420/1999), *Silsiletü'l-ehâdisi'd-daîfe ve'l-mevdûâ ve eseruhâ es-seyyi' fi'l-ümme*, Riyad, 1408.

-----, *İrvâu'l-ğalîl fi tahrîci ehâdisi menâri's-sebîl*, Beyrut, 1985.

-----, *Sahîhu't Terğîb ve't terhîb*, Riyad ts

-----, *Silsiletü'l-ehâdisi's-s sahiha ve şey min fıkhihâ ve fevâidihâ*. Beyrut 1985

Hâdimî, Ebû Saîd Muhammed b. Osman el-Hâdimî (1176/1762), *el-Berîka şerhu't tarîkati'l-Muhammediyye*, I-II, İstanbul, ts.

-----, *Risâletü'l-Hadisi'd-Daîf, Dâru't-Tıbbâ-i âmire*, İstanbul, 1256

Hâkîm, Ebû Abdillan Muhammed en Nîsâbûrî (405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, thk Mustafâ Abdülkâdir Atâ, Beyrut, 1411.

Hatîb el-Bağdâdî (463/1070) Ebû Bekr Ahmed b. Ali, *Târîhu Bağdâd*, Beyrut, ts.

Heysemî, Nureddîn (807/1404), *Mecmaû'z-zevâid, ve menbau'l-fevâid*, Beyrut, 1967

Humeydî, Ebû Bekr. Abdillan b. Zübeyr (219/834), *el-Müsned* (thk. Habîburrahman el-Âzâmî), Beyrut –Kahire, ts.

Iclî, Ebûl Hasen Ahmed b. Abdillan el-Kûfî (261/874), *Târîhu's-sikât*, (thk. Abdülmûtî Kal'acî), Beyrut 1984.

-----, *Mârifetü's-sikât*, (thk. Abdülalîm Abdülazîm el-Büstî), Medîne 1985.

Irâkî, Ebû'l-Fadl Zeynüddîn Abdrrahmân (806/1403) *el-Muğnî an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fî tahrîci mâ fi'l-İhyâ mine'l-ahbâr*, (İhya ile birlikte) Beyrut, ts.

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh (463/171), *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta mine'l-meânî ve'l-esânîd*, (thk. Mustafâ b. Ahmed el-Alevî), Mağrib, 1387.

-----, *el-İstizkâr*, (thk. Salim Muhammed Âtâ) Beyrut 2000, I-VIII

İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah el-Cürcânî (365/975), *el-Kâmil fi'duâfâi'r ricâl*, Beyrut, 1409.

İbn Ebî Âsım, Ebû Bekr Ahmed b. Amr eş Şeybânî (287/900), *el-Âhâd ve'l-mesânî*. (Thk. Bâsim Faysal Ahmed), Riyad, 1991.

İbn Ebî Hatim, Ebû Abdirrahmân er-Râzî (327/938) *el-Cerh ve't ta'dîl*, Beyrut, 1952.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah el-Kûfî (235/849), *el-el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, thk. Kemal Yusuf el-Hût), Riyad-1409

İbn Ebi'd-Dünya, Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh el-Kuraşî el-Bağdâdî(280/893), *Husnü'z-zanni bi'llah* (thk. Muhlis Muhammed), Beyrut 1988

-----, *El-Vera'* (thk. Ebû Abdullah Muhammed b. Had el-Hamûd), Kuveyt, 1988.

-----, *Eş Şükr* (thk. Bedr El-Bedr), Kuveyt, 1980.

-----, *el-Maradu ve'l-keffârât* (thk. Abdülvekîl en Nedvî) Bombay, 1991.

-----, *Mekârimü'l-ahlâk* (thk. Mehdi es Seyyid İbrâhîm), Kahire, 1990.

-----, *el-Hilm* (thk. Muhammed Abdülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut, 1413.

-----, *es Samt ve âdâbü'l-lisân*, (thk. Ebû İshâk el-Huveynî), Beyrut, 1410.

-----, *Kazâü'l-havâic*, (thk. Muhammed Seyyid İbrâhîm), Kâhire, ts.

-----, *Kitâbü'l-mütemennîn* (thk. Muhammed Hayr ve Ramazan Yusuf) Beyrut, 1997.

-----, *Müdarâtü'n nâs*, (thk. Muhammed Hayr ve Ramazan Yusuf) Beyrut, 1998.

İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Şihâbü'ddîn Ahmed b. Ali el-Askalânî(852/1448), *Telhîsu'l-habîr fî Ehâdisi'r râfî'l-kebîr*, Medîne, 1964.

-----, *Lisânu'l-mîzân*, Beyrut, 1986.

-----, *Tehzîbü't tehzîb*, Beyrut, 1040/1984.

-----, *Takrîbu't tehzîb*, Suriye, 1986.

-----, *El-Kavlü'l-müsedded fi'z-Zebbi ani'l-müsned*, Kahire, 1401.

-----, *Fethu'l-bârî*, Beyrut, 1379.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed el-Büstî, *el-Mecrûhîn* (354/965), (thk. Muhammed İbrâhîm Zayid), Haleb, ts.

-----, *es Sikât*, (thk. Es Seyyid Şerefü'd-Dîn Ahmed) Dâru'l-fikr, 1975.

-----, *Sahih* (thk Şuayb el-Arnâvûd) Beyrut, 1993.

İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk (311/923), *Sahîh* (Mustafa el-Âzamî), Beyrut, 1390.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed el-Kazvînî (273/886), *Sünen*, (thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî), Beyrut, ts.

İbn Mende Yahya (395/1004), *el-Îmân*, Beyrut, 1406.

İbn Râhûye, İshâk b. İbrâhîm b. Muhalled (238/852), *el-Müsned*, (thk. Abdülğafûr b. Abdülhak el-Belûşî), Medinetü'l-Münevvera, 1991.

İbn'l-Ca'd, Ebû'l-Hasen Ali(230), *el-Müsned*, (thk. Amir Ahmed Haydar), Beyrut, 1990.

İbnü'l-Cârûd, Ebû Muhammed Abdullah b. Ali(771/1369), *el-Müntekâ mine's-süneni'l-müsnede* (thk. Abdullah Ömer el-Bârûdî), Beyrut, 1988.

İbnü'l-Cevzî Ebû'l-Ferec Abdurrahman (597/1200), *ed Duâfâ ve'l-metrûkîn*, Beyrut 1406

-----, *el-Ilelu'l-mütenâhiye*, Beyrut, 1403.

-----, *et-Tahkîk fi Ehâdîsi'l-hılâf*, Beyrut, 1415.

İbnü'l-Hümâm, Kemâleddin Muhammed (861/1456), *Fethu'l-Kadîr*, Mısır, 1315.

Kâdî İyâd b. Mûsâ el-Yahsûbî (544) *eş-Şifâ*

Kettânî, Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî (1345/1926), *er Risâletü'l-Mustatrafe*, (thk. Muhammed el-Mansûr ve Muhammed ez-Zemzemî el-Kettânî), Beyrut, 1986.

Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme (454/1062), *el-Müsnedü's-şihâb*, (thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Selefî), Beyrut, 1986.

Malik, b. Enes Ebû Abdillâh (179/795), *el-Muvatta'* (thk Takiyyüddîn en Nedvî) Dimeşk, 1991.

-----, *Muvatta*, (thk Muhammed Fuad Abdülbâkî), Mısır, ts.

Martı, Huriye, *Birgivi Mehmed Efendi*, TDVYay. Ankara, 2008.

Mizzî, Ebû'l-Haccâc Yûsuf İbn'z-Zekî (742/1341), *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâi'r-ricâl*, I-XXXV (thk. Beşşar Avvad Ma'rûf), Beyrut 1980

Münâvî, Muhammed Abdurraûf (1031/1622), *el-İthâfâtü's-seniyye, bi'l-ehâdîsi'l-kudsiyye* (thk. Muhammed Afif ez-Za'bî), Lübnan, ts.

-----, *Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmiî's-sağîr min ehâdîsi'l-beşîr en-nezîr* I-VI (thk. Macid el-Hamevî) Mısır, 1356.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî en Nîsâbûrî (261/875) *el-Câmiu's-sahîh*, I-V (thk Muhammed Fuad Abdülbakî) Beyrut ts.

Müttakî, Ali b. Hüsamiddîn el-Hindî (957/1550), *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-efâl*, Beyrut, 1989.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuâyb (303/915), *ed-Duâfâ ve'l-metrûkîn*, Haleb, 1369.

-----, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-VI (thk. Abdülğaffar Süleyman el-Bendârî ve Seyyid Kesûrî Hasen), Beyrut, 1991.

-----, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, Beyrut 1406

Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahya b. Şeref (676/1277), *el-Minhâc şerhu sahîhi Müslim İbn'l-Haccâc*, I-XVIII, Beyrut, 1392.

Sarıkaya, Yaşar, *Merkez İle Taşra Arasında Bir Osmanlı Alimi Ebû Saîd Hâdimî*, Kitap Yay. İstanbul, 2008.

Sehâvî, Ebû'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman (902/1496), *el-Mekâsıdu'l-hasenefî beyâni kesîrin mine'l-ehâdîsi'l-müştehirâ ale'l-elsine*,

Suyûtî, Ebû'l-Fazl Abdurrahman b. Ebî Bekr Celâleddin (911/1505) *el-Câmiû's-sağîr*, Kahire, 1954.

-----, *Tenvîru'l-Havâlik Şerhu Muvatta-i Mâlik*, Mısır, 1969.

Şafîî, Muhammed b. İdrîs (204/819), *el-Müsned*, Beyrut, ts.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (1250/1834), *el-Fevâidü'l-mecmûâ fî ehâdisi'l-Mevdûâ*, Beyrut, 1407.

Şimşek, Halil İbrahim, Muhammed Hâdimî Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri, Sadav Yay. Konya-2010

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (360/978), *el-Mûcemu'l-Evsat* (thk. Tarık b. İvedullah ve Abdülmuhsin b. İbrâhîm), Kahire, 1415.

-----, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I-XX (thk. Hamdî b. Abdülmecîd es Selefî), Musul, 1983.

-----, *el-Mu'cemu's-sağîr*, I-II (thk. Muhammed Şekûr ve Muhammed El-Hâc Emîr), Beyrut, 1985.

-----, *el-Müsnedü's-şâmiyyîn*, (thk. Hamdi b. Abdilmecîd es Selefî), Kahire 1988

-----, *ed Duâ*, (thk. Mustafa Abdülkadir Atâ), Beyrut, 1413.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme (321/933), *Şerhu Maâni'l-âsâr*, I-IV (thk. Muhammed Zührî en Neccar), Beyrut, 1399.

Tayâlisî, Süleyman b. Dâvûd (204/819), *el-Müsned*, Beyrut, ts.

Tebrîzî, Muhammed b. Abdillâh el-Hatîb (737/1336) *Mişkâtü'l-mesâbih* (thk. M. Nâsiruddîn el-Elbânî), Beyrut 1985

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed (279/892), *es-Sünen*, I-V (thk. Ahmed Muhammed Şakir), Beyrut, ts.

Ukaylî, Ebû Câfer Muhammed b. Ömer b. Musa (322/934), *ed-Duâfâü'l-kebîr*, I-IV, Beyrut, 1984.

Yayla, Mustafa "Hâdimî"; *DİA*, XV, 24. İstanbul, 1997

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddin b. Muhammed b. Ahmed (748/1347) *Mizânu'l-i'tidâl fî nakdi'r ricâl*, I-IV, Beyrut, 1963.

-----, *Tezkiretü'l-huffaz*, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1374

-----, *el-Kâşif fî ma'rifeti men lehû rivâyetün fî'l-kütübi's-sitte* I-III (thk. Muhammed Avvame), Cidde, 1992.

Zeylaî, Cemâleddin Ebû Muhammed Abdullâh (762/1360) *Nasbu'r-râye li ehâdisi'l-Hidâye* I-IV (Muhammed Yusuf el-Bennur) Mısır, 1357.

